К 596
ID=6283527

Д. БАЧВАНСКИ

ВУК

(Детињство и младост)

I ДЕО

ВУЛКАНИЗАЦИЈА ГУМЕНИХ ПРЕДМЕТА

НОВИ САД
ИЗДАЊЕ „ДАНА“, 1937

ДАР

КРАЉЕВСКЕ БАНСКЕ УПРАВЕ
ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ у Н.-САДУ

ВАЉАНОМ УЧЕНИКУ

.....

за ..... учење и примирно владање.

1929

ВУК СТ. КАРАЏИЋ

(ДЕТИЊСТВО И МЛАДОСТ)

ПРЕДГОВОР

Вук је свакако најмаркантнија личност српског културног покрета и нове српске књижевности у 19 веку. Зато ми се чини Вукова легендарна личност, живот и рад му најпогоднијима за приказ културног, националног и политичког стања српског народа од почетка па до половине 19 столећа. Вук, родом из Србије, уноси нову ноту и корисне сукобе у књижевни и културни живот Срба, Хрвата и Словенаца у Аустрији, стиче међу њима пријатеље и присталице, али и огорчене противнике. Вук први обухвата и све југословенске књижевнике и постаје једно време централна личност у питању реформе књижевног језика. Због тога сам желео да прикажем Вуков живот и рад у лакој и по могућству забавној лектири, да би о тој епоси нашег националног и културног препорода и најшири народни слојеви добили што јаснију претставку. Трудио сам се, да будем историски што вернији и да интерполишем празнине, које нигде нису забележене, вероватним и психолошки образложеним описима. Надам се да ће широким народним слојевима и школској омладини овакав начин приказивања Вука и његовог живота и рада корисно послужити.

ПИСАЦ

ВУКОВА МЛАДОСТ
МИТРОВДАН 1787 ГОДИНЕ

Митровдан је те године освануо у снегу. Брегови Подриња беласали су се у праскозорју када је Стеван Јоксимов изишао из своје малене кућице и испалио, са прага, три пуцња у јутарњу маглу. Пуцњи су се разлегали над маленим удаљеним кућицама села Тршића, па и даље, над развалинама негдашњег старог селишта, које је куга раселила. Још буновaн, Стеван је пришао качари у којој су на једној пајанти висили српови, секире и будаци. Узео је једну справу и одгртао је њоме дебео снег испред качаре и куће. Снег му је шкрипио под ногама. Када је био готов он очисти стазу, која је водила према кривудавом путу, крај забрана. Очекивао је суседе, који су сигурно чули његове пуцње и знали за његову радост. Затим уђе у кућу и налије тиквице са ракијом, спреми филџане за каву да би све било спремљено када гости стигну.

Из друге собе чуо се шушањ и тих разговор баба Стане и комшинице Ане, које су целу ноћ провеле крај Јегде. Баба Стана је рекла још пре недељу дана да ће дете бити мушко и да ће стићи за Митровдан.

— Е баш је вражја ова баба Стана — мрмљао је у себи Стеван, трљајући руке од зиме, а и од задовољства. Цврк-нуо је неколико гутљаја ракије из мале, спретне шарене тиквице и сео на троножац. Није дуго седео када су се врата отшкринула. Баба Стана је промолила своју забрађену главу и тражила још топле воде. Стеван устаде и брзо напуни једно коританце врелом водом из котла над отвореним огњиштем.

— Како Јегда? — упита тихо Стеван баба Стану.

— Све је у најбољем реду — одговори она примајући коританце. Јесам ли рекла да ће бити мушко?

— Јес, вала, вражја си ти бабица, Стано — одговори јој весело Стеван, затворивши врата.

Као да се наново родио, Стеван је час устајао и излазио напоље, час подметао дрво под котао, час доливао воде. Кућа му синула и све му је било мило, јер му је набрзо петоро деце умрло и он остао сам са Јегдом да кука над читавим гробљем своје деце. Он и жена уздали су се у Бога, молили су се и, ево, Бог им је примио молитву и дао им сина. У том размишљању био је Стеван када се споља зачуше кораци и лавеж паса.

— Има ли ту кога живог? — чуо се један једар крупни глас споља.

То је био Радован, братић Стеванов, са сином.

Стеван изиђе пред њих и изљуби се својски са Радованом.

— Дакле, мушко! — узвикну опет Радован. Нека је жив и здрав стрики!

Уђоше сви у кућу и седоше на троножне столице, а Стеван их понуди медљаном ракијом и кавом.

Напољу је већ свитало, а у свитању стизале су комшије од задруга Гргуровића, Добриловића, Бањанца и Ивановића. Они су чули јутрос Стеванову пушку и знали су о чему се ради. И дошли су да поделе са њим радост. Неће се затрти дом Стеванов. Сви су они посе дали у малу топлу собицу, примали и додавали тиквицу, паздрављали дому. Стевану и малом још некрштеном Стевановићу. На село су често нападали Турци и хајдуци и сваки пораст значио је за Тршћане и пораст снаге и воље за одбрану и отпор.

Баба Стана, када је свршила свој посао, повила је дете у пелене и положила га крај матере. Изишла је потом из собе и прихватила тиквицу са ракијом, коју јој је додао Стеван.

— Нека је жив и здрав син ти, Стеване! — рече она прекрстивши се и напивши.

— Па какво ћеш му име дати, Стеване? — упита стрика Радован.

— Како кум нареди — рече Стеван спокојно.

— Па данас је Митровдан. Могао би се звати Димитрије — рече један Бањанац.

— Ја мислим да му ваља дати име Вук, — рече баба Стана.

— Зашто Вук, побогу, баба Стано? — рећи ће неко из друштва.

— На овај дом су навалиле нечисти — рече баба Стана. Вјештице једу децу и треба их одагнати. Оне не смеју на Вука. Ја тако мислим.

— Па могао би се звати и Крста, јер се вјештице боје и крста — рећи ће један од Добриловића.

— То би било прикладније — додаде Јефта Савић, звани Чотрић, рођак Стеванов.

— Може и то, али вук је вук. Од њега је већи зор — одврати му баба Стана и врати се у собу породиљи и детету.

Људи прелоше на други разговор и наврзо се разиђоше. Питање дететовог имена оставише нерешено. Но баба Стана је уживала глас искусне жене и њено се без поговора прихватило. По околним задругама рашчуло се да је Стеван добио сина, Вука.

Нико није ни помишљао да се у Тршићу те ноћи родио велики геније српског народа Вук Стефановић-Караџић. Веровало се да га вештице не могу појести, јер је Вук јачи од вештица.

„РУЖА ЈЕ БИЛА ЉУПКА ДЕВОЈЧИЦА“

У зле дане родило се ово дете. Српски народ дизао се на све стране да се ослободи ропства и турских зулума. Турска власт се љуљала. Сами незадовољници Турци обарали су је, али је у тој њиховој распри још горе цвилила српска сиротиња, раја. Везири у Београду па и сама Порта били су немоћни према незадовољним дахијама. У тој борби за превласт, час везири, а час дахије приморавали су и Србе да се боре за њихову ствар, а српски кнежеви упућивали су, опет, рају да се мудро држи, како не би још и горе страдала. Турци су тачно знали како који од српских кнезова дише и светили су им се. Она раја, којој би додијале ове сталне трзавице или чијој се кући радило о глави, кренула би ноћу тајним стазама и богазама. За дан хода могло се стићи до Саве, наћи неко погодно место, негде око Парашнице, и пребацити у Срем.

И најопрезнији и најдовитљивији човек могао је да настрада, јер у то време у Подрињу и у Србији није било закона. Нека пројезди нека весела турска момчад друмом и нека једном од њих дође кеф и потегне пиштољ на „џаурина“, никоме није одговарао за рану, па ни за живот, ако би „џаурин“ погинуо. Дахилук је био тежак и неподносив. Српски кнежеви тражили су пута и начина у Земуну и у Сарајеву, али га дуго нису нашли. Као озебао сунце чекали су Срби на Немце да пређу Саву и да их спасу турских зулума. Турци су слали Србе да сузбију прелаз Шваба, а они су слали сваку ноћ чамцима час Кићана, час Исајила са господином Мијушком да позову аустриску војску. Али, Аустрија им је давала нешто барута и оружја и поручивала да се сами дижу на оружје. То су знали и видели и Турци, осећали су да се ни од

раје немају добру надати, а да им ни Швабе не мисле добро.

Али Швабе нису прелазиле Саву. По целој Србији шушкало се у то време да се нешто спрема у Шумадији. Турске патроле сваки час су заилазиле по селима и одузимале народу оружје, отимајући при том и друге кућне ствари од вредности. Народ је често напуштао куће, остављајући их недељама пусте, живећи по шумама. Многа деца и болесници при том су поумирали, јер се по збеговима тешко живело. Здрава деца би се играла по шуми, пењала по дрвећу и плотовима, одакле су се видела села у пламену. То је било деци задовољство, а како је било у душама њихових мајки то су само оне знале.

У таквим приликама провео је и мали Вук своје детињство. Мати Јегда брижно га је чувала као једину наду, хранитеља и бранитеља у својој старости. Дете је расло и живело као и сва друга деца. Од својих вршњака разликовао се само по томе што је већ од најранијих дана показивао склоност према књизи и песми. Када би негде старији разговарали, дете би се прикрило и прислушкивало њихов разговор. Нарочито би нетремице слушао мали Вук песме са гусала. Дете би тешко уздахнуло када би гуслар певао о љутим бојевима, о Косовским јунацима, који су гинули јуначки за крст часни и слободу златну.

Мати Јегда, кад би приметила Вука у друштву старијих, терала би га да се игра са децом. Најрадије су се играли око извора пред кућом. Бистра вода жуборила је стално кроз широк олук од храстове коре. Када би деци досадила игра напољу, завукли би се у качару, која је сагрђена мало више од куће. И над качаром извирала је бистра вода, коју су деца радије пила од оне на доњем извору. Најбољи другови били су му његов рођак Теша Чотрић, Максим, Ружа Тодорова и још нека деца из суседства. У безазленој игри, пазећи на козе, деца су се играла по ваздан око извора, у качари, по лештару и по шумицама. Једном затекне Вука и Ружу саме комшија Тодор, Ружин отац.

— Ха, пост вам дечји, шта ви ту радите — викну он доброћудно, прилазећи збуњеној деци. Деца су ћутала стидљиво.

Тодор их обоје благо погладн по свиленој косици и рече Вуку:

— Даћу ти девојку, Вуче, само буди ваљан као што ти је отац.

Вук је осрамоћен и љутит, побегао у качару, оставивши збуњену Ружу са оцем. Тодор и Стеван као да су то међу собом свршили да се деца узму кад за то дође време. Тако је био обичај у то време, не само у Тршићу, него свугде код Срба. И у највише случајева тако је морало и бити.

Али Ружин и Вуков роман, који је започео под тако идиличним приликама, врло брзо је прекинут. Вука је гонила његова судбина далеко у свет, али на Ружу он никада није заборавио.

Када је чувени руски слависта Срезњевски запитао једном Вука (који је већ давно био превалио педесету годину) да ли је пре своје жене волео неку другу, Вук му је рекао да се могао заљубити у Ружу Тодорову, која је била љупка девојчица, а после и љупка девојка. Ружина мати била је најлепша жена у Тршићу и умела се укусно облачити и китити.

— Расли смо заједно и Ружа ми се — да кажем — свиђала, уосталом, то је било најобичније сеоско пријатељство.

ПРВЕ ЛЕКЦИЈЕ

У Србији, у то доба, није било школа, али било је доста људи, и осим свештеника и калуђера, који су знали срицати. Ни за калуђере и свештенике, који су знали читати и писати, није се могло рећи да су били школовани, јер о савременој науци они нису знали ништа. Народне песме биле су за њих све што су знали о српској прошлости, а о светској историји знали су само оно што је допрло до њих из библије и из живота светитеља. Знали су још да је Стамбол седиште турских султана, Београд, Сарајево, Ваљево седишта турских везира и паша, а знали су још и то да преко Саве влада Шваба и да је то једна срећна земља. Знали су још да тамо живе и многи Срби, да имају своје учене митрополите, владике и свештенике. За Русију су знали да је моћна православна земља, али да је она са својим моћним царем далеко, тако далеко, да вапај раје не може стићи до Петровграда и до Москве.

Код свога деде Јефте Савића видео је Вук први пут једну књигу. Било му је тек пет година. У соби није било никога и он је скиде са слемена. Грозничаво је прелиставао ту књижицу. У књизи је било и много слика, какве су у то време, све московске књиге имале. Била је и једна чудна птица, која се необично допала малом Вуку. О ситним књигама он је само слушао у песмама гуслара, како се на колену пишу, како се уче, како су сви јунаци и верне љубе знале писати ситне књиге. Обузела га је туга што он не зна ситне књиге писати, нити одгонетати оно што у књизи пише. У таквом расположењу затекао га је деда Јефта, када је ушао у собу.

— Шта је, синко? Што гледаш у ту књигу? — упитао је он дете.

Вук га је тужно гледао својим ситним и паметним плавим очима. Мало је требало да се заплаче.

Деда Јефта му приђе, узе књигу и својим кврга̀вим кажипрстом показиваше слова. Вук је већ на првом часу учења научио све што му је његов први учитељ знао из буквара.

И сутрадан је већ зором дошао до деде његов мали ђак. Тада га је деда-Јефта научио писању. Заоштрио је гушчје перо, узео неки земљани тањирић са мало воде, размутио мало барута у води и „мастило" је било готово. Требало је још хартије. Деда Јефта скине са гредице хартије за фишеке и за сушкију. На њој је писао слова и Вук је тада први пут у животу видео, како се, отприлике, ситна књига пише. Учинило му се да деда много споро пише. Деда Јефта, пошто је исписао неких двадесетак слова и неколико двосложних речи, пружи перо Вуку. Са нарочитим ужива̀њем писао је Вук редом сва слова и речи, како их је деда написао. На крају је већ тако брзо писао, да га је деда из нежности загрлио.

— Па ти то већ боље знаш од мене, дијете! Е, вала, кад ти тако иде од руке, ево ти књиге и пера. Мој Тешан ни онако неће да учи, а теби, изгледа, као да је од Бога дато.

Вук стисну стару наборану руку свога првог учитеља, пољуби је и узе књигу под мишку. Јурио је кући и сав срећан показа је мајци Јегди и оцу Стевану. Спицао им је наглас речи из буквара, а родитељи су били срећни што им дете тако младо зна читати књигу. Вук је чувао свој буквар и ноћу пре спавања љубоморно га је стављао под меко узглавље. На дану, чувајући козе ,он је стално носио собом буквар и ником од деце није га давао. Показивао им је слике и слова. Ружа би напрћила мале румене уснице и, слушајући Вука како сриче, чудила се што је тако ужегао очима када им тумачи. Ни Максима, ни Тешана није много занимала књига. Јегда му је морала да сашије неку шареницу и Вук је стално носио на неком видном месту, да му је пред очима. А кад би спазио неког калуђера или путника варошанина, који би му се учинио писмен, Вук би отрчао пред њега и за-

молио би га да му објасни неко слово које није разазнавао, или неку реч, чија слова није умео да повеже у реч. Неки су му одговарали:

— Богме, синко, не знам ни ја.

Али свештеници и калуђери, скоро сви од реда, знали су шта дете хоће. Неки од њих рекао би му и више, тако да је дете полако савладало све прве тешкоће и знало све читати што је било у буквару.

Вук је знао да сем буквара постоје и друге књиге али њих није било у Тршићу. Молио је оца да му нађе неку другу књигу, али то је било тешко наћи. Њих је било по манастирима, у свештеничким кућама, али у Тршићу, сем тог буквара, не беше ни код кога књиге.

Због тога је мали Вук био врло често тужан и ожалошћен. Он би често седео и писао пером по хартији речи, па и реченице, док би се остала деца играла око куће. Тако је то трајало све до његове осме године, када се сазна да је у Лозници отворена школа неког Гургуревића. Стеван и Јегда нису могли одолети навали Вуковој и послаше га у школу. Ту је учио „бекавицу", а кад учитељ виде да је Вук већ одмакао даље, поче га учити часловцу. Али, нуто, у Лозници убрзо избије куга и родитељи доведу дете кући, чувајући га као очи у глави од ове страшне немани.

Баба стана их је тешила, али родитељи су још дуго страховали за својим јединчетом. Дете је било нежно и нешто заостало у расту од својих другова. А кога је толико пута уједала гуја, тај се бојао и гуштера.

У МАНАСТИРУ ТРОНОШИ

рекинувши изненада школовање, дете је било очајно. Родитељи нису никако имали мира и морали су да га пусте у Лозницу. Од учитеља Гргуревића Вук је много научио и много чега чуо. Све је то још јаче пробудило у њему жеђ за науком и за широким светом. Стеван није имао куда него да тражи другу прилику где би дете могло учити. Распитивао се од неких свештеника и они су га упућивали да пошаље дете у Срем, где скоро у сваком селу и манастиру има учитеља који се баве учењем деце. Рума, Купиново и Ашања били су познати, а Сремски Карловци имали су српску гимназију. Но Стевану је то било далеко за мало дете. А и времена су била мутна и путовање несигурно. Зато се реши да пошаље Вука у оближњи манастир Троношу, посвећен Ваведењу Богородице, где су се још нека деца учила књизи.

Архимандрит Теофан примио је малог Вука и поклоне, које су му однели Стеван и Јегда. Обећао им је да ће пазити на дете и родитељи се вратише у Тршић. Вук је затекао у манастиру још неколико ђака, који су сви били старији од њега. Сви су они спавали у једној пространој мрачној ћелији. Сваки је себи направио лежиште од дасака, како је умео. Сама деца су држала ред у ћелији. Наравно, тај ред није био беспрекоран. Отац Теофан наредио је најстаријем ђаку Марку да пази на малог и нејаког Вука. Марко је некако спремио постељу од двоје ниских ногара и две даске. По њима је простро сламу, а све остало оставио је малом ђачету да намести како зна. Вук је брзо заборавио сву нежност своје мајке и радио је с осталим друговима све послове, које би им калуђери

наредили. Похађао је јутрења, службе, вечерња и бдења; послуживао је у трпезарији калуђере при ручку и вечери када би пала на њега „чреда"; читао је апостол и молитве у цркви, одговарао је на јектенија, али је са осталим манастирским ђацима напасао и козе и свиње, плевио лук у башти ,купио сено и шљиве, чистио ћелије и ложио пећи у калуђерским ћелијама, напајао и тимарио манастирске коње и вршио све послове, које је код његова оца радио слуга.

Вук је са великим стрпљењем радио све послове, али је нашао времена и књиге да прочита. Читао је „Жертву Аврамову", Месецослов и Требник. Остали ђаци, а и сами калуђери, нису се много отимали за књигу и често су правили неслане шале на рачун јуноше Вука. Вук се осамио и стрпљиво сносио своју судбину. Калуђер Платон, кога је он служио, био је шаљив, а помало и ћудљив човек. Вук, док му није упознао ћуд, много се једио на његове шале, али се и на то навикао. Ипак му је отац Платон, који је носио још и назив „Платон без премудрости", објашњавао, понекад, и неке ставове из Требника, које дете није разумело.

Једне зимске вечери наишла су три Турчина у манастир Троношу на конак. Отац Теофан наредио је Платону да их прихвати, смести и угости. Ђаци су прихватили коње, раседлали их и одвели у шталу, а мали Вук служио је оца Платона и госте при вечери у трпезарији. На столу био је бокал са црним вином и бардак са ракијом. Вук је точио у чаше како је и шта ко од софре тражио. Тихо су и поверљиво разговарали, јер су се, изгледа, из раније знали.

— Дијете, рећи ће отац Платон Вуку — улиј мало и воде, ја не пијем без воде.

Вук је похитао да улије воде, али је Платонова чаша била тако пуна вина да није могла да прими још неколико капи воде. Када би Вук задрхтао руком и насуо више капи воде, чаша би се прелила. Платон би га покарао, па и ошамарио. Турци су се слатко смејали овој шали калуђера, а мали Вук кидао се од једа што отац Платон збија са њим шалу пред другима. Сам би још и окушао, али га је једило што му се и Турци грохотом смеју. Онако

млад дремао је у углу трпезарије скоро до пола ноћи док се гости не би разишли на конак.

Тако једне ноћи Вук је, дубоко увређен, решио да напусти Троношу. Нико га није ни задржавао, јер је сваком било јасно да ово вредно дете и није за оваку „манастирску школу". Сутрадан Вук је спаковао своје ствари ,везао их конопцима и, разочаран, вратио се родитељима у Тршић.

Стеван и Јегда много су му се обрадовали и одобравали му повратак. Дете је јако ослабило и могло је телесно и пропасти у Троноши да је презимило у оној крутој манастирској средини. Вук је постао још озбиљнији него раније, јер је исувише рано осетио сву тежину и суровост живота. Али тај тврди живот није нимало умањио његову тежњу за проширењем знања и образовања. Врата кроз која је завирио у живот тек су се мало отворила пред њим, а он је желео да их широм отвори и да види пуну стварност живота.

У Троноши није било куге, али она је била ипак окужена духом који је тада владао претежно по нашим манастирима. Можда због немирних прилика у којима су манастирска братија и старешине играле значајну улогу, у то доба они нису могли да посвете већу пажњу школи.

СЕОСКИ МУДРАЦ

Родитељима Вуковим било је врло тешко да гледају своје дете које се отимало у свет, а није ни само знало куда. Ни они нису знали куда би са њим. Слушали су за младог Матију Ненадовића да је учио у Срему и да се вратио као врло учен млад човек. Али, њему је лако било. Отац му је био кнез и чувен домаћин, који је и сам много знао и путовао по Србији, Каравлашкој и Карабогданској.

Стеван је мислио да пошаље своје дете у Шабац да изучи трговину. Али Вук није показивао много воље за тај позив. Родитељи су га пустили да живи по вољи и да чита и мозга, па ваљда ће се касније и сам латити неког рада. Можда ће се запопити, јер се својим знањем књига прочуо у околини Тршића па и до Лознице. Мало је било свештеника који би му били равни на књизи и на перу. За њега је знао и тршићански спахија Сулејман Алајбеговић. Кад год би долазио из Херцеговине на свој спахилук позивао би младог Вука к себи да му помогне у састављању спискова за данак, који је купио од сељака у Тршићу. Спахија је био веома питом човек и много је заволео младог Вука. Догод није покупио данак, држао је Вука код себе. За софром би Вука поставио до себе, јер је ценио не само његову помоћ, него и његово мудро држање и мудар диван; дабогме да је младићу тиме растао углед не само међу његовим вршњацима, него и међу старијим људима. И не да су се само Стеван и Јегда поносили својим сином, него су се њим поносили и сви Тршићани.

Кад би код угледнијих домаћина у селу била крсна слава, сматрало се за част да и Вук дође и он је по-

зиван јабуком. Њему је одређено место до свештеника, а кметови су седали ниже. То није било зазорно ни првом кмету ,јер је овај паметни младић цењен истински од свакога. Чак би се и понеки свештеник опирао да седне у прочеље, ако је и Вук био ту. Његова озбиљна појава уносила је ред и меру. Његове мудре речи слушале су се као проповед. Жене су му прилазиле руци као што би прилазиле и првом кмету у селу. Ако би био некакав састанак или договор старешина у Тршићу, па и других околних села Јадра, Вука су све више тражили место оца му Стевана.

Млади Вук је помагао оцу на њиви и у кући. Отац је набављао књиге до којих се тешко долазило. Месецослов је одлично познавао и знао је казивати свеце из старих календара. Крст, на пола окружен црвеном бојом, значи „мали светац", када се од подне може радити. Крст, цео окружен црвеним кругом, значи „велик светац" кад се преко целог дана не ради, него седи и благује. Непросвећен народ веровао је да ће га Бог покарати ако се ових правила не држи. Ко би у те дане радио, сматрало се да се огрешио о божје заповести. Жене из села често су се обраћале на Вука да им каже кад се не сме радити и завиделе су Јегди, што се, поред ученог сина, неће огрешити о прописе календара.

Вук би им вазда говорио:

— Рад, снашо, није гријех, а није све заповијест Божја што у календару пише.

Али, жене му ово нису веровале...

Стеван је био имућан и уредан старешина, али га је седамнаестогодишњи Вук већ потпуно потиснуо својим угледом у засенак. Стевану то нимало није било криво. Чак му је било мило и угодно слушати старе и угледне домаћине како му хвале сина.

И мати Вукова, Јегда, поносила се Вуком, само се у себи гризла што је заостао растом. Када би то рекла старој баба Стани, она би је тешила:

— Ја, ћери, дукат је мали, али вреди више од талијера.

У таквим приликама живео је и растао Вук откако се вратио из Троноше. Већ су му науснице избијале, а он још увек двоуми да ли да се отисне из Тршића или да још чека. Оцу и матери често је понављао молбу да га пусте на школовање у Срем, али би га Стеван упућивао на трго-

вину. Трговина није занимала Вука, јер је имао прилике да види колико и најугледнији трговци знају. Све је то било мало за његов дух, који је стремио висинама. Он је желео да сазна више од онога што је учио из часловца и псалтира. Знао је да морају постојати и друге науке, али времена су била тако мутна, да се Стеван није могао да реши да га пусти од себе.

— Остани ту, са нама, сине. Видиш да се гомилају тешки облаци над земљом и народом. Ако нас оставиш и отиснеш се од нас Бог зна да ли ћеш нам се икада жив вратити. Треба кућу чувати, па кад си и ти уз нас лакше ћемо је сачувати.

КАКО СЕ МИТАР ПОТУРЧИО

Гуслари су све чешће певали у те дане на састанцима и славама. На све стране ницале су нове народне песме и будиле народ на устанак. Оне су славиле све живе људе, који су се у разним крајевима Србије истицали својим јунаштвом. Сам Вук, такође је радо гудио уз гусле и певао те песме. Народ је са необичним одушевљењем слушао песме својих дана у којима су се славили храбри савременици. Вук је бележио те песме па их је певајући научио и на памет. Понеки догађај из села покушао је и сам да опева у духу народних песама.

Још се дуго причало у Подрињу како је Вук спевао једну шаљиву песму, због које се Тршићанин Митар потурчио. Митар је био сиромах човек и није волео да ради. Томе Митру умре жена. Деца остадоше нејака, а он њих није могао хлебом да нахрани. Људи му нису много помагали него су се више смејали његовој невољи. Митар једном приликом позове неколико другова у село Грнчара да проси или да отме неку удовицу Анђелију. Анђелија одбије Митра и другове му. По Тршићу и околини пукне њихова брука. О том догађају срочио је Вук шаљиву песму, коју је једно вече крај Стевановог казана и отпевао у Митровом присуству, само што је Митрово име заменио са именом „Павла Чотрића".

Вук је почео:

„Мили Боже, чуда големога!
Вино пије од Чотрића Павле
У Тршићу, селу маленоме.
С Павлом пију три четири друга.
Кад од винца ћеиф задобише

И удари еглен у дружину,
Дружина је Павлу бесједила:
„Море, Павле, да од Бога нађеш,
Што се болан оженити нећеш,
Удовицом ил' ђевојком младом?
Ђе запросиш, сваки ће ти дати.
Тако, брате, живљети не мореш.
Љуба ти је вјерна преминула
А ђечице имаш, Богу хвала...

Митар је довде мирно слушао песму, али код овог места учини му се да се ту ради о његовој бруци, а да је Павле само измишљено име. Он се поче врпољити.

Вук настави:

„Дружини је Павле говорио:
„Хвала вама, браћо и дружино,
На такову вашем разговору,
И сам видим — женити се морам
Ну је мука и невоља љута,
Нејма за ме слике ни прилике
Што би мени вјерна љуба била
И ђечици мајку замјенила.
Ал' сам чуо и кажу ми људи
У Грнчари, селу поноситу,
Казују ми људи удовицу
По имену Дилбер — Анђелију
Таман браћо, као што ја тражим.
Њој ћу поћи, не бил' је добио
Јал за благо, јали за јунаштво.
Већ, ако сте моји пријатељи,
Двору моме сутра пораните
Да идемо, браћо, у Грнчару
До Анђуше, младе удовице
Не би ли је како испросили,
Ил' на силу јуначки отели...

Митар се све више врпољио и чешкао испод шубаре. Очигледно је да се ту не ради о Павлу Чотрићу, него о њему, Митру Терзићу. Устао је са пања и слушао, стојећи, на шта ће ова песма да изађе. Вук га је погледао испод очију и, благо се смешећи, наставио. Осталима се показивао заједљив осмех, испод брка.

Дружина се, ујутру, искупила, Павле их је почасти кафом, ракијом и мезелуцима. Спремио је бурме и пр ње, у џепове благо, а у руке шарену буклију. Појездиш сложно и весело преко брда Бојанића, преко поља Јез рине, избише на Сврањевшницу, те стигоше у село Гр пред дворе лепе Анђуше. Анђуша их је лепо при изнела им шарене јастуке на које је госте посади их служи кавом и ракијом. Кад, најзад, Павле зашто су дошли, Анђуша му одговори да се прође раз говора. Павле и дружина од срамоте муком зам а Анђуша их остави саме. Кад су дошли себи, они доше силом да је одведу, али им Анђуша хитро, као умаче и сакупи своје друге да је бране.

„Жене бјаху, али сложне бјаху.
Докопаше мотке и преслице
А Анђуша ватраљ од огњишта
Кидисаше Павла и дружину,
Не гледају куда ударају:
Ватраљ звечи, а преслица пљешти
И моткама све на дохват стижу...

Митар није могао даље да слуша смех људи, који су слушали Вука и који су, сад већ поуздано, препознали у Павлу Митра. Он кидну у мрак, али се задржа иза једног дебелог храста крај прошћа да би чуо песму до краја. Вук је описао бекство дружине и Павла како бришу крваву главу на црквишту Сврањевшнице. Они се успут зарекоше да неће ником причати своју бруку. Вратили су се у Тршић „крвавијех глава и носева ,модрих рука, разбијених леђа, да од кога ни по јада клета, већ од жена и са прошевине".

Прича се да је Митар побегао чак у Цариград од срамоте. Тамо се потурчио и касније се вратио у Шабац као диздар ,командант шабачког града. Још постоји прича како је позвао Вука себи у Шабац одбарио га и угостио, те по њему послао новаца и брату своме у Тршић.

ВУК КАО ЗАМЕНА СТЕВАНОВА (ДЕТИЊСТВО И МЛАДОСТ)

лади Вук знао је о покрету у народу, али сав окупиран мислима о свом школовању, он није показивао живљег интереса за устанак. Они, пак, који су из Јадра били упућени у рад, нису рачунали на Вукову сарадњу, јер је Вук био још и сувише млад. Ни човек, ни дете.

Вук је чуо о погибији Хаџи-Мустафа паше 1801, кога је убио Кучук Алија са јаничарима. Дете је чуло од старијих да су се дахије одметнуле од Порте и да не слушају султана, али он није био свестан домашаја свих вести, што је и природно, јер то је била политика, која дечаке у његовим годинама није много занимала.

Јаничари су гонили не само Србе, него и Турке, присталице Мустафа паше. Јаничари су растерали све турске чиновнике и спахије и заузели њихова места. Сами Турци спремали су отпор против јаничара, а Срби, који су пребегли у Земун из Београдског пашалука, оружали су се и слали омање чете да нападају београдске Турке, узурпаторе. Из околине Пожаревца спахије нападају на Јаничаре и траже од Срба да их помогну. Срби се нису много одушевљавали акцијом спахија, јер им она није пружала нарочитих гарантија за бољи и слободнији живот.

За устанак у Србији много су се интересовали и угледни Срби из Угарске, као митрополит Стратимировић, Сава Текелија, Доситеј Обрадовић, Петар Новаковић из Осека „учени, врло поштени човек, Србин прави“, бачки епископ Јован Јовановић и многи други. Хаџи Рувим, из Боговађе, писао је на све стране бунтовне посланице; архимандрит манастира Пиве Арсеније Гаговић је у свом родољубљу отишао крајем јесени 1803 чак у Петроград и

успео да дође у канцеларију цара Александра I, тражећи од Руса да се ослободи Србија и да се створи „славјанс сербско царство“ са руским принцем на челу. Гаговић је успоставио и везе усташа са Црном Гором и митрополитом Петром I Цетињским. И у другим крајевима било је много Срба који су се одушевљавали за устанак и потпомагали га. Велики број ових људи окупљао је мудри Петар Ичко, кога Вожд Карађорђе „љубље ко рођнога брата“. Ичко је био пријатељ и тумач Мустафа паше од кога је увек тачно сазнао за стање које је владало међу Турцима. Он је, преко митрополита Стратимировића обавештавао све Србе у Славонији и Угарској о стварном стању у Србији. Главна личност устанка био је Карађорђе, који је већ у лето 1803 преговарао са неким земунским трговцима да му набаве праха и олова. Већ у јесен свештеници су на све стране заклињали најповерљивије људе да се спремају за пролеће и да крену, сваки у свом крају, против Турака „када се гора зазелени листом“.

Турци су дознали за припреме и решили да обезглаве Србе и зато су поубијали многе истакнуте вође устанка већ почетком 1804 године. Али ,остао је жив Вожд са Петром Ичком, протом Матијом Ненадовићем, Чардаклијом, Јанком Катићем и многим другим угледним родољубима. Устанак је плануо. И Вуков отац Стеван узе пушку и оде.

Остадоше код куће Јегда и Вук. На њих је пала брига око куће, стоке и њива. Вук је сада мање прелиставао књиге, а више је око куће радио. Пазио је на имање да би отац, кад се врати, затекао све у реду. Вука су понајчешће посећивали његови вршњаци Максим и Тешан. И газда -Тодор, комшија, отишао је са оцем Стеваном, а Ружа је често долазила код Вукових, али сада већ не сама, него са мајком. Била је већ велико девојче и увек би се лепо нагиздала кад би са мајком долазила. Вук би се са њима срдачно разговарао и Ружа би поруменила када би је Вук нешто упитао. Волела је да га слуша, јер јој је Вук умео увазда пријатне и ведре ствари да прича.

Спахија је долазио по данак, али сада са већом тевабијом. Вук му је помагао и колико је могао бранио је жене и молио га да селу снизи данак, јер су код куће остале само жене, деца и старци.

Једног дана вратио се Стеван са бојишта. Није била мала радост за Јегду и Вука његов повратак. Стеван им је саопштио да кнез тражи писмене људе и да је наредио да Вук замени Стевана. Причао им је о сукобима са Турцима, о Вожду Карађорђу и осталим јунацима и вођама, о топовима које је видео код Шапца, а које је послао новосадски владика Јовановић, као и о многим другим стварима.

Вук је тек тада добио први и јасан преглед о устанку. Јегда га је опремила, а Стеван га је упутио на место и на личност којој треба да се јави.

Природно је да су родитељи стрепили за свога јединца.

ВУК ДОЛАЗИ У СРЕМ. КАРЛОВЦЕ

Вук је стигао до јадарског војводе Ђорђа Ћурчије који је водио у то време чету у Подрињу. Ђорђе је био и осион човек, који није хтео да се подвргне наређењима вођа устанка, него је предузимао на своју руку нападе на Турке. Наравно, да је тиме реметио општи план устанка и више је сметао вођама и одмагао, него што је помагао. Залуд су га Карађорђе и Јаков Ненадовић опоминьали на дисциплину, он их није слушао. „Ћурта" је са својим „Ћуртовцима" водио борбе на свој начин и за свој рачун. За време битке у пролеће, 1804. код Шапца, Ђорђе Ћурчија шетао се по Мачви и око Цера, и не упуштајући се у борбе код Шапца. Када му је Карађорђе поручио да скупља војску под Цером и да чека док и остала српска војска дође па да се заједно и по плану удари на Турке, Ћурчија одлази у манастир Чокешину. И када браћа Недићи замећу битку код Лешнице, Ћурта са својом дружином склања се под Цер. Браћу Недиће опколе Турци. Славни и храбри хајдуци бију се цео дан и остају предвече без муниције. Дошла је борба на нож и сви хајдуци са Недићима изгибоше од много надмоћнијих Турака. На Лазареву суботу сви су били исечени. Око 300 храбрих усташа Недићевих сахрањено је поред саме манастирске цркве у Чокешини.

„Јер да њине смрти не би,
да за Српство нису пали
још би Срби у Поцерју
турској сили робовали".

Вук је пратио Ђорђа једно време као писар чете и тешко му је било служити под командом овог необузданог Сремца. Стигао је с њиме и под Београд, а одатле

још исте године и на Дрину, куда су Турци често прелазили и пљачкали села. Тако је једне ноћи страдало и Вуково село Тршић, које су Турци опљачкали и спалили. Турчија је, најзад, убијен по наредби Јакова Ненадовића, а Вук се врати својима.

У Тршићу Вук је имао шта и видети. Цело село било је једно згариште, над којим су нарицале жене и деца.

Људи су секли шуму и подизали нове кућице да их зима не би затекла без крова.

Стеван и Јегда вратили су се из избеглиштва и отпочели са градњом куће на старим темељима. И они су преконоћ постали бескућници. Обрадовали су се сину, који им је помагао да сагради кућу. Подигли су и качару и све околне стаје и када су били готови, Вук им рече:

— А сада могу само у гору, у хајдуке.

Родитељи су га одвраћали и пристали су, најзад, да га пусте преко Саве, у Срем, куда је Вук већ одавна тежио. Мајка га је спремила, отац му даде на пут неколико дуката и Вук једног јутра крену на нову и тако жуљену стазу, која га је водила новом, али и трновитом животу.

— Кад је тако, да ти је просто — рекао је Стеван на растанку. Увече је стигао у Скелу, а сутрадан прешао Саву. У Купинову је чуо да је школа у Ашањи само за почетнике, а школа у Руми да је у опадању. Гимназија у Сремским Карловцима хваљена је од свију, а нарочито њен млади и учени професор Лукијан Мушицки. За неколико дана Вук је стигао, најзад, у Карловце, о којима је тако много слушао. Још истога дана упознао се са Миланом богословом, родом из Баната, који се много интересовао за устанак у Србији и за Црног Ђорђа, чије се име већ прочуло и на овим странама. Са газдарицом Милановом Вук се погодио за стан и она је унела још један кревет за Вука. Са њима је, као трећи, становао и један старији гимназиста. Вук се распитивао о гимназији и о предметима који се уче. Расмотрио је и књиге и скрипте и пред његовим очима пуцали су нови видици. Није му било право што се све предаје и пише црквенословенским језиком и говорио је својим друговима како би лепо било када би се говорило и писало живим на-

родним језиком. Прве недеље отстојао је службу у Саборној цркви, у којој се служила архијерејска служба. Ту је видео и митрополита Стратимировића и младог придворног ђакона и професора гимназије Лукијана Мушицког и многе друге знамените Србе, које му је Милан показао.

Млади Вук до тада није никад видео овакав православни церемонијал, нити је слушао овако складно певање. као што је тога дана чуо у карловачкој Саборној цркви. Дуго је размишљао о свему и упоређивао срећан и миран живот овог света са оним немирним животом преко Саве, у Србији. Колико ли су срећнији били ови људи од његових Подринаца, па и свију оних, који су живели у Србији, Босни и Старој Србији. Једна река, па колика тешка међа, колика разлика у животу једног те истог народа.

У Карловцима било је много чега што је младом Вуку дало повода на размишљање. Упоређивањем он је свакодневно долазио до много корисних закључака. Све што му се чинило значајнијим, Вук је бележио у своје тефтере, а све што је чуо од озбиљнијих људи, бележио је такође. Ни сам није знао зашто ће му све то требати, али је осећао да све то вреди забележити.

ВРАТА ХРАМА НАУКЕ ПОНОВО СЕ ЗАТВАРАЈУ ПРЕД МЛАДИМ ВУКОМ

Вук је дошао у Карловце без икаквих докумената и сведоџби. Није он једини био који је из Србије долазио без папира. По целом Срему било је људи из Србије, који су пребегли границу. Граничарске власти су их побележиле већ код прелаза и даће им привремене документе, са којима су се морали јављати код месних власти. И када је Вук већ после неколико дана посетио управитеља Карловачке гимназије са молбом да га упише у гимназију, управитељ је тражио школске сведоџбе. Вук је старом директору Волни испричао, укратко, своје житије, а стари доброћудни Словак Андрија Волни много је сажаљевао несрећног младића. Волни је био ботаничар и хемичар; слабо је говорио српски, а учинило му се да Вук необично лепо и правилно говори и радо је слушао његово причање. Баш у то доба Волни је писао дело и од Вука је сазнао за народна имена некојих трава, које му је у својој збирци показао.

Вуку се допао овај добри човек, само му је чудно било да на челу ове једине српске гимназије стоји један Словак који говори страним нагласком. Волни, пак, ни поред најбоље воље, није могао да прими овог бистрог и озбиљног младића, јер није имао сведоџбе које се траже при ступању у гимназију. Узалуд му је Вук доказивао да зна читати и писати, да је учио Псалтир и Часловац, да је читао те и те књиге, све то није помогло. Митрополит би отерао у Турке доброг Волнија кад би прекорачио прописе. Строги митрополит Стратимировић ни тако није био задовољан са старим директором, јер овај није знао да одржава дисциплину у гимназији. Скоро свакодневно стизале су тужбе патронату због разних поступака

раскалашних и разузданих карловачких гимназиста према мирним „грађанима“ Карловаца. Стога је стари директор упутио Вука шта све претходно треба да сврши, па да буде примљен у гимназију.

Младом Вуку није преостало ништа друго него да се спрема за пријемни испит. После дугог мољакања примио га је, најзад, и млади учени професор Лукијан, чије је неке песме већ читао. Био је примљен посредовањем доброга директора Волнија. Трагична судбина Срба преко Саве оставила је на родољубивог младог калуђера тежак утисак. И он је сажаљевао скромног и бистрог младића Вука Стефановића и обећао му је своју помоћ. Дозволио му је да с времена на време посећује први разред гимназије, када он предаје. Упутио га је да се храни у благодјејанију, а да ће он плаћати храну. Само га је упозорио да не казује ником да похађа гимназију, јер то може чути митрополит.

Вук је све чинио како му је речено. Набавио је књиге и вредно је радио код куће. Учио је латинску, словенску и немачку граматику, а прелиставао је и рачуницу и геометрију. Зазирао је од митрополита, јер је све више осећао, колику је моћ имао овај енергични великодостојник, без чије се приволе ништа није могло чинити. Тако је Вук провео читаве две године. У Карловцима је стекао много познаника и пријатеља међу богословском и гимназиском омладином. Омладина је била из разних крајева и од својих другова Вук је чуо много о стању у коме српски народ живи у Граници. Код младог ђакона Мушицког одлазио је све чешће. Мушицки је радо читао неке народне песме о устанку које је Вук преписао и дао своме професору. Вук је већ тада говорио са Лукијаном о томе како би све књиге ваљало писати на народном језику, који, баш као и сваки европски језик, има одговарајуће речи за сваки појам. Тако би наш народ пре стизао до научних тековина и до љубави према књизи. Мушицки је осећао исправност и снагу Вукових доказа, али сам није могао да се одлучи да пише народним језиком. Између осталог, Вук је осетио и ту тешку руку митрополита Стратимировића, који није дозвољавао ни свештенству да се у својим претставкама обраћа на њега актима, писаним

на народном језику. Митрополит се чинио Вуку као неки краљ српске нације.

Тако је Вук провео тешке, али и две плодне године у Сремским Карловцима. Ту је био почетак његове културне и националне оријентације. У Карловцима Вук је видео много, а читао све до чега би дошао; све што је читао просуђивао би на свој начин и са свога гледишта. У њему је сазревао план његовог будућег рада. Није му све било још јасно, али тада је већ назирао шта кочи културни напредак српског народа, који је живео и са ове и са оне стране Саве у ропству. Ово ропство овде се могло сносити, али ће под њим утрнути полако народносна свест. Култура, коју овдашњи Срби изграђују, лажна је. Све што пишу и говоре ови учени Срби неприступачна је простом народу. Борба за жив народни језик мора се отпочети јер се лажним језиком не може прићи народу. Црква и православље су друга стега која осигурава превласти једном сталежу на свима пољима јавног живота. И тај монопол калуђера ваља преотети и увести у културни рад све учене световњаке. Против тога био је ауторитативни митрополит Стратимировић, а зато се није смео у том правцу истицати ни даровити, амбициозни и реформатор Мушицки, чију је љубав према народу осетио Вук. И стари Милован Видаковић морао је да се прилагоди овој средини, мада је овамо дошао из Србије. Али, Вук се одлучио да не пође Милошевим трагом.

После две године спремања за пријем у карловачку гимназију. Вук се пријавио за испит, али је одбијен јер је сад имао више година него што је било дозвољено. Стари директор Андрија Волни морао га је одбити.

— Иди кући — рече му један професор, — за Србију си довољно спреман. Тамо можеш бити што хоћеш: поп, учитељ или писар.

Вук је слегао раменима, изишао из зграде и бацио тужан поглед на Дунав и онамо преко — на Бачку. Жао га је било што му се врата храма науке и опет затварају. Али, он је сада већ знао да га у животу не чекају руже. Спремао се да се врати у Србију. Осећао је да неће понети у Србију све оно што је мислио да понесе.

ЗБОГОМ КАРЛОВЦИ!

а жалошћу Вук је напуштао Карловце у којима је провео скоро две пуне године и где је стекао толико добрих другова из разних крајева Српства. Жао му је било старог директора Волнија, који га је очински предусрео и много му помогао да дође и до придворног ђакона, професора и тада већ на гласу песника и родољуба Лукијана Мушицког. Мушицки је летео за Пиндаром и Хорацијем и био је натучен класичним знањем и познавањем историје. Вуку је било жао што народ не разуме његово писање. Митологисање је постала права мода код српских књижевника. Криво је било Вуку што учени Срби истражују и расправљају каквим су језиком говорили савременици Ромула и Рема, а нису проучавали прошлост свога народа. Но, у исто време Вук је приметио да неки српски писци и црквени проповедници уносе бојажљиво, али све више речи из народа. Ту је прочитао Орфелинов „Словено-српски магазин“, који је први пут писао о потреби изградње световне културе за све сталеже, као и о потреби писања народним језиком. Вук је у Карловцима читао и историју великог ковиљског архимандрита Рајића, као и многе друге старије и новије књиге. Под овим утицајем Вук је већ у Карловцима чврсто решио да ће скупљати оно што је „народ српски већ измислио“ и то написати тако како је то од народа чуо.

Пре но што би кренуо (а колебао се куда ће) Вук је обишао све своје другове, пријатеље и добротворе. Обишао је и многе виноградаре, код којих је био позиван у бербу, у виноград, на славу, или на друга породична весеља. Сви су они заволели чедног и мудрог момка из „Сервије“, који им је уз гусле певао тако лепе песме које Карловчани дотле нису чули.

Уместо да се врати родитељима, од којих није имао вести две године, а којима је по неким земљацима испоручио поздраве, Вук крене за Петрињу, где је — како је сазнао — била добра немачка граничарска школа. Желео је да научи боље немачки, да би могао не само читати него и споразумевати се на немачком језику. Петриња је била „војна општина" пуна странаца, официра и аустриских жбира, пуна политичке узбурканости, где млади и интелигентни Србијанац није могао бити жељен гост. Ни тамо није примљен у школу али је, ипак, остао до јесени 1807 године. Обилазио је ово живо штабско место и околину, упознао се са многим мештанима и онима из Босне, који су долазили у Петрињу на пазар. Од њих је чуо и вести о устанку у Србији и о љутим борбама Црног Ђорђа са Турцима. Црни Ђорђе се сукобио 1805 и са султановом војском код Иванковца. Идуће године он бије Турке у Поречу, на Мишару, на Делиграду и заузима Београд. Вест о заузимању Београда брзо је стигла до Карловаца и Вук се радовао српским победама. Та вест разнела се по целој Европи, чија је дипломатија будним оком пратила преокрет на Балкану. Младом Вуку много је скочио углед међу друговима и познаваоцима, а он им је често морао да прича о својим доживљајима као писар чувеног хајдука Ђурчије. Са дојучерашњом турском покрајином моћна Русија ступа у савез 1807 и то се рашчуло брзо по Европи и подигло углед младој српској држави. Претседник Правительствујушчег Совета рекао је јавно да Србија сматра себе као независну државу.

Све то утицало је на Вука да се што пре врати у Србију. Мислио је да је нешто корисно научио и да ће својим знањем моћи послужити земљи и народу. Родитељи су му се јако обрадовали и желели су да остане код куће, да се ожени Ружом и запопи. Вук то није хтео, него се спремао у Београд, где су се код Совета тражили млади писмени људи. Али за Вуков долазак чуо је и Јаков, кнез Ваљевске нахије и потоњи попечитељ „внутерњи дела", који му је поручио да му дође и да му буде писар. Код кнеза је остао кратко време, јер је сазнао да му је један рођак, некадашњи учитељ, постао саветник у Београду. Молио је кнеза да га пусти и кнез га је ослободио слу-

жбе. Вук је постао писар Совета, али је и поред тога наставио да учи немачки језик и писмо код учитеља Југовића. Овај учени Сомборац свршио је права у Пешти, био професор у Карловцима и 1805 пребегао је у Србију, где је добио место секретара Совета, а после Доситеја постао је „попечитељ просвете". За њега се убрзо установило да је био поверљив човек аустриских власти и морао је 1812 да напусти Србију. У тој политичкој средини, где је Јаков Ненадовић водио опозицију Карађорђу, где су се укрштали многи интереси и интриге, где се вршила шпијунажа, Вуку је било тешко радити. Напустио је учење и читао је много. Као писара 1808 мучи га све више костобоља. Онако изнурен враћа се кући. Прво су га болеле и руке и ноге, затим га је нарочито почела болети лева нога, тако да му је напослетку чашица у колену прирасла за кост, те се стога није могла мицати (туберкулоза костију). Лекара није било и млади Вук, који је од потуцања по свету много оскудевао, зебао и злопатио се, најзад је озбиљно оболео. Није могао да пронађе лека својој бољци и поред све брижне мајчине неге.

ОСТАНИ ВУЧЕ КОД НАС

Болъци је требало тражити лека. Када би устао из постеље, Вук се морао наслањати на штаку да би могао ходати. Зима је била јака и није се могло помишљати на путовање. Ваљало је чекати пролеће и издржати севање у глави и бол у костима.

Другови и домаћини скоро свакодневно су посећивали болесног Вука, који им је сад већ знао много да прича о ономе што је видео преко Саве и у Београду, као и о свему што је учио и читао. Сељаци су га радо слушали, јер су они живећи у Тршићу далеко били од свих догађаја. Вук је, пак, од њих слушао све што су преживљавали за време његовог отсуства. Чуо је и многе нове песме о устанку, а било је људи који су скоро у логорима слушали и слепог гуслара Филипа из Босне, који се прочуо у народу као певач нових песама из Устанка. Вуку су знали само да опишу те песме и понеке строфе да му кажу, али нико није знао целу песму да отпева. Вук је, већ из онога што је чуо, осетио снагу и лепоту тих песама и желео је да што пре оздрави и да потражи овога гуслара. Али његово здравствено стање стално се погоршавало. Пукло је већ и пролеће, а Вуково стање није се поправљало. Са више страна чуо је да се костобоља лечи у Мехадији, у Новом Саду, у Будиму и још у неким местима. Није могао још да се одлучи куда ће, а и чекао је да се време пролепша. Једно после подне, некако пред Ускрс, посетила га је Ружа Тодорова. Била је нешто збуњена кад је опазила Јегду пред кућом, а када ју је опазила Јегда онако лепо обучену, са великом китом шумског цвећа у наручју, пришла јој је нежно и пољубила је у оба румена образа. Ружа је подрхтала од узбуђења,

као ухваћена срна, а Јегда уђе код Вука и јави му да је дошла Ружа да га види.

— Пусти у собу девојче, рече Вук мајци.

Ружа уђе у собу и стаде збуњена за један тренутак. Вук блед и изнурен, лежао је у постељи. Он јој пружи руку, а Ружа је прихвати и пољуби. Вук јој је стиснуо руку и, очито задовољан, гледао је у развијену и лепу девојку, са којом се некад у детињству много играо.

— Јеси ли велика порасла? — упитао је гласом пуним нежности.

— Ето видиш, велика сам... одговори Ружа, гледајући Вука у бледо му лице и мутне очи.

Њен поглед био је пун топлине, а груди су јој се надимале од радости што је после толико дугог времена видела свога друга из детињства.

— А коме си набрала толико лепог цвећа?

— Па теби, да ти мирише... само где да га метнем?

— Хвала ти Ружо, метни га на сто, а мајка ће га већ ставити у бокал.

На столу је било пуно књига и папира. Ружа се окрене и спази један бокал са водом, стави цвеће у бокал и метну га на мали орахов сто. У маленој собици раширио се мирис дивног шумског цвећа. Вук је све то посматрао и са великим уживањем пратио је сваки Ружин покрет.

— Ружо, рече јој кад је била готова, ти си већ права девојка.

— А куда си се ти одбио у свијет, оставио оца и матер!

— Одбио сам се, јер ме нешто гони у свијет. Хтео бих да га упознам, да много научим, па да будем од користи земљи и народу — одговори јој Вук.

— Знаш ти доста, само не знаш колико ти је мајка суза пролила, док си се потуцао по свијету.

Ружа је погледала кроз мало отворено прозорче, одакле су се дивно видели село и околна брда. Воћке и трњине биле су у пуном цвету, да се човеку надимају груди од лепоте.

— Зар може игде у свету бити лепше од овог нашег краја — питала је Ружа тихо, као за себе, упривши поглед према високом Гучеву.

— Лепо је Ружо свуда кад је пролеће, па још кад је човек млад и здрав, као што си ти. А, ето мене стеже нешто у костима и не могу на ноге.

— Мораћу и опет некуд далеко да се излечим. Ових дана ,откако нам је ова крушка пред кућом процветала, гледам јој богат цвет, који ме мирисом запаја, али не могу да се радујем, јер ме нешто тешко стеже у костима.

— Нигде није тако лијепо, као код нас у Тршићу. Да је негде љепше, ти би тамо остао да се лечиш. Да те није болест дотерала, не би ни сад кући дошао — одговори му Ружа као са прекором.

Она га још једном погледа својим крупним црним очима, које као да су му говориле: остај код куће и немој отићи у свет, јер овде сам и ја да све учиним само да ти живот буде што лепши. Тужно се окренула и изашла из собе. Вук је пратио очима сваки њен покрет и било му је жао што је тако брз оотишла.

Напољу је чекала Јегда. Очи су јој биле пуне суза које је купила у марамицу. Није ништа питала Ружу, а ни ова јој није ништа говорила. Само су се погледале кроз сузе, и тај њихов поглед као да је говорио исте речи:

„Остани Вуче код нас..."

ЗА ВУКА НИЈЕ БИЛО ЛЕКА

пролећа 1804 је кренуо Вук у бању „Мехадију, која лежи северно од Оршаве. Вук је чуо да вода те бање има лековиту моћ. Надао се да ће му згрчена нога попустити и да ће се ослободити штаке. Али му ни ова вода није помогла и он се реши да оде у Нови Сад. Још кад је био у Ср. Карловцима, Вук је слушао, да у Новом Саду има чувених видара — хирурга, који лече разне ране и болести операцијом. Успут је прешао многа места Крашо-Северинске жупаније у којима су живели Срби, а у Банату су сва места од реда била или чисто српска или са знатним бројем Срба. Видео је свуда лепе и велике цркве, али је и сувише био обузет својом болешћу а да би се могао задржавати у народу и испитати га о животу. Стигавши у Нови Сад, Вук је потражио те хирурге и разговарао с њима о својој болести, али му они својом стручношћу нису уливали много поверења. То су му се чинили искуснијим тонзорима — берберима, који су можда и знали оперисати неке лакше случајеве. Они су били у цеху хирурго-тонзорес скупа — и нису имали никакву вишу школску спрему; лечили су пијавицама и фластером.

Шетајући по Новом Саду, Вук је наишао на једног просјака, са којим се упустио у разговор. Од њега је чуо и причу о Два ловца, коју је после по сећању написао и унео у своју збирку. Иначе га је ту изненадила ношња Срба сељака, који су носили широке гаће, обували чизме, а поврх танких кошуља од „сади“ платна, носили су прслуке са сребрним дугмадима. Око врата су носили свилене црне мараме а на глави шешир са увијеним ободом. У Новом Саду је још чуо, да у Будиму

постоји једна лековита бања, која би можда била најбољи лек и његовој болести и решио се, да оде до Будима.

Караван се кретао баш тих дана од Печварчеве чарде. Одгегуцао је тамо, али су му ти људи били сумњиви. Сазнао је, да они иду Дунавом и да крађене коње терају горе, а тамо их од сличних хајдука замењују робом, коју доносе у Бају и у Нови Сад и продају трговцима. Учинило му се опасно путовати са таквим друштвом и он је тражио боље. Сазнао је да се из једног оближњег села, званог Шове, баве уредни људи превозом. Погодио се са њима и одвезао се преко Суботице и Кечкемета у Будим.

И у Будиму се Вук добро снашао међу родољубивим Србима. Сиромах и скромно одевен он није могао да зађе у „више“ друштво, али су га нарочито Срби занатлије и виногадари лепо примили, јер су били жељни вести из Србије. А о томе је Вук много знао причати, јер је видео многе кнезове, па и самог вождa Карађорђа. Код њих је Вук наилазио на многе књиге, које није дотле читао и када би се окупао у „рацкој бањи“ и у купатилу Св. Луке, он би најрадије читао на неком скровитом и хладовитом месту Табана, чији су становници били претежно Срби. Остали део Будима био је насељен Немцима, те је Вук имао прилике и ту да чита и говори немачки, у којем је нарочито желео да се усаврши. Слушао је о чувеном адвокату и песнику Витковићу, пријатељу Лукијана Мушицког и видео га је једном приликом у цркви. Витковић је стајао за певницом и врло лепо отпевао „причасно“. Читао је и неке његове песме, али оне нису оставиле на Вука никакав нарочити утисак. Много више му се допадао српски учитељ у Пешти Лука Милованов, родом Босанац, који је учио школе у Винковцима и Пешти, те био јако спреман и литерарно образован. Сем тога Лука беше смео и чврст карактер.

Видевши, да му ни ово купатило не помаже, Вук реши да се врати у Србију. Један вешт мајстор му је направио веома спретну штулу и Вук је кренуо преко Суботице и Новог Сада право у Београд. Није се враћао у Совјет, него је примио место учитеља у Београду. Без књиге и без програма није могао да ради на васпитању деце, махом цинцарске. Вук се одлучио да напусти учитељевање. Ту га је посетио једног дана човек, кога је

послао Ружин отац Тодор из Тршића. Ружа је већ имала многе просиоце, али је она чекала на Вука.

— Ишту људи Ружу — рекао је он Вуку и потсетио га на давнашњи уговор Тодора и Стевана, по коме је Вук био Ружин заручник.

Вук је ћутао једно време и тада рече:

— Сад мени није до женидбе, а од Бога јој срећа.

С таквим одговором изасланик се вратио у Тршић, — и Ружа се удала.

Вук је раскинуо са Тршићем, са кућом и са Ружом. Она унутарња снага, која га је од рана детињства гонила у бели свет, победила је. Он ће се вратити у своје село на које је много и често мислио, али тамо већ неће затећи оне, који су га родили ни оне који су му најближи и најмилији били.

Кренуо је на ново место у Крајину Хајдук Вељка, где је служио као царински и судски чиновник у Кладову и у Брзој Паланци. Над маленом Србијом су се почели гомилати поново густи и злослутни облаци. Султан је спремао огромну војску да нападне и покори Србију. Русију је притиснуо Наполеон те су тако Турци добили слободне руке. А српска раја, напаћена и прорећена од ратова у првом устанку, са зебњом је очекивала даљи развој догађаја и спремала се да брани своју слободу.

Са својом штулом Вук није могао мислити ни на коња, ни на рат. Он је могао само да ради миран посао, седећи за столом и да на хартију бележи оно што је чуо и видео својим очима.

ГОЛГОТА СРПСКОГ НАРОДА 1813

Успеси Карађорђеви у првом српском устанку заталасали су духове у свим крајевима у којима су живели Срби. Тек тада се видело колико је бројан српски народ и колико је жива и снажна његова заједничка свест. То је и за саме Србе била новост, а аустриски политички кругови управо су се запрепастили од оног спонтаног покрета не само на Балкану, него и у Аустро-угарској монархији. Стога је Аустрија заузела став ишчекивања према младој Карађорђевој Србији, а нешто касније она је радила и против ње, помажући босанске Турке храном и џебаном против Србије.

Срби у Аустрији живели су у војној граници и под властелом као паорија. У граници они су живели под војничком дисциплином и диктатуром, а под властелом као кметови под самовољом спахиских чиновника. Млади Вук видео је све ово још у оно време када је био у Карловцима. Он је много разговарао са сељацима, који су патили од тог окрутног режима у Срему и Славонији, а слушао је да је исти режим владао и у Банату, и у Хрватској и Лици. Зато га нимало није изненадила вест о побуни у Вогњу, која се убрзо распрострла по читавом Срему и озбиљно претила да пређе и у целу Границу. За Тицанову буну сазнало се, такође, брзо и у Београду и Посавини.

Аустриска влада бојала се и даље од српског слободарског покрета под Карађорђем и зато је предузела најоштрије мере у Граници. Није дозвољавала прелаз из Србије преко Саве и Дунава, као ни прелаз Срба из Аустрије у Србију. Цензура над српским књигама и листовима појачана је, а све књиге и листови, који су величали први српски устанак, Карађорђа и друге војводе,

аустриске власти су запленили и спалиле. Али слепи гуслари певали су те песме по земуницама кметова и то је у српском народу одржавало снажан дух и јачало вољу за отпор и борбу за слободу. Ширина Саве и Дрине била је исувише мала да би могла бити препрека мисли о ослобођењу браће, у чијим жилама тече иста крв и који говоре истим језиком. Срби у Граници слушали су о слободном животу браће у Србији и чезнули за слободом. Већ у пролеће 1813 говорило се не само у Србији, него и по Срему и Славонији, а тако исто и Банату и Бачкој, да се Турци спремају да нападну Србију. Вук се у то време налазио са службом код суда у Брзој Паланци, куда га је Карађорђе поставио. Ту га је нарочито занимао живот тамошњих Срба, њихов говор и обичаји. Он је са нарочитом пажњом пратио сваку реч сељака при сваком суђењу. Записао је сваку непознату реч и тако сакупио много бележака. У доколици залазио је у куће сељака, који су у околини живели, далеко од сваког утицаја вароши и варошана, распитивао се за њихове обичаје при светковању, весељу и жалости. Све ово Вук је радио за себе по неком унутрашњем нагону и без икаквог књижевног циља о коме тада још није ни сањао. Неки унутрашњи нагон гонио га је већ од раног детињства да купи за себе и да памти што више речи и израза, да их у говору и писму употреби и примени као што треба. Ту се упознао и спријатељио и са див-јунаком Хајдук Вељком кога је необично заволео.

У мају месецу сазнало се у Брзој Паланци да је Ниш пун турске војске, а половином јула стизале су већ у Брзу Паланку и избеглице из околине Видина. У Неготин су долазили сељаци под Хајдук-Вељкову заставу. Сакупило их се око седам хиљада. Од Оршаве до Земуна, а од Земуна до Митровице чамци су ноћу превозили пушке и муницију из Аустрије. Срби су плаћали оружје по свакој цени, а аустриске власти „незванично“ продавале су шкартирано оружје, зарађујући при томе огромне новце, и то све у сувом злату. Нешто касније сазнало се да је народ кренуо под Младеном Миловановићем према Нишу и да се на Делиграду Срби спремају да пруже отпора јужној турској војсци. Тамо се сакупило око 18 хиљада Срба. Чуло се и то да је Сима Марковић отишао на Дрину са 16 хиљада људи да брани границу тек ослобођене Србије од

напада из Босне. У српском народу наста забуна, нарочито због тога што се пронео глас да Карађорђе лежи болестан у Тополи.

Старешина суда једног дана саопштио је Вуку како и која акта да спреми и да још те ноћи крену колима у Београд. Вук је био готов и оно неколико сандука списа натоварише још то вече на воловска кола и кренуше зором у Београд. Своју личну архиву сместио је у једну велику шарену торбу. Ставио ју је до себе, покривши је сеном. Са сличним колима сретали су се они успут. У почетку ређе, а од Смедерева све чешће. Пред Београдом био је већ читав караван, који се зауставио пред зградом Савета. Вук је предао сандуке и изишао из зграде. Али куда? Гегуцао је по улицама и размишљао шта да предузме. Једног дана послат је у Пореч ради неког поверљивог посла. Вратио се брзо и поднео извештај Совету. Стање у народу било је тешко према том извештају. Вук је сваки дан ту долазио и радио, али је убрзо осетио и овде безглавље. Што који дан даље све црње вести су стизале у Београд. Прво се сазнало да је Видин опкољен и да је јуначки Хајдук Вељко погинуо. Са Дрине су стизале вести да Турци на превару заузимају Лешницу и да опседају Лозницу, коју је бранио Петар Молер. Вук је био забринут због мајке и оца, због куће и свога села Тршића. Кући више није могао, јер је сигурно већ нема. А да ли ће икада видети своју добру мајку и оца, Тешана и Максима, Тодора и Ружу, ону лепу и чедну девојку?... Послат је поново у Пореч, али на повратку у Београд није могао, те је код Гроцке прешао Дунав, одакле је стражарно протеран у Панчево, а потом у карантин у Земун.

У ИСТО ВРЕМЕ СА ЦРНИМ ЂОРЂЕМ...

Београђани су будно пратили догађаје и углавном знали су све што се догађа на бојишту и у престоници. Још није ни кренуо Карађорђев изасланик за Русију, цару Александру, а они су већ знали и какву поруку он носи цару.

— Бре, бре, нема цар Александар доста своје муке од оног Наполеона, него ће још и нас да спасава, — говорили су они.

А Црни Ђорђе одиста је послао курира цару Александру са молбом да издејствује Србима слободан пролаз кроз Аустрију и да их насели у Русију.

— Док не стигне курир са одговором, Србије неће бити. У Београду ће бити опет Турци — резоновали су Београђани, јер се сазнало да је турска сила огромна и да на сваког Србина пада по двадесет Турака.

И сам Црни Ђорђе осећао је да из Русије не може стићи засада никаква помоћ. Са свих фронтова тражила се муниција која је нестала српској војсци. Откуд да је створи? Карађорђе се саветовао са неким војводама и решио да се обрати на Аустрију за помоћ. У Земуну је командовао аустриски генерал Сигентал. Њему је послао Црни Ђорђе курира са предлогом да Аустрија умарширa у Србију и да поседне све градове. У исто време курир је имао да испита и то да ли ће се Карађорђу и његовој породици и пратњи правити сметње ако пређу у Аустрију. Сигентал је одбио понуду да аустриска војска заузме српске градове и упућивао је Србе да се сами непосредно споразуму са везиром, а о држању власти према Карађорђу није имао никаквих упутстава.

Очајна ситуација Србије била је јасна Београђанима и они су почетком септембра у великим масама прелазили

чамцима и дереглијама у Земун. Карађорђе је 11 септембра, после дугог саветовања, упутио у Земун аустриским војним властима молбу за дозволу прелаза народа на леву обалу Саве, мада се народ већ увелико пребацивао преко Саве у Срем и преко Дунава у Банат. Од Сигентала стигла је порука да ће Аустрија примити избеглице и да ће се старати о њиховој прехрани. Још је Карађорђе покушао да измоли од везира примирје од шест месеци да би се народ пребацио у миру преко Саве, али је све већ било касно. Везир је имао заповест да што пре уђе у Београд и да покори Србију.

Турска сила прешла је већ Мораву. Народ је са благом бегао према Дунаву и Сави. Гонили су стоку и свиње пред собом; ко је имао воловску запрегу потоварио је и разно покућство, жене и децу у кола и кретао у избеглиштво. Чуло се да Турци секу све мушке главе изнад петнаест година и да срамоте жене и девојке. У народу је завладао страх и пометња и свако је гледао да се што пре дохвати Дунава и Саве. Али, избеглице су се убрзо среле са оним избеглицама, које су бежале од Дунава и Саве према унутрашњости. Турци из Видина брзо су избили на обалу Дунава и пресекли им пут. Ту су, спочетка, настала објашњења, а после и праве битке између избеглица. Из Београда се чуло да народ треба да остане код својих кућа, јер Аустрија све мушке главе наоружава и шаље на Французе. Народ, међутим, није слушао на те вести и, напослетку, ишао је тако да ни сам није знао куда. Где су се срели са Турцима, они су се испред њих склањали у непроходна брда и шуме. Збег, тај вековни фатум српскога народа, постао је опет стварност. Живот у збеговима не разликује се од живота дивљих вукова и другог зверињa.

Са Авале видео се дим и пламен запаљених села. То је био знак докле су допрли Турци. И тај страшни знак сваког дана бивао је све јаснији и све више се приближавао Београду. О слободној Србији могло се још говорити само као о земљи која се могла прећи за један дан хода.

Сви напори српског народа у првом устанку били су уништени.

Карађорђе се, најзад, решава по наговору руског посланика Недобе да и сам пређе у Аустрију, а одатле да пође са породицом у Русију. Трећег октобра он силази на Саву где је чекао на прелаз силан народ. Једна пространа лађица чекала је Карађорђа, његову породицу и пратњу. У пратњи су били Недоба, митрополит Леонтије, архимандрит Филиповић и Вождов лични секретар Ђурић. Кад су се сви сместили, лађица се отиснула од обале, а снажне руке возара завеслаше. Свет на обали препознао је Вожда и многи су горко заплакали гледајући га како се често осврће и баца, можда последњи поглед на зидине гордог Калимегдана.

Са Србијом било је свршено. Она је опет постала турски пашалук...

Сложни удари весала као да су у срце погађали народ на обали, који је дубоко осећао сву трагику Србије. Жене и људи седели су уморни на свом пртљагу и неким балванима, држећи торбице са храном и драгоценостима под мишкама и грицкајући хлеб, сир и пита је ко имао. Сви су гледали за лађицом све дотле, док лађица са Карађорђем није замакла и ишчезла са хоризонта сребрнастог Дунава.

На обали било је пуно избеглица. Једна жена са много ситне дечице причала је како има родбину у Руми и да ће право код њих. Други су се распитивали о путу за Шид, трећи за Карловце, а било их је, који су збијали шалу и на свој рачун а и на рачун својих сапутника.

— Лако је Настасу, кујунџији, кад он носи само суво злато. Са златом се даде живети и у Аустрију.

Настас је тупо седео на једном великом сандуку гледајући у Саву и не осврћући се на говорника, који је очигледно хтео да се упусти са њиме у разговор.

Дечица су се весело и безбрижно играла по обали, а брижни очеви тражили су и куповали храну где су могли. Ко зна колико ће се још чекати, па злу не требало... Било их је који су већ два дана чекали на превоз и ти су псовали и Вожда и војводе, свеце и митрополита. Чим би који чамац стигао, јурили би сви они, које је стрпљење напуштало. Власници чамаца уцењивали су их и тражили сваки дан све веће паре за превоз.

Тај дан је стигла у Земун и група избеглица са Вуком.

СПАС ИЗ КАРАНТИНА

У Земуну је Вук срео једну рођаку, која се одмах прибила уз њега, да га прати право у Беч. Њен муж је био у Бечу и пре неколико година је, као Вуков рођак, увео Вука за писара у Совет. Састанак је био тужан, али су они у заједници лакше подносили тешку судбину. Госпођа Живковић пружи одмах после првих речи своју торбицу са новцем и драгоценостима Вуку, јер је при скором искрцавању на обалу видела да су многима украли или на превару отели новце и драгоцености.

— Узми ти то па чувај, рекла је она Вуку, пружајући му своју кожну торбу.

Женска глава се опсетила да овом њеном хромом рођаку нико неће придавати нарочиту пажњу и да ће Вук својом појавом, мирноћом и благошћу изазивати пре сажаљења него сумњу. Она је уз то имала на себи своју најскупоценију анигерију, па ће неко од избеглица или од власти можда посумњати, да она носи собом многе драгоцености. Ни она гунгула на земунској обали није јој се допадала. Има ту свакојаког света, па јој може неко истргнути из руке торбицу — мислила је у себи. Вук је примио торбицу и равнодушно је метнуо у своју торбу пуну артија, повезаних у свежњеве разним канапом.

И збиља, Вука нису нигде нарочито прегледали, него су га пустили даље у гомилу, коју је један аустриски подофицир силом постројавао у „глиду". Госпођу Живковић су хтели да одвоје, али када Вук рече подофициру да му је то тетка, он их је оставио заједно. Неколико војника са бајонетима на пушкама, отпратило их је у варош и негде под бежанијским брегом смештени су у једно блатњаво двориште у коме су биле на брзину подигнуте неке шупе за привремено смештање избеглица. Под шупама је било

пуно жена и деце, а људи су дреждали по дворишту. Било је ту и сељака и грађана; било их је који су се тек ту упознали, а било их је који су се из раније знали. Било је и свештеника, а видео се и по неки хоџа, па и подоста муслимана. Они који су раније стигли и појели све што су понели собом, били су већ гладни и просили су од оних код којих су видели да има још резерве. Здрава деца су се мотала око гомилица људи, а по неки од људи би их грдили па и кирили што праве дреку. Било је и болесних. Болесници су лежали у крпама, а матере и жене су седеле крај њих; неке неме, а неке са кукњавом. То је био карантин у Земуну, у коме је Вук са својом тетком провео неколико дана и ноћи. Двориште се стално пунило новим избеглицама, знаним и незнаним. Било их је који су ноћу крали храну и прње, јер су дошли гладни и лоше обучени. Ноћи су већ биле хладне, а било је и кише. Аустриски стражари су били строги и кундачили су сваког, ко се није држао наређења.

Они, који су касније стизали, доносили су фантастичне вести о турским зулумима, о убиству Црног Ђорђа горе у земунским виноградима, о пљачки дућана и домова у Београду, о глади која је завладала у Земуну и у Банату међу избеглицама, као и вест да су Турци већ у Београду. Сваки дан су неке групе избеглица терали из карантина незнано куда, а нови су стизали. Од Београда су се чули потмули пуцњи као из топа и збиља су веровали, да су га Турци заузели. У подне су делили неку чорбу из казана. Гладни су јуришали на казан, а они, који су имали још своје хране, нису прилазили казану. Вук се пријавио за одлазак из карантина са својом „тетком" изјавивши да ће да иду у Карловце код својих рођака. А када су га запитали за име рођака, он је пријавио своју бившу газдарицу, госпођу Даницу, код које је као ђак становао. Када га је видео онако хрома и бедна са штулом, командант карантина је одмахнуо руком и пустио га, наредивши да им се истави исправа за пут. Вук је погодио мале таљиге до Руме и обоје су одахнули, када су се сместили. „Тетка" је очајавала, а Вук је размишљао.

Када су се успели на бежанијску косу, видели су на разним странама Београда пожаре. Кочијаш, Земунац, постао је поверљивији и причао им је много о свему

и свачему што је видео и чуо тих дана. Чуо је, да је Карађорђе био приведен генералу Червенки и да је овај питао Карађорђа где жели да се настани: у Аустрији или у Русији. Карађорђе је рекао да жели с породицом и пратњом у Русију. Червенка га није пустио у Русију, него га је под јаком стражом отпратио у манастир Фенек. Од Карађорђеве жене је одузет сав новац и драгоцености.

Пред вече је Вук са тетком стигао у Руму, у којој је било доста војника и још више избеглица. Ту су чули, да је Рецеп ага тога дана ушао свечано у Београд са турском војском. У Руми су једва нашли конака, а сутрадан су већ стигли у Карловце, где су стала кола право пред кућицом госпође Данице, некадашње газдарице Вукове. Она је још држала ђаке на стану и храни, али је радо примила и Вука са „тетком" у своју собу.

У Карловцима је живот текао нормално. Ђаци и професори су ишли ујутро у школу, свештенство у цркву, а виноградари у бербу.

— Срећан свет — рекла је сутрадан „тетка" Вуку и мислила је на своју кућу и баштицу у Београду, на намештај и на ствари у кухињи. Сад је неко сигурно већ побрао лепе позне крушке у башти, појео слатко у смочници и развукао јој њено лепо рубље и постељину. А како би јој добро дошле неке ствари сада у избеглиштву.

Вук је сутрадан водио тетку у Саборну цркву где је митрополит Стратимировић служио архијерејску службу са владикама, архимандритима и свештенством. Богослови су дивно појали и тетки се све ово допало више него у Београду. Али архимандрита Мушицког није било. Вук се сетио да је Лукијан пао у немилост код митрополита.

— Ово су прави Срби, рекла је „тетка" Вуку, излазећи из цркве.

— Нису, али су и они избеглице као што смо и ми — одговорио јој је Вук.

У цркви је било и много избеглица из Србије у похабаном оделу. Они су се скрушено молили и крстили, а Карловчани су их са сажаљењем посматрали. Митрополит је достојанствено излазио из цркве и делио благослов. На њему је био између осталих одличја и Леополдов орден, који је добио од цара после Тицанове буне. Жене, људи, деца, а и по неки избеглица му је прилазио руци.

На пијаци испред цркве Вук се сретао са неким познаницима, па и неким бившим својим професорима. А још исти дан после подне отишао је у манастир Шишатовац код архимандрита Мушицког, одакле се вратио тек трећи дан. Тамо је чуо неке нове моменте о Карађорђу и војводама, као и о стању у Србији. Био је нерасположен и управо је очајавао за судбину Србије и српског народа.

По повратку од Мушицког Вук је са својом рођаком кренуо за Нови Сад. Успут су у Варадину код команде потписали пасош и маршруту. У Новом Саду су набавили још неке ствари и кренули за Пешту. По подне кренула је пошта из Новог Сада. Тетка се жалила на рђаво време, на севање костију у ногама и на своју црну судбину. Имали су и неке сапутнике из Смедерева и Шапца и томе су се узајамно много обрадовали.

— У друштву је и у избеглиштву лакше — рекао је Вук.

У ПОШТАНСКИМ КОЛИМА ДО БЕЧА

Са Вуком и гђом Живковић путовали су још неки људи и једна млађа жена. Упознали су се, а жена рече да је избегла из Смедерева. Муж јој је погинуо, а она се са малим дететом пребацила „преко“ на чамцу. То је било крајем септембра. Обала Дунава била је препуна избеглицама. Било је највише жена и деце. Аустриске власти држале су их на обали у карантину и нису их пуштале да нађу склоништа по српским селима јужног Баната.

— Страшни су били ти дани и те ноћи — рекла је жена, стресајући се читавим телом. Избеглице су данима држане на откривеним чамцима и лађама. Како је време било хладно и кишовито и људи и жене морали су стајати у води до колена, држећи децу на рукама да се не би подавила. Много деце помрло је од хладноће и кише. И мој мали Љубомир тамо је умро...

Млада и напаћена жена и уцвељена мајка горко је јецала.

— Тако је било и на Сази код Забрежја, рече један старији човек. То је, изгледа, тако наређено да нас што више потамане. Турци пушком, а ови овде овако...

Настао је тајац. Сви су се удубили у исте мисли о својој кући, о својим родитељима, браћи, сестрама и деци. Велика поштанска кола љуљала су се по блатњавом путу и само се чуо топот коња, који су се напрезали да извуку из блата дубоко запале точкове. Из тешких мисли путници су се пренули тек тада када су се нашли сред једне велике баре. Госпођа Живковић прибила се уз Вука, држећи се за његову руку. Сви су се питали како ће се из ове баре изаћи.

— Биће тога до Сомбора, бар још сто пута, тешио их је Обрад, бркати кочијаш. Обрадово саопштење открило

им је праву перспективу њиховог даљег путовања. Његов одговор умирио их је, јер после таквог одговора узалуд би било кукати и тужити се.

Вук се упустио у разговор са сапутником, који је прешао Саву код Забрежја. Од њега је чуо многе појединости за које Мушицки у Шишатовцу није знао. Тако је поуздано сазнао да је Карађорђе интерниран у Петроварадину, да је М. Обреновић остао у Србији и друге ствари о Турцима.

При једном дужем застоју кола, Вук се упустио у разговор са кочијашем Обрадом, који је био родом из Баје. Вука је интересовало шта овај свет зна о догађајима у Србији и изненадило га како је овај припрост човек добро обавештен о свему. Карађорђе је овде био већ познато име. И овај свет био је ужучен због турске победе и страшног страдања Срба. Све до Будима, где год је Вук разговарао са Србима, тако се осећало, и жељно се ишчекивао свако ко би стизао од Београда или из Карловаца, да им донесе вести о стању у Србији. Трећи дан стигли су у Пешту. У Пешти Вук се састао са неколико својих познаника, а највише је провео у друштву свога пријатеља Луке Милованова. Од њега је Вук дознао да је курс у Мађарској окренут против Срба. Јоакиму Вујићу забранили су српски „театар", за које су се, и омладина и грађанство, много интересовали. Неки будимски грађани хтели су да покрену српски лист, али су им власти то забраниле. Читали су и неке немачке новине о томе како је Наполеон поражен и како Русији скаче углед. И Русија им постаје сва нада. Пошто су добили места у поштанским колима, стигли су у Беч после тродневног путовања.

Бјена!

Тако су звали сви учени Срби ову варош на горњем Дунаву. Поштанска кола су ушла пред вече у варош, која је била лепо осветљена, а у њој живот о каквом Вук никада ни сањао није. По улицама јурили су лепе кочије са дивним коњима и опремом, а по тротоарима силан свет. Тога дана пао је и велики снег, те су се вијале и лепе витке саонице, које су вукли коњи са прапорцима о врату. И младо и старо весело је, добро одевено и обу-

вено. Са лица тога света сијали су осмеси и радост. Све је било весело, лепо, као у сну.

Вук, коме је већ од неколико година Бјена била циљ живота, најзад се нашао у њој. Кола су стала пред хотелом „Златна крушка", где су обично отседали људи са Југа. Највише Срби, али било је и Грка, Румуна и Мађара. Госпођа Живковић позвала је Вука да јој нађе неки фијакер и да је отпрати родбини. Она је потоварила на фијакер све своје ствари, а Вук своју торбу. У торби било је све његово добро. Брзо су стигли до куће у којој је становала породица Живковића. Попели су се на спрат и када су укућани спазили госпођу, грљењу и љубљењу није било краја. Вук хтеде поћи, али га домаћин задржа на вечери и на конаку. Бечлије су биле већ боље обавештене о догађајима у Србији, јер су бечке новине добијале извештаје о стању у Србији и из других држава. Сем тога у ову кућу долазио је и млади студент и новинар Димитрије Фрушић, који је причао о свему што би чуо у кафани, међу студентима, избеглицама и новинарима.

Вук је ту ноћ мало спавао. Размишљао је о свему што је чуо и покушао је да види јасно ситуацију Србије. У Бечу је синоћ први пут осетио какве се све силе плету око српског проблема. Он је сада први пут осетио значај велике политике, која обара старе државе и ствара нове. После дугог размишљања он је, ипак, дошао до закључка да је Русија једини истински заштитник Србије. Она може поправити положај настрадале Србије, која се отимала за своју слободу и независност. Учинило му се да митрополит Стратимировић има право што се у свему грчевито држи Русије. То вече од Живковићевих је дознао и то да српске војсковође нису дорасле својим задацима, а нарочито не Младен Миловановић. Да су на време били позвани Миленко Стојковић и Петар Добрњац, искусне српске војводе, не би Турци тако лако код Видина пробили. Али они су од 1811 били прогнани због русофилства, и налазили су се у Русији. Вук је дознао још и то да су Турци славили три дана победу над Београдом, да је Јаков Ненадовић спасао најважнија документа Савета и да их је у два бурета пренео на аустроугарско земљиште.

Ујутро Вук се опростио од породице Живковић, захваливши се на гостопримству. Живковићеви су га по-

звали да их чешће посећује и Вук је изишао. Снег је падао у крупним пахуљама, а Вук је стајао на улици, размишљајући ту куда и коме да се окрене. Најзад пође Фрушићу, чију је адресу добио од Живковићевих. Кудгод је ишао, чуо је по бечким улицама често и српски говор, јер је тамо живело доста Срба студената, трговаца и чиновника. Неке младе људе упитао је Вук за улицу, у којој је становао Фрушић и они га упутише у једну уску улицу где је нашао број куће и затекао Фрушића на раду. На столу било му је много књига и листова, а млади медицинар Фрушић баш је прелиставао неке немачке новине. Љубазно је примио Вука и разговор је брзо добио филолошки ток. Вук је из своје торбе вадио своје забелешке, песме, обичаје, речи, што се све младоме Фрушићу необично допало. И пошто је Вук замолио Фрушића да му препоручи неку скромну собицу за становање, Фрушић га је одвео у једну суседну кућу, где је позади, у дворишту, била једна мала собица за издавање. За кирију су се брзо погодили Вук је унео своју торбу, све своје добро, ставивши је на патосу у један буџак. Фрушић пожеле да се што пре виде и да наставе разговор, те се опрости од Вука.

У „Бјени“, у једној малој собици, седео је Вук на столици, размишљајући о својој даљој судбини. Свежњеве хартије извадио је и положио на мали дрвени сто, а остале згужване ствари вешао је на чивилук, растежући их и чистећи. У души било му је тешко.

ФРУШИЋЕВА РЕДАКЦИЈА

Димитрије Фрушић, студент медицине, родом из Дивоша у Срему, био је нешто млађи од Вука. По темпераменту необично жив, Фрушић је прошао мађарске гимназије у којима се много радило на буђењу мађарске националне свести и на стварању књижевности и језика. Родитељи су му рано умрли, некако пред пропаст Србије, оставивши сину леп иметак који су стекли тргујући. Фрушићева кућа помагала је Карађорђеве устанике и у њој је Димитрије већ од раног детињства однегован у правом националном духу. По свршеној матури Димитрије је отишао у Беч, и врло брзо стекао тамо шири круг пријатеља, не само међу студентима, него и међу грађанима и чиновницима. У круговима Срба, много се говорило о потреби издавања једног српског листа, у којем би се обавештавало не само о приликама под којима живе Срби у разним крајевима, него и о српској књижевности. О листу се говорило још и зато што се примећивало да су код аустриске владе наступили либералнији погледи на употребу материнског језика према свим народностима у монархији. Књижевник Шлегел 1810 покреће „Естерајхишер Беобахтер", и у њему могло се читати и то да свака народност има природног права на неговање свог матерњег језика и права на своју књижевност. Бечка влада дозвољава 1810 уџбенике на матерњем језику Словенцима у Штајерској и у Корушкој. Дозвољава се и лекторат за словеначки језик у Грацу, а неки Словенци у Бечу договарају се о томе да се тражи дозвола употребе словеначког језика и у гимназијама.

Аустриска влада није чинила све ово зато што би у њеном схватању наступио неки истински преокрет и боље схватање према словенским језицима и словенским наро-

дима, него што је то чинила из политичке рачунице. Француска војска у то време окупирала је Словенију и својим либералним држањем све више је задобијала словеначку народну интелигенцију за себе. Французи потпомажу младе националисте — Словенце и, најзад, дозвољавају да се у Наполеоновој Илирији предаје не само у основним, већ и у средњим школама на словеначком језику. Мађари, Чеси, Словаци, Хрвати, Пољаци у монархији спремају се да покрену своје листове, па ни Срби у Бечу и Пешти нису могли остати иза њих. Па како се у Бечу нико није латио посла, него је свако радије само академски расправљао о том питању, млади и одважни Фрушић кренуо је већ у лето 1813 године и изишао пред јавност са првим „числом" „Новине Сербске из царствујушчега града Виене".

Од тога дана, соба Димитрија Фрушића постаје прави конзулат Срба, који су долазили у Беч и имали посла било са властима, било са грађанима. Људи, који су у то доба долазили из Србије, Трста и других крајева у разним политичким мисијама и другим пословима, прво би се обраћали на редакцију „Новина Сербских" и уредника Димитрија Фрушића. Ту би они добили прва обавештења, ту би им се исправљале, преписивале разне молбе и претставке на бечке власти. Фрушић је већ имао везе са дворском канцеларијом, са управом вароши, са полицијом и са цензуром. Његов рад убрзо се толико разгранао да му је морао притећи у помоћ и друг Давидовић, студент из Земуна. Фрушић је свугде био добро приман због своје окретности, умешности и доброг познавања немачког језика, а свакога невољника он је својски прихватио и помагао саветима.

Већ после првог састанка са Вуком Фрушић је у њему осетио озбиљног и паметног човека, који може корисно да послужи српској просвети и књизи. Што је чешће разговарао са Вуком све му је јасније бивало да овај човек има неко нарочито знање, које се нигде у школи није могло научити. Вуково познавање народног живота, народног језика и обичаја, народних пословица, прича и песама изгледало је Фрушићу као неко ново откриће. Стога, већ после неколико првих састанака замолио га је да напише нешто из својих доживљаја из последњих дана, пред пад Србије. Вук је већ после неколико дана спремио чланак

о паду Србије, пун свежине и догађаја, о којима се дотле још није писало. И сам начин писања био је нов и за сваког простог Србина разумљив. Фрушић је био ушхићен Вуковим чланком и пошто га је прочитао, однео га је цензору Копитару, који је био и велики Словен, али и велики аустрофил. Због свога лојалног држања према Аустрији, Копитар је добио звање цензора и преко његових руку прелазила су сва дела на словенским језицима, која су се штампала у Аустрији. Кад је Копитар почео да чита Вуков чланак, он је већ после неколико прочитаних реченица дигао главу и запитао Фрушића:

— Ко је писао ово?

— Један избеглица из Београда, одговорио му је Фрушић.

Копитар је наставио читање са веома живим интересовањем и кад је био готов, рече:

— Ово је српски језик, господине Фрушићу. Овај пише онако, како сам ја себи претстављао да треба српски писати. Молим вас да ми пошаљете писца што пре.

Још истога дана, предвече, Фрушић је одвео Вука у „цензуру“ и приказао га озбиљном Копитару. Они су се узајамно погледали и када му је, после кратке паузе Копитар пружио руку, Вук је снажно стиснуо пружену десницу. Неколико тренутака они су се држали тако за руке и гледали један другог очи у очи као да су предосећали да је ово прво познанство од историског значаја не само по српску културу и језик, него и нешто више од тога.

Копитар је посадио хромог човека у једну удобну фотељу.

Фрушић је морао некуд послом и они су остали сами, отпочевши први разговор.

„ИМАТЕ ПРАВО, ВУЧЕ“

Са главом као кошница изишао је Вук од Копитара, гегуцијући полако кући, у своју сиромашну собицу. Осећао је да је већ приликом прве посете у Копитару добио не само искреног пријатеља, него и учитеља, који му је отварао нове погледе на свет, на културу, на науку. Вук је сазнао да и Словенци и Хрвати муче исту муку, какву муче и Срби. Сам Копитар, иако је био аустриски чиновник, радио је на препороду словеначке културе и словеначког језика. Због свога положаја он се није смео много истицати у том свом препородилачком раду, али његов удео био је значајан. Радио је са једном групом одушевљених Словенаца у Бечу, а био је у том положају, да их је могао обавештавати шта се све ради и код других народа монархије, на књижевном препороду. Већ за кратко време Вук се упознао са радом Похлина, Хербица, Зупанчића, Ерберга и још неких млађих Словенаца, који су се скоро свакодневно састајали у кафани и претресали разна дневна политичка питања и своје националне проблеме. И Вук је, спочетка, ређе, а после редовно залазио у њихово друштво. Полако, он је улазио у њихове разговоре и проблеме и видео је о чему се ради код њих. Они су се још препирали о томе како се њихов народ зове. Једни су били зато да се цела њихова етничка група зове именом „Крањац“, а други су били за име „Словенц“; неки опет за име „Словенец.“ Било је и таквих који су били за термин „Слован“, како су их тада Чеси називали. И када би се дохватили у дискусију, Вук би се умешао и рекао би:

— Вала, браћо, ту смо ми Срби испред вас.

Сем тих разлика у погледима на термин народности, Вук је приметио још неке разлике међу њима. Копитар је био царски човек, аустрофил и католик; за Водника, Цојса и још неке друге чуо је да су франкофили, а Шнајдер, Јарник и многи други да су русофили.

— И ту смо ми, браћо, испред вас, јер смо ми Срби сви православци и за Русе.

У том питању није се слагао са Копитаром, али то је била истина. Копитар, пак, и као научник од расе, морао је са овим Вуковим схватањем да се помири, јер је знао да је то што Вук говори сушта истина. Али, Вук је убрзо сазнао у чему су Срби заостали иза „Крањаца", како их је Вук звао. Они су имали већ штампане заметке науке и књижевности. Словенци су већ имали преводе књижевних дела са италијанског, немачког, грчког, латинског; имали су већ први речник са препородитељском тежњом од Похлина и други 1789 од Гутсмана. Са граматикама, које су имали Словенци, Копитар није био задовољан и стално је потстицао Водника и још неке учене Словенце да пишу граматичке радове. Словенци су већ радили увелико на преводу библије, на изради што бољих буквара како би народ што лакше и брже могао да научи читање. И Вук је, већ почетком 1814, са Копитарем спремао књижевно изненађење не само за Србе, него и за своје познанике Словенце. Почео је да ради преко зиме на препису народних песама, које је знао напамет, и оних које су знале неке избеглице, а нарочито његова рођака госпођа Живковић. У исто време почео је да ради на српском речнику, по упутству Копитара. Звао је Фрушића и Давидовића у помоћ да напишу једну граматику, али ови су били исувише заузети својим студијама, консулатским дужностима и „Новинама Сербским".

— Е, прођи се будалаштине — рекоше они Вуку, на овај његов смели предлог.

За писање граматике Вук се осећао слабим, а о томе каквим ће правописом писати народне песме, било му је већ прилично све јасно. И није било мало изненађења када се једног дана по Србству почела растурати Вукова „Мала простонародна Славено-сербска песнарица". Вуково име са том „Песнарицом" пронело се широм целог ученог

Српства, а омладина из Пеште и Сремских Карловаца и других страна читала је са уживањем и задовољством ове народне песме. У то доба био је Вук већ при крају рада и са српском граматиком, коју је радио према узору Мразовићеве „Славенске граматике". Копитар није био задовољан овим Вуковим радом, али га је храбрио да не застане на започетом путу. Наговарао га је да настави тај рад, а да се припрема на граматички посао и другим помоћним радовима. Копитар му је још саветовао да настави са скупљањем народних песама. Вук га је послушао и отишао је 1814 године у Сремске Карловце и у Шишатовац код свога пријатеља архимандрита Лукијана, који је и даље стајао под контролом митрополитовом, али је остао отмени боем у калуђерској ризи.

Дабогме, да је Вука занимало шта се догађа и у Србији.

Ту је сазнао да се Карађорђе са сином налази у интернацији у Грацу, а остале војводе у разним аустриским гарнизонима. Говорило се и то да је гувернер Штајерске, кнез Хохенцолерн тражио од Карађорђа изјаву верности аустриском двору, нудећи му да се настани у Аустрији као кнез и да, кад Аустрија освоји Босну, Херцеговину и Србију, он, Карађорђе, влада тим покрајинама под заштитом Аустрије. Карађорђе је остао непоколебив и тражио је и даље да га пусте у Русију. Вук је још сазнао и то да је куга пренета из Ердеља у Србију и да је нанела страшан помор међу напаћеним становништвом и турским посадама. Народ је у зиму, 1813, напуштао збегове и враћао се својим домовима. И српске избеглице у Аустрији, када су сазнале за опроштај од стране турских власти, враћале су се јатомице у Србију. Њихов живот у Аустрији био је тежак и мада је на Сави и Дунаву те зиме била велика вода, они су сви појурили радије у поновно ропство, него да уживају аустриско „гостопримство". Само они имућнији остали су још у Аустрији. У Аустрији је остало на хиљаде гробова, нарочито дечјих.

У Карловцима још Вук је чуо да се Хаџи Продан одметнуо и да се Милош Обреновић придружио Турцима да угуши Хаџи-Проданове бунтовнике. Ни 1814 Турци не престају са насиљем над голоруком и изгладнелом

рајом, него и даље траже оружје по домовима, срамоте домове и секу угледније људе.

Од калуђера у манастиру Шишатовцу Вук је напабирчио нешто народних песама, а тако исто и од ђака у Карловцима и надопунио неке, које није знао тачно или их није знао до краја напамет. Чуо је и неке фрагменте песама о устанку на дахије које је спевао неки слепи гуслар Филип, о коме се говорило на све стране. Забележио је све што је чуо и желео је да се види са Филипом, да чује све његове песме и да их побележи. То ће бити тек изненађење за Копитара, Фушића и Давидовића. Како дивно почиње тај филип песму о устанку! Када је Вук први пут чуо од једног ђака у Карловцима, дрхтала му је рука од узбуђења при писању. Седећи са Лукијаном у манастиру он је сваки час вадио из шпага ту забелешку, читајући је сав зажарен на глас:

Боже мили! Чуда великога! —
Кад се шћаше по земљи Србији,
По Србији земљи да преврне
И да друга постане судија,
Ту кнезови нису ради кавзи
Нит' су ради Турци изјелице,
Ал' је рада сиротиња раја,
Која глоба давати не може
Ни трпити турскога зулума.

— Чусте ли ово, високопречасњејши! — узвикнуо би Вук. Та ово се ни на којем другом језику не може овако рећи, до на српском народном језику. Покушајте то рећи на словено-сербском, па ће испасти којешта.

Мушицки је пробао да транспонује ту песму на „словено-сербски" и признао је да песма само губи од лепоте и снаге.

— Имате право Вуче, рекао је он...

КОПИТАР

По повратку из Срема у Беч, Вука је затекло двадесетак писама из Пеште и Карловаца, Трста и са других страна. Тражена је његова прва „песнарица“, и он је паковао књижице и слао их поштом. Од Копитара је чуо да су се и неки Словенци распитивали за њу и да је Копитар свој примерак послао библиотеци барона Цојса, која је такође чула за песнарицу и тражила је. Вук је показао Копитару и нову збирку у Срему сакупљених песама. Пошто су је за неколико недеља сву расмотрили и оценили, спремали су се да је штампају.

Што који дан даље у Вуку је све јасније сазревала мисао о програму његовог даљег рада. Њему је, после дужих разговора са ученим архимандритом Лукијаном, било јасно да књижевност није само потреба цркве, него и потреба целог народа. У Бечу, Вук је видео и чуо шта се све ради за просвећивање широких народних слојева код Немаца, Чеха, Словенаца и Мађара. Културни и национални препород код тих народа имао је за циљ да пробуди љубав према домовини и материнском језику. А српска домовина? Где је, управо, српска домовина? — питао се Вук. Ње није било и нико није знао да каже где је она. Баш те јесени пуштен је Карађорђе са српским војводама из сужањства. Немајући домовине, он је отишао у Русију, у братску земљу, али не и у своју домовину. Сваки наш крај живео је посебним политичким и културним животом. Сељак је чамио у беди и непросвећености и сву своју муку давао је туђинским спахијама, Турцима и Аустријанцима; он се борио да одржи голи живот. Трговци су трговали, а оно мало школованих Срба није знало где да почне са просветним радом. Писали су и дописивали се разним дијалектом и правописом, разним

словима и речима. Сваки крај у коме су Срби живели, живео је посебним културним животом. Није било никакве установе, која би их повезала у раду и која би им указивала на заједничке задатке и на заједничке идеале.

— Зар ви мислите, господине Копитару, да Аустрија може бити за вечита времена домовина Словенаца? — питао би Вук чешће Копитара приликом разговора о судбини словенских племена у Аустрији.

— Па ми немамо куда, одговарао би Копитар, слежући раменима и осећајући сав терет питања, које му Вук набацује. Русија је православна држава. Ви Срби сте православни и ми не можемо имати са вама заједничке државе. У Аустрији ми имамо католике владаре, који ће нам штитити веру.

— А материнска реч и славенска култура? — питао се Вук.

— Па, и ту нам се чине концесије у новије време, одговарао би Копитар. Треба само што више ширити писменост у словеначком народу, треба у њему будити и јачати народну свест и ту у култури лежи јемство за даљи живот и егзистенцију нашег народа. Култура је моћно оружје у рукама свесног народа са пробуђеном чашћу. Јака култура може сачувати народ од претапања.

Вук би на овакав одговор махао главом; он је осећао да би то све могло да буде и друкчије. Зашто не би Словени били сами своји господари? Није био у стању да побије Копитареву тезу и зато би обично после кратке политичке дискусије прелазили на рад, који их је обојицу једнако занимао. Вук је осећао само исправност Копитареве тезе о значају културе и зато је напрезао све своје снаге на стварању и изграђивању културног живота српског народа, без обзира на то где живе Срби. Оно мало књижевних дела, које су Срби имали, биле су пре сведоџба о писмености него српска књижевност. Доситеј се чинио Вуку изнимно као човек, који зна шта ради. Тако је о Доситеју мислио и Копитар. Вук је већ у Карловцима видео да најкултурнији српски сталеж, српско свештенство, не уме да пише за народ. Они, који би умели, нису смели да пишу од митрополита Стратимировића. У Словенији, Хрватској и Славонији, у Јужној Угарској богати племићи, чак, и презиру народ. Ни православна, ни католичка црква

неће да упућује народ на читање и самостално расуђивање, него им је циљ да учвршћују народ у веровању онога што им свештенство пише и говори. Брига о будућности народа сматра се бригом свештенства и племства, а народ треба да се влада у свему према саветима цркве и племства. У то доба Вук је већ прочитао много књига, које су писали наши људи из Далмације, Хрватске, Славоније, Босне и Угарске. Из њих Вук је видео да су Дубровчани називали своју књижевност доскора „словинском", а у новије време, поред „словинске" и хрватском. У Хрватској домаћа књижевност звала се слованска, а у Славонији славонска. Он из Србије хтео је да ради на српској књижевности, помоћу народног језика, а ови у Карловцима и у Угарској пишу „славеносербским", вештачким језиком.

— Ко ће том свом свијету угодити — рекао би Вук Копитару, када би се о свим тим питањима повела реч.

— Само храбро напред, господине Вук.

— Вуче је вокатив, господине Копитару, исправљао би Вук Копитара.

Копитар је уживао што је Вук напредовао у граматичким појмовима и благо би се осмехнуо на сваки нови граматички термин, који би Вук употребио у говору.

— Добро би било када би смо могли створити од Беча заједнички књижевни центар за све Словене који живе у монархији, говорио би често Копитар. То би преко вас, господине Вуче, могао бити књижевни центар и за Србе са Балкана. Видите, босански фрањевци, католици, пишу ћирилицом и зову је српским писмом, а своју књижевност и језик зову словинским. Хрватски протестанти писали су и печатали своје књиге глаголицом, латиницом и ћирилицом и хтели су да створе један књижевни језик за све Србе и Хрвате, за Србохрвате. То су покушавали и Ритер-Витезовић, Матија Рељковић, па и Доситеј ,али нису успели. А кад би постојао један књижевни центар могло би се, можда, споразумети. Могли би сви, можда, усвојити латинско писмо и једно наречје.

Што је даље улазио са Копитарем у сличне разговоре, Вук је осећао све више тежину проблема књижевног језика и наречја. Копитар је указивао на сву сложеност политичког, а нарочито културног положаја словенских народа у Аустрији. Вук се о томе, можда ни од

кога не би могао боље и тачније обавестити него што се обавештавао од Копитара. До знања, које би морао стицати само дугим читањем књига на разним словенским језицима, Вук је кратким путем дошао помоћу Копитаревих излагања. А Копитар, иако чиновник, био је необично савестан у научним излагањима. Копитар је осећао да дубоко мисаоног и осећајног, али још примитивног човека, не сме збуњивати тенденциозним излагањима. А што му показује сложеност проблема словенских култура у монархији и Европи ,од тога се Копитар није бојао. Вук је претстављао огромну снагу, духовну и моралну. Он је ученог и школованог Копитара врло често изненађивао својим јасним погледима на постављене проблеме. Они су већ пришли и систематском раду на изради српског речника и ту је Копитар тек осетио како је богата српска ризница у речима, а српски народ у обичајима, у народној уметности, народним причама и пословицама. Копитар је веровао да ће Вук изненадити својим радом целу културну Европу, када јој све то буде једном приказао. Зато је све своје слободно време посветио Вуку и његовом раду. А ту се ипак радило не само о престижу Срба него и о престижу словенске ствари.

ВОЛЕТИ — ЉУБИТИ

Једне зимске вечери, када је Копитар ишао Вуку, дочекала га је на улазу у кућу госпођа Краус, са првог спрата, и упитала га:

— Молим Вас, господине, реците ми ко је онај ваш шантави пријатељ?

— А ко сте ви, госпођо? — запита је Копитар.

— Ја сам удова Краус са првог спрата. Посматрам тога човека већ неколико месеци. Чини ми се да је он добар, млад човек...

— Јесте, госпођо. То је један српски избеглица из Београда.

— Из Београда?! Јели то онај Београд, који је, некад од Турака освојио принц Евген, племенити витез?

— Да, из тог Београда је, госпођо.

— А да ли је и он Турчин?

— Не, госпођо. Господин Вук је Србин.

— Србин, хм. А какве је вере?

— Као и Руси; православне, — рече Копитар, одлазећи према Вуковом стану.

Госпођа Краус гледала је за Копитарем, који се губио у полумрачном дворишту.

— Сад тек не знам ко је и шта је тај човек, — рече госпођа тихо у себи.

И сутрадан, „случајно" се срела са Копитарем госпођа Краус и сада, већ као позната, пришла му је и подробније се обавестила о човеку, који јој се увек тако учтиво јавља када се сретну. Она је била изненађена када је сазнала да је Вук књижевник. Чудила се да и у Београду може бити људи, који се баве тим послом и да неко тамо зна уопште писати.

Она рече Копитару:

— И моја ћерка Ана чита много књига. И она каже да је тај господин из Београда врло пристојан и паметан.

Копитар је отишао Вуку и затекао га како вредно слаже по азбучном реду цедуљице, на које је тога дана написао много речи.

Без икаквог увода он рече Вуку:

— Вас много хвали госпођа Краус и њена Ана.

— А откуда ви познајете њих, питао је Вук изненађено.

— И јуче и данас смо говорили о вама. Ви сте се, канда, заљубили у Ану.

Вука на ову индискретност, обли румен и он рече:

— То је неки добар свет, ти Краусови. И ја их познајем.

Али Вук није рекао Копитару да се већ неколико пута и шетао са Аном.

Пошто су поделили пакетић са јелом, који је Копитар донео, прешли су прво на политику. Копитар је објаснио Вуку да ће Наполеонова сулуда политика морати да падне. Наполеон хоће да створи једну светску монархију и да надњом влада као деспот. Вођство Европе ће преузети Метерних, који све више постаје њен духовни вођ.

— А шта хоће Метерних? — питао је Вук.

— Он удружује све конзервативне снаге Европе у алијансу и његова вештина је баш у томе, што је умео да уздигне Беч и Аустрију на чело против превратничких тежњи Наполеона и Француза. Аустрија није јака војнички, а ипак постаје европска сила. Метерних хоће да сачува политичку и друштвену равнотежу и није зато да се држава води по начелу либерализма и на основу народног суверенитета, како то тражи француски трећи сталеж. Метерних се бори за онакав поредак ствари у Европи, какав је постајао до француске револуције.

— Онда, рече Вук, Метерних је против слободе Србије.

— Сигурно да је, одговори Копитар и да не жели да се и на Балкану мењају односи. Он неће борбу националних снага, нити друштвених, јер се боји расула Европе. То су нова начела и њихова вредност у погледу одржавања реда у свету још није проверена. Под ударом

тих снага срушиле би се многе државе, а у првом реду Аустрија.

— То би било у реду. Онда би се сви ми Словени могли удружити у своју државу, — рече Вук.

— Нисмо ми још зрели, нити довољно културни да управљамо сами собом, — одговорио му је Копитар.

— А зар су Турци културнији од нас, — па ипак управљају целим Балканом; доскора су управљали и целом Угарском.

Копитар је, очигледно, био збуњен овим Вуковим примером.

— Признајем да ме ваш пример збуњује, али ја хоћу да вам изложим аустриску политику, којој није у интересу да се пробуди национална свест многобројних народа у Европи. Метерних хоће рат историских држава, а не рат националног одушевљења, који би изазвао херојство, мржњу и међусобни покољ народа.

— Тако ће Турци и даље држати нас Србе у ропству, а Аустрија вас Словенце, Хрвате, Србе, Пољаке, Чехе, Румуне, Мађаре и све друге народе. Немци ће господарити, а ми ћемо робовати, — одговори Вук.

— Не, неће Метерних ни Немце да уједини. Он сматра да је боље и за Немце и за Европу, ако остану мале немачке државе за себе. Тако ће он лакше одолети револуцији, него ако би били уједињени у једној држави. Метерних је доследан у својим идејама и плановима. Он хоће заједницу конзервативних држава не само зато да би сузбио Наполеонову универзалну монархију, него и јединство немачке националне мисли. Метерних је прво аустријанац, па онда тек Немац.

— Побогу брате, ви онда нисте доследни. Ви велите да се ништа не може одржати што је неприродно и неморално. А ја вас питам: зар је природно да Аустрија влада у Ломбардији, у Угарској, у Галицији, Чешкој, Крањској и бог те пита где, из Беча, који је немачки, а Турци да даве цео Балкан?

— Није немачки Беч — прекину Копитар Вука. У Бечу је више Словена, него Немаца.

— Да, али је све званично немачки, а временом све ће се претопити у Немце. Копитар је, после кратког ћутања, одговорио:

— Ако се ви ожените, на пример, са фрајлом Аном, и ви ћете постати Немац, рече Копитар као у шали, а у жељи да прекину са политичким разговорима и да пређу на рад.

— Имате право, господине Копитаре. Да оставимо овај разговор. Већ раније сам слушао од паметних људи да политичким дискусијама нема краја. А све је ово тако сложено да је тешко пресудити ко има право. Мене сте убедили да се Србија од Аустрије и њеног Метерниха нема чему надати. То, видите, сваки наш сељак зна и то не само у Србији, него и у Угарској, Славонији и Хрватској. Ето ,онда зашто ми морамо окретати главу према Русији.

Копитар је већ читао једну цедуљу и бележио значење речи на немачком, па после на латинском.

— Каква је разлика између волети и љубити, запитао је он Вука, гледајући на једну цедуљицу.

— Немци би рекли за реч волети — „либен", а за љубити — „кисен", одговорио је Вук.

Копитар га је са осмехом и са пуно братске љубави погледао и рекао:

— Разумем, брате...

МЕСТО ПЕСМЕ ГОРАК ПЕЛЕН

Зима 1814—15 протекла је у најсвирепијем прогону Срба у Србији. Шта се догађало са оним Србима ниже од Крагујевца то се није знало, јер њихов вапај није могао да стигне ни у Аустрију, а камо ли у Европу.

Прота Матија Ненадовић стигао је у Беч да би дошао до руског цара и осталих, хришћанских, владара; писао је „прошенија" помоћу Давидовићевом и Фрушићевом; стрпљиво је обијао прагове руских и аустриских посланика, достављајући им најновије податке о турском насиљу, о сечи глава, о набијању живих људи на колац.

Недоба је говорио проти Матији да препоручи Србима измирење, како би им Турци живот поштедели. На препоруку Недобе да се Срби новцем откупљују, прота му је показао писмо из Земуна у коме се вели да ни то не помаже јер Турци приме новац па ипак убијају људе. Прота Матија је стрпељиво ишао од Недобе до Неселроде, од грофа Орурка до грофа Чернишева, али „њет Булгаков". До Булгакова и до цара није могао да дође.

Гружа, Крушевачка нахија и Жупа остале су без људи и у њима су остале жене и деца. Станоју Главашу је у Коларима отсечена глава и однета у Београд, а то се хтело учинити и са Мутапом, Ломом, Дринчићем, Протићем, Лукићем и осталим војводама. Срби су приморавани да око Београда копају шанчеве, а они Срби који би пребегли у Срем или у Банат, приморавани су да потпишу изјаву да су ћесарски поданици. Око Ускрса у Бечу се чуло да се Срби на разним странама одмећу у гору и започињу борбе са Турцима. Прота Матија обраћао се узалуд на Енглезе, а код Аустријанаца му је увек речено да дође „морген, морген".

Вук је био обавештен о свему што се предузимало код руског посланика у интересу Срба, јер су ту проти Матији били на помоћи Фрушић и Давидовић, који су целе те године са протом провели на препису и на састављању разних молби. И Копитар се интересовао код Вука о стању српског народа и Вук га је обавештавао о важнијим догађајима. Поред свих тих страшних вести они су зиму нарочито добро искористили. Копитар је донео Вуку читав дењак хартије, разрезане на мале листиће. На сваки листић Вук је требао да забележи по једну српску реч. Што више речи дневно тим боље. Вук је набавио и једно орманче и преудесио га за смештање листића по азбуци. А с вечера би Копитар долазио Вуку где би му Вук објашњавао реч по реч, а овај би сваку реч преводио на немачки и латински. Копитар би често доносио пакетиће са јелом и они би заједно брзо вечерали и настављали рад до дубоко у ноћ. Понекада толико би се удубили у посао да би и зору дочекали или се разишли тек онда, када би их умор савладао. У том раду Вук је нарочито много научио од Копитара и ушао не само у тајне граматике, него и филозофије и историје, те је стекао веома лепу културу. А његов учитељ све више се дивио богатству, лепоти и снази српског језика и почео је просто да обожава свога ученика и његово огромно знање.

Копитар је гонио Вука на даље скупљање народних песама, јер је видео да је њих веома много и да су све од реда вредне да се забележе; да су занимљиве како са језичког гледишта, тако и са историског, етичког и филозофског. Друга књига песама изишла је 1815 године и њу је Вук посветио своме учитељу Копитару, Крањцу, као највећем пријатељу и „доброжелатељу српскога књижества". На другу Вукову песмарицу претплатило се већ и неколико Словенаца.

Већ с пролећа 1815, Вук је поново кренуо у Срем да настави са прикупљањем народних песама. Намера му је била да нађе и слепог гуслара Филипа, за кога је чуо да је у јесен 1813 године, после пораза српске војске код Рђева, прешао Саву и да се са својом породицом настанио у селу Грку, у Срему. Вук је опет отсео код свога пријатеља Лукијана Мушицког, код кога је увек био

радо виђен и са којим је био у преписци. Лукијан је послао једног момка у Грк да позове Филипа у Шишатовац и већ после неколико дана пред манастир су стале једно после подне мале таљиге са добрим коњићем и опремом. То је било месеца априла, некако пред Ускрс. Са таљига сишао је бркат човек, крупан, и окошт, јаких плећа. Лице му је било црвено и рапаво од богиња, а лево ухо ровашено. Чело му је било високо, нос кукаст, орловски, над очима густе обрве. Коса дуга и риђа, падала му је на раме и таласала се када је полако силазио. Сишавши са таљига он узе под руку младића Стевана и достојанственим кораком пође у манастирску зграду. На њему је било чисто бело рубље с ферменом. На ногама му опанци и босанске чарапе, на глави фес без кићанке, а преко рамена кожна торбица.

— Овамо старче, — викнуо је архимандрит Лукијан, када је спазио слепца са младићем.

— Да дивног слепца, као да је мољован — рекао је Вук, седећи на једној клупи испод старог храста под којим је Лукијан шетао горе доле и нешто расправљао са Вуком.

Младић скрену са слепим човеком према архимандриту, а успут је шапутао нешто Филипу.

— Помаже Бог, свети оци, рече Филип једрим гласом. Звали сте ме, па вала да дођем, рекох.

— А ти си Филип из Грка, запита га Лукијан.

— Ја оче, ја.

— Хајде сједи, рече му Вук, склањајући своју штулу са клупе. Сигурно си се уморио.

Филип седе до Вука, а младић оде да испрегне коња и да га смести у шталу. Када су звати, валда ће се постарати за конак, мислио је у себи млади рођак Филипов, Стеван Радишић.

— Филипе, рече Лукијан, ти си сео сада до Вука Стефановића — Караџића, родом из Подриња, из села Тршића. Он пише и печата књиге у Бечу и сакупља народне пјесме. Чуо је за тебе да ти знадеш много лијепих песама и да их и сам пјеваш, па је хтео да их побележи, како не би послије твоје смрти отишле у заборав.

Слепац је пажљиво и озбиљно слушао топао глас архимандрита, окренивши своју уздигнуту и забачену лавовску главу у правцу одакле му се чинило да долази глас.

Када је саслушао зашто је позван, он после кратке паузе рече:

— Радо сам дошао, учена господо, у манастир и мислио сам да се о таквом неком послу ради, те сам зато понео и гусле. А пролазио сам, тринаесте, Подрињем и чуо сам да је и ваше село Тршић изгорело. Страшне сам догађаје преживео. Соколио сам људе пјесмом, али је све залуду. Сила Бога не моли. И сада, чујем, пати народ по Србији и Босни, а ни овде не цвате руже. Покушах да испјевам још коју песму, али из мене излази сам пелен и јед. А тако се не да пјевати. Сада ни наде немам, а док је ње било, пјевало ми се...

ФИЛИП ВИШЊИЋ

После вечере, братија и млади Стеван одоше спавати, а Мушицки, Вук и Филип остадоше за софром, у трпезарији. Вук је нестрпљиво чекао да Филип затегне струне па да баци на хартију песму о буни против дахија, о којој је толико слушао. Филип је најзад уједначио струне, и почео звонким гласом:

Боже мили! Чуда великога!
Кад се шћаше по земљи Србији,
По Србији земљи да преврне...

и што је даље певао све је више падао у занос забацујући главу на своја снажна плећа. Та песма оживела је пред очима Вуковим његово детињство, његово Подриње и родно село Тршић, и све оне људе о којима је у детињству слушао. Вук је почео да бележи грозничавом руком, али је убрзо заостао. Није прекидао гуслара, него се са Мушицким заједно упио у лик Филипов. Као да су се сва тројица стопили у један осећај; као да их је Филип својом песмом везао за себе. Нетремице су га слушали и осећали су да је овај слепи гуслар морао доживети у животу много тешких душевних потреса у којима је себе прочистио и узвисио до најчистијих висина са којих се могу испевати муке и наде напаћене раје. Филип је био богом дани велики народни песник, помислили су и Вук и Мушицки у исти час.

„Друмови ће пожељет' Турака,
Ал' Турака нигде бити неће.
Тако књиге инџијели кажу"...
„Старац Фочо подавио браду,
Па је бјелу са зубима гризе...

Ко не би веровао, да је ово све сушта истина, а не само мелем на болесне душе незаштићене и напаћене раје.

Али не пониче јунак Фочић Мемед-ага и он теши своје другове, дахије, те им вели:

„У нас, браћо, четири дахије,
Аганлије и Кучук-Алије,
И у мене и Мула-Јусуфа,
У свакога има доста блага...
Поћи ћемо из нашега града
Кроз нашијех седамн'ест нахија,
Исјеч' ћемо све српске кнезове,
И кметове што су за потребе,
И попове, српске учитеље,
Само луду ђецу оставити,
Луду ђецу од седам година,
Пак ће оно права раја бити,
И добро ће Турке послужити".

Ове речи Фочић-Мемед аге наговештавају тешке сукобе и љуте борбе до истребљења; а да се раја не би застрашила од претњи, Филип пушта старца Фочу да каже:

„Узми, синко, Фочић-Мемед-ага,
Узми сламе у бијелу руку,
Мани сламом преко ватре живе:
Ил' ћеш ватру са тим угасити,
Или ћеш је већма распалити?...

Фочић Мемед-ага не слуша старог и мудрог бабајка већ са дахијама удара на кнезове; али Црног Ђорђа нису преварили. Ђорђе са својим чобанима разбија и гони силеције и

„На све стране Ђорђе књиге посла
У свих градских седамн'ест нахија
На кметове селске поглаваре
„Сваки свога убијте субашу;
„Жене, ђецу у збегове кријте"...
Турци мисле, да је раја шала,
Ал' је раја градовима глава;
Уста раја к'о из земље трава,
У градове сатераше Турке...

Ту архимандрит прекиде Филипа:

— Стани мало и одани Филипе! рече му он.

Филип се чисто трже, а рапави румени образи му се развукоше као на осмејак. Вука беше чисто жао што је Мушицки прекинуо песму, па ће упитати Филипа:

— Има ли још кол'ко до краја?

— Нема, близу је крај...

— Па да га чујемо „високопречасњејши"...

Мушицки их понуди вином, а Филип пошто је испио у сласт чашу црног вина, обриса своје дуге бркове који су му на прса падали и брзо заврши песму. Када испева Ђорђев говор Дрини:

...„Дрино водо! племенита међо,
Између' Босне и између' Србије!
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу ја и тебека прећи
И честиту Босну полазити!"

Филип положи гусле преко колена, а Вук рече Мушицком:

— Док ово чује мој пријатељ Крањац, биће му мило...

— Дивна је песма — рече Мушицки.

— Од мен' песма, а од Бога здравље ,— рече Филип смешећи се.

— А имаш ли колко ваких пјесама? — упитаће Вук гуслара.

— Имам их доста и о свим важнијим бојевима из првог устанка.

— Онда ћемо Бога молећ' ујутро да отпочнемо са писањем.

— Врло радо, господине Вуче — одговори Филип, само то ће бити доста посла.

— Од Ускрса до Видовдана ће валда бити доста? — примети старешина Лукијан.

— Ни ја не би' могао даље остати, мада би те радо жедан слушао цијелу годину дана, — рече Вук.

— Ајде, добру ноћ, рече Мушицки одлазећи из трапезарије у своје одаје.

Вук одведе Филипа у ћелију, где му је синовац Стеван већ спавао дубоким сном, те посади Филипа на постељу и пожели му лаку ноћ.

У трпезарији је једно ђаче погасило свеће и све је заспало мртвим сном. По одајама гостољубивог манастира Шишатовца су спавала два српска генија мирним сном. Мушицки је још дуго размишљао о лепоти песме коју је чуо на „говедарском“ језику, а која му се учинила лепшом и снажнијом од класичних грчких и римских песама.

— Ову песму би заиста било мучно превести на славеносербски. Онај Стратимировић баш греши, помишљао је он у себи.

У једној ћелији је седео калуђер и писао пријаву на митрополита у Карловце. У њој је оптуживао Мушицког како банчи са нека два слепца до дубоко у ноћ...

ГОДИНА ДАНА У СУМЊИ

После Видовдана Вук се вратио из Шишатовца у Беч са пуним кофером Вишњићевих песама и других разних бележака, пословица, прича и тумачења речи. Од расног претставника народа Вук је много чега чуо што раније није знао. Вишњић је обишао многа места Босне, Херцеговине, Србије, Срема, Славоније, Бачке и Баната и успут упознао многе људе од којих је чуо како где народ живи. Вука је у Бечу, нарочито жељно, очекивао Копитар. Мада је био у великом послу, Копитар се скоро свако вече састајао са Вуком и прегледао нови материјал, који је Вук донео собом. Копитар је био необично задовољан, јер је сакупљени материјал премашио сва његова очекивања. Трудио се да остане са својим делом рада у стопи Вуку, јер је Вук имао већ неколико хиљада сакупљених речи. Копитар се спремао на пут у Париз да би повратио у Аустрију све књиге и рукописе што их је Наполеон однео у Француску још 1809 године. Али већ те године против Вука се дижу многи учени Славеносрби. У омладинским редовима примећује се да су многи за његов начин писања. Друга Песмарица била је посвећена Копитару, католику, Крањцу и бечком човеку. Распитивали су се о Копитару ко је и шта је, али нису могли ништа ружног да сазнају о њему. Ипак, пала је сумња на Вука да је под утицајем једног фанатичног католика, који хоће помоћу Вуковом да „полатини" Србе.

— Како је могао тај Вук унети латинско „j" у своју песмарицу, питао је за ручком у митрополитовом двору гргетешки архимандрит.

— Ма та будала и гејачина није свестан шта чини, — рекао је гојазни протосинђел.

— Е, то је тачно речено, приметио је крушедолски архимандрит. Вук је права гејачина.

Митрополит Стратимировић је ћутао и слушао разговор своје сабраће, и само рече:

— Има их који не мисле тако. Ето оца Лукијана, нека каже шта он мисли о јоти.

Лукијан је ћутао и није се изјашњавао. А да не би питање митрополитово остало без одговора, он је рекао:

— Песме су врло лепе, то се не може спорити.

Митрополит је устао од софре, очитао молитву после ручка, и отишао у своју собу.

— Кад би сви тако чинили као што чини Вук, брзо би се пошокчили и крстили са шаком. А нема крста без три прста, — рече опет бачки владика Гедеон, окренувши се упола према Лукијану.

— Ја вам могу рећи, преосвећени, да сам недавно слушао и песме чувеног гуслара Филипа и да је то нешто величанственије и од Хомеросових песама.

— Налик гајде на музику, — рече јетко владика Гедеон и остави своју сабраћу. Нико није хтео даље да напада Вука, а крушедолски архимандрит, при одласку и „рукоцјелову“ дошапнуо је митрополиту све што је Мушицки рекао о лепоти народних песама.

— Већ сам чуо од преосвећеног Гедеона све, рекао је он архимандриту, дајући му благослов. Слово „ј“, како га је Вук унео у песмарицу, није прикладно јер је латинско и ниједан га православни Србљин неће примити.

И у Будиму репато „ј“ изазвало је жучне полемике, те је Вук добијао и писма због тога. Неки су га осуђивали, а неки му одобравали, али њега то није збуњивало. Он је наставио и ишао напред својим путем. Када се Копитар вратио из Париза, Вук му је показао сва писма и испричао шта је све чуо у Шишатовцу од Мушицког. Копитар га је соколио на даљи рад. Те године Вук је нешто запињао са радом. Сва његова пажња била је привучена на догађаје у Србији, где се народ под Милошем дигао на оружје. Неке српске старешине живеле су у Земуну и примали писма пуна очајања од Милоша Обреновића и других кнезова из Србије .Они су их слали у Беч против Матији. Цар Александар је морао да прихвати Метерни-

њове савете и није могао да се меша у послове турске царевине. За Србе је било безнадежно стање и сва писма, која су слали на разне стране, као на архимандрита Филиповића, на Родофиникина, на грофа Салтикова, на кнеза Галицина и на петроградског архиепископа Амброзија, остала су безуспешна. У тим писмима нападао се Карађорђе, као главни виновник пропасти Србије.

У Бечу је било много Срба који су се издавали за српске опуномоћенике, створивши на тај начин себи занимање. Они су се узајамно денунцирали и тиме дојадили већ свим канцеларијама, а нарочито Русима. Руси су већ намеравали да траже од аустриске владе да растера многе српске опуномоћенике из Беча. Фрушић и Давидовић примљени су у руску канцеларију и тамо су радили са Стеваном Живковићем, Вуковим рођаком, који је добио и пуковнички чин од Руса.

Већ почетком маја Вук је сазнао у Бечу да је у Србији букнуо устанак. Интервенције чињене у Цариграду нису помогле, а раја није могла више подносити насиља. Прота одлази Булгакову, а овај му одговара да чекају. Са Давидовићем одлази и аустријском ћесару, молећи га за посредовање да се у Београду постави други везир. Али је Алијанса тада била заузета Наполеоном и другим својим невољама. Српска раја, којој се смркло, бије Турке код Палежа, Љубића, Пожаревца и Дубља. Аустрија затвара границе према Србији, те народ остаје без могућности измене добара, оголео, гладан и без довољно оружја, Милош се обраћа на Куршид-пашу једним писмом у име кнезова, у којем га је уверавао да су се Срби дигли због крвника Сулејмана паше, а не против султана. Куршид-паша је уверавао Србе да ни турска влада, ни он, не одобравају тиранију и глобе, али је захтевао да народ преда оружје. С јесени 1815, најзад Милош је успео да Марашли-Али паша растури половину своје војске и да га султан постави за везира Београдског пашалука, поверивши Марашлији да у пашалуку заведе ред. Нови везир је пристао да Срби прибирају дажбине, а спахије да узимају своје од сељака по раније добивеним повељама. Признао је Милоша за врховног кнеза Србије, као и да у свакој нахији уз муселиме буде по један српски кнез,

који ће с њима заједно судити Србима. У Београду се, пак, установио највиши народни суд, Народна канцеларија.

Мада су сви успеси Срба били под знаком питања, и још непризнати од међународних фактора, па и од самог Султана, ипак се цела српска емиграција у Аустрији спремала за скори повратак у Београд и Србију. Они су знали да је ситуација у Европи таква, да ће Русија све више добијати у утицају. Свима њима додијао је горак хлебац избеглиштва, па и самом Вуку. Живећи од милости Живковића, Фрушића, Копитара, Мушицког и још неких пријатеља, Вуку је додијао такав живот. Жудио је за мирним породичним животом, заснованим на личном раду и заради. Вук се надао да ће у слободној Србији то ускоро постићи. Копитар га је, пак, гонио да ради и да се не одаје маштању.

— Ваш рад ће бити значајан за Србе, бар онолико, колико је значајна Милошева победа над Турцима.

Вук је сумњао у ове речи, јер је почео да губи веру у себе.

АНА, ДОБРИ АНЂЕО

Једне зимске вечери дошао је Копитар Вуку и затекао га у постељи, у великој врућици. Чело му је било усијано и тресла га је тешка грозница. Вук се жалио и на севање у глави ,које га је мучило неколико дана раније. Копитара је озбиљно забринуло Вуково стање. Јавио је и Фрушићу да га посећује, а рекао је и госпођи Краус са првог спрата ,да је Вук у грозници. Добра госпођа Хермина му је спремила шољу топлог чаја.

Од тога дана она га је често посећивала, а касније је долазила Вуку и Ана Краус, млада и весела Швабица, доносећи му увек и неке понуде. И Фрушић је Вука чешће посећивао и причао му је да се спрема за испит, а кад положи лекарски испит ићиће у Трст за лекара. И њему је додијао већ растрзан рад у Бечу и желео је да се негде на мирнијем раду нађе. Госпођа Милојевић је чула од Фрушића за Вуково стање и шиљала му је рубља и понуда, а и нешто новаца. Али сва та помоћ не би вредела много, да не беше ту у непосредној близини племените госпође Хермине и њене добре ћерке Ане. У човековом животу има тренутака у којима је једино жена у стању да му помогне. Нежност и умешност жене некада више вреди човеку него најверније пријатељство мушких. То је осећао и Вук, а за то је морао знати и Копитар, када је замолио и госпођу Краус да пази на Вука. Вук се спорб опорављао, али је лако подносио своју болест на такој нези, какву су му пружили „фрајла" Ана и њена мати.

— Ви сте Ана мој прави добри анђео чувар — рекао је Вук, вазда ведрој и веселој девојци. Да не беше ваше маме и вас, ја бих био већ давно покојни.

— О, ви се варате „„хер Вук." Није то тако страшна болест. Од тога мора да пати сваки човек. До пролећа ће

све то проћи и ви ћете наставити опет свој рад, који као што видите и мене занима.

— Шта вас може занимати у овим нашим крвавим пјесмама? То је и за нас мушке тешко слушати.

— Има ту и за женске ствари, према којима не можемо остати равнодушни. Ето онај Кулин капетан је страшан човек, када је заробио триста робињица и гони их да их подели међу Турке. Како је морало бити тешко племенитом Ивану од Семберије, када их је гледао обечашћене под турским шаторима. И када сазнаше робиње, да је Иван ослободио тридесет робиња, оне му притрчаше говорећи:

„О Иване, и отац и мајко!
„Избављај нас, какогоди знадеш,
„Не пусти нас ти у турске руке"

Иван све своје даје и ослобађа свих триста робиња, те их шаље својим домовима, а њему ће Ристос Господ платит', када Иван буде на истини.

— Да, Ана, то је тужна песма и црна судбина српских девојака и жена.

— Синоћ су ми биле неке другарице у посети. Испричала сам им ту песму и све су плакале. А мама највише. Отишле су кући тужне и пре времена, рече Ана Вуку.

И тако су пролазили дани болесног Вука све до у пролеће, када је већ устао из постеље и по цео дан радио на писању и преписивању. Ана би му често долазила, доносила би му чај или млеко и седела би све дотле док на цркви неби звонило подне. Вук би јој причао о Турцима и њиховим зверствима, а по некад би јој објашњавао неке ставове из песмарице, које Ани нису биле јасне. Она је већ боље говорила српски, а Вуку се дрешио језик и све је течније говорио немачки. С пролећа је на Вуковом прозору стајала стално мала ваза са љубичицом или другим којим цвећем, које би му Ана доносила. Опорављајући се полако, Вуку се све више милио живот и рад, у који је и Ана све више улазила. Копитар је приметио да између Вука и Ане постају односи све интимнији и све је чинио, да се они и учврсте што боље. Вук је већ био тридесетак година а и Ана је зрела и озбиљна девојка, која воли књигу. И госпођа Хермина је приметила да Ана све више говори о Вуку и његовом раду, али као старија жена, она се питала, шта би управо од Вука могло бити. Кад је једном у дворишту сре-

ла Копитара, она му је пришла и навила разговор на то питање.

— Па госпођо, то је сигурно да ће од Вука бити једном велики човек. Он ће бити не само познат код Срба, него и код свих културних и учених људи у Европи.

— А од чега ће он живети? питала га је она.

— Па од својих књига и рада на књижевности.

— То је слаба зарада, јер сам могла чути да и наши књижевници и журналисти тешко живе од писања књига.

— То је додуше истина госпођо, али знате, књижевници живе и од славе, рече јој Копитар.

— Од славе — поновила је госпођа Хермина, али јој није било јасно, како се од славе може живети.

Вук је својој газдарици уредно плаћао кирију и само је ретко када био у заостатку. А како је живио, то је он сам знао. Женско око госпође Краус је приметило, да он често оскудева, али Вук је напослетку избеглица, без игде икога свога и то је било и госпођи Краус природно. Она ни даље није бранила својој ћерци да одлази Вуку, а када се Вук потпуно придигао, она би га често звала на „јаузн“ те би и сама радо слушала Вукова причања. Вук је увек био пристојан и пажљив према њима, а стално је вредно радио. Њихове узајамне посете су се претварале у све присније пријатељство. Вук би им причао, да ће се вратити ускоро у Београд чим Србија буде слободна и да се нада, да ће тамо као писмен човек добити место. За госпођу Хермину су изгледи Вукови били стварни и она се није противила све чешћим његовим посетама.

С времена на време Вук би отпутовао у Карловце и у Земун и доносио би им свагда новости, које би и Ану и њену матер занимале. Оне су већ много знале о политици, о борби Срба за ослобођење од Турака и живо су се занимале за све што би им Вук причао. У Краусовима је Вук стекао такве пријатеље, који су његовом монотоном животу и раду све више пружали топлоте.

Још када би Ана пошла за њега, мислио је у себи, нашао би се и неки други смисао животу.

СТРАТИМИРОВИЋ И МУШИЦКИ

Био је леп септембарски дан када је митрополит Стратимировић кренуо једног јутра у Нови Сад на парадним кочијама, у којима су била упрегнута четири белца. Пре њега, на двојим колима, кренула је његова свита која је имала да га дочека на понтонском мосту, одакле би заједно ушли у варош. Са патријархом у колима је седео архимандрит Мушицки. Митрополит је целога пута био замишљен и тек код Београдске капије пренуо се из мисли. Ту пред капијом чекала га је парадна стража са једним вишим официром на челу. Он је отпоздравио стражу и официра, док су се његова кола полако кретала са бандеријом Новосађана који су на коњима дошли пред митрополита, да би улазак у варош био што свечанији. На пијаци митрополита је поздравио градоначелник Јанковић са магистратом и корпорацијама, па је митрополит отишао право у Саборну цркву. На улазу у порту поздравио га је достојанствени владика Гедеон са свештенством на челу. После отслужене архијерејске литургије био је свечани ручак са многобројним званицама највиших војних, црквених и грађанских претставника, као и претставника свих важнијих корпорација. Митрополит је много разговарао са заповедником града Петроварадина о свему, па и о стању на граници; било је поверљивог разговора и о Милошевом устанку, па и о Црном Ђорђу за кога се чуло, — како рече генерал, — да у Одеси спрема са неким Грцима и Румунима општи устанак хришћанских народа на Балкану против Турака.

— Не мирује тај човек, рекао је митрополит тихо и као забринуто генералу.

Са бачким владиком говорио је митрополит о сметњама које се подижу још увек раду Краљевске новосадске

гимназије, те је, потом, очитао молитву после ручка и разрешио софру, опростивши се љубазно са свим званицама.

— Загонетан тип је овај рацки митрополит, рекао је генерал своме пратиоцу мајору, када су излазили из двора.

— Изгледа да је веома интелигентан човек, одговори мајор.

— Па то је баш и опасно, рече генерал када се поса-,дио на десно седиште у колима.

После кратког боравка код владике Гедеона, митрополит је у пратњи Мушицкога изишао из двора и отишао у Кулпин на породично добро .Требало му је одмора, јер је заиста, сувише радио, Његов рад био је напоран и све више се расплинуо у ширину. Беч, Пешта, Арад, Темишвар, Оршава, Земун Горњи Карловац, Задар, Трст, Жумберак биле су оне границе у којима се протезао његов рад и над којима је лебдело његово будно око. Мало место Сремски Карловци везивало је, преко митрополита, танком нити разбацано Српство и православље. Он је осим свога осталог рада, стајао у вези са многим научним институтима у Немачкој и Русији, јер је и на науци много радио. Уз то још, дошао је први Карађорђев устанак, па пропаст Карађорђевих тековина и Милошев покушај са другим устанком. Сви конци политичког и културног живота из тих граница стицали су се и у Сремским Карловцима, јер је митрополит осећао сав историски значај свога положаја. Он је морао врло често да прави лепу мину, када би се истински требало да заплаче. Он је морао одржавати везе преко многих тајних канала да га не ухвате. Није смео никоме да поверава своје мисли ни планове да се не открије, јер су на њега пазили многи аустриски жбири, који су га стално пратили.

Четири белца јурила су са лаким кочијама као четири хале, а кочијаш, који је упарађен седео са „пединтером“ на високом предњем седишту, држао је чврсто кајасе. Мушицки је седео уз митрополита, такође замишљен. Он се питао у себи: „шта хоће самном овај старац?“ Још јуче изгрдио ме је као најгорег човека, претио ми са „брашнаром“, а данас ме води у Кулпин. Ја тражим да ме пусти у Беч и у Москву, а он ми прети да ће ме свеједотле држати, док не отплатим дугове, које има Шишатовац.

На кулпинске утрине стигли су још док се видело. Тамо су их дочекала сва сеоска господа и госпоће са сељацима и децом. Чим су се кочије појавиле на утрини, зазвонила су звона са високог торња кулпинске цркве. Народ је био свечано обучен: у широке набране гаће, у кошуље од танког домаћег платна, у плавим прслуцима са крупним тучаним дугмадима и марамицама од црне свиле око врата. Људи су имали потшишану кудраву косу и шешире са малим посувраћеним ободом, а на ногама добро намазане чизме. Жене и девојке накинћурене и у шареним јелецима разних боја, са свиленим марамама око врата и цегама на глави. Косе девојачке исплетене у дуге витице красиле су руже и пољско цвеће. Милина је било погледати ове бркате и крупне сељаке и лепе жене и девојке како чекају са захвалношћу свога митрополита и доброчинитеља, који их је помагао и увек поучавао својим паметним придикама. Када су стигла кола међу народ, митрополита је поздравио судија господин Станко, окружен са неколико госпоћа и господе, чиновника спахилука. После поздрава митрополит их је све благословио и поворка се упутила у цркву кроз порту, чија је капија била широм отворена, а а у њој је чекао свештеник са малим ђацима у белим стихарима. Митрополит је одржао кратко молепствије, те је са својом пратњом прешао у породични дворац, где је све било спремљено да га са пратњом прими. У великом салону примио је поздраве месних црквених општинских власти. Са сваким је понешто љубазно разговарао и распитивао се о људима и приликама у селу. Вечерао је сам, а после вечере позвао је к себи Лукијана. Два Бачванина, два учена великодостојника, али и два разна темперамента, седели су за једним столићем као и ономад у Карловачком двору.

— Ти, Лукијане, нећеш да ме разумеш, — почео је одмерено митрополит. Моје бриге су толике да их ја једва већ подносим. Тебе сам, као свог најинтелигентнијег сабрата хтео да уведем у свој рад, а ти бежиш од тога. Наш српски народ налази се у тешким приликама свугде, јер све се заклело против њега. Ако га и ми, његови учени синови ,оставимо самом себи ,онда му нема помоћи. Ја ћу живети и радити, ако и Господ хоће ,још које време ,али тај рад мора још неко да прихвати. Ми се морамо бра-

нити од унијаћења, ми морамо водити бригу о школама, о свештенству, о књизи, о манастирима и о сретствима како ћемо све то издржавати. Нама не служи читава легија чиновника и војска и све то морамо ми из својих побуда и уз велике напоре и самопожртвовање радити. Ко хоће владичанско достојанство, тај мора престати са писањем песама, са одушевљавањем за Доситеја и Вука и разне реформе; тај има да запне и да држи оно што је толиким напорима створено. У твојим годинама и у твоме чину не може се живети како се хоће, него како околности налажу. Пренео сам из Сент Андреје препарандију у Сомбор. Тамо треба унети нов дух у учитељску омладину, а ти нећеш да се примиш ни тога посла. Ни управу Шишатовца нисси био кадар да обављаш, па како онда замишљаш твој даљи живот и рад?

— Ваша светости, ја вас потпуно разумем и ценим ваш напоран рад. Али ,молим да и ви мене разумете. Сваки човек већ доласком на свет носи нешто у себи. Ја за ту врсту рада немам смисла. Ја не знам управљати ни собом, па ни са другима. Мене занима само књига и стих, а моји осећаји не могу да се задрже и угуше у мени. Они траже да се манифестују слободно, не водећи рачуна ни према каквим обзирима. Можда нисам изабрао добро свој позив, и вероватно је да нисам. И зато вас молим да ме пустите у свет, јер ме самоћа манастирска гуши. Моје жеље се не заустављају на дворима хладних гробница, моја душа тежи за бесмртношћу....

Митрополит је ћутао једно време и слушао излагања Лукијанова. Најзад га је прекинуо речима:

— Сутра ћеш се вратити у Карловце и чекати моја даља наређења.

ДВА ТАНТАЛА НА МУКАМА

Вук још није био начисто са собом и својом мисијом на пољу књижевности. Сумњао је још да Копитар завара-рава и себе и њега. Да су прилике у Србији биле иоле сређеније, њега Копитар не би могао задржати да се не врати у Крајину, где се у царинској служби дало зарађивати, па постати и богатим човеком. Јер, живети у лепом Бечу, шетати по Пратеру и Шенбруну са пријатељима и Аном имало је само тако смисла, ако су ћемери пуни. А од српске књиге неће моћи да се живи јер му је и Сава Текелија писао да је испоклањао све своје књиге и да од њих ни једне крајцаре није видео. Многи пак, на које је сигурно рачунао да ће се не само претплатити, него и испомоћи га, поручивали су да Србину сад треба ракија и сланина, или дебели волови, прах и олово за трговину и томе слично. Мада га је Копитар уверавао да је његова снага баш у томе што су му ум и знање чисти и непомућени, Хаџи-Константин, архимандрит манастира Чокешине му је поручио да су људи у Србији задивљали, и да нико о књизи неће ни да чује.

Веровао је у Копитарево солидно знање и у његову оданост, али је било и тренутака у којима је посумњао и у њега; сви ти високи школовани људи изгледали су му, понекад, само усијане главе, фантистични са неким великим и магловитим плановима, који Вуку нису изгледали реални. Када би он имао знање једног Мушицког или Копитара, имало би смисла можда и радити. А шта он, прост човек може ту помоћи, мислио је често у себи.

Мушицки, код кога је Вук боравио 1816 године, жалио му се и сам на своју судбину. Он је био заточен у Шишатовцу и није му могао много помоћи, јер је каса била у рукама митрополитовог повереника. Од Мушиц-

ког Вук је дознао да је приликом боравка у Кулпину митрополит позвао слепог Филипа гуслара да му пева и да га је богато наградио.

— То би ишло у прилог оправдања вашег рада, рекао је Мушицки.

— А која ми вајда од „оправдања", кад митрополит и даље тера своје, баш као што и Метерних намеће Европи своју политику. Него, једина ми је нада онај Милош, код њега да ми се додворити па би се ,можда, нешто и дало урадити; има беглуке ,скеле и трговину. А од Тешана Подруговића у Карловцима, од слепице Стеваније из Јадра, од слепице Живане у Земуну, баба Јелене из Лежимира и свих тих слепаца и њихових песама тешко ћу ја моћи нешто и за свој живот спечалити.

— Тај Тешан дао вам је леп материјал — рече Мушицки.

— Јесте ,то је неисцрпан мајдан. Горди хајдук и, можете мислити како му је у Карловцима, где сече трску у карловачком риту и на леђима носи читаво брдо снопова само да би се прехранио. Само ће ми сигурно умаћи чим плане прва пушка у Србији. Када се разговарамо о устанку, а њему као да уђе стотина шиљака под кожу. Тај зна и од Вишњића више. Где је све то научио и како му је стало у главу!

— А да ли су вам послали што песама и они од којих сте писмом тражили?

— Нешто стиже, али не вреди много. Послала ми је Сара, Мише Карапанџе двадесетак песама из Крајине, Платон Атанацковић, катихета препарандије из Сент Андреје и Максим Ранковић из Оструж нице. Да се то све среди требаће времена и Копитареве умешности и стрпљења.

— Па докле сте дошли са Копитарем у књижевном језику, у буквици и у граматици?

— Прилично смо све то рашчистили. Књижевни језик мора бити онај, којим народ говори.

— А шта ће бити са дијалектима?

— Сви имају права, јер сваки наш дијалект има поneку лепу особину, каже Копитар. Ми смо нашли да се ништа не би постигло вештачким стварањем књижевног језика и о томе је писао Копитар у Српским новинама. Славеносербски је, заиста, чудо од језика за живу књижев

пост и њега нека уче попови, којима треба, али стари језик мора се строго оделити од новог. Стари треба неговати, али за прост народ мора се писати живим језиком. Са буквицом је већ теже. Копитар још увек сања о једној азбуци за све Словене али и сам увиђа све више да ће томе бити много сметњи. Засада смо утврдили да азбука може имати онолико слова, колико у језику има гласова. Два или више слова за један глас, као што то имају Немци, не сме бити, а још мање сме бити којекаквих кукица изнад или испод слова. Сам Копитар рече да је свети Ћирило био идеалан састављач азбуке и да је ћирилица много погоднија за словенске језике од латинице. Пошто, пак, западни Словени не би примили ћирилицу због латинских попова, то им је Копитар саветовао да приме из ћирилице она слова која нема латиница за словенске гласове. Копитар им предлаже да узму из ћирилских слова ш, ц, ћ и још нека друга. Још смо рекли да суседна слова не могу утицати на измену основног гласа, али се још нисмо определили у погледу фонетике и етимологије. За речник смо рекли да ћемо уносити само оне речи, које се у народу чују и ја већ имам неколико хиљада таквих речи, које је Копитар већ почео да преводи на немачки и на латински. Копитар вели даље да граматичар није изналазач, него приказивач, референт речи живог језика. Само оно што је у устима народа, у његовим песмама, причама и пословицама има места и у речнику, а све оно што појединци стварају, нема места у речнику. Ето, то смо, углавном, до данас пречистили — рекао је Вук.

— Па то је добро. Све су ми то већ препоручивали неки моји ђаци у Карловцима. Ја сам и сам осетио да деца имају право, али нисам смео ништа предузимати због митрополита. Многи грађани новосадски такође су ми говорили о потреби писања на чистом српском народном језику. Имају право људи, јер нам народ, иначе, никад неће доћи у везу са боговима. Телеса су нам општа са животињама, а умови са боговима. Ако у књигама што пре не дамо народу његов језик, наш народ овде брзо ће се прелити у туђе народе. Само, драги Вуче, ми се, нажалост, са нашим старијима не разумемо. Они то неће да схвате. Говорио сам ја о томе много са родољубивим спахијом и Србином Марком Сервијским од Турске Кањиже, са владиком

Гедеоном из Новог Сада, па и са самим митрополитом, али ,ето краја. Ја сам овде затворен и стављен на муке Тантала. Али, ја се нећу дуго пећи на мукама. Скинућу ову мантију и једног дана ево мене у Бечу да покренемо Српски весник. Уз то ћу приморати моју прију Швабицу да научи ткати и плести, у харфу или у гитару ударати; та ваша Швабица мора научити српски језик и српске обичаје. Али, опет вам велим, пријатељу, оканите се те Швабице и гледајте какву Венеру из Ресаве. Љубосаву ни када не може заменити Милица, која је постала од швапске Ани.

— Ту немате право високопречасњејши. Ја сам, одувек, био Србин и остаћу, а и Ана ће постати Српкиња и ви ћете нас благословити кад вам једног дана дођемо.

Мушицки је шетао горе доле и ћутао је на ове Вукове речи.

ВУК СЕ ВЕЗУЈЕ ЗА БЕЧ

Вративши се из Париза, руски цар Александар се одлучио да по сваку цену брани успостављен мир. Њему није стало до тога да постане владалац Молдавије и Влашке, али се није хтео одрећи ни заштите тих земаља, а нарочито Србије. Ратови на Дунаву деморалисали су руску војску. Из тих разлога није хтео пустити ни Карађорђа и његове војводе у Србију, јер је знао да ће Вожд подићи опет Србе на устанак против Турака. Али је Карађорђе, и поред свих мера предострожности, успео да побегне из Бесарабије у Србију. Он је хтео да се види са Милошем, али се Милош бојао тога састанка и наредио је да му се што пре пошаље глава Црног Ђорђа. Док је руски посланик у Цариграду одлучно тражио повластице за Србију, Милош је све више стајао уз Турке и поручио турској влади да је народ потпуно задовољан са турском управом, захваљујући се султану на милости. Милош је због тога постао сумњив Строганову, и он је Милоша назвао издајником српске ствари. Узалуд се Милош најлукавије правдао, Строганов га је и даље осуђивао. Нарочито му је, пак, замерао што је убио Карађорђа.

Вук, Давидовић и Фрушић већ су ухватили везе са кнезом Милошем. „Српске новине“ добиле су од Милоша 1816 године помоћ, али Вук и поред неколико писама и порука, добио је само обећање; када речник „протумачен немачким и латинским језиком“, — књига после Рајићеве Историје најважнија од српских књига, — буде угледао света биће и помоћи. Због тих односа Вук и његови пријатељи нису били потресени вешћу о убиству Карађорђа, која је, иначе, потресла цео српски народ у Србији и Аустрији. Јуначни Карађорђе био је велика

нада потиштених Срба и њима је било криво што Милош уби таквог јунака. Но, Вуку је још било криво на Карађорђа и зато што је он после првог устанка узео старог калуђера Доситеја за васпитача свога сина Александра, за коју улогу се Вук сматрао подеснијим. Због тога Вук се није одушевљавао ни за Доситеја, који му је на тај начин реметио план да дође до веза са Карађорђем. Вук је још сазнао за Милошеву изјаву на Митровској скупштини где је Милош јавно рекао да се Вуку помоћ мора дати, јер „наш је човек, наше је и дело".

Та изјава, а и ранија обећања дала су Вуку повода да испроси Ану Краусову, те да и то своје најважније питање реши. Још спролећа 1817 Ана је пристала да пође за Вука, али њена мати се и даље опирала. Она је одвраћала Ану да пође за хрома човека из бела света, који је још уз то и „шизматик".

„Једног лепог дана он може да отпутује и да се више никада не врати" — говорила би стара Краусовица ћерци, — шта ћеш ти онда радити?"

Ана је слегла раменима и остајала упорна. Узалуд је мати забрањивала Ани састанке са Вуком, Ана је није хтела послушати. У мирној кући Краусових настао је прави раздор; Вук није смео да им прекорачи прага. Тек када је с јесени Ана саопштила мајци да се са венчањем више не може чекати, стара није имала куда. Морала је да благослови брак своје ћери са „шизматиком" из белог света. Тражила је сва могућа осигурања за своју кћер и за потомке, а надасве је условила да се морају венчати у католичкој цркви. Заљубљени Вук пристао је на све услове само да једном реши и то важно питање. Другог јануара 1818 године добио је Вук од Бечког магистрата дозволу за женидбу, а 16 јануара венчао се у католичкој цркви. Сведок му је био Копитар, кум гђа Марија Тирка. Месеца фебруара Ана је родила сина Милутина.

Вукова женидба са Немицом изазвала је злурадост код многих Срба, а нарочито код Славеносрба. И самог Мушицког, текнуло је у срце кад је чуо за ову вест од Крушедолског архимандрита.

Митрополит Стратимировић страшно се љутио за овај поступак Вуков и рекао је:

— Ево, иште да му се националисти пренумерирају, а он токорсе националист, како се не стиди националиста!

Мушицки препоручује Вуку да се његова Хлоја пред очима националиста причести у новосадској православној катедрали, мада зна колико је тешко из монархије римске цркве превести некога у републику српске цркве.

Ана Краус постала је добра жена Вукова, добра мати, добра домаћица, која ће са својим мужем делити добро и зло у његовом животу. Вук после венчања није могао ни помишљати на који други позив сем књижевничког, јер је његова Ана волела Беч и није га хтела заменити ни са којом другом вароши.

(КРАЈ)

да би збрисао његово безверје, колико зато да би џепове напунио новцем. И он га дозва преда се и упита, да ли је истина то што се о њему прича. Честити човек одговори да је тако и исприча како је све то текло. Онда му побожни инквизитор и обожавалац Јована Златоуста рече:

— Дакле, ти си Христа начинио пијаницом, испичутуром, као да он заједно са вама по крчмама лоче и теревенчи. И сада ту понизно говориш, хотећи да своје речи прикажеш као нешто безазлено. Није тако као што мислиш. Ти си, ако бисмо са тобом хтели поступити као што треба, заслужио ломачу.

То и много штошта друго изговори му он са тако намрштеним лицем, као да је пред њим стојао сам Епикур, који пориче бесмртност душе. Једном речи, застраши га толико да му овај добри човек, да би га према себи умилостивио, преко својих посредника шаке намаза жестоком количином мира светога Јована Златоуста, које знатно помаже у болести кужне лакомости, од које пати свештенство, а нарочито босоноги калуђери, који не смеју примати новац. Премда то миро Гален не спомиње ни у једној својој књизи о лековима, оно је ипак толико помогло да се ломача, којом је том добром човеку припрећено, прометнула у крст; и као да је требало да он преко мора отиде у свету земљу, инквизитор му тај крст, да би му улепшао стег, онако жут намести на црно поље.

Осим тога, пошто већ беше примио новац, задржа га још неколико дана код себе, пошто му је био наредио да, ради покајања греха, свако јутро долази на божју службу у цркву Светога крста и да му се пред ручак јавља, а да остали део дана проводи како је њему драго.

Све то вршио је добри човек. И једнога јутра, на служби чује он Јеванђеље, у којему су се, између осталога, певале ове речи: *Примићете стоструко и имаћете живот вечни.* Те речи запамти он веома добро. Када је, према наређењу, пред обед дошао инквизитору, затече га где руча. Инквизитор га одмах упита да ли је то јутро био на служби, и овај му сместа одговори:

— Јесам, господине.

— Да ли си на служби чуо штогод у што сумњаш, или да ли ниси рад да ме штогод упиташ?

— Боже сачувај, господине, — одговори добри човек.

— Не сумњам ни у шта што сам чуо, него верујем да је све права истина. Али, чуо сам нешто што ме је покренуло да од свег срца жалим вас и вашу браћу, јер помишљам на големе муке које ћете имати на другом свету.

На то ће инквизитор:

— А шта те је то покренуло да нас жалиш?

Добри човек одговори:

— Господине, оно место у Јеванђељу где се вели: *Примићете стоструко.*

Инквизитор рече:

— То је истина; али, зашто су те те речи гануле?

— Казаћу вам то, господине, — одговори добри човек. — Откако сам овамо дошао, ја сам сваки дан гледао како се овде сиротињи даје понекад по један а понекад по два котла чорбе, која претиче вама и браћи овога манастира. Према томе, ако би вам се на оном свету за сваки котао давало по стотину котлова, чорбе би било толико да бисте морали да се у њу утопите.

Како сви други што су седели за инквизиторским столом прснуше у грохотан смех, инквизитор се веома збуни, јер виде да ту беше пострадало њихово претворство са чорбом; и да није страховао због онога што је и сам учинио, био би му прикачио другу парницу поводом тога што је он подругљивим речима увредио и њега и све остале дембеле; зато му гневно заповеди да више не излази пред његове очи и да ради што год му је драго.

ПРИЧА СЕДМА.

Бергамино погоди у живац господина Кана дела Скала због његовог необичног тврдичења, испричавши му причу о Примасу и клиниском игуману.

Смешна Емилијина прича покрену краљицу и све друге да се стану смејати и да похвале необичну крстоношчеву досетку. Пошто се смех стишао и пошто су сви заћутали, Филострато, на кога беше дошао ред, отпоче да говори:

— Лепа је то ствар, честите даме, погодити нишан који је непомичан, али још више је дивљења достојно то када стрелац одједном погоди нешто необично што се исто тако одједном појави. Порочан и сраман живот свештенства, као

сталан нишан у изопачености, даје повода да о њему говори, исмејава га и прекоре му чини сваки онај ко за тако што има воље. Стога, премда је онај честити добар човек добро учинио што је инквизитора због претворног милосрђа браће калуђера, који сиротињи деле оно што је требало да бацају или свињама дају, онако жестоко насамарио, ја ипак мислим да човек о коме ћу да вам причам, потстакнут малопређашњом причом, заслужује већу похвалу. Наиме, он је Кана дела Скала, узвишеног господина, због његовог нечувеног тврдичења пецнуо једном причом, у којој је на друге пренео оно што је био наумио да каже о себи и о њему; и ево те приче:

Као што је познато готово целом свету, господин Кане дела Скала, коме је у многом чему срећа ишла на руку, био је најуваженији и најплеменитији човек што га је Италија имала од цара Фридриха Другог до данас. Он беше одлучио да у Верони приреди дивну, величанствену свечаност, па пошто је већ био дошао многи свет, а нарочито велики број дворских људи са свих страна, он наједном, не зна се због чега, одустане од своје намере, обдари оне који беху стигли и пусти их да иду својим домовима.

Један једини од њих, по имену Бергамино, спремнији и красноречивији говорник него што би то могао веровати онај ко га није никада слушао, не би ничим обдарен и остаде у Верони, надајући се да ће ту постићи какву корист. Али, господин Кане беше себи увртео у главу да би свака ствар коју би њему дао била изгубљена већма неголи да је бачена у ватру. Када је Бергамино после неколико дана видео да га нико не позива нити шта пита, а уз то да он на себе, слуге и коње троши све више, он постаде веома сетан и зловољан. Али, ипак је и даље чекао, јер је сматрао да не би добро учинио ако би отишао. Уза се беше донео три лепа и богата одела, што му их беху поклонила друга господа, да би се он на свечаности могао показати како се пристоји, те када је требало да се гостионичару плати рачун, он му даде једно од њих, а мало касније, пошто је био рад да још остане, мораде му дати и друго, јер је хтео да се још који дан задржи код њега; када је затим почео да једе и треће одело, он одлучи да се у Верони бави докле његову вредност не утроши, а после тога да крене на пут својој кући.

Докле је тако јео то треће одело, једнога дана обрете се он сетна лица пред господином Каном у тренутку када је овај ручао. Угледавши га, господин Кане му рече, више да би се нашалио него да би са њим ступио у разговор:

— Бергамино, шта ти је? Стојиш ту тако снужден... Реци нам штогод!

Нимало се не поразмисливши, Бергамино одмах исприча, као да се одавно беше припремио за то, ову причу:

— Ви морате знати да је Примас био веома изврстан у латинском језику и да је умео лепше и брже него ико други да пише стихове; због тих својих способности, он је био толико омиљен и знаменит да, иако не беше свуда познат лично, није било никога ко по његовом имену и по чувењу не би знао ко је Примас. Када је једном у Паризу био у великој оскудици, што се код њега дешавало често, а то стога што имућни људи нису богзна колико ценили његове способности, чује он како се говори о клиниском игуману, који има, као што се говорило, после папе највећи доходак између свих прелата божје цркве. Слушао је где се о њему причају чудне и дивне ствари: како лепо одржава двор и како јело и пиће не ускраћује никоме ко к њему дође и обрати му се када руча или вечера. Пошто је то чуо, Примас, који је налазио уживања у томе да се упознаје са добрим и племенитим људима, одмах одлучи да крене на пут и увери се о великодушности тога игумана, те упита колико је од Париза удаљено место у којем он живи. Одговорише му да до тога места има неких шест миља. Примас према томе израчуна да ће, ако би се рано изјутра кренуо, тамо моћи да стигне тачно на ручак. Како није могао наћи никога ко би га пратио, он затражи да му се пут покаже. Али, бојећи се да би могао залутати и доћи у крај где не би имао шта да једе, те да би морао гладовати, он науми да понесе три хлеба; воде је, иако није марио за њу, могао да нађе свуда. Дакле, метне у торбу три хлеба, крену на пут и срећно пре ручка стигне тамо где је живео игуман. Ушавши у кућу, обиђе је целу, како би све разгледао; и пошто је видео многе постављене столове и друге припреме за ручак у кујни, рече за себе: »Одиста, тачно је онако како људи причају«. Још је био удубљен у разгледање свега тога, када игуманов трпезар, пошто је било време ручку, заповеди да се донесе вода, како би се опрале руке; па када

је вода донесена, он свакоме показа место на којем ће седети за столом. Случај је хтео да Примас седне у зачеље, управо према вратима на која је требало да игуман уђе у трпезарију. У том манастиру владао је обичај да се на сто не износи ни хлеб нити икакво јело или пиће догод игуман не дође и за сто не седне. Пошто је све припремио, трпезар игуману поручи да изволи доћи на ручак. Игуман отвори врата, да уђе у трпезарију; па како је у ходу гледао право испред себе, први човек што му паде у очи био је Примас, чије одело беше прилично бедно и кога он није лично познавао. И чим га угледа, њему на ум дође једна ниска и необична мисао, те за себе рече: »Гле ти кога ћу ја да почастим својим ручком!« Потом се врати, нареди да се затвори соба, па своје потчињене упита да ли ко од њих познаје тога бедника што седи у зачељу и према вратима његове собе. Сви изреда му одговорише да га не познају. Онда Примас, који је превалио дуг пут и који није био навикнут на пост, осети глад те, видећи да игумана још никако нема, извуче из торбе један од својих хлебова и стаде јести. После неког времена, игуман једноме од својих слугу заповеди да види да ли је Примас отишао. Слуга одговори:

— Није, господине; ено га где једе хлеб што га је, како изгледа, уза се донео.

Онда игуман рече:

— Нека једе свој, кад га има; мој неће јести данас.

Игуман би био више волео да је Примас отишао сам од своје воље, јер му беше непријатно да га отера. Када је појео један хлеб и видео да игуман још не долази, Примас стаде јести и други. То је такође јављено игуману, који поче да размишља и да сам себи говори:

— Шта ли је то данас мени одједном пало на ум? Какво ли је ово тврдичење? Какво ли је ово презрење? И зашто? Та ја сам толико година давао да једе свакоме ко год би ми се обратио, без обзира на то да ли је то племић или сељак, трговац или варалица, и безбројне беднике гледао сам како ждеру и лочу за мојом трпезом, али никада ми није на памет долазила оваква мисао као ово данас. Свакако да не може тај бити човек ту, кад је мене обузело ово моје тврдичење. Мора бити да је он, иако ми личи на разбојника, нешто велико, пошто ми мој дух није допустио да га угостим.

И рекавши то себи, он хтеде да дозна ко је он, и када дознаде да је то Примас, који ту беше дошао да види његову дарежљивост, за коју је чуо, он се застиде, јер га је већ одавно по чувењу познавао као честита човека; и желећи да своју погрешку поправи, он се потруди да му укаже што већу почаст, те, по завршеном ручку, богато га одену, онако како то доликује славном Примасу, даде му новаца и коња и остави му на вољу да отпутује или код њега остане. Сав срећан и задовољан, Примас му од свег срца захвали и на коњу се врати у Париз, одакле беше пешице допутовао.

Господин Кане, који је био веома разуман човек, без икаква објашњења схвати веома добро што је Бертамино хтео да каже, те му смешећи се рече:

— Бертамино, ти си мени сасвим лепо приказао своју невољу, моје тврдичење и оно што тражиш од мене; одиста, мене никада још ни према коме није спопадала оваква себичност као ово сада према теби; али, ја ћу њу да одагнам том истом мотком што си ми је описао.

И он исплати Бертаминовог гостионичара, Бертамина снабде новцем и остави му на вољу да оде или код њега остане.

ПРИЧА ОСМА.

Господин Гуљелмо Борзиере духовитим речима разголити тврдичење Ермина де Грималди.

Пошто је Лаурета, која је седела до Филострата, саслушала похвалу, одату Бертаминовој довитљивости, она отпоче, видећи да је ред дошао на њу, да, и не сачекавши наређење, говори овако:

— Малочас испричана прича, миле другарице, покреће ме да вам саопштим како је један иврстан човек, дворанин, исто тако, и то с успехом, због лакомости осудио једног великог богаташа; премда је ова прича слична малопређашњој, ипак ће вам се она свидети, пошто се добро завршава.

Дакле, у Ђенови је у давно време живео један племић по имену Ермино де Грималди, који је, као што су сви мислили, својим огромним имањем и многим новцем премашао све велике богаташе у Италији. И као год што је

богатством био надмашио све богате Италијане, тако он својим тврдичењем и својом бедом беше претекао све беднике и тврдице што их је било на свету; наиме, он је држао чврсто стегнуту своју кесу не само онда када је требало да кога угости, него и у погледу свега што је било самом њему потребно. Тако, мада су Ђеновљани имали обичај да се лепо и пристојно одевају, он се на тако што није ни освртао; а да би што мање трошио, трпео је и глад и жеђ. Због тога су га сви изреда, и то са правом, називали месер Ермино Аваријциа, то јест господин Ермино Тврдица.

У ту време, када је он, ништа не трошећи, непрестано увећавао своје имање, у Ђенову дође један честит, достојанствен човек, дворанин, који се звао Гуљелмо Борзиере, дворанин нимало сличан данашњим дворским људима, који, премда су уважени као племићи и велика господа, заслужују назив магараца и који су одрасли не на дворовима, него у највећој гнусоби и нискости. Јер докле се некада њихов главни посао састојао у томе да, када настану свађе и ратови између племића, повраћају мир, склапају бракове, стварају родбинске и пријатељске везе, лепим и духовитим шалама крепе духове и дворове одржавају у веселом расположењу и да очински оштрим укорима шибају зле људе, а све то уз малу награду, — данас они своје време траће на то да зло преносе са једнога на другога, да сеју неслогу, да шире пороке и да племените људе наводе да чине и говоре оно што је ружно и одвратно; и уколико когод већма ружна и одвратна дела учини, утолико њега више поштују и цене та бедна, изопачена господа. А тако што је за данашње време срамота и најбољи доказ да је са света нестало врлина и да су бедни смртни људи остали у погани свакојаких порока.

Али, да бих се вратила на оно што сам отпочела да причам и од чега ме је оправдани гнев удаљио више него што је требало, рећи ћу да су поменутог Гуљелма сви ђеновљански племићи веома поштовали и лепо предусретали. Пошто је неколико дана пробавио у граду и чуо много штошта о тврдичењу господина Ермина, он зажеле да га види.

Господин Ермино беше већ чуо да је тај Гуљелмо изврстан човек, па, ма колико да беше тврдица, у себи је имао малу искру племенитости, те га прими љубазним речима и весела лица и са њим се упусти у разговор о

много чему; и тако разговарајући, њих двојица отиду, заједно са другим Ђеновљанима, који су били са њима, у нову, лепу кућу што ју је Ермино саградио. И пошто је Гуљелму ту кућу показао, он му рече:

— Дед, дакле, господине Гуљелмо, да ли бисте ми ви, који сте много штошта чули и видели, умели рећи штогод што бих ја могао поручити да се наслика у дворници ове моје куће?

На то неумесно питање, Гуљелмо му одговори:

— Господине, оно што нисам видео не бих могао да вам рекнем; али бих вам препоручио кијавицу или штогод томе слично. Него, ако хоћете, навешћу вам нешто што, мислим, нисте видели никада.

Господин Ермино, који није очекивао да ће добити одговор који је добио, рече:

— Дед, молим вас, кажите ми то.

На што му Гуљелмо одмах рече:

— Поручите да вам се наслика дарежљивост.

Када господин Ермино чу ту реч, обузе га толико силан стид да му душу преобрати у нешто супротно ономе што је она била, те му рече:

— Господине Гуљелмо, ја ћу настати да се она наслика тако да ми ни ви нити ико други неће моћи да каже да је никада нисам видео ни познавао.

И Гуљелмова реч имала је толику снагу да је Ермино отада био најдарежљивији и најмилостивији племић и да је у свој дом примао и угошћавао и старце и грађане више него ико други у Ђенови за његовог времена.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Једна жена из Гаскоње подругивањем претвори малодушност кипарског краља у одлучност.

Последња краљичина заповест беше остала за Елизу, и она, не чекајући на њу, отпоче овако:

— Доста пута се дешавало, младе моје даме, да оно што код понекога нису могли постићи разни прекори и многе казне постигне једна једина реч, изговорена случајно, а не намерио. Тако што јасно се види из приче коју вам је испричала Лаурета. Међутим, и сама ја мислим да вам то

укратко прикажем. Добре приче су човеку свакада корисне, и њих треба слушати пажљиво па ма ко их причао.

За време првога кипарског краља, када је оно Готфрид Булоњски био заузео свету земљу, деси се то да неку племићку из Гаскоње, која је путовала на свети гроб да му се поклони, у повратку отуда на Кипру нападне и простачки обешчасти неколицина неваљалих људи. Разјарена што није добила задовољење, она одлучи да се пожали самоме краљу; али, неко јој рече да ће јој труд бити узалудан, пошто је краљ толико слаб и малодушан човек да он не само што по закону не кажњава оне који нанесу срамоту другоме, него да, шта више, мирне душе и кукавички сноси и увреде нанесене њему лично, и да према томе свако ко има какву муку или јад њих искаљује на самом краљу.

Кад је то чула, жена изгуби наду да ће моћи да добије задовољење; али, да би бар колико толико ублажила свој гнев, она науми да исмеје краљево кукавиштво, те плачући изиђе пред њега и рече му:

— Господару мој, ја преда те не долазим да од тебе тражим освету за срамоту која ми је нанесена, него те молим да ме научиш како ти подносиш увреде које су теби учињене, те да од тебе научим да мирно сносим ову своју срамоту, коју бих, када бих могла, драге воље пренела на тебе, пошто ти тако што можеш да добро трпиш.

Краљ, који је дотле био немаран и тром човек, трже се као иза сна и, пошто је казнио неваљалце који су увредили ту жену, стаде немилосрдно гонити свакога онога ко би штогод учинио противу части његове круне.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Маестро Алберто из Болоње постиди једну даму која је хтела постидети њега стога што је био заљубљен у њу.

Када је Елиза заћутала, последњи труд око причања остаде краљици, и она отпоче о женској пристојности:

— Као год што су у ведрим ноћима звезде накит плавога неба, а с пролећа цветићи накит зелених рудина, исто су тако, честите моје даме, оштроумне изреке украс лепих обичаја и пријатних разговора. Па пошто су кратке, оне женама доликују боље неголи мушкарцима, јер дуго при-

чање пред мушкарцима, ако оно није безусловно потребно, њима веома лоше приличи, премда данас има мало жена, или их уопште и нема, које би какву духовитију изреку разумеле или би на њу, ако је разумеју, умеле да одговоре: што је велика срамота за нас и за друге данашње жене. Јер оне врлине, којих је било у душама некадањих жена, савремене су жене преобратиле у кинђурење свога тела; и уколико је која од њих шареније и китњастије одевена, утолико она већма замишља да је виша и уваженија од других, а ни на врх памети јој не пада да би магарац, када би га когод тако накитио, изгледао боље него икоја од њих, али да би ипак зато остао магарац.

Стид ме је да ово кажем, зато што противу других не могу казати оно што не бих казала противу себе саме, али те тако накинђурене, тако нафракане, тако шаренолике жене или остају неме и неразборите као мраморни кипови или, ако им се упути питање, одговарају тако да би боље било да ћуте; уз то замишљају да од чистоте душе долази то што не умеју говорити међу женама и са паметним људима; и ту своју сметеност оне су назвале поштењем, као да је поштена само она од њих која разговара са слушкињом, или праљом или са својом пекарком. Да то хоће природа, као што оне замишљају, она би том блебетању поставила друге границе. Разуме се да и у томе, као год и у многом другом чему, треба скренути пажњу на време, на место и на то с киме се води разговор; јер покаткада се деси да понеки човек или понека жена, тежећи да кога каквом шалом покрене да порумени, осети да се румен, коју су наменили другоме, враћа на саме њих, пошто своју снагу нису претходно измерили са снагом те друге особе.

Зато, да бисте се умеле попричувати и, осим тога, да се на вас не би могла применити она свакоме позната пословима да жене у свему и свачему извлаче дебљи крај, ја сам рада да вам ова данашња последња прича — коју морам да испричам, пошто је на мене дошао ред — послужи као поука, како бисте, као год што се по племенитости душе разликујете од других жена, и по савршеном држању биле изнад њих.

Нема отада много година откако је у Болоњи био један велики, широм целог света чувен лекар, по имену маестро

Алберто, који је можда жив још и сада. Он је у својој души био тако племенит и осећао се толико младим да у својој седамдесетој години, онда када из његовог тела беше нестала сва природна топлота, није могао одолети а да у њега не прими пламен жарке љубави. Јер кад је на некој свечаности угледао једну дивну жену, удовицу, која се, како неки кажу, звала мадона Малгерида де Гизолиера, она му се свиде толико силно да он тај љубавни плам у своје старачко срце прихвати као какав младић, тако да он ниједне ноћи није могао заспати, ако пре тога прекодан није видео дражесно, нежно лице те лепе жене. Отада он поче да често пролази покрај њене куће, понекад пешице, а понекад на коњу, како му је кад било подесније. То запазише она и многе друге жене и присетише се због чега он тако што чини. И много пута су оне међу собом збијале шале и смејале се, гледајући како се заљубио тај и по годинама и по памети стар човек, као да су мислиле да слатка љубавна страст навраћа једино у срца младих људи и само у њима борави. Па пошто маестро Алберто остајаше веран својој навици, једног празничног дана деси се то да она и друге даме, седећи пред кућом, њега угледају у даљини и одлуче да га приме и угосте, а затим испецкају због те његове заљубљености; тако и учинише. Устадоше, дозваше га к себи, одведоше у једно хладовито двориште, наредише да се донесе вина и слаткиша и на крају га љубазно упиташе, како то да се он заљуби у ту дивну жену, када зна да њу воле многи лепи младићи племићи. Маестро Алберто, запазивши то учтиво пецкање, начини весело лице и рече:

— Мадона, томе што сам ја заљубљен не треба да се чуди нико ко је паметан, а нарочито не ви што сам заљубљен у вас, јер ви то заслужујете. Премда су старци, наравно, лишени снаге која је потребна за љубав, они зато нису лишени и добре воље и схватања шта је достојно љубави, и у томе они могу расуђивати утолико боље што имају више искуства и памети неголи младићи. Нада, која ме покреће да волим вас коју воле многи млади људи, ова је: Ја сам више пута гледао где жене приликом закуске једу бели лук; па, иако бели лук у себи нема ничега доброг, ипак је најмање одвратна и за уста најпријатнија његова главица; а ви ту главицу држите у руци и, заведени наопаким укусом, једете луково перје, које не само што ништа не

вреди, него и има рђав укус. Шта знам ја, мадона, да ли ви то исто не чините и приликом избора својих драгана? И ако тако што чините, ја бих био онај кога бисте изабрали, а друге бисте најурили.

Племенита жена мало се застиде као и све остале, а затим рече:

— Маестро, ви сте нас веома добро и учтиво казнили због наше обести, али мени је ипак драга љубав тако паметног и угледног човека, и стога можете да, уколико то допушта моја част, мноме располажете по својој вољи.

Маестро устаде, захвали дами, срдачно се с њоме опрости и отиде.

Тако је побеђена жена, која је мислила да ће она победити, јер није знала кога пецка. Зато ћете ви, ако будете биле паметне, умети да се опрезно чувате.

Сунце се већ беше дубоко спустило и жега је била већим својим делом попустила, када беху завршене приче младих дама и тројице младих људи. Стога краљица љубазно рече:

— Дакле, миле моје другарице, мојој владавини за данашњи дан остаје још једино то да вам дадем нову краљицу, која ће за сутрашњи дан свој и наш живот подесити по свом нахођењу, тако да га проведемо часно и весело; и премда се дан завршава тек онда када наступи ноћ, ја ипак мислим да наредни дани треба да отпочињу у овај час, једно стога што човеку не остаје довољно времена за издавање добрих наредаба за касније, а друго стога да би се могло припремити оно што би краљица сматрала као потребно за сутрашњи дан. И зато, у част онога од кога живе сва бића, а ради наше радости, нека у нашој краљевини сутрашњег дана као краљица влада Филомена, чедна девојка.

И рекавши то, она устаде, узе ловоров венац са своје и са страхопоштовањем метну га на главу младе Филомене, коју најпре она, па за њом све друге даме а и млади људи поздравише као краљицу и покорност јој обећаше. Филомена мало порумене, када виде где је крунисаше за краљицу; али, пошто се у тај мах беше сетила речи што их је малочас изговорила Пампинеја, она одмах, тежећи да не би изгледала сметена, угуши своју усплахиреност, прими од Пампинеје краљевску дужност, а затим, не изменивши место

бављења дружине, нареди шта све да се за сутрадан припреми за ручак и вечеру, па онда отпоче да говори:

— Миле моје другарице, иако је Памшинеја мене, више по својој доброти неголи због мојих заслуга, прогласила за краљицу свију нас, ипак ја не мислим да наш начин живота подешавам према свом нахођењу, него сам рада да се у том погледу прилагодим вашем схватању; и да бисте знале шта по моме мишљењу треба да буде, те да бисте дакле према својој жељи могле понешто додати или понешто одбити, ја ћу вам укратко казати своју намеру. Ако сам данас добро уочила начин којега се у својој дужности придржавала Памшинеја, он је, како ми се чини, био похвалан и пријатан; зато ја не мислим да га мењам догод нам не би постао досадан због сувише дугог трајања или из каквог другог разлога. Пошто, дакле, одредимо како ћемо наставити ово што смо отпочели, ми ћемо устати, мало прошетати и, када сунце хтедне да зађе, у хладовини вечерати, па ће нам онда, после неколико отпеваних песмица и збијаних шала, бити пријатно да легнемо и спавамо. Сутрадан пак, пошто за хладовине устанемо, скупићемо се овде, као и ово сада, те причати приче, које ће нам, по моме мишљењу, донети не само забаве него и користи. Додуше, ја ћу учинити нешто што Памшинеја није могла да учини, зато што је била исувише касно изабрана за владарку, а то је ово: да оно о чему хоћемо да причамо сведе у извесну границу и то нам каже унапред, како би свако имао времена да смисли какву лепу причу о том предмету, а тај предмет требао би да, ако вам се то свиђа, буде овај: пошто су људи од почетка света били подложни а и данас остају подложни наизменичности судбине, свако треба да говори о особама које су, после многих недаћа, противно сваком очекивању, дошле до спасоносне сврхе.

Све даме и сва господа једнодушно одобрише ту наредбу и изјавише да ће да јој се покоравају. Једини Дионео рече, када су сви остали заћутали:

— Као год што су казали сви други, мадона, тако кажем и ја, да је та ваша наредба лепа и похвална; али, ипак тражим од вас да ми учините нарочиту милост, која би ми остала догод устраје ова наша дружина, а та милост је у овоме: да ја, ако нећу, по том закону не мораднем причати причу о одређеном предмету, него да могу да причам оно

што се мени свиђа. И да когод не би помислио да ту милост тражим стога што при руци немам прича, изјављујеи да од овога тренутка са задовољством пристајем да свакада будем последњи у причању.

Краљица, која га је познавала као весела човека и шаљивчину, те видела да он то тражи једино зато да би дружину, када јој се досади причање, могао раздрагати каквом смешном причом, учини му, уз пристанак других, од свег срца ту милост. Пошто је затим устала са свога места, све даме лаганим корацима отидоше до бистрог поточића, који је са једног брда између стена и кроз зелену траву текао у долину препуну дрвећа. Ту су се оне босе и нагих мишица у води брчкале и међу собом се забављале на разне начине.

И када је потом дошло време вечери, вратише се у палату и стадоше слатко јести. По завршеној вечери, краљица затражи да се донесу инструменти и нареди да се дружина хвата у коло, које да води Лаурета, и да Емилија, уз Дионеову пратњу, отпева неку песму. По тој наредби, Лаурета коло поведе, а Емилија ову песму отпева:

У лепоту своју ја сам заљубљена,
Свака друга љубав прсне као пена
Што би место овој дала маха новој.

А с дивљењем кад се у зрцало гледам,
Благо моје душе дивно и обилно,
Никакво сећање, када му се предам,
Као ова радост није тако силно.
И ни једна стварка велика ил' мала,
Стара или нова, поред блага ова
Не би моје срце тако срадовала.

Јер кад нешто хоћу, кад ме жеља мори,
Он ми одмах прије и журно се труди
Ма какву угодност да ми одмах створи,
И тако ми нова задовољства буди.
Пун заносне страсти у сусрет ми лети, —
Не могу ни рећи кол'ко сам у срећи:
Његова је љубав за ме огањ свети.

И ја сваке зоре већма сагоревам,
Моје оги жудно само њега траже,
Подајем се њему, уживам и сневам
Обећања слатка што их мени каже;

У души се мојој задовољство крије,
Какво нико још'те са тол'ко милоште
У сновима слично осетио није...

Премда је та песма, чији су последњи стих све поновиле, многе покретала да премишљају о њеним речима, краљица одлучи, када је она довршена, да први дан закључи, јер беше протекао један део кратке ноћи; и пошто су ужежене буктиње, она заповеди да све отиду и да до сутрадан изјутра отпочину: те тако свака се повуче у своју собу и учини као што је она наредила.

ЗАВРШАВА СЕ ПРВИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ДРУГИ ДАН ДЕКАМЕРОНА,

КАДА СЕ, ПОД ВЛАДАВИНОМ ФИЛОМЕНЕ, ПРИЧА О ОСОБАМА КОЈЕ СУ, ПОСЛЕ РАЗНИХ НЕДАЋА, ДОШЛЕ ДО СПАСОНОСНЕ. СВРХЕ.

Већ је свуда сунце било својом светлошћу донело нов дан, а птичице, које у зеленом грању певаху умилне песмице, јављале су то ушима, када све даме и тројица младих људи устадоше и уђоше у врт, да лаганим корацима ходају тамо и овамо кроз росну траву и плету дивне венце.

И оно што су учинили јучерашњег дана, учинише и данас: пошто су још за хладовине ругали, а затим мало поиграли, отидоше и, као што је краљица желела, дођоше на свежу ливаду и поседаше у круг око своје владарке.

Пошто је краљица, женска прилика дивног стаса и љупког лица, са ловоровим венцем на глави, неколико тренутака поћутала, она заповеди да Нејфила причање отпочне са којом својом причом, те ова, без икаквог претходног извињавања, стаде да весело говори:

ПРИЧА ПРВА.

Мартелино, који је глумио да је грбав, прави се да је оздравио над моштима светога Арига. Кад се дозна за ту његову превару, њега избију и хтедну да га обесе, али он у последњем тренутку побегне.

— Доста пута, миле моје даме, десило се да онај ко је имао намеру да се другоме наруга, и махом онда када је посреди нешто што је за поштовање, сам претрпи поругу, а понекипут и штету. Да бих, дакле, послушала краљичину наредбу и причање довела у склад са њеном жељом, наумила сам да вам у том смислу испричам како је један од наших грађана прво дошао у велику опасност, а затим је срећно пребродио.

Недавно је у Тревизу живео један Немац, који се звао Ариго, Хајнрих, и који је као сиромашак свакоме ко би зажелео служио као носач; уз то сви изреда су њега сматрали

за побожна и поштена човека. Да ли је то истина или није, не зна се, али Тревижани тврде да су приликом његовог умирања стала звонити сва звона саборне цркве, мада их нико није вукао за ужета. Тревижани су то сматрали као чудо и причали су да је Ариго светац; сви грађани су дошли у кућу у којој је лежало његово мртво тело, однели га као свете моштн у цркву, а потом су стали тамо доводити хроме, грбаве, слепе јаднике и друге болеснике, верујући да ће се они исцелити чим се буду дотакнули његовог тела.

У тој толикој буци и јурњави народа, у Тревизо дођу три наша сугрђанина, од којих се један звао Стеки, други Мартелино, а трећи Маркезе. Они су похађали господске дворове и гледаоце забављали приказивањем других особа. Дошавши први пут у тај град, веома су се зачудили када су видели како свет некуда јури, па пошто су дознали шта је узрок томе, Маркезе ће рећи:

— Требало би да одемо да видимо тога светитеља; али, само не знам како бисмо могли доћи до њега, пошто је трг, као што сам чуо, препун Немаца и других наоружаних најамника, које је господар ове земље тамо поставио да би отклонио немире; осим тога, како веле, црква је толико пуна света да готово нико више не може ући у њу.

Онда рече Мартелино, који је био рад да то види:

— Не мари то ништа; ја ћу већ наћи начин како да дођемо до свечевог тела.

Маркезе рече:

— Како?

Мартелино одговори:

— Казаћу ти како. Ја ћу да се направим богаљем, а вас двојица ћете ме придржавати, ти са једне, а Стеки са друге стране, као да не могу да сам идем, па ћете ме одвести у цркву. Свет ће мислити да ме тамо водите зато да би ме светитељ исцелио, те ће нам се склањати са пута и пропуштати нас.

Тај предлог допаде се Маркезу и Стекиу, те њих тројица одмах изиђу из гостионе, и на једном осамљеном месту Мартелино добро искриви руке, прсте и ноге, а осим тога и уста, очи и цело лице, тако да је грозно било погледати га и да би свако ко би га видео морао помислити да му је цело тело узето и унакажено. И онда га Маркезе и

Стеки ухвате под руке и поведу у цркву. Идући лагано, они су свакога на кога би наишли и ко би им изгледао милостива срца покорно молили да ми се склони са пута, и тако дођоше тамо где је лежало тело светог Арига. Неколицина племенитих људи, који су стојали око светих моштију, дохватише Мартелина и положише га на мртвог светитеља, како би му овај подарио здравље.

Цео свет је са напрегнутом пажњом гледао шта ће да буде са Мартелином. Мартелино пак, који је био прави вештак у таком чему, најпре опружи један прст, затим шаку, онда целу руку и, најзад, мало помало, исправи се сав. Када народ то виде, подиже у славу светог Арига толику вику да се ни громови не би били могли чути.

Ту у близини налазио се случајно неки Фиорентинац, који је веома добро познавао Мартелина; па како је овај, када су га довели, био погрбљен и нагрђен, он га није познао, али кад га затим виде усправна, познаде га одмах, те се насмеја и рече:

— Господ га убио! Ко не би рекао, видећи га онаквог, да је одиста богаљ?

Те речи чуше неколицина Тревижана, те га одмах упиташе:

— Шта! Зар он није био грбав?

Фиорентинац им одговори:

— Боже сачувај! Целога свог века био је усправан, као што смо усправни и ми. Али, он уме, као што сте видели, боље него ико други правити овакве лудорије, прометати се у шта је њему драго.

Када ти људи то чуше, би им довољно; силом се пробише напред и стадоше викати:

— Ухватите тога неваљалца и хулитеља бога и светаца; он није грбав, него је, правећи се грбавим, овамо дошао зато да се нарута нама и нашем светитељу.

И рекавши то, шчепају Мартелина, свуку га на земљу, дохвате за косу, здеру са њега све хаљине и стану да га ударају песницама и да га газе. Њему се чинило да у цркви није било особе која га не беше бар једанпут бубнула. Јаукао је, молио је за милост и бранио се колико је могао; али, све је било узалудно: народ је на њега навaљивао све већма.

Када Стеки и Маркезе то видеше, њима би јасно да је њихов друг у веома тешком положају; али, бојећи се за своје главе, они нису смели да му прискоче у помоћ, него су, шта више, почели да заједно са другима вичу да га треба сместа убити, премда су им све мисли биле управљене на то како би могли да га истргну из руку разјареног народа, који би га одиста убио, да Маркезу није на ум пао спасоносан излаз: наиме, пошто управник града са целом својом породицом беше отишао у поље, он журно оде до његовог заменика и рече му:

— У помоћ, ако бога знате! Овде ми је један зликовац украо кесу са стотину златних фиората. Молим вас да га ухватите, како бих дошао до свога новца.

Чим су то чули, дванаест градских стражара отрче тамо где је сиромах Мартелино био чешљан без чешља, са муком се пробију кроз светину, онако испребијаног и изгаженог истргну га из руку његових противника и доведу у градску кућу; њих дотле беше допратило много људи, који су се сматрали увређенима његовом поругом и који су, дознавши да је он окривљен као сецикеса, мислили да је то најбољи пут и начин да се њему дође главе, те је један за другим од њих изјављивао да је и њему украдена кеса.

Када то чује управников судија, који је био немилосрдан човек, он га одмах одведе настрану и стаде да га испитује. Али, Мартелино му је на сва питања давао подругљиве одговоре, као да готово за ништавно сматра то што је приморен. Разјарен тим његовим држањем, судија нареди да му на врат намакну уже и да га неколико пута њиме повуку увис, како би признао оно чиме га терете, а затим да га обесе. И када је спуштен на земљу, те га је судија упитао да ли је истина оно шта за њега кажу, Мартелино, знајући да му неће помоћи одрицање, рече:

— Господине, ја сам готов да вам признам истину, али наредите да свако ко ме оптужује изјави где сам му и кад украо кесу, па ћу вам онда казати шта сам учинио а шта нисам.

Судија рече:

— То ми се допада; — па позва неколицину тих тужилаца, и један од њих рече да му је украо пре осам, други пре шест, трећи пре четири дана, а неки пак изјавише да је то било тога истог дана.

Када то чу, Мартелино рече:

— Господине, сви они крупно лажу; а да ја говорим истину, доказ вам је то што сам у овај град први пут у свом животу дошао тек пре неколико часова. И одмах по свом доласку, ја сам, за своју несрећу, отишао да видим свете мошти, и тамо су ме уредили овако као што видите да сам уређен. А да је истина ово што говорим, то вам може посведочити чиновник коме се пријављују странци, његова књига и мој гостионичар. Према томе, ако буде било тако, као што ја кажем да је, немојте да ме по захтеву тих злочинаца мучите и убијате.

За то време Маркезе и Стеки беху дознали да судија према њему строго поступа и да му је већ уже намакао на врат; они се силно уплашише, и један од њих двојице рећи ће другоме:

— Зло смо урадили: извадили смо га из тигања па бацили у ватру.

И бржебоље отрче они у град, нађу свога гостионичара и испричају му шта је све било. Овај се слатко насмеја и одведе их неком Сандру Аголантиу, који је такође живео у Тревизу и уживао наклоност градског управника. Он му све редом исприча и замоли га да се заузме за Мартелина.

Сандро се најпре жестоко насмеја, а затим отиде до управника и замоли га да пошаље по Мартелина, што би учињено. Људи који беху по њега отишли затекоше га где у кошуљи, збуњен и усплахирен стоји пред судијом, који се, из мржње према Фиорентинцима, и не осврташе на његову одбрану. Судија је, шта више, био одлучио да га обеси и управнику га није хтео да преда догод га на то и противу његове воље нису приморали.

Изишавши пред управника, Мартелино му редом исприча све шта је било, и, уместо да му потражи највећу милост, замоли га да му допусти да отиде из тога краја, рекавши како ће му се, догод би био у Тревизу, чинити да му је конопац о врату. Управник се грохотом насмеја тој пустоловини, па, пошто им је подарио по једно одело, сва тројица њих, противно сваком очекивању, спасоше се велике опасности и живи и здрави вратише се у свој завичај.

ПРИЧА ДРУГА.

Риналдо д'Асти, који је био опљачкан, дође у Кастел-Гуљелмо, где га на преноћиште прими једна удовица; пошто му је накнађен губитак, он се жив и здрав врати својој кући.

Мартелиновој пустоловини, коју је испричала Нејфила, необично слатко насмејаше се даме и млади људи, а понајвише Филострато; њему, који је седео до Нејфиле, заповеди краљица да причање настави за њом. И он одмах отпоче:

— Нешто ме гони, дивне даме, да вам испричам причу, у којој се једна са другом мешају побожност, недаће и љубав и коју ће бити корисно чути, нарочито за оне што ходе по опасним пределима љубави, где онај ко није очитао Оче наш светог Јулијана, доста пута, иако има добру ложницу, лоше коначи.

Дакле, за време маркиза Аца од Фераре беше у Болоњу по својим пословима дошао неки трговац, који се звао Риналдо д'Асти. Када је те своје послове посвршавао, он на путу, враћајући се из Фераре на коњу у Верону, својој кући, стиже неколицину људи, за које је мислио да су трговци, а који уистини беху разбојници и опаки зликовци, па се са њима упусти у разговор и у својој несмотрености придружи им се.

Када видеше да имају посла са трговцем, они помислише да он уза се мора имати много новца, те одлучише да га опљачкају, чим им се за то укаже погодна прилика; да он не би у њих штогод посумњао, стали су да са њим као поштени људи разговарају само о ономе што је добро и пристојно и према њему су се држали колико год су могли љубазније и пријатељскије. Он је сматрао за велику срећу што се на њих намерио, пошто је уза се водио само једног слугу на коњу. И тако прелазећи, као што то у разговору обично бива, са једног предмета на други, поведоше реч о молитвама што их људи упућују богу, и један од разбојника, којих је било тројица, рећи ће Риналду:

— А ви, добри човече, које ви молитве обично читате на путу?

На што им Риналдо одговори:

Други дан. *Прича друга.*

— Право да вам кажем, ја сам у таком чему прост и неук и мало молитава имам при руци, зато што живим по старински и што код мене два гроша вреде двадесет и четири динара. При свему томе, одвајкада сам на путу имао обичај да изјутра, када изиђем из гостионице, очитам *Оче наш* и *Богородице дјево* за покој душе родитеља светог Јулијана, а потом да се помолим богу и томе светитељу да ми наредне ноћи даду добар конак. И онда, доста пута у своме животу долазио сам у велике опасности, али сам их свакада срећно отклањао и увече налазио добро преноћиште; те тако тврдо верујем да ми је свети Јулијан, у чију част читам молитве, од бога испросио ту милост. И мени се чини да не бих могао добро путовати нити увече наћи добро преноћиште, да не очитам своје молитве.

Онда му онај разбојник што му је упутио питање рече:

— А јесте ли их очитали јутрос?

Риналдо му одговори:

— Јесам, дабогме.

А разбојник, који је већ знао шта ће да наступи, рећи ће за себе: — Богме ће ти и бити потребне; јер ако нам само наш посао пође за руком, овога пута ћеш, по моме мишљењу, имати лош конак, — а затим му рече:

— И ја сам много путовао, али, премда сам многе слушао како хвале те молитве, ја их никада нисам читао, па ипак свакада наилазих на добра преноћишта; можда ћете ви још довече моћи да видите ко ће од нас двојице добити бољи конак, да ли ви који сте се помолили богу и светитељу, или ја који то нисам учинио. Уместо њих, ја обично очитам *Dirupisti* или *Intemerata* или *De profundis*, које молитве, како ми је причала моја баба, имају силну моћ.

Путујући и даље и разговарајући о многом којечему, разбојници су чекали подесно време и место, па да изврше своју намеру. Било је већ позно доба, када су прелазили реку с оне стране Кастел-Гуљелма. Видевши да се спустило вече и да је место осамљено, њих тројица нападоше Риналда и опљачкаше га, па, када је остао само у кошуљи, рекоше му:

— Иди сад да видиш да ли ће ти твој свети Јулијан да даде добар конак; наш ће га нама свакако дати.

И пошто су прешли реку, наставише пут.

Када је Риналдов слуга видео где му разбојници нападоше господара, он му, пошто беше кукавица, не прискочи у помоћ, него окрену коња те главом без обзира одјезди у Кастел-Гуљелмо и ту, без и најмање бриге, уђе у једну гостионицу да у њој преноћи.

Риналдо је остао гô и бос, а падао је снег и била је цича зима. Није знао шта да чини. Хватала се мрачна ноћ, и он је сав дрхтао и цвокотао зубима. Гледао је око себе, не би ли нашао какво уточиште, где би се преконоћ склонио да се не смрзне. Ну, како је у том крају недавно био рат, те све беше изгорело, он није могао наћи ништа. И тако се сиромах Риналдо, гоњен оштром студи, крену у Кастел-Гуљелмо, не знајући, наравно, да ли је његов слуга побегао у том правцу или кудгод другамо, али надајући се да ће му бог, ако стигне тамо, на неки начин притећи у помоћ.

Али, мрачна ноћ затече га већ на једну миљу испред града, тако да он, када тамо стиже, није могао да у њега уђе, јер капије беху затворене, а мостови издигнути. Тужан и жалостан, сузним очима гледао је око себе, не би ли запазио какав кутак, где му снег не би падао за врат. На своју срећу, на бедемима угледа једну кућу, која беше мало истакнута напоље, те науми да испод ње остане до сванућа. Отиде тамо и испод те настрешнице наиђе на некаква врата, која су нажалост била затворена, и седе на њихов праг на мало сламе, што је беше скупио ту у близини, и стаде се јадати светом Јулијану, говорећи да тако што није заслужио према вери коју је у њега имао.

И свети Јулијан, који га је штитио, припреми му ни часка не оклевајући добар конак.

У том граду била је нека удовица, веома дивна жена, коју је маркиз Ацо волео више него свој живот и коју је ту довео по њеној жељи. Та жена становала је у истој тој кући испод које се беше склонио Риналдо. Дан пре тамо је случајно долазио маркиз, да ноћ проведе код ње, и том приликом наредио је да се у највећој тајности спреми купатило и добра вечера. Али, када је све било готово и када је жена само чекала на маркижев долазак, пред градску капију стиже један момак и маркизу донесе неку поруку, према којој је требало да сместа узјаше коња и некуда отпутује. Стога он жени јави да га не чека, и одмах се крену

на пут. Жену то прилично растужи, па, не знајући шта да чини, она одлучи да уђе у купатило, које је било приправљено за маркиза, а затим да вечера и легне; и тако она уђе у купатило.

То купатило било је близу врата уз која се Риналдо беше споља прибио; те тако купајући се, жена чу Риналда где плаче и дрхће, цвокоћући зубима као што рода клепеће кљуном. Стога дозва служавку и рече јој:

— Изиђи напоље те види ко је то пред вратима и шта ради тамо.

Служавка изиђе, па, како је ноћ због снега била видна, угледа Риналда где у кошуљи и бос седи и, као што је речено, сав од студи цепти, те га упита ко је он. И Риналдо, који је дрхтао толико да је једва могао изговарати речи, укратко јој саопшти ко је и како је ту дошао; затим је стаде од свег срца преклињати да га не остави да се преконоћ ту смрзне.

Девојци га би жао, те отиде жени и све јој исприча. Сажали се и она и, сетивши се да има кључ тих врата, на која је понекипут потајно пропуштала маркиза, служавци рече:

— Иди и полако му отвори врата; ту је вечера, коју нема ко да поједе, а имамо и довољно места да га можемо примити на преноћиште.

Служавку веома обрадова та човечност њене господарице. Она сместа отиде те врата отвори и Риналда уведе у кућу. Видевши да се он беше готово укочио од студи, жена му рече:

— Брже, брже, добри човече, уђи у оно купатило, које је још топло.

Не чекајући да му се по други пут каже, он то одмах уради; и пошто га је топлота окрепила, њему се учини да се из смрти вратио у живот.

Жена му даде одело свога мужа, који беше умро недавно. Када га је обукао, оно му је изгледало као да је било за њега скројено; и чекајући на домаћичина даља наређења, он стаде захваљивати богу и светом Јулијану што су га, чему се и надао, сачували од тако опаке ноћи и довели га на тако изврсно преноћиште. Пошто се мало одморила, жена отиде у своју собу, која је по њеној наредби била

добро загрејана, па затим зовну девојку и упита је шта је с оним добрим човеком. Ова јој одговори:

— Мадона, пресвукао се и диван је човек. Како изгледа, из добре је куће и веома је пристојан.

— Онда иди, — рече жена, — те га зовни и кажи му да дође овамо у топлу собу да вечера; знам да није вечерао.

Када уђе у собу и угледа жену, која му се учини веома отмена, Риналдо је са страхопоштовањем поздрави и, како је знао и умео, захвали јој на указаном му доброчинству. Кад га виде и његове прве речи чу, она се сложи са мишљењем своје служавке, те га радосно прими, позва да без имало устезања седне до ње уз пећ, и упита каква га је невоља ту довела. И Риналдо јој све редом исприча.

Жена је, пошто Риналдов слута беше стигао у град, од њега штошта дознала о томе те је, према томе, потпуно веровала све оно што јој је Риналдо причао; и она му тада каза све што је знала о том његовом слузи и да ће га сутрадан изјутра моћи лако да нађе. Па пошто је постављен сто, Риналдо по њеној жељи седе да вечера.

Он је био човек високог раста, лепог и умиљатог лица, љубазног и дивног понашања и у још доста младим годинама; пошто је више пута на њега бацила поглед, а у себи је, очекујући да јој те ноћи на спавање дође маркиз, већ пробудила жудњу, жена све своје мисли скрену на овога човека.

И када су, по завршеној вечери, њих двоје устали иза стола, жена изиђе у побочну одају и са служавком се стаде саветовати да ли би било умесно да, пошто ју је маркиз преварио, прихвати добро што јој га шаље судбина. Девојка схвати шта њена господарица хоће, и потстрекну је, како је знала и умела, да испуни своју жељу. Стога се жена врати у загрејану собу, где беше Риналда оставила самог, неколико пута умиљато га погледа, па му онда рече:

— Ах, Риналдо, зашто сте се тако замислили? Зар мислите да никада нећете моћи да накнадите коња и оно мало одела што сте их изгубили? Утешите се, будите весели, ви сте овде у својој кући; шта више, кажем вам да ми се, гледајући вас у том оделу мога покојнога мужа, чини да гледам њега, тако да ме је вечерас стопута обузимала жеља

да вас загрлим и пољубим. И да се нисам бојала да би вам то могло бити непријатно, ја бих то била и учинила.

Када чу те речи и виде севање њених очију, Риналдо, који није био глуш човек, приђе жени раширених руку и рече јој:

— Знајући да једино вама, мадона, имам да захвалим што сте ме спасли из мога бедног положаја, ја бих био веома низак човек, када не бих учинио све оно што је вама драго; и стога испуните своју жељу, загрлите ме и пољубите, а и ја ћу вас више него од свег срца загрлити и пољубити.

Ни једна једина реч није му више била потребна. Жена, која је сва буктела од љубавне жудње, одмах му паде у загрљај. Па, пошто су тисућу пута једно друго стегнули и пољубили, они отидоше у спаваћу собу, те одмах легоше у постељу, и пре него што је свануло, потпуно и више пута испунише своју жељу.

Када је отпочела рудети зора, њих двоје по њеној жељи устадоше, и да когод не би што посумњао, она му даде некакво похабано одело, кесу му напуни новцем, замоли га да никоме ништа не прича о ономе што је било, показа му пут којим ће ући у град, да нађе свога слугу, и пропусти га кроз вратанца на која је ушао.

Када је затим, пошто се разданило, отворена капија, он у град уђе као да долази издалека, потражи и нађе свога слугу и обуче одело што га је овај носио у својој торби. У тренутку када је хтео да узјаше слугиног коња, он запази, као за дивно чудо, где у град доводе ону тројицу разбојника који су га увече опљачкали, а које су након кратког времена иза тога похватали због неког другог злочина. Пошто су они све драговољно признали, Риналду власт одмах врати коња, одело и новац; пропадоше му само подвезице, за које разбојници нису знали за шта да их употребе.

Захваливши богу и светом Јулијану, Риналдо узјаше коња, те се жив и здрав врати својој кући.

Ону тројицу разбојника сутрадан обесише.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Три младића осиромаше претерано расипајући своје добро. Један од њихових синоваца, враћајући се очајан кући, намери се на једног игумана и открије да је он кћи енглеског краља. Она се за њега уда и стричевима врати све што су страћили, тако да они и опет постану имућни људи.

Са дивљењем саслушаше даме Риналдов удес, похвалише његову побожност и захвалише богу и светом Јулијану што су му у највећој невољи притекли у помоћ. Међутим, ни једном једином речи, мада разговараху насамо, не замерише тој жени што је прихватила срећу коју јој је бог послао у кућу. И докле су тихо се смешећи разговарале о дивној ноћи што ју је провела, Памшинеја, видећи да ће на њу доћи ред да прича, зато што је седела до Филострата, стаде премишљати шта би могла испричати, а затим, када јој краљица нареди, отпоче смело и весело да говори:

— Уколико год се више, честите даме, говори о делима Фортуне, утолико више ономе ко на све то хоће да гледа правилно остаје могућности да каже своју реч. И нико не треба да се чуди томе, ако разумно поразмисли, што се све оне ствари које ми називамо својима налазе у рукама Фортуне и које, према томе, она, по својим тајним одлукама, непрестано и наизменце преноси са једних на друге, а да не знамо како и зашто. Премда ми то виђамо свуда и с дана у дан и премда смо се о томе већ уверили из неколико прича, ја ћу ипак, зато што наша краљица жели да се о томе говори, можда не без користи по слушаоце, испричаним причама додати једну своју причу, која ће вам се, како се надам, морати да допадне.

Живео је некада у нашем граду један витез по имену месер Тедалдо, који је био, како су једни причали, из племена Ламбертијевих, а по тврђењу других из дома Аголантијевих. Ови други тврдили су то по томе што су се његови синови касније бавили истим занатом којим су се бавили одвајкада, па се и данас баве Аголанти. Али, остављајући настрану питање из којега од та два племена беше, рећи ћу да је он у своје време био један од најбогатијих витеза и да је имао три сина, Ламберта, Тедалда и Аголантиа. Премда најстарији између њих није био навршио осамнае-

сту годину, сва тројица беху већ лепи и умиљати младићи, када је месер Тедалдо умро и као законитим наследницима оставио им цело своје покретно и непокретно добро.

Пошто су видели да су богати и готовином и имањем, они стану, жудећи само за уживањима и проводњама, да троше немилосрдно и претерано: држали су велики број слугу, многе коње, псе и ловачке птице, развијали највећи сјај и раскош приређивањем гозби и витешких игара; једном речи, чинили су не само оно што приличи племићима, него и све што би им на ум пало у њиховој младалачкој лакомислености. Тим животом живели су још неко време, а затим им стане понестајати новца који им је оставио отац. Па како из прихода нису могли подмиривати трошкове, они отпочну продавати и залагати своја добра, и продавајући данас једно а сутра друго, једва једном дођоше к себи када су видели да су догурали докраја, када им је сиромаштво отворило очи које им беше затворило богатство.

Тада Риналдо једнога дана дозва друга два брата и каза им какав је био углед њиховог оца, а какав је њихов, колико је било њихово богатство, а у какву их је беду увалило њихово претерано расипање, а затим им, како је најбоље умео и знао, предложи да, пре него што би се дознало у коликој су невољи, продаду оно мало што им је остало, па да отпутују у иностранство; и то и учинише. И пошто су, не опростивши се ни с ким, тихо напустили Фиренцу, они отпутоваше, нигде се не заустављајући, право у Енглеску. Дошавши у Лондон, ту под закуп узму једну кућицу и почну да свој новац, од којега су мало трошили на себе, зеленашки дају на камату; и срећа им би наклоњена толико да за неколико година стекоше велико благо. С њиме се вратише у Фиренцу и откупише велики део ранијег имања и оженише се. Па како су у Енглеској још имали позајмљеног новца, тамо упуте једног од својих синоваца, који се звао Алесандро, да врши њихове послове, а њих тројица остану у Фиренци, па, заборављајући до чега их је довело распикућство, почну и опет, иако је сваки од њих имао жену и дете, да троше више него икада, тако да су се задуживали код свих трговаца, и то великим сумама новца. Неколико година су они своје издатке подмиривали новцем што им га је слао Алесандро, који је баронима

зајмове давао на њихове дворце и приходе, те тако долазио до велике зараде.

И докле су та три брата тако немилице новац трошили и, ослањајући се на приход из Енглеске, задуживали се, у Енглеској изненада букне рат између краља и једнога од његових синова, те се острво подели на двоје, тако да су једни Енглези били уз краља, а други уз његовог сина. Приликом тих немира Алесандру беху одузети сви дворови, и стога он није имао никаква прихода од свога новца. Пошто се Алесандро надао да ће се отац и син помирити једнога дана, па да ће му тада морати да буде враћено све, и камата и главница, он остаде на острву, а три брата у Фиренци ни најмање не ограничише своје издатке, него се стадоше из дана у дан уваљивати у све веће дугове. Па како се пуста нада већ неколико година не испуњаваше, њих тројица не само што код људи изгубише поверење, него шта више, по захтеву поверилаца, бише ухапшени; па пошто се из њиховог имања нису могла наплатити њихова дуговања, они због остатка остадоше у тамници, а њихове жене и деца разиђоше се куд које, не надајући се ничему другоме доли беди и невољи.

Када Алесандро, после више година очекивања у Енглеској, виде да мира нема још никако и да му је узалудно чекати, а уз то да му је и живот у опасности, он одлучи да се врати у Италију, и крену се на пут. Излазећи из Брижа, пуким случајем угледа на коњу једног игумана у белој одори, који је такође отуда излазио и пред којим је јездила пратња од многих калуђера и слугу са великим пртљагом. Иза њега су јахала два стара витеза, краљеви рођаци, са којима се познавао. Он им се дакле приближи, и они га у своје друштво примише од свег срца.

Путујући тако са њима, учтиво их упита ко су ти калуђери што испред њих језде са толико великом пратњом и куда иду. Један од витезова му одговори:

— Онај што напред јаше, то је један наш млађи рођак, који је недавно изабран за игумана једне од највећих опатија у Енглеској; па како нема онолико година колико је по закону потребно за тај свештенички чин, ми сада путујемо у Рим, да светог оца замолимо за допуштење да он и пре истека потребних година може примити то достојанство. Али, о томе се не сме говорити ни с ким.

Млади игуман је ишао час испред своје пратње а час иза ње, као што то обично чине господа када путују, те тако он наједном у својој близини угледа Алесандра, који је био веома млад, стасит, наочит и најлепшег понашања човек. На први поглед допаде се он игуману, те га овај дозва к себи и с њиме се упусти у разговор. Упита га ко је и куда иде. Алесандро му искрено описа сву своју невољу, одговори на сва његова питања и понуди му, иако је мало што могао учинити, сваку своју услугу.

Када је игуман видео како он лепо и смишљено говори, па, затим, када је у потанкости проучио његово лепо понашање, и, најзад, када је оценио да је он, и поред ниског посла што га је радио, ипак био племенит човек, тај младић допаде се њему још већма; и ганут његовом несрећом, он га стаде пријатељски тешити и рече му да не губи наду, јер ће га бог, ако само буде био вредан, вратити на положај са којега га је сурвала судбина, а можда довести и на виши, а потом га замоли да, ако би то желео, остане уз њега, пошто и иначе путује у Тоскану. Алесандро му захвали на утеси и рече да је спреман да испуни његову жељу.

После неколико дана путовања, игуман, коме су све новија и новија осећања испуњавала срце откако беше видео Алесандра, са својом пратњом дође у неко село у којем није било много гостионица. Како је игуман желео да ту преноћи, Алесандро га одведе једном гостионичару, са којим се прилично добро познавао, и од њега затражи да своју најбољу просторију спреми за игуманову спаваћу собу; па, пошто је био готово постао управник игумановог дома, он као искусан човек целу пратњу размести по селу како је знао и умео, некога овде а некога онде. Када је потом игуман вечерао и кад је већ била дубока ноћ, те су сви спавали, Алесандро упита гостионичара где би и сам могао да спава. Гостионичар му одговори:

— Одиста, ја то не знам; видиш да је све заузето, и можеш видети да ја и моја породица морамо да спавамо на клупама. Ипак, у игумановој соби има неколико вреће пуних жита, те могу да те одведем тамо и да на њих прострем мало постељине, па да ту, ако хоћеш, ову ноћ проспаваш како најбоље можеш.

Алесандро му на то рече:

— Како бих могао да одем у игуманову собу, пошто знам да је она толико тесна да у њој не би могао да спава ни један једини од његових калуђера? Да сам то знао онда када су стављене завесе, ја бих био његове калуђере наместио на вреће са житом, а сам бих легао онде где сада спавају они.

А гостионичар му рече:

— Тако ти је то; а ти можеш, ако само хоћеш, да ноћ ту проведеш веома лепо, лепше него и на коме другом месту. Игуман спава и завесе су навучене; ја ћу да ти полако донесем мало простирке, па спавај мирно.

Када Алесандро виде да то може да буде а да се игуман ни најмање не узнемирава, он пристаде и на своју ложницу намести се што је могао тише.

Игуман, који није спавао, него ватрено премишљао о својој младалачкој жудњи, беше чуо тај разговор између гостионичара и Алесандра и у исти мах знао је где је Алесандро легао; сав срећан због тога, он за се рече: — Сам бог ми је дао прилику да постигнем оно што желим, и ако је сада не употребим, она ми се на овај начин неће указати никада више.

И пошто се одлучио да ту прилику прихвати, он Алесандра, када му се учинило да се у кући све смирило, шапатом зовну и рече му да легне крај њега. После дужег опирања, овај се свуче и тихо леже уза њ. Игуман му метну руку на груди и стаде га пипати, као што обично путене девојке пипају своје љубавнике; зачудивши се томе, Алесандро се побоја да игуман можда нагиње неприродној љубави, пошто га тако пипка. Али, чим игуман ту бојазан запази, он смешећи се свуче са себе кошуљу, Алесандрову руку стави на своје груди и рече му:

— Алесандро, остави се те твоје луде помисли, па потражи овде, да видиш шта ја имам.

И Алесандрова рука, која је почивала на игумановим грудима, нађе две обле, чврсте и сочне дојчице, које као да беху од саме слонове кости; па, пошто их је нашао и по томе видео да крај њега лежи женско чељаде, он га одмах руком обухвати и хтеде да га пољуби, а оно му рече:

— Пре него што би ми се приближио, почуј шта ћу ти рећи. Као што можеш да видиш, ја сам женско а не мушко.

Као девојка пошла сам од своје куће и упутила се папи да ме венча. Сад да ли је то било за твоју срећу или за моју несрећу, ја сам се, када те пре неколико дана видех, у тебе заљубила као што никада ниједно женско створење није било заљубљено у жива човека; и због тога сматрам да је боље да пођем за тебе него и за кога другог. Према томе, ако нећеш да ме узмеш, одмах се удаљи и лези на своје место.

Премда Алесандро њу није познавао, он по пратњи што ју је имала оцени да она мора бити племићка и богаташица, а већ беше видео да је и веома лепа; стога јој, не премишљајући дуго, одговори да драге воље пристаје, пошто је то њена страсна жеља.

Онда она, седећи у постељи, даде му један прстен и позва га да се венчају пред сликом нашега спаситеља; и када су то учинили, њих двоје се загрлише и целу ноћ проведоше у миловању. Када је свануло, Алесандро устаде и, пошто су се договорили о своме држању, из собе изиђе на врата на која је и ушао, тако да нико није могао знати где је те ноћи спавао, па се затим, сав срећан и пресрећан, с игуманом и његовом пратњом и опет крену на пут, те тако они после неколико дана дођоше у Рим.

Када су се ту два три дана одморили, игуман с оном двојицом витезова и с Алесандром изиђе пред папу, па, пошто су светом оцу одали обавезну пошту, рече му:

— Свети оче, као што вам је боље познато него икоме другоме, сваки човек који је рад да живи добро и поштено мора да се колико год му је више могућно клони свега онога што би га могло навести да чини другаче; стога сам ја, тежећи да живим поштено, у овој одећи што је на мени видите, побегла са великим делом блага енглескога краља, мога оца, који је хтео да ме овако младу, као што ме видите да сам, уда за шкотског краља, веома стара човека, те сам овамо дошла да ме ваша светост венча. Међутим, ја нисам побегла само због старости шкотског краља, него и из страха да бих, ако пођем за њега, у својој младалачкој слабости могла учинити штогод што би било противно божјим законима и части краљевске крви мога оца. И докле сам овамо путовала са том одлуком, бог, који једини и најбоље зна шта је коме потребно, у својој милости, како мислим, изведе пред моје очи онога који, по његовој вољи, треба да буде

мој муж, а то је био овај младић — (и показа Алесандра) — кога видите овде и чије је владање и држање достојно које му драго велике даме, премда његова крв није онолико племенита колико краљевска. Њега сам дакле прихватила, и њега хоћу; и нећу никога другога, па ма шта чинио мој отац или ма ко други. Тиме би било свршено са главним разлогом који ме је овамо довео; али, при свему том, ја сам желела да овај свој пут завршим тиме што бих походила света, поштовања достојна места, којих је препун овај град, и што би се наш брак, који смо склопили само пред богом, закључио пред вама и, према томе, пред другим људима. Те тако вас понизно молим да оно што је богу било угодно буде угодно и вама и да нам дате свој благослов, како бисмо с њиме, као са поузданом залогом узвишене воље онога чији сте ви намесник, у част бога и ваше светости, могли заједно живети и најзад умрети.

Алесандро се запрепасти од чуда, када чу да му је жена кћи енглеског краља, и њега због тога испуни необична и силна радост. Још већма зачудише се она два витеза, и они се наљутише толико да би, да беху на којем другом месту а не пред папом, били напали Алесандра, па можда и даму. И папа се веома чудио и њеној одећи и њеном избору; али, видећи да се натраг не може, он одлучи да испуни њену молбу. Па, пошто је ублажио витезове, чија му је јарост пала у очи, и измирио их са дамом и Алесандром, он издаде наређење да се припреми све што је потребно.

И пошто у заказани дан на свечаност што ју је папа приређивао беху стигли сви кардинали и многе високе званице, по његовој наредби појави се краљевски одевена дама, која беше толико лепа и умиљата да су је сви изреда са правом ковали у звезде, а затим Алесандро, такође сјајно одевен, који по својој спољашности и по своме понашању није ниуколико личио на оног младића што је зеленашки давао новац на камату, него на правог краљевића, и кога су она два витеза веома ценили и поштовали. Папа их свечано венча и, после сјајне гозбе, с њима се опрости, давши им свој благослов.

Алесандру, а и његовој жени, свиде се да, у повратку из Рима кући, наврате у Фиренцу, где се већ беше дознало за њихову новост и где их грађани дочекаше са највећим почастима. Ту дама ослободи тамнице сва три брата, испла-

тивши њихове дугове, те њима и њиховим женама поврати њихова имања.

Омиљени због тога код свију и свакога, Алесандро и његова жена отпутују из Фиренце и уза се поведу Аголанта, и када стигну у Париз, тамо их краљ дочека са великим почастима. Она два витеза отиду одатле у Енглеску и код краља се заузму толико да он својој кћери опрости и да њу и зета прими од свег срца. И тога свога зета прогласи он свечано за витеза и даде му корнвелско грофовство. И тај зет био је тако изврстан човек и умео је да се тако добро снађе да је сина измирио с оцем, што је била права благодат за цело острво и чиме је он стекао љубав и захвалност свега народа. Аголанте пак наплати све дугове, те се, пошто га је гроф Алесандро произвео за витеза, у Фиренцу врати као пребогат човек.

Гроф је потом славно живео са својом женом; и као што неки причају, он је, нешто својом памећу и срчаношћу, а нешто помоћу свога таста, освојио Шкотску и био крунисан за њенога краља.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Ландолфо Руфоло осиромаши те постане гусар. Када га Ђеновљани заробе, настрада приликом бродолома и спасе се на ковчегу који је био пун скупоценог накита. На Крфу га прихвати нека жена, и он се кући врати као богат човек.

Када је Лаурета, која је седела до Памшинеје, видела да се њена прича беше славно завршила, она отпоче, не чекајући на краљичино наређење:

— По моме мишљењу, љубазне моје даме, човек не може замислити ниједан већи подвиг судбине него што је тај када се неко из највеће беде вине до краљевског достојанства, као што се то, како смо видели из Памшинејине приче, десило са њеним Алесандром. Према томе, пошто ће се свако, причајући о одређеном предмету, морати држати у његовим границама, ја се нећу устезати да вам испричам једну причу која, премда обухвата веће патње, ипак зато нема тако сјајан исход. Добро знам да ћу ја, с обзиром на оно што је малочас испричано, бити саслушана са мање пажње; али, пошто другаче не може да буде, ви ћете да ми опростите.

Приморје између Ређа и Гаете сматра се као најлепши крај Италије; тамо се, у близини Салерна, протеже обала која је уздигнута изнад мора и коју тамошњи становници зову Амалфиска обала. Она је пуна малих градова, вртова и водоскока и настањена је људима који у својој ревности што је улажу у трговину немају такмаца. Између тих градова је један град, Равело, у којем додуше још и данданас има богатих људи, али у којем је у давно време живео необично богат човек, неки Ландолфо Руфоло. Па како њему његово богатство није било довољно те је желео да га удвостручи, он у тој тежњи дође до тога да умало не изгуби све што је имао, па и сам живот.

Наиме, пошто је, као што то обично чине трговци, израдио свој прорачун, он купи велики брод, о свом трошку накрца га различитом робом и с њоме отплови до Кипра. Дошавши на то острво, виде да тамо беше стигло много других бродова с истом онаквом робом какву је он довезао. И због тога не само што мораде, да би брод испразнио, да је распрода јевтино, него да је управо даде будзашто, те тако дође на ивицу пропасти.

У силној тузи што га је због тога обузела, не знајући шта да чини и видећи да је од богата човека дошао готово до просјачког штапа, он науми да се или убије или да свој губитак накнади пљачком, како тамо одакле је отпутовао као богаташ не би дошао као просјак. И нашавши купца за свој велики брод, тим новцем и оним што га је добио за продату робу купи лаку лађу за гусарење, наоружа је и снабде свим оним што је потребно за тај посао, па онда стаде пљачкати свачију, а понајвише турску имовину. И у том послу срећа му би много наклоњенија неголи у трговини. Видећи дакле да је дошао до лепог имања, он сам себи рече, првим губитком опамећен толико да није могао запасти у други, да ће му бити довољно оно што има и да му не треба више. Стога одлучи да се врати кући; па, пошто у трговину није више имао поверења, он свој новац не хтеде улагати ни у шта, него се истом оном лађицом на којој је дошао до богатства помоћу лаких весала упути у завичај.

Био је већ стигао у Архипелаг, када једне вечери духну југоисточњак, који не само што се опирао правцу његове пловидбе, него је и дизао такве валове да њих не могаше

издржати његова мала лађа. Стога се он склони у један залив неког малог острва, да ту сачека повољно време.

Тек што се у том заливу беше укотвио, а у њега са великом муком упловише два велика ђеновљанска брода који, долазећи из Цариграда и бежећи од исте опасности од које је побегао и он, ту потражише склоништа. Када су Ђеновљани угледали малу лађу, којој је пут био затворен тако да није могла умаћи, и дознали чија је, они одлучише, као грабљиви и сребролубиви људи, пошто су по чувењу знали да је то веома богат човек, да га добију у своје руке. Они искрцаше на обалу неколико својих момака, наоружаних луковима и стрелама, и наредише им да се поставе тако да из брода не могне изићи нико а да не буде устрељен. Затим они помоћу чамаца, којима је уосталом помагала и морска струја, своје бродове привукоше малој Ландолфовој лађи те она, после кратког времена и са мало труда, падне у њихове руке заједно са целом посадом, тако да им не умаче ни један једини човек. Па, пошто су Ландолфа довели на један од својих бродова и његову лађу опљачкали, они је потопе, и њему оставе само некакав бедан прслук.

Другог дана ветар се окрену, те бродови своја једра разапеше према западу и целог дана срећно пловише; али, предвече изби олуј, узбурка море и подиже големе валове, који бродове раставише један од другога. Плаховити олуј захвати брод на којем је био бедни, јадни Ландолфо и код острва Кафалоније тресну га о једну стену толико силно да се он распрсну као стакло када човек њиме лупи о зид. За трен ока море је било прекривено гредама, ковчезима и даскама, и ко год је умео да плива трудио се, као што то обично чине бродоломници, да се, премда беше густ мрак и узбуркано море, ухвати за какав предмет који му дође под руку. То је чинио и несрећни Ландолфо, који се сада, видећи пред собом смрт, ње веома бојао, иако ју је јучерашњег дана више пута дозивао, пошто је више волео да умре него да се празних шака врати кући. Надајући се да ће му бог, ако се само буде сачувао да не потоне, послати какву помоћ која би га спасла, он се, када му под руку дође једна даска, ухвати за њу, као што беху учинили и многи други, па, узјахавши је, на њој се, потискиван морем и ветром час овамо а час онамо, одржа до сванућа. А када је свануло, он погледа око себе и осим облака и мора виде

само један ковчег, који му се, пловећи на валима, овда-онда приближавао. Он се бојао да би тај ковчег могао њега ударити тако да потоне, те тако га је, кад год му се примакне, из све снаге, премда она беше слабачка, отискивао од себе.

То му је неколико пута полазило за руком; али, једном јак вихор, који се зачео у ваздуху па се спустио на море, завитла тај ковчег и тресну га о Ландолфову даску толико силно да се она изврну и да Ландолфо у таласе утону. Пошто је испливао на површину, више уз припомоћ страха неголи снаге, он виде да се даска беше од њега много удаљила. Бојећи се да неће моћи да допре до ње, он доплива до ковчега, који му је био сасвим близу, грудима се навали на његов заклопац и стаде да га рукама одржава што је могућно водоравније. У том положају, не једући ништа, јер ништа није ни имао, али пијући више него што је желео, проведе Ландолфо цео тај дан и целу наредну ноћ, не знајући где је, пошто није видео ништа друго доли море, које га је бацало час на једну а час на другу страну.

Мокар као сунђер и обема рукама придржавајући се за ивице свога ковчега, као што то чине утопљеници када се ухвате за какав предмет, он најзад сутрадан, по вољи божјој или по вољи ветра, стиже на обалу острва Крфа, и то на једно место где је случајно нека жена прала и песком чистила своје кухињско посуђе. Како никада није видела тако што као што беше то што јој се приближавало, она се уплаши и вриснувши повуче се натраг. Он није могао да говори, а слабо је и видео, те јој не рече ништа; али, кад га море донесе ближе обали, она запази да је то ковчег, па затим, пошто је боље погледала, виде две руке опружене по њему, уочи и лице и најзад схвати шта је посреди. И потстакнута сажаљењем, загази у море, које се већ беше умирило, дохвати га за косу и извуче на сухо заједно са ковчегом; пошто му је са доста муке руке одвојила од ковчега, она ковчег натовари на главу својој кћери, која је такође била ту, а сама Ландолфа диже у наручје и однесе у село. Тамо га метну у своје купатило, у којем га је трљала и прала топлом водом догод му се није вратила изгубљена топлота и снага. Затим га, видећи да је то довољно, из купатила изведе и поткрепи добрим вином и слаткишима. После тога неговала га је још неколико дана како је најбоље знала и умела, те он најзад дође до своје снаге и виде где је. Тада та добра

жена помисли да је дошло време да му врати његов ковчег који га је спасао и да му каже да иде и потражи своју срећу. И то она и учини.

Премда се он тога ковчега није готово више ни сећао, ипак га прими, када му га добра жена донесе, јер је мислио да ће он имати толику вредност да би се њиме могао издржавати који дан; али, када затим запази да је веома лак, изгуби сваку наду. Ипак, једнога дана, када жена није била код куће, отвори га да види шта је у њему. И у том ковчегу нађе он све само драго камење, оковано и неоковано. Пошто се у таком чему разумевао, одмах виде да је то драго камење веома скупоцено, те се силно обрадова и стаде бога славити и захваљивати му што га још није хтео да сасвим напусти.

Али, како га је судбина за кратко време двапута немилосрдно погађала, побоја се да то не учини и трећи пут, те науми да то драго камење у завичај пренесе са највећом опрезношћу; стога га, што је боље могао, умота у некакве крпе и жени рече да му ковчег не треба и да га, ако хоће, може да задржи за себе, а њему да дâ какву торбу. Добра жена учини то радо, и он онда, срдачно јој захваливши, торбу упрти, па, пошто се опростио, укрца се на један брод и дође у Бриндизи. Одатле обалом отиде до Траниа и ту нађе неколицину својих сугрђана, који су трговали платном. Њима он исприча шта је све доживео, али не споменувши ковчег, те га они бога ради оденуше, позајмише му коња, снабдеше га пратњом и отпремише у Равело, камо је желео да се врати.

Држећи да је у томе месту изван сваке опасности, захвали богу што га је ту довео, отвори своју торбу, пажљиво све разгледа, што раније не беше учинио, и виде да он у њој има толико много и таквог драгог камења да ће, ако га буде продао по умереној, па и по најнижој цени, бити двапута богатији него што је био када се на пут кренуо. И пошто му је за руком пошло да то драго камење прода, он оној жени на Крфу, која га је извукла из мора, посла лепу суму новаца у знак захвалности за учињене му услуге, а исто тако и оним људима у Траниу, који су га оденули. Остатак задржа за себе, те је, не хотећи више трговати, спокојно и у благостању живео све до своје смрти.

ПРИЧА ПЕТА.

Андреуго из Перуђие, који је у Напуљ дошао да купује коње, једне и исте ноћи трипута дође у опасност, али сваки пут је отклони и са једним рубином врати се својој кући.

— Драго камење што га је нашао Ландолфо, — отпоче Фијамета, на коју беше дошао ред да прича, — потсетило ме је на једну причу која не садржи много мањих опасности од Лауретине, али која се од њене разликује по томе што су се догађаји, испричани у њој, како ћете видети, одиграли у току једне једине ноћи, а не, као у њеној, за неколико година.

У Перуђи је некада, као што су ми причали, био један млад човек, по имену Андреучо ди Пијетро, који је трговао коњима. Дознавши да су они у Напуљу јевтини, он у кесу тури пет стотина златних форината и, мада никада није ишао у туђину, крену се на пут са неколицином трговаца. Тамо стиже једне суботе увече, и сутрадан изјутра, по упутству свога гостионичара, отиде на трг. Ту виде велики број коња и многи од њих му се свидеше, тако да се за поједине стаде погађати, али се ни за једнога не могаде да погоди; да би се пак показао како је ту одиста дошао ради куповине, он стаде, као неискусан и неопрезан човек, да, пред светом који је долазио и одлазио, свакичас извлачи своју кесу са форинтима.

Докле се тако погађао, поред њега је, у тренутку када је и опет показивао кесу, пролазила једна млада Сицилијанка, која је додуше била лепа, али и готова да за малу награду свакоме мушкарцу учини по вољи; чим угледа његову кесу, она одмах у себи рече: »Ко би био срећнији од мене када би они форинти били моји?« и отиде даље.

Са том девојком била је нека старица, такође Сицилијанка, која, чим је спазила Андреуча, девојку остави ге притрча к њему и стаде да га нежно грли; девојка, видевши то, застаде и узе да њих двоје посматра. Андреучо се окрену старици, познаде је и срдачно је поздрави; и пошто му је обећала да ће к њему доћи у гостионицу, она га остави, не упустивши се с њиме у дуг разговор, а Андреучо настави погађање, али тога јутра не купи ни једног јединог коња.

Девојка, која је најпре видела Андреучову кесу, а затим

његов поверљив однос са старицом, науми да покуша наћи какав пут и начин да дође до целога овог новца или бар једног његовог дела; стога она стаде старицу опрезно испитивати ко је он, шта ту ради и откуда та то она познаје. Како је старица дуго времена била код његовог оца на Сицилији, а касније и у Перуђи, она јој потанко исприча све што је знала о Андреучу и можда исто онако тачно као што би учинио и сам он, па јој најзад каза где је отсео и ради чега је дошао. Пошто је, према томе, била потпуно обавештена о његовим рођацима и рођакама и о њиховим именима, она на основи тога препредењачки смисли како да изведе своју намеру: дошавши кући, отпреми старицу на неки посао којим је требало да буде заузета целога дана, како не би могла да походи Андреуча, а затим дозва своју служавку, коју беше изврсно извежбала за такве послове, и предвече је посла у гостионицу у којој се налазио Андреучо. Када стиже тамо, на вратима случајно затече Андреуча лично и сама и упита та за њега. Кад јој овај одговори да је то он, она га повуче устрану и рече му:

— Господине, једна овдашња племенита дама желела би да, ако на то пристајете, са вама поразговара.

Андреучо разгледа сам себе од главе до пете, па, пошто му се учини да је наочит момак, дође до закључка да се та дама морала заљубити у њ, као да у целом Напуљу нема младића лепшег од њега; он, дакле, одмах одговори да је приправан и упита је где та госпођа и када жели да с њиме разговара. Служавка му рече:

— Господине, ако вам је по вољи да дођете, она ће вас сачекати у својој кући.

Андреучо бржебоље, не рекавши у гостионици ништа о томе, рече:

— Онда, ти иди напред, а ја ћу за тобом.

Служавка га одведе у кућу своје господарице, која се налазила у улици Малпертуђо*, а каква је то улица најбоље казује њен назив. Не знајући то и не слутећи ништа, он у њу за служавком уђе, уверен да иде у поштен дом и ка исправној дами. Пењући се степеницама, угледа је на њиховом врху, пошто је служавка беше зовнула још оздо, узвикнувши: »Ево Андреуча!«

* Срамна јазбина. Преводилац.

Господарица је била још млада, витка стаса, лепа лица и отмено одевена и накићена женска прилика. Када јој се Андреучо приближи, она сиђе низ три степена, обисну му се о врат и неколико тренутака постоја тако, не проговоривши ниједне речи, као да беше обузета исувише великом ганутошћу; затим га плачући пољуби у чело и уз јецање рече:

— Добро ми дошао, мили мој Андреучо.

Необично изненађен том њеном нежношћу, он јој одговори:

— Боље вас нашао, мадона.

Онда га она узе за руку и одведе у своју дворницу, а одатле, ништа не говорећи, у своју собу, која је мирисала на руже, поморанџино цвеће и друге мирисе. Ту он угледа дивну постељу са завесама и многе хаљине, које су, по тамошњем обичају, висиле о пречагама, и многобројан леп и скупоцен намештај. Када све то виде, он помисли да она мора бити велика дама. Пошто су сели на ковчег у подножју њене постеље, она му стаде говорити:

— Ја сам уверена, Андреучо, да се ти чудиш овоме мом нежном дочеку и мојим сузама, пошто ме не познајеш и пошто вероватно ниси никада ништа чуо о мени; али, сад ћеш чути нешто чему ћеш се зачудити још већма, а то је ово: ја сам твоја сестра. И сада, кад ми је бог указао ту милост да пре своје смрти видим једнога од своје браће, премда бих желела видети их све, кажем ти да ћу умрети утешена када време дође томе; а ако можда никада ниси чуо ово, казаћу ти сада. Као што ти, како мислим, мораш да знаш, мој и твој отац Пијетро дуго је живео у Палерму; и тамо га је свако ко год га је познавао волео због његове доброте и љубазности. Између оних што су га волели срдачно највише га је волела моја мати, која је била племићка и у то време већ удовица. Волела га је толико да је безобзирце прешла преко своје части и страха који је имала од оца и браће, те с њиме ступила у присни однос, чији сам плод ја коју видиш пред собом. Када су потом наступиле прилике због којих је Пијетро морао да се из Палерма врати у Перуђу, он мене, која сам тада била мало дете, остави заједно са мојом мајком, и отада се, како сам чула, никада више не сећаше ни мене ни ње. И да ми није отац, ја бих му чинила ужасне прекоре, не само стога што је био дужан да ме воли као

своју кћер, коју му није родила каква служавка или пропала девојчура, него и због тога што је био незахвалан према мојој мајци, која му је, испуњена силном љубављу према њему, поверила своје имање и себе саму, не питајући ко је и шта је он. Али, шта вреди све то? Оно што је ружно и што је прошло много је лакше покудити него поправити. Тако се то десило. Он ме, дакле, као мало дете остави у Палерму, и када одрастох оволика колику ме видиш, моја мати, која је била богата жена, удаде ме за једног племенитог човека из Ђирђентиа, који се, мени и мојој матери за љубав, настани у Палерму. Као ревносан присталица гвелфа, он ступи у некакве везе са нашим краљем Карлом. Када је то дознао краљ Фридрих, ми морадосмо побећи са Сицилије, и то онда када сам очекивала да будем највећа дама на том острву. Узесмо мало ствари које смо могли да понесемо (мало, велим, према ономе што смо имали), те напустисмо добра и палате и побегосмо овамо. Овде нађосмо краља Карла, који нам из захвалности накнади штету што смо је претрпели због њега, даде нам имања и куће и моме мужу, твоме шураку, одреди обилату месечну новчану помоћ, коју он, као што ћеш имати прилике да се о томе увериш, прима још и данданас. И тако ја сад живим овде, где те видим, мили мој брате, захваљујући богу, а не теби.

И пошто је то изговорила, она га, лијући сузе, неколико пута загрли и пољуби у чело. Андреучо пак, саслушавши ту причу, коју је она испричала течно и лепо, нигде не замуцкујући нити запињући, те сетивши се да је његов отац одиста некада живео у Палерму, а из искуства знајући да су млади људи склони да се олако заљубе, и видевши оне сузе, загрљаје и пољупце, прими као потпуну истину све оно што је она рекла. И кад је она ућутала, одговори јој:

— Мадона, немојте да вас то што се ја чудим толико изненађује. Јер, или мој отац није, ко зна зашто, никада говорио о вама и о вашој мајци, или је можда говорио па ја то нисам чуо, те, према томе, нисам ни знао ништа о вама, као да вас није ни било на свету; али, утолико ми је милије што сам овде нашао вас, своју сестру, уколико сам у овом месту био више упућен на себе самога и уколико сам се мање могао надати таком чему. И одиста, ја не

познајем човека који би био толико велики да му ви не будете драги, а камоли не мени, маломе трговцу. Али, једно ми, молим вас, објасните: како сте ви дознали да сам ја овде?

На то му она одговори:

— Јутрос ми је то јавила једна сиромашна жена, која често навраћа к мени, пошто је она, како ми је причала, дуго времена била код нашег оца и у Палерму и у Перуђи. И ја бих била одавно дошла к теби, да ми није изгледало много пристојније да ти дођеш к мени у моју кућу него ја к теби у туђу.

После тих речи, она га стаде редом и поименце питати за све чланове његове родбине, те Андреучо, који ју је о свакоме од њих обавештавао, још већма поверова у оно у што није требало да поверује. Како је њихов разговор трајао дуго, а била је врућина, она нареди да се донесе грчког вина и слаткиша, и њима Андреуча послужи. Када је он затим, пошто је било време вечери, хтео да отиде, она то не хтеде допустити, него га, правећи се ражалошћеном, загрли и рече му:

— Ох, бедна ја, тек сада јасно видим колико мариш за мене. Замисли само: код своје си сестре, коју домалочас ниси никада видео, и у њеној си кући, у коју је требало да отседнеш чим си допутовао, а ти сада хоћеш да у гостионицу идеш на вечеру! То не сме да буде: ти мораш вечерати са мном. Премда мој муж није код куће, што ми је жао, ја ћу, као жена од реда, умети да те пристојно угостим.

Не знајући шта да на то одговори, Андреучо јој рече:

— Волим вас као што се воли сестра; али, ако не отидем, цело вече чекаће ме на вечеру, те ћу тако испасти неучтив човек.

Онда она рече:

— Но, богу хвала, ваљда имам у кући некога кога бих тамо упутила са поруком да те не чекају. Међутим, још лепше би било да своје другове позовеш да на вечеру дођу овамо, те да после ње, кад већ хоћеш да идеш, отидеш с њима заједно.

Андреучо одговори да те вечери не мари за друштво и да, према томе, она њиме може располагати како јој је драго. Затим она гостионичару тобож упути поруку да Андреуча не чека на вечеру, па затим, после дугог разговора,

са њим седе за сто, где беху послуживани разним јелима, и вечерање лукаво развуче до у дубоку ноћ. Када иза стола устадоше и Андреучо хтеде да пође, она рече да то неће никако допустити, јер Напуљ није град по којем човек може ноћу безбрижно ходати, а нарочито не странац, и додаде да је отказујући гостионичару вечеру у исти мах отказала му и преноћиште. Он у то поверова, па, како је био занесен погрешним мишљењем о њој и како му је годило њено друштво, остаде код ње.

После вечере било је још многих и дугих разговора, вођених са нарочитом намером. Када већ беше протекао знатан део ноћи, она удеси да Андреучо у одређеној му соби спава са једним малим дечаком, који је имао да му буде на услузи, а она са својим девојкама отиде у другу собу.

Пошто је била велика врућина, Андреучо, видевши да је остао сам, свуче капут, скиде чакшире и баци их на узглавље своје постеље. Па, како га је природна потреба гонила да се ослободи сувишног бремена свога трбуха, он дечака упита где би то могао да учини. Овај му показа врата у једном собњем куту и рече:

— Уђите ту.

Андреучо, ступивши безбрижно унутра, стаде случајно ногом на једну даску, која се на супротној страни беше одвојила од греде, те се заједно са њом стропошта доле: и бог према њему би толико милостив да се он у паду са приличне висине не повреди, него само сав савцит укаља погани које је било препуно то место. Али, да бисте боље разумели ово што говорим и оно што ће доћи, описаћу вам какво је било то место.

У једној уској уличици беше на двема гредама, стављеним између једне и друге куће, какве греде можемо често видети између двеју кућа, намештено неколико дасака и на њима израђено седиште; и једна од тих дасака била је она са којом се он стропоштао у дубину.

Када се дакле Андреучо обрео доле у уличици, он стаде јетко дозивати малога дечака; овај пак, чим виде да је он пао, одјури ка дами да јој то каже, а она одмах утрча у његову собу и потражи његово одело. Па пошто га је нашла заједно са новцем што га је он, немајући поверења ни у кога, лудачки стално носио уза се, те тако постигла оно ради чега му беше поставила замку претварајући се да је из

Палерма и да је Перуђанинова сестра, она се не хтеде више ни осврнути на њега, него одмах затвори врата на која је изишао и пао.

Видевши да му дечак на његово дозивање не одговара, он стаде да га дозивље још јачим гласом, али то му ништа не поможе. Обузет сумњом, поче слутити да је преварен. Затим се попе на зид којим је уличица била одвојена од улице, преко њега пређе и дође до капије добро му познате куће, и ту је дуго викао и вратима дрмусао, али све узалуд. Пошто му је тада била јасна његова несрећа, он плачући и јаучући рече:

— Јао мени, сињем кукавцу! За тили час изгубих својих пет стотина златних форината и своју сестру.

И после многих других речи, он и опет отпоче да на капију лупа и да виче; и то је чинио догод се оближњи суседи, не могући више подносити толику хуку, нису пробудили и поустајали. Једна од домаћичиних служавки, по изгледу веома сањива, провири кроз прозор и рече:

— Ко то тамо доле лупа?

— Ах, — одговори Андреучо, — зар ме не познајеш? Та ја сам Андреучо, брат госпође Фјордализо.

А она му добаци:

— Човече божји, ако си одвише пио, иди те се испавај, па дођи сутрадан. Не знам ја ко је Андреучо и шта значи то твоје блебетање. Иди са милим богом и остави нас да спавамо.

— Шта, — узвикну Андреучо, — не знаш, зар, шта говорим? Знаш, зацело знаш! Али, ако су сродници на Сицилији такви да очас забораве све, онда би мар дај те хаљине што су остале ту унутра, па ћу онда драге воље да одем.

А она му готово смејући се одговори:

— Добри човече, мени се чини да ти сањаш.

И рекавши то, повуче се и затвори прозор.

Андреучо виде да је преварен и похаран, те се његов гнев претвори у прави бес, и он одлучи да силом постигне оно што није могао постићи на леп начин: дохвати један крупан камен и њиме поче још жешће него пре ударати у капију. Многи суседи, који се беху раније пробудили и подигли, мислећи да је то какав опак човек који оне своје речи измишља, да би наједио добру жену, изиђоше на про-

зоре и, попут паса који заокупе лајати на туђинског пса кад дође у њихову улицу, стадоше викати на Андреуча:

— Та то је ужасно проста̂штво доћи у ово доба пред кућу једне добре жене и говорити јој такве глупости. Иди са милим богом, пријатељу! Ако са њоме имаш каквог посла, дођи сутрадан, а нас ноћас остави на миру!

Можда охрабрен тим речима, један од сводника добре жене, кога Андреучо није раније ни видео ни чуо, изиђе на прозор и викну крупним и страшним гласом:

— Ко је то тамо доле?

Чувши тај глас, Андреучо подиже главу и, пошто је напрегао поглед, спази неког великог тиквана са црном, густом брадом, који је зевајући трљао очи, као да се тога тренутка беше пробудио из дубоког сна. Андреучо му мало бојажљиво одговори:

— Ја сам брат те даме што ту станује.

Али, тај човек и не сачека да Андреучо заврши, него се на њега продре још горопадније:

— Не знам шта ме задржава да не сиђем доле и да те не излемам на мртво име, одвратни и пијани магарче, који нам ноћас не даш да спавамо.

Затим се повуче и затвори прозор.

Један од суседа, који су боље познавали тога брадоњу, љубазно рече Андреучу:

— За име божје, пријатељу, иди са милим богом. Немој да ту будеш убијен. За тебе је боље да одеш.

И онда Андреучо, уплашен брадоњиним гласом и изгледом, а потстакнут саветом човека који га је жалио, сав тужан и очајан због пропалог одела и новца, крену натраг ка својој гостионици, ударивши правцем којим је јучерашњег дана дошао идући за служавком.

И гадећи се на себе самога због смрада који је из њега излазио, он одлучи да оде на море и да се окупа, те стога скрене на леву страну и пође једном улицом која се звала Руга каталана. Идући тако према горњем делу града, виде где му у сусрет долазе два човека са фењером у руци. Побојавши се да то не буду жбири или какви зликовци, он се полако прикри у неку порушену кућу која се налазила у близини. Али, као да се и они беху упутили тамо, та два човека уђу у ту рушевину, и један од њих скине са рамена

свежањ некаквих гвоздених оруђа и с оним другим почне разговарати о њима. И у том разговору, један од њих рече:

— Шта ли значи ово? Ја осећам смрад какав нисам осетио никада.

Рекавши то, он издиже фењер и угледа сиромаха Андреуча, те га запрепашћено упита:

— Ко је то?

Андреучо је ћутао. Они му пак принесу светлост и упитају га шта ради ту тако умазан. Он им потанко исприча све што га је снашло. Њих двојица одмах се сете где је то могло да буде, и један другоме рекну:

— То је зацело било у кући Скарабоне Бутаћоко.

Један од њих окрену се к њему и рече:

— Добри човече, иако ти је пропао твој новац, ипак треба да захвалиш богу што си пао те ниси могао да се вратиш у кућу; јер да ниси пао, био би, знај добро, убијен чим би заспао, и тако би заједно са новцем изгубио и живот. Шта ти сада вреди да јадикујеш? Ниједне паре не можеш добити натраг, као год што не би могао са неба скинути коју од звезда. Међутим, могао би бити убијен, ако би он дознао да си и једну реч споменуо о томе.

После тога, њих двојица се о нечему посаветују, а затим му рекну:

— Видиш, нама је тебе жао; зато, ако хоћеш да нам помогнеш у једном послу који смо ради да изведемо, на твој ће део, као што смо тврдо уверени, пасти већа вредност него што си је изгубио.

Очајан као што је био, Андреучо одговори да је готов да им се придружи.

Тога дана беше сахрањен напуљски архиепископ, месер Филипо Минутоло, а био је сахрањен у богатој одори и са једним рубином на прсту, који је вредео преко пет стотина фиората. Тога покојника били су они ради опљачкати, те ту своју намеру саопште Андреучу, и он се, испуњен више грамжљивошћу неголи памећу, крену са њима заједно на посао. Приближујући се саборној цркви, један од њих ће рећи, пошто је Андреучо много смрдео:

— Зар не бисмо могли удесити да се он гдегод мало опере, да не смрди овако ужасно?

А други на то рече:

— Дабогме, ево нас код бунара, где се обично налази чекрк са великим ведром. Хајдемо тамо, да га на брзу руку оперемо.

Када су до бунара дошли, нађоше конопац, али не и ведро. Онда одлучише да Андреуча за конопац вежу и спусте у бунар, да се окупа, па да затим, када то учини, конопцем затресе, после чега они да га извуку. Тако и учине.

Али, тек што га у бунар беху спустили, а однекуда наиђе неколико градских стражара, који су, нешто због врућине а нешто због тога што су некога јурили, били ожеднели, те хтели да се напију воде. Чим су их угледали, она двојица побегоше, и стражари их не видеше.

Пошто се на дну бунара окупао, Андреучо затресе конопцем. Стражари пак, скинувши са себе штитове, оружје и другу опрему, стану конопац вући, мислећи да о њему виси ведро пуно воде. Када виде да је дошао у близину бунарске ивице, Андреучо остави уже и рукама се ухвати за ограду. Видевши то, стражари се престравише толико да, не проговоривши ниједне речи, одатле побегоше што год су могли брже. Андреучо се томе веома зачуди, и да се не беше за ограду добро ухватио, био би пао на дно бунара, те не само што би лоше прошао, него би можда и погинуо. Када је потом изишао напоље и видео оружје које, као што је знао, нису донели његови другови, он се нађе у још већем чуду.

Узнемирен и јадајући се на своју судбину, он се и не дотаче стражарског оружја, него науми да одатле отиде, те пође даље и сам не знајући куда ће. Тако идући, сретне своја два друга, који су се враћали да га извуку из бунара. Кад га угледаше, њих двојица се запрепастише од изненађења и упиташе га ко га је то из бунара извадио. Андреучо одговори да не зна, па им онда редом описа шта се збило и шта је нашао крај бунара. Они се досетише како је то морало тећи и смејући се испричаше му зашто су побегли и ко су били људи који су га из бунара извукли. И не хтевши више утрошити ни једне једине речи, пошто већ беше поноћ, сва тројица њих крену се ка саборној цркви. У њу уђу сасвим лако и дођу до гробнице, која беше од мрамора и веома велика; својом гвозденом полугом издигну тешку плочу толико да могнеући један човек, а затим је подупру. Па када су то учинили, један од њих рече:

— Ко ће да уђе?

А други одговори:

— Ја нећу.

— Нећу ни ја, — рече онај први. — Нека уђе Андреучо.

— То ја нећу да учиним, — рече Андреучо.

Али, она двојица окренуше се к њему и рекоше:

— Нећеш да уђеш, зар? Божје нам вере, ако не уђеш, овом полугом распалићемо те по глави тако да ћеш на месту остати мртав.

Уплашивши се, Андреучо уђе, па, пошто је ушао, помисли у себи: »Они су ме упутили овамо унутра да би ми подвалили. Када им будем додао све, њих двојица ће, докле ја будем са муком излазио одавде, одмаглити својим путем, а ја ћу остати празних шака«.

И стога одлучи да најпре за себе остави свој део. Сетивши се оног скупоценог прстена о којем су они говорили, одмах га скине с архиепископовог прста и натаче на свој. Када им је затим додао палицу, митру и рукавице, мртваца свуче до саме кошуље и све им то предаде, рекавши да нема ништа више. Њих двојица су тврдили да ту мора бити и прстен, те су му наређивали да га потражи. Пошто их је неколико тренутака задржао, тобож тражећи, одговори им да га не може да нађе. Али, и њих двојица беху лукави и препредени као и он, те му рекну да само тражи, а они извуку подупирач, који је плочу одржавао над раком, па онда побегну, а њега оставе затворена у гробници.

Свако може да замисли како је било у души сиромаху Андреучу, када је то видео. Неколико пута покушавао је да плочу издигне главом и раменима, али сви су му напори били узалудни. Он се најзад, савладан умором и болом, обезнани и сруши на архиепископово мртво тело. Да их је когод у том тренутку видео, мучно да би могао распознати у којем је од њих двојице било мање живота, да ли у архиепископу или у Андреучу.

Када је потом дошао к себи, он бризну у горак плач, јер виде да га чека једно од ово двоје: или да у тој гробници, ако нико не дође и не отвори је, умре од глади и смрада међу црвима, или да, ако когод дође и ту га затече, буде обешен као лопов. Докле је тако тужно премишљао, наједаипут зачује у цркви неко корачање и гласове неких људи

који, као што је помислио, беху ту дошли да учине оно исто што је он учинио са својим друговима. Због тога се уплаши још већма. Али, када су ти људи затим плочу издигли и подупрли је, они се почну препирати ко ће да у гробницу уђе, и ни један од њих не хтеде да то учини. Најзад, после дужег свађања, један поп рече:

— Чега се плашите? Зар мислите да ће вас ујести? Мртваци не уједају људе; уђи ћу ја.

И рекавши то, грудима прилеже на ивицу гробнице, главу окрену наполье, а ноге тури у раку, како би могао да се у њу спусти.

Када то виде, Андреучо устаде и попа ухвати за ногу, као да би да га повуче доле к себи. Осетивши то, поп дрекну из свег гласа и бржеболье искочи из гробнице. Сви остали уплашише се силно и нагоше бежати, као да их гони стотину хиљада ђавола.

Видевши то, Андреучо, који је био изван себе од радости, одмах искочи наполье и из цркве изиђе истим оним путем којим у њу беше ушао. Већ је почињало свањивати, када он, са прстеном на руци, случајно дође до мора и ту натрапа на своју гостионицу, где дознаде да су његови другови и гостионичари целу ноћ провели у страховању због њега. Пошто им је испричао шта је све са њим било, гостионичар и другови посаветоваше му да сместа отпутује из Напуља.

Андреучо то учини одмах и врати се у Перуђу, пошто сав свој новац, којим је хтео да купи коње, беше уложио у прстен.

ПРИЧА ШЕСТА.

Мадона Беритола, којој су се изгубила два сина и коју са два срнчета нађу на једном острву, отиде у Луниђану; тамо дође један од њених синова, ступи у службу код њеног господара и саживи се са његовом кћери, те допадне тамнице. Сицилија се побуни противу краља, а син, кога његова мати позна, узме за жену господареву кћер; нађе се и његов брат, те њих двојица и опет постану отмени људи.

И даме и младићи много су се смејали Андреучовим доживљајима што их је испричала Фијамета, када Емилија, запазивши да је прича завршена, по краљичином наређењу отпоче:

— Тешки су и мучни наизменични случајеви судбине: и

кад год о њима говоримо, нама се буди памет, која се приликом њиховог мировања лако успавала; стога ја мислим да ни срећнима ни несрећнима не треба да буде досадно слушати о тим стварима, пошто оне срећне чине опрезнима, а несрећне теше. И стога, мада је већ много штошта значајно речено о томе, ја ипак намеравам да вам испричам једну колико истиниту толико и дирљиву причу, у којој је, и поред њеног веселог завршетка, било такве и толико дуготрајне горчине, да не могу веровати да би она каснијом радошћу могла икада бити заслађена.

Треба да знате, премиле даме, да је код Манфреда, који је после смрти цара Фридриха Другога крунисан за краља Сицилије, велику милост и достојанство уживао један напуљски племић по имену Аригето Капече и да је овај имао лепу жену, такође Напуљку, која се звала мадона Беритола Карачола. Када је тај Аригето, у чијим рукама беше управа над острвом, чуо да је Карло Први код Беневента победио и погубио Манфреда и да је сва краљевина прешла на његову страну, он се, немајући поуздања у верност Сицилијанаца, стане спремати да побегне. Али, када то дознаду Сицилијанци, они одмах ухвате њега и многе друге пријатеље и слуге краља Манфреда, па их као робље ушуте краљу Карлу, којем ускоро потом предаду и цело острво.

Мадона Беритола, не знајући, у оној збрци од промена, шта је било с Аригетом, а забринута због догађаја и обузета стидом, остави све своје имање те, иако беше у другом стању, са синчићем Ђузфредом, дечачићем од својих осам година, седне у чамац и побегне на острво Липари и ту роди другог сина, којем надене име Скачато, то јест Прогнани. Затим, пошто је узела дојкињу, са њом и са дететом укрца се у једну омању лађу, да се врати у Напуљ својим родитељима. Али, зби се другаче него што је она мислила: јак ветар дохвати лађу и отера је до острва Понце, те се они ту склоне у један његов залив, да сачекају повољније време за путовање.

Као год и други, и мадона Беритола искрца се на то острво и, нашавши на њему усамљено и скровито место, сва се ту предаде јадиковању за својим Аригетом. И докле је тако давала одушке својем болу, једнога дана доплови под острво нека гусарска галија, коју не беше запазио нико од

морнара или путника. Гусари без отпора заробе и заплене све и оду даље. Када се мадона Беритола, по завршеној дневној јадиковци, на обалу врати да, као и обично, види своју децу, не нађе никога живог. У први мах се запрепасти, али одмах потом наслути шта је могло да буде, погледа на море и виде где галија, која не беше одмакла далеко, за собом вуче њихову лађицу. Тада јој би јасно да је исто онако као мужа изгубила и децу.

Пошто је видела да је остала сама и напуштена, а знала да ће мучно моћи игде наћи икога, она се дозивајући мужа и децу сруши на тло и обезнани. Ту није било никога ко би јој хладном водом или чиме другим повратио свест, те тако је дух њеног живота могао натенане лутати куда му је драго; и када јој се клонула снага окрепи, она уз сузе и плач стаде дозивати своју дечицу и тражити их по свима пећинама. Видећи да је све узалудно и да се спустила ноћ, понада се ни сама не знајући чему, те се побрину за себе саму: напусти обалу и врати се у пећину у којој је обично плакала и јадиковала.

Ноћ проведе у силном страху и неописивом болу, и, када је свануло, трећег јутарњег часа осети она, пошто не беше вечерала, толику глад да прегну јести траву; па, пошто се травом мало заситила, плачући утону у мисли о свом будућем животу. И докле се заносила тим мислима, спази где једна срна наиђе, штуче у оближњу пећину, после неколико тренутака из ње изиђе и отиде у шуму. Стога она устаде и уђе у ту пећину из које срна беше изишла, и тамо затече два срнчета, осрњена можда тога истог дана, која јој се учинише нешто најлепше и најумиљатије на свету. Па како јој од недавног порођаја још не беше пресахло млеко, она их нежно узме у наручје и принесе својим дојкама. Срнчад ту услугу не одбију, него њу стану сати као што би сале своју мајку; и од тога тренутка она нису чинила никакву разлику између ње и своје матере. Племенитој жени изгледаше да је у том пустом крају нашла неко друштво, те се убрзо спријатељи и са срном као год и са њеном срнчади; хранећи се травом и пијући воду, али и плачући кад год би се сетила мужа, деце и свога ранијег живота, она одлучи да на том острву живи и умре.

После неколико месеци, што их је ту провела као животиња, догоди се то да један пизански брод пристане, опет

због олуја, на оном истом месту где беше пристала и лађа којом је она дошла, и да ту остане више дана. На том броду налазио се један племић по имену Курадо, из племена маркиза Малеспини, са својом храбром женом; њих двоје путовали су као поклоници у сва света места краљевине Пуље, па су се враћали својој кући.

Једнога дана Курадо, желећи да се мало разоноди, крену се, заједно са својом женом, својим слугама и псима, да обиђе острво; и недалеко од места на којему је било мадона Беритола, његови пси стану гонити она два срнчета, која већ беху поодрасла и која су ту пасла траву. Оба њих побегну право у пећину у којој се налазила мадона Беритола. Видевши то, она одмах скочи, шчепа штап и псе отера натраг. У том наиђу Курадо и његова супруга, па када угледају жену, која је била поцрнела, омршавела и очупавила, веома се зачуде, а још већма зачуди се она. Пошто је Курадо на њену молбу од ње одбио своје псе, њих двоје је многим молбама једва склонише да им каже ко је и шта ту ради. Онда им она описа свој положај и своје доживљаје и саопшти им своју ужасну намеру.

Када је то чуо Курадо, који је веома добро познавао Аригета Капече, заплаче се из сажаљења и покуша да је одврати од њене страховите намере, понудивши јој да је или одведе њеној кући или да је задржи код себе, где би, пошто-вана као сестра, могла да остане догод јој бог не да бољу срећу. Како она ту понуду не прихвати, Курадо код ње остави своју жену и овој рече да јој даје хране и да је, пошто јадница беше у самим дроњцима, заодене својим халинама, па затим да покуша да је поведе собом.

Племенита жена, која дакле код мадоне Беритоле остаде, нареди, када се са њом због њене несреће сита наплакала, да се донесу халине и храна, и са великом муком нагна је да једе и да се обуче; и најзад, за руком јој пође, после многог мољења, да мадону Беритолу, која беше одлучно изјавила да никада неће отићи на друго место, покрене да са њом отпутује у Лунићану, куда би повеле и она два срнчета заједно са старом срном, која се за то време беше вратила и племенитој жени, на њено велико чуђење, стала да се умиљава.

Те тако, када је наступило лепо време, мадона Беритола уђе са Курадом и његовом женом у брод заједно са

срном и оба срнчета, због чега њу, пошто свима не беше познато њено име, прозваше Кавриола, то јест срна. Потпомогнути повољним ветром, они отплове до ушћа Магре, искрцају се на обалу и оду у Курадов дворац. Ту је мадона Беритола у удовичкој хаљини часно, смерно и покорно живела уз Курадову жену као њена дворска дама, милујући своје срне и старајући се о њиховој храни.

Гусари, који су код Понце запленили лађу на којој беше допутовала мадона Беритола, оставе њу на острву, пошто је нису видели, а са свим осталим доплове до Ђенове. Када су тамо власници галије делили плен, случај хтеде да неки Гваспарин д'Ориа, између осталога, добије дојкињу мадоне Беритоле и са њоме оба детета. Он их све троје одведе својој кући, да их тамо као робље употреби за домаће послове.

Веома ожалошћена због губитка своје господарице и због тешке несреће која је снашла њу и оба детета, дојкиња је дуго плакала. Али, када је видела да јој сузе ништа не помажу и да све троје беху робље, она донесе, иако је била обична сиромашна жена, мудру и опрезну одлуку: наиме, пошто се најпре утешила колико је могла и поразмислила у каквом су положају, дође на ту мисао да ће деца страдати, ако се дозна чија су; па како се, осим тога, надала да ће се судбина кад тад преокренути те да ће се дечица, ако остану у животу, вратити у свој ранији положај, она одлучи да ником не казује чија су догод не дође време повољно за то, и тако је свакоме ко би је то питао одговарала да су њена. И старијега је уместо Ђузфредо звала Ђаното ди Прочида, а млађему није мењала имена. И са највећом ревношћу објашњавала је Ђузфреду зашто му је изменила име и у какву би могао доћи опасност, када би га познали, и на то га је потсећала не једном него више пута и често; и дечак, који је био оштроумно дете, изврсно се придржавао упутства своје дојкиње.

Те тако су та два дечака, лоше одевани и још лошије обувани, више година са својом дојкињом провели у кући месер-Гваспарина, радећи најниже послове. Али, како је Ђаното, којем је било шеснаест година, имао више духа него што га има роб, он презре ропски живот, напусти службу код месер-Гваспарина, укрца се на једну од галија

које су пловиле пут Александрије и обиђе разне земље, али не могаде крочити ни корака унапред.

Најзад, после можда три или четири године по одласку од месер-Гваспарина, када је већ био одрастао леп младић висока стаса, чује он да му је отац, за којега је мислио да је мртав, још у животу и у срамном ропству краља Карла, те, разочаран у својој срећи и лутајући по свету, дође у Луниђану. Случај хтеде да ту ступи у службу Курада Маласпине, којем се, због своје способности, веома допаде. Премда се са својом мајком, која је махом била уз Курадову жену, виђао неколико пута, нити он познаде њу нити она њега: толико се обоје беху изменили откако су се последњи пут видели.

Докле је тако Ђаното служио код Курада, деси се да се једна Курадова кћи, која се звала Спина, врати, оставши удова неког Николе из Гриђана, у очински дом. И она, веома лепа и дражесна жена, у својој седамнаестој години, баци око на Ђанота и он на њу, те се страсно заљубе једно у друго. Та љубав није дуго остала пуста нада и трајала је месецима а да је нико не запажаше. Па како су били постали исувише безбрижни, они у своје држање стадоше уносити мању опрезност него што се она у таком чему изискује. Идући једнога дана заједно кроз неку лепу, густу шуму, њих двоје оставе иза себе цело друштво и пођу напред; па када им се учинило да су доста далеко одмакли од својих пратилаца, седну на једно удобно место, обрасло травом и цвећем и окружено дрвећем, и стану да се грле и наслађују у својој љубави. И премда на том месту беху пробавили дуго, у оном угодном уживању време им прође за тили часак, тако да их ту затече најпре Спинина мати, а затим Курадо. Када овај то виде, плану силним гневом, па тројици својих слугу нареди, ни једном речи не казавши им зашто, да их ухвате, вежу и одведу у једну од његових кула. Испуњен болом и једом, он је имао намеру да их срамно погуби. Мада је и мати била веома расрђена и мада је држала да јој је кћи за тај грех заслужила најоштрију казну, ипак није могла пристати на оно што је Курадо, као што је разабрала из неколико његових речи, мислио да са кривцима учини, те стога ускори кораке, стигне свога мужа и стане га молити, да као стар човек не постаје убица своје кћери и да не каља руке крвљу свога слуге, него да нађе

други начин за искаљивање свога гнева: да их баци у тамницу, како би у њој окајали своју кривицу. Тим и многим другим речима наваљивала је она на њега докле га најзад није одвратила од његове намере да грешницу и грешника погуби. И тада он заповеди да се једно затвори у једну, а друго у другу тамницу, да их стража добро чува, да им се даје мало хране и да се у свему са њима поступа најгоре, догод он не одлучи друго. И тако је и учињено.

Свако може да замисли какав је био њихов живот у тамници, у непрестаним сузама и у тешком посту на који не беху навикнути. Година дана беше протекла откако су Ђаното и Спина тамновали, а Курадо се још никако њих није сећао. Међутим, догоди се да краљ Петар Арагонски, у споразуму са Ђаном Прочидом, побуни острво Сицилију и отме је од краља Карла, због чега Курадо, као гибелин, приреди велике свечаности.

Када Ђаното то дознаде од једнога од својих стражара, из груди му се изви уздах, и он рече:

— Авај, тешко мени јаднику! Четрнаест година дана утам ја по свету чекајући једино тај час, и сада, када је он дошао, затиче ме у таквом положају да се не могу надати ничему добром, затиче ме у тамници, из које могу изићи једино мртав.

— Шта? — рече тамничар. — Шта се тебе тиче шта између себе чине велики краљеви? Какве ти везе имаш са Сицилијом?

А Ђаното му одговори:

— Чини ми се да ће ми срце препући, када се сетим какав је положај тамо заузимао мој отац; мада сам за време свог бекства био мало дете, опомињем се да је он за живота краља Манфреда био велики господин.

Тамничар настави:

— А ко ти је био отац?

— Име свога оца, — рече Ђаното, — могу сада казати мирне душе, пошто видим да сам и иначе у опасности, због које нисам смео да га кажем. Он се звао, и зове се, ако је још у животу, Аригето Капече, а мени није име Ђаното, него Ђузфредо. И уверен сам да бих ја, када бих одавде изишао и отишао на Сицилију, тамо заузео висок положај.

Добри човек не хтеде га питати ништа више, и у првој прилици све исприча Кураду. Када овај то чу, он одмах, не

показавши се пред тамничарем да томе придаје какав значај, отиде до мадоне Беритоле и љубазно је упита, да ли је она с Аригетом имала кога сина који се звао Ђузфредо. Плачући одговори му та жена да би се старије од двојице синова које је имала, ако је још у животу, звао тако и да би му било око двадесетдве године.

Чувши то, Курадо помисли да Ђаното мора бити Ђузфредо, те му на ум паде мисао да би ,ако је тако, у исти мах могао учинити велико милосрђе и збрисати своју и своје кћери срамоту, удавши је за њега. Стога потајно одмах дозва к себи Ђанота и потанко га испита о целој његовој прошлости. Па када се по свему уверио да је он одиста син Аригета Капече, рече му:

— Ђаното, ти знаш каква је и колика је срамота што си ми је нанео са мојом кћери, уместо да си, пошто сам са тобом поступао лепо и пријатељски, као мој слуга штитио моју част и част моје породице. Ма ко други да је био на моме месту, био би те срамно погубио; али, мени то није допустило моје добро срце. Међутим, пошто је тако као што кажеш, пошто си ти син племенитог оца и племените матере, ја ћу, ако и ти то хоћеш, да учиним крај твојим мукама, да те ослободим сужањства у којему си и да у исти мах повратим твоју и своју част. Као што знаш, Спина, коју си ти завео у љубавном заносу који не приличи ни теби ни њој, удовица је и њен мираз је велики и обезбеђен. Каква је она, ко су јој отац и мати, то ти је већ познато. О твом садањем положају нећу да кажем ништа. Ако дакле хоћеш, ја пристајем да она, пошто је нечасно постала твојом љубазницом, отселе часно буде твоја супруга, те да ти са њом останеш овде код мене као мој син догод је теби драго.

Тамновање је било изнурило Ђанотово тело, али не беше нимало ослабило његов прирођени племићки дух, нити умањило љубав што ју је осећао према својој дами. И ма колико да је страсно желео то што му је Курадо нудио и мада је знао да је у његовим рукама, ипак не хтеде прећутати оно што му је величина његове душе налагала да каже, те му одговори:

— Курадо, ни частољубље, ни жудња за новцем, нити ишта друго не би ме никада могли покренути да учиним штогод што би било наперено противу тебе и твојих милих

и драгих. Волео сам твоју кћер, волим је и сада и волећу је увек, јер сматрам да је достојна моје љубави. И ако мој однос са њом, по мишљењу велике већине света, није био частан, ја сам учинио грех који је свакада везан са младошћу, који би се са света могао збрисати само онда када би се збрисала и младост и који — када би се старци хтели сетити да су и они били млади, те би туђе грехе мерили са својима, а своје са туђима — не би био тако тежак као што га замишљаш ти заједно са многим другима. И онда, учинио сам га као пријатељ, а не као непријатељ. То што ми ти нудиш желео сам ја непрестано. Да сам знао да ће ми та жеља бити испуњена, ја бих је био изразио одавно; и сада ће ми то бити утолико милије уколико сам се мање томе надао. Али, ако не мислиш да учиниш то што си рекао, не заваравај ме таштом надом, него врати ме у тамницу и у њој мучи колико год ти је драго; јер догод будем волео Спину, ње ради волећу и поштовати и тебе, па ма шта да учиниш са мном.

Те речи учинише дубок утисак на Курада и уверише га о величини његове душе и о његовој жаркој љубави, тако да га он још већма заволе. Стога устаде, загрли га и пољуби и, ни часка не оклевнувши, нареди да се одмах доведе Спина. Она беше у тамници омршавела, побледела и ослабила толико да је, као год и Ђаното, изгледала сасвим друга, а не онаранија. И њих двоје радосно дадоше свој пристанак пред Курадом и венчаше се према нашем обичају. Након неколико дана, докле још нико није знао ништа о томе, Кураду се учини да је време да обрадује и њихове мајке, те дозове своју жену и Кавриолу и рече:

— Шта бисте рекли, мадона, када бих вам ја вратио вашега старијег сина, и то као мужа једне од мојих кћери?

А Кавриола му одговори:

— Ја бих вам на то могла рећи једино то да бих вам, када бисте ме могли обавезати још више него што сте ме обвезали, била утолико захвалнија уколико ми је оно што ми враћате драже од мога живота; и вративши ми га онако како ви то кажете, вратили бисте ми моју изгубљену наду.

И пошто је то рекла, бризну у плач и заћута.

Онда Курадо рече својој жени:

— А шта би ти казала, жено, када бих ти дао таквог зета?

А она му одговори:

— Чак да није племић, као што је, допао би ми се и кад би био из нижег сталежа, пошто се допада вама.

Онда Курадо рече:

— Надам се да ћу вам за који дан приредити ту радост.

Када је видео да су се младенци опоравили и добили свој ранији изглед, он их дивно одену, а затим упита Ђузфреда:

— Да ли би се ти могао обрадовати још више када би овде видео своју мајку?

А Ђузфредо му одговори:

— Не могу веровати да су је болови што јој их је нанела њена несрећа још задржали у животу; али, ако би била жива и здрава, ја бих био пресрећан човек, јер бих, како мислим, помоћу њеног савета могао доћи до већег дела свога имања и до свога положаја на Сицилији.

Онда Курадо дозове к себи обе даме. Оне необично радосно честиташе младој жени, чудећи се шта је то могло Курада покренути да њу уда за Ђанота. Мадона Беритола, сећајући се шта јој је рекао Курадо, поче посматрати Ђанота, и нека тајанствена сила пробуди у њој сећање на детиње црте лица њенога сина, те она, не чекајући да јој се ишта рекне, раширених руку притрча к њему и обисну му се о врат. И од силне ганутости и материнске радости не мога изустити ниједне речи, него клону и као мртва остаде у његовом загрљају. И премда ју је он, као што се у тај мах са чуђењем сећаше, више пута у том истом дворцу виђао, али је ниједном није познао, у њему се очас пробуди глас крви, па корећи сам себе због те своје немарности, стеже је у загрљај и пољуби је уз нежне сузе. Пошто јој Курадова жена и Спина притекоше у помоћ хладном водом, њој се поврати изгубљена снага, те она и опет загрли свога сина, горко плачући и тепајући му најлепшим речима. Препуна материнске нежности, пољуби га тисућу и више пута, а исто тако и он њу.

То нежно миловање понови се три четири пута, а затим њих двоје једно другом испричаше своје доживљаје. Пошто је Курадо све пријатеље известио о својој новој родбинској вези и приредио сјајну гозбу, Ђузфредо му рече:

— Ви сте ме, Курадо, многим чиме обрадовали и дуго сте код себе држали моју мајку указујући јој све почасти.

А сада, да не бисте пропустили ништа што би вам било могућно учинити за нас, ја вас молим да моју матер и моје сватове развеселите довођењем овамо мога брата, кога је, као што сам вам већ причао, месер Гваспарин д'Ориа једновремено са мном ухватио гусарећи по мору, те га у својој кући држи као роба, а затим да упутите на Сицилију некога, да се обавести о тамошњем стању и дозна да ли је још у животу Аригето, мој отац, и, ако је жив, у каквом је положају, па да се затим, пошто се о свему обавестио, врати овамо.

Кураду се допаде та Ђузфредова молба, и он одмах посла разборите људе у Ђенову и на Сицилију.

Човек који је упућен у Ђенову нађе месер-Гваспарина, исприча му редом све шта је Курадо учинио за Ђузфреда и његову матер, и испоручи му Курадову молбу да му пошаље Скачата и његову дојкињу. Месер Гваспарино се веома зачуди када то чу, па рече:

— Готов сам да Кураду учиним све што жели, и стога ћу му радо послати младог човека и његову матер, које већ четрнаест година држим у својој кући; али, кажи му у моје име да се попричува да много не верује причањима тога Ђанота, који сада, како кажеш, сам себе назива Ђузфредом, јер је он исувише велика варалица а да би то могао запазити Курадо.

После тих речи и пошто је наредио да се тај добри човек угости, он потајно дозва к себи дојкињу и опрезно је испита о целој ствари. Када ова чу за сицилијански устанак и да је Аригето још у животу, угуши страх који ју је дотле обузимао, редом му исприча ток догађаја и каза зашто је дотле ћутала и све крила. Месер Гваспарино, видећи да се дојкињино причање потпуно слаже с оним што му је саопштио Курадов изасланик, почне веровати тој жени; па пошто је, као веома лукав човек, ствар испитао на све могуће начине те дознао много штошта што му је појачало веру у њену истинитост, он се због свога ниског поступања са тим младићем постиде толико да му, да би то поправио, и пошто је знао ко је и шта је био Аригето, даде за жену своју лепу једанаестогодишњу кћерчицу. По венчању, које је извршено веома свечано, он са младим човеком, својом кћери и Курадовим изаслаником уђе у добро опремљену галију и отплови у Леричи, а одатле, где га је дочекао Курадо,

отиде са целим својим друштвом у један Курадов дворац, који је био у близини и где беше приређена велика свечаност. Колико је блажена била мати, када је угледала свога сина, колико срећна беху оба брата, како су све троје њих срдачно грлили дојкињу, колику су радост сви они приредили месер-Гваспарину и овај њима, и колика је милина испунила све њих заједно са Курадом, његовом женом и децом, — то се не да исказати речима; стога вама остављам, предраге даме, да о томе себи створите слику.

И да би радост била потпуна, добри господ, који када почне давати даје и капом и шаком, подеси да дође весео глас да је Аригето жив и здрав и да је на високом положају. Наиме, докле су званице јеле прво јело, међу њих стиже онај човек што беше одаслат на Сицилију, и он о Аригету између осталога исприча, како је народ, када је у граду букнуо устанак противу краља Карла, као бесан напао на тамницу, у којој је чамео Аригето, поубијао стражаре, њега ослободио и као главног краљевог непријатеља узео за свога вођа и под његовим управљањем гонио и тукао Французе. Због тога је он задобио велику милост краља Петра, који му је вратио сва његова добра и достојанства, тако да је и опет постао угледан и богат човек; и изасланик додаде да га је Аригето примио са свима почастима и да се силно обрадовао због своје жене и свога сина, о којима никада ништа не беше чуо откако је пао у ропство, и да је по њих послао лађу са неколико племића, који ће доћи одмах.

Изасланик је био дочекан и саслушан са највећом радошћу. Одмах потом Курадо са неколицином својих пријатеља пође у сусрет племићима који су долазили по мадону Беритолу и Ђузфреда, прими их радосно и одведе на своју гозбу која још не беше на половини. Ту их даме, Ђузфредо и остале званице предусретну с одушевљењем какво свет није видео. И племићи, пре него што ће сести, захвале у име Аригета, како су најбоље знали и умели, Кураду и његовој супрузи на почасти што су је указали његовој жени и његовом сину. Најзад, саопштише му Аригетову поруку да ће за њих учинити све што год буде могао и што год би они зажелели.

Онда се обрате месер-Гваспарину и изјаве му, како су уверени да би Аригето, да је знао шта је он учинио за Скачата, био и њему упутио такву и још већу захвалност. Затим

се радосно придруже општем весељу. И не само тај дан, него неколико дана трајала је свечаност што је Курадо беше приредио своме зету и својим рођацима и пријатељима.

И када се она најзад почела клонити своме крају, мадони Беритоли, Ђузфреду и осталима учини се да је време да се врате својим домовима, и они се уз много суза опросте са Курадом, његовом супругом и месер-Гваспарином, уђу у лађу заједно са Спином и крену на пут. Пошто је дувао повољан ветар, убрзо доплове до Сицилије, где их све, и синове и жене, у Палерму дочека Аригето са радошћу која се не да описати. И ту су они, прича се, много времена живели као пријатељи господа бога, захвални на његовим доброчинствима.

ПРИЧА СЕДМА.

Вавилонски султан пошаље своју кћер краљу Алгабрије за жену, и она услед разних неприлика на разним местима дође за четири године дана у руке деветорице људи; најзад се оцу врати као девојка те оде, као и раније, за жену краљу Алгабрије.

Можда није требало да се Емилијина прича још много протегне, па да даме, гануте судбином мадоне Бертоле, бризну у плач. Али, када је она завршена, краљици се свиди да настави Памфило и исприча своју; и зато он, који је био веома послушан човек, отпоче:

— Тешко је то нама, љубазне даме, разазнати што је корисно за нас; јер доста пута могли смо видети да су многи, који су мислили спокојно и у безбедности, не само у својим молитвама то тражили од бога, него и, не осврћући се на труд и опасности, неуморно тежили богатству, па затим, чим постигну своју сврху, налазили каквог бедника, те их је овај, жудећи за наследством, лишавао живота, који су они волели и онда када још не беху богати.

Други који су се из ниског сталежа, уз тисућу опасних борби и преко лешева своје браће и својих пријатеља, винули на висину краљевског престола, зато што су то сматрали за највећу срећу, морали су да, уз непрестану стрепњу и бојазан, најзад увиде, приликом своје напрасне смрти, да се за краљевском трпезом из златних купа пије отров. И било их је много који су страсно жудели за снагом, лепотом и спољашњим украсима, а до сазнања да је то за чим

жуде ништавно нису могли доћи догод нису увидели да ће им то донети смрт или њихов живот испунити болом. Али, да не бих појединачно говорио о свакој људској чежњи, ја тврдим да нема ни једне једине од њих коју би човек могао изабрати с уверењем да је обезбеђена од свих удара судбине. Према томе, ако хоћемо да пређемо на посао, ми морамо да прихватамо и задржавамо оно што нам као дар даје онај који зна шта је нама потребно и који нам то може дати. Па како ви, љубазне даме, као год што мушкарци греше у многом којечему, грешите у једној јединој ствари, наиме у тој што, не задовољавајући се лепотом којом вас је обдарила природа, тежите да је увећате, — ја ћу вам испричати какву је несрећу лепота нанела једној младој Сараценки, која је због ње, за четири године дана, морала да се удаје девет пута.

У давно време живео је у Вавилону султан, по имену Беминедаб, коме је за његовог живота све и сва текло по његовој жељи. Између многе своје деце имао је једну кћер која се звала Алатјела и за коју је свако ко је сагледа говорио да је најлепше женско створење што га је икада видео на свету. Па, како му краљ Алгабрије беше помогао да нанесе тежак пораз Арабљанима, који га беху напали, он му ту своју дивну кћер, пошто ју је краљ тражио као особиту милост, даде за жену и са почасном пратњом од људи и жена и са многим отменим и скупоценим покућанством, на добро опремљеном и наоружаном броду, упути је к њему, препоручивши је божјој заштити.

Чим је наступило повољно време, морнари разапну једра, изиђу из александриске луке и више дана пловљаху срећно. Већ су били прошли Сардинију и већ им се чинило да се приближио крај њиховом путовању, када се једнога дана изненада подигоше разни ветрови, који беху толико плаховити да су се бродом титрали тако да су морнари више пута помишљали да ће га потопити. Али, пошто су употребили сву вештину и снагу, морнари два дана издрже борбу са бесним валима. Већ их беше затекла трећа ноћ, а они нису знали где су, нити су то могли одредити према звездама, јер је небо било застрто тмастим облацима, када наједном осете (били су у близини Мајолике) да се брод распада. Према томе, видећи да им нема другог спаса и

сваки од њих старајући се више о себи но о другима, спусте у море чамац, те власници брода скоче одмах у њега, јер су више волели да буду у чамцу неголи да остану у разбијеној лађи; за њима поскачу један за другим сви мушкарци, колико год их је било на броду, мада су их у томе ножевима спречавали они који су се већ налазили у чамцу. И мислећи да ће тако побећи од смрти, они јој пођу право у сусрет: наиме, пошто чамац на узбурканом мору није могао одржати толико људи, он убрзо потоне са свима њима заједно. Напротив, брод на којем беше остала само млâда са својим пратиљама, које су, заглушене буром, лежале готово мртве, би избачен на жал острва Мајолике. И замах којим је он тамо бачен био је толико силан да га је зарио у песак на стотинак корака далеко од обале и, премда га је море запљускивало, целе ноћи остао је непомичан на томе месту.

Пошто је свануло и море се мало стишало, султанова кћи, која је била готово полумртва, издигне главу и стане дозивати час једну час другу особу из своје пратње; али, залуд, јер су они које дозиваше били исувише далеко. Видећи да јој нико не одговара нити долази, зачуди се и веома уплаши; а када потом са тешком муком устаде, спази да све даме и остале њене пратиље леже на палуби. После другог дозивања, прегледа једну за другом и виде, пошто већина тих јадница беше помрло од морске болести или од страха, да ни једна од њих не даје од себе знаке живота, те је то застраши још већма. При свему том, када запази да је сасвим сама и да не зна где се налази, она се, тражећи спаса у договору и савету, око оних што још беху у животу потруди толико да их покрену да устану. Видевши да оне не знају шта је било са мушкарцима и да је брод пун воде, бризну у горак плач са њима заједно.

Већ се био приближио трећи послеподневни час, а оне никако још нису могле на обали нити игде другде угледати кога ко би се смиловао и притекао им у помоћ.

У три часа пролазио је случајно туда са више слугу на коњима, враћајући се са једног од својих добара, један племић, који се звао Периконе да Визалго. Чим је угледао брод, он се досети шта је могло бити, те одмах заповеди једном свом слузи да се сместа на њ попне и јави му шта је. Премда је овога то морало стати великог труда, он се успуза

на брод и младу даму затече где са својим пратиљама престрављена чучи испод лађиног кљуна. Када га угледају, оне стану да га плачући моле и преклињу за милост; али, видећи да их он не разуме, као што ни оне нису разумевале њега, покушају да му своју злу коб прикажу знацима.

Слуга разгледа све колико је боље могао и Перикону исприча шта је на броду видео. Овај одмах заповеди да се даме искрцају, те са њима заједно отиде у свој дворац, да их тамо поткрепи јелом и одмором. По богатом покућанству, чији су најскупоценији предмети, уколико је то било могућно учинити, такође пренесени у дворац, закључи он да та дама мора бити отмена и племенита особа, а то виде и по страхопоштовању које је она улевала другим дамама. И премда је била бледа и веома изнурена, пошто је силно беше намучило узбуркано море, ипак он запази њене необичне драже и одмах одлучи да је, ако није удата, запроси за жену, или да је, ако то не би могло да буде, узме за драгану.

Пошто је Периконе, који беше поносит и снажан човек, неколико дана даму изврсно неговао и потом, када се она потпуно опоравила, видео да њена лепота надмаша сваки узор, њему би силно жао што он не може разумети њу ни она њега и што му је, према томе, немогућно да дозна ко је она. Ипак, неизмерно освојен том њеном лепотом, он се из све снаге потруди да је умилним и заљубљеничким покретима наведе да му без отпора учини по вољи; али, све је било узалудно, јер она одбије његову жељу, те тако се још већма разбукти Периконов пламен.

Како је дама, која ту беше провела неколико дана, по тамошњим обичајима запазила да се налази међу хришћанима и у крају где јој ништа не би вредело да открије ко је и чија је, она дође до закључка да ће се најзад морати милом или силом покорити Периконовој жељи, те стога одлучи да снажно одоли горкој судбини. И затим заповеди својим пратиљама, којих је било још само три, да ником не казују ко су, осим ако би се обреле онде где би тиме могле доћи до своје слободе, и препоручи им да очувају своју чедност, рекавши им да је она одлучила да се не пода никоме другоме доли своме мужу. Пратиље похвале ту њену одлуку и рекну јој да ће се њене заповести придржавати колико год могну више.

Периконе, који се из дана у дан разбуктавао све више, и то утолико више уколико му је ближи био предмет његове жудње и уколико му се он већма ускраћивао, одлучи да, пошто је видео да умиљавањем и улагивањем неће постићи ништа, прибегне вештини и варци и да најзад употреби силу. Па, пошто неколико пута беше запазио да се њој допада вино, које она, зато што јој то њен закон не допушташе, није била навикнута да пије, он помисли да ће је моћи освојити вином, Венериним слугом. Правећи се да се не осврће на то шта се њој свиђа а шта не, једне вечери приреди, као да је рад прославити какву свечаност, дивну вечеру, на коју дође и она; и на тој вечери, која је у многом чему текла весело, нареди ономе који је њу послуживао да јој даје мешано вино. Овај учини како му је наређено, и она, пошто то није запажала и пошто јој се вино свиђало, попи га више него што јој је приличило, тако да заборави све своје раније муке и неприлике, те се раздрага; потом, видећи где неколико девојака играју мајоличке игре, стаде и сама играти александриске. Када то спази Периконе, он помисли да се приближио својој сврси, па нареди да се донесе обилата количина јела и пића и вечеру продужи до неко доба ноћи. Најзад, пошто су се разишли сви гости, он са младицом уђе сам у собу; загрејана вином, она заборави своју чедност и без и искре стида свуче се пред Периконом, као да је он која од њених пратиља, и леже у постељу. Периконе одмах учини то исто. Угасивши све свеће, извали се крај ње, загрли је и стане да је, без имало њеног отпора, љубавнички милује. Па како пре тога није знала каквим рогом боду мушкарци, готово одмах се покаје, када то осети, што раније није пристала на Периконова миловања, те се отада чешће, не чекајући да буде позвана, за тако слатке ноћи нудила, додуше не речима, јер је он не би разумео, него чином.

Али, то њено и Периконово силно уживање замени судбина, којој не беше довољно што је њу од краљеве супруге учинило љубазницом једнога кастелана, једна сурова љубав.

Наиме, Периконе је имао једног брата, Марата по имену, који беше леп и свеж као ружа. Чим је овај њу угледао, веома му се допадне, и њему се по њеном држању учини да му је наклоњена. И видећи да га у ономе што је

желео код ње постићи омета једино стража, којом је беше окружио Периконе, њему на ум падне једна ружна мисао, а иза те мисли дође одмах злочиначко извршење.

Тада се, случајно, у тамошњој луци налазио један брод који је, натоварен трговачком робом за Кјаренцу у Романији, већ био разапео једра, како би се, пошто беше повољан ветар, кренуо на пут. Са власницима тога брода, двојицом младих Ђеновљана, ступи Марато у преговоре и са њима се споразуме да га наредне ноћи прими у своју лађу заједно са младицом. Пошто је то свршио, поразмисли о свему што је требало даље учинити. Увече, са неколицином оданих му другова кришом отиде до Периконове куће и сакрије се у њој, а затим, по договору, када је већ био прошао један део ноћи, отвори им врата и уведе их у собу у којој је Периконе лежао са младом женом. Ту њега убију на спавању, а њу ухвате и, како је била будна те плакала, запрете јој смрћу, ако би викала. Затим покупе већи део најдрагоценијих Периконових ствари и однесу их на обалу неопажени ни од кога. Ту се Марато заједно са њима и младицом журно укрца у брод, а његови пријатељи врате се у град. Како је у тај мах стао дувати повољан и јак ветар, морнари разапну једра и заплове на пучину.

Млада жена је јадиковала и због прве и због друге несреће. Али, Марато је почне мало помало тешити светим Тврtком што нам га је господ дао, те се тако она убрзо с њиме спријатељи и Перикона заборави. И већ јој се чинило да је све на добром путу, када јој судбина, којој као да не беху довољне минуле несреће, приреди нов јад. Како је она била, као што смо већ више пута навели, веома лепа и имала отмено понашање, у њу се заљубе оба млада бродовласника толико силно да су, занемаривши све друго, гледали да само њој угоде и допадну се, пазећи да Марато не запази то њихово удварање.

Њих двојица пак запажали су један код другога ту љубав, те се стану насамо разговарати и споразумевати да дођу до предмета заједничке љубави, као да је љубав исто што и трговачка роба или зарада. Али, пошто су видели да Марато младицу брижљиво чува, тако да их омета у постизању њихове намере, они једнога дана, кад је брод пловио пуним једрима, приђу Марату, који је, не опажајући њих, стојао на задњем делу лађе, код крме, и гледао у море, те

га шчепају отпозади и гурну у воду. Брод је већ био читаву миљу одмакао пре него што је ико могао видети да је Марато стрмекнуо у море. Када је млада жена то дознала и видела да се он не може спасти, стане да и опет плаче и јадикује. Оба заљубљена човека прићу јој одмах, да је утеше, и покушају умирити је слатким речима и великим обећањима, премда их она није разумевала нити толико оплакивала свога изгубљеног мужа колико своју злу коб. И када им се, после дугог разговарања и причања са њом, учинило да су је унеколико утешили, они стану да се договарају ко ће први од њих двојице да са њоме спава. Па, пошто је сваки од њих хтео бити први и пошто се никако нису могли споразумети, жестоко се сporечкају и толико падну у ватру да потегну ножеве, бесно јуришају један на другога и, пошто их нико на броду није могао раздвојити, изболу се толико да се један сруши мртав, а други остане тешко рањен. То младу жену веома сневесели, јер је видела да је остала сама и без помоћи и савета и јер се бојала да се на њу не сручи гнев рођака и пријатеља те двојице бродовласника; али, рањеникове молбе и брзи долазак у Кјаренцу ослободе је страховања од смрти.

Ту она са рањеником изиђе на обалу и с њиме заједно настани се у једној гостионици. После кратког времена градом се пронесе глас о њеној лепоти и дође до ушију кнезу од Мореје, који је у то време тамо боравио, те он зажели да је види. И када ју је видео, учини му се да је кудикамо лепша него што се причало, и одмах се у њу заљуби толико да није могао мислити ни на шта друго; па, када дозна како је ту допутовала, он помисли да би могао доћи до ње. И докле је премишљао на који начин да ту своју жељу испуни, рањеникови рођаци и пријатељи, који то дознаду, одмах му младицу упуте. То њега веома обрадује, а обрадује и њу, пошто је сматрала да је тако од себе отклонила велику опасност. Мада кнез није могао дознати ко је она, он по њеном краљевском понашању, које ју је красило поред њене лепоте, закључи да она мора бити племенитог рода, и због тога је заволе двапут више. И он јој је одавао пошту и није је сматрао као љубазницу, него као своју праву супругу. Како се млада жена, сећајући се ранијих неприлика и јада, осећала веома добро, те се убрзо уте-

шила и постала и опет срећна и задовољна, њена лепота расцвета се тако да је цела Романија говорила само о њој.

Поводом тога, војводи од Атине, лепом и храбром младићу, који је био кнежев пријатељ и рођак, дође жеља да је види. Па као да је имао намеру да кнеза походи, он са дивном и свечаном пратњом дође у Кјаренцу, где буде дочекан срдачно и са свима почастима. Када су потом након неколико дана њих двојица повели разговор о лепоти младе даме, војвода упита да ли је она одиста онако лепа као што се то прича. Кнез му на то одговори:

— Још је много лепша. Уосталом, немој да верујеш мојим речима, него увери се о томе својим очима.

Када је војвода кнеза на то потстакао, они заједно отиду дами, и она, пошто беше унапред обавештена о њиховом доласку, прими их веома љубазно и радосно. Њих двојица седну један са једне а други са друге стране од ње, али не могну да имају то уживање да с њоме разговарају, јер је она мало разумевала или управо није нимало разумевала њихов језик. Због тога су обојица њих њу посматрали као какво чудо, а нарочито војвода, који чисто није могао веровати да је она смртно створење; и докле је мислио да своју жељу задовољи гледањем, његове очи се неосетно напојише љубавним отровом, тако да он беднички сам себе спута и у њу се страсно заљуби. Па, када је потом са кнезом заједно отишао од ње и на доколици поразмислио се, он њега стане сматрати за најсрећнијег човека на свету, стога што за своје уживање има такву лепотицу. И после многог премишљања, страсна љубав најзад савлада частност, и он одлучи да кнеза лиши те среће, те да себе учини срећним човеком. Пошто га је нестрпљење гонило да то учини што је могућно пре, он од себе одбаци савест и правичност и сву своју умну снагу напрегну на смишљање гадне преваре. И према срамном плану, који је одмах потом скројио, једнога дана нареди он, у споразуму са личним кнежевим собаром, који се звао Чурачи, да се за пут спреме сви коњи и сав његов пртљаг; и наредне ноћи, тај Чурачи тихо уведе у кнежеву собу њега и једног његовог друга, који је био наоружан као и он. Дама је спавала, а кнез је, због велике врућине, стојао гô крај прозора, који је гледао на море, како би га расхлађивао и крепио поветарац који је отуда пиркао. Своме другу беше већ раније казао шта

ће да чини, а он се полако кроз собу пришуња до прозора, ножем кнеза пробурази кроз слабину тако да његов врх изиђе на другу страну, а затим га дохвати и баци кроз прозор.

Та палата била је на мору и веома висока, а испод њеног прозора крај којега је стојао кнез налазило се неколико кућа које беху порушене морским валима, те готово никада у њих није улазила ниједна жива душа. Због тога нико није, као што је то војвода предвиђао, чуо нити је могао чути пад кнежевог тела. Када је војводин друг видео да је све испало добро, он се привуче собару па, тобож милујући га, намакне му на врат конопац, који беше за то спремио, и затегне га тако да Чурачи није могао ни писнути. У том тренутку дотрчи војвода, те га њих двојица задаве и баце кроз прозор као и кнеза.

Затим војвода, који је био уверен да их нико није могао чути ни видети, узме свећу, приђе постељи и опрезно сасвим открије даму која је спавала тврдим сном. Па, пошто је тада све видео, није могао да јој се довољно надиви: премда му се раније беше допала у одећи, сада му се тисућу пута више допадала нага. Разбуктан страсном жудњом и не осећајући гриже савести због малопре извршених злочина, он још крвавих руку легне у постељу и стане да грли и љуби младу жену, која је онако сањива мислила да је то кнез.

Пошто је са њом подуже времена провео у најслађем уживању, он устане и дозове неколицину својих пратилаца, који су морали да младу жену увију тако да не би могла викати, па да је из куће изнесу кроз тајна врата кроз која је он ушао и да је посаде на спремљена коња. Затим се он са свима својим људима што је тише могао отисне на пут и врати у Атину.

Али, пошто је био жењен, он младу жену, која је била тужнија него ико на свету, не одведе у Атину, него у један свој замак, који се налазио у близини града, и ту је држао прикривену и лепо ју је снабдевао свима потребама.

Наредног јутра кнежеви дворани чекали су до девет часова да кнез устане; па како нису чули ни најмањег шума, најзад отворе врата његове собе, која нису била закључана. Пошто су видели да у њој нема никога, помисле да је кнез крипом отишао некуда да се неколико дана проведе са својом дивном дамом, те се више нису бринули.

Другога дана неки лудак, који беше ушао међу оне рушевине где је био кнежев и собарев леш, конопцем извуче Чурачиа и стане га вући за собом. Тај леш познаду, на највеће своје запрепашћење, многи грађани, те лепим речима наговоре лудака да их одведе на место на којем га је извукао из мора; и ту они, уз силан бол целога града, нађу и кнежево мртво тело, па га свечано сахране. Затим, трагајући за извршиоцима тога грозног злочина, запазе да у граду нема војводе од Атине, дођу на мисао да је он извршио то дело, као што је и било, и одвео младу жену. Стога одмах за кнеза поставе једног брата покојног кнеза и стану га колико год су више могли потстицати на освету. Пошто се овај и сам по многим знацима уверио да је њихова сумња оправдана, он своје пријатеље, рођаке и најамнике у разним крајевима позове под оружје, за кратко време скупи велику и јаку војску и с њоме се крене да зарати противу војводе од Атине. Када то овај дозна, он се добро спреми за одбрану, а и у помоћ му притекну многа велика господа; тако му цариградски цар пошаље свога сина Константина и свога синовца Мануила с одабраном и јаком војском. Њих војвода дочека радосно, а још радосније војвоткиња, која је била њихова сестра.

Како су изгледи за рат с дана на дан постајали све већи, војвоткиња улучи прилику да к себи у своју собу дозове оба брата, те им уз сузе опширно исприча шта је повод рату и какву је увреду њој нанео војвода са женом, коју он, као што јој је било познато, држи прикривену код себе; и пожаливши им се на све то, замоли их да ради војводине части и ради њене утехе нађу какав му драго излаз из те неприлике. Како су та два млада човека знали шта је све било, не упусте се у распитивања, него војвоткињу утеше како су знали и умели и испуне је надом; она им још каже где је та млада жена, и онда њих двојица отиду. Па, пошто су више пута слушали како људи њу у звезде кују због њене лепоте, они зажеле да је виде, те кнеза замоле да им је покаже. И он им то обећа, забављајући како је прошао кнез зато што ју је показао њему. Због тога он, у дивном врту онога замка у којем је боравила млада жена, приреди свечан обед и њих двојицу са неколицином другова доведе тамо да обедују са њом заједно. Константин, који је седео до ње, стане је са дивље-

њем гледати, па у себи призна да никада дотле није видео тако лепу жену и да би требало опростити не само војводи, него и свакоме другом ко би, тежећи да њу добије, учинио издају или какво друго неваљалство. Гледајући је непрекидно, дивио јој се све већма; и, најзад, њему се деси оно што се десило војводи. И када је, страсно заљубљен, отишао од ње, више није мислио на рат, него само на то како би њу могао отети од војводе. Ту своју љубав брижљиво је крио од свакога.

И докле је у њему буктала та ватра, стигне време да се пође у бој; те тако, према издатој заповести, из Атине се крену Константин и сви други и оду на границу, да кнезу спрече даље продирање у земљу. Бавећи се тамо, Константину, који је и срцем и душом непрестано био код младе жене, падне на ум мисао да би он сада, кад војвода није крај ње, могао лако остварити своју намеру. Под изговором да је болестан, добије отсуство од војводе и отпутује у Атину својој сестри. Након неколико дана упусти се он са њоме у разговор о срамоти коју је њој војвода нанео својим односом са младом женом, и рече јој да ће је моћи да изврсно помогне тиме што би ту жену узео и одвео изван земље. Мислећи да Константин тако што хоће да учини из љубави према њој, а не према тој жени, војвоткиња му рекне да јој се то веома свиђа, али да би била рада да он ту своју намеру изведе тако да војвода никада не могне дознати да је она са њом била сагласна. Он јој то обећа, те војвоткиња пристане да уради онако како најбоље буде знао и умео.

Константин нареди да се кришом спреми лака барка, у њу уведе неколицину својих људи, рекне им шта имају да раде и пошаље их у близину врта где је боравила млада жена; затим са другим својим људима оде у палату у којој је била она. Ту њега радосно дочека млада жена, заједно с особљем које ју је дворило, и она по његовој жељи изиђе у врт у пратњи својих слугу и његових људи. Под изговором да је рад да са њом нешто поразговара у име војводе, поведе је к једним вратима која су водила на море и која већ беше отворио један од његових пратилаца, а затим, пошто је уговореним знаком дозвао барку, нареди да се млада жена узме и унесе у њу. Онда се окрене њеним слугама и рекне:

— Да се нико није са места макао, ако му је драга на рамену глава! Јер ја немам намеру да од војводе отмем његову драгану, него хоћу да збришем срамоту што ју је он нанео мојој сестри.

Нико се не усуди да му на то штогод одговори, те тако Константин са својима уђеу барку, седне до младице која је плакала и заповеди да се весла спусте у море и да се путује. Не веслајући, него летећи стигну они у освитак наредног дана у Егину. Ту изиђу на обалу и одморе се, докле се Константин проводио у загрљају младе жене, која је оплакивала своју кобну лепоту; потом и опет уђу у барку и, после неколико дана, дођу на Киос и ту се задрже, пошто је Константин, који се бојао очевих прекора и страховао да му когод не преотме одведену младицу, то место сматрао као најсигурније. Неколико дана је ту млада жена јадиковала због своје худе среће, али пошто ју је Константин тешио, она отпоче да, како је и ранијих пута чинила, налази уживања у ономе што јој судбина беше доделила.

Докле је све то тако текло, тадањи турски краљ Осбех, који је са царем непрестано био у рату, допутује случајно у Смирну; па, када ту дозна да Константин на Киосу безбрижно проводи блудан живот са неком женом коју је отео од другога, он једне ноћи са неколико наоружаних лађа отплови тамо, искрца на обалу своје људе и једне ноћи упадне у град. Турци заробе многе грађане у кревету тима, пре него што су их ови могли запазити, а друге, који су били будни те се латили оружја, поубијају, па затим, пошто су град спалили и заробљенике спровели на лађе, врате се у Смирну. Када је потом Осбех, који беше млад човек, разгледао плен, он нађе лепу младицу; па, дознавши да је та жена заробљена докле је у постељи спавала са Константином, веома се обрадова кад је виде. И не оклевнувши ни часка, узме је за жену, свечано се венча, те се више месеци наслађиваше у њеном загрљају.

Међутим, пре него што се све то збило, цар беше са кападоциским краљем Базаном повео преговоре, према којима је требало да овај Осбеха нападне са једне, а он са друге стране; ну, ти преговори нису могли бити окончани повољно, пошто се цару нису свиђали поједини услови што му их је постављао Базан. Али, када цар чује шта му је било са сином, веома се ражалости, пристане на све што је

кападоциски краљ од њега изискивао, потстакне га што је више могао да удари на Осбеха, а и сам се спреми да пође противу њега. Дознавши за то, Осбех одмах скуши војску, те, пре него што би га та два моћна владаоца могли прикљештити, крене да нападне кападоциског краља, а своју лепу младицу остави под заштитом једног верног слуге и пријатеља. Убрзо потом дође до битке између њега и кападоциског краља, те он погине, а његова војска буде разбијена и потучена. Онда победоносни Базан почне са својом војском наступати противу Смирне, и где год би стигао, све живо му се покоравало као победнику.

Осбехов слуга, Антиох по имену, човек у годинама, којему лепа младица беше поверена на чување, не одржи верност према своме господару, него, видећи је онако лепу, заљуби се у њу; па, пошто је знао њен језик (а то је њој веома годило, зато што је, не разумевајући никога, живела као да је глува и нема), отпочне он, гоњен љубављу, да се са њоме споразумева, и после неколико дана њих двоје дотерају дотле да њихов однос постане, без обзира на њиховог господара, не само пријатељски, него и љубавнички, тако да су испод креветског чаршава могли једно у другом имати најслађег уживања.

Али, када су чули да је Осбех побеђен и да је погинуо, а да Базан долази и све изреда пленi и заробљава, одлуче да га не чекају. Због тога покупе већи део Осбеховог блага, које је он ту имао, па крипом отпутују на Родос. Тек што тамо беху пробавили неко кратко време, а Антиох се смртно разболе. Са њима заједно беше допутовао један кипарски трговац, којега је Антиох веома волео, као свог најбољег пријатеља. Видећи да му се приближио крај животу, он одлучи да своју имовину и своју милу младицу остави њему. И, када већ беше на умору, дозове обоје њих к себи и рекне им:

— Видим да ми се приближава смрт, а то ми је жао, јер никада нисам толико жудео за животом као сада. Ипак умирем мирно, пошто умирем на рукама двеју особа које сам волео више него икога другога на свету, то јест на твојима, мили пријатељу, и на рукама те жене, коју сам волео већма неголи себе самога. Додуше, тешко ми је што она после моје смрти мора да остане сама као туђинка, без помоћи и савета, али још теже би ми било када ту не би

био ти, који ћеш се, надам се, о њој старати исто онако као што си се старао о мени. Зато те молим и преклињем да, ако умрем, под своје окриље узмеш и њу и моју имовину и да са њиме чиниш оно што би, по твоме мишљењу, могло бити утеха мојој души. А тебе, премила жено, молим да ме не заборавиш после моје смрти, како бих се на оном свету могао подичити да ме је овде на земљи волела најлепша жена што ју је икада створила природа. Ако ми улијете поуздану наду да ћете учинити то двоје, ја ћу утешен отићи одавде.

Пријатељ трговац и млада жена заплачу се слушајући његове речи; пошто је он свој говор завршио, утеше га рекавши му да ће, ако умре, учинити све што их је молио. Не прође много времена, а он издахне, и њих двоје свечано га сахране.

После неколико дана, када је посвршавао све своје послове на Родосу, кипарски трговац хтедне да отпутује на једном малом каталонском броду, који се налазио у тамошњем пристаништу, те упита лепу даму шта она мисли да чини, пошто он мора да се врати на Кипар. Млада жена одговори да би највише волела да, ако он на то пристаје, пође са њим заједно, стога што се нада да ће је он Антиоху за љубав чувати и пазити као сестру. Трговац јој одговори да ће од свег срца испунити њену жељу; и да би је заштитио од сваке незгоде која би је могла задесити пре него што стигну на Кипар, он је приказиваше као своју жену. Пошто уђу у брод, добију једну собицу у задњем делу лађе, те су ту спавали заједно у једној и истој постељи. Те тако се деси нешто на што ни она ни он нису ни помишљали, када су се кретали са Родоса, а наиме ово: примамљени мраком, мекотом и топлином постеље, чија моћ није мала, они забораве пријатељство и љубав према Антиоху те се, разбуктани и раздражени страшћу, сроде пре него што дођу у Бафу, родно Кипранино место; и када тамо стигну, млада жена остане код трговца.

У то време у Бафу случајно дође по неком свом послу један племенит човек, Антипон по имену. Он је био у дубоким годинама и имао је велику памет, али мало богатство, јер га је у многим предузећима што их је изводио по налогу кипарског краља лоше служила срећа. Једнога дана, када кипарски трговац беше са својом робом отпутовао у Јер-

менију, прође он поред куће у којој становаше дивна млада жена и случајно је угледа на једном од прозора; видећи да је веома лепа, стане у њу упирати свој поглед и у исти мах присећати се да ју је негде видео, али где то се није могао сетити никако. Млада пак жена, која је очекивала да ће ускоро доћи крај њеним патњама, сети се, чим је Антигона угледала, да га је виђала у Александрији, у служби свога оца, и то као прилично великог човека. Надајући се да би уз његову помоћ и његове савете могла да се врати на свој краљевски положај, улучи ту прилику када њен трговац не беше код куће и бржебоље Антигона дозове к себи. Он дође, и она га бојажљиво упита, да ли је он, као што се њој чини, Антигон од Фамагосте. Антигон одговори да јесте и рекне јој:

— Чини ми се, мадона, да вас познајем; али, никако се не могу сетити одакле. Стога вас молим да ме, ако вам то није непријатно, потсетите ко сте ви?

Када је млада жена чула да је то он, она му се плачући обисну о врат и, после неколико тренутака, веома зачуђеног човека упита да ли он њу није виђао у Александрији. Чувши то питање, он у њој позна Алатјелу, султанову кћер, за коју се мислило да се утопила у мору, те одмах хтедне да јој ода дужну пошту; али, она му то не допусти, него га замоли да мало поседи код ње. Антигон седне и са страхопоштовањем је упита, како је дошла ту, када и одакле, пошто је цео Египат уверен да се пре више година утопила приликом бродолома. Млада жена му рекне:

— Више бих волела да је било то, те да нисам живела животом каквим сам живела досада; а знам да би тако што више волео и мој отац, када би дознао за тај мој живот.

И после тих речи, она стане и опет горко плакати. Стога јој Антигон рекне:

— Немојте, мадона, да губите наду. Испричајте ми, ако хоћете, све што вас је снашло и како сте живели. Можда ће нам уз божју помоћ поћи за руком да свему дамо повољан обрт.

— Антигоне, — рекне лепа жена, — чим сам те видела, учинило ми се да видим свога оца, и она нежна љубав што је осећах према њему потстакла ме је да ти кажем чија сам, премда сам могла да то прећутим. Мучно да бих

се била обрадовала икоме другоме као што се обрадовах теби, када сам те угледала и познала, те зато ћу да ти као свом оцу откријем све што сам стално крила за време своје несреће. Ако ти, пошто ме саслушаш, видиш да би ме некако могао вратити у мој ранији положај, молим те да то учиниш, а ако видиш да не можеш, молим те да никада никоме не кажеш да си ме видео или штогод чуо о мени.

Потом му, непрестано ронећи сузе, исприча све што ју је снашло од дана када је избачена на Мајолику па до тога тренутка. Ганут њеним страдањима, Антигон бризне у плач, и након кратког премишљања рекне јој:

— Мадона, пошто је за све време ваше несреће остала тајна то чија сте ви, ја ћу настати да вас вратим вашем оцу, који ће вам се обрадовати силно, и да затим будете упућени за жену краљу Алгабрије.

И пошто га она упита како ће то да постигне, он јој исприча редом шта све мисли да учини. А да због одуговлачења не би наступило што друго, он се одмах врати у Фамагосту, изиђе пред краља и рекне му:

— Господару мој, ви бисте могли, ако бисте хтели, да учините нешто што би у исти мах вама донело врло велику част и мени било од големе користи, а да вас све то ништа не стане.

Краљ га упита шта то, а Антигон му одговори:

— У Бафу је стигла она лепа млада султанова кћи за коју се чуло да се утопила. Да би очувала своју част, она је дуго сносила велике муке, а сада се налази у бедном стању и рада је да се врати своме оцу. Ако бисте пристали да му је пошаљете под мојом заштитом, то би за вас била велика част, а за мене велика корист, и ја не верујем да би султан икада могао заборавити такву услугу.

Покренут краљевском племенитошћу, краљ одмах одговори да пристаје; затим нареди да се она свечано доведе у Фамагосту, где је он и краљица дочекају радосно и са свима почастима. Када је потом краљ и краљица упитају како је живела, она им по Антигоновом упутству одговори и све исприча. Након неколико дана краљ је по њеној молби са дивном, почасном пратњом од људи и дама, коју је предводио Антигон, упути султану. Да ли је овај њу, Антигона и његову дружину примио са радошћу, то нека нико не пита.

Пошто се затим млада жена мало одморила, султан зажеле да зна како је остала у животу и где је толико времена пробавила, никако му не јављајући шта је са њоме. И млада жена, која је на уму имала Антигоново упутство, стане да оцу говори овако:

— Двадесетог дана можда по мом одласку, оче мој, једне ноћи силан олуј разбије наш брод и избаци га на жал тамо на западу, у близини једног места које се зове Агваморта. Шта је било са људима који су се налазили на броду, не знам, али сећам се да су, када се расвануло, мештани дојурили са свих страна, да га опљачкају, и да су мене и моје две пратиље изнели на обалу, после чега су нас неколицина младих људи шчепали и сваку од нас одвели у другом правцу. Шта је било са мојим пратиљама, нисам дознала никада; мене два младића ухвате и, мада сам плакала и опирала се, поведу вукући ме за плетенице. У тренутку када су стели да ме преко неког пута уведу у једну велику шуму, наиђу однекуда четири човека на коњима. Младићи их угледају те мене оставе и нагну бежати. Видевши то, та четири човека, који су ми изгледали веома угледне личности, дојуре до мене и стану да ме много испитују, а и ја узмем да им много одговарам, али нити ја разумевах њих, нити они могоше да разумеју мене. Пошто су се дуго саветовали, посаде ме на једнога од својих коња и одведу у неки женски манастир, где по тамошњим законима живи нарочити ред калуђерица. Шта су њих четворица њима рекли, ја то не знам, али све оне примиле су ме љубазно и стално су са мном постушале лепо, те сам тако ја с њима заједно дуго времена служила светоме Тврtку Дубодолинцу, кога силно воле жене из тога краја. Када сам тако неко време пробавила код њих, те мало научила њихов језик, оне ме упитају ко сам и одакле сам. Па, пошто сам знала где се налазим и пошто сам се бојала да би ме оне, дознавши истину, могле истерати напоље као противницу њихове вере, одговорим им да сам кћи једног угледног племића са Кипра, који ме је био послао моме мужу на Крит, те нас је у путу сколио олуј, разбио нам брод и избацио нас на њихову обалу. И страхујући да не наступи још штогод горе, ја се у свему и свачему станем придржавати њихових обичаја. Једном ме једна од њих, коју су оне називале игуманијом, упита да ли сам рада да се вратим на Кипар, и ја јој одговорим да ништа на

свету не бих волела више него то. Бринући се за моју част, она не хтеде поверити ме никоме да ме одведе на Кипар, докле најзад, пре неких два месеца дана, у манастир не дође неколико добрих Француза са својим женама, од којих је једна била игуманијина рођака. Када је игуманија дознала да они путују у Јерусалим, да се поклоне гробу у који је сахрањен онај кога хришћани сматрају за бога и кога су убили Јевреји, она им мене препоручи и замоли их да ме на Кипру предаду моме оцу. Исувише дуго било би причање са коликом су ме радошћу и са коликим поштовањем примили ти људи и њихове жене. Уђемо, дакле, у један брод и после више дана стигнемо у Бафу. Кад сам дошла тамо, где не познавах никога и када нисам знала шта да рекнем оним добрим људима који су ме, по жељи часне игуманије, имали да предаду моме оцу, добри бог се смилова на мене и, у тренутку у којем смо излазили из брода, доведе на обалу Антигона, те га ја одмах зовнем и рекнем му на нашем језику, како ме Французи не би разумели, да ме прими као своју кћер. Он мене одмах схвати, и, пошто ме је радосно поздравио, угости те добре људе и њихове жене онако како је могао према својим бедним приликама, а затим ме одведе кипарском краљу, који ме је толико сјајно примио и овамо послао да се о томе не бих никада могла напричати довољно. Ако има још шта да се каже, нека то исприча Антигон, којем сам ја толико пута причала ове своје доживљаје.

Онда се Антигон окрене султану и рекне му:

— Господару, она вам је испричала све што је причала и мени и што су ми причали они добри људи и њихове жене са којима је допутовала. Само једно није вам казала, а то, како мислим, једино стога што њој не приличи да тако што сама прича. То је пак оно што су ти људи и те жене рекле о часном животу којим је она живела у манастиру, о њеним врлинама, о њеном похвалном владању и, најзад, о сузама што су их лили када су је мени предавали и од ње се растајали. Када бих хтео да вам испричам све оно што су ми говорили, не бих то могао учинити цео дан и ноћ. Стога је довољно да кажем да се ви, према ономе што су казали ти људи и према ономе што сам ја испричао, можете подичити да, између свију владалаца који носе

круну, имате не само најлепшу, него и најчеститију и најизврснију кћер.

Необично ганут тиме што је чуо, султан из дубине душе замоли бога да му даде прилике да се могне достојно одужити свима онима који су лепо поступили са његовом кћери. Пошто је Антигона богато обдарио, опрости се с њиме и свечано га отпреми на Кипар, а краљу писмом и преко нарочитог изасланства најучтивије захвали на ономе што је учинио за његову кћер.

Пошто је желео да се изврши оно што је започето, то јест да она буде жена краља Алгабрије, он њему јави шта је све било с њоме и уз то га у писму позва да, ако жели да она буде његова, пошаље своје људе по њу. Краљ Алгабрије се томе веома обрадује, те, сав срећан, упути по њу сјајно изасланство и радосно је дочека.

И тако је она, пошто је са осморицом људи лежала можда десет хиљада пута, крај њега легла као девојка, и уверила га је у то, те је још дуго времена с њиме живела као краљица.

Стога се каже: љубљена уста не губе ништа, него се подмлађују као месец.

ПРИЧА ОСМА.

Гроф од Анвера, лажно оптужен, оде у прогонство и своје двоје деце остави у два разна места у Енглеској. Врати се кришом и затече их у добром стању и као прост војник ступи у војску француског краља, те буде враћен на своје раније место.

Даме су много уздисале приликом сваког саслушаног доживљаја младе жене; али, ко зна шта је изазивало то њихово уздисање? Можда је међу њима било таквих које су уздисале више из жеље за тако честим удајама неголи из сажаљења према њој. Него, како је да је, када су се оне сите насмејале последњим Памфиловим речима, краљица, видевши по њима да је његова прича завршена, окрену се Елизи и нареди јој да, пошто је дошао ред на њу, исприча једну од својих.

Ова то радосно прихвати и отпоче:

— Пространо је поље којим ми данас трчимо, и свако од нас могао би да олако претрчи не један него десет кру-

гова; толико су многобројни случајеви што их судбина намеће људима. И из те големе количине ја узимам један и кажем:

Пошто је римско царство са Француза било прешло на Немце, те између та два народа беху избила силна непријатељства и настали љути и непрекидни ратови, француски краљ и његов син, желећи да одбране своју земљу и да упадну у непријатељеву, напрегну сву снагу своје државе, добију помоћ од пријатеља и рођака и спреме војску, са којом су хтели да пођу у рат. Али, пре него што ће се са њом кренути, они не хтедоше да земљу оставе обезглављену, него управу над њом повере неком Гвалтјеру, грофу од Анвера, кога су познавали као племенита, мудра и искусна човека и верног пријатеља и слугу, и који им је, премда беше вешт ратник, изгледао још вештији државник.

Када су они отишли, Гвалтјери отпоче да паметно и савесно врши поверену му дужност, договарајући се у свему и свачему са краљицом и њеном снахом; и мада њих две беху остављене под његовом заштитом и управом, он је њима стално одавао почаст као својим господарицама. Имао је својих четрдесет година и био је леп, учтив и љубазан човек, као што то може бити само прави племић, а уз то најуглађенији и најдостојанственији каваљер тога времена, и стално се носио отмено.

Његова жена беше већ умрла и оставила му два мала детета, синчића и кћерчицу. Пошто је он тако, докле француски краљ и његов син беху у рату, често похађао напред споменуте даме, да би се са њима договарао о државним пословима, на њ баци око жена краљевог сина и, усхићена његовом лепотом и његовим држањем, страсно се заљуби у њега. Па, како је била млада и свежа и знала да је он без жене, помисли да би лако могла остварити своју жељу, те одлучи да сасвим одбаци свој стид, који јој је, како мишљаше, био једина сметња, и да му открије своју љубав. И када је једнога дана остала сама, те јој се учинило да је то погодан тренутак, она пошаље по њега, као да је рада да са њим поразговара о нечему другом. Гроф, коме ни на крај памети није могло бити шта та жена хоће, дође одмах и, по њеној жељи, седне до ње на диван у једној соби где су били сами. Двапута упита је он због

чега га је позвала, али ниједном не добије одговора. Најзад, нагнана љубављу, она порумени као крв од стида и, сва дршћући, испрекиданим речима стане овако говорити:

— Мили пријатељу и господару! Ви сте веома паметан човек, те морате знати колика је слабост у људи и у жена и да је она из различитих узрока код једних већа него код других, због чега правичан судија не сме различите особе због исте кривице осуђивати на исту казну. Ко би могао оспоравати то да већи прекор заслужује понеки сиромашан човек и понека сиромашна жена, који у зноју свога лица зарађују насушни им хлеб, те се подају љубавним наслађама, неголи понека богата и беспослена жена, која има све за чим јој срце жуди! Зацело нико. Према томе, ја мислим да те околности морају жени, код које се оне налазе, послужити као велики део оправдања, ако се она случајно занесе и заљуби; потпуно пак оправдање постићи ће избором љубавника, ако је тај избор пао на паметна и честита човека. Пошто су, по моме мишљењу, те околности код мене и пошто постоје још многи други разлози, који ме покрећу на љубав, на пример моја младост и удаљеност мога мужа, све то мора се стећи мени у прилог, те моју ватрену љубав оправдати у вашим очима; па, ако то има вредности што је мора имати код паметних људи, ја вас молим да ме посаветујете и помогнете у ономе ради чега вам се обраћам. Немајући снаге, због удаљености свога мужа, да одолевам нагону свога тела и жестини своје љубави, који су толико силни да су доста пута савлађивали па и данданас савлађују најснажније људе, а камоли нежне жене, ја сам се у доколици и удобности, у којима ме видите, занела за љубавним сластима и заљубила се. И премда видим да та моја наклоност, када би се за њу дознало, не би била часна, ипак држим да у њој, ако остане скривена, нема ничега непристојног. Амор је према мени био тако добар да не само што ме није лишио разборитости, која је мени потребна за избор љубавника, него ме је њоме богато обдарио, показавши ми вас као човека који заслужује да га воли жена као што сам ја. Ако ме моје очи и моја памет не варају, ви сте најлепши, најдражеснији, најљубазнији и најмудрији витез у целој француској краљевини; и као год што сам ја, може се рећи, без мужа, исто сте тако ви без жене. Стога вас преклињем љубављу

што је према вама гајим, не ускратите ми своју љубав и смилујте се на моју младост, која се због вас топи као лед на ватри.

Иза тих речи читава бујица суза загуши је толико да она, и поред своје намере да га још обасипа молбама, не могне ништа више рећи, него плачући и клонула своје лице спусти на грофове груди. Гроф, који беше поштен витез, стане оштрим прекорима одбијати ту љубав и жену одгурне од себе, када је хтела да му се обеси о врат. Затим јој заклињући се рече да би пре пристао да буде исечен на комаде него да тако укаља част свога господара или другоме допусти да тако шта учини.

Чим то чу, жена заборави своју љубав и, планувши гневом, рече:

— Тако дакле ви, неваљали витеже, хоћете да исмејете моју љубав? Бог ми је сведок да ћу ја наћи пут и начин да, пошто ви мене желите убити, дођем главе вама.

И пошто је то изговорила, завуче руке у власи и стане их кидати и чупати, а затим поцепа хаљину на грудима и из свега гласа повиче:

— У помоћ, у помоћ! Гроф од Анвера хоће да ме силује!

Видевши то, гроф скочи на ноге и, не толико због тога што га је на то покретала његова памет, колико стога што се бојао зависти дворана, који би, као што је знао, више веровали женином пакости неголи његовој невиности, побегне што је брже могао из њене собе и двора својој кући. Ту он, не размишљајући дуго, своју децу посади на једног коња, а другог узјаше сам, те се заједно са њима крене пут Калеа.

На женину вику беху многе особе дотрчале у њену собу. Када су је виделе рашчупану и у поцепаној хаљини, оне не само што потпуно поверују њеним речима, него још стану међу собом причати да се гроф онако љубазно понашао и кинђурио само зато да би могао постићи ту своју сврху. Испуњене бесом, одмах одјуре грофовој кући, да њега ухвате; али, пошто га тамо не нађу, оне кућу сасвим опљачкају и до темеља сруше.

Глас о томе дође изврнут, као што је и проношен од уста до уста, на бојиште до краља и његовог сина. Веома

расрђени, они њега и његове потомке осуде на вечито прогонство и обећају велику награду ономе ко им га преда жива или мртва.

Сиромах гроф, коме беше веома жао што је због бекства постао кривцем, дође непознат у Кале, одатле пређе у Енглеску и у похабаном оделу упути се у Лондон; али, пре него што ће доћи у тај град, поучи своје двоје деце у многом чему, а нарочито у овим двема стварима: прво, да трпељиво сносе сиромаштину у коју их је, без њихове кривице, увалила судбина, и друго, да се, ако им је мио живот, чувају да никоме не кажу чији су. Син, који се звао Луиђи, имао је око девет, а кћи, којој беше име Виоланта, око седам година. Према својој нежној младости, њих двоје веома добро схвате очева упутства, као што су то касније и на делу показали. Али, да би их обезбедио још већма, он им промени имена, и дечака назове Пјерето, а девојчицу Жанета; и када су у својој бедној одећи дошли у Лондон, они стану да просјаче, као што то чине француске скитнице.

И докле су једнога дана стојали пред једном црквом, једна велика дама, жена неког маршала енглескога краља, излазећи на црквена врата, угледа где гроф са своја два детета чека на милостињу. Она га упита одакле је и да ли су то његова деца, и он јој одговори да је из Пикардије и да је због неког злочина свога најстаријег изопаченог сина морао побећи из свога завичаја заједно са та своја два детета. Та дама, која беше жена милостивог срца, загледа се у девојчицу, па, пошто јој се она веома свиђала због своје лепоте, умиљатости и ућудности, рекне:

— Када би ти, добри човече, хтео да ми оставиш ту своју кћерчицу, ја бих је веома радо узела, јер ми се она силно допада. Па, ако се буде добро владала, ја ћу је, кад дође њено време, удати тако да ће бити срећна и задовољна.

Грофу се веома допадне та понуда, те одмах пристане и сузних очију девојчицу жени преда и препоручи је њеној доброти. И пошто ју је тако сместио, запамтивши код кога, он одлучи да се више не задржава у Лондону; просјачећи крене се са Пјеротом кроз острво и са доста великом муком, пошто не беше навикнут на пешачење, стигне у Велс.

Ту је био други један краљев маршал, који је имао велику породицу и много слугу. У његову кућу навраћао је због јела гроф са својим сином. Маршал је имао једног сина, па како се овај са другим племићким дечацима забављао младалачким играма, као што су трчање и скакање, Пјерото се мало помало њима придружи и стане да се у свакој игри показује окретан као и они, па и још окретнији од њих. Маршал је њих неколико пута посматрао; па, пошто му се веома допадне дечаково држање и понашање, упита их чији је. Одговорише му да је он син једног сиромашка, који понекада долази по милостињу. Онда маршал тога дечка затражи од његовог оца, и гроф, који је бога молио само за тако што, даде му га веома радо, премда му је тешко било одвојити се од њега.

Пошто се гроф тако постарао за сина и за кћер, он одлучи да више не остане у Енглеској, па стога одмах пређе у Ирску. Дошавши у Стенфорд, код једног племића најми се у службу на пољском добру неког грофа, где је морао вршити све послове што их врше слуге или коњушари. Као непознат пробави ту дуго времена, сносећи свакојаке муке и невоље.

За то време је Виоланта, која се сада звала Ђанета, код оне племените даме у Лондону напредовала и годинама, и телом, и лепотом, и била је стекла силну наклоност те даме, њеног мужа и свих укућана, тако да то беше необично видети; и ко год би уочио њено владање препуно честитости, рекао би да она заслужује најбољу срећу и највеће поштовање. Због тога је племенита дама, која је о њој могла знати само оно што јој је причао њен отац, била одлучила да је уда онако како то изискује њен сталеж. Али, бог, који као правичан судија гледа на свачије заслуге, видећи да је она племенитог порекла, одлучи другаче.

Племенита дама, код које је била Ђанета, имала је са својим мужем само једног сина, и њих двоје су њега веома волели, не само стога што беше њихово дете, него и зато што је он њихову љубав заслуживао својим врлинама и одликама и што беше леп, наочит момак. Он је био неких шест година старији од Ђанете, и видећи је онако лепу и љупку, страсно се заљуби у њу, тако да очију није могао одвојити од ње. Па, како је мислио да је она ниског

рода, није се усуђивао да њу у оца и матере запроси, него је ту своју љубав, бојећи се прекора да је њоме себе унизио, прикривао што год је више могао; и то је њега једило више него да ју је коме открио. И тако наступи то да он од превелике страсти оболи. Премда су многи лекари, које су позвали да га лече, прегледали и испитали све делове његовог тела, они нису могли да утврде од чега болује, те сви беху изгубили наду у његово оздрављење. Због тога се његови родитељи веома растуже и стану га чешће дирљивим речима молити да им каже узрок своје болке; али, он би им свакипут или одговарао уздасима или им рекао, како осећа да га целог нестаје.

Када је једног дана крај њега седео неки млад, али у лауци веома спреман лекар и држао га за руку на оном месту где је било, у собу у којој је болесник лежао уђе неким послом Ђанета, која га је неговала за љубав његове матере. Чим ју је угледао, он осети, иако не беше ни речи проговорио нити се помакао, како му у срцу букну љубавни плам, тако да му било стаде куцати јаче него обично; лекар то одмах запази, али, и покрај свог чуђења, остаде миран, да би видео докле ће трајати то куцање. Ђанета изиђе из собе, те се било мало помало утиша и опет. По томе се лекару учини да је нашао узрок младићеве болести. Непрестано држећи болесника за руку, он после неколико тренутака позове Ђанету к себи, као да је тобож рад да је нешто упита, и она дође одмах. И чим је она ушла, младићево било отпоче јаче куцати; а када је потом изишла, оно попусти. Лекар је сада био начисто. Он устане, родитеље младог човека одведе устрану и рекне им:

— Оздрављење вашега сина не зависи од лекарске помоћи, него оно је у рукама Ђанете, коју он, као што сам ја то по извесним знацима познао, воли страсно, премда она, како видим, ни појма нема о томе. Према томе, сада знате шта вам треба чинити, ако вам је драг живот вашега јединца.

Када су то чули, родитељи се веома обрадују што је најзад нађено средство којим би се њихов син могао да спасе, премда их је много тиштало то што би Ђанету морали удати за њега. Али, чим је лекар отишао, њих двоје отиду болеснику, и његова мати му рекне:

— Никада не бих веровала, сине мој, да би ти икакву своју жељу могао да кријеш од мене, а нарочито онда када видиш да пропадаш зато што ти се она не испуњава. Могао си бити уверен и буди уверен да нема ничега што ја не бих, па ма то и не било сасвим часно, тежећи да те задовољим, за тебе учинила, као што бих учинила и за саму себе. Пошто ми ниси ништа хтео казати, господ бог је према теби био милосрднији него сам ти, те ми је, да не би умро, открио узрок твоје болести, а то је силна љубав што је гајиш према једној девојци. Ниси се морао стидети да ми то кажеш, јер тако што изискују твоје године и јер те ја не бих много ценила, када не би могао да се заљубиш. Према томе, немој се обзирати на мене, него ми искрено и мирне душе кажи све своје жеље и од себе одбаци сету и тешке мисли које изазивају твоју болест, па се утеши и буди уверен да ћу ја, да бих задовољила тебе, учинити све што зажелиш, пошто те волим више неголи свој живот. Одагнај од себе стид и страх, те ми кажи да ли ти могу ма како помоћи тој твојој љубави; па, ако видиш да нисам учинила оно што би те могло одвести твојој сврси, сматрај ме за најнемилосрднију мајку која је икада родила сина.

Када је чуо те њене речи, младић се најпре застиди; али, помисливши да му нико други осим његове матере не би могао боље помоћи да оствари своје жеље, он угуши свој стид и рекне:

— Да прикривам своју љубав, госпођо мати, покретало ме је једино то што сам се код већине особа уверио да оне неће, када зађу у дубоке године, да се сете да су и оне некада биле младе. Али, пошто видим да сте ви мудра жена, ја не само што нећу да поричем истинитост онога што сте, како велите, сами запазили, него ћу вам још казати име девојке коју волим, али под том погодбом да испуните оно што сте ми обећали, јер само тиме можете постићи да оздравим.

И жена, која се беше претерано поуздала у нешто што јој није могло поћи за руком онако како је мислила, радосно му одговори да јој слободно каже све своје жеље, па да ће се она потрудити да му их испуни.

— Госпођо мати, — рече тада младић, — силна лепота и узорно владање наше Ђанете, а затим то што јој

не могах скренути пажњу на моју љубав а камоли задобити њену наклоност, и, најзад, моја блесавост, која ме уздржавала да ту љубав не откријем никоме, довели су ме до овога стања у којему ме видите; и ако не буде извршено оно што сте ми обећали, знајте да ће мој живот бити кратког века.

Сматрајући да је то тренутак када њега треба тешити а не корети, мати му смешећи се рече:

— Па, зар си, сине мој, ти због тога на себе навукао болест? Та утеши се и мени остави да се о свему постарам, када оздравиш.

Испуњен најлепшим надама, млади човек отпоче након кратког времена одавати знаке знатног опорављања, и жена, која због тога беше срећна и пресрећна, одлучи да покуша извршити оно што је обећала. Дозвавши једнога дана Ђанету преда се, упита је, љубазно се шалећи, да ли има драгана. Ђанета сва порумене и одговори јој:

— Племенита госпођо! Сиромашној девојци, која је, као ово ја, прогнана из свога завичаја и која, као ја, служи у туђој кући, не пристоји да има драгана.

А жена јој рече:

— Ако га немате, ја ћу вам наћи једнога који ће вам највећу радост унети у живот и у коме ћете уживати више него у својој лепоти. Уосталом, није ред да тако лепа девојка као што сте ви буде без драгана.

Ђанета јој на то одговори:

— Племенита госпођо! Ви сте ме истргли из сиромаштине мога оца и одгајили ме као своју кћер, те према томе моја би дужност била да учиним све што год зажелите. Али, у томе нећу да вас послушам, и мислим да тиме чиним добро. Када бисте били вољни да ме удате, ја бих волела свога мужа и никога другог човека; јер пошто сам од својих предака наследила једино поштење, хоћу да га одржим и очувам до краја свог живота.

Госпођи се учини да су те речи у противности с оним што је она, желећи да испуни обећање које је дала сину, мислила да постигне; и премда је као разумна жена у души одобравала девојци, ипак јој рече:

— Како то, Ђанета? Када би наш премилостиви краљ, који је млад витез, видећи те тако лепу, зажелео да ужива у твојој љубави, зар би ти могла да му то ускратиш?

Ђанета јој одмах одговори:

— Краљ би могао да према мени употреби силу; али, без мога пристанка не би никада постигао оно што је нечасно.

Када је госпођа видела ту њену чврстину, она не проговори више ниједне речи, него науми да огледа њено држање, те своме сину рече да ће му је, када буде оздравио, довести у собу и оставити их насамо, тако да он имадне могућности да оствари своју жељу, пошто би било непристојно да се она, као мати, попут какве сводиље, труди за сина и за њега задобија његову девојку. Младом човеку се то нимало не допадне, те се стога стање његовог здравља одмах погорша. Видевши то, жена Ђанети открије своју намеру. Па, како је ова и даље остајала отпорна, она своме мужу исприча шта је учинила, и онда њих двоје договоре се и одлуче да је, премда им то беше тешко учинити, удаду за њега, пошто су више волели да им син буде жив ма и са женом која није његова прилика, него да га без ње виде мртва; и према томе, поразмисливши се на сваку руку, тако и учине.

Ђанета, која је била веома задовољна, побожна срца захвали господу што је није заборавио. При свему том, она је за себе стално говорила да је кћи једног Пикарђанина. Млади човек оздрави и, срећнији него икоји човек на свету, венча се са њом и отпоче уживати блаженства своје љубави.

Перото, који је у Велсу остао код маршала енглескога краља, такође се развијао и беше стекао наклоност свога господара. Он је био веома леп и храбар младић, и на целом острву није било никога ко би се с њиме с успехом могао такмичити у рвању, тркама или у ма којој другој ратничкој игри, због чега свуда беше познат под именом Перото Пикарђанин. И добри бог, који није заборављао његову сестру, сећао се и њега. Наиме, на тај крај наиђе некаква смртоносна зараза и покоси готово половицу становништва. Већи пак део оних који остадоше у животу побегне у друге крајеве, тако да, како се чинило, опусти цела земља. Од те заразе умре и његов господар, жена овога и њихов син, а помру и сва господарева браћа и сви сродници. У животу остану само једна маршалова кћи удавача и неколико слугу, међу којима и Перото. Када је зараза најзад мало попустила, девојка по савету неколицине

очевих пријатеља, који беху у животу, узме Перота за мужа, пошто је он био добар и честит човек, и учини га господарем свега онога што беше наследила.

Након кратког времена енглески краљ дозна да је маршал умро, те, пошто је познавао способност Перота Пикарђанина, овога постави на покојниково место за свога маршала. Ето, то је укратко била судбина то двоје деце грофа од Анвера, коју је он оставио као пропалу.

Било је већ протекло осамнаест година откако гроф од Анвера беше побегао из Париза, када га наједном, докле живљаше у Ирској, где се много напатио, обузе жеља да под своје старе дане дозна шта је било са његовом децом. Пошто је не само видео да се беше сасвим изменио, него и осећао да је услед дугог тешког рада постао много снажнији но што је био у својој младости провођеној у бесличењу, он напусти господара код кога је служио, те у својој бедној одећи пређе у Енглеску, отиде тамо где је оставио Перота, затече га као маршала и великог господина и виде да је он здрав, снажан и леп човек; и премда се због тога веома обрадовао, он му се не хтеде казати докле не дозна шта је са Ђанетом.

Стога пође на пут и не заустави се догод није стигао у Лондон; и када се тамо стане распитивати за даму код које је оставио своју кћер, дозна да је Ђанета жена даминог сина. Он се томе веома обрадује, те пошто своју децу беше затекао у животу и обезбеђену, све своје несреће прогласи у себи за ништавне. Желећи да види своју кћер, почне као просјак ходати у близини њене куће. Једнога дана угледа га Ђакето Ламиан, како се звао Ђанетин муж, па се на остарелог сиромашка смилује и једноме од својих слугу заповеди да га уведе у кућу и, бога ради, нахрани га, и слуга то одмах учини.

Ђанета је већ са Ђакетом имала више деце, од којих најстаријем није било више од осам година, и она беху најлепша и најуљудније дечица на свету. Чим су видела грофа где једе, она га одмах окруже и стану му се веома радовати, као да су, покренута неком тајанственом силом, назирала да је то њихов деда. А он, знајући да су то његова унучад, почне их грлити и миловати, те деца не хтедну да се удаљују од њега, иако их је дозивао њихов васпитач. Када то у побочној соби зачује Ђанета, она отуда изиђе и за-

прети им да ће их истући, ако не учине оно што им учитељ наређује. Деца бризну у плач и рекну да хоће да остану уз тога доброг човека, пошто их он више воли него васпитач. Томе се насмеје и она и гроф. Он беше устао, али не као отац који хоће да се поздрави са својом кћери, него као сиромашак који одаје пошту једној високој дами, и његово срце било се испунило силном радошћу, када ју је угледао. Али, она њега не познаде ни тада ни касније, јер се био сасвим изменио откако се с њоме растао: беше остарео, обрадатио, оседео и поцрнео, тако да више није личио на некадањег гроф̑а. И када је Ђанета видела да деца неће да од њега оду и да за њим плачу, она учитељу рече да их за краће време остави са њим. Докле су дечица још била уз тог доброг човека, у собу уђе Ђакетов отац, и учитељ му исприча шта је било. Пошто није трпео Ђанету, старац му рече:

— Та остави их! Нека иду са милим богом! Каква мати, таква и кћи. По материном оцу, она су пореклом од просјака, па зато није никакво чудо што воле просјаке.

Те речи чу гроф̑, и оне га веома увредише. При свему том, он слеже раменима и отрпи ту неправду, као што је отрпео и многе друге јаде и несреће. Када је Ђакето дознао колико су се деца обрадовала том добром човеку, то јест гроф̑у, било му је веома пријатно; али, како их је много волео, он заповеди да се тај сиромашак задржи и да му се даде какав посао за који би био способан. Гроф̑ одговори да ће радо остати, али да се разуме једино у коњарству, пошто се њиме бавио целога свог века. Даду му дакле да се стара о једном коњу и допусте му да своје слободно време проводи са децом.

Докле је срећа тако пратила гроф̑а од Анвера и његову децу, догоди се да, после неколико пута закључиваног примирја са Немцима, умре француски краљ и да на престо дође његов син, чија је жена својом кривицом изазвала гроф̑ово прогонство. Када је затим било истекло последње примирје са Немцима, он настави рат са највећом жестином, а енглески краљ, његов нови сродник, посла му у помоћ велику војску под командом свога маршала Перота и сина свога другог маршала, Ђакета Ламиана. Са Ђакетом Ламианом пође и онај добри човек, то јест гроф̑, и, потпуно непознат, у војсци остане дуго времена као коњушар; ту

он, пошто беше срчан и паметан човек, саветима и делима учини много више него што му је била дужност.

У току рата тешко оболи француска краљица, па, видећи да јој се ближи смрт, покаје се због својих грехова, те се скрушено исповеди руанском архиепископу, кога су сви сматрали као доброг и светог човека. И поред осталих грехова, она му саопшти какву је силну неправду нанела грофу од Анвера. Али, не само што то повери њему, него целу ствар исприча пред уваженим људима и замоли их да код краља настану да се гроф, ако је још жив, врати на свој ранији положај, или, ако није у животу, да се то учини са његовом децом. Након кратког времена она је умрла и била свечано сахрањена.

Када је за ту исповест дознао краљ, он заповеди, пошто је неколико пута болно уздахнуо због неправде што јој је учинио том честитом човеку, да се у војсци и широм целе земље објави да ће краљевски наградити онога ко му јави шта је са грофом или којим од његово двоје деце, пошто је тај јадник, како је признала краљица, страдао невин, те је он рад да га поврати на његов ранији положај или постави на још већи.

Чим је то чуо гроф коњушар те видео да је истина изишла на среду, он похита ка Ђакету и замоли га да са њим заједно пође до Перота, пошто је рад да им каже оно што тражи краљ. Када су се затим њих тројица састала, рећи ће гроф Пероту, који већ беше наумио да се прикаже:

— Перото! Овај Ђакето има за жену твоју сестру и још није уз њу добио никакав мираз. И да твоја сестра не би била без мираза, ја желим да он, и само он добије ону велику награду што је краљ обећава тебе ради, и да краљу кажем да си син грофа од Анвера, да је Виоланта твоја сестра и да сам ја гроф од Анвера и ваш отац.

Чим то чу, Перото му се загледа у лице, познаде га, паде пред њега на колена, загрли га и рече:

— Оче мој, оче мој, добро ми дошао!

Када је Ђакето најпре чуо оно што му је гроф рекао, а затим видео шта чини Перото, он се толико зачуди и у исти мах толико се обрадова да се не умеде снаћи; али, најзад поверова грофовим речима и застиде се због ружних

израза којима је њега обасипао као слугу, те паде на колена и плачући стаде га молити да му опрости што га је вређао. Гроф га подигне и од свег срца даде му свој опроштај. И пошто су сва тројица један другом испричали разне своје доживљаје, Перото и Ђакето хтедну да грофа преобуку; али, он на то не пристане, него изрази жељу да га Ђакето, пошто се увери да ће добити обећану награду, пред краља изведе у коњушарској одећи, како би овога што већма посрамио. Те тако Ђакето, заједно са грофом и Перотом, изиђе пред краља и овоме рекне да ће му приказати грофа и његову децу, ако га награди онако као што је објавио. Краљ сместа нареди да се донесе обећана награда, којој се Ђакето задиви, и рече му да је слободно носи, ако му, као што је рекао, прикаже грофа и његову децу. Тада се Ђакето окрену, прстом упре у грофа, свога слугу, и у Перота, па затим рече:

— Племенити господару, ево оца и сина! Кћи, која је моја жена, није сада овде; али, њу ћете, ако бог да, видети ускоро.

Кад краљ то чу, он погледа у грофа; и премда се овај беше много изменио, познаде га одмах. Готово плачући подигне га, пошто је гроф клечао, па га загрли и пољуби, исто тако пријатељски и љубазно прими Перота, а затим заповеди да се грофу сместа на расположење стави одећа, слуге, коњи и све што је потребно, како то изискује његов високи сталеж. Осим тога, краљ ода велику почаст Ђакету и зажели да од њега дозна како је све то било. И пошто је Ђакето примио велику награду зато што је краљу показао грофа и његову децу, гроф му рекне:

— Узми то што ти даје наш племенити господар, премилостиви краљ, и не заборави да своме оцу рекнеш да твоја деца, а моја и његова унучад, нису по матери просјачког порекла.

Ђакето узме дарове, па своју жену и своју мајку позове у Париз, где дође и Перотова супруга. Ту се они радосно и свечано састадоше са грофом, кога краљ беше поставио на још већи положај него што га је имао раније. Затим се сви, пошто се опросте са грофом, врате својим кућама, а он остане у Паризу, где је до своје смрти живео славније него икада.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Бернабо из Ђенове, кога превари Амброђоло, изгуби своје имање те заповеди да се убије његова, Бернабова жена. Она побегне и у мушкој одећи служи султана; открије варалицу и Бернаба доведе у Александрију, па се онда, пошто је варалица кажњен, у мушкој одећи са својим мужем врати у Ђенову као богата жена.

Пошто је Елиза својом дирљивом причом испунила своју дужност, Филомена, краљица, која је била лепа и висока женска прилика и чије лице беше љупкије и ведрије него и у које друге даме, прибра мисли и рече:

— Ред је да се одржи оно што је уговорено са Дионеом; стога ћу ја, пошто осим мене и њега нико више нема да данас прича, прва испричати своју причу, а он ће, као што је тражио, последњи да исприча своју.

И рекавши то, она отпоче овако:

— Прост свет често потрже ону пословицу: »Ко другоме јаму копа, сам у њу пада«. А да је то истина, не би се могло доказати никаквим разлозима, када тако што не би доказивале саме чињенице. Дакле, испуњавајући задатак што га себи поставих, ја ћу вам, премиле даме, у исти мах, показати да је то, као што се каже, цела целцата истина; и вама неће бити непријатно што сте саслушали ову причу, јер ћете онда знати колико нам се треба чувати варалица.

У једној гостионици у Паризу било је неколико талијанских великих трговаца, који беху тамо дошли једни једним, други пак другим послом. Једне вечери, пошто су веселије неголи обично повечерали, почну се они разговарати о разним стварима. Прелазећи са једног предмета на други, поведу реч и о својим женама, које су оставили код куће, и један између њих рећи ће:

— Ја не знам шта ради моја; али, знам то да ја, када ми под руку дође какво девојче које ми се свиђа, одбацим од себе љубав што је имам према својој жени, па онда што год могу више уживам у том другом женском створењу.

На то му други рече:

— То исто чиним и ја; јер ако верујем да моја жена тражи себи забаве, она је тражи; а ако не верујем, она то чини. Према томе, ја јој враћам мило за драго.

Трећи у свом говору дође до истог закључка, и тако се, како је изгледало, сви сложише у мишљењу да ће жене које су остале код куће заиста умети да корисно употребе своје време.

Један једини између њих, Бернабо Ломелино по имену и из Ђенове, говорио је противно и тврдио да он, по нарочитој божјој милости, има жену са свима оним врлинама које мора имати исправна дама, а већим делом и са онима које красе витеза или племића, тако да њој равне жене нема у целој Италији. Затим, да је телом лепа, веома млада, чила и окретна и да не постоје женски послови, као што су, на пример, ручни радови око свиле и томе слично, које она не би могла изводити боље неголи икоја друга жена. Осим тога, рекао је да нема момка или слуге који би боље и брижљивије од ње умео послужити госте за господским столом, пошто је она веома учтива, мудра и скромна. Затим ју је хвалио да зна јахати коња, ловити са соколом, читати и писати, а и рачунати као да је трговац. И после многих других похвала пређе на оно о чему се расправљало и кунући се хтеде тврдити да од ње нема невиније и поштеније жене и да је он уверен да се она, када он десет година дана или и никако не би дошао кући, никада не би упустила у односе са којим другим човеком.

Међу тим трговцима што су водили тај разговор налазио се један млад трговац, који се звао Амброђоло из Пјаченце. Када је чуо ту последњу Бернабову похвалу, он се грохотом насмеја и подругљиво га упита, да ли то преимућство није дао цар једино њему између свих људи. Мало увређен, Бернабо одговори да му је бог, који је већи од цара, уделио ту милост. Онда Амброђоло рече:

— Ја нимало не сумњам, Бернабо, да ти верујеш да говориш истину; али, како се мени чини, ти си мало проучио природу саме ствари, јер ја те, када бих био уверен да си то учинио, не бих могао сматрати толико глупим да у њој ниси могао запазити много штошта што би те покренуло да о таком чему говориш са мало више уздржавања. Али, да ти не би сматрао да ми, који смо надуго и нашироко причали о нашим женама, мислимо да имамо другачије или другаче саздане жене него што је твоја, већ да би увидео да смо ово говорили стога што нас је на тако што потстицало природно запажање, ја хоћу да о том пред-

мету мало са тобом поразговорим. Стално сам слушао причања да је човек најплеменитије биће између свих бића што их је бог створио, а да за њим долази жена; и онда, човек је, као што се уопште држи и као што то доказују чињенице, савршенији од жене, па, пошто је савршенији, он без сумње мора имати више чврстине и сталности: та жене су одиста превртљивије, а због чега, то би се могло доказати разлозима, али ја у њих засада нећу да улазим. Када је дакле човек чвршћи, па не може да одоли да не учини по вољи оној, нећу да кажем, која га моли, а камоли да не пожели ону која му се свиђа и да, пожелевши је, не предузме све што му је могућно да би до ње дошао, и када му се то дешава не једном у месецу, него тисућу пута на дан, шта ти онда очекујеш да жена, која је по својој природи колебљивија, може учинити код молби, улагивања, поклона и хиљаду других средстава што ће их употребити паметан човек који је воли? Мислиш ли да би се она могла одржати? Тврди ти колико год хоћеш, али ја не верујем да у то верујеш, јер и сам кажеш да је твоја супруга жена од костију и меса као и друге жене. Када је тако, онда она мора имати исте жеље и исту моћ одолевања природним нагонима што их имају и сва остала женска створења. Стога она мора чинити оно што чине и њене другарице. Према томе, ма колико да је честита, не сме се тврдити оно што је противно томе, као што ти чиниш.

Бернабо му на то рече:

— Ја сам трговац, а не философ, и као трговац ћу да ти одговорим. И велим ти да добро знам да то што ти кажеш може важити само за оне лудакиње које немају ни искре стида; али, паметне жене старају се о својој части кудикамо више него мушкарци, који су у том погледу веома лакоумни.

Онда Амброђоло рече:

— Одиста, када би њима свакипут, кад год се у тако што упусте, порастао на челу по један рог, који би био доказ шта су учиниле, ја мислим да би мало њих то радиле. Али, не само што им не израсте рог, него на њима, ако су паметне, не остане ни најмањи траг, а срамота и губитак части могу постојати једино у стварима које су јавне; према томе, ако тако што могу чинити кришом, оне то чине, или, стога што су глупе, не чине. И буди уверен да

је честита само она којој се никада ниједан мушкарац није обраћао, или она која се обраћала мушкарцу, па је он није прихватио. И премда знам по природним и важним разлозима да мора бити тако, ипак ја ово не бих говорио овако одређено као што говорим, да о томе нисам искусио много пута и на многим женама. И кажем ти ово: да сам ја уз ту твоју тако свету жену, буди уверен да бих за кратко време постигао оно што постигох код многих других.

Бернабо на то гневно одговори:

— Борба речима могла би се наставити у недоглед; говорио би ти, говорио бих ја, и на крају краја не бисмо учинили ништа. Него, пошто кажеш да се све оне могу олако добити и да си ти тако умешан, ја сам готов, да бих те уверио у честитост своје жене, пристати да ми се одруби глава, ако икада могнеш њу навести да постане твоја; не пође ли ти то за руком, имаш да ми исплатиш хиљаду форинти.

Амброђо, кога тај разговор већ беше довео у ватру, одговори:

— Не бих знао шта да чиним са твојом главом; али, ако си рад да ја огледам то што си рекао, положи наспрам хиљаду мојих пет хиљада својих фоината, који те много мање стају од главе; и онда, пошто не одређујеш никакав рок, ја се обвезујем да ћу отићи у Ђенову и за три месеца дана по свом доласку тамо твоју жену потчинити својој вољи, а као знак да сам то постигао донећу ти собом неколико њених најмилијих ствари и толико много и таких доказа да ћеш морати признати да је то истина; међутим, све то могу учинити једино онда ако ми се закунеш да за то време нећеш долазити у Ђенову нити ишта о томе писати својој жени.

Бернабо рече да радо пристаје на те услове; и премда су се други трговци, који су били ту, трудили да то спрече, јер су знали да би тако што могло довести до велике несреће, њих двојица загреју се толико да један другом, и противу воље осталих, потпишу обавезу. Пошто су то учинили, Бернабо остане у Паризу, а Амброђоло одмах отпутује у Ђенову.

И када је ту пробавио неколико дана и опрезно се распитао где Бернабова супруга станује и како се влада, он чује све оно што му је Бернабо о њој говорио, па и још

више и лепше; због тога одмах помисли да се упустио у лудачко предузеће. Ипак дође у везу са неком сиромашном женом, која је често долазила у њену кућу и коју је она веома волела. Ту жену поткупи он новцем и придобије је да му помогне, пошто ни на шта друго није хтела пристати, да у нарочитом, за ту сврху спремљеном ковчегу буде унесен не само у госпођину кућу, него управо у њену собу. Када је то учињено, жена по његовом упутству замоли даму, под изговором да мора отпутовати, да тај ковчег за који дан попричува. Ковчег дакле остане у соби, те тако, када је пала ноћ и када се Амброћолу учинило да је госпођа заспала, отвори га вештачком направом и лагано изиђе у собу у којој је горела свећа, те стане да разгледа положај собе, слике и остало у њој, како би могао све добро упамтити. Затим, пошто се приближио постељи и видео да дама и њена кћерчица, која је лежала уз њу, спавају тврдим сном, он је полако откриje сасвим и увери се да је онако нага лепа као год и кад је обучена; али, не запази на њој никаквог знака, који би касније могао да наведе, осим једног младежа испод леве дојке, окруженог као злато жутим длачицама; и кад је то видео, он је полако и опет покрије, премда га је њена лепота покретала да свој живот стави на коцку и легне крај ње. Ну, пошто беше чуо да је она у таком чему веома строга и непопустљива, није се усудио да то учини; па, пошто је већи део ноћи безбрижно провео у тој соби и из њеног ормана узео једну торбицу, једну хаљину, три четири прстена и неколико појаса, те све то метнуо у свој ковчег, он уђе у њега и затвори га као што је и раније био затворен. И то исто чинио је још две ноћи, и госпођа не беше никако ништа запазила.

Трећега дана дође она сиромашна жена, према договору, по свој ковчег и пренесе га онамо одакле га је донела. Амброћоло изиђе из њега, даде жени обећану награду и са стварима које је узео врати се што је брже могао у Париз. Стигавши тамо пре утврђеног времена, он сазва трговце, који су присуствовали препирци и клађењу, па им пред Бернабом рече да је добио опкладу, пошто је постигао оно што је, поносећи се, обећао да ће учинити; и да би то доказао, најпре описа изглед собе и слике и показа им ствари које је донео, тврдећи да их је добио од ње. Бернабо призна да је соба одиста онаква како ју

је он описао, а осим тога и то да познаје ствари и да су оне својина његове жене, али рече да је Амброђоло изглед собе могао дознати од кога слуте, а и до ствари доћи тим истим путем. Према томе он му, ако нема какав јачи доказ, неће признати да га је победио. Стога Амброђоло рече:

— Одиста, ово би могло бити довољно; али, пошто ти желиш да ти кажем још што, учинићу то. Кажем ти, дакле, да мадона Ђиневра, твоја супруга, испод леве дојке има прилично крупан младеж са неких шест као злато жутих длачица око њега.

Када је Бернабо то чуо, било му је као да га је неко ножем ударио посред срца, толико силан био је његов бол; оно пак бледило, које је очас облило његово лице, беше јасан знак, иако он није ни речи проговорио, да је истинито оно што је казао Амброђоло. И после неколико тренутака, он рече:

— Господо! Истинито је све то што каже Амброђоло; па, пошто је он победио, нека по новац дође кад год му је драго.

Те тако је Амброђоло другог дана био исплаћен до последње паре.

Бернабо пак, страховито гневан на своју жену, крене из Париза пут Ђенове. Када је стигао у њену близину, не хтедне да уђе у њу, него се задржи на једном свом пољском добру, удаљеном неких двадесет миља од тога града. Одатле он једнога свог поверљивог слугу пошаље у Ђенову са два коња и писмом у којем је својој жени јављао да се вратио са пута и позивао је да дође к њему заједно с упућеним јој слугом. Томе пак слузи беше у четири ока наредио да је, када буду били на подесном месту, без и искре милосрђа убије, па да се затим врати к њему.

Пошто је слуга дошао у Ђенову, дама га веома радосно прими, те јој он преда писмо. Другог дана изјутра, њих двоје појашу коње и упуте се пољском добру. Тако путујући и разговарајући о многом чему, уђу у један дубок кланац са високим стењем и дрвећем. Слузи се учини да је то места где може спокојно извршити заповест свога господара; стога истргне нож, ухвати жену за руку и рекне јој:

— Мадона, препоручите господу богу своју душу; јер овде морате да се растанете са својим животом.

Чувши те речи и угледавши нож, жена престрављено узвикне:

— Милост, за име божје! Реци ми, пре него што ме убијеш, чиме сам те увредила толико да ме мораш убити.

— Мадона, — рече слуга, — ви мене нисте никада ничим увредили, а чиме сте увредили свога мужа, непознато ми је; знам само то да ми је он заповедио да вас без и искре сажаљења убијем на овом путу. У исти мах запретио ми је да ће ме обесити, ако то не учиним. Ви веома добро знате колико сам ја њему обвезан, те да му не могу отказати послушност па ма шта ми наредио. Бог ми је сведок да вас веома жалим, али морам да извршим његову заповест.

А жена му плачући рече:

— Ах, милост, за име божје! Немој да, у служби другоме, постанеш убица жене која те никада није увредила! Бог, који све види, зна да ја нисам учинила ништа због чега бих заслужила такву казну од свога мужа. Али, оставимо то настрану. Ти можеш, ако хоћеш, да учиниш нешто што би у исти мах било угодно богу, твоме господару и мени, а то је ово: да ми дадеш свој капут и капуљачу, а ти да обучеш моје хаљине и у њима одеш твоме господару и кажеш му, да си ме убио; а ја ти се заклињем животом, који би ми ти даровао, да ћу одавде ишчезнути одмах, отићи у тако далек крај да никада ни до твојих, ни до његових, нити и до чијих ушију овде неће допрети никакав глас о мени.

Слуга, коме је тешко било да је убије, веома се сажали на њу. Стога узме њене хаљине, али не и новац што га је собом понела, и даде јој свој капут и кукуљачу, а затим одјезди своме господару и рече му да је не само извршио његову заповест, него још женино мртво тело оставио вуцима који су наишли. Бернабо се, после неког времена, врати у Ђенову, где је, када се дознало шта је учинио, био жестоко осуђиван.

Када је остала сама, очајна жена отиде, чим је пала ноћ, у једно оближње селанце. Набавивши ту од неке старе жене што јој је било најпотребније, она капут поткрати и преиначи према свом телу, од своје кошуље скроји и сашије чакшире, потстриже косу, те добије изглед правога

матроза. Затим оде до мора и ту случајно наиђе на неког каталонског племића, који се звао сењер Енкарарк и који беше још у Алби изишао из свога брода, да се освежи водом са извора. Она се с њиме упусти у разговор, ступи у његову службу под именом Сикурано из Финала и одмах уђе у његову лађу. Племић је ту снабде бољим оделом, и она стане да га служи тако добро и ревносно да задобије његову наклоност.

Мало после тога, Каталонац са већим товаром робе отплови за Александрију и султану однесе као поклон неколико необичних соколова. Пошто му је више пута био гост, султану се Сикурано, који је стално пратио и дворио свога господара, допадне толико силно да Каталанца замоли да му га уступи; овај то учини, премда тешка срца. Сикурано за кратко време стекне султанову љубав, као год што је раније стекао Каталанчеву.

Тако дође време када је требало да се, као и сваке године, попут каквог сајма, састане велики број хришћанских и сараценских трговаца у Аки, која је била под султановом управом. Да би трговци и њихова роба били обезбеђени, султан је тамо обично слао, осим других чиновника и службеника, једног од својих великих људи са јаком стражом. И када је дошло то време, он одлучи да као таквог у то место упути Сикурана, који је већ добро знао тамошњи језик. И тако и учини.

Пошто је, према томе, Сикурано као начелник страже, којој је дужност била да се стара о безбедности трговаца и њихове робе, стигао у Аку и отпочео ревносно и предано вршити своју службу, ту се састао са многим трговцима са Сицилије, из Пизе, Ђенове, Венеције и других крајева Италије, те с њима радо разговарао, сећајући се свога завичаја, деси му се да једнога дана, кад је ушао у један венецијански дућан, између осталих драгоцених ствари угледа једну торбицу и један појас и да их, на своје велико чуђење, позна као своје. Трудећи се да се на њему не би штогод запазило, Сикурано упита чије су и да ли се продају. У том дућану налазио се у тај мах Амброђоло из Пјаченце, који на једној венецијанској лађи беше у Аку допутовао са великим товаром трговачке робе, те када овај чу где се начелник страже распитује чије су те ствари, он ступи пред њега и смешећи се рече:

— Господине, те ствари су моје, и не продајем их; али, ако вам се оне допадају, ја ћу да вам их драге воље поклоним.

Када је Сикурано видео где се тај човек смеши, побоја се да га није по чему познао; али, ипак се нимало не збуни, него му рече:

— Ти се зацело смешиш стога што видиш да се ја као војник распитујем за такве женске ствари?

Амброђоло рече:

— Господине, не смејем се ја због тога, него се смејем због начина на који сам дошао до њих.

А Сикурано му рече:

— Па, дед, тако ти бога, кажи ми како си, ако то не би било нешто непристојно, до њих дошао.

— Господине, — рећи ће Амброђоло, — ове и још неке друге ствари поклонила ми је једна племенита дама из Ђенове, мадона Ђиневра, супруга Бернаба Ломелина, када сам једну ноћ провео са њом, и замолила ме је да их за њену љубав задржим за себе. А малочас сам се смешио стога што ми на ум беше пала лудост тога Бернабоа, који је био толико глуп да се у пет хиљада фиорината наспрам мојих хиљаду опкладио да ја нећу моћи да његову жену потчиним својој вољи. Међутим, ја то постигнем, те ту опкладу добијем; и он, уместо да казни себе због своје глупости, а не њу зато што је учинила оно што чине све жене, врати се из Париза у Ђенову и нареди да се она убије.

Када је Сикурано то чуо, он виде због чега се Бернабо разгневио на њега, па му јасно би да је тај човек био узрок његове несреће, и стога одлучи да га не остави некажњена. Према томе, покаже се да му се веома допада та прича, те све своје лукавство употреби да се с Амброђолом спријатељи. То му за руком пође толико добро да Амброђоло, пошто је трговачки збор био завршен, по његовој жељи пристане да га са свима својим стварима испрати до Александрије. Тамо му Сикурано сагради дућан и потпомогне га својим новцем, тако да Амброђоло, видећи да ће доћи до велике зараде, ту остане веома радо. Сикурано, чија се свеколика тежња састојала у томе да Бернабоа увери у своју невиност, не хтедне да се смири догод овога није, преко неколицине ђеновских трговаца,

који су се налазили у Александрији, покренуо, под веома вешто смишљеним изговором, да дође у тај град. Овај то учини; али, пошто је био у сасвим бедним приликама, Сикурано га тихо и нечујно настани код једнога свог пријатеља, да ту буде докле не дође време да он учини оно што је наумио учинити. Сикурано је већ био подесио да Амброђоло ту своју причу исприча султану, и она се овоме беше веома допала. Када је пак видео да је Бернабо ту, на лицу места, Сикурано науми да ствар више не одлаже, те султана замоли да к себи дозове Бернабоа и да Амброђола пред њим, ако не милом а оно силом, покрене да исприча како је уистини текло све оно што је он разметљивачки причао о Бернабовој жени.

Те тако султан њих двојицу позове преда се, па онда Амброђолу, у присуству многих људи, намрштена лица заповеди да каже истину, како је од Бернабоа добио опкладу од пет хиљада фиората. Ту је био и Сикурано, у кога се Амброђоло највише уздао; али, овај му је са још гневнијим изразом лица претио највећим мукама, ако не каже чисту истину. Стога Амброђоло, уплашен и приморан, мислећи да га очекује једино та казна да врати оних пет хиљада фиорини, пред Бернабом и другим особама, исприча како је стварно текла цела та ствар. И чим је он то испричао, Сикурано се, као султанов заступник, обрати Бернабоу и рече:

— А ти, шта си ти поводом те лажи учинио са својом женом?

Бернабо одговори:

— Пошто сам био изван себе од гнева због изгубљеног новца и због срамоте што ју је она, како сам мислио, нанела моме образу, наредио сам једном свом слузи да је убије; он је то учинио, и њу су, како ми је јавио, на месту убиства растргали и пождерали вуци.

Султан је све то што је он пред њим испричао саслушао и разумео, али није могао знати шта тиме жели да постигне Сикурано, који је то испитивање приредио и сам га вршио, те му овај рече:

— Господару, сада потпуно јасно видите колико се та жена може подичити својим љубавником и својим мужем: љубавник, који је лажју упропастио њен добар глас, лишио ју је части и у исти мах њеног мужа довео да нај-

веће беде, а овај, поверовавши више његовој лажи него њеној честитости, која му је из дугог искуства морала бити позната, заповедио је да се она убије. Осим тога, љубав и страст што их везују за ту жену толико су силне да ни један ни други њу не познају, иако се одавно крећу у њеној близини. Ви сами знате најбоље шта је сваки од њих двојице заслужио; али, ја вас молим за ту милост да варалицу казните и да превареном опростите, па ћу онда ја ту жену довести овамо пред вас и пред њих.

Султан, који беше одлучио да у тој ствари у свему испуни Сикуранову жељу, рече да пристаје и нареди да му доведе ту жену. Бернабо је био изван себе од изненађења, пошто беше тврдо уверен да је она мртва; Амброђоло пак, наслућујући зло и бојећи се да не наступи нешто горе него што би било враћање новаца, са запрепашћењем је чекао њен долазак.

Када му султан даде свој пристанак, Сикурано плачући паде пред њега на колена и, не хотећи више подражавати мушки глас нити се приказивати као мушкарац, рече:

— Господару, ја сам та јадна, несрећна Ђиневра, која већ шест година дана лута по свету прерушена у мушкарца, коју је овај неваљалац Амброђоло лажно и гадно оптужио и коју је овај немилосрдни и бездушни муж предао једном своме слузи да је убије и остави да је пождеру вуци.

Затим подера спреда своју одећу и откри своје груди те доказа султану и свима другима да је жена, па се онда окрену Амброђолу и гневно га упита, када је он то, као што се размеће, спавао са њом. Овај је познаде, па, готово занемивши од стида, не проговори ни речи.

Када је то видео и чуо султан, који је њу дотле сматрао за мушкарца, њега обузме силно чуђење, и он помисли да је то сан а не јава. Али, кад се мало прибрао, он се увери у истинитост свега тога, па стане хвалити живот, чврстину, владање и врлине младе Ђиневре, која се дотле звала Сикурано. Затим заповеди да јој се даду отмене хаљине и доведу даме које ће јој чинити друштво, па онда, према њеној молби, Бернабоа ослободи заслужене казне смрти. Овај је позна, падне пред њу и плачући замоли је да му опрости. Она то учини, премда он то није заслуживао, подигне та на ноге и нежно загрли као свога мужа.

После тога султан заповеди да се Амброђоло одмах на коме узвишенијем месту града привеже за један стуб, намаже медом и тако ту остави догод му се кости не распадну саме од себе. Тако је и учињено. Затим нареди да се госпођи преда сва Амброђолова имовина, која није била мала, пошто је вредела преко десет хиљада златника. И да би одао пошту Бернабоу као мужу мадоне Ђиневре и мадони Ђиневри као најчеститијој жени, он у њихову част приреди сјајну гозбу, и њој што у накиту, што у златном посуђу и новцу даде толико поклона да су и они премашали вредност од десет хиљада златника. По завршеној гозби, он им спреми брод и, опростивши се са њима, остави им на вољу да отпутују када њима буде било драго. И њих двоје, веома богати и задовољни, врате се у свој завичај у Ђенову, где их њихови земљаци дочекају са необичним почастима, а нарочито мадону Ђиневру, која је сматрана за покојницу. И за све време свога живота, мадона Ђиневра је уживала поштовање као узор женске чистоте.

Амброђола су још истог дана, када је везан за стуб и намазан медом, муве, обади, осе и комарци не само изуједали толико да је умро у највећим мукама, него су га и пождерали до самих костију; и те беле кости, које су висиле о мишићним влакнима, још су дуго времена, пошто их се нико није дотицао, свакоме пролазнику причале о његовом неваљалству. Према томе, потпуно је на своме месту она пословица што каже: Ко другоме јаму копа, сам у њу пада.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Паганино из Монака одведе жену месер-Ригарда ди Кинзика. Кад овај дозна где је она, оде тамо, спријатељи се са Паганином и затражи му своју жену. Он обећа да ће му је дати, ако она пристане; али, она не хтедне да се врати са Ригардом, него се по његовој смрти уда за Паганина.

Цела уважена дружина похвали као веома лепу причу коју јој је испричала њена краљица, а понајвише је похвали Дионео, који је још једини имао да тога дана прича. И након учињене похвале, он рече:

— Једна околност у краљичиној причи наводи ме, лепе моје даме, да одбацим причу која ми је била на уму и да

вам испричам другу; а та околност је Бернабова глупост, која то остаје при свему томе што је он с њоме добро прошао. Онако исто као он замишљају многи други људи, наиме да њихове жене, докле они лутајући широм белога света уживају час са једном час са другом, код куће седе скрштених руку, премда ми, који смо се међу женама родили и одрасли, знамо за чим оне жуде.

Овом причом што ћу да вам је испричам, ја ћу вам у исти мах показати колико је велика лудост таквих људи и колико још већа оних других који, држећи да су моћнији од природе, мисле да празним трабуњањима учине могућним оно што им је немогућно учинити и који се труде да од другог створе оно што су они, премда се то противи природи онога на коме тако што покушавају.

Био је некада у Пизи један судија, месер Ричардо ди Кинзика, који беше више обдарен памећу неголи телесном снагом. Мислећи можда да ће своју жену моћи задовољавати онаквим радом као што је био онај што га је вршио у својој научничкој књижници, он се ревносно трудио, а био је веома богат, да за жену нађе лепу и младу даму, премда је требало, да је умео посаветовати самог себе као што је саветовао друге, да избегава и једно и друго. И његова жеља се испуни; јер месер Гваланди даде му једну своју кћер, која се звала Бартоломеа. Она је била једна од најлепших и најумиљатијих девојака у Пизи, где их је уопште мали број које на личе на туштере. Пошто ју је судија веома свечано одвео својој кући и тамо провео дивну, сјајну свадбу, он се прве ноћи, приступајући брачној дужности, усуди да је се један једини пут дотакне; али, умало што и тај једини пут не пострада. Сутрадан пак морао је, онако слаб, мршав и сух, као што је био, да се поткрепљује црним вином и јаком храном.

Пошто је господин судија отада своју снагу ценио више него што је то чинио раније, он отпоче да своју жену обучава у познавању календара који је можда писан у Равени и који би веома годио деци што нерадо иду у школу. Јер, као што је он изјављивао, нема дана у који не пада не један него више празника, који се, како он доказиваше наводећи разне разлоге, морају прослављати уздржавањем мужа и жене од брачних односа; уз то, рекао је,

долазе бденија апостола и тисуће других светитеља, часни пости, петци, суботе и недеље, месечеве мене и многи други изузеци, јер је он можда мислио да са женом у кревету треба исто онако одржавати ферије као што их је одржавао у својој судској струци. Тога начина придржавао се он дуго и на велики јад своје жене, која је једва једанпут у месецу долазила на ред; уз то је добро пазио да је когод други не упозна са радним данима, као што је он беше упознао са празницима.

Како је једнога дана била велика врућина, месер-Ричарда обузе жеља да отиде на неко своје веома лепо пољско добро у близини Монте-Пера и да неколико дана проведе на свежем ваздуху. Тамо поведе своју дивну жену. Да би се она, докле ту бораве, могла мало провести, он једнога дана приреди риболов, па сам са рибарима седне у један, а она са дамама у други чамац. И та забава занесе њих толико да се, и не запажајући, одмакну неколико миља далеко на пучину. Па, докле беху удубљени у посматрање мора, наиђе однекуда галија чувеног гусара Паганина из Мареа. Чим је спазио та два чамца, он заплови у правцу њих, али они не могоше утећи, те тако Паганино ухвати онај у којем су биле даме. Угледавши у њему лепу жену, шчепа је и, остављајући све друго, одвезе је на своју галију пред очима месер-Ричарда, који је већ био на обали, па затим отплови даље. Да ли је господин судија, који беше љубоморан и на сам поветарац, био растужен када је то видео, не треба ни питати. Ништа му не би било помогло да се коме у Пизи или у којем другом месту пожали на то гусарско разбојништво, утолико мање што није ни знао ко је и куда одвео његову жену.

Међутим, Паганино је био сав срећан и пресрећан, када је видео колико је она лепа; па, како није имао жене, одлучи да је занавек задржи код себе, и онда је, пошто је горко плакала, стане тешити најумиљатијим речима. А када је пала ноћ, он отпочне, заборављајући све празнике и постове, да је теши делима, јер му се чинило да су прекодан слабо помагале речи; и утеши је тако да она, још пре него што су стигли у Монако, заборави судију заједно са његовим законима и радосно се прилагоди Паганиновом начину живота. И када ју је довео у Монако, он ју је тешио и дању и ноћу и поштовао је као своју жену.

После неког времена дође господину судији до ушију где му је жена; па, како је буктео од чежње за њом, одлучи да сâм, пошто је знао да ту ствар не би могао нико извршити боље од њега, отиде по њу. И тако уђе у брод и отпутује у Монако, где види он њу и она њега; али, увече она то каже Паганину и саопшти му своју намеру. Наредног јутра угледа месер Ричардо Паганина, приђе му и након кратког времена с њиме се спријатељи. Паганино се држао као да га не познаје и чекао је да види шта он хоће. И када се месер-Ричарду учинило да је улучио погодан тренутак, он му саопшти због чега је ту допутовао и рече да ће му дати колико год хоће блага, само да му врати његову жену. На што му Паганино одговори:

— Добро дошли, месере! Да бих одговорио укратко, рећи ћу вам ово: истина је да у својој кући имам једну лепу жену; али, да ли је она ваша или кога другог човека супруга, то не знам, пошто ја вас уопште не познајем, а њу познајем тек отприлике неколико времена, откако је код мене. Ако сте ви, као што велите, њен муж, ја ћу вас, зато што сте љубазан човек, одвести к њој, уверен да би вас она морала познати. Рекне ли она да је тако као што ви кажете да је, и пристане ли да пође са вама, ја ћу, због ваше љубазности, да се задовољим оноликим откупом колики ми ви будете дали. Не буде ли пак тако, онда би то од вас било нитковски када би хтели да ми је преотмете; јер ја сам млад човек те могу држати жену као и сваки други човек, а нарочито ову која је најдражесније створење што сам га икада видео.

Онда месер Ричардо рече:

— Она је уистини моја жена; и ако ме одведеш к њој, видећеш; она ће ми се одмах обесити о врат. Према томе, тражим да учиниш то што си сам предложио.

— Онда, хајдемо, — рече Паганино.

Када су затим отишли у Паганинову кућу, овај нареди да се млада жена позове у дворницу у којој се беху задржали њих двојица, и она ускоро затим, дивно обучена и дотерана, уђе тамо из једне собе и приступи месер-Ричарду и Паганину; али, месер-Ричарда не поздрави нимало другаче него што би поздравила и сваког другог непознатог човека који би дошао Паганину. Судија, који је очекивао да ће га она дочекати са највећом радошћу, силно

се зачуди када је то видео и рече за себе: »Можда су ме дуг бол и велика туга, који су ме мучили откако сам је изгубио, изменили толико да ме не познаје«.

Стога рече:

— Жено, риболов у који сам те одвео стао ме је веома скупо; јер никада још у своме веку нисам претрпео онакав бол као што је био тај што ме је обузимао од дана када сам тебе изгубио. А ти ме, како изгледа, не познајеш, пошто ме тако хладно поздрављаш.. Зар не видиш да сам ја твој месер Ричардо, који је овамо дошао да овом племенитом човеку, у чијој смо кући, плати колико год он заиште, да бих тебе добио и одвео? А он ми те, пошто је добар човек, враћа са онолико отплате колико сам одредим.

Жена се окрену к њему и благо се смешећи рече:

— Говорите ли ви то мени, месере? Ви сте погрешили; јер, ја се бар не сећам да сам вас икада видела.

Месер Ричардо рече:

— Пази шта говориш и погледај ме добро; ако хоћеш да се сетиш, ја сам твој Ричардо ди Кинзика.

Дама рече:

— Опростите, месере, мени се можда не пристоји да вас дуго гледам; али, ипак сам вас гледала толико да сам уверена да вас нисам видела никада.

Месер Ричардо помисли да се она тако држи из страха од Паганина, пред којим неће да призна да га познаје; стога он после неколико тренутака замоли Паганина да му допусти да с њоме поразговара у четири ока. Паганино рече да пристаје, али под тим условом да је не сме пољубити противу њене воље; и он дами заповеди да с њиме отиде у другу собу, те да тамо саслуша оно што он хоће да јој каже и да му одговори што је њој драго.

Када су потом дама и месер Ричардо били сами, отпоче месер Ричардо, чим су сели, да њој говори овако:

— Ах, срце моје, душо моја мила, надо моја, зар ни сада не можеш да познаш свога Ричарда, који те воли више него себе самога? Зар сам се толико изменио? Ох, око моје лепо, погледај ме још који пут!

Жена се стане смејати, а затим, прекинувши га, рекне му:

— Ви веома добро знате да ја нисам толико заборавна да не бих могла у вама познати месер-Ричарда ди Кинзику,

свога мужа. Али, ви мене слабо познајете, као што сте то доказали докле сам била код вас. Јер да сте ви били паметан човек, као што желите да вас сматрају, требало би да сте толико свесни да видите да сам ја младо, чило и бујно створење, те да према томе знате шта је осим јела и одела потребно младим женама, које то из стида неће да кажу; међутим, вама је веома добро познато како сте се држали у том погледу. А ако вам је драже било проучавање закона него жена, није требало да се жените. Ви мени никада нисте личили на судију, него више на каквог гласника разних светитеља: толико су вам добро били познати празници, постови и бденија. Рећи ћу вам само ово: да сте ви својим радницима, који обрађују ваша поља, допуштали да прослављају онолико празника колико их је имао да прославља онај који је требало да обрађује мој мали вртић, никада не бисте сабрали ни зрна жита. Бог се смиловао на моју младост и упутио ми овог човека. С њиме ја живим у овој соби у којој се не зна за празнике (реч је о оним празницима што сте их ви, који сте били више предани богу него услуживању своје жене, онако много прослављали) и кроз чија врата не улази ни субота, ни петак, ни бденије, ни часни пост, који је тако дут, него се у њој ради дан и ноћ и чешља вуна. И додаћу још то да је јутрос, откако је звонило на јутрење, посао напредовао веома добро. Због тога хоћу да с њиме останем и радим докле сам млада, а празнике, постове и бденија оставићу за старост; ви пак отидите одавде у име божје што пре можете те без мене празнујте и постите колико год вам је драго.

Слушајући те речи, месер Ричардо је осећао неописив бол; и када је она ућутала, рече:

— Ах, мила моја душо, шта ти то говориш? Зар ти немаш нимало обзира према својој части и части својих родитеља? Зар више волиш да останеш овде као његова наложница него да у Пизи будеш моја жена? Он ће те, када те се насити, од себе отерати на твоју велику срамоту. Међутим, ја ћу те стално волети, и ти ћеш, чак и онда када ја то не бих хтео, увек бити господар у мојој кући. Зар ти можеш да због те непристојне и непоштене жудње оставиш своју част и мене који те волим више него свој живот? Ах, надо моја мила, не говори више тако и хајде са мном. Ја ћу отсада, пошто знам шта ти желиш, напре-

зати сву своју снагу. Према томе, срце моје мило, измени своју одлуку, те пођи са мном; јер откако си ми отета, ја више нисам имао ни једног јединог срећног часа.

Жена му на то одговори:

— Ја мислим да се о мојој части, сада кад је касно, не мора старати нико други осим мене. Да ли су се моји родитељи, удајући ме за вас, осврtали на моју част? Па, пошто они нису марили за моју част, ни ја сада не марим за њихову. И рећи ћу вам ово: овде ја могу да се сматрам као Паганинова жена, а у Пизи сам морала бити сматрана као ваша наложница. Докле је у Пизи само према месечевим менама и геометриским квадратима било могућно зближити наше планете, овде ме Паганино по целу ноћ држи у загрљају, стеже и уједа, и како ме он милује, то вам може само бог казати уместо мене. Рекосте како ћете напрезати сву своју снагу. Али, како? Зар да се трипут залетите, па да наједном љоснете? Знам ја да сте ви постали срчан витез откако сам вас последњи пут видела. Идите те своју снагу напрежите да бисте живели. Мени се чини да је вама одзвонило, јер ми толико изгледате слаби и бедни. И онда, кажем вам још и то, да се ја, када би ме тај човек оставио (премда он тако што, како држим, не би хтео учинити нипошто), не бих никада вратила к вама, пошто из вас не би, па ма колико вас човек стезао, могао исцедити ни напрстак сока. На своју велику жалост и штету, ја сам једном била код вас, те стога ћу да сву своју срећу потражим на другом месту. Још једном вам велим: овде нема ни постова ни бденија, па зато ћу да останем овде, а ви идите са милим богом својим путем, или ћу иначе почети да вичем како хоћете да ме силујете.

Када је Ричардо видео да му је сав труд узалудан те био начисто с тиме какву је глупост учинио што је, као преживела слаботиња, узео младу жену, он из собе изиђе тужан и скрханог срца. У дворници се додуше Паганину обрати са много речи, али му то нимало не поможе, те тако жену остави и у Пизу се врати не постигавши ништа. Тамо он од силног бола облесави толико да је, идући улицама, свакоме ко га поздрави или га штогод ушита, одговарао: »Бедница, не трпи празника.« И након кратког времена, он умре.

Чим је то дознао Паганино, који је знао колико га то женско створење воли, он њу узме за своју закониту жену. И њих двоје су, не осврћући се на празнике и постове, радили неуморно те своје дане проводили у радости. Према томе, миле моје даме, мени се чини да је месер Бернабо кладећи се с Амброћолом, магарца јахао окренут репу.

Тој причи се цела дружина смејала толико да у овој није било никога кога нису заболеле вилице, и све даме су једнодушно изјављивале да је Дионео казао истину и да је Бернабо био велики магарац.

Али, када је прича била завршена и када се смех мало стишао, краљица, видећи да је већ доста касно, да су сви причали и да је дошао крај њеној владавини, скиде по дужности венац са своје главе, метну га на Нејфилину главу и рече веселог лица:

— Сада, мила другарице, буди ти владарка овог малог народа.

И рекавши то, седе и опет.

Нејфила мало порумене због те указане јој почасти, тако да је њено лице било налик на мајску ружу када се расцвета узору, и она мало обори умиљате јој очи, које су се блистале као звезда Даница. Затим, када је престало хучно одобравање, које беше доказ поштовања што га је као краљица уживала код свију, и пошто је савладала своју забуну, она седе на једно мало узвишеније место и рече:

— Пошто сам, дакле, ваша краљица, ја ћу вам, не удаљавајући се од начина рада мојих претходница, који сте ви својим покоравањем одобравале, у неколико речи изнети своје одлуке, па ћемо онда, ако будете виделе да су умесне, приступити њиховом извођењу. Као што знате, сутра је петак, а прекосутра субота, дани који су, због јела која се тада једу, већини света прилично одвратни, а уз то још петак је, због страдања онога који је нас ради умро, достојан поштовања; према томе, ја сматрам да би било боље и пристојније да се ми петком, ради одавања поште господу, бавимо више молитвама неголи причама. Суботом пак жене мију главе и из ње удаљују нечистоту што се целе седмице накупила приликом вршења њихових послова, а многе од њих, из почасти према богородици, имају обичај да посте и да се недељом уздржавају од сва-

ког рада. Дакле, пошто ми тих дана не бисмо могли потпуно задржати прихваћени начин живота, мислим да бисмо добро урадили да изоставимо и причање. Затим, пошто смо овде пробавили већ четири дана, држим да би пробитачно било да, да се око нас не би прикупљао непознат свет, променимо место свога бављења, да отидемо некамо другде, а куда, ја сам то већ смислила и предвидела. Када тамо будемо били на окупу у недељу, после спавања, ви ћете имати много времена да размишљате. Па како би, због претерано велике слободе са којом причамо данашње приче, било паметно да је мало ограничимо и да се између разних случајева судбине узима једна једина врста, ја сам дошла на мисао да говоримо само о онима у којима се постигло нешто за чим се ватрено жудело или добило оно што је изгубљено. Те тако, нека свако од вас, клонећи се овлашћења што га је имао Дионео, гледа да прича оно што дружини може да буде корисно или да је бар занима.

Сви изреда одобрише говор и намере своје краљице и одлучише да буде онако како она жели. Затим краљица дозва управника двора и каза му где ће да столове постави и шта ће све радити за време њене владавине. После тога устаде заједно са целом дружином и свима даде допуштење да чине што им је драго.

Даме и господа отидоше у један мали врт, да се мало разоноде, и ту они, када је дошао час вечере, радосно и задовољно вечераше; затим, када су иза столова поустајали, Емилија, по краљичиној жељи, поведе коло, а Пампинеја отпева, уз пратњу других дама, ову песму:

Да л' имаде жене срећније од мене?
Све ми љубав права жеље испуњава!

Дођи ми, творце миља, љубави, среће веље
И сваке слатке наде, утехе, а и жеље,
Да запевамо сложно у хармоније складу;
Нећемо певат песму о болу и о јаду.
И запевајмо заједно, нек брује речи гласне,
О оном светом жару љубави наше страсне,
У којем сагорева и тоне љубав права —
Где љубљени се човек к'о сам бог обожава.

Научио си ме, драги, љубави, дивној сласти;
Кад познах твоју љубав, подлегох њеној страсти.
О, мој младићу мили, какав се може снити,

Нема на овом свету, нити га може бити,
Ни по лепоти, дражи и снази што се крије,
Ни издалека, драги, нико ти раван није.
Занела ми се душа за тобом у свом жару,
О теби само певам, мој мили господару.

А што ми души даје утехе као жени,
То је што ти се свиђам, колико и ти мени.
За блага овог света, аморе, теби хвала,
Јер све за гиме гезнух твоја ми рука дала,
И сада гврста нада крепи ми душу гисту
Да ћу на оном свету имати љубав исту;
А бог, у својој моћи, који све ово прати,
Чуваће ову љубав и благослов ће дати.

Потом је отпевано још неколико других песама, играле у се многе игре и свирало се на разним инструментима. Када је пак краљица оценила да је време да се отпочива, ви су са буктињама испраћени до својих соба; па, пошто у се два наредна дана занимали стварима о којима је говорила краљица, са жудњом су очекивали наредну недељу.

ЗАВРШАВА СЕ ДРУГИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ТРЕЋИ ДАН ДЕКАМЕРОНА,

КАДА СЕ, ПОД ВЛАДАВИНОМ НЕЈФИЛЕ, ПРИЧА О ОНИМА КОЈИ СУ СВОЈОМ ДОСЕТЉИВОШЋУ ПОСТИГЛИ ОНО ЗА ЧИМ СУ ЖУДЕЛИ ИЛИ ПОВРАТИЛИ ОНО ШТО СУ ИЗГУБИЛИ.

ГИМП

У недељу је већ почињала бледети јутарња румен, по-
чато се приближавало сунце, када краљица устаде и целу
дружина позва да устане. Још много раније беше управник
двора на место на које је требало отићи послао разне
ствари и неколицину људи, како би се тамо припремило
све што је потребно. Видевши да је краљица већ отишла,
он нареди да се све остало спреми и потовари, па онда са
слугама и служавкама, који беху остали код дама и го-
споде, и са пртљагом крене се даље.

Краљица, њене даме и тројица младих људи ударе,
праћени песмом двадесетак славуја и других птица, у за-
падном правцу једном стазом, додуше слабо угаженом, али
чато препуном цвећа, које је у зеленој трави почињало
да сунцу отвара своје чашице. Ћаскајући, збијајући шале
и смејући се, дружина беше превалила тек неких две хи-
љаде корака, када је краљица, много пре половине трећег
јутарњег часа, доведе до неке веома лепе, дивне палате,
која се уздизала на омањем брегу изнад равнице. Пошто
су у њу ушли те разгледали велике дворане и чисте и иски-
ћене собе, у којима је било свега што је за њих потребно,
главови дружине стану је хвалити и дођу до закључка да
њен господар мора бити отмен човек. Када су потом из ње
изишли и видели њено пространо, пријатно двориште, сту-
дену воду која је ту у изобиљу извирала и подруме пре-
пуне најбољег вина, стану да је хвале још већма.

После тога, готово жељни одмора, они поседају у један
хладник, који је надмашио цео врт и био украшен зеле-
нилом и пун цвећа што га је било у то годишње доба. И
тада дође ревносни управник двора и послужи их најуку-
снијим слаткишима и најбољим вином. Онда им, по њихо-
вој жељи, слуге отворе један зидом ограђени врт, који се
граничио са палатом, те они уђу у њега. Па пошто им се
он допадне у својој целини, стану да га са највећом пажњом
разгледају и у појединостима.

Свуда унаоколо и у свима правцима у њему протезале су се као стрела праве путање, покривене виновом лозом, која је те године обећавала обилату бербу грожђа и уз то, заједно са другим биљем што је у врту мирило, ширила такав мирис да се дружини чинило è се обрела између свих могућих источњачких специја. Затим, те путање су са обе побочне стране биле затворене џбуновима белих и румених ружа и јасмина, тако да је човек кроз онај пријатни и мирисни хлад могао ићи свуда не само изјутра него и када сунце високо отскочи, а да му не досађује његова припека.

Описивање колико је и каквих је све биљака имао тај врт и како оне у њему беху сређене било би исувише опширно. Али, од свију оних што успевају у нашем подневљу не беше ни једне једине које тамо не би било у изобиљу. На средини пак врта налазила се ливада са нежном травом, чије угасито зеленило прекидаше тисућа разноврсних цветића. Она је била окружена веома зеленим и сасвим пожутелим поморанџама и лимунима, који су својим плодовима, и сазрелим и несазрелим, а и својим цветним гранама у исти мах годиле и оку и чулу мириса. Насред те ливаде био је водоскок од белог мрамора, ремекдело вајарске уметности. Из њега је, не знам да ли помоћу природне или вештачки подешене снаге, кроз некакву фигуру, која је стојала на једном стубу, подигнутом на његовој средини, пут неба шикљао толико силан млаз воде да је био у стању покретати један млински камен, а затим је, уз пријатно пљештање, падао натраг у бистро корито. Та вода је, уколико није могла стати у њега, прикривеним путем отицала до краја ливаде, тамо излазила на видик и око ње текла лепим, вештачки израђеним јарцима; слични јарци спроводили су њу и у све делове врта, и она се најзад скупљала на једном месту, па одатле као бистар поточић улазила у равницу, пошто је пре тога, са приличном користи по господара, веома снажно окретала два млинска камена. Изглед тога врта, његово дивно уређење, биљке и водоскок са поточићем што је текао из њега свидео се свима дамама и тројици младих људи толико да они почну једно другом признавати, како су уверени да рај, када би га било на земљи, не би могао изгледати другаче него тај врт, и да они нису у стању да замисле какву већу лепоту, која

би могла да му се дода. Ходајући, дакле, задовољни по њему, плетући од разног грања лепе венце и слушајући птичице, које су на неких двадесет начина изводиле своје песме, као да се готово између себе такмиче, они открију још једну дражесну лепоту, коју, пошто су их заносиле друге, не беху запазили дотле: наиме, виде да је у том врту на стотину врста дивних животиња, па једно другом стану скретати пажњу на то како са једне стране излазе питоми, са друге пак јуре дивљи зечеви, како на једном месту лешкаре срне, а на другом брсте јелени, и да се ту, осим ових, налази још других различитих, безопасних и готово сасвим припитомљених животиња, те тако то веома појача њихово уживање.

Затим, када су се, разгледајући час ово час оно, довољно находали, поседају за столове, који дотле беху постављени украј дивног водоскока, па прегну јести, пошто су прво, по краљичиној жељи, отпевали шест песама и одиграли неколико игара. Послуживани су изврсно, лепо и тихо, па, када су их добра и укусна јела раздрагала још већма, они поустају иза столова и наново се одаду музици, песми и игрању. Најзад, краљици се учини да је, због велике врућине, време да на спавање иде ко хоће. Једни тоураде, а други, које је огаравала лепота тога места, не хтедну да иду, него остану да читају романе или да играју шаха. Пошто су затим, кад је избио трећи час по подне, устали и лице освежили хладном водом, скупе се по краљичиној жељи на ливади те према заведеном обичају, стану очекивати заповест да се пређе на причање о предмету који је предложила краљица. И први, коме она то стави у дужност, био је Филострато, и он отпоче овако:

ПРИЧА ПРВА.

Масето из Ламорекја гради се да је нем и постане вртар у једном женском манастиру, те се све калуђерице труде да спавају са њим.

— Има, дивне даме, доста људи и жена који су толико будаласти да озбиљно држе да једна млада девојка, којој на главу ставе белу повезачу и обуку јој црну мантију, није више женско чељаде и да њу више не обузима женска жудња, као да се она тиме што је закалуђерена прометнула

у студену стену. И када такви људи и такве жене чују што-год што је у противности са тим њиховим мишљењем, они се нальуте толико као да је посреди какав крупан и одвратан злочин противу природе, а и не помишљају на саме себе, које ни најпотпунија слобода да чине све што год хоће не може да засити, нити у обзир узимају доколицу и самоћу. Затим, има велики број других који озбиљно мисле да мотика и лопата, проста јела и велики напор сасвим лишавају земљорадднички свет његових похотних жеља и огрубљују његово запажање. Колико пак греше сви ти што мисле тако, ја ћу вам то, пошто ми је краљица заповедила, доказати једном кратком причом, не удаљујући се од предмета који је она поставила.

У овом нашем крају био је а и сада је један женски манастир, чувен због своје побожности (који је то, нећу да кажем, да не бих нахудио његовом добром гласу), чији је дивни врт пре кратког времена, када тамо беше свега осам калуђерица и њихова игуманија, све саме младе жене, обрађивао један добар човек. Како није био задовољан са својом платом, он се обрачуна с управником манастирских добара и врати у своје родно место Ламборекјо. Између оних што су га ту радосно дочекивали налазио се један млад, снажан и крупан радник, Масето по имену, и овај њега упита где је био толико времена. Добри човек, који се звао Нуто, каже му то, и онда га Масето упита шта је радио у манастиру. А Нуто му одговори:

— Обрађивао сам један манастирски леп, велики врт, овда-онда ишао у шуму по дрва, доносио воду и радио многе друге сличне послове; али, калуђерице су ми давале толико малу плату да ми је она једва стизала за обућу. Затим, све оне су младе и, како ми се чини, имају у себи ђавола, јер им човек не може угодити ни у чему. На пример, када радим у врту, једна ми рекне: »Метни то овде«, а друга: »Метни то онамо«, трећа пак узме ми из руку мотику и рече: »Не ради се то тако, него овако«, и на тај начин мучиле би ме и једиле толико да сам остављао посао и одлазио из врта. Те тако, нешто због једнога, нешто због другога, више нисам могао остати код њих те сам дошао овамо. Приликом мога поласка управник ме је замолио да му упутим кога способног човека, и ја му то

Трећи дан. *Прича прва.*

обећах. Али, имаће да попричека докле му испуним ту жељу!

Када Масето то чује, он толико силно зажели да буде у близини тих калуђерица да се стане сав топити од милине, пошто је из тих Нутових речи изводио закључак да би му за руком могло поћи да постигне ту своју жељу. Али, бојећи се да ствар не пропадне, ако то каже Нуту, он му само рекне:

— Добро си урадио што си дошао овамо! Како да један мушкарац изиђе накрај са многим женама? Боље би му било да буде међу самим ђаволима. Од седам пута оне шест пута не знају шта хоће.

Пошто су завршили свој разговор, Масето стане да размишља како би могао да буде уз њих; знао је да може изврсно радити све послове што му их је споменуо Нуто, те га није било страх да ће због њих бити одбијен, али бојао се да га неће хтети да приме зато што је веома млад и наочит човек. После дугог размишљања, он изведе овај закључак: »Манастир је веома удаљен одавде и нико ме тамо не познаје; ако се начиним немим, биће ми зацело примљен«.

При том закључку остане, метне на раме секиру, па, не рекавши никоме куда ће, обучен као пуки сиромашак крене пут манастира. Када је стигао тамо, уђе у његово двориште и у њему случајно затекне управника, кога разним покретима, какве употребљавају неме особе, стане молити да му, бога ради, даде што да поједе, па да ће му, ако је потребно, нацепати дрва. Управник га одмах нахрани, а затим му на цепање даде неколико пањева, које није могао исцепати Нуто. Он их међутим, пошто је био веома снажан, исцепа очас. После тога га управник, који је имао посла у шуми, одведе тамо и нареди му да сече дрва, а затим пред њега изведе магаре и рукама му даде знак да их на њега натовари и одагна кући. Неми човек изврши то веома добро, и због тога га управник код себе задржи више дана, како би му посвршавао још неке друге послове.

И тако се деси то да њега једнога дана угледа игуманија, те она управника упита ко је тај човек. Управник јој рече:

— То је, мадона, један глувонем сиромашак који ми се ових дана беше обратио ради милостиње; ја сам му

је уделио, а потом му дао да посвршава неке потребне послове. Када би умео да ради у врту и хтео да остане код нас, ја држим да бисмо имали изврсног слугу, који нам је потребан. Уз то је снажан, те га човек може употребити за све могуће радове. Осим тога, не бисте се морали бојати да ће се шаљукати са вашим младим калуђерицама.

Игуманија му рече:

— Божје ми вере, ти имаш право. Стога види да ли се разуме у вртарским радовима, па настани да га задржиш; подај му обућу и какву стару хаљину, поласкај му, угоди му и добро га нахрани.

Управник рече да ће то учинити. Масето пак, који је био у близини, чуо је цео тај разговор, премда се градио да мете двориште, те радосно рече за себе: »Богме, ако ме примите за тако што, ја ћу вам обрађивати врт како га није обрађивао нико никада«.

Пошто се уверио да он уме радити изврсно, управник га знацима упита, да ли би хтео код њега остати, а Масето му знацима одговори да пристаје на све што се од њега изискује, те га он прими у службу, нареди му да обрађује врт и показа му и друге дужности, а затим га остави и оде да свршава остале манастирске послове.

Како је дакле Масето из дана у дан радио у врту, калуђерице га почну задиркивати и с њиме збијати шале, као што то обично многи чине са немацима, и уз то, држећи да их он не чује и не разуме, стану га обасипати најружнијим речима; а игуманија, која је мислила да њему недостаје нешто друго, као што му је недостајао говор, не хтедне се ни осврнути на тако штогод.

Једнога пак дана, када је, после тешког рада, био прилегао да се одмори, приђу му две калуђерице девојке, које су шеткале по врту, и стану да га посматрају, докле се он претварао да спава. Једна од њих, која је била смелија, рећи ће оној другој:

— Када бих у тебе имала поверења, казала бих ти нешто што ми је више пута долазило на ум и што би можда и за тебе могло бити пробитачно.

Та друга јој одговори:

— Реци слободно; не бој се да ћу ја то казати икоме.

Онда она смелија отпочне:

— Не знам да ли си ти кадгод размишљала о томе у каквој ми строгости живимо овде и како се ни један једини мушкарац не усуђује да уђе овамо, осим нашега управника, који је стар човек, и тога немака; и више пута сам слушала од жена што к нама долазе да су све милине овога света ништавне према милини која жену обузме у мушкарчевом загрљају. Због тога сам много пута одлучивала да на томе немаку, кад већ не могу на коме другом, огледам да ли је то тако. И онда, за тако што је он најпогоднији, јер и када би хтео, не би могао нити знао да то каже коме: видиш да је то глуп деран, који је одрастао без памети. Желела бих да чујем шта ти мислиш о томе.

— Авај, — рече она друга, — шта ти то говориш! Зар не знаш да смо се ми богу заветовале да очувамо своје девичанство?

— Ах, којешта! — одговори она друга. — Колико ли се њих заветују на много штошта, па то не одрже! Нека бог нађе другу или друге што ће овај завет одржавати.

На то јој другарица рече:

— А ако затруднимо, шта ћемо онда да чинимо?

Тада рече она прва:

— Ти на несрећу помишљаш пре него што те је снашла; на тако што мислићемо онда када то наступи. Та наћи ћемо тисућу начина да сачувамо своју тајну!

Она друга још страсније зажеле да огледа каква је то зверка човек, те рече:

— Добро, дакле; па како ћемо то да изведемо?

На то добије овај одговор:

— Видиш да је већ трећи час по подне. Ја мислим да, осим нас двеју, спавају све сестре. Најпре ћемо разгледати да ли нема кога у врту, па ако не буде било никога, шта нам остаје друго доли то да га узмемо за руку и одведемо у ону колибу у коју се он склања од кише? Затим ће једна од нас остати са њим у њој, а друга ће да буде на стражи. Он је тако глуп да ће се покоравати свему што будемо изискивале од њега.

Масето, који је цео тај разговор чуо и био приправан да се покорава, чекао је само то да га која од њих двеју собом поведе. И када су оне све око себе добро разгледале и уверile се да их нико ни са које стране не може видети, Масету приђе она што је повела разговор и пробуди га, те

он одмах скочи на ноге. Она га помилова, узе за руку и, докле се он глупачки смејао, одведе у колибу; и ту Масето, ни часка не оклевнувши, учини јој по вољи. Пошто је добила оно за чим је жудела, она своје место уступи другарици, те Масето, који је и даље одигравао глупака, испуни и њену жељу. И пре него што се беху кренуле одатле, и једна и друга одлуче да још једном огледају какав је јахач тај немак. И касније, кад год би разговарале о томе, једна другој је говорила, да је она ствар слатка и много слађа него што им је причано, због чега су и даље, кад год улуче погодну прилику, немаку одлазиле и с њиме се проводиле.

Али, једнога дана запази их у томе са прозора своје ћелије једна њихова другарица и то каза двема другима. Њих три најпре се договоре да их туже игуманији. Међутим, касније измене ту своју одлуку, придруже се њима двема, те и оне постану удеоничарке Масетове имовине. Најзад, игуманија, која од свега тога није ништа запажала, идући једнога дана, када је била велика врућина, сама самцита кроз врт, наиђе на сиромаха Масета, који је, заморен ноћним напорима, спавао у хладу једног бадема и коме ветар беше посувратио кошуљу, тако да је сав био разголићен. Видећи то и знајући да је сама, игуманија стане да га посматра, и њу обузме она иста жудња која је обузела и њене младе калуђерице, те она њега пробуди и одведе у своју собу. И ту га, на највећи јад калуђерица, које су жалиле што вртар не долази да обрађује врт, задржи неколико дана, те се наужива оних милина због којих је раније обично проклињала све друге жене.

Напослетку га одатле пусти у његову собу. Али, пошто га је и опет чешће призивала и од њега изискивала више него што јој је могло припадати, сиромах Масето, коме је тешко било задовољити толике друге, најзад виде да би му његова немоћа, ако би при њој остао и даље, могла силно нахудити. Због тога, када је једне ноћи био насамо с игуманијом, он наједном одреши свој језик и проговори:

— Ја сам слушао, мадона, да је један петао потпуно довољан за десет кокошака, али да десет људи тешко или са великом муком могу да задовоље једну једину жену; а ја овде морам да услужујем њих девет! Ја то не могу да издржавам и даље низашта на белом свету. Шта више, и оним што сам досада чинио изнурен сам толико да нисам

ни за какав посао. Зато, ако бога знате, или ме пустите да идем одавде, или станите на пут томе.

Када игуманија чу где говори човек кога је сматрала немим, забезекну се и рече:

— Шта је то? Па, ја сам мислила да си ти нем.

— Мадона, — рећи ће Масето, — ја сам одиста био нем, али се као такав нисам родио, него ме је говора лишила једна болест. Ноћас сам први пут осетио да ми се он повратио, те стога богу захваљујем од свег срца. -

Игуманија му поверује и упита га, што значи то да мора услуживати њих девет. Масето јој исприча целу ствар. Када је то чула, она увиди да је свака од њених калуђерица паметнија од ње; стога Масету не даде да оде, него одлучи да са калуђерицама нађе какав пут и начин да због Масета манастир не изиђе на зао глас.

Како тих дана беше умро управник манастирских добара, оне одлуче, у договору са Масетом, пошто су једна другој повериле шта су са њим чиниле, да свету у својој околини објаве, како се њему, који је одавно био нем, помоћу њихових молитава и заслугом светитеља, заштитника тога манастира, повратио говор, и њега поставе за свога управника. Његову пак другу дужност распореде тако да ју је он могао вршити и сносити.

Премда он беше, вршећи ту своју дужност, на свет довео више калуђерчета, ипак је ствар текла тако да се никада није дознало ништа докле игуманија није умрла и докле он није остарео толико да је зажелео вратити се својој кући. И та жеља му се испуни.

Тако, дакле, Масето у својој старости, као богат човек и отац који не мора да се стара о неговању и васпитању своје деце, стигне у свој завичај, одакле беше у свет отишао са секиром на рамену. И ту је он свакоме ко би га хтео да слуша говорио да тако Христос поступа с онима који му насађују рогове.

ПРИЧА ДРУГА.

Коњушар лежи са женом краља Агилулфа. Краљ то дозна, али остане миран. Он пронађе кривца и потшиша га на једној страни главе. Овај исто тако потшиша друге, те се тако спасе.

Када је Филострато завршио своје причање, приликом којега су даме час руменеле а час се смејале, краљица зажеле да настави Пампинеја. Ова се благо осмехну и отпоче:

— Има људи који су толико непаметни да свакада теже показати се како они знају и назиру оно што им не би требало знати нити назирати; и према томе, када ти људи овда-онда осуђују преступе других особа, који би иначе остали непознати, они тиме своју срамоту само повећавају, уместо да је умањују. А да је то истина, ја ћу вам, дражесне даме, доказати противним случајем, испричавши вам, како се мудро држао један краљ поводом лукавства једног човека, кога ћете ви можда сматрати нижим од Масета.

Агилулф, краљ Лонгобарда, утврди свој престо, као што су то учинили и његови преци, у лонгобардиском граду Павији, пошто се беше оженио Теуделингом, удовицом Аутарија, ранијег лонгобардиског краља, која је била веома лепа, паметна и поштена жена, али коју је један у њу заљубљен човек довео у велику опасност.

Наиме, у времену када су у Ломбардији, под утицајем врлина и мудрости краља Агилулфа, владали благостање и мир, деси се то: да се један краљичин коњушар, који је, и поред свога ниског рода, имао већу памет него што му беше потребна за његову ниску службу и уз то био леп и висок као краљ, силно заљуби у своју господарицу. Па како га његов ниски сталеж не беше лишио схватања да је та његова љубав противна здравом разуму, он је као паметан човек не откриje никоме нити се усуди да је погледима ода краљици. И премда није имао наде да ће икада моћи да задобије њену наклоност, ипак се сам собом поносио што је своје мисли скренуо на нешто тако узвишено; па, пошто је буктео у љубавном пламу, трудио се више него иједан од његових другова да чини све што би се, по његовом мишљењу, могло допадати краљици. Поводом тога наступило је да је краљица свакада, када би се хтела

кренути у јахање, радије јахала коња што јој га он приведе него икојег другога. Запазивши то, он је сматрао да је у највишој милости, те се није одмицао од њеног стремена, јер је био сав срећан када се дотакао само њене хаљине. Али, као што често видимо да се љубав утолико више увећава, уколико се нада више умањује, слично томе збивало се и с овим сиромахом коњушарем: њему је било тешко да без и искре наде подноси своју прикривену страст. И не могући се отргнути од те љубави, он је више пута долазио на мисао да умре. Па, пошто је поразмислио како да то учини, најзад одлучи да прибегне смрти по којој би се јасно видело да је умро из љубави што ју је гајио и што је гаји према краљици. И он науми да то учини тако да у исти мах огледа не би ли том приликом своју жељу остварио сасвим или деломице. Међутим, не усуди се да штогод каже краљици или да јој своју љубав саопшти писмом, јер је знао да би му узалудно било да јој ишта рекне или пише, него смисли да некако помоћу лукавства легне уз њу. То пак лукавство састојало се у томе да нађе пут и начин да, прерушен у краља, за кога је знао да не спава стално са њом, уђе у њену собу и дође до ње. И да би могао видети како и у каквој одећи краљ одлази к њој, он се више пута преконоћ прикривао у једној великој дворници, која се налазила између краљеве и краљичине собе; и тако он једне ноћи спази где краљ, увијен у бео плашт и држећи у једној руци ужежену свећу а у другој палицу, изиђе из своје и упути се у правцу краљичине собе, једанпут или двапут куцну на врата, да се она одмах отворише и да му неко из руку узе свећу. Када је видео то и сагледао да се краљ на сличан начин и вратио, одлучи да и сам уради тако. Он дакле набави плашт какав је имао краљ и спреми свећу и палицу; затим се добро испере у купатилу, како краљици не би заударао на ђубре и открио јој подвалу, па се онда, као и обично, прикрије у великој дворници. И кад је запазио да сви спавају, те да је дошао час да оствари своју жељу или да пође у сусрет жељеној смрти, он огњилом и кременом, које беше уза се донео, искреше мало ватре, ужеже свећу, прикупи око себе свој плашт, приђе вратима и палицом куцне двапута. Њих отвори једна веома сањива собарица, узме му из руке свећу и остави је настрану; и тако он размакне завесе и легне

у кревет у којему је спавала краљица. Како му је било познато да краљ, онда када је зловољан, неће ни за шта да чује, он се начини зловољним, па се, ћутећи као што је ћутала и краљица, с њоме загрли и неколико пута упозна телесно. И ма колико да му је тешко било отићи, он устане, из бојазни да би му дуго бављење уз њу могло радост претворити у јад, узме свој плашт и свећу, изиђе из њене собе и бржеболье врати се у своју постељу. Тек што је био легао, а краљ се дигне и уђе у собу своје жене, која се томе веома зачуди; и када он уз њу леже и срдачно је загрли и пољуби, она се осети сва срећном и рекне му:

— Господару мој, шта је то с тобом ноћас? Малочас си отишао од мене, пошто си се више него обично наживао са мном, па се сад тако журно враћаш! Пази шта чиниш!

Када је краљ то чуо, њему је очас било јасно да је краљицу неко морао преварити сличним држањем и сличном одећом; али, као паметан човек, он одмах одлучи да настане да краљица не запази то што не беше запазила ни она нити икоја друга особа. Какав глупак не би учинио тако, него би рекао: »То нисам био ја! Ко је то могао да буде? Како је то било? Шта је било даље?« те би тако што могло дати повода да се жена осети увређеном, а и да пожели да и опет окуси оно што је једном окусила. Затим то што му није могло нанети ни искре поруге докле ћути навукло би на њега силну срамоту, ако би говорио.

Онда краљ одговори, више збуњен у глави него у лицу и речима:

— Жено, зар ја теби не изгледам човек који би могао да се, пошто је једном био с тобом, убрзо потом и опет врати у твој загрљај?

На то му жена одговори:

— Добро, господару мој; али, ја те ипак молим да припазиш на своје здравље.

Тада ће краљ:

— Послушаћу твој савет и овај пут отићи ћу а да те не узнемиравам.

Испуњен гневом и огорчењем због тога што га је снашло, краљ огрне свој плашт и изиђе из собе. Имао је намеру да тихо и нечујно потражи кривца, држећи да је

то укућанин и да он, па ма ко да је био, још није могао изићи из куће.

Пошто је дакле узео фењерчић са малом свећом, отиде у једно дугачко крило своје палате, које се налазило изнад коњских стаја и у којему су у многим постељама спавале све његове слуге. Држећи да се код онога ко је учинио оно што је казала жена још није могло, због издржаног напрезања, смирити било и срце, он стане, отпочевши са једног краја одељења, свакоме слузи редом спуштати руке на груди, како би се уверио да ли му срце бије живље. Сви су други спавали тврдим сном, а још није спавао само онај што је био код краљице. Према томе, чим он виде где иде краљ, сети се шта овај тражи, те се уплаши толико да му срце, које је силно куцало од напора, почне куцати још силније. Био је начисто с тиме да ће га краљ, кад то запази, убити сместа. И премда му се у глави врзмало много штошта што је био рад да учини, ипак одлучи, када виде да је краљ без оружја, да се начини да спава и да чека шта ће он учинити. Краљ већ беше опипао многе слуге, али не беше наишао ни на једнога кога би могао сматрати за кривца, докле најзад није дошао до њега; и чим је осетио да његово срце жестоко бије, он за себе рече: »Ово је тај«. Али, како не беше рад да ико дозна оно што је хтео да уради, он му не учини ништа друго доли то што му ножицама, које је донео уза се, на једној страни главе остриже мало власи, које су се тада носиле дуге, како би га по том знаку могао познати сутрадан изјутра; и када је то извршио отиде у своју собу.

Коњушар, који је све то запазио, као лукав човек виде јасно зашто га је он тако обележио; стога одмах устане, узме једне ножице, које су се случајно због коња налазиле у стаји, те полако и тихо заће од једнога до другог слуге и свима редом подједнако остриже власи изнад уха. И пошто је то учинио, незапажен се врати у своју постељу да спава.

Чим је краљ изјутра устао, он заповеди да, пре него што се отворе капије, све слуге изиђу пред њега. Тако је и учињено. И када су оне гологлаве стојале пред њим, он их почне разгледати, како би нашао онога кога је потшишао. Али, пошто је видео да је већем броју слугу коса била опшишана подједнако, он се зачуди и рекне за себе:

— Премда је онај што га тражим из ниског сталежа, ипак је, као што се види, мудар човек.

Па, како није био рад да сићушном осветом на себе навуче велику срамоту, задовољи се тиме да га опомене са две три речи и да му покаже да све зна; те тако он, обративши се слугама, рекне:

— Онај који је то учинио нека не чини више.

Други на његовом месту вешао би их, тукао и свакојаким мучењем их саслушавао и испитивао, али тиме би открио оно што сваки човек жели да прикрије; и да је, нешто, кривца нашао и осветио му се, он своју срамоту не би умањио, него би је знатно увећао и уз то би укаљао част своје жене.

Они који су чули те речи чудили су се и један другог питали шта је краљ оним својим речима хтео да каже. Али то није знао нико, осим једнога од њих на кога се опомена односила. И овај, као мудар човек, то није казао никада никоме догод је краљ живео, и више свој живот није на овај начин стављао на коцку.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Под видом исповести и чисте савести, једна дама, заљубљена у неког младог човека, наведе једног веома исправног калуђера да јој и нехотице помогне да задовољи своју љубавну жудњу.

Пошто је Пампинеја заћутала, готово сви похвалише коњушареву смелост и опрезност, а исто тако и краљеву мудрост, после чега се краљица обрати Филомени и нареди јој да настави, те ова отпоче да љупко говори:

— Наумила сам да вам испричам једну подвалу, коју је једна дама уистини учинила неком угледном калуђеру и која се сваком лаику мора допасти утолико већма што се ти калуђери махом попут будала размећу да све знају и разумеју боље од других људи, премда иза њих много изостају, пошто по нискости своје душе нису у стању ни да саме себе издржавају, него се као свиње увлаче свуда где има штогод да се пождере.

Ту причу испричаћу вам, дражесне даме, не само зато што је на мене дошао ред да причам, него и зато да бих

вам доказала да многима од нас, а не једино мушкарцима, може за руком поћи и полази да вучемо за нос калуђере, којима ми, лаковерне жене, верујемо исувише много.

У нашем граду, у којему има више преваре него љубави и верности, живела је пре неколико година једна племенита дама, коју природа беше као ретко коју жену украсила лепотом и обдарила отменошћу и дубоким оштроумљем. Премда бих могла изнети њено име и имена других особа, уплетених у ову причу, ја то нећу да учиним, а то зато што су још у животу неколико њих које би се због тога љутиле, мада би човек преко таког чега требало да пређе са смехом.

Дакле, та дама, која је била свесна свога отменог порекла и удата за једног ткача, не могаше никако прегорети то што јој муж беше занатлија, јер је сматрала да ниједан човек из ниског сталежа, па ма колико био богат, није достојан једне племићке; и пошто је, осим тога, видела да он покрај свег свог богатства није ни за шта друго доли за то да подешава боје за шарене тканине, да снује конце или да се са којом од преља препире због предива, — она одлучи да његова миловања сноси једино онда када му их никако не може ускратити, а да себи, ради свог задовољења, потражи човека који би ње био достојнији од ткача.

И тако се она заљуби у једног одличног, средовечног племића, и то толико да, када га који дан не би видела, наредне ноћи није могла да спава од муке. Али, тај племић и не осврташе се на њу, пошто не беше ништа запазио, а она је опет била веома опрезна, те се, страхујући да себе не доведе у опасност, није усуђивала да га о својој љубави обавести писмом или преко које жене. Међутим, када је једном запазила да се он много дружи са једним калуђером, који је, иако беше глуп и неотесан, због свога побожног живота био на гласу као изврстан свештеник, њој паде на ум да би он могао бити најбољи посредник између ње и милог јој човека, те тако, пошто је смислила шта да чини, у погодно време оде у његову цркву, призове га и каже му, како је рада да му се исповеди. Видевши на први поглед да је то отмена дама, калуђер се њеној жељи одазове; и, после исповести, она му рекне:

— Оче мој, ја морам да се вама обратим за савет и помоћ у овоме што ћете сада да чујете од мене. Казала сам вам чија сам и знам да познајете моје родитеље и мога мужа, који ме воли више него свој живот и који је увек готов да, као веома богат човек, сместа испуни све оно што зажелим, због чега и ја њега волим више него саму себе; и када бих само помислила, а камоли учинила штогод што се не би слагало са његовом чашћу и његовом вољом, на свету не би било грешнице која би више од мене заслуживала ломачу. Али, од неког времена један човек (имена му не знам, из вишег је сталежа, како ми се чини, висока је стаса и леп је, носи отмено црно одело и, ако се не варам, много се дружи са вама) почео је да ми се упорно удвара, тако да не могу стати на прозор или на врата нити изићи из куће а да се он не обрне преда мном, и ја се чудим што већ није овде. Његово понашање је за мене веома непријатно, пошто оно може поштену жену, без имало њене кривице, изнети на ружан глас. Била сам одлучила да га опоменем преко своје браће, али касније помислим како мушкарци понекада поруке извршују тако да на њих добијају опаке одговоре, због чега долази до свађа па и до туча. Према томе, ја сам, да бих отклонила зло и несрећу, ћутала и имала намеру да то кажем пре вама него икоме другоме, прво зато што сте ви, како ми се чини, његов пријатељ, а друго зато што вама приличи да противу таког чега опомињете не само пријатеље, него чак и непознате људе. Преклињем вас живим богом да га због таквог његовог понашања прекорите и замолите да ме остави на миру. Та има много жена које су наклоњене таквом чему и којима би то било највеће задовољство да их он узме на око и да са њима љубав проводи, докле је тако што мени веома одвратно.

Како је то изговорила, обори главу, као да ће да се заплаче. Побожни калуђер одмах схвати о коме је реч, те похвали њену добру намеру и, верујући да је истинито оно што му је саопштила, обећа јој да ће настати да је тај човек више не узнемирава. Затим јој, пошто је знао да је богата, приказа своју немаштину и најлепшим речима описа дивне стране дарежљивости и љубави према ближњему. И дама му рече:

— Молим вас, бога ради, да учините тако као што

сте казали; а ако би он стао порицати, слободно му реците да сам вам сама ја то казала и на њега се жалила.

Када је завршила своју исповест и покајала грехе, она се сети да ју је калуђер потстицао на дарежљивост и љубав према ближњем, те му кришом шаку напуни новцем и замоли га да се помоли богу за покој душа покојника. Затим устане испред његових ногу и врати се кући.

Мало касније побожног калуђера походи као и обично споменути племић; и пошто су се неколико тренутака поразговарали о овоме и ономе, калуђер га одведе устрану и лепим речима прекори због удварања и погледа којима посађује дами, као што је сама причала.

Племић се веома зачуди, јер је никада не беше ни погледао и јер није имао обичај да пролази мимо њене куће, те хтедне да се правда. Али, калуђер му не допусти ни да проговори, него му рекне:

— Немој се претварати да се чудиш и не труди се да у једном једином речи поричеш оно што још не знаш. Нисам ја то дознао од суседа, него ми се сама она поводом тога жалила горко се јадајући. И премда теби уопште не приличе такве лакрдије, рећи ћу ти још и ово: да је то једна од најгнуснијих лудорија што сам их икада запазио; стога те ради твоје части и њеног мира преклињем да се те жене оканеш и оставиш је на миру.

Племић, који је био паметнији од калуђера, очас схвати женино лукавство, па, градећи се да га је помало стид, рече му да је неће узнемиравати више, а затим, пошто се опростио са калуђером, упути се кући те даме, која је непрестано стојала на једном прозорчићу, како би га видела када пролази. Спазивши га где иде, она начини тако љубазно и весело лице да он јасно виде да је правилно схватио калуђерове речи; и од тога дана племић уобичаји да, тобож идући к некоме од својих пријатеља, пролази њеном улицом, на своју велику радост и на силну утеху те даме. Али, пошто жена после кратког времена примети да му се допала као што се и он допао њој, она зажели да га распламти још већма и увери у љубав што је гаји према њему, те уручи погодно време и погодну прилику, отиде опет ка калуђеру и, бацивши му се пред ноге, стане да плаче. Кад је калуђер то видео, благим гласом је упита шта је ново, и она му одговори:

— Оче мој, код мене нема ништа друго ново осим оно што се односи на вашега богом проклетог пријатеља, на кога сам вам се ономад пожалила. Мени се чини да је он на овом свету само тога ради да мене узнемирава и наводи на оно што ја не бих нипошто могла учинити и због чега се, када бих то учинила, никада не бих усудила да изиђем пред ваше очи.

— Шта? — рече калуђер. — Зар он није престао досађивати вам?

— Дабогме да није, — одговори дама. — Шта више, откако сам се вама потужила, он као за инат, ваљда стога што сам вам се жалила, поред моје куће пролази седам пута више него што је пролазио раније. И било би још и помозбоже да се задовољава само тиме што пролази и зија у мене; него његова дрскост и бестидност довела су га дотле да је јуче у моју кућу упутио једну жену са својим глупостима и трабуњањима и по њој ми је, као да ја немам торбица и појаса, послао једну торбицу и један појас. То је мене толико увредило и вређа ме да бих га, да се нисам побојала греха и уздржавала вама за љубав, била послала до тисућу ђавола. Него, савладала сам се те нисам хтела ништа рећи ни учинити докле о томе не обавестим вас. Торбицу и појас предам одмах тој жени, како би их вратила њему, и уз то је жестоко изгрдим; али, бојећи се да би она те ствари могла задржати за себе и рећи му да сам их примила, као што то такве жене по моме мишљењу често чине, зовнем је натраг, и истргнем их из њених руку; те тако сам их сада донела овамо, да му их дате ви и рекнете му да ми није потребно ништа његово, пошто, хвала богу и моме мужу, имам толико торбица и појаса да бих га могла угушити њима. И онда, као отац опростите ми што ћу, ако ме се не окане, то казати своме мужу и својој браћи, па нека буде што му драго; јер је мени кудикамо милије да он, ако не може бити другаче, имадне непријатности, него да ја због њега изиђем на зао глас.

И пошто је то изговорила, извуче испод плашта, непрестано још плачући, лепу, скупоцену торбицу и диван појас и калуђеру их баци у крило. Калуђер се веома расрди, узме те ствари и рекне:

— Не чудим се, кћери моја, што се ти због таког чега љутиш, и ја не могу да ти замерим на томе. Напротив, по-

хвално је то за тебе што ми се обраћаш ради савета. Ја сам њега пре неколико дана жестоко укорео, али он није одржао реч коју ми је дао. Зато ћу ја њему због тога а и због овог другог случаја натрљати нос тако да ти неће досађивати никада више. А ти уз божју помоћ угуши свој гнев, те никоме од својих ништа не саопштавај, јер би тако што могло да изазове велику несрећу. И онда, немој се бојати да ћеш поводом тога изићи на зао глас, пошто ћу ја и пред богом и пред људима стално бити постојан сведок твоје честитости.

Дама се начини као да се мало умирила, прекиде тај разговор и, пошто јој је била позната његова и његове браће лакомост, рече:

— Ноћас ми се, господине, у сну јавило више мојих сродника, и мени се чини да су они на великим мукама и да траже једино и само милостињу, а нарочито моја мати, која ми је изгледала тако тужна и бедна да је жалост била погледати је. Ја држим да она веома пати гледајући како ме душмански кињи онај божји непријатељ, те бих стога желела да за покој њене душе и душа мојих других сродника отслужите четрдесет литургија светог Григорија и очитате своје молитве, како би их господ ослободио страховитог огња.

И после тих речи, она му у руку тутну један форинат.

Калуђер новац весело узе, пробраним речима и многим примерима њу ојача у побожности и, пошто јој је дао свој благослов, са њом се опрости.

Затим, кад је она отишла, он сместа, и не слутећи да му је подвалила, пошаље по свога пријатеља. Када је племић дошао и видео га расрђена, одмах се сети да ће нешто ново чути о дами, те стане очекивати шта ће му калуђер рећи. Овај понови све што му је раније изговорио и оштрим речима силно га прекори због онога што је урадио према дамином причању. Мудри племић, који још није могао назрети шта хоће калуђер, додуше је одрицао да јој је послао торбицу и појас, али веома слабо, како код њега, ако је те ствари од даме добио, не би изазвао неповерење. Али, калуђер, разбуктан гневом, рекне му:

— Како можеш да то одричеш, опаки човече? Та то су ствари што ми их је она донела плачући. Зар их не познајеш.

Племић се начини као да се стиди и рекне му:

— Да, познајем их и признајем да сам крив; па, пошто сада видим каква је то жена, заклињем вам се да више о таком чему нећете чути ни једне једине речи.

Затим су разговарали још дуго. Најзад, будала калуђер торбицу и појас предаде своме пријатељу, пошто га је пре тога још једном посаветовао и срдачно замолио да се отселе таког чега клони; и када му је овај обећао да ће га послушати, он се с њиме опрости.

Лукавом племићу, који је, због дивног поклона а и стога што је сада био уверен да га та жена воли, био сав срећан и блажен, најпречи посао беше да јој покаже да у рукама има ове њене ствари. Жену то веома обрадује, а још више то што је видела да јој намера полази за руком. И докле је, да би је привела крају, чекала једино то да јој муж куда отпутује, деси се да он неким послом мораде путовати у Ђенову. И чим је он изјутра узјахао коња и одјездио, жена отиде побожном калуђеру и, после подужег јецања, рекне му плачући:

— Рећи ћу вам, оче мој, да ја ово више не могу да издржим; али, пошто сам вам ономад дала реч да нећу чинити ништа докле се прво са вама не поразговарам, дошла сам да се код вас оправдам; и да бисте видели зашто морам да плачем и јадикујем, казаћу вам шта ми је ваш пријатељ, или боље рећи сушти ђаво, учинио јутрос пред јутрење. Не знам какав му је злосрећан случај ишао на руку да дозна да је мој муж јуче ујутру отпутовао у Ђенову, али јутрос, у рану зору, пред јутрење, као што вам рекох, дође он у мој врт, уз једно дрво попне се до прозора моје собе те, пошто је он био отворен, хтедне да уђе у њу, а ја се пробудим и започнем викати, и била бих викала и даље да ми није казао своје име и споља ме замолио да се бога и вас ради смилујем на њега; те тако ја за вашу љубав заћутим и гола голцата, као од мајке рођена, прозору притрчим и пред носом му га затворим. Онда је он, мислим, отишао ђаволу, јер га више нисам чула. Сада сами ви расудите да ли је то лепо и да ли се тако што може сносити. Ја бар нећу више да трпим те подвиге, које сам вама за љубав трпела исувише дуго.

Чувши то, калуђер се силно наљути, па, не знајући шта да јој рекне, два или три пута је упита, да ли је до-

бро видела да је то био он, а не когод други. Дама му одговори:

— Тхе, богу хвала, познајем га толико добро да га свакада могу разликовати од других људи. Ја вам кажем да је то био он; а ако он каже да није, немојте да му верујете.

Онда калуђер рекне:

— Ту човек, кћери моја, може рећи само то да је тако што исувише велика дрскост и исувише велико неваљалство, и ти си добро учинила што си га најурила. Него, ја бих те молио да ти, кад те је већ бог сачувао од срамоте, и овога пута послушаш мој савет, као што си га већ послушала у два маха, и да, уместо да се обраћаш својим сродницима, мени оставиш да покушам умирити тога разузданог ђавола, кога сам сматрао за свеца. Ако ми за руком пође да га одвратим од његове животињске страсти, биће добро; а ако то не могнем учинити, ја ти још сада уза свој благослов допуштам да урадиш што год ти је драго.

— Добро, — рећи ће дама, — засада нећу да вас једним нити да вам се покажем непослушна. Али, настаните ви да ме он више не узнемирава, јер ја нисам вољна да вам се због тога још једном обраћам.

И не проговоривши више ни речи, она отиде веома јетка, као што је изгледало.

Тек што она беше изишла из цркве, а у њу уђе племић. Калуђер га дозове к себи, одведе настрану и обаспе најружнијим речима, назвавши га неваљалцем, неверником, вероломником. Племић, који се већ у два маха био уверио шта значе прекори и грдње тога калуђера, покуша да га нејасним одговорима покрене да говори, те отпочне:

— Нашто тај гнев, господине? Да нисам распео Христа?

Калуђер му одговори:

— Како је безобразан! Гле ти шта он трабуња? Говори као да је то било пре две или три године, те је заборавио своје мангупске подвиге. Зар си ти за неколико часова могао сметнути с ума шта си учинио о јутрењу? Где си био јутрос узору?

Племић одговори:

— Шта знам ја где сам био! Него, гласник је к вама брзо стигао.

— Разуме се, — рекне калуђер, — да је стигао брзо.

Пошто си знао да муж није код куће, ти си мислио да ће те жена одмах примити и обиснути ти се о врат. Пфуј, блудниче! Гле ти њега! Мислио би човек да не би могао ни мрава згазити, а овамо ноћу којекуда луња, увлачи се у туђе вртове и пентра уз дрвета! Мислиш ли ти да ћеш својом дрскошћу доскочити честитости те даме, те се трудиш да кроз прозор уђеш у њену собу. Ништа на белом свету није њој мрскије од тебе, а ти ипак нећеш да је се оканеш. Да оставимо настрану то што те је она својим држањем свакада одбијала, али бар моје опомене могле су да те опамете. А сада да ти кажем ово: она је досада ћутала, не из љубави према теби, него на моје молбе; али, више неће да ћути, јер ја сам јој допустио да, ако јој и даље будеш досађивао, чини што год хоће. Шта ћеш ти да радиш, ако она то каже својој браћи?

Пошто је племић тако дознао све што му је требало да дозна, он калуђера умири, како је знао и умео, многим обећањима и отиде. Наредног пак јутра узору уђе у њен врт, испентра се уз дрво, кроз отворен прозор ускочи у њезину собу и баци се у загрљај своје лепотице. И жена, која га је очекивала са силном жудњом, дочека га радосно и рекне му:

— Много хвала господину калуђеру што ти је показао пут којим ћеш доћи к мени.

И једно друго усхићавајући, исмевајући простоту будале калуђера и тужећи се на кудељу, чешљеве и гребене, њих двоје проводили су часове препуне милине и сласти. Затим су се договорили и ствар уредили тако да су се, не морајући одлазити калуђеру, још много ноћи могли састајати на исту такву проводњу, коју милост господња нека даде мени и свима хришћанским душама које жуде за њом.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Калуђер дон Феличе уги Пучча како ће путем некаквог покајања доћи до блаженства. Пучио се одаје том покајању, а дон Феличе за то време жестоко се проводи са његовом женом.

Када је Филомена завршила своју причу и заћутала, Дионео лепим речима похвали мудрост те даме, а исто тако и молитву што ју је затим очитала. Потом краљица смешећи се погледа у Памфила и рече:

— Дед, Памфило, да ово наше забављање зачиниш каквом лепом шалом.

Памфило одмах одговори да ће то учинити од свега срца, те отпоче:

— Мадона, има много особа које, тежећи да уђу у рај, другог кога уведу у њега, и не запазивши то. Тако што десило се, као што ћете чути, недавно једној нашој сусетци.

Како ми је причано, у близини Сан-Бранкациа живео је један добар и богат човек, Пучио ди Риниери по имену, који се сав савцат беше предао побожности, те најзад ступио у трећи ред братства светог Фрање и био назван брат Пучио. Придржавајући се тога свог духовног живота, он је, пошто му се сва породица састојала из жене и једне служавке и пошто се није морао бавити никаквим занатом, веома ревносно похађао цркву. Па, како је био неосетан и глуп, само је читао оченаше, ишао на литургије и проповеди, певао црквене песме заједно са световњацима, постио и бичевао самог себе, тако да се о њему причало да је члан братства у којем влада шибање.

Његова супруга, мона Изабета по имену, још млада жена од својих двадесет осам до тридесет година, била је свеже, лепо и као јабука обло створење, али морала је због те побожности свога мужа, а можда и због његове старости, да дуго времена и преко своје воље живи испосничким животом. Јер, кад код би зажелела да спава или да се са њим забавља, он би јој причао Христов живот, или проповеди брата Анастасија, или Магдаленин плач, или што друго томе слично.

У то време врати се у манастир из Париза један калуђер, дон Феличе, млад, леп, оштроуман и веома учеван човек, и брат Пучио ступи с њиме у присно пријатељство. Пошто је калуђер умео да одагна сваку његову сумњу и осим тога се, видећи с ким има посла, показивао побожним, брат Пучио отпочне га одводити својој кући и понекада позивати на ручак или на вечеру. За љубав свога мужа, и мона Изабета спријатељи се с њиме и стане да му указује своју пажњу. Како је дакле калуђер чешће долазио у кућу брата Пучиа те видео колико му је жена свежа и једра, он запази у чему она оскудева, па, да би Пучиу уштедео труд, одлучи да јој, ако икако могне, прискочи у помоћ. И

погледај је лукаво једном, погледај други пут, њему за руком пође да у њеном срцу разбукти жудњу која је њега обузимала; и запазивши то, улучи згодну прилику и каже јој шта жели. Али, премда је видео да је она вољна да ствар приведу крају, ипак није налазио пута и начина да то постигну, јер жена се не усуђиваше да се са њим састане и на којем другом месту осим у њеној кући; а у њеној кући било је тако што немогућно, зато што брат Пучио није никада никуда путовао. То је калуђера веома једило. После дугог премишљања и мозгања, њему на ум падне како ће и на који начин моћи да се незапажен са њом састане у њеном стану иако је Пучио код куће. И једнога дана када га је овај походио, калуђер му рече:

— Ја сам већ више пута опазио, брате Пучио, да ти желиш да дођеш до вечитог блаженства; али, мени се чини да си ударио дугим путем, иако има много краћи. Разуме се да папа и његови највиши прелати, којима је тај пут познат и којим они иду, нису ради да се он показује другима; јер тада би свештенство, које махом живи од милостиње, било сасвим упропашћено, пошто га световњаци више не би снабдевали милостињом нити ичим другим. Него, како си ти мој пријатељ и човек који ме је много пута угостио, ја бих ти га показао, када бих био уверен да то нећеш открити никоме другоме на свету.

Брат Пучио, који је то силно желео, стане калуђера покорно молити да му покаже тај пут, и закуне му се да неће, осим ако би му он допустио, никоме казати ништа и да ће поћи тим путом, ако би он био такав да се може ићи њиме.

— Када ми тако обећаваш, — рећи ће калуђер, — показаћу ти га. Треба да знаш да свети оци држе да онај ко је рад да се посвети мора издржати покајање које ћеш сада дознати. Ну, упамти добро ово: не кажем ја да ти након тога покајања нећеш да будеш исто онако грешник као што си сада, али наступиће то да ћеш бити очишћен од свих грехова што си их починио до покајања, тако да ће ти се они због њега опростити сасвим. Они пак које учиниш после покајања неће ти се уписати у књигу вечног проклетства, него ћеш се ти њих, као год и сада лаких, моћи да ослободиш помоћу свете водице. Дакле, пре свега потребно је да човек, када приступи покајању, прво са-

весно исповеди своје грехе; затим, он мора постити и строго се уздржавати од свега, и то пуних четрдесет дана, за које време ти не смеш, да и не говоримо о другим женама, дотаћи се ни своје рођене жене. Па онда, ти у својој кући треба да имаш једно место са којега ноћу можеш видети небо и на које би морао долазити чим зађе сунце и да тамо имаш какву широку даску, намештену тако да се, када станеш крај ње, могнеш на њу навалити леђима и руке, које би, ако хоћеш, могао да наслониш на клинце, раширити тако да, стојећи на земљи, изгледаш као да си распет. И у том положају, очију упртих у небо, ти мораш, не помичући се никако, остати до јутрења. Да си писмен човек, морао би дотле да прочиташ неке молитве које бих ти дао, али пошто ниси, имаћеш да очиташ три стотине *Оченаша* и три стотине *Богородица дјева* у славу и част свете тројице и уз то да, не одвајајући очију од неба, своје мисли скрећеш на то да је господ бог створио небо и земљу и да се сећаш колико је Христос на крсту, у положају у каквом је и сам, пропатио нас ради. Када зазвони на јутрење, отићи ћеш и, не свлачећи се, лећи у своју постељу и спавати. Пре подне мораш отићи у цркву, тамо отстојати литургију и очитати педесет *Оченаша* и исто толико *Богородица дјева.* После тога можеш мирне душе свршавати своје послове, ако их каквих имаш, а затим уподне ручати. О вечерњу мораш и опет да будеш у цркви и да тамо очиташ извесне молитве, које ћу ти дати написане и без којих би ти цео труд био узалудан; по сунчевом заласку пак отпочећеш испочетка. Радећи тако, као што сам радио и ја, ти ћеш, надам се, још пре завршеног покајања осетити чудесно дејство вечитог блаженства, ако све то што сам ти препоручио будеш чинио побожна срца.

На то ће брат Пучио:

— Па то није богзна колико тешко и може се тачно извршити; стога ћу ја, у име божје, то покајање отпочети у недељу.

И опростивши се са калуђером, отиде својој кући и, по његовом допуштењу, све то редом исприча жени. Ова веома добро схвати шта је калуђер желео постићи оним датим му саветом да остане на једном месту не мичући се до јутрења. Па како јој је тај начин изгледао веома добар, она свом мужу рече да пристаје на то и на сва друга бо-

гоугодна дела, која би он чинио ради спасења своје душе, а да ће и сама, ако не ништа друго, бар постити с њиме заједно, како би се господ што милостивије одазвао његовом покајању. Пошто се њих двоје беху тако споразумели, брат Пучио приступи, када је дошла недеља, своме покајању, а пречасни господин калуђер, који се са женом беше договорио, похађао ју је свако вече, у доба када га нико није могао видети, те су заједно јели добра јела и пића што их је доносио, па је затим спавао са њом; пред јутрење пак устајао је и ишао, а брат Пучио је долазио у своју постељу.

Место што га брат Пучио беше изабрао за своје покајање налазило се уза собу у којој је спавала његова жена, и оно је од те собе било одељено сасвим танким зидом. Према томе, када су се једном калуђер и жена исувише ревносно шаљукали, брату Пучиу учини се да се тресу даске у поду, те он, пошто је очитао стотину *Огенаша*, наједном застане, зовне своју жену и упита шта то ради. Жена, која је била веома шаљива и која је можда у тај мах јахала животињу светог Бенедикта или светог Ђованиа Гвалбертиа, одговори:

— Вере ми, муже мој, претурам се.

На то ће јој Пучио:

— Како претураш се? Шта значи то претурати се?

Грохотом се смејући, а имала је ради чега и да се смеје, она му оштроумно одговори:

— Шта! Зар ти не знаш шта то значи? Зар ми ниси хиљаду пута говорио: ко увече легне гладан, претура се целе ноћи?

Брат Пучио поверује да је пост узрок што му жена не може да спава, и да се, према томе, мора претурати по постељи, те јој одговори:

— Па ја сам ти, жено, говорио да ти не мораш постити; али, пошто си ипак хтела да постиш, немој да на то мислиш, него потруди се да заспиш. Ти се претураш тако да се сва кућа тресе.

Жена ће на то:

— Не брини се ти ништа. Знам ја шта радим; чини ти само своје, а ја ћу чинити своје, уколико будем знала и умела.

Брат Пучио се умири и настави читати своје *Огенаше*. Жена и калуђер после те ноћи наместе постељу у другом делу куће, и ту су се забављали изврсно догод је трајало Пучијево покајање. У одређени час калуђер је одлазио, а жена је прелазила у своју постељу, у коју би ускоро за-тим, по извршеном покајању, легао брат Пучио. Те тако, докле Пучио настављаше своје испаштање, а жена са ка-луђером своју проводњу, она је више пута говорила овако:

— Ти си Пучиа покренуо на покајање помоћу кога смо нас двоје ушли у рај.

Како је жени то веома пријало, она се толико навикне на калуђерову храну да је, пошто је код мужа постила посувише, након Пучијевог покајања налазила пута и на-чина да се са калуђером храни и на другом месту, те да уз велику опрезност с њиме дуго ужива.

И тако је, да се ове завршне речи не би разликовале од оних у уводу, дошло до тога да је брат Пучио, у намери да путем покајања уђе у рај, у њега увео калуђера, који му је за тамо показао најпречи пут, и с њиме заједно и своју жену, која је много оскудевала у ономе чиме ју је пречасни отац, као милосрдан човек, обилно снабдевао.

ПРИЧА ПЕТА.

Цима поклања месер-Франческу Верђелезиу свога лепог коња, како би му овај допустио да поразговара са његовом женом. Докле жена ћути, он сам себи одговара у име ње, те на крају краја буде онако како је говорио.

Чим је Памфило уза смех дама завршио своју причу, са пристојношћу отмене даме заповеди краљица Елизи да настави, и ова отпоче мало подругљиво, али не из злоће, него из старе навике, говорити овако:

— Неки који знају много држе да други не знају ни-шта, те тако они доста пута, мислећи да ће насамарити друге, најзад виде да су насамарили саме себе; стога ја сматрам као велику лудост то када неко без невоље хоће да огледа туђу умну моћ. Али, пошто се свако не би могао сложити са мојим мишљењем, ја ћу вам, придржавајући се одређеног предмета, испричати шта се десило једном пи-стојском племићу.

У Пистоји је живео један племић из породице Вергелезио, месер Франческо по имену, човек необично богат, угледан и паметан, али претерана тврдица. Када је имао да као градски поглавар оде у Милано, беше се снабдео свим оним што му је било потребно да може путовати господски; али, само још није имао коња какав би њему приличио. Не могући наћи ниједнога који би му се свидео, беше се силно забринуо.

У то време у Пистоји је живео један млад човек, неки Ричардо, који је био из нижег сталежа, али веома богат, и који се толико брижљиво одевао и кинђурио да су га сви Пистојци називали Цима, то јест кицош.

Он је одавно узалудно волео и облетао супругу месер-Франческа, која је била веома лепа и честита жена. А имао је једнога од најлепших коња у Тоскани, и он му је због те своје лепоте био необично драг. Па пошто је свима било познато да се он удвара жени месер-Франческа, неко овоме рече да ће му он, ако га замоли, тога коња дати из љубави што је гаји према његовој супрузи.

Покренут лакомошћу, месер Франческо дозове Циму и замоли га да му свог коња прода, надајући се да ће му га он поклонити. Цими се то веома допадне, те он племићу одговори:

— Месере, када бисте ми дали све што имате, не бисте од мене могли купити тога коња. Међутим, можете га добити на поклон, ако ми допустите да, пре него што бисте га одвели, поразговарам са вашом женом у вашем присуству, али у толиком удаљењу да ме може чути само она.

Гоњен лакомошћу и надајући се да ће га насамарити, племић одговори да на то пристаје и да он са његовом женом може разговарати колико год му је драго. Затим га остави у дворници своје палате, отиде у женину собу, каже јој колико лако може добити коња и нареди јој да оде до Циме на разговор. Жена је веома осуђивала ту погодбу; али, пошто је морала испунити мужевљу жељу, рекне да ће га послушати. Онда са њим уђе у дворницу, да чује шта је Цима рад да јој каже.

Пошто је још једном са племићем утврдио погодбу, Цима жену одведе у један крај дворнице, доста удаљен од свију и свакога, са њом заједно седне и стане да јој овако говори:

— Уважена госпођо! Ја сам уверен да сте ви као паметна жена морали одавно запазити колику је љубав у моме срцу разбуктала ваша лепота, која надмаша лепоту свих других женских створења што сам их икада видео, а и да не говорим о вашем највеће похвале достојном владању и вашим појединим врлинама, које би биле у стању да освоје и најпоноситију душу сваког мушкарца. Према томе, није потребно да вам речима доказујем да је моја љубав била најсилнија и најстраснија што ју је икада икоји човек гајио према икојој дами, и она ће без сумње таква остати догод овај мој бедни живот буде одржавао ове моје удове, а још и дуже, јер ја ћу вас, ако се и на оном свету моли као овде, волети вечито. И тако ви можете бити уверени да немате ничега, било драгоценог било ништавног, што бисте могли назвати толико својим као мене и чиме бисте према драгој вам вољи располагали као мноме и свим оним што је моје. А да бих вам дао потпуно јасан доказ да је тако, рећи ћу вам да бих за највећу милост сматрао да, када би ми ви заповедили штогод што вама годи а што бих ја могао учинити, то сместа урадим, као да се цео свет мора покоравати мојим заповестима. Према томе, када сам тако ваш, као што чујете, усудићу се да своје молбе упутим вама, својој узвишеној господарици, од које ми једино може доћи свеколики мој мир, свеколика моја срећа и свеколики мој спас. И зато вас преклињем, мило моје благо, једини ослонче моје душе, која се у љубавном пламу крепи надом у вас, да се на ме смилујете и да своју суровост што сте је досада показивали према мени, који сам ваш, ублажите толико да, окрепљен вашим сажаљењем, могнем рећи, како ме је ваша лепота, исто онако као што ме је љубављу разбуктала, повратила у живот, који би, ако се ваша поносита душа не би одазвала мојој молби, неизбежно ишчезао и ја умро, а ви добили назив убице. Али, да оставимо настрану то што вам моја смрт не би могла служити на част, ви бисте, уверен сам у то, овда-онда осећали грижу савести, те бисте се ражалили и сами себи понекада говорили: »Авај, колико сам зло учинила што се нисам смиловала свом сиромаху Цими«. Па, пошто би то кајање било узалудно, оно би вам само доносило још већи јад. А да не би дошло до тога, потрудите се да ми помогнете докле можете и на ме се смилујте пре него што умрем; јер једино

до вас стоји да ме учините најсрећнијим или најнесрећнијим човеком. Надам се да ћете бити толико племенита срца да нећете допустити да ми награда за такву и толику љубав буде смрт, него да ћете радосним и милосрдним одговором оснажити мој дух, који од страха цепти пред вашим лицем.

Када је то изговорио, Цима заћути и после неколико дубоких уздаха са сузама у очима стане очекивати шта ће му племенита дама да одговори. Жена пак, коју не могаху ганути његово дуго удварање, његове јуначке игре, његове јутарње серенаде и слични подвизи што их је предузимао ње ради, би веома ганута тим нежним речима страсно заљубљеног човека, те поче осећати нешто што није осећала никада дотле, наиме љубав. И мада је ћутала, желећи да изврши наредбу свога мужа, ипак њени тихи уздаси нису могли прикрити оно што је била рада да рекне Цими.

Овај мало очекне па, видећи да одговора нема, веома се зачуди, али одмах затим досети се да је то племићево масло. Међутим, пошто ју је затим погледао у лице те запазио како јој варнице севају из очију кад год у њега погледа и пошто је уз то чуо уздахе који су јој се пригушено извијали из груди, он добије мало наде и, тако охрабрен, скроји нов план и почне у име даме, која је све слушала, сам себи одговарати овако:

— Цима мој, одиста ја сам већ одавно запазила да ме ти волиш силно и искрено, а сада то по твојим речима видим још боље, те се томе радујем од свег срца. Уосталом, премда ти се учинило да сам се наспрам тебе показивала немилосрдном и суровом, немој мислити да ми је у души било оно што је моје лице изражавало. Напротив, ја сам те волела и ценила више него икојег човека, али морала сам да се тако држим зато што презах од других и што је требало да очувам своју част. Међутим, сада долази време када ћу моћи да ти јасно покажем да ли те волим и да ли ћу да ти одговорим на љубав што си је према мени осећао и осећаш, па зато утеши се и имај наде, јер месер Франческо, као што ти је познато, за који дан путује у Милано као градски поглавар, због чега си му ти, из љубави према мени, поклонио свога дивног коња. И чим он отиде, ти ћеш, дајем ти своју часну реч и заклињем ти се љубављу

што је имам према теби, након неколико дана бити код мене, те ћемо се тада наслађивати до миле нам воље. А да не бих морала да ти упућујем поруку, рећи ћу ти одмах сада ово: гледај да онога дана, када на прозору моје собе што је окренута врту видиш разастрта два убруса, дођеш к мени кроз вртне вратнице, али добро се чувајући да те нико не запази. Затећи ћеш ме где те чекам, па ћемо онда целу ноћ провести у уживању за којим жудимо.

Пошто је Цима то изговорио у име жене, он почне говорити за себе и одговори јој овако:

— Премила госпођо! Ваш дивни одговор испунио ме је толиком радошћу да је мени немогућно изјавити вам своју захвалност. Па и када бих могао да говорим као што бих желео, не бих имао довољно времена да вам захвалим онако како бих хтео и како би то било у реду. Стога остављам вама као разборитој жени да сазнате оно што покрај све своје жеље не могу речима да искажем. И рећи ћу вам само то да ћу ја неотступно тежити да извршим оно што сте ми ставили у задатак; па када затим помоћу тако великог дара, као што је тај што ми га дајете, будем добио више срчаности, ја ћу из све снаге настати да вам захвалим колико год будем могао срдачније. Засада више немам рећи ништа друго, те тако, предрага госпођо, нека вам господ удели сваку срећу и радост и све што желите. Због.

Поред свега тога, жена не проговори ни једне једине речи. Цима устане и упути се племићу. Када је овај видео где се он враћа, пође му у сусрет и смејући се рекне:

— Шта ти се чини? Јесам ли одржао дату ти реч?

— Нисте, месере, — одговори Цима, — јер ви ми обећасте да ћете ми дати прилике да разговарам са вашом женом, а овамо подесили сте да говорим са мраморним кипом.

Те речи необично се допадну племићу, који је, премда је и раније био уверен у честитост своје жене, сада о њој имао још кудикамо боље мишљење, и он рекне:

— Сада је мој коњ који је био твој.

Цима му на то одговори:

— Да, месере; али, да сам знао да ћу овакву корист постићи милошћу коју сте ми указали, ја бих вам био коња поклонио не изискујући ништа од вас. И камо среће

да сам вам га дао одмах, јер овако ви сте коња купили, иако га ја нисам продавао.

Племић се томе слатко насмеје, па затим, пошто је дошао до коња, после два три дана, отпутује у Милано, да ступи на своју дужност.

Оставши слободна у својој кући, жена стане премишљати о ономе што је Цима говорио, о љубави коју је према њему осећала и о коњу што га је он поклонио из љубави према њој; па, како га је чешће виђала где пролази покрај њене куће, рекне себи самој:

— Шта чиним ја? Зашто губим своју младост? Он је отишао у Милано и неће се враћати читавих шест месеца. И када ће ми накнадити то изгубљено време? Ваљда онда када остарим? Осим тога, да ли ћу ја икада наћи онаквог љубавника као што је Цима? Сама сам самцита, те не морам никога да се бојим. Зашто да не употребим корисно такву добру прилику, када могу? Слободу што је сада имам неће имати никада више. Уосталом, то неће дознати нико. Па и да се дозна, боље је уживати и кајати се него кајати се што се није уживало.

И пошто се тако посаветовала са самом собом, она једнога дана о прозор своје собе обеси два убруса, као што Цима беше рекао. Овај их угледа, и када је пала ноћ кришом дође до вртних вратница, па, нашавши их отворене, упути се вратима која су водила у кућу и ту затекне жену где га чека. Чим га је угледала, она му јурне у сусрет и прими га са највећом радошћу. А он, грлећи је и љубећи по стотину хиљада пута, поведе је уза степенице, те тако њих двоје одмах легну у постељу и ту допру до крајњих граница љубави.

Међутим, то није било и последњи пут, јер је Цима, догод се племић бавио у Милану, а и по његовом доласку, навраћао у њену кућу веома често, на највећу своју и њену радост.

ПРИЧА ШЕСТА.

Ричардо Минутоло воли жену Филипела Фигинолфиа. Дознавши да је ова љубоморна на свога мужа, превари је да ће се Филипело сутрадан са његовом женом састати у једном купатилу, те она оде тамо. Мислећи да је била са својим мужем, види да је била са Ричардом.

Елиза није имала ништа више да каже, те краљица заповеди, пошто је похвалила Цимину мудрост, да причање настави Фијамета, и ова смешећи се одговори: »Драге воље, мадона«, и отпоче овако:

— Добро ће бити да за часак напустимо наш град, који је, као и у свему и свачему другом, богат и разним корисним примерима, па да, као што је учинила Елиза, причамо о ономе што се десило у другим крајевима. Стога ћу ја да пређем на Напуљ и да вам испричам како је једну од оних привидних светитељки, које се тобож гаде љубави, њен љубавник навео да плод љубави окуси пре него што јој је био познат њен цвет: што ће вам у исти мах послужити као опомена да се попричувате од онога што би могло наступити и дати вам прилике да уживате у ономе што се збило.

У Напуљу, прастаром граду, који је пријатнији него икоји други град у Италији, био је некада један племићке крви и веома богат млад човек, Ричардо Минутоло по имену. Премда је имао дивну и дражесну жену, он се заљуби у другу једну, која је, по општем мишљењу, лепотом надмашала све напуљске даме и звала се Катела. И та лепа жена била је исто тако удата за једног младог племића, Филипела Фигинолфиа, кога је она, као честита супрута, волела и ценила више него ишта на свету.

Пошто је дакле Ричардо ту Кателу волео и чинио све чиме се може задобити наклоност и љубав једне даме, али ипак није постизао да му се испуни жеља, он стане да готово очајава; па, пошто није умео или могао да се ослободи те љубави, нити му је вредело да умре нити да живи. И докле је он тако проводио свој живот, једнога дана деси се да га неколико дама, његових рођака, стану одвраћати од те љубави, тврдећи да му је узалудан сав труд, пошто је за Кателу највеће благо на свету њен муж, на кога је она љубоморна толико да се и сваке птице што ваздухом пролети боји да јој га не однесе. Чим је Ричардо чуо за

ту љубомору, он скроји план помоћу којега је био рад да постигне за чим је жудео: наиме, почне се показивати да се разочарао у љубави према Кателi и заљубио се у једну другу даму, те њој за љубав стане приређивати јуначке игре, борбе и све оно што је имао обичај чинити због Кателе. И није протекло много времена, па су сви Напуљци, а и сама Катела, држали да он силно воли ту другу даму, а више не Кателу. У том своме држању истраје толико да су у то били потпуно уверени не само сви изреда, него да и сама Катела, која га се раније клонила, беше према њему постала приступачнија и да се са њим, кад год пође или дође, пријатељски поздравља као и с осталим познаницима.

Једнога дана деси се ово: Била је велика врућина, те повеће дружине дама и каваљера беху, по напуљском обичају, изишле на морску обалу да се на њој разоноде, ручају и вечерају. Дознавши да је са њима отишла и Катела, Ричардо отиде тамо и сам са својим пријатељима. И пошто су га Кателине пријатељице дуго молиле, он тобож једва пристане да им се придружи. После неколико тренутака Катела и друге даме стану да га задиркују због његове нове љубави, а он се начини као да је сав разбуктан њоме, те тако њима даде градива за шалу и разговор. Када после неког времена, као што се то обично дешава на таквим местима, једне отиду на једну а друге на другу страну, тако да уз њега остане само Катела са неколико својих пријатељица, Ричардо избаци неке речи које су се односиле на љубав њеног мужа Филипела. Њу поводом тога обузме њена љубомора толико силно да сва стане буктети од жеље да дозна шта је Ричардо хтео казати тим својим речима. Прилично дуго савлађивала се она, али више није могла издржати, те га узме преклињати љубављу што гаји према милој му жени да јој објасни оно што је изговорио о Филипелу. И Ричардо јој рекне:

— Ви сте ме заклели женом која је мени толико драга да вам ње ради не могу ускратити одговор на то што ме питате. Стога сам приправан да вам све кажем, али само тако ако ми обећате да ни речи о томе нећете рећи ни њему нити икоме другоме догод се не будете уверили да је цела истина оно што ћу да вам испричам. Уз то ја ћу вам, ако желите, дати упутство како ћете моћи и да се уверите.

Њој се допадне тај његов захтев, јер још већма поверује да он говори истину, те тако му се закуне да то неће одати никада. Пошто се њих двоје затим повуку устрану, да их ко не би чуо, Ричардо отпоче овако:

— Мадона! Када бих вас волео онако као што сам вас волео некада, ја не бих имао смелости да вас озлоједим; али, пошто је те љубави нестало, нећу се устезати да вам рекнем истину. Не знам да ли је Филипело кадгод запазио да вас ја волим, или да ли се побојавао да бисте ви могли заволети мене; али, било како му драго, тако што није одавало његово држање. Међутим, сада, пошто је можда сачекао да му по његовом мишљењу више нисам сумњив, он хоће да, како видим, учини мени оно што сам ја, као што је замишљао, био рад учинити њему: то јест хоће да добије моју жену. Он јој је у последње време потајно досађивао многим порукама, које сам све дознао од саме ње, и она му је на њих одговарала онако како сам је ја учио. Међутим, јутрос, пре него што ћу кренути овамо, затекнем у својој кући неку старицу у разговору са мојом женом. Одмах сам био начисто шта је посреди, те стога дозовем своју жену и упитам је шта хоће та баба. А жена ми рекне: »То је Филипелова подводачица. Ти си њему својим одговорима давао наде, те ме он сада не оставља на миру, него ми поручује, како жели да јасно зна шта мислим да чиним, и како је готов да, ако ја пристајем на то, подеси да се састанемо у једном од овдашњих купатила; и за то ме непрестано моли и преклиње. Али, да ме ти ниси, не знам зашто, наводио да одигравам ту улогу, ја бих та се већ одавно била отарасила тако да ме никада више не би ни погледао.« Онда сам ја дошао до закључка да је он забраздио исувише дубоко, те сам одлучио да то кажем вама, да бисте видели како се награђује ваша непоколебљива верност, која је мене доводила до ивице гроба. Али, да не бисте мислили да су ово празне речи или бајке, него да бисте, ако хоћете, могли видети и опипати истину, ја сам својој жени препоручио да старици, која ју је чекала, одговори да је готова да сутрадан у три часа по подне, када све живо спава, буде у одређеном купатилу. Када је подводачица чула тај одговор, она весело и радосно оде од ње. Али, немојте мислити да ћу ја тамо упутити своју жену. Међутим, да сам на вашем месту, подесио бих ствар тако да се

он састане са мном уместо с оном са којом се жели састати, па затим, пошто бих неко време провео са њим, дао бих му могућности да види са ким је био, и тако бих му указао част коју је заслужио. И када бисте ви то учинили, он би, како мислим, био осрамоћен тако да би била освећена неправда што ју је нанео и вама и мени.

Чим је то чула, Катела потпуно поверује његовим речима, као што то обично чине љубоморне особе, не помишљајући ко јој то говори, или да ју је он могао преварити, те одмах стане у везу са тим доводити извесне ствари што их је раније запажала. Затим, разбуктана силним гневом, одговори му да је то не стаје богзна каквог труда и да ће учинити тако, а да ће њега, ако дође, постидети толико да ће целога свог века, кад год погледа у коју жену, морати да се сећа тога свог доживљаја. Задовољан тиме и уверен да је тај план добар и да ће имати успеха, Ричардо њу многим речима утврди у њеној одлуци и у њеном веровању; али, у исти мах је замоли да ником не казује шта је од њега чула, и она му то обећа. Наредног јутра отиде Ричардо једној доброј жени, сопственици купатила које је он споменуо Кателi, каза јој шта намерава да учини и замоли је да му иде на руку уколико јој је то могућно. Добра жена, која је њему израније била веома обавезна, рекне му да ће драге воље учинити све и са њим се договори шта да се ради и говори. Она је у кући у којој се налазило купатило имала једну собу, која беше веома мрачна, пошто није било ниједног прозора кроз који би улазила светлост. Ту собу намести она према Ричардовом упутству и у њу унесе најбољу постељу што ју имађаше на расположењу, те Ричардо, пошто се наручао, легне у њу да сачека Кателу.

Ова се увече, када је саслушала Ричардове речи и у њих поверовала више него што је требало да то учини, врати кући веома гневна. Ускоро потом дође и Филипело, који се, пошто је можда такође био због нечега нерасположен, не покаже нежним као обично. Када је то видела, њена се сумња увећа, и она за себе рекне: »Одиста, њему је у глави само та жена са којом мисли да се сутра проводи и наслађује; али, то ће га скупо стати«; и тим мислима и мозгањем шта да му каже када му се буде подала бавила се готово целу ноћ.

Да би посао свршила, Кателa дозове своје друштво и, када је било три часа по подне, оде у купатило што јој га је Ричардо означио, па, нашавши тамо добру жену, упита је да ли је тога дана ту био Филипело. А жена, коју Ричардо беше научио шта ће да говори, рекне јој:

— Јесте ли ви она дама која је рада да се са њим поразговара?

Кателa одговори:

— Да, ја сам та.

— Онда, — рекне добра жена, — изволите ући к њему.

Кателa, која ту беше дошла да потражи оно што није желела наћи, уђе у показану јој собу, где је био Ричардо, покривене главе и за собом закључа врата. Чим ју је угледао, он радосно скочи, стегне је у загрљај и тихо јој рекне:

— Добро дошла, душо моја!

Како је Кателa желела да буде сматрана за другу жену, она њега од свег срца загрли и пољуби, али не проговори ни једне једине речи, јер се бојала да ће је он познати, ако би говорила. Соба је била веома мрачна, што се обома допадало, и њихове очи нису могле, чак ни после дужег бављења у њој, повратити ни најмањи део своје снаге. Ричардо ју одведе у постељу, и ту су њих двоје никако не разговарајући, пошто су се бојали да би их глас могао одати, дуго и дуго уживали једно у другом и наслађивали се. Најзад, када се Катели учинило да је време да искали свој гнев, она стане јетко говорити:

— Авај, какве су худе среће жене и колико су глупе многе од њих које воле своје мужеве! Тешко мени јадници! Већ пуних осам година дана волим те више него свој живот, а ти, као што видим, чезнеш и буктиш од љубави према туђој жени, неваљалче и ниткове! Са којом ли мислиш да си био? Био си с оном коју одавно лажним миловањем обмањујеш тобож је волећи, мада волиш другу. Ја сам Кателa, а не Ричардова жена, неверниче! Ослушни добро, да би познао мој глас: ово сам одиста ја. Чини ми се да ће протећи тисућу година докле те могнем извести на светлост белог дана и постидети те пред целим светом како си заслужио, псетиште ниједно! Ах, јадница ја! Кога ли сам толико година онако срдачно волела? Ово проклето псето, које је, мислећи да му је у загрљају нека друга, за ово кратко време откако сам овде са њим, показало више

милоште и нежности него за све време нашега брака. Данас си био толико буjан, отпађено псетиште, а код куће си слаб, изнемогао, изнурен. Него, нека је слава и хвала господу, обрађивао си своју њивицу а не, као што си држао, туђу. Не чудим се што се ноћас ниси приближавао мени: та био си рад да свој товар искрцаш на другом месту и да у борбу ступиш као свеж витез; али, вода је, богу хвала, текла куда треба да тече. Што не одговараш, ниткове? Зашто не кажеш штогод? Да ниси занемео када си чуо мој глас? Не знам шта ме задржава да ти нокте не заријем у очи и ископам их. Мислио си да ћеш своје неваљалство моћи да изведеш тако да нико за њега не дозна; али, заклела се земља рају да се сваке тајне знају. Није ти пошло за руком, јер ја за трагање имам боље псе него што си ти замишљао.

Ричардо је у себи уживао у томе што она говори, те ју је све већма грлио, љубио и миловао, не одговарајући јој ништа. Она настави:

— Наравно, ти сада мислиш, одвратна псино, да ћеш ме умирити и утешити својим претворничким миловањем; али, љуто се вараш: ја нећу да се смирим догод те не осрамотим пред свима нашим сродницима, пријатељима и суседима. Нисам ли ја исто онако лепа, ниткове, као и жена Ричарда Минутола? Зар нисам племићка као и она? Зашто ми не одговараш, гнусно псетиште? По чему је она боља од мене? Одмакни се, не дотичи ме се, за данас си довољно крхао копље! Знам ја веома добро да ти то што сада чиниш, знајући ко сам, чиниш само насилу; али, ако ми господ подари своју милост, научићу ја тебе памети. И не знам шта ме још уздржава да не дозовем Ричарда, који ме је волео више него себе самога, али се никада није могао похвалити да сам га ја ма и један једини пут погледала, премда не бих била погрешила да сам му се одазвала. Ти си мислио да ћеш овде имати његову жену, а то је, што се тебе тиче, исто као да си је имао. Према томе, када бих се ја њему подала, ти не би имао право да ме осуђујеш.

И она је и даље говорила и горко јадиковала, тако да Ричардо, побојавши се да не дође до какве велике несреће, најзад одлучи да јој се открије и ослободи је заблуде. Он је рукама обухвати и, држећи је добро, да не би могла побећи, рече јој:

— Не љутите се, мила моја душо; оно што нисам могао постићи љубављу, Амор ме је научио да постигнем лукавством. Ја сам ваш Ричардо.

Када је Кателa то чула и познала га по гласу, хтедне да одмах скочи са постеље, али не могадне; онда заусти да вичe; али, Ричардо јој руком зачепи уста и рекне:

— Оно што је једном било, мадона, не може се поделити да није било, па ма ви викали целога свог века; а ако будете викали или на који други начин учинили да за ово когод дозна, из тога ће потећи две ствари. Једна је та (а тако што било би за вас непријатно) што бисте изгубили своју част и свој добар глас; јер када бисте ви казали да сам вас овамо домамио на превару, ја бих рекао да то није истина, него да сам вас новцем и поклонима, које сам вам обећавао, придобио да дођете на ово место, па да сте ви, пошто их нисте добили у изобиљу, као што сте се надали, плануле гневом и подигли вику и буку; међутим, познато вам је да свет радије верује у зло него у добро, те би се тако више веровало мени него вама. Друга је пак ствар та што би због оваког чега наступило смртно непријатељство између вашега мужа и мене, те би тако лако могло доћи до тога да ја убијем њега или он мене, а то свакако не би могло да вас обрадује или учини равнодушном. И стога, срце моје мило, немојте да у исти мах срамотите саму себе и у опасност и свађу увлачите свога мужа и мене. Ви нисте прва нити ћете бити последња која је преварена, и ја вас нисам преварио да узмем оно што је ваше, него сам то учинио из силне љубави коју осећам према вама и коју ћу као најпонизнији роб осећати стално. Па како сам ја већ одавно био ваш, као год што је ваша била свеколика моја способност и имовина, моја је жеља да то отсада буде у још већој мери. Уосталом, ви сте били паметни у многом чему другом, те се надам да ћете бити паметни и у овоме.

Докле је Ричардо тако говорио, Кателa је горко плакала; и премда је била веома узбуђена и увређена, ипак је схватила његове разложне речи и увидела да би могло наступити оно што јој је казао, те стога рече:

— Не знам, Ричардо, да ли ће ми господ дати снаге да поднесем срамоту и превару што си ми их нанео. Нећу да вичем овде, где ме је довела моја лакомисленост и љубомора; али, можеш бити уверен да се нећу смирити догод

се не осветим за ово што си ми учинио. Стога ме остави и немој ме држати више. Добио си што си желео и намучио си ме до миле ти воље. Време је да ме пустиш. Пусти ме, молим те.

Ричардо, видећи је још веома узбуђену, одлучи да је не пусти догод се потпуно не умири. Стога је стане најлепшим речима ублажавати, преклињати и молити, те се она најзад савлада и са њима се измири. Затим, уз њен пристанак, њих двоје остану још подуже заједно у највећем наслађивању.

И пошто је увидела да су љубавникови пољупци кудикамо слађи од мужевљевих, она своју суровост према Ричарду преобрати у љубав, те је од тог дана Ричарда искрено и нежно волела и, уз потребну опрезност, подешавала да се чешће састају и у својој љубави уживају.

Дао би бог да и ми уживамо у својој!

ПРИЧА СЕДМА.

Тедалдо, који се наљути на своју даму, оде из Фиренце. После неког времена врати се као поклоник светог гроба: говори са том дамом, објасни јој њену заблуду, спасава њеног мужа од смрти на коју је осуђен што је тобож убио њега и измири га са браћом; затим, уз опрезност, са својом дамом ужива у љубавној срећи.

Тек што је била заћутала Фијамета, чије се причање беше свима допало, а краљица, да се не би дангубило, дужност пренесе на Емилију, те ова отпоче:

— Ја ћу да се вратим у наш град, из којега су се удаљиле две моје претходнице, и описати вам како је један наш сугрђанин наново дошао до своје изгубљене даме.

Дакле, у Фиренци је живео један млад племић, Тедалдо дељи Елисеји по имену, и он је био силно заљубљен у једну даму, која се звала мона Ермелина и била удата за неког Алдобрандина Палерминиа, па је својим отменим држањем постигао оно за чим је жудео, то јест да она буде његова. Али, противу њихове љубави окоми се усуд, тај вечити противник срећних створења; јер дама, која је испуњавала сваку Тедалдову жељу, наједном га, не зна се зашто, лиши своје наклоности, тако да га више не само не

хтедне примати, него ни погледати. Због тога он падне у дубоку сету и веома се растужи; ну, његова љубав беше остала у таквој тајности да нико није знао прави узрок те његове сете и туге. Па, пошто се на све могуће начине потрудио да и опет задобије њену љубав, коју је ни крив ни дужан изгубио, те видео да му је свеколик труд узалудан, он сиромах, тежећи да њој, која је била узрок његове несреће, не да прилике да с уживањем гледа његове патње, одлучи да отпутује у бели свет. И не казујући то никоме од рођака, пријатеља или познаника, осим једном другу од кога није ништа крио, он се, пошто је прикупио довољно новца, једнога дана отисне на пут. Под лажним именом Филипо ди Сандолечо дође он у Анкону, ту се упозна са једним богатим трговцем, ступи код њега у службу и са њим заједно на његовом броду отпутује на Кипар. Трговцу се његово држање и владање допадну толико да му даде не само добру плату, него га још прими за члана своје трговачке куће и, поред тога, повери му велики део својих послова; и те послове свршавао је он тако изврсно и ревносно, да после неколико година постане ваљан, богат и угледан трговац. Премда се, покрај свију тих својих послова, често сећао своје немилосрдне даме, те много патио од љубавног бола и силно жудео да је још једном види, ипак је био толико чврст да се седам година савлађивао. Али, једнога дана чује он где на Кипру неко пева једну љубавну песму коју је он некада срочио и у њој опевао своју и своје даме љубав и њезине милине, и тада му на ум дође мисао да није могућно да га је она заборавила, те се у њему разбукти толика жеља да је види да, не могући више сносити, одлучи да се врати у Фиренцу.

Затим, пошто је средио све своје послове, са једним јединим слугом отпутује у Анкону, одатле све своје ствари, чим су стигле, пошаље једном пријатељу своје трговачке куће у Фиренцу, па се за њима потајно и заједно са слугом крене тамо и сам у одећи поклоника који се враћа са светог гроба; и када у Фиренцу стигну, отседну у једну гостионицу коју су држала два брата и која се налазила у близини куће његове даме. И он се одатле одмах упути тамо, не би ли како могао њу видети; међутим, виде да су врата и прозори затворени, те се због тога побоја да је умрла или се некамо отселила. Замишљен и забринут, отиде

кући своје браће, и тамо сва четири брата затекне у црној одећи, чему се веома зачуди. Знајући да се, откако је отишао у свет, беше изменио толико да није могао лако бити познат, он смело приђе једном обућару и упита га зашто су та четири човека у црнини. А обућар му одговори:

— Они носе црнину зато што је, нема отада ни петнаест дана, убијен један њихов брат, који је одавно отишао у свет и који се звао Тедалдо; и ако је онако као што сам чуо, пред судом је доказано да га је убио неки Алдобрандино Палермини, који је већ у тамници, а то је, вели се, учинио зато што је он волео његову жену те се овамо вратио да би био уз њу.

Тедалдо се веома зачуди томе што је неко могао толико бити сличан њему да сматрају да је то он, и Алдобрандинова несрећа болно га дирне.

Увелико је већ била ноћ, када се он, пошто је дознао да је Алдобрандинова жена жива и здрава, главе препуне свакојаких мисли врати у гостионицу. Ту он са својим слугом вечера, а затим отиде у одређену му собу, која се налазила у највишем спрату. Због многих мисли које су му се врзмале по глави, због лоше постеље, а можда и због тога што је вечера била мршава, није могао заспати никако, иако је била превалила поноћ. И докле је будан лешкарио, њему се наједном учини да чује како неке особе са крова слазе у кућу, а одмах затим кроз пукотине на вратима угледа где се приближава нека светлост. Стога тихо приђе једној пукотини и стане гледати шта се збива; тада виде како нека веома лепа млада женска прилика у руци држи свећу и како њој приђоше три мушкарца, који беху сишли са крова. Пошто су се љубазно са њом поздравили, један од њих ће јој рећи:

— Сада најзад, богу хвала, можемо бити спокојни, пошто смо као поуздано докучили да су браћа дознала да је Алдобрандино Палермини убио Тедалда Елисеји, да је то и сам признао и да је пресуда већ потписана. Него, поред свега тога, потребно је ћутати, јер бисмо, ако би се икада дознало да смо то били ми, дошли у исту опасност у којој је Алдобрандино.

И пошто то кажу тој женској прилици, која се томе веома обрадује, сиђу доле и оду да спавају.

Тедалдо, који је све то чуо, стане да размишља у колике и какве заблуде може упасти човеков разум. Помислио је најпре на своју браћу, која су уместо њега сахранила и оплакивала неког другога, а затим на основи безразложне сумње оптужила једног невиног човека и помоћу лажних сведока довела га дотле да буде осуђен на смрт, па онда на слепу строгост не само закона, него и судија, које се доста пута као ревносни поборници истине лаћају сурових средстава те људе гоне да се криво заклињу, мада себе називају слугама бога и правде, а овамо слуге су црног ђавола и највеће неправде. Потом узме да премишља како да спасе Алдобрандина, и скроји план шта све да учини.

И чим је сутрадан изјутра устао, он отиде, када му се учинило да је за то погодан час, сам, без слуге, кога остави у гостионици, кући своје даме; па, како су врата случајно била отворена, уђе у њу и своју даму угледа где у приземној дворници седи сва тужна и у сузама, те умало што и сам из сажаљења не бризну у плач. Приђе јој и рече:

— Не јадикујте, мадона; ваша утеха је близу.

Када је дама то чула, она подигне главу и плачући рекне:

— Ти си, добри човече, свакако какав странац поклоник. Шта знаш ти о мојој утеси и о моме јаду?

Поклоник одговори:

— Ја сам, мадона, из Цариграда. Овамо стигох малочас као божји изасланик, да ваше сузе преобратим у осмех и да вашега мужа спасем од смрти.

— Па, када си из Цариграда и када си стигао малочас, — рећи ће дама, — откуда ти знаш ко је мој муж и ко сам ја?

Онда јој поклоник исприча од самог почетка сву Алдобрандинову несрећу и каже јој ко је она, откада је удата и много штошта друго из њеног живота што му је било познато. Дама се томе веома зачуди, па, мислећи да је он пророк, падне пред њега на колена и стане га богом заклињати да, ако је дошао да спасе Алдобрандина, похита што игда може, пошто је време кратко. Поклоник, који се држао као прави светитељ, рекне јој:

— Устаните, мадона, и не плачите, него слушајте што ћу вам рећи; али, пазите да то не казујете никоме. Према ономе што ми је бог открио, вас је та невоља снашла због

једног греха који сте учинили одавно, те је господ хтео да вас деломице казни тим јадом, и он хоће да ви тај грех поправите; а ако то не учините, доживећете још већу беду.

Дама му на то одговори:

— Ја, господине, имам много грехова, те не знам који од њих бог жели да га поправим; стога ми то кажите, ако вам је он познат, па ћу ја учинити све што могу да бих га поправила.

— Ја знам тачно, мадона, — рече поклоник, — који је тај грех, те нећу да вас о њему испитујем ради тога да бих га знао још тачније, него зато како бисте, казујући ми га, осећали још већу грижу савести. Али, да пређемо на ствар! Реците ви мени да ли сте кадгод имали љубавника.

Када је дама то чула, она дубоко уздахне и веома се зачуди, пошто је мислила да то не зна нико на свету, иако се оних дана, када је сахрањиван човек за кога се мислило да је Тедалдо, нешто о томе зуцкало на основи глупих причања Тедалдовог друга, који је то знао. И она одговори:

— Видим ја да вама бог открива све човечје тајне, и стога нећу од вас да кријем истину. Цела је истина да сам у својој младости силно волела онога несрећног младог човека за чију је смрт окривљен мој муж. И ја сам њега оплакала онако како је то изискивао мој бол; јер ма колико да сам се према њему показивала непажљива и немилосрдна пред његов одлазак, ипак њега из мога срца не могаше истргнути ни његов одлазак ни његова смрт.

Поклоник јој рекне:

— Не, нисте ви никада волели онога несрећног младог човека, него Тедалда Елисеји. Али, реците ви мени због чега сте се расрдили на Тедалда. Да ли вас он није кадгод увредио?

А дама му одговори:

— Не, није он мене увредио никада; али, повод нашем раскиду био је говор једнога проклетог калуђера, коме сам се једном исповедила: јер када сам му казала колико тог човека волим и описала му наш присни однос, он се на ме толико развикао да још и сада дршћем, и рекао ми је да ћу ја, ако од њега не одустанем, морати да одем право у ђаволове чељусти и бити бачена у вечити огањ. Мене је тада обузео такав страх да сам одмах одлучила да своје од-

носе са њим сасвим прекинем, па да не бих долазила у искушење, више нисам хтела да од њега примам ни писма ни поруке. И да је, нешто, он истрајао, уместо што је, као што мислим, у очајању отишао у свет, може бити да бих ја била попустила гледајући га како чезне као снег на сунцу, пошто сам за њим жудела више него и за чим на свету.

Онда ће поклоник:

— То је, мадона, управо онај грех због којег сада патите. Ја поуздано знам да Тедалдо вас није ни на шта наговарао. Када сте се ви у њега заљубили, учинили сте то по својој драгој вољи, зато што вам се допадао. Он вам се приближио по вашој сопственој жељи и са вама се упустио у присни однос, у којему сте ви и речју и делом према њему показивали толику наклоност да бисте, да вас је волео раније, били своју љубав ухиљадустручили. И ако је то било тако, а знам да је тако било, шта је вас могло навести да се толико сурово од њега отргнете? Требало је да о томе поразмислите раније те да, ако сте држали да ћете се због тога морати да кајете, тако што не чините. Као год што је он био ваш, исто тако били сте ви његова. Ви сте били у праву да га више не сматрате својим, али лишити њега вас то је, ако он није пристајао на то, била отимачина и неправда. Затим треба да знате да сам ја калуђер и да знам какви су калуђери, те ако вам о њима будем у вашу корист говорио мало опширније, тако што неће бити онако непристојно као када би то чинио ко други; и ја о томе говорим радо, како бисте њих познали боље него што сте их познавали досада. Некада су калуђери били побожни, смерни људи; међутим, они који се данас називају калуђерима и који желе да се за калуђере сматрају немају на себи ничега калуђерског осим мантије, а ни она више није калуђерска мантија; премда је оснивач монаштва прописао да мантије буду скромне, просте и од најобичнијег сукна, како би биле огледало душе која се одрекла пролазних ствари у тренутку када је тело умотано у тако бедну хаљину, они их данас израђују раскошне и од најскупоценијих тканина, дајући им угодни архијерејски крој, и не стиде се да се у њима шепуре по црквама и улицама, као што то световњаци чине у својим оделима. И као год што је рибар рад да својом мрежом одједном

из реке извуче што је могуће више риба, тако се и они труде да под своју пространу мантију спетљају што већи број богомољки, удовица, глуших жена и људи, и у томе су ревноснији него и у чему другом. Према томе, праву истину да кажем, они немају мантију, него имају боје мантија. И докле су стари монаси настојавали да спасавају душе у људи, данашњи настојавају да придобију жене и да дођу до богатства, те тако цео њихов рад и труд је у томе да проста створења застрашавају виком и оним што им описују и да им докажу да ће једино милостињом и молитвама бити ослобођени грехова, а то чине зато да би њима, калуђерима, који су у монаштво ступили не из побожности, него из нискости и лености, једни доносили хлеб, други слали вино, а трећи приређивали даће за покој душа својих покојника. Оно, истина је да молитве и милостиња човека ослобађају греха; али, када би они што дају милостињу видели или знали коме је дају, они би је радије задржали за себе или бацили свињама. И онда, пошто калуђери знају да ће уживати утолико више уколико мање има богаташа, сваки од њих труди се да виком и застрашивањем друге одвраћа од онога до чега он жели да дође. Они грме противу покварености у мушкараца, да би их одвратили од ње, те да жене остану њима, калуђерима. Они осуђују зеленашење и непоштену зараду, како би сами, дошавши до новца стеченог на тај начин, могли тим новцем, који по њиховом тврђењу свет води у пропаст, израђивати скупоценије мантије и долазити до епископских и других виших архијерејских чинова. А када их когод прекори због тога и других сличних безакоња, они само одговоре, мислећи да су се тиме довољно оправдали: »Чините оно што ми говоримо, а не оно што ми чинимо«, као да овце могу бити срчаније и јаче од пастира. И они веома добро знају колико тих којима они тако одговоре тај одговор разумеју сасвим другаче него они. Данашњи калуђери хоће да ви чините оно што вам они рекну, то јест да им кесе пуните новцем, поверавате своје тајне, чувате своју чедност, будете трпељиви, праштате увреде, клоните се оговарања — све сама добра, часна, богоугодна дела. А зашто то они изискују? Зато да могу чинити оно што не би могли да чине када би то чинили други људи. Ко још не зна да без новца не може бити планованња? Ако ти свој новац утрошиш на своју проводњу,

онда калуђер не може пландовати у своме манастиру. Врзмаш ли се око жена, калуђерима нема опстанка међу њима. Не будеш ли трпељив и не прашташ ли увреду, калуђер се неће усуђивати да ти уђе у кућу и да укаља образ твоје породице. Него, зашто се ја упуштам у појединости? Тако се правдајући, они себе пред паметним светом само оптужују. Зашто су ступили у монаштво, ако су знали да се не могу уздржавати и бити побожни? Или зашто се, пошто су се већ закалуђерили, не управљају према светим речима Јеванђеља: »Христос стане да чини обоје: и да ради и да поучава«? Дакле, потребно је да чине оно што се пристоји, па да онда у томе поучавају друге. За свог живота видео сам тисуће њих који су у својој страсти ишли у пов не само на световне жене, него и на калуђерице по манастирима; и то су били управо они који су највише грмели на проповедаоницама. И зар у такве људе да имамо поверења? Ко то чини, нека чини; међутим, бог зна да ли је то паметно. Али, рецимо, мадона, да је одиста онако како вам је говорио тај ваш калуђер што се на вас издирао, то јест да је то велики грех погазити супружанску верност, зар није кудикамо већи грех једног човека лишити онога што му је најмилије, убити га или увалити у беду и нагнати га да лута по белом свету? Да је тако, признаће свако живи. Када нека жена живи са којим човеком, то је природан грех; али, тога човека лишити онога што је њему све и сва, убити га или одагнати од себе, грех је који долази из зле и опаке душе. Да сте ви Тедалда лишили свеколиког његовог блага, то јест вас, који сте по својој драгој вољи постали његова, то сам већ доказао малочас. Затим, кажем вам и то да сте га убили, пошто сте својим држањем с дана у дан тога човека покретали да сам себе убије. Међутим, по закону, онај ко другога наведе да учини какво зло крив је исто онако као и онај ко га је учинио. А да сте ви исто тако узрок што је он седам година дана у бедном стању лутао по свету, ни то се не може опорећи. Те тако сте ви тим трима стварима учинили много већи грех него да сте наставили свој однос са њим. Али, дед да видимо ово: да ли Тедалдо можда није заслужио тако штогод? Није, зацело. То сте признали и сами. Уосталом, и сам ја знам да вас је он волео више него свој живот. Нико никада није коју жену онако поштовао, узносио и хвалио као што је то чи-

нио он наспрам вас кад год би се обрео у каквом друштву, где би могао часно и не изазивајући ни најмању сумњу говорити о вама. Он је у ваше руке био положио све своје добро, сву своју част и сву своју слободу. Зар он није био племић? Зар није био најлепши међу својим суграђанима? Зар није био изврстан у свему што краси младе људе? Зар није био омиљен? Зар га нису уважавали и волели сви грађани изреда. И то све морате признати као тачно. Како сте дакле ви због трабуњања једног глупог, залудног и завидљивог калуђера могли донети онако сурову одлуку противу човека кога сте волели? Мени никако не иде у главу то што има жена које неко може залудити толико да презиру и потцењују људе, уместо да се, при помисли шта су оне и колико је бог мушкарце оплеменио више него иједно друго створење, сматрају срећнима када их који од њих воли, те да настану да се и оне њему допадну и из све снаге се потруде да их он никада не лиши своје љубави. А шта сте учинили ви, потстакнути бунцањем једног калуђера, који је само изелица и чанколиз, познато је најбоље самој вама. Можда је он био рад да заузме оно место са којега је тежио да одагна другога. То је дакле тај грех што га божанска правда, која сва своја дела правично приводи крају, није хтела оставити некажњеним. И као год што Тедалдо није крив што сте ви њега лишили вас, исто тако ваш муж није крив што је у опасности и што сте ви у страху. Ако сте ради да се тога страха ослободите, онда ми морате дати реч да ћете учинити ово: врати ли се Тедалдо кадгод у свој завичај, ви сте дужни да му наново укажете своју наклоност, своју љубав и своју нежност и пријатељство, тако да он и опет заузме место што га је заузимао пре него што сте поверовали оном глупом калуђеру.

Поклоник заврши свој говор, а дама, којој се учини да су његови разлози у погледу њене кривице потпуно оправдани, рекне:

— Божји пријатељу! Ја јасно видим да је све тако као што сте ми рекли, а исто тако из вашег разлагања видим какви су готово сви калуђери, које сам досада сматрала за побожне људе. Признајем да сам својим држањем према Тедалду учинила велику погрешку, и ја бих њу од свег срца поправила, када бих могла. Али, како да је поправим? Тедалдо се не може вратити никада више: мртав је. Према

томе, не знам зашто бих вам обећавала нешто што ми није могућно да учиним.

Поклоник јој рече:

— Госпођо! Као што ми је господ открио, Тедалдо није мртав, него је жив и здрав, и он би радосно прихватио вашу наклоност.

Дама на то одговори:

— Та шта то говорите? Видела сам га како је убијен неколиким ударима ножа, и ја сам га тада придржала на овим мојим рукама и његово мртвачко лице оросила својим сузама, што је можда дало повода да се о мени отада говори и много штошта непријатно.

Онда ће поклоник:

— Говорите ви што год хоћете, мадона, ја вас уверавам да је Тедалдо жив, и ако ви мени дадете оно обећање, надам се да ћете га видети убрзо.

На то ће дама:

— Дајем вам га и одржаћу своју реч од свег срца. Та на овом свету нема ничега што би ме могло обрадовати више него то да видим свога мужа слободна и Тедалда жива.

Тада се Тедалду учини да је дошао час да се открије и да је утеши надом у спас њенога мужа, те јој рече:

— Да бих вас, мадона, утешио у погледу вашега мужа, морам вам открити једну тајну, коју целога свог века не смете казати никоме.

Налазили су се у једној скровитој просторији и, пошто дама беше стекла потпуно уверење у поклоникову побожност, били су сами самцати. Стога Тедалдо извади из џепа један прстен који му је та дама дала када је са њом био последње ноћи и који је он брижљиво чувао, па јој рече:

— Познајете ли га, мадона?

Чим га је угледала, она га познаде и рече:

— Да, месере, у своје време поклонила сам га Тедалду.

Тада поклоник скочи на ноге, збаци са себе поклонички плашт, скиде са главе шешир и рече фиорентинским наречјем:

— Познајете ли ме?

Када га је дама погледала и познала, запрепасти се и уплаши, као што се човек уплаши од мртвих када их види где по земљи ходе попут живих, те уместо да га поздрави као свога Тедалда, који је дошао са Кипра, она хтеде од њега побећи као да се вратио из гроба. Али, Тедалдо јој рече:

— Не бојте се, мадона, ја сам ваш Тедалдо и жив сам и здрав. Нисам умро, нити сам мртав, па ма шта мислили ви и моја браћа.

Дама се мало прибра, па, пошто се опоменула његовог гласа и још боље у њега погледала, увери се да је то одиста Тедалдо, те му се одмах обисну о врат, пољуби га и рече:

— Добро дошао, мили мој Тедалдо!

И он њу загрли и пољуби и рече:

— Сада није време за срдачније примање и дочекивање. Ја идем да настанем да вам се Алдобрандино врати жив и здрав, и ви ћете, мислим, још пре сутрашње вечери о њему чути утешне гласове. Ако би они били добри, као што се надам да ће бити, онда ћу се још ноћас вратити к вама, да поразговарамо у већој удобности и натенане о свему и свачему.

Затим преко себе пребаци поклонички плашт, на главу метну шешир, опрости се са дамом, коју беше утешио надом, и отиде до тамнице у којој је чамео Алдобрандино и више премишљао о својој смрти неголи о нади да би могао бити спасен. Уз тамничарево допуштење, Тедалдо уђе у њу, седе крај њега и рече му:

— Алдобрандино, ја сам твој пријатељ, и бог ме је, ганут твојом невиношћу, послао да те спасем. И ако ти, из страхопоштовања према њему, учиниш једну маленкост, коју ћу ти казати, онда ћеш сутрадан увече уместо смртне пресуде коју чекаш чути своје ослобођење.

Алдобрандино му на то одговори:

— Добри човече, кад се ти тако стараш да ме спасеш, иако те ја не познајем и не сећам се да сам те икада видео, мора бити да си, као што кажеш, мој пријатељ. И одиста, ја нисам извршио онај злочин због којег, како кажу, морам бити осуђен на смрт; додуше, других грехова имам на савести, и они су ме можда довели овамо. Али, у своме страхопоштовању према богу кажем ти ово: када би господ хтео да се на мене смилује, приправан сам да учиним и што-

год најкрупније, а камоли неку маленкост. Стога изискуј што год ти је драго, и ја ћу то извршити одмах, ако се тиме могу спасти.

Тада поклоник рече:

— Ја од тебе изискујем једино то да опростиш четворици Тедалдове браће, која су те, мислећи да си ти убица њиховог брата, довела у тај положај, и да их, када ти се за опроштај обрате, сматраш за своју браћу и пријатеље.

Алдобрандино му одговори:

— Колико је слатка освета и колико жарко човек за њом чезне, то зна једино онај коме је нанесена увреда. Али, при свему томе, да би ме милостиви господ спасао, од свег срца ћу им опростити и праштам им; и ако одавде изиђем жив и здрав, учинићу оно што ти желиш.

Поклоник се тиме задовољи, па затим, не хтевши му говорити ништа више, замоли га да буде спокојан, пошто ће он, рече му, још у току сутрашњег дана дознати да је ослобођен. И опростивши се са њим, отиде право у синьорију, те племићу, који је тога дана судио, насамо рече:

— Синьоре, дужност је сваког човека да се свесрдно труди да истина излази на видело. То нарочито важи за оне који заузимају положај као што је ваш, јер би се могло дешавати да страдају невини, а да казну избегну они који су криви. Стога ја дођох овамо да истину откријем вама на част, а на пропаст онима који ову заслужују. Као што вам је познато, синьорија је била веома строга према Алдобрандину Палермину и нашла је да је он убио Тедалда Елисеји, па је наумила да га осуди; међутим, то је погрешно и неправедно, као што ћу вам, надам се, доказати још пре поноћи тиме што ћу вам у руке предати убице тога младића.

Честити племић, коме је био жао Алдобрандина, са задовољством саслуша поклоника, а затим, пошто је са њим још неко време о томе поразговарао, он по његовом упутству на спавању ухвати два брата гостионичара и њиховог слугу и притвори их без и најмањег отпора са њихове стране. И да би докучио ток догађаја, хтео је да их стави на муке; али, они не допусте да до тога дође, него прво сваки за себе, а затим сви заједно признаду да су они убили Тедалда Елисеји, премда га нису ни познавали. Када их је судија упитао због чега, изјаве да је досађивао жени једнога

од њих, докле нису били у гостионици, и нагонио је да му учини по вољи.

Када је поклоник то чуо, он се са племићем опрости и потајно отиде кући мадоне Ермелине, где беху заспали сви осим ње. Чекала је њега, да чује какав повољан глас о мужу и да се потпуно измири са својим Тедалдом. И чим је к њој ушао, он јој рекне весела лица:

— Радуј се, премила моја душо, јер ћеш сутра добити свога Алдобрандина жива и здрава.

И да би је у то још већма уверио, опширно јој исприча шта је све учинио.

Та два неочекивана догађаја, наиме тај што је дошла до свога Тедалда, чију смрт беше ожалила, и што је сваке опасности био спасен њен Алдобрандино, за кога је мислила да ће га морати да оплакује за који дан, обрадоваше жену толико да је сва била срећна и блажена, тако да она страсно загрли и нежно пољуби свога Тедалда, после чега њих двоје легну у постељу и стану да се наслађују једно у другоме.

И чим је свануло, Тедалдо устане, па, пошто је жени саопштио своју намеру и још једном је замолио да о свему томе никоме ништа не говори, опрости се са њом те, и опет у поклоничкој одећи, оде да сврши Алдобрандинову ствар.

Синьорија, видевши да је злочин потпуно расветљен, одмах пусти Алдобрандина у слободу. Након неколико дана пак, према њеној пресуди, злочинцима одрубе главе на истом месту где они беху извршили убиство.

Када је дакле Алдобрандино, на велику радост своју, своје жене и свих својих рођака и пријатеља, дошао до слободе и када су сви они видели да је то постигнуто једино помоћу поклоникова заузимања, Алдобрандино и његова супруга уведу га у своју кућу и замоле да у њој остане догод се буде бавио у граду. И њих двоје су њега ту гостили и частили што год су могли боље, а нарочито домаћица, која је знала кога угошћава и двори.

Када му се затим после неколико дана учинило да је време да са њим измири своју браћу, која су, као што беше дознао, не само Алдобрандиново ослобођење сматрала као нанесену им увреду, него још, страхујући од освете, носила оружје, он од Алдобрандина затражи да испуни

своје обећање. Алдобрандино одговори да је припрaван да то одмах учини. Онда му поклоник препоручи да сутрадан приреди лепу гозбу, и рекне му, како би био рад да он и његови рођаци и рођаке на њој као госте дочекају његова четири брата са њиховим женама, па дода да ће сам он по њих отићи и у његово име позвати их на ту гозбу и на измирење. Па, како је Алдобрандино био пристао на све што је поклоник од њега изискивао, овај одмах отиде ка четворици своје браће и многим речима стане навађивати на њих, те их најзад неоспорним разлозима покрене да увиде до морају од Алдобрандина затражити опроштај и наново стећи његово пријатељство. Потом њих и њихове жене позове да сутрашњег дана дођу Алдобрандиниу на ручак, и они тај позив, пошто су имали поверења у њега, прихвате од свег срца.

Дакле, наредног дана, када је било време ручку, четири Тедалдова брата, у црнини коју су непрестано још носили, дођу са неколицином својих пријатеља у кућу месер-Алдобрандина, који их је чекао, и ту они, пред свима гостима, које је он позвао да им праве друштво, побацају на гле своје оружје и замоле га да преда забораву све што су противу њега предузимали. Он их дочека сузних очију, са њима се изљуби и, не потрошив много речи, опрости им нанесене му увреде. Онда дођу њихове сестре и жене, све такође у црнини, и њих најљубазније приме мадона Ермелина и друге даме.

На тој гозби и мушкарци и даме услуживани су дивно, и добро расположење гостију мутило је једино ћутање због свеже жалости на коју их потсећаше црна одећа Тедалдове родбине, и та жалост беше већ некима од званица дала повода да осуђују поклоникову намеру и гозбу, тако да је и сам он то запажао; али, када је дошло време да се, као што је био одлучио, та жалост одагна, поклоник устане и, докле су гости јели воће, рекне:

— На овој гозби требало би да буде само Тедалдо, те да она постане весела. Па, пошто је он непрестано овде међу вама, а нисте га познали, ја ћу да вам га покажем.

И рекавши то, збаци са себе плашт и све чега је на себи имао поклоничког те остане у долами од зелене кадиве; и сви почну да у њега укочено гледају, и премда га мало помало беху познали, нико се не усуди поверовати да је то

Тедалдо. Када је он то видео, стане им причати о својим рођацима и рођакама, о ономе што се некада међу њима збивало, и о својим доживљајима. Онда, најзад, његова браћа и други пријатељи и познаници јурну к њему и са њиме се изгрле и изљубе; а то исто затим учине све друге даме, осим Ермелине. Видевши то, Алдобрандино јој рекне:

— Шта је то, Ермелина? Зар се ти не радујеш Тедалду као и друге жене?

А она му одговори, тако да су сви могли чути:

— Нема овде ни једне једине која би му се радовала више него ја, јер његова је то заслуга што си ми ти жив; али, они ружни разговори што су вођени докле смо оплакивали Тедалда, мислећи да је убијен, гоне ме да се уздржавам.

На то ће јој Алдобрандино:

— Та остави се! Зар ти мислиш да ја верујем брбљивцима? Самим тим што је настао да ја будем спасен, он је јасно доказао да су неистинита била сва она трабуњања, у која ја уосталом нисам веровао. Устани и иди да га загрлиш!

Жена, која није ни желела ништа друго до то, дигне се, приђе Тедалду и, као год и друге даме, загрли га и пољуби. Та Алдобрандинова великодушност веома се допадне Тедалдовој браћи и свима гостима и збрише сваки траг што га је можда било брбљање оставило у срцима понеких од њих.

Пошто се Тедалдо са свима изреда срдачно поздравио, он својом руком здере са своје браће, својих сестара и снаха црне хаљине и замоли их да пошљу по друге. И када се они пресвуку, настане певање, играње и друго проводење, тако да се гозба, која је дотле текла у највећој тишини, заврши веома хучно. После тога, сви заједно весело и радосно отиду Тедалдовој кући у ту увече вечерају. И на исти тај начин пировање наставе више дана.

Фиорентинци су више дана у Тедалда гледали као у човека који је васкрсао или као у чудо; и многи од њих, па чак и сама његова сва четири брата помало су сумњали да ли је то он или није, те још нису веровали, нити би дуже времена могли поверовати тако што да се није десило нешто што им је објаснило ко је био онај убијени човек, а то је било овако:

Једнога дана пролазили су испред њихове куће неки војници из Лунињане. Када су они угледали Тедалда, приђу му и рекну:

— Помаже бог, Фацноло!

А Тедалдо им пред својом браћом одговори:

— Преварили сте се; јер ја нисам Фацноло.

Када су они чули његов глас, постиде се, извине и рекну:

— Одиста, никада још нисмо видели да неко на неког личи као што ви личите на једнога нашег друга, који се зове Фацноло и који је из Понтремолиа; он је још пре петнаест а можда и мање дана дошао овамо, и ми досада нисмо могли дознати шта је са њим. Додуше, зачудили смо се вашој ношњи, јер је он био војник као и ми.

Када је то чуо Тедалдов најстарији брат, он ступи напред и упита их, како је био обучен тај Фацноло. Они му опишу одело што га је на себи имао убијени човек, те по томе и другим знацима расветли се да је то био Фацноло, а не Тедалдо. И тако се браћа и сви други ослободе сваке сумње.

Тедалдо, који се кући вратио као веома богат човек, настави љубавни однос са својом дамом, која се више није опирала, те су тако њих двоје, уз велику опрезност, још дуго времена уживали у узајамној љубави.

Дао би бог да и ми уживамо у својој!

ПРИЧА ОСМА.

Ферондо попије неки прашак, те га као мртва сахране, а игуман, који се наслађава са његовом женом, извади га из гроба, стави у тамницу и увери се да је у гистилишту. Пошто је васкрсао, Ферондо храни и негује сина што га је његова жена родила с игуманом.

Премда је Емилијина прича била доста дуга, ипак се она беше допала свима покрај све своје дужине. Шта више, све даме су морале признати да је она, с обзиром на многе и разнолике случајеве изнесене у њој, била испричана укратко. И чим је завршена, краљица Лаурети руком даде знак шта жели, те ова отпоче:

— Премиле жене! Мени је на ум пала једна прича, коју ћу вам да испричам, иако она више личи на неку лаж не-

голи на истинит извештај, што уствари јесте; а ње сам се сетила када сам чула како је једна особа оплакана и сахрањена уместо друге. Ја ћу вам дакле испричати како је један жив човек сахрањен као мртав, како је он затим, по његовом и других људи мишљењу, из гроба изишао као васкрсао, а не као жив, и, најзад, како је онај који је требало да буде осуђен као кривац, био сматран за свеца.

У једном манастиру у Тоскани, који се, као и многи други манастири, налазио и још налази у једноме од слабије похађаних места, беше за игумана произведен један калуђер, човек беспрекорног владања у свему и свачему осим у општењу са женама; али, он је то умео прикривати са толиком опрезношћу да нико није могао на тако што ни помислити, а камоли штогод докучити, те га је свако због тога сматрао као савршена, веома побожна свештеника.

Како се игуман беше случајно спријатељио са једним веома богатим сељаком, човеком веома неотесаним и приглупим, који се звао Феронdo и чије се пријатељевање њему свиђало стога што је овда-онда налазио уживања у његовој простоти, он једног дана запази да Феронdo има лепу младу жену, и у њу се заљуби тако страсно да дан и ноћ није мислио ни на шта друго. Али, када је чуо да је Феронdo, ма колико да беше прост и глуп у свему другом, веома мудар и опрезан у љубави према својој жени, игуман стаде да готово очајава. При свему томе, он својим лукавством Феронда наведе на то да је овај са својом супругом овда-онда долазио на уживање у манастирски врт и ту њима двома говорио толико смирено о блаженству вечног живота, да жена најзад зажели да се њему исповеди, те свога мужа замоли да јој то допусти. Он се тој њеној молби одазове, и она отиде да се исповеди игуману, што овога веома обрадује; клекне пред његове ноге и одмах отпочне:

— Да ми је бог, господине, дао правога мужа или да ми није дао никаквог, можда би ми било лакше да, по вашем упутству, пођем путем који нас, као што рекосте, води у вечни живот; али, кад видим какав је човек Феронdo и колико је глуп, ја могу рећи да сам удовица, иако сам удата жена, пошто не могу, догод је он жив, имати другог човека. Уз то је он, онако глупав као што је, без икаквог

разлога претерано љубоморан на мене, тако да ја с њиме могу живети једино у јаду и патњи. Према томе, пре него што бих прешла на даље исповедање, најпонизније вас молим да будете тако добри да ме у томе посаветујете, пошто ми, ако пре свега не бих имала могућности да чиним оно што је добро, не би много помагало ни исповедање нити икакво добро дело.

Те речи веома пријатно дотакну се игуманова срца, и њему се учини да је срећа прокрчила пут остварењу његове жарке жеље, те рекне:

— Знам, кћери моја, да је то велика несрећа за једну лепу и младу жену, као што сте ви, имати блесава мужа, а још већа кад је он љубоморан. Па, пошто је ваш муж и једно и друго, ја верујем све оно што рекосте о своме јаду. Али, укратко да вам кажем, једини савет, једини лек је тај да се Феронdo излечи од његове љубоморе. Лек који би њега могао излечити умео бих ја веома добро да справим, ако бисте ви имали снаге да у тајности очувате оно што бих вам казао.

Жена рече:

— Оче мој, у то не сумњајте. Пре бих ја пристала да дам свој живот, него да коме кажем оно што сте ми ви забранили да казујем. Дакле, како би то могло да се постигне?

Игуман одговори:

— Ако хоћемо да се излечи, потребно је да отиде у чистилиште.

— А како би, — рећи ће жена, — могао тамо отићи, када је жив?

Игуман одговори:

— Најпре мора умрети, па ће онда отићи. И када буде издржао толико мука да га оне излече од његове љубоморе, ми ћемо се господу обратити неким молитвама, да га врати у живот, и он ће то учинити.

— Према томе, — рекне жена, — ја ћу бити удовица?

— Да, — одговори игуман, — за неко време, и тада бисте се морали попричувати да се не удате, пошто бисте се тиме замерили богу и пошто би Феронdo, коме бисте се, по његовом поновном доласку на свет, морали да вратите, био љубоморнији него икада раније.

Онда жена рекне:

— Нека се он само извида од те своје гнусобе, па ћу ја бити срећна и пресрећна, јер нећу морати да вечито тамнујем. Учините што год вам је драго.

Игуман јој одговори:

— Учинићу; али, какву ћу награду од вас добити за ту услугу?

— Какву год будете желели, — рече жена, — само ако бих била у стању да вашу жељу испуним. Него, шта би једна оваква жена као што сам ја могла учинити да угове таквом човеку као што сте ви?

Игуман јој на то рекне:

— Ви, мадона, можете учинити оно што ја пристајем да учиним за вас. Јер, као год што сам ја готов да за вас учиним нешто што би вама било корисно и утешно, исто тако ви можете за мене учинити нешто што би мени било спас и благодет мога живота.

Тада жена рече:

— Ако је тако, ја сам приправна.

— Онда ми, — рећи ће игуман, — подарите своју љубав и задовољите ме собом, јер ја сав буктим и чезнем за вама.

Када је жена то чула, она сва збуњена одговори:

— Авај, оче мој, шта ви то од мене захтевате? Та ја сам мислила да сте ви светац; па зар се светим људима пристоји да тако што изискују од жена које к њима долазе да их посаветују?

На то ће јој игуман:

— Немојте да се томе чудите, мила душо моја. Светост се тиме ниуколико не умањује, јер она борави у души, а оно што ја од вас тражим телесни је грех. Него, било како му драго, ваша дражесна лепота има толику моћ да ме љубав нагони да то учиним. И кажем вам још и то да се ви својом лепотом можете подичити више него икоја друга жена, пошто се она допада свецима, који су се навикли да гледају небеске лепоте; осим тога, иако сам ја игуман, ипак сам човек као и други људи и, као што видите, још нисам стар. И не би вам било тешко да ми учините по вољи, него би вам, напротив, тако што морало пријати, јер ја ћу вам, докле Феронда буде био у чистилишту, ноћу правити друштво и давати вам утеху што би вам је давао он. То неће запазити нико никада, јер свако

има о мени исто оно мишљење што сте га ви изразили малочас, а можда још и боље. Не одбацујте од себе милост коју вам господ шаље; јер много има жена које жуде да имају оно што ви можете да имате и што ћете и имати, ако бисте били паметни те послушали мој савет. Осим тога, ја имам дивних драгоцености, а њих не може добити нико други доли ви. Учините дакле, мила моја душо, за мене оно што ја од свег срца чиним за вас.

Жена је гледала у земљу и није знала како да га одбије, јер учинити му по вољи није јој изгледало добро. Видевши да га је саслушада и да с одговором оклева, игуман помисли да ју је већ упола придобио, те је обрлати још многим другим речима, и после неколико тренутака увери је да је оно што он од ње изискује потпуно умесно и оправдано. И тада она најзад стидљиво рече да је приправна покорити се свакој његовој наредби, али тек онда када Ферондо буде био у чистилишту. Веома задовољан, игуман ће јој рећи:

— Ми ћемо већ настати да сместа отиде тамо. Само ви подесите да он сутра или прекосутра дође овамо к мени.

И рекавши то, у руку јој тутну диван прстен, па затим се са њом опрости.

Сва радосна због поклона и испуњена надом да ће их добијати још и више, жена се врати својим другарицама, стане им причати права чуда о игумановој светости и са њима отиде кући.

Након два три дана Ферондо оде у манастир. Чим га је угледао, игуман почне чинити припреме да га отправи у чистилиште: потражи некакав прашак што га беше на истоку добио од неког великог кнеза, који је тврдио да њега старац са планине обично употребљава када је рад да понекога у спавању отпреми у свој рај или да га удаљи из њега, и да он, према томе да ли је дат у већој или мањој количини, учини да се онај ко га је узео, без икаквих других штетних последица по своје здравље, успава за дуже или краће време тако тврдим сном да нико не може рећи да ли је још жив. Од тога прашка дакле узме игуман количину довољну да човека успава тако да се не могне пробудити три дана, а затим га у својој ћелији саспе у чашу још неразбистреног вина, ову даде Феронду, који је испије ништа не запажајући, па га онда одведе у трем, те ту он

и његови калуђери стану да са њим збијају шале и да уживају у његовим глупостима. После кратког времена прашак почне дејствовати, тако да сиромаха Феронда наједнои сколи тежак сан, и он заспи на ногама и спавајући падне на тле.

Игуман, који се претвараше да се уплашио, нареди да се он распаше, да се донесе свеже воде и њоме попрска његово лице. Једном речи, учини све како би му повратио изгубљену свест, као да му је тобож позлило од желуца или од каквих испарења. Када су игуман и други калуђери видели да он и покрај свега тога не долази к себи и кад су се, опипавши му било, уверили да не одаје ни најмање знаке живота, сви су били начисто да је мртав. Стога о томе одмах известе његову жену и његове сроднике, који одмах дођу и мало га оплачу. Потом калуђер нареди, те га у одећи што ју је на себи имао положе у једну раку.

Жена се врати кући и зарекне да се никада неће одвајати од детета што га је породила са Ферондом, те тако она остане у свом дому и ода се неговању свога синчића и чувању имовине која јој је остала од мужа.

Полако и натенане, игуман наредне ноћи устане, поведе једног болоњског калуђера, у кога је имао велико поверење и који тога дана беше дошао из Болоње, те њих двојица Феронда изваде из његове раке и однесу у једну велику гробницу, која је служила као тамница за калуђере када штогод сагреше. И онда, пошто му свуку његову одећу, обуку га у калуђерске хаљине, па га оставе да ту лежи догод не дође к себи. Болоњски калуђер пак, кога је игуман био поучио шта му је дужност, стане чекати, трудећи се да нико не запази шта је ту посреди, да се Феронду врати свест.

Сутрашњег дана игуман отиде са једним од својих калуђера, као да иде у посету, у кућу Ферондове жене и затекне је тужну и у црнини; па, пошто ју је мало утешио, тихим гласом потсети је на њено обећање. Знајући да је слободна и да јој не може сметати Ферондо нити ико други, она му, пошто је на његовој руци видела други један леп прстен, одговори да је приправна, те тако се њих двоје договоре да јој он дође наредне ноћи. Према томе, чим се спустила ноћ, игуман се обуче у Ферондово одело, па у пратњи свога калуђера отиде к њој и са њом прележи у

највећем уживању и наслађивању до јутрења, а затим се врати у манастир. Тај пут је он ради исте те сврхе превађивао прилично често. Они који су га сретали приликом доласка и одласка држали су да је он Феронdo, који туда ходи испаштајући своје грехе; и прост свет причао је и препричавао свакојаке приче, а за то беше дознала и жена, којој је, разуме се, било познато шта је посреди.

Када је Феронdo дошао к себи и, не знајући где је, обрео се у гробници, у њу уђе болоњски калуђер, шчепа га и жестоко излема штапом што га беше собом донео. Плачући и запомажући из свега гласа, Феронdo упита:

— Где сам ја ово?

Калуђер му одговори:

— Ти си у чистилишту.

— Шта? — рећи ће Феронdo. — Зар сам ја умро?

Калуђер му одговори:

— Дабогме.

Феронdo се ражали и стане оплакивати себе, своју жену и свога синчића и којешта трабуњати о овоме свету. Калуђер му дотле донесе мало јела и пића. Када је то видео, Феронdo га упита:

— Ох, па зар једу и мртви?

А калуђер му одговори:

— Да; међутим, ово што ти донесох послала је јутрос некадања твоја жена, да би се читала молепствија за спас твоје душе, а господ хоће да ти се даде овде.

Онда ће Феронdo:

— Нека јој бог да здравље и срећу. Ја сам њу, докле нисам умро, по целу ноћ држао у загрљају и љубио и покаткада, када би ми дошло, чинио и нешто друго.

Затим, пошто је био гладан и жедан, стане да једе и пије. Али, како му се вино нешто не свиђаше, рекне:

— Бог је не убио, та она није свештенику вино дала из оне бачве уза зид.

Кад се он најео и напио, калуђер га наново шчепа и још једном добро излема истим оним штапом. После многог јаукања Феронdo рекне:

— Зашто ме бијеш?

А калуђер ће му на то:

— Зато што је господ бог заповедио да двапута на дан будеш излеман.

— А због чега? — упита Ферондо.

— Због тога, — одговори калуђер, — што си био љубоморан, премда си имао најбољу жену у овоме крају.

— Авај, — рећи ће Ферондо, — целу истину си казао! И била је најслађа између свих жена; била је слађа и од самога меда. Нисам знао да бог сматра за неко зло то када је човек љубоморан.

А калуђер му рекне:

— Требало је да то имаш на уму докле си био на ономе свету, па да се поправиш. Према томе, ако би се десило да се кадгод на тај свет вратиш, задржи у памћењу ово што ја сада са тобом чиним, како никада више не би био љубоморан.

А Ферондо:

— Па, зар се може вратити онај ко умре?

Калуђер му рекне:

— Може, ако то бог хоће.

— Ох, — рекне Ферондо, — ако се икада вратим, биће најбољи муж на свету; никада своју жену неће да тучем, никада неће да будем груб према њој. Прекориће је једино због вина што га је јутрос послала, а и због тога што ми није послала свећу, те сам морао да једем у помрчини.

А калуђер рекне:

— Послала је она више свећа; али, оне су изгореле у цркви за време молепствија.

— Ах, — рећи ће Ферондо, — имаш право; и одиста, ако се вратим, допустићу јој да чини што год хоће. Него, реци ми, ко си ти што са мном говориш?

Калуђер одговори:

— И ја сам покојник и био сам са Сардиније. И зато што сам много хвалио свога господара због његове љубоморе, бог ме је осудио да тебе храним, појим и бијем, докгод не одлучи што друго и за мене и за тебе.

Онда ће Ферондо:

— Зар смо овде само нас двојица?

Калуђер одговори:

— Има нас тисућама; али, нити ти можеш њих нити они могу тебе видети ни чути.

Ферондо упита:

— А колико смо ми удаљени од нашега завичаја?

— Охохој, — одговори калуђер, — таман толико миља да можемо мирно и натенане да какимо.

— Вере ми, то је веома добро, — рећи ће Феронdo. — А ја сам мислио да смо далеко изван света.

Уз такве и сличне разговоре, услуживан јелом и батинама, држан је Феронdo ту већ неких десет месеци. За то време пак игуман је често и са добром срећом похађао лепу жену и с њоме се проводио да не може бити боље. Али, као што се тако што по несрећи дешава приликом таквих проводњи, жена затрудни и, запазивши то, о томе извести игумана. Не знајући шта друго да чине, њих двоје одлуче да Феронда из чистилишта преведу у живот, како би се он вратио к њој, те му она могла рећи да је затруднела са њим.

И наредне ноћи игуман уђе у гробницу и измењеним гласом рекне му:

— Утеши се, Феронdo, јер бог хоће да се ти вратиш на земљу; и када се будеш вратио, твоја жена родиће ти сина, коме треба да наденеш име Бенедикт, зато што ти је господ ту милост указао због молитава твога побожног игумана и твоје жене и за љубав светог Бенедикта.

Кад је то чуо, Феронdo се веома обрадује и рекне:

— Нека је хвала богу, игуману, светом Бенедикту и мојој слаткој, меденој женици!

Онда му игуман у вино што му га је он давао успе толику количину прашка да га могне успавати за четири часа. Затим га, уз калуђерову помоћ, тихо и лагано пренесе у раку у коју је био сахрањен.

Када је свануло, Феронdo дође к себи и, први пут после девет месеци, кроз једну пукотину своје раке угледа светлост, а затим, пошто му се учинило да је жив, узвикне: »Отварајте, отварајте!« и главом стане плочу потискивати тако снажно да је, пошто није била тешка, издигне увис. Калуђери, који беху довршили јутрење, познаду Феронdов глас, притрче раци, угледају га где излази из ње, те ужаснути нагну бежати и одјуре игуману. Овај се начини да је тек завршио молитву, и рекне им:

— Не бојте се, децо. Узмите крст и свету водицу, па пођите за мном, да видимо шта ће нам показати божја свемогућност.

Они то учине.

Ферондо, који толико времена није видео сунца, беше сасвим блед изишао из гроба. И чим је угледао игумана, јурне му у сусрет и рекне:

— Оче мој, ваше молитве и молитве светог Бенедикта и моје жене учиниле су, као што ми је откривено, да будем спасен мука чистилишта и враћен у живот, па зато молим господа да вам подари свако добро сада и довека.

Опат ће на то:

— Слава нека је свемогућем богу! Иди, дакле, сине мој, кад те је господ овамо вратио, те утеши своју жену, која откако си с овог света отишао непрестано лије сузе, па отсада живи богоугодним животом.

А Ферондо рече:

— Господине, то ми је већ речено; не бојте се ви ништа. Чим к њој стигнем, загрлићу је и пољубити, јер је много волим.

Оставши сам са својим калуђерима, игуман није тобож могао да се довољно начуди, те заповеди да се у највећој скрушености отпева *Мизерере*.

Ферондо се дотле врати у своје село, где су они који би га видели од њега бежали као од нечастивога; али, он је свакога од њих дозивао к себи и уверавао да је васкрсао из мртвих. Када су се пак људи били навикли на њега и видели да је одиста жив, питали су га о многом којечему, а он, за кога се мислило да се на свет вратио као мудар човек, одговарао је свима и свакоме, причао им о душама њихових покојника, измишљао најлепше бајке о животу у чистилишту и целом народу саопштавао оно што је пре него што је васкрсао чуо из уста арханђела Гаврила.

И он у своје руке наново узме управу над својим добром и настави живот са својом женом, која, по његовом мишљењу, са њим остане бремена, те тако се случајно деси да она у прописном времену (што прописним временом називају будале, мислећи да жена дете мора носити тачно девет месеци) роди дечачића, који добије име Бенедето Ферончи.

Ферондов повратак и његово причање учине, пошто је готово свако веровао да је он васкрсао из мртвих, да се још већма појача глас о игумановој светости. Међутим, Ферондо се од своје љубоморе, због које беше извукао силних батина, излечи тако да, као што је игуман жени

претсказивао, никако више није био љубоморан. Жена се томе веома обрадовала, те је са својим мужем, као и раније, живела добро; али, наравно, у згодним приликама и даље се састајала са својим игуманом, који јој је у највећој муци и невољи послужио онако предано и свесрдно.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Ђилета од Нарбоне извида француског краља од фистуле и захте да се уда за Белтрама од Русиона, који је и противу своје воље узме, па затим, једак, оде у Фиренцу. Ту Ђилета с њиме спава уместо једне девојке у коју је он био заљубљен, те тако му роди два сина, због чега је он најзад заволи и призна за своју жену.

Пошто краљица није била рада да повреди Дионеово право и пошто је Лауретина прича била завршена, остајало је још једино њој, краљици, да настави причање. Према томе, не чекајући да је на то потстрекну њени поданици, она радосно отпоче овако:

— Ко би још могао, пошто је саслушао Лауретину причу, испричати какву причу која би се допала? Одиста, права је срећа што њена прича није била прва по реду, јер нам се друге не би биле свиделе. Тако ће, бојим се, проћи оне које се данас још имају да испричају. Али, шта је да је, ја ћу вам ипак испричати једну која се односи на утврђени предмет.

У француској краљевини био је један племић, по имену Изнардо, гроф од Русиона, и он је, пошто беше слабог здравља, уза се стално држао лекара, који се звао маестро Ђералдо од Нарбоне. Тај гроф имао је јединца сина, лепа, умиљата дечака, коме је име било Белтрамо. Уз њега су расла и развијала се и друга деца, његови вршњаци и вршњакиње, и међу њима је била једна лекарева кћерчица, која се звала Ђилета. То девојче волело је Белтрама силно, силније него што је то доликовало њеној нежној младости. После очеве смрти, Белтрамо је, кога отац беше краљу оставио да се о њему стара, морао отићи у Париз, те је она због тога била неутешна. Па како је ускоро потом умро и њен отац, њој је долазило да, ако би нашла погодан изговор, и сама отпутује у Париз, како би тамо ви-

дела свога Белтрама. Па пошто је као једина наследница очевог имања била брижљиво чувана, за руком јој није полазило да нађе пут и начин да отиде у француску престоницу. Међутим, већ је била стигла за удају, а ипак је, не могући никако да заборави Белтрама, редом одбијала све људе за које су је њени рођаци желели удати, не казујући им због чега.

И докле је тако више него икада раније од љубави чезнула за Белтрамом, за кога беше дознала да се развио у необично лепог младића, до ушију јој дође глас да је француском краљу од неког отока на грудима остала фистула, која му задаје велике патње и болове, и да ни један од лекара, што су покушавали да га извидају, није могао учинити крај бољци, него ју је сваки од њих још већма погоршавао, тако да је краљ пао у толико очајање да више неће да прима ничију помоћ нити ичији савет. Девојка се томе веома обрадује, јер је тако не само имала важан разлог да отпутује у Париз, него и наду да би јој, ако би то била болест што ју је она замишљала, могло лако поћи за руком да се уда за Белтрама. Па, пошто је од свога оца била научила много штошта, она од неких трава справи прашак за болест коју је, по њеном мишљењу, морао имати краљ, а затим узјаше коња и крене у Париз.

И када је тамо стигла, прво се потруди да види Белтрама. Затим изиђе пред краља и замоли га да јој покаже своју рану. Видевши пред собом младу и лепу девојку, краљ не могадне да је одбије, те јој је покаже. Чим је у њу погледала, понада се да ће јој за руком поћи да је извида. И она му рекне:

— Господару! Ако бисте изволели поверити ми се, ја бих вас, као што се у бога уздам, без и најмањих болова и мука по вас, за осам дана потпуно излечила.

Краљ се у себи потсмехне тим њеним речима и помисли: »Зар да оно што нису могли учинити најбољи лекари на свету учини једно младо девојче?«

Ипак јој захвали на њеној доброј вољи и одговори да је одлучио да више не слуша никакве лекарске савете. А девојка ће му на то:

— Господару! Ви са презреньем одбијате моју вештину, зато што сам женско и још млада. Али, рећи ћу вам то да се ја не ослањам на своје знање, него на божју помоћ и на

знање маестра Ђералда од Нарбоне, који је био мој отац и за свога живота чувен лекар.

Тада краљ помисли: »Можда ју је сам господ бог послао. Па, зашто онда не бих огледао шта зна, када каже да ће ме излечити за кратко време и без бола?«

И одлучивши да учини тај оглед, он рекне:

— А ако ви мене не излечите, девојко, него само покренете да изменим своју одлуку, шта да онда учиним са вама?

— Господару, — одговори девојка, — задржите ме под надзором своје страже, па, ако вас не будем излечила, спалите ме на ломачи. Излечим ли вас пак, какву ја награду могу да од вас очекујем?

Краљ јој рекне:

— Ви још, како ми се чини, немате мужа. Ако ме ви од ове моје бољке извидате, ја ћу да вас удам за изврсног, угледног човека.

На то ће му девојка:

— Одиста ми је драго, господару, што хоћете да ме удате. Али, ја ћу да пођем само за онога човека кога вам сама означим. Међутим, не тражим да будем жена кога од ваших синова или којег члана вашег краљевског дома.

Краљ јој то сместа обећа.

Девојка га почне видати, и за кратко време, пре него што је протекао одређени рок, он оздрави потпуно. Видевши да је излечен, краљ јој рекне:

— Девојко, ви сте одиста заслужили мужа.

А она му одговори:

— Заслужила сам дакле, господару, Белтрама од Русиона, кога сам још у своме детињству заволела и кога отада још непрестано волим.

Краљу је било тешко да јој даде њега; али, пошто јој беше дао реч, није могао да је не одржи, те тако он Белтрама дозове к себи и рекне му:

— Белтрамо, ви сте одрастао човек и прави витез; стога смо одлучили да се вратите у свој завичај ради управљања својим грофовством и да тамо поведете једну девојку, која ће вам, по нашој жељи, бити жена.

Белтрамо упита:

— А која је то девојка?

Краљ му одговори:

— Она што је мени својим лековима повратила здравље.

Премда је она Белтраму, који ју је познавао и виђао, изгледала веома лепа, он ипак, знајући да није из лозе која би приличила његовом племству, јетко рекне:

— Дакле, господару, ви хоћете да ме ожените једном видарицом? Не дао ми господ да икада за жену узмем такво чељаде.

— Па, онда ви бисте хтели да ми погазимо своју реч што смо је, да бисмо оздравили, дали тој девојци, која је као награду за свој труд тражила да јој вас дадем за мужа?

— Господару, — рећи ће Белтрамо, — ви можете одузети ми све што имам, па и самога мене, који сам ваш слуга, поклонити коме год хоћете; али, будите уверени да ја никада не бих био задовољан том женидбом.

— Бићете задовољни, — рекне краљ, — јер девојка је лепа и паметна и јер вас воли од свег срца. Према томе, надамо се да ћете са њом живети много срећније него што бисте живели и са којом дамом високог рода.

Белтрамо заћута, а краљ заповеди да се учине велике припреме за свадбу. И када је дошао заказани дан, Белтрамо се, и противу своје воље, пред краљем венча са девојком која га је волела више него саму себе.

И чим је то учињено, он се, према својој раније донесеној одлуци, а под изговором да је рад вратити се у свој завичај и тамо наставити брачни живот, опрости са краљем, узјаше коња и отпутује, али не у своју грофовију, него у Тоскану. И када је тамо дознао да је Фиренца у рату са Сијеном, одлучи да се бори уз Фиорентинце. Они га приме радосно и са почастима, па, пошто га произведу за капетана једне чете и даду му добру плату, он дуго времена остане у њиховој служби.

Незадовољна због таквог његовог поступка, а надајући се да би га својим држањем могла покренути да се врати у своје грофовство, млада невеста отпутује у Русион, где је сви дочекају као своју господарицу. Видевши да је ту, пошто је грофовство дуго времена било без грофа, све занемарено и запуштено, она ревносно прегне на посао те заведе потпун ред, тако да је њени поданици због тога заволе, а њеном мужу стану замерати што њоме није задовољан. И када је све и сва поправила и уредила, млада

жена упути грофу два витеза, да га о томе обавесте и замоле да јој јави, да ли он због ње неће да се врати у своје грофовство, како би она, да му учини по вољи, отишла из Русиона. И тој двојици витеза гроф осорно рекне:

— Нека чини што год јој је драго. Што се мене тиче, ја ћу се к њој вратити онда када на својој руци буде имала овај прстен и у наручју дете које је родила са мном.

Наиме, он је имао један толико драгоцен прстен да га никако није хтео одвојити од себе, пошто му у своје време беше речено да он има неку тајанствену моћ. Витези схвате шта значе та два готово немогућна услова, те се врате к њој и саопште јој његов одговор.

Веома растужена, млада жена после подужег размишљања одлучи да покуша неће ли јој за руком поћи да постигне те две ствари које би јој вратиле мужа. И онда, пошто је смислила шта да ради, дозове неколицину најстаријих и најбољих људи из свог грофовства и дирљивим гласом исприча им редом шта је све већ учинила за грофову љубав и каже им од каквих је то било последица. Најзад им рекне, како она тиме што се ту бави не тежи да гроф остане у вечитом прогонству, него да је наумила да, ради спаса његове душе, остатак свога живота проведе у поклоничким путовањима и чињењу добрих дела. Затим их замоли да се приме управе и одбране грофовства и грофу јаве да му је оставила слободно и упражњено место и удаљила се у намери да се никада више не врати у Русион. Добри старци, који су плакали догод је говорила, стану је молити и преклињати да своју одлуку измени и остане. Али, све је било узалудно.

И пошто им је пожелела да их божја милост штити и брани, она са једним својим рођаком и собарицом, добро снабдевена новцем и драгоценостима, у поклоничким хаљинама, крене на пут, никоме не казавши куда ће. Не одмарајући се нигде у путу, дође у Фиренцу и ту, буктећи од жеље да штогод дозна о своме мужу, отседне у једној гостионици, коју је држала нека добра жена, и овој се прикаже као сиромашна путница која се враћа са поклоништва. Наредног дана угледа она Белтрама где са својом пратњом језди поред те гостионице. И премда га беше одмах познала, она гостионичарку упита ко је тај човек. А она јој одговори:

— То је један страни племић, гроф Белтрамо, љубазан и мио човек, кога сви грађани изреда воле; и он је страсно заљубљен у једну нашу сусетку, која је племићког рода. То је веома чедна девојка, али, пошто је сиромашна, остала је неудата, те живи код своје мајке, паметне и честите жене; и да јој није те мајке, можда би већ одавно била учинила оно што гроф жели.

Грофица пажљиво саслуша те речи и стане да се брижљиво распитује о свима појединостима; па, пошто је дознала оно што јој беше потребно, донесе своју одлуку. Обавести се о имену и кући те жене чију је кћер гроф волео, па онда једнога дана отиде тамо у поклоничкој ношњи. Ту затекне у веома бедном стању и мајку и кћер, и, пошто се са њима поздравила, мајци рекне како је рада да, ако би јој то било по вољи, са њом нешто поразговара. Добра жена устане и одговори да је приправна да је саслуша. Онда њих две уђу у једну малу собу и седну, те грофица отпочне:

— Као што ми се чини, мадона, и ви сте, као год и ја, пасторче судбине; али, ви бисте, када бисте хтели, могли да помогнете и себи и мени.

Добра жена одговори да је њена највећа жеља да на частан начин свакоме прискочи у помоћ.

Грофица настави:

— Мени је потребно да у вас имам поуздања; јер, ако се ослоним на вас, па ме ви преварите, онда сте упропастили и себе и мене.

— Слободно ми кажите шта желите, — рекне добра жена. — Никада вас ја нећу преварити.

Онда јој грофица каза ко је она, па затим, отпочевши са својим првим заљубљивањем, исприча јој своје доживљаје отада, али тако дирљиво да добра жена, која их једним делом беше дознала од других, у све то поверује и сажали се на њу. И пошто је тако описала своју худу срећу, грофица настави:

— Дакле, поред осталих мојих јада, чули сте каква два услова морам имати па да добијем свога мужа; и ја мислим да ми једино ви на овом свету можете ту помоћи, ако је истина да, као што чујем, гроф, мој муж, силно воли вашу кћер.

На то ће јој честита жена:

— Да ли гроф воли моју кћер, мадона, ја то не знам; али, судећи по његовом држању, изгледа да је тако. Него, шта бисте ви желели да ја у вези са тим учиним, како бих вам помогла?

— Мадона, — одговори грофица, — то ћу да вам кажем; али, пре свега рећи ћу вам шта ви можете очекивати од мене, ако ми притекнете у помоћ. Ја видим да је ваша кћи лепа и дорасла за удају, и према ономе што сам чула и запазила, удала се није још зато што нема мираза. Моја је намера да као награду за услугу што бисте ми је учинили њој дадем онолики мираз колики бисте ви сматрали да довољан да се могне удати пристојно.

Сиромашној жени допадне се њена понуда; али, ипак, пошто је била савесна, одговори јој:

— Реците ми, мадона, шта могу да за вас учиним, па ћу ја то, ако би било поштено, учинити од свег срца.

Онда грофица рекне:

— Мени би било потребно да ви, преко неке особе у којој имате поуздања, моме мужу поручите, како ваша кћи пристаје да, ако би могла бити уверена да је он одиста воли онако као што изјављује, изврши сваку његову жељу, али, да ће то моћи да поверује само онда ако јој пошаље онај прстен који има на руци и који је њему, као што је чула, веома драг. И када вам га он пошаље, даћете га мени, а затим њему саопштити да је ваша кћи приправна да му учини по вољи, и онда ћете га потајно довести овамо и подесити, али тако како он не би могао запазити да уместо ње ја легнем уз њега. Можда ће ми господ тако указати ту милост да затрудним. Затим, пошто имаднем на руци његов прстен и у наручју дете што бих га са њим родила, ја ћу да га придобијем, те ћемо онда нас двоје живети као што треба да живе муж и жена, а за то ћу имати да захвалим вама.

Честитој жени изгледало је тако што веома тугаљиво, јер се бојала да би јој кћи због тога могла изићи на зао глас; али, кад је помислила како би од ње лепо и поштено било када би јадној грофици помогла да поврати свога мужа и да би то учинила у најчаснијој намери, она јој, пошто беше уверена у њено племенито осећање, не само обећа да ће јој испунити жељу, него након два три дана

опрезно и мудро, према њеном упутству, дође до прстена, премда га је гроф нерадо од себе одвајао, па затим веома вешто подеси да грофица уместо њене кћери легне уз грофа.

Приликом првог састанка, на који је гроф дошао испуњен силном страшћу, божја воља учини да грофица у својој утроби понесе два мушкарчића, као што је то касније порођај показао. И добра жена задовољи грофицу загрљајима њеногa мужа не само једном, него више пута, при чему је тајну умела чувати тако да нико не могаше дознати ништа и да гроф није могао ни слутити да спава са својом женом, а не са девојком коју воли. И кад год би изјутра од ње полазио, обасуо би је дивним и скупоценим поклонима, које је грофица најбрижљивије чувала. Пошто је већ била запазила трудноћу, она више не хтедне да добру жену оптерећава таквим услугама, те јој рекне:

— Хвала богу и вама, мадона, ја сам добила оно за чим сам жудела, а сад је дошло време да вам се одужим, па да онда идем својим путом.

Честита жена јој рекне да ће јој бити мило ако је грофица постигла оно што је била рада да постигне; али, да она то није учинила да би дошла до награде, него зато што је сматрала да јој је дужност да то учини.

На то ће јој грофица:

— То ми се, мадона, веома допада, и ја мислим да вам оно што бисте од мене затражили дадем не као награду, него да учиним нешто добро, што ми је, по моме мишљењу, дужност да учиним.

Онда честита жена, нагнана невољом, стидљиво затражи од ње стотину дуката, како би могла доћи до мираза за своју кћер. Када је видела њену стидљивост и чула њену смерну молбу, грофица јој даде пет стотина дуката и толико лепих и драгоцених поклона да су они вредели исто толико. Сва срећна и задовољна, честита жена од свег срца захвали грофици, а ова се са њом опрости и врати у своју гостионицу. Да би Белтрама лишила могућности да јој кога шаље у кућу или да и сам у њу навраћа, честита жена са својом кћери отпутује у поље ка својој родбини. Ускоро потом Белтрамо дозна да је грофица отишла из Русиона, те се он, на наваљивање својих поданика, врати у своје грофовство.

Када је грофица чула да је он отпутовао из Фиренце и вратио се својој кући, веома се обрадује; и она у Фиренци остане до свог порођаја, ту роди два дечачића, који су потпуно личили на свога оца, и стане их брижљиво дојити и неговати. И кад јој се учини да је погодно време, крене се на пут и, потпуно непозната, стигне у Монпеље, ту се неколико дана одмори и распита где је гроф. Тако дозна да он у Русиону на Свисвете приређује некакву свечаност, на коју треба да дођу даме и витези, те стога оде тамо у поклоничкој ношњи. И дознавши ту да су даме и витези, који беху окупљени у грофовској палати, већ пошли да поседају за столове, она се кроз госте прогура до места на којем се налазио гроф, падне пред њега на колена и плачући рекне:

— Господару, ја сам твоја несрећна супруга, која је дуго лутала по свету, да би те повратила твоме завичају и да би ти био њен. И сада те живим богом заклињем да се држиш оних услова што си ми их поставио преко оне двојице витеза које сам ти ја упутила. Ево, у мом наручју можеш уместо једног видети своја два детета, а овде је и твој прстен. Према томе, време је да ме по своме обећању примиш као своју жену.

Када је гроф то чуо, силно се запрепасти. Он позна прстен, а позна и децу, јер су веома личила на њега, и рекне:

— Како је то могло да буде?

Онда грофица исприча, на велико чуђење грофово и свих званица, шта је и како је било.

Гроф се увери да она говори истину, па видећи њену истрајност и разборитост, а и своја два онако лепа синчића, он одлучи, како би одржао реч и учинио по вољи својим званицама, који су га сви изреда молили да је прими и поштује као супругу, да угуши своју тврдоглавост, те грофицу подигне на ноге, загрли је, пољуби и призна за своју закониту жену. И пошто је наредио да је обуку у хаљине које њој доликују, он приреди, на највећу радост својих поданика, званица и других особа, сјајне свечаности, које су трајале неколико дана. И отада је он њу стално поштовао и нежно волео као своју брачну жену.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Алибека оде у пустињу, и ту је калуђер Рустико научи како се ђаво утерује у пакао. Одатле је Неербал одведе и узме за жену.

Када је Дионео, који пажљиво беше саслушао краљичину причу, видео да је она завршена и да је још једино њему остајало да прича, он одмах, не чекајући да му се заповеди, смешећи се отпочне овако:

— Ви зацело, дражесне даме, никада још нисте чуле како се ђаво утерује у пакао. Стога ћу вам ја то казати, не удаљавајући се од предмета о којем сте говориле целога дана. Можда ће вам то, када се са тим упознате, моћи да помогне да лакше спасавате своје душе. Али, поуздано је да ћете из те приче дознати да ђаво, премда он радије борави у веселим палатама и раскошно намештеним собама него у сиротињским колибама, ипак своју силу покаткада показује и у густим шумама, по врлетним планинама и пустињским пећинама, по чему се види да је све и сва потчињено његовој моћи.

Да би, дакле, прешао на ствар, рећи ћу вам да је у граду Капси у Берберији некада живео један веома богат човек, који је између остале своје деце имао лепу, умиљату кћер, која се звала Алибека. Пошто је као нехришћанка многе хришћане, којих је било у граду, слушала где хвале и у звезде кују хришћанску веру и божју службу, она једнога дана једнога од њих упита како се уз најмањи труд може служити богу. Он јој одговори да човек богу служи утолико боље уколико се више клони земаљских уживања, а да најбоље то чине они који су се повукли у пустињу Тебаиду. Безазлена девојчица, којој је могло бити четрнаест година, потстакнута не толико обичном жељом колико детињским прохтевом, крене сутрадан изјутра кришом, не рекавши никоме ништа, на пут у ту пустињу, те, уз велики труд и муку, стигне тамо. Дошавши до једне колибе, коју беше угледала издалека, затекне на њеним вратима једног светог човека, и овај је, изван себе од чуда што је ту види, упита шта жели. А она му одговори да, пошто ју је господ у томе надахнуо, тражи некога ко би ју поучио како се њему служи. Видећи је онако младу и лепу, тај честити човек побоја се да га, ако би ју за-

држао код себе, ђаво не доведе у искушење. Он похвали њену добру намеру, даде јој да једе корења од трава, дивљака и палми и да се напије воде, па затим јој рекне:

— Недалеко одавде, кћери моја, живи један свети човек, који је у таком чему много бољи учитељ од мене. Иди к њему.

И покаже јој пут.

Па када од тога другога, пошто је к њему стигла, добије исти такав одговор, она крене даље и дође до колибе једног младог пустињака, веома побожног и доброг човека, који се звао Рустико, те и њему упути онакво питање какво беше упутила и оној двојици. Он пак, хотећи да огледа њојну чврстину, не отпреми је као прва двојица даље, него задржи је код себе и, када је пала ноћ, начини за њу ложницу од палминог лишћа и рекне јој да ту легне, што она и учини. Не прође много времена, а ђаво се с њиме увати у коштац, те тако он, после краћег отпора, подлегне и преда му се. И пошто је од себе одагнао свете мисли и молитве, стане се опоминьати девојчине младости и лепоте и уз то премишљати шта би све требало да учини да она не запази да оно што он са жудњом од ње очекује може постићи само као покварењак.

Он јој, дакле, пре свега упути неколико питања и докучи да она још не зна шта је мушкарац и да је невина као што изгледаше. Према томе одлучи да је под видом побожности покрене да испуни његову жељу, те јој најпре многим речима опише какав је ђаво непријатељ господњи; потом јој објасни да се богу најбоље служи утеривањем ђавола у пакао, на који га је господ осудио. Девојчица га упита како се то чини, а Рустико јој рекне:

— То ћеш дознати одмах; али, мораш да чиниш оно што видиш да ја чиним.

И рекавши то, Рустико стане свлачити оно мало одела што га је имао на себи, и најзад остане го као од мајке рођен. То исто учини и девојчица. Затим он клекне, као да хоће да се помоли богу, те и она морадне клекнути према њему. Па како се, када ју је онако лепу видео у том положају, његова жудња разбукти још већма, она се одједном почне помаљати као да васкрсава. Запазивши то, Алибека га упита:

— Шта је то, Рустико, што код тебе видим, а што ја немам?

— Ах, кћери моја, — рекне јој Рустико, — то је онај ђаво о коме сам ти говорио; и видиш, сада ми задаје такве муке да их једва подносим.

Онда девојчица рекне:

— Хвала господу што сам срећнија од тебе, пошто ја немам тога ђавола.

Рустико јој рекне:

— То је истина; али, зато ти имаш нешто друго што немам ја.

На то Алибека:

— А шта то?

Рустико јој одговори:

— Имаш пакао. И кажем ти да ја мислим да је тебе бог овамо послао да спасеш моју душу; јер када би се ти свакипут кад ме ђаво стане мучити на мене сажалила и пристала да ја њега утерам у пакао, не само што би ми тиме дала силну утеху, него би и богу послужила како треба, ради чега си, као што си рекла, и дошла у ову пустињу.

Девојчица му искрено одговори:

— Пошто ја, оче, имам пакао, учините то кад год вам је воља.

На то ће Рустико:

— Да си благословена, кћери моја! Онда хајде да га у њега утерамо, како ми не би досађивао више.

И пошто је то рекао, одведе девојчицу до једног од њихових креветаца и покаже јој како се мора држати, да би ђавола могли стрпати у тамницу. Алибека, која никада дотле нечастивога није уводила у пакао, осети први пут мало бола, те Рустику рекне:

— Одиста, оче мој, право чудовиште и ужасан божји непријатељ мора бити тај ђаво, пошто и у паклу човеку задаје мука.

А Рустико ће на то:

— Кћери моја, неће то увек бити тако.

И да би постигли да дуго не буде тако, њих двоје га, пре него што су устали из кревета, још неких шест пута угурну у пакао, те му избију понос из главе и нагнају га да се драговољно смири. Али, како се тај понос касније њему

враћао, девојка је стално била припрaвна да га стрпа у пакао. Најзад, тај посао њој омили, те је Рустику чешће говорила:

— Сада видим да су у праву били они побожни људи у Капси, када су ми говорили да је то пријатно и слатко служити богу; и одиста, ја се не сећам да сам икада чинила штогод што би ми доносило толико уживање као ово утеривање ђавола у пакао. Према томе, права је стока сваки онај ко уместо да служи богу ради што друго.

Те тако је она веома често долазила Рустику и говорила му:

— Оче, ја сам овамо дошла да служим богу, а не да бесposличим. Хајдете да ђавола утерујемо у пакао.

И вршећи тај посао, овда-онда би му рекла:

— Не знам, Рустико, зашто ђаво бежи из пакла; јер када би он у њему остајао онако радо као што га радо пакао у себе прима и задржава, никада не би излазио из њега.

Пошто је младог Рустика чешће призивала и задржавала на божјој служби, она му из пршњака у току времена почупа вуну толико да се он мрзнуо онда када се други зноје. Због тога стане он говорити другаче, и рекне јој да ђавола треба кажњавати и у пакао терати једино онда када поносно издигне главу: а њих двоје су га, каже јој, помоћу божје милости толико лишили његовог безумља да он бога моли да буде остављен на миру. Тиме он за неко време уђутка девојку. Међутим, када је она видела да је Рустико никако више не позива на утеривање ђавола у пакао, једнога дана рекне му:

— Рустико, иако је твој ђаво кажњен толико жестоко да те више не мучи, мени мој пакао не да мира. Стога би ти добро учинио када би ми својим ђаволом помогао да савладам бес свога пакла, као што сам ја теби својим паклом помогла да скрхаш бес твога ђавола.

Пошто је живео о корењу и води, Рустико није могао да се одазове њеној жељи, те јој рекне да би било потребно много ђавола да би се утолио пакао, али, да ће он учинити све што могне да учини. И он је додуше покаткада испуњавао њену жељу, али, то је било исто што и зрно грашка бачено у лавље чељусти. Девојка се због тога мршти-

ла, јер је мислила да богу не служи онако како би требало да му служи.

Али, докле је између Рустиковог ђавола и Алибекиног пакла владала та неслога, коју беше изазвла исувише велика жудња и сасвим слаба снага, у Капси букне пожар, те Алибекин отац са свом својом децом и другим сродницима изгори у пламену своје куће, тако да Алибека постане наследница свеколиког његовог добра. Када је за то дознао један млад човек, Неербал по имену, који беше прођердао све своје имање, он одлучи да је запроси. Па пошто ју је нашао пре него што је суд добро њеног оца узаптио као имовину без наследника, он је, противу њене воље и на највећу Рустикову радост, одведе у Капсу, узме за жену и с њоме заједно наследи велико богатство. И када су ју жене упитале, пре него што је спавала са Неербалом, како је богу служила у пустињи, она им одговори да се та служба састојала у утеривању ђавола у пакао, и дода да је Неербал учинио велики грех што ју је отргао од те службе. Жене је упитају:

— А како се то ђаво утерује у пакао?

Девојка им то каже упола речима а упола знацима, те се оне томе стану силно смејати и рекну јој:

— Не тугуј, кћери, јер се то чини и овде, и Неербал ће са тобом веома ревносно служити богу.

Па како су оне то једна другој причале, у граду поникне пословица да је богу најугоднија служба утеривати ђавола у пакао. Та пословица је преко мора прешла к нама и задржала се до данашњег дана.

Према томе, племените даме, пошто је вама потребна та божја милост, настаните да ђавола утерујете у пакао. Господу богу тако што годи, учесници у томе налазе уживања, и из тога може да поникне и развије се силно добро.

Хиљаду и више пута покретала је Дионеова прича на смех честите даме: толико лепе и веселе учиниле су се њима његове речи. Али, када је он завршио, лепа краљица, видевши да је истекло време њене владавине, скиде ловоров венац са своје главе, па га лупким покретом метну на Филостратову и рече:

— Сада ћемо да видимо да ли ће вук умети да боље предводи овце него што су овце предводиле вукове.

Чувши то, Филострато смешећи се рече:

— Да сам ја слушан, вуци не би овцама лошије него Рустико својој Алибеки показали како се ђаво утерује у пакао, па стога не називајте нас вуцима, пошто ви нисте овце. При свему том, ја ћу да се прихватим поверене ми владавине

Нејфила му на то одговори:

— Слушајте, Филострато, можда је требало да ви, уместо што поучавате нас, поучите себе самога, као што су калуђерице поучавале Масета из Лампорекија, те да вам се говор врати тек онда када вам се кости стану трескати у кожи.

Видећи да му се не остају дужни одговори, Филострато прекиде збијање шале и стаде се посвећивати својој владавини. Он дозва управника двора, обавести се о свеколиком стању, нареди да се припреми све што је, по његовом мишљењу, било потребно у току његове владавине и што је могло да задовољи целу дружину, а затим се обрати дамама и рече:

— Откако сам научио да добро разликујем од зла, ја сам, љубазне даме, на своју несрећу, због лепоте једне од вас стално био потчињен Амору; и премда бејах и смеран и покоран и премда се трудих, колико год сам више могао, да своје понашање подесим према њеном држању, ипак доживех да ме она занемари због другога, те отада ја пролазим све горе и све горе ћу пролазити догод не умрем. И, ето, због тога хоћу да се сутра говори само о ономе што личи на моју судбину, да се дакле говори о оним особама чија се љубав свршила несрећно. И ја за своју могу да очекујем сасвим несрећан завршетак, те то је био једини разлог што ми је један човек, који је знао шта говори, дао име којим ме зовете.

И после тих речи, он устане и члановима дружине допусти да се до вечере разиђу куда који хоће.

Врт је био толико леп и пријатан да ником није ни на ум падало да га напусти и другде гдегод потражи бољу проводњу. Шта више, неколико дама крену се, пошто припека беше попустила, да по врту гоне срндаће и зечеве, који су, засићени пашом, протрчавали између њих и досађивали им. Дионео и Фијамета стану да певају о месер-Гуљелму и о дами од Вержиа, а Филомена и Памфило прегну

играти шаха: те тако, докле су једни радили једно а други друго, време протекне брзо, и тако, пре него што је ико то могао и да запази, дође час вечере. Столови беху постављени украј водоскока; сви чланови дружине поседају и слатко повечерају.

И чим су они иза стола поустајали, Филострато заповеди, како би се придржавао пута којим је ишла његова претходница у краљевском достојанству, да Лаурета поведе коло и отпева коју песму. И она рече:

— Господару, туђих песама не знам, а од својих немам ни једне која би довољно приличила за овако веселу дружину. Али, ако хоћете једну од оних што их имам, ја ћу вам је отпевати драге воље.

А краљ јој рече:

— Све што ти имаш може бити само лепо и дражесно; стога отпевај ту што је имаш.

Онда Лаурета веома љупким, али прилично сетним гласом отпоче, уз пратњу осталих дама, ову песму:

Заљубљена силно, не мож' бити јаче!
Несрећнице такве, к'о ја што сам, нема,
Јер ми душа стално уздише и плаче.

Тај што сазда небо и звезде покреће,
Он, по својој вољи, мене лепом створи,
Добру, нежну, дивну, к'о мирисно цвеће, —
Све што је у мени о љубави збори,
Да се сваки живи тој лепоти диви.
Али, он једини између' многих људи,
За ким моја душа уздише и жуди,
Не воли ме више и сумњом ме гања —
Показује знаке грозна презирања.

А један је био, волео ме силно,
Док сам била мала држ'о ме на крилу,
Моје су га очи гледале умилно,
У мени је глед'о своју малу вилу.
Но с временом беже успомене свеже,
Срећна изнад свега бех заслужна њега,
Срећни бесмо оба, ах' за кратко доба,
Мене жалост снађе, бог га себи узе:
Моја срећа заће — осташе ми сузе.

После њега дође један човек млади,
Уображен, надмен, горд, на кавгу оран,
У руци ме држи и што хоће ради,
Ах' је грешник бедни страшно љубоморан.

Оглављам просто што је такав пост'о.
И докле ми душа стеже терет сиђи,
Љубоморном ћуди он ме страшно кињи.

Сад проклињем час тај и дању и ноћу,
Када сам му пришла, мислећи да вреди,
И, промене ради, рекла да њег' хоћу, —
А радосна бејах у тој својој беди.
Ал' ми, ето, сада живот тешко пада.
Не поступа са мном човечно к'о с женом,
Не сматра ме више часном и поштеном;
Што ме смрт не узе, док још бејах мала,
Док ту болну радост нисам упознала!

Мили драги, срећа није века дугог,
Ти си сад код оног, кога вечно славим,
Смилуј се на мене, јер због тога другог
Не могу и нећу да те заборавим,
Угини да пламен што нам љубав краси,
Некад пламсав за те — да се не угаси;
Изради код Вечног да болове скратим —
И да ти се опет у загрљај вратим.

Тако Лаурета заврши своју песму, која се свима допаде и коју разни разнолико схватише. Неколико њих схватили су целу ствар по милански, то јест да је боља угојена свиња него лепа девојка. Други су имали узвишеније, боље и истинитије схватање, али схватање које се сада не може претресати.

После те завршене песме, краљ заповеди, пошто по његовој жељи беху у трави и цвећу ужежене многе буктиње, да се певају и многе друге песме; и оне су певане догод звезде које су биле изишле нису почеле да залазе. Па, када му се потом учинило да је време спавању, он све чланове дружине позва, рекав им лаку ноћ, да се повуку у своје собе.

ЗАВРШАВА СЕ ТРЕЋИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ЧЕТВРТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА

КАДА СЕ ПОД ФИЛОСТРАТОВОМ ВЛАДАВИНОМ ГОВОРИ О ОНИМА ЧИЈА СЕ ЉУБАВ ЗАВРШИЛА НЕСРЕЋНО.

Премиле моје даме, ја сам увек држао, на основу онога што слушах и на основу гињеница, да јак, плаховит ветар зависти може трести једино високе куле и највише врхове дрвета. Али, касније сам се уверио да се варам, те сам отада, клонећи се опаке жестине тога отровног даха, стално ишао не само равницама, него и најдубљим долинама. То ће бити довољно очевидно за свакога ко разгледа ове приповиједке, које сам написао не само на народном фирентинском језику, него и скромним, простим стилом. Међутим, и поред свега тога, тај ветар је мене силно издрмао, готово из корена ишчупао, и завист ме је својим оштрим зубима сасвим искидала. По томе могу јасно видети да је истинито оно што кажу паметни људи: да завист од свега што имамо штеди једино беду и невољу.

Тако је, разборите моје даме, било појединаца који су, прочитавши ове приче, рекли да се ви мени допадате исувише и да то није поштено што ја толико жудно тежим да се вама свидим, да вас раздрагавам и, као што су се неки још ружније изразили, у звезде кујем. Други пак, желећи показати се да мисле зрелије, казали су како човеку мојих година не приличи да се бави о таком гему, то јест да о женама прича и удвара им се. А многи, тобож водећи рачуна о моме добром гласу, говоре како бих ја паметније учинио да боравим међу музама на Парнасу него да се са својим тригаријама утрпавам међу вас. Затим, има их који, говорећи више с омаловажавањем него са мудрошћу, кажу да би боље било да гледам како ћу доћи до хлеба него да своје време трајим у будалаштинама. Најзад, понеки људи, трудећи се да потцене мој рад и труд, напрежу се да докажу да су испричани догађаји текли другаче него што сам их ја приказао.

Дакле, толики и такви хучни ветрови, племените даме, непрестано ме, докле се у вашој служби борим, заошија-

вају, потискују, муче и смртне ране ми задају. И ја све то, бог ми је сведок, слушам и прихватам мирне и ведре душе: и премда је ваша дужност да ме узмете у заштиту, ипак ја не мислим да штедим своју снагу, него напротив намеравам да противницима одговорим, додуше не онако како би требало, али тако да ћу их се опростити; и то ћу учинити одмах.

Наиме, када су већ сада, докле још нисам дошао ни до трећине свога дела, толико многобројни и тако дрски, ја помишљам да ће се они, ако их не сузбијем одмах, пре него што дођем докраја, умножити толико да би ме могли победити са мало труда, а да ми ваша снага, ма колико она била силна, не помогне да им одолим. Али, пре него што стигнем да икоме од њих одговорим, хоћу да укратко нешто испричам, додуше не читаву причу, да не би изгледало да своје приче мешам са причама тако драгоценог друштва, као што је била она што сам је изнео, него само један њен део, како би њена непотпуност показала да не долази у њихов ред. А сада говорим својим противницима.

У нашем граду, пре доста дугог времена, живео је један грађанин, Филипо Балдучи по имену, човек из прилично ниског сталежа, али имућан и поштен и, уколико је то изискивао његов посао, богат искуством. И он је имао жену коју је срдачно волео, као што је и она волела њега, и њих двоје живели су мирним, тихим животом, непрестано се трудећи да једно другом у свему угађају и буду у вољи.

Али, деси се да та добра жена, као што се то дешава свакоме, отиде са овога света, те да Филипу остави само једног двогодишњег синчића, којега је са њим родила. Смрт миле му жене растужи га бескрајно. Видевши да је остао сам, без створења које је највише волео, он одлучи да се сасвим одрекне света, па да још само служи богу и у томе духу васпита свога малог сина. И пошто је сву своју имовину у божје име разделио сиротињи, одмах отпутује у планину Азинаја и ту се са својим синчићем настани у једној колибици, где је, живећи са њим од милостиње и уз пост и молитве, бодро пазио да пред њим не разговара о световским стварима и да му не да прилике да их види, како га тако што не би одвратило од побожности, али му је зато стално причао о дивотама вечитог живота, о богу и све-

титељима и учио га једино светим молитвама. У том животу одржавао га је он много година, не пуштајући га никуда из колибе и не дајући му могућности да види икога другога осим њега, свога оца.

Добри човек имао је обичај да понекипут отиде у Фиренцу, одакле би се, пошто га његови пријатељи по богу снабдеју оним што му је потребно, враћао у своју колибу. Једнога дана деси се да дечак, коме је већ било осамнаест година, упита Филипа, седог старца, куда иде. Филипо му то каза. Онда му дечак рече:

— Оче, ви сте сада стар човек, те је за вас мучно издржавати тај труд. Зашто мене кадгод не поведете у Фиренцу, како бих, пошто ме упознате са својим богоугодним пријатељима, ја могао, када буде била ваша воља, отићи тамо, те да ви останете овде?

Добри човек, помисливши да је његов син већ одрастао и на богоугодни живот навикао се толико да га више не би могло примамити ништа друго на свету, рече за себе: »Има право«. И тим је пошао у Фиренцу, поведе га собом.

Када је младић тамо угледао палате, куће, цркве и мноштво других ствари, којих је град препун, он се веома зачуди, пошто се он сећаше да их је већ виђао, те стане оца питати шта је што и како се зове. Отац му је казивао; а он, дознавши то, био је задовољан и распитивао се и даље. И докле је тако син питао, а отац одговарао, они случајно наиђу на једну поворку лепих, накинђурених младих жена, које су се враћале са неке свадбе. Чим их је видео, он упита оца шта су то. А отац му одговори:

— Сине мој, обори очи к земљи и не гледај их; јер то су опака створења.

Онда син рече:

— Па како се зову?

Да у младићевом похотном нагону не би изазвао непотребну тежњу, отац му не хтеде казати њихов прави назив, то јест жене, него рече:

— Зову се гуске.

Чудновато и чути! Онај који никада дотле није видео женског створења, рече одмах, не осврћући се на палате, волове, коње, магарце или и на шта друго:

— Оче, молим вас да настанете да добијем једну од тих гусака.

— Јао, сине мој, ћути, — рече отац; — опаке су то ствари.

Младић ће му на то:

— Па, зар тако изгледају опаке ствари?

— Да, — одговори отац.

Син опет рече:

— Не знам шта ви говорите и због чега су то опаке ствари; што се мене тиче, ја још никада досада нисам видео нешто тако лепо и дражесно. Та оне су лепше од оних насликаних анђела што сте ми их чешће показивали. Ах, оче, ако ме волите, настаните да дођем до једнс од тих гусака. Ја ћу да је кључам.

Отац рече:

— Нећу. Ти не знаш чиме се оне кључају.

И он виде да је природа јача од његовог настојавања, те се покаја што га је довео у Фиренцу.

Пошто сам ову причу испричао довде, задовољавам се тиме и обраћам се онима за које сам ја причао. Моји кудиоци, дакле, кажу да ја грешим што исувише настојавам, миле моје даме, да се вама допаднем и што се ви исувише допадате мени. То ја сасвим отворено признајем, наиме да се ви мени допадате и да се ја трудим да се допаднем вама; али, њих питам, да ли они ту налазе што чудновато када, — остављајући настрану то што ми знамо како су слатки пољупци, како су пријатни загрљаји и колико су заносна спајања, којима нас ви, миле даме, усрећавате, — само ово узму у обзир, да сте ви своју дражесну лепоту, своју дивну љупкост, своје женске драži стално приказивали и из дана у дан приказујете, докле један дечак, који је одрастао у једној дивљој, осамљеној планини, између четири зида једне мале колибе, без икаквог другог друштва доли свог оца, чим је вас угледао, једино за вама жуди, једино за вама чезне, једино о вама мисли. Могу ли они мене осуђивати, задавати ми ране и мрцварити ме што су сјај ваших очију, сласт медених речи и пламен ужежен срдачним уздасима имали такав утицај на мене, човека кога је небо створило само ради тога да вас воли и који вама од свога детињства даје своје срце и своју душу, да непрестано тежим да се вама допадам, нарочито ако узму у обзир да сте

ви она створења која су се највише свидела једном безосећајном младићу, управо звери? Одиста, само онај ко вас не воли и не жели да ви њега волите, ко дакле нема осећања ни природне наклоности, може да ме тако осуђује; али, за све то ја слабо марим. А они што противу мене устају због моје старости показују тиме да не знају да лук, иако му је глава бела, има зелено перје. Али, остављајући шалу настрану, њима ја говорим, да се ни на крају свога живота нећу да постидим потрудити се да задобијем наклоност створења којима су се удварали Гвидо Кавалканти и Данте Алигијери као стари људи и месер Чино из Пистоје као седи старкеља, сматрајући то за гаст и највеће уживање. И када се не бих бојао да ћу напустити започети начин излагања, ја бих се послужио историјом, те показао им да је она препуна изврсних старинских људи, чија је главна тежња у њиховим најзрелијим годинама била да се допадну женама; ако то не знају, нека се потруде да се о томе увере.

Да би требало да живим међу музама на Парнасу, то је, морам признати, мудар савет; али, како ми не можемо стално остати са њима, а ни оне са нама, онда човеку не треба замерити што се, отишавши од њих, обрадује када види створења која су им слична. Музе су жене, и, премда жене нису исто што и музе, ипак оне на први поглед имају неке сличности са њима: према томе, кад се жене мени не би свиђале ни због чега другога, морале би ми се свиђати због тога, а да оставимо настрану то што су ми дале повода да напишем тисућу стихова, докле ме музе нису покренуле ни на један једини стих. Додуше, оне су ми помогле и поучиле ме да ту тисућу стихова срочим, и можда су ме оне, докле писах ове ствари, неколико пута похађале, може бити у гаст сличности што је имају са женама и њихове љубави према њима: ако је то тако, ја се, пишући ове ствари, не удаљавам ни са Парнаса ни од муза, као што то уображавају многи.

Али, шта ћемо рећи о онима који ме толико жале због моје глади, те ми саветују да гледам како ћу доћи до хлеба? Ја то зацело не бих знао, када не бих био у стању да замислим да би њихов одговор, ако бих се њима у невољи обратио, могао гласити: »Иди, потражи га у својим бајкама.«

И одиста, песници су доста пута у својим бајкама налазили више него многобројни богаташи у своме благу, и

прилично велики број људи, који су се придржавали својих бајки, окитио је своју старост цвећем, докле су напротив многи, тражећи преко хлеба погаче, бедничкн поиспропадали. И шта још? Нека ме најуре, ако икада ишта заиштем од њих. Досада ми, хвала богу, то није било нужно; али, ако би ме на тако што нагнала невоља, ја умем, према апостоловом учењу, да сносим и обиље и беду: стога није потребно да ико други осим мене води бригу о мени.

Што се тиче оних који кажу да су догађаји текли другаче него што сам их ја приказао, мени би било драго да ми то докажу гињеницама, па ако се оне не сложе с оним што сам написао, ја ћу њихове прекоре прихватити као оправдане и настати да се поправим; али, догод то буду биле само празне речи, оставићу њих да мисле што год хоће, а ја ћу задржати своје мишљење и о њима говорити оно што они говоре о мени.

И задовољавајући се засада овим одговором, рећи ћу још само то да ћу, уз божју помоћ и помоћ што је очекујем од вас, љубазне даме, а наоружан стрпљењем, корачати напред уз тај ветар, пробијајући га својим грудима и остављајући му на вољу да ме заошшјава; јер ја не видим да би ме могло снаћи ишта друго доли оно што сналази сићушни прах који ветар не покрене са земље, или који, иако га је покренуо, однесе увис и доста пута сручи на главе људи и на круне краљева и царева, а понекада и на врхове палата, дрвета и кула, са којих он, кад стане падати, не може пасти ниже од места на којему је био пре него што се уздигао. И премда сам се досада из све снаге трудио да стекнем вашу наклоност, отселе ћу се још већма трудити да то постигнем, јер видим да се сви они и ја, који вас волимо, само покоравамо вољи матере природе. Да би човек могао одолевати њеним законима, требало би да има исувише велику снагу, и она би му доста пута била не само узалудна, него и веома штетна. Те снаге ја, морам признати, немам и не бих желео да је имам; али, и кад бих је имао, пре бих је позајмио коме другоме него што бих је употребио за себе самога. Стога нека закерала ћуте и, ако се не могу загрејати, и даље остану у својој укочености и гаме у своме уживању, управо у својој изопачености, а мене оставе да овај кратки остатак свога живота проведем на свој нагин.

Сунце је било већ потиснуло са неба све звезде и са земље влажну ноћ, када Филострато устаде и целу дружину позва да устане. И сви они отидоше у лепи врт и ту стадоше да се забављају. Када је дошао час ручка, ручаше онде где минуле вечери беху вечерали. После спавања устадоше када је сунце било на средини неба, после тега као и обично поседаше украј водоскока. Онда Филострато заповеди Фијамети да отпочне причање, и она, не чекајући да јој се то рекне по други пут, поче са женском пристојношћу:

ПРИЧА ПРВА.

Танкредо, кнез од Салерна, убије љубавника своје кћери и њој његово срце пошаље у златној чаши; она је испуни отровном водом, коју попије и умре.

— Исувише тужан предмет одредио нам је краљ за данашње причање, када узмемо у обзир да ми, који смо овамо дошли да се развеселимо, треба да причамо о туђим болима, о којима се не може говорити а да онај ко говори и ко слуша не буде испуњен сажаљењем. Можда је он тиме хтео ублажити веселост минулих дана; али, ма шта да га је на то покренуло, ја ћу вам, пошто се мени не пристоји да мењам његову жељу, испричати један тужан, управо несрећан и ваших суза достојан догађај.

Танкредо, кнез од Салерна, био је човек племените душе и благе нарави (и остао би такав само да није у својој старости своје руке укаљао крвљу двоје љубавника), који је за целог свог века имао само јединицу кћер, а био би срећнији да је није имао. Он је њу волео нежно, нежније него што је икада икоји отац волео своју кћер; и та нежна љубав била је узрок што је није удавао, премда већ беше превалила године у којима се девојке удају, а то стога што је не могаше одвојити од себе. Пошто ју је најзад дао једном сину војводе од Капове, она након кратког времена остане удовицом и врати се оцу. Имала је лепо тело и лице као ретко која жена и била је млада, бујна и паметна, паметнија него што се то може очекивати од једне жене. Докле је тако код свога оца живела удобним животом велике даме, она виде да се он, из превелике љубави према њој,

слабо стара да је уда наново; па, како јој се чинило да не би било пристојно да то од њега изискује, она одлучи да, ако би могла, кришом нађе доброг љубавника. Пошто је на очевом двору виђала многе људе, племиће и друге дворане, као што њих има на дворовима, и проценила њихово понашање и држање, њој се међу њима допадне један слуга њеног оца, Гвискардо по имену, човек ниског рода, али по врлинама и понашању племенитији од свију других, и она се, виђајући га често, потајно силно заљуби у њега, тако да је пред очима имала само његов лик. Младић, који беше веома оштроуман, запази то убрзо и у своје срце прими је тако да је стално мислио само на њену љубав.

Пошто је млада жена у тој узајамној љубави жудела само за тим да се са њим састане, она смисли, не желећи да своју љубав икоме повери, једно ново лукавство. Напише писмо у којем га поучи шта да наредног дана учини, да би дошао до ње; то писмо метне у једну шупљу трску, па затим, шалећи се, Гвискарду рекне:

— Начини довече од овога дувальку, којом ће твоја служавка распиривати ватру.

Досетивши се да му она ту трску није дала нити оне речи изговорила без разлога, Гвискардо је, пошто ју је примио, однесе кући; и када је, разгледајући је, видео да је напукнута, расцепи је, па, пошто је у њој нашао писмо и прочитао га, њему би јасно шта му треба чинити. Био је задовољнији него икада у своме животу, те се одмах стане спремати да к њој отиде путем који му је она означила.

Уза саму кнежеву палату налазила се у брду једна пећина, ископана у незапамћено доба, и та пећина добивала је мало светлости на некакав отвор пробијен кроз брдо, који је, пошто пећина беше занемарена, био обрастао трњем и травуљином. У ту пећину су из једне од соба у приземљу палате, у којима је становала дама, водиле једне тајне степенице, које пак беху затворене тешким вратима. Па како те степенице нису одавно употребљаване, оне су биле толико предате забораву да се готово нико није ни сећао да и постоје. Али, Амор, чије очи све виде, потсети на њих заљубљену жену. Чувајући се да је нико не запази, она се неколико дана помучила докле јој за руком није пошло да та врата отвори; и када је сама сишла у пећину и тамо угледала онај отвор, одмах је Гвискарду по-

ручила да кроз њега прође, означивши му висину која га раставља од тла.

Да би постигао своју сврху, Гвискардо одмах припреми једно уже са чворовима и омчама, помоћу којега би се могао спуштати у пећину и излазити из ње, обуче некакав кожух, како би се заштитио од трња, па се, не рекав никоме ништа, упути ка оном отвору. Ту један крај ужета чврсто привеже за једно стабло које беше израсло у отвору, те се у пећину спусти и у њој стане чекати госпођу. Ова наредног дана, под изговором да је рада да спава, удаљи своје дворкиње из свога одељења, остане сама, отвори врата и сиђе у пећину, где је очекиваше Гвискардо. Пошто су се срдачно поздравили, њих двоје отиду у њену собу и ту већи део дана проведу у највећем уживању и наслађивању. Том приликом договоре се како да прикривају своју љубав, па затим се Гвискардо врати у своју пећину, а она затвори врата и отиде својим дворкињама. Када је пала ноћ, Гвискардо се попе уза своје уже, изиђе кроз отвор кроз који је ушао и врати се својој кући. Па како му је тај пут сада био добро познат, он га је подуже времена прекаљивао веома често.

Али, судбина, завидећи љубавницима на тако дугом и тако силном уживању, помоћу једног болног случаја преобрати њихову срећу у тугу и сузе. Танкредо беше уобичајно да понекипут сам уђе у собу своје кћери, те да ту са њом поразговара, а затим отиде. Тако он једнога дана наврати к њој после ручка, у тренутку када је дама, која се звала Гизмонда, са својим дворкињама била у врту. И Танкредо, кога нико не запази и не виде, ступи у собу, чији прозори беху затворени, па, пошто не беше рад да је у њеном забављању узнемирава, седне на један ковчежић у дну кревета, на којем су завесе биле навучене, главу спусти на кревет, завесе брижљиво пребаци преко себе, као да би да се прикрије, и заспи. И докле је он тако спавао, млада Гизмонда, која на своју несрећу за тај дан беше к себи позвала Гвискарда, остави своје дворкиње у врту, уђе у собу, закључа је, па, ни по чему не запажајући да је когод у њој, отвори врата Гвискарду, који је чекао, и њих двоје, као и обично, легну у постељу да се шаљукају и сладе. И докле су се они тако играли и забављали, Танкредо се пробуди, те стане гледати и слушати шта раде његова кћи и

Гвискардо. Обузет силним гневом, у први мах он хтеде да их изгрди, али одмах потом одлучи да ћути, па да, ако би то било могућно, остане прикривен, како би са више опрезности и са мање срамоте могао учинити оно што беше наумио да учини.

Не запажајући Танкреда, љубавници остану, по свом обичају, дуго времена заједно, а затим, када им се учинило да је било довољно, сиђу са кревета, те Гвискардо отиде у пећину, а она изиђе из своје собе. Танкредо пак, иако је био стар човек, кришом се кроз прозор спусти у врт и врати у своју собу.

И по његовој заповести, наредне ноћи, око првог сна, двојица његових људи ухвате Гвискарда у тренутку када је хтео да кроз отвор изиђе из пећине, па га онако у кожуху потајно одведу пред Танкреда. Чим га је овај угледао, рекне му готово плачући:

— Гвискардо, моја доброта према теби није заслужила ту увреду и срамоту што си ми их нанео, као што сам то видео данас својим очима.

На то му Гвискарди одговори само ово:

— Љубав је јача него ви и ја.

Онда Танкредо заповеди да га затворе у једну од његових соба и добро чувају. Тако би и учињено.

Наредног дана, по ручку, Танкредо отиде, пошто је о свему добро и свестрано поразмислио, у собу своје кћери, којој не беше познато шта се збило, дозове је к себи и, затворивши се с њоме, стане јој плачући говорити:

— Гизмонда, пошто сам познавао твоју честитост и твоје врлине, ја никада не бих могао да поверујем, да то нисам видео својим очима, да би ти била у стању и помислити, а камоли пристати да се подаш човеку који није твој муж. Због тога ћу ја, непрестано се сећајући своје срамоте, овај мали остатак живота што ми преостаје од моје старости провести у тузи и очајању. Да си бар, када си већ морала да се спустиш на ту срамоту, нашла човека који би доликовао твоме племићком роду, не би било ни по јада; него си између толиких људи што долазе на наш двор изабрала Гвискарда, младића из најнижег сталежа, кога смо од ране му младости до данашњег дана у своме дому издржавали такорећи из милосрђа. Ти си тиме мени

задала силан јад и довела ме у такву неприлику да ја не знам шта да учиним. Што се тиче Гвискарда, који је по мојој наредби ухваћен ноћас када је излазио из пећине, ја сам већ донео своју одлуку. Али, шта да радим с тобом, ја то, бог ми је сведок, не могу да знам. Са једне стране привлачи ме љубав коју сам према теби стално осећао силније него што ју је икада икоји отац могао осећати спрам своје кћери, а са друге стране привлачи ме гнев који ме обузима због те твоје неопростиве глупости: љубав тражи да ти опростим, а гнев захтева да и противу своје природе према теби будем немилосрдан. Међутим, пре него што бих одлучио шта да учиним, рад сам чути твоје мишљење.

Саслушавши његов говор, из којега је видела да је не само откривена њена тајна љубав, него и да је у тамницу бачен Гвискардо, Гизмонду обузме неописив бол, који је она у неколико махова хтела да изрази плачем и јадиковањем, као што то обично чине жене; али, њен поносити дух савлада ту слабост, те она, необично напрегнувши снагу, задржи мирноћу и, мислећи да је Гвискардо већ мртав, одлучи да пре жртвује свој живот него да тражи милост за себе. Стога, држећи се не као ојађена и у преступу ухваћена жена, него показавши се безбрижном, мирна и ведра лица овако одговори своме оцу:

— Танкредо, ја нисам вољна ни да поричем ни да молим; порицати нећу зато што ми то не би нимало помогло, молити пак нећу зато што не желим да ми то помогне; осим тога, немам намере да ичим придобијем твоју благост и твоју љубав, него хоћу да ти признам истину и да своју част одбраним правим разлозима, а затим да храбро учиним оно што изискује величина мога духа. Истина је да Гвискарда волим и да ћу га волети целога свог живота, који неће бити дуга века, па, ако и после смрти има љубави, волећу га вечито. На то ме толико не покреће моја женска слабост колико твоје слабо старање да ме удаш и његове врлине. Теби је, Танкредо, свакако било познато да си ти, човек од крви и меса, родио кћер од крви и меса, те је требало да се сетиш и да се, премда си остарео, још и сада сећаш шта све изискују закони младости и са каквом се снагом они испољавају; па иако си у исти мах као човек своје најлепше године провео под оружјем, ипак би морао знати шта све могу учинити пландовање и весео живот. Ја сам дакле, као твоја

кћи, од крви и меса и уз то још млада и према томе препуна путене жудње, коју је веома појачало то што сам била удата те знала колико је слатко задовољавати ту жудњу. Не могући одолевати том силном осећању, повела сам се за њим и заљубила се. Учинила сам све што је до мене стајало да оним на што ме је наводио тај природни грех не нанесем срамоту ни себи ни теби. Уз то су ми милосрдни Амор и добра срећа нашли и показали пут којим ћу моћи, а да то нико не види и не запази, да долазим до испуњења својих жеља; и ја ти то, па ма ко да ти је казао или ма како да си се сам уверио о томе, не поричем. Гвискарда нисам узела случајно, као што би то учиниле многе друге, него сам га након брижљивог расуђивања изабрала између свију осталих, те са добро смишљеном опрезношћу дозвала га к себи и уз паметну истрајност са моје и његове стране дуго ублажавала своју жудњу. Него, чини ми се да ти, полажући више на обичну предрасуду неголи на истину, мене тако горко караш не стога што сам се упустила са човеком из нижег сталежа, него зато што сам уопште згрешила, као да се ти не би једио да сам за тако што изабрала кога племића. И онда, ти не запажаш да за тај грех не осуђујеш мене, него судбину, која доста пута најнедостојније особе издиже на висину, а најдостојније сурвава у прах. Али, оставимо засада то настрану, те ти погледај у суштину ствари, па ћеш видети да смо сви ми тело од једног тела и да је један и исти творац све душе створио са једнаким моћима, једнаким способностима и наклоностима. Тек врлине су нас, који смо се родили и рађамо се једнаки, учиниле различитима, и они што су их имали у већој мери и боље их примењивали, прозвани су племенитима, а други су остали неплеменити. И премда је њихово противно примењивање прикрило тај закон, он још није укинут, нити је збрисан из природе и добрих обичаја. Према томе, онај ко ради у духу врлина јасно доказује да је племић, те страховито греше сви они који га називају другаче. Погледај све своје племиће и испитај њихове способности, њихов морал и њихово понашање, а то исто учини и код Гвискарда. И ако би хтео донети беспристрасан суд, ти ћеш рећи да је он веома племенит човек, а да су сви твоји племићи најпростији олош. Што се тиче Гвискардових врлина и његове способности, ја се нисам ослањала ни на чији суд, него на

твоје речи и на оно што сам видела својим очима. Ко је њега онако као ти хвалио као вредног, способног и исправног човека, који заслужује сваку похвалу? И одиста, хвалио си га са правом. Јер ако ме нису варале моје очи, ја сам видела да је он све и сва радио још боље него што си ти то могао изразити својим речима. Ако сам се пак у томе преварила, ти си ме навео да се преварим. Хоћеш зар и опет да кажеш, како сам се упустила са човеком из ниског сталежа? Не би рекао истину; међутим, када би казао са сиромашком, могло би ти се са правом замерити што тако способног и вредног човека ниси хтео довести на виши положај. Уосталом, сиромаштво не лишава људе њихове племенитости, него само богатства. Многи цареви, многи владаоци били су сиромашни, а многи од оних што копају земљу и чувају овце били су и јесу богати. Немој се ни чега колебати, него учини оно што си одлучио да учиниш у својој дубокој старости, иако то ниси чинио у младости, то јест постани свиреп: примени своју свирепост на мене, која нећу да те молим за милост и која сам сама крива за тај преступ, ако је то уопште преступ; јер ако према мени не учиниш оно што си учинио или што мислиш учинити према Гвискарду, буди уверен да ћу ја то да учиним својим рукама. А сада иди те попут жена лиј сузе, и кад већ хоћеш да будеш свиреп, једним ударцем уби и њега и мене, ако мислиш да смо то заслужили.

Премда је познавао величину њеног духа, кнез није могао веровати да би она могла учинити оно што је говорила. И отишавши од ње, он одлучи да је никако не кажњава, али да њену ватрену љубав расхлади туђим мукама, те оној двојици људи што су чували Гвискарда заповеди да га наредне ноћи задаве, па потом да му из груди изваде срце и донесу га к њему. Они изврше што им је наређено.

Другог дана изјутра кнез заповеди да му се донесе велика и лепа златна чаша, у њу стави Гвискардово срце и пошаље га својој кћери по једном од својих најпоузданијих слугу, наредивши му да јој рекне: »Твој отац шаље ти ово да те обрадује оним што си највише волела, као што си ти њега обрадовала оним што је он волео највише«.

Гизмонда, која није никако одустајала од своје ужасне намере, набавила је, чим је отац отишао, отровних трава и отровног корења, и из њих исцедила сок, како би га имала

при руци, ако би наступило оно чега се бојала. И када је к њој дошао слуга са кнежевим поклоном и кнежевом поруком, она чашу узме с изразом одлучности на лицу и подигне њен поклопац; чим је угледала срце и чула оно што јој је слуга изговорио, она виде да је то срце Гвискардово, те слузи рече:

— Одиста, достојнији гроб доли златан није ни доликовао овоме срцу. Мој отац је поступио веома мудро.

И рекавши то, она срце принесе устима, пољуби га и рече:

— У свему и свачему мој отац је стално и до овога краја мога живота према мени показивао нежну љубав, али у овој прилици више него икада досада. Према томе, испоручи му у моје име моју последњу захвалност на тако великом поклону.

Затим се и опет нагну над чашу, коју је чврсто држала у руци, те гледајући у срце рече:

— Ах, ти најмилије боравиште свеколиког мог уживања! Проклета нека је свирепост онога који је учинио да те гледам телесним очима; за мене би довољно било да те гледам очима своје душе. Ти си превалио свој пут што ти га је усуд досудио и дошао до мете ка којој сви стремимо; оставио си беду и муке овога света и од свога непријатеља добио си гроб што га заслужују твоје врлине. Твоме опелу недостајале су једино сузе оне коју си заживота волео; а да би било и њих, господ је мога немилосрдног оца надахнуо мишљу да те к мени пошаље, те ћу ти их ја дати, иако сам имала намеру да умрем сухих очију и ведра лица. И чим ти их дадем, одмах ћу настати да се моја душа здружи са твојом, пошто си ти њу, премили драгане, толико силно волео. А и у каквој бих другој пратњи осим у твојој могла да задовољније или срећније отидем у непознати ми крај? Уверена сам да је још ту унутра и да разгледа места свога и мога уживања; па, пошто поуздано знам да ме воли, она очекује моју, која је воли више него ишта друго на свету.

И пошто је то изговорила, она стане, погнута над чашу, тихо плакати и, лијући сузе као да их је у глави имала читав извор, љубити мртво срце. Њене дворкиње, које су стојале око ње, нису знале какво је то срце нити шта значе

оне њене речи; али, обузете сажаљењем, све оне плакале су и гануто је питале због чега плаче, па, пошто им она не одговараше, прегну да је утеше. Када јој се учинило да се изјадала довољно, она подигне главу, отра сузе и рекне:

— Ох, премило моје срце, ја сам према теби испунила свеколику своју дужност. Остаје ми још једино то да своју душу придружим твојој души.

И после тих речи заповеди да јој се донесе крчажић са водом што је дан раније беше припремила, улије је у чашу у којој се налазило срце натопљено њеним сузама, принесе је уснама и испије, па затим са чашом у руци легне у своју постељу, лепо се намести, мртво срце притисне на своје и стане мирно чекати смрт.

Њене дворкиње пак, које су све то виделе и слушале, известе о томе Танкреда, премда нису знале шта је то она попила. Наслућујући шта је било, он јурне у собу своје кћери и у њу ступи у тренутку када се она намештала у својој постељи, па, видећи да је касно тешити је лепим речима и да јој се приближава крај, стане горко плакати. А кћи му рече:

— Танкредо, попричувај те своје сузе за већу несрећу него што је ова и не пролевај их због мене, јер их ја не желим. Ко је икада видео да неко плаче због онога што је сам хтео? Али, ако у теби има и искре оне љубави што си је некада гајио према мени, учини ми ову последњу милост: допусти да, када ти већ није било пријатно да ја тихо и тајно живим са Гвискардом, моје тело буде ради вечног одмора здружено са његовим на оном месту где је он, по твојој заповести, бачен као лешина.

Пошто се гушио у плачу, кнез не могаде да јој одговори. Када је потом млада жена осетила да јој се приближио крај, притисну мртво срце на своје груди и рече:

— Збогом! Ја одлазим.

Очи јој се помутише, сва је чула издадоше, и она се растави од свога болног живота.

Тако тужно, као што сте чули, завршила се Гвискардова и Гизмондина љубав. Танкредо их је, после дугог оплакивања и закаснелог кајања, уз саучешће свих Салернаца, са највећим почастима сахранио у једну гробницу.

ПРИЧА ДРУГА.

Калуђер Алберто увери једну жену да је у њу заљубљен анђео Гаврило, те тако уместо њега више пута спава са њом. Пошто га једанпут код ње затекну њени рођаци, он искочи кроз прозор и склони се у кућу једног сиромашка. Овај га наредног дана изведе као дивљака на трг, где га његова браћа калуђери познаду, ухвате и стрпају у тамницу.

Фијаметина прича је више пута сузама испуњавала очи њених другарица; али, када је она завршена, краљ намрштена лица рече:

— Не бих нимало жалио жртвовати свој живот, да бих дошао до половине онога уживања што су га имали Гизмонда и Гвискардо, и томе не треба да се чуди нико, јер ја сам у сваком часу свога живота осећао тисућу смрти, и ни једна од њих није ми донела ни искре уживања. Али, одустајући од претресања својих ствари, ја желим да Памшинеја настави причање прича које би деломице биле сличне мојој несрећи; ако она пође Фијаметиним стопама, ја ћу зацело отпочети да лагано осећам да је неколико капи росе пало на моју ватру.

Када је Памшинеја видела да је заповест упућена њој, она својом наклоношћу боље схвати жељу својих другарица него краљеву на основу његових речи, па према томе би вољнија да њих развесели него да краља задовољи ичим другим доли извршењем његове заповести; стога она одлучи да исприча једну причу која би остала у границама задатка, али ипак била смешна, те отпоче овако:

— Народ има овакву пословицу: Када се зао човек сматра добрим, он може чинити зло па да се не сматра злим. Ето, то ми даје обилат материјал да могу говорити о ономе што ми је стављено у задатак и уз то изнети какво је и колико је силно претворство у калуђера, људи у пространим и дугим хаљинама, са вештачки избледелим и измењеним гласовима, који су смерни и благи када траже туђу имовину, али надмени и безобразни када горопадно осуђују пороке што их сами имају и када својим учењем доказују да они примањем а други давањем постижу спас своје душе, а осим тога да су они у рају, у који ми тежимо да уђемо, његови власници и господари, те да свакоме ономе ко умре могу у њему, према количини новца што им га је оставио, дати више или мање одлично место — једном

речи, који се труде да свим тим обману себе саме, ако у то верују, а затим све остале који би њиховим речима поверовали. Када би ми било допуштено да их оцртам онако како би требало, ја бих многим простијим људима јасно показала шта они крију испод својих пространих мантија. Али, дао би господ да сви они због тих својих лагарија прођу као што је прошао један босоноги калуђер, који није био богзна колико млад, али који је у Венецији сматран као један од највећих казуиста; о њему ћу да вам причам с особитим уживањем, јер се надам да ћу можда тако смехом и задовољством мало развеселити ваша срца испуњена сажаљењем због Гизмондине смрти.

У Имоли, дакле, миле даме, живео један безбожан и озлоглашен човек, Берто дела Маса по имену, кога су његове неваљалштине, добро познате Имољанима, биле довеле дотле да у Имоли није било никога ко би му веровао и када говори истину, а некмоли када лаже; стога се он, видећи да ту више не пали његово глумљење, пресели у Венецију, уточиште свеколиког олоша, мислећи да тамо нађе нове путове, којима није ишао ни у којем другом крају.

И као да га је тобож почињала гристи савест због раније почињених грехова, он се стане показивати смерним, постане добар хришћанин, те ступи у манастир босоногих калуђера и ту добије име брат Алберто из Имоле. У калуђерској мантији почне живети испосничким и покајничким животом, тако да никада не хтедне јести меса нити пити вина, осим ако би оно било такво да му се свиђа. Нико није могао запазити колико је он нагло од лопова, сводника, варалице и убице постао велики проповедник, а да не напусти своје раније пороке, у које је и даље тонуо кад год би му се указала прилика да то чини потајно. Па како је осим тога био дошао до свештеничког чина, он је на божјим службама, када га многи гледају, плакао због спаситељевог страдања, пошто је без великог труда могао сузе лити кад год му је драго. И за веома кратко време њему пође за руком да својим проповедима и сузама Венецијанце придобије толико да су га они приликом писања сваког завештања одређивали за извршиоца и чувара, да су му давали новац на чување и да су га многи људи и многе жене узимали за свога исповедника; тако је он од

вука постао пастирем, те се тамо беше о његовој светости кудикамо више пронео глас него што се икада проносио о светости светог Фрање асиског.

Једнога дана једна проста, приглупа млада дама, мадона Лизета да Квирино по имену, жена једнога великог трговца, који са својим галијама беше отпутовао у Фландрију, са неколико својих другарица дође том светом калуђеру да се исповеди. Пошто је пред њега клекнула и све му испричала као права Венецијанка (а свака од њих је лакоумна), брат Алберто је упита, да ли има кога драгана. Она га мрко погледа и одговори му:

— Али, брате, зар ви немате очију у глави? Мислите ли да је моја лепота онаква као и у других? Веома много њих имала бих ја када бих то само хтела; али, моја лепота није ту зато да у њој могне уживати овај или онај. Колико сте њих видели да су лепе као ја, која бих и у рају била лепа?

Осим тога, она му још много штошта наприча о својој лепоти, тако да је било отужно слушати је. Брат Алберто одмах запази да њој нешто недостаје у глави; али, пошто му се учинило да је ту за његов рачун погодно земљиште, он се сместа у њу силно заљуби. Оставивши своју нежност за погодније време, он је, показујући се као свети човек, узме карати и рекне јој да је тако што ташто разметање и дода још много шта сличног томе. Стога му жена добаци да је он стока и да не уме разликовати лепоту од лепоте.

Пошто не беше рад да је исувише озлоједи, он заврши исповедање и пусти је да отиде са својим другарицама.

Након неколико дана пак, брат Алберто узме једног свог верног друга и с њиме оде кући мадоне Лизете, са њом се повуче у једну собу и, пошто га ту нико није могао видети, падне пред њу на колена и рекне:

— Мадона, живим богом вас преклињем да ми опростите што сам вам у недељу оно рекао када сте ми говорили о својој лепоти; јер сам наредне ноћи био толико немилосрдно кажњен да из постеље нисам могао устати пре данашњег дана.

Брбљива жена га упита:

— А ко вас је то тако казнио?

На то ће јој брат Алберто:

— Казаћу вам. Када сам се те ноћи молио богу, као што то обично чиним сваку ноћ, наједном у својој ћелији угледам неку блиставу светлост, и тек што се бејах окренуо да видим шта је то, а преда мном се појави један диван младић са великом палицом у руци, и он ме дохвати за јаку моје мантије, повали ме на тле и излема тако да ми ниједна кост не остаде читава. Упитам га зашто је то учинио, а он ми одговори: »Зато што си се дрзнуо да презирно говориш о небеској лепоти мадоне Лизете, коју ја, осим бога, волим више него ишта друго на свету«. Онда га ја упитам: »А ко сте ви?« На то ми он одговори да је анђео Гаврило. »Ох, анђеле мој«, рекох ја, »молим вас да ми опростите!« Он на то рече: »Опростићу ти, али под том погодбом да најпре отидеш к њој и замолиш је да ти опрости и она. Па, ако ти она не даде свој опроштај, ја ћу се вратити и уредити те тако да ћеш ме памтити целога свог века«. Оно што ми је рекао после тога, не усуђујем се да вам кажем докле ми не опростите.

Ветрогоњаста жена, којој недостајаше једна дуга у глави, стаде се топити од милине када чу те речи, које је сматрала као потпуно истините, те после неколико тренутака рече:

— Та рекла сам ја вама, брате Алберто, да је моја лепота небеска; али, бог ми је сведок да вас веома жалим. И да вас не би постигло још веће зло, опростићу вам све, ако ми кажете шта вам је још рекао анђео.

Брат Алберто рече:

— Пошто ми, мадона, праштате, ја ћу вам то драге воље казати; али, скрећем вам пажњу на то да никоме живом на свету не проговорите ни речи о ономе што вам кажем, ако нисте ради да, као најсрећнија између свих жена, упропастите своју срећу. Дакле, анђео Гаврило ми је рекао да вам кажем да сте се ви њему допали толико да би он био већ више пута преконоћ дошао к вама да се није бојао да ће вас уплашити. А сада вам преко мене поручује да ће вам једне ноћи доћи и неко време са вама остати. Али, пошто је он анђео, те га се ви као анђела не бисте могли дотицати, рекао је да би вама за љубав дошао у облику човека, и зато је рад да му јавите кад би могао да дође и у којем облику, па ће он доћи, и онда ћете ви бити најблагословенија међу свима женама на свету.

Блесава Лизета рече да јој је веома мило што је воли анђео Гаврило, пошто и она воли њега, тако је свакада, кад год види његову слику, пред њом палила свећу од једног матапана.* Да ће јој бити добро дошао ма у које време да дође и да ће је наћи саму у њеној соби; али, да је не напусти због деве Марије, пошто је чула да је њој веома одан, а и да се и сама из слика што их је гледала уверила да непрестано клечи пред њом. Затим додаде да јој дође у којем год хоће облику, али тако да је не уплаши.

Онда брат Алберто рече:

— Ви говорите паметно, мадона; и ја ћу с њиме да све уредим онако како ви желите. Него, ви бисте могли да ми учините једну велику услугу, која вас не би ништа стајала, а која би се састојала у томе да пристанете да он к вама дође у моме телу. А ево зашто би то била услуга учињена мени: он би моју душу извадио из мог тела и послао је у рај, и докле би се он задржавао уз вас, моја душа била би у рају.

На то ће малоумна жена:

— Пристајем од свег срца; нека вам то са моје стране буде накнада за оне батине што сте их због мене извукли од њега.

Тада брат Алберто рече:

— Када је тако, настаните да врата ваше куће ноћас остану незакључана, како би могао да у њу уђе, пошто он у човечјем телу, у којем ће да дође, може у кућу само кроз врата.

Жена одговори да ће то да учини.

Брат Алберто оде, а она се од силне радости надме толико да јој кошуља није могла досизати до задњице, и њој се учини да ће протећи тисућу година докле јој дође анђео Гаврило.

Брат Алберто, знајући да те ноћи мора бити више витез неголи анђео, поткрепи се добрим јелима и колачима, како не би био избачен из седла. Пошто је од игумана добио допуштење за излаз, он отиде, када је пала ноћ, са једним другом у кућу неке своје пријатељице, одакле је раније чешће одлазио на трке младих кобила; отуда прерушен пређе, када му се учинило да је згодно време за то,

* Венецијански новац.

у кућу мадоне Лизете, ту се, помоћу некаквих дрољака што их беше донео уза се, преобрази у анђела, попне степеницама на спрат и уђе у женину собу.

Чим је она угледала белу прилику, падне пред њу на колена, а анђео је благослови, подигне на ноге и даде јој знак да оде у постељу. Она то одмах послушно учини, после чега анђео легне уза своју побожну поштовательицу.

Брат Алберто био је леп и снажан човек, и ноге су му веома чврсто пристајале уз тело, тако да је Лизета, која беше млада и бујна, са њиме лежала другаче него са својим мужем и, због многих летова што их је вршио и без крила, била сва срећна и пресрећна, а уз то уживала у његовом причању о небеским дивотама. Када је било пред свануће, он изиђе из куће, пошто се најпре са њом договорио кад да се и опет састану, па се врати к своме другу, коме је добра домаћица љубазно правила друштво, како га не би било страх када би сам спавао. И чим је доручковала, мадона Лизета отиде са својим другарицама брату Алберту и каза му да ју је те ноћи походио анђео Гаврило, шта јој је све причао о небеским дивотама, колико је то необичан човек, и уз то повери му још много штошта друго. Брат Алберто јој на то рече:

— Мадона, ја не знам како сте ви прошли са њим; али, добро знам то да је он ноћас, пошто је к мени дошао и пошто сам му ја саопштио вашу поруку, моју душу одмах пренео међу мноштво цвећа и ружа какво још никада овде на земљи није виђено, те да сам на томе најугоднијем месту остао до самог јутрења; шта је пак било са мојим телом, ја то не знам.

— Па зар вам то нисам казала? — рече жена. — Ваше тело с анђелом Гаврилом целу ноћ је било у моме загрљају; а ако ми то не верујете, погледајте себе у груди испод брадавице леве сисе, где сам анђела Гаврила пољубила толико силно да ће то обележје вама остати неколико дана.

На то брат Алберто рече:

— Ех, онда ћу учинити нешто што нисам учинио одавно, то јест свући ћу се, како бих се уверио да ли говорите истину.

И након подужег ћаскања, жена се врати својој кући. После тога, брат Алберто је у облику анђела Гаврила доста често ишао к њој, не наилазећи ни на какве препреке.

Али, једнога дана деси се то да мадона Лизета, препирући се са својом кумом о лепоти и хотећи да себе истакне као најлепшу жену, овој глупачки рече:

— Када бисте ви знали коме се допада моја лепота, не бисте више проговорили ни једне једине речи.

Веома радознала и познајући добро њу, кума рече:

— Можда ви говорите истину; али, ипак, пошто се не зна ко је то, нико вам не би могао поверовати.

Онда Лизета, коју беше лако покренути на брбљање, рече:

— Кумо, не бих смела да вам то кажем; али, ипак ћу вам рећи да је мој љубавник анђео Гаврило, који ме воли више него себе самога, пошто сам ја, као што ми је рекао, најлепша жена на суху и на мору.

Куми је долазило да прсне у грохотан смех; али, она се уздржа, како би дознала још штогод више, те рече:

— Богами, ако је анђео Гаврило ваш љубавник и ако вам је рекао то што ми казасте, онда је одиста тако; него, ја нисам знала да и анђели раде тако што.

Онда Лизета рече:

— Кумо, ви се јако варате; јер кунем вам се спаситељевим ранама да он то ради боље него мој муж, а и каже ми сам да се то ради и тамо горе. Па пошто ја њему изгледам лепша него икоја жена на небу, он се у мене заљубио, те ми долази веома често. Дакле, шта велите сада?

Када је отишла од Лизете, куми се учини да ће морати да чека хиљаду година докле јој се укаже прилика да то повери другима. И чим се првог празника нашла у повећем друштву својих пријатељица и другарица, она им ту новост исприча до ситница. Ове то кажу својим мужевима и другим женама, те тако за дан два о томе би обавештена цела Венеција. Али, између осталих којима је то дошло до ушију били су и њени рођаци, и они, не рекавши њој ништа, прегну да тога анђела нађу и увере се да ли може летети, те тако почну да га сваке ноћи вребају.

Међутим, за то причање дозна унеколико брат Алберто, те због тога једне ноћи отиде к Лизети, да је покара. Али, тек што се он беше свукао, а њени рођаци, који су га видели када је ушао, стигну пред врата њене собе и стану да их отварају. Када је брат Алберто то чуо и видео, досети се шта је, устане, па, не знајући куда ће, отвори

један прозор, који се налазио изнад великог канала, и кроз њега скочи у воду. Канал је био дубок, а он беше добар пливач, те се не утопи. Затим, пошто је испливао на његову другу обалу, он штукну у једну оближњу кућу, чија врата беху отворена, и некога доброг човека, кога је ту затекао, замоли бога ради, пошто је испричао неку измишљотину зашто је ту дошао гô и у то доба, да му спасе живот. Сажаливши се на њ, добри човек, који је морао да некуда иде због својих послова, намести га у своју постељу и рекне му да ту остане докле се он не врати, а затим закључа кућу и отиде.

Када су рођаци ушли у Лизетину собу, они виде да њео Гаврило беше одлетео, оставивши у њој своја крила. Сматрајући да су тиме силно осрамоћени, жестоко жену згрде, оставе је очајну и врате се кући са анђеловим хаинама.

Дотле се беше увелико расвануло, те онај добри човек, пошавши на Риалто, чује где се тамо прича, како је те ноћи анђео Гаврило спавао са мадоном Лизетом, па је затим, када су га код ње затекли њени рођаци, из страха од њих скочио у канал, тако да нико не зна шта је било са њим. Дознавши то, он се одмах досети да ће то бити онај човек што га је оставио у својој постељи. И када се врати кући и виде да је он одиста тај, он му, после подужег погађања и цењкања, рекне да мора, ако није рад да га изда женином рођацима, настати да му се донесе педесет дуката. Тако је и учињено. Пошто је затим брат Алберто хтео да изиђе из куће, добри човек му рече:

— То можете, ако хоћете, да учините само на један једини начин. Ми данас имамо једну свечаност, на коју обично један доведе човека прерушена у медведа, други у дивљака, трећи у ово, четврти у оно, те се онда на Марковом тргу приреди лов, и кад се он заврши завршена је и свечаност, тако да свако с оним што је уловио одлази куда му је драго. Ако бисте пристали да вас ја, пре него што би се наљушило да сте овде, прерушим у ово или у оно, могао бих вас потом одвести куд год желите. Ни на какав други начин не можете одавде изићи а да вас не познаду. Затим, женини рођаци су, држећи да морате бити негде у овој околини, свуда понамештали страже, како би вас оне ухватиле.

Премда је брату Алберту било непријатно да отиде тако, он ипак, из страха од Лизетиних рођака, пристаде на то и том човеку рече куда да га одведе и да је њему свеједно како ће га водити.

Овај га од главе до пете намаже медом, целог облепи папирјем, па му онда око врата веже ланац, на лице натакне образину, у једну руку дода велику мачугу, а у другу ланчић о који су била везана два пса, што их беше довео са кланице. Затим на Риалто пошаље једног свог човека, који је имао да виче да на трг светог Марка похита свако ко жели видети анђела Гаврила.

Када га је тако опремио, он неколико тренутака постоја, па онда га изведе напоље, посади испред себе и потера напред, придржавајући га отпозади за ланац, и, уз велику вреву и грају света, који је узвикивао: »Шта је то? Шта је то?« доведе на трг, где се, што од оних који су за њима ишли, што од оних који беху дошли са Риалта покренути прогласом, била скупила непрегледна гомила народа.

Пошто су тамо стигли, он свога дивљака на једном узвишенијем месту привеже за један стуб, тако да је изгледало да он ту чека на почетак лова. Па како је овај био намазан медом, њега стану страховито бости и уједати муве и обади.

Када је затим његов вођ видео да је трг препун света, посеже руком да га тобож са ланца пусти; али, уместо да то учини, он брат-Алберту са лица здера образину и рече:

— Пошто, господо, нећемо да ловимо свињу, лова нема; али, да не бисте рекли да сте дошли узалудно, ја ћу вам приказати анђела Гаврила, који ноћу силази са неба да теши венецијанске жене.

Чим му је са лица спала образина, брата Алберта познадоше сви изреда, те цео свет стане на њега викати, обасипљући га најпогрднијим речима, погрднијим него што су икада употребљене противу најгорих хуља, и у лице му се бацати блатом са свију страна. И све то морао је он да сноси доста дуго, докле најзад за то случајно не дознаду његова браћа калуђери, те шесторица њих бржеболе дојуре тамо, навуку му мантију, одреше га од стуба и уз паклену вику и дреку окупљеног народа одведу у манастир, ту баце у тамницу, у којој он, како веле, ускоро бедничкн умре.

Тако је дакле овај човек, који је сматран за добра, а чинио је, мада се у то није веровало, зла дела, имао смелости да се приказује као анђео Гаврило, од кога је претворен у дивљака и дуго био мучен, те тако без икакве потребе покајавао своје почињене грехе.

Дао би бог да тако исто прођу и сви други који су такви!

ПРИЧА ТРЕЋА.

Три младића заљубе се у три сестре, те са њима побегну на Крит. Најстарија сестра убије из љубоморе свога љубавника; друга пак, удавши се критском војводи, њу спасе од смрти; ову убије њен љубавник и побегне са првом. За тај злочин буде окривљен трећи љубавник са трећом сестром; страхујући од смрти, њих двоје побегну на Родос и тамо умру у беди.

Пошто је саслушао Памшинејину причу, Филострато се мало поразмисли, а затим јој рече:

— При крају ваше приче било је доста којечега што је добро и што ми се допало; али, пре тога наведено је много претерано смешних ствари, преко којих је, што се мене тиче, требало да се пређе.

Затим се обрати Лаурети и рече јој:

— Наставите са бољом, ако је могућно.

Смешећи се, рече Лаурета:

— Одвише сте немилосрдни према љубавницима, пошто им желите сасвим лош крај; али, да бих вас послушала, испричаћу вам једну о три љубавна пара, који су после кратког љубавног уживања бедно завршили свој живот.

И рекавши то, она отпоче:

Као што, младе моје даме, можете јасно увидети, сваки порок може онога ко му се ода, а доста пута и друге, довести у велику неприлику; од свију пак порока што нам прете опасношћу најстраховитији је гнев, та изненадна и непромишљена ускипелост, која мути разум, мраком обвија духовне очи и нашу душу распаљује највећим бесом. И премда гнев углавном обузима људе, једне више а друге мање, он се појављује и у жена, којима задаје веће јаде, зато што се код њих лакше разбуктала, много јасније пламти и на мањи отпор наилази.

Томе се не треба нимало чудити, пошто ћемо, ако на то скренемо пажњу, видети да ватра по својој природи пре захвата лаке и слабачке него тешке и чврсте предмете; а ми смо, нека нам мушкарци не замере, од њих кудикамо нежније и покретније. Видећи, дакле, да смо томе склоне и знајући да наша благост и доброта служе за одмор и уживање људима, са којима морамо да се дружимо, докле су гнев и бес њима одвратни и по њих опасни, ја ћу да, како бисмо се могле боље попричувати од тих мâна, у својој причи опишем, како је љубав тројице младића и три даме, као што малочас рекох, поводом гнева једне од њих, са врхунца среће сурвана у највећу несрећу.

Марсеј, стари и дивни град, као што вам је познато, налази се на провансалској обали, и у њему је раније било више богатих људи и великих трговаца неголи данас. Међу овима био је један по имену Нарналд Клуада, човек ниског рода, али исправан и поштен трговац, неизмерно богат имањем и новцем. Он је са својом женом имао више деце, три кћери и неколико синова. Од те три девојчице, које беху старије од своје браће, једна је имала четрнаест година, а друге две, близнакиње, биле су навршиле петнаест. За њихову удају чекало се само да се са пута врати Нарналд, који због трговачких послова беше отишао у Шпанију. Од близнакиња једна се звала Нинета, а друга Мадалена; трећој је било име Бертела.

У Нинету се страсно заљуби један млад човек, додуше пуки сиромашак, али племић пореклом, Рестањоне по имену, а и девојка у њега, те њих двоје све подесе тако да су у својој љубави уживали и проводили се а да нико на свету није знао за то. Међутим, докле су они увелико настављали своје уживање, два младића и пријатеља, од којих се један звао Фолко а Угето други, заљубе се један у Мадалену, други пак у Бертелу. Када је то дознао преко Нинете, Рестањоне стане размишљати како да помоћу њихове љубави ублажи своју немаштину. Он се, дакле, са њима спријатељи, те их је, кад једнога, кад другога, а понекада и обојицу заједно пратио, како би уз њихове девојке могао видети и своју; и када му се учинило да се са њима довољно спријатељио и упознао, он их једнога дана дозове у своју кућу и рекне им:

— Наше дружење, уважена господо, могло вас је уверити колико је силна љубав што је тајим према вама, и да сам ја готов за вас учинити све што бих учинио за себе самога. Пошто вас, дакле, срдачно волим, предложићу вам нешто што ми је пало на ум, па ћете онда ви, са мном заједно, донети одлуку каква се вама учини најбољом. Ако ваше речи нису лаж, и ако у обзир узмем оно што сам могао запазити по вашем данонoћном држању, ви буктите од силне љубави према двема девојкама које волите, као што ја буктим према трећој, њиховој сестри. Тој нашој страсној љубави бих ја, како ми моје срце казује, могао наћи сладак, пријатан лек, ако бисте на то пристали, а то је овај: Ви сте веома богати људи, а ја сам сиромах човек, те када бисте вас двојица пристали да своја богатства спојите, да мене примите као трећег удеоничара, па онда да изаберете који леп крај света, где бисмо са три сестре могли живети у срећи и задовољству, ја бих, као што ми моје срце говори, успео њих све три наговорити да са нама пођу са великим делом очевог богатства; тамо бисмо ми, сваки са својом, као три брата проводили најсрећнији живот. До вас је дакле да се одлучите да ли ћете ту срећу прихватити или је одбацити.

Када су те речи чула та два младића, који су буктели од љубави, не хтедоше дуго премишљати, него одмах рекоше да су приправни да то учине, ако он успе да девојке придобије.

Добивши тај одговор, Рестањоне након два три дана састане се са својом Нинетом, до које је са доста великом муком могао да дође. Пошто је неколико часака пробавио са њом, он јој исприча шта је са младићима разговарао, па затим многим разлозима покуша покренути је да се за тај подухват загреје. То му није било тешко постићи, јер је девојка више него он желела да живе у заједници мирно и без имало стрепње и бојазни, те му је искрено одговорила да је на то приправна и да ће њене сестре урадити оно што она буде хтела, и уз то му је рекла да он учини све потребне припреме што је могућно пре.

Када се Рестањоне вратио к тој двојици младића, који су га ревносно потстицали на оно о чему се беху са њим договорили, он им саопшти да је ствар од стране њихових девојака готова. Онда они одлуче да отиду на Крит, па

стога продаду један део својих добара под изговором да им је новац потребан за трговину, купе једну брзу једрилицу, снабдеју је свима потребама и стану чекати дан када ће моћи да се крену на пут.

Нинета пак, којој су веома добро биле познате жеље њених сестара, разбукти код њих својим слатким речима толику чежњу, да оне нису могле веровати да ће моћи да доживе час у који би им се испуниле.

Пошто је најзад дошла она ноћ када је требало да се укрцају у лађу, три сестре отворе један очев велики ковчег, из њега узму повећу количину новца и драгог камења, кришом изиђу из куће и, по договору, састану се са својом тројицом љубавника, па затим све шесторо њих уђу у једрилицу, спусте весла у море и отплове. Не задржавајући се нигде, наредне вечери стигну у Ђенову, где ноћ проведу у првом љубавном наслађивању. Пошто су се сутрадан снабдели свима потребама, они се крену даље те, путујући од луке до луке, за непуних осам дана без икаквих препрека дођу на Крит. Ту купе више великих, дивних добара и сазидају, у близини саме Кандије, неколико лепих зграда, и онда, држећи знатан број слугу, паса, сокола и коња и приређујући гозбе, свечаности и забаве, стану са својим дамама живети као највећа господа и најсрећнији људи на свету.

И докле су тако живели, деси се (како се то обично човеку свакада дешава да му досади и оно што му је најмилије, ако га има стално и у изобиљу) да Рестањону његова Нинета, коју је силно волео, почне постајати досадном, пошто ју је сада без и искре бојазни и презања могао имати кад год му је драго, те он стане да је у љубави занемарује. Па како се њему на једној забави веома допадне једна тамошња млада дама, која је била лепа и уз то племићка, он јој се почне ревносно удварати и ње ради приређивати необичне свечаности. Када је то запазила Нинета, њу обузме таква љубомора да он више није могао ни корака крочити а да га она не уходи и себе и њега не мучи прекорима и мрзовољом.

И као год што обиље доноси гађење, а ускраћивање онога за чим чезне човеку појачава жудњу, тако је и Нинетина мрзовоља разбуктавала у читав пожар пламен те Рестањонове нове љубави. Шта је даље било у току времена,

да ли је Рестањоне задобио или није наклоност жене коју је волео, непознато нам је; али, главно је то да је Нинета била уверена у тако што, те је због тога пала у такво очајање, затим у такву јарост и најзад у толики бес да је сву своју љубав што ју је гајила према Рестањону преобратила у љуту мржњу и, заслепљена својим гневом, одлучила да му се његовом смрћу освети за срамоту коју јој он тобож беше нанео.

Па како је ту била једна стара Гркиња, веома вешта травачица, Нинета је обећањима и новцем склони, те јој та неваљалица справи некакву смртоносну воду. Она ту воду једне вечери даде Рестањону, који је био загрејан, те је он попије ништа не запазивши. Дејство тога отрова било је толико силно да он издахне пре зоре. Када Фолко и Угето и њихове даме дознаду за његову смрт, они га, не знајући да је отрован, заједно са Нинетом болно оплачу и свечано сахране.

Али, после неколико дана ту старицу што је Нинети дала отровну воду власти затворе због неког другог неваљалства, те она, када је стављена на муке, између осталих својих злочина призна и тај и каже поводом чега је он извршен. Стога критски војвода у највећој тајности са својим људима опколи Фолкову палату, ухвати Нинету без буке и отпора и стрпа је у тамницу. Она и без мучења призна оно што је он био рад да дозна о Рестањоновој смрти. Када су Фолко и Угето потајно сазнали од војводе и од њих њихове даме због чега је затворена Нинета, веома се растуже и напрегну сву снагу да је спасу од ломаче, на коју је оправдано била осуђена; али, сав труд беше им узалудан, јер је војвода одлучно био за то да се задовољи правда.

Онда Мадалени, којој се војвода одавно удварао, не могући никако задобити њену наклоност, паде на ум мисао да би сестру могла спасти од спаљивања, ако би пристала да испуни његову жељу, те тако му преко једног веома опрезног изасланика поручи да је приправна учинити му по вољи, али под двема погодбама, од којих би била прва да јој се сестра врати жива и здрава, а друга да цела ствар остане у тајности. Војвода ту поруку саслуша са задовољством, па затим, пошто је дуго премишљао шта да учини,

одлучи да на то пристане и одговори јој да њене погодбе прихвата.

И пошто се најпре беше договорио са њом, он једне ноћи нареди да се притворе Фолко и Угето, како би их тобож накнадно о злочину боље испитао, па онда крипом отиде у Мадаленин стан. Пре него што је то учинио, био се постарао да се Нинета стрпа у врећу, да би, како је рекао, исте те ноћи била бачена у море. Међутим, он њу донесе њеној сестри и поклони јој је као награду за ту ноћ. Приликом растанка изјутра замоли он Мадалену да та прва ноћ у њиховој љубави не буде и последња, а затим је посаветова да своју сестру отпреми кудгод далеко, како он због њеног злочина не би доживео срамоту или морао да противу ње и опет немилосрдно примени закон.

Наредног јутра Фолко и Угето бише пуштени у слободу, пошто им је речено да је Нинета те ноћи убијена. Они у то поверују и врате се кући, да своје даме теше због смрти њихове сестре. И премда се Мадалена из све снаге трудила да је прикрије, ипак Фолко запази да је она ту; силно се чудећи томе, он се одмах досети шта је посреди, пошто му је било познато да војвода воли Мадалену, те је упита како то да је Нинета жива и у њиховој кући. Мадалена му исприча читаву бајку препуну лагарија, али он њу, као лукав човек, прозре и нагна да му призна истину. Обузет болом и силним бесом, он из корица истргне свој мач и, покрај свих њених молби и преклињања, уби је сместа. Затим, бојећи се суда и војводине освете, остави је мртву у соби, отиде к Нинети и рекне јој са привидном веселошћу:

— Хајдемо одмах тамо камо је твоја сестра одредила да те одведем, како не би и опет пала војводи у руке.

Нинета у то поверује, те се, пошто је већ била ноћ, обузета страхом и жељом да се што пре удаљи, одмах са Фолком крене на пут, и не опростивши се са сестром. С оно мало новца што га је Фолко у последњем часу могао узети похитају на морску обалу и ту уђу у једну лађу. И нико никада није дознао куда су отишли.

Када је наредног дана изјутра Мадалена затечена мртва, неколицина злурадих људи, који су Угета мрзели и завидели му, одмах то јаве војводи. И чим је то чуо, он, испуњен силним гневом, дојури њиховој кући, ухвати

Утета и његову љубазницу, који нису знали да су Фолко и Нинета побегли, па их нагна да признаду да су убили Мадалену.

И како су због тога признања стрепели од смрти, њих двоје подмите стражаре који су их чували, давши им већи део новца што су га у својој кући прикривали, како би им се нашао на невољи, па затим се заједно са њима укрцају у једну лађу и преконоћ превезу на Родос, где убрзо потом у беди и немаштини заврше свој живот.

Ето, до чега су њих и све друге довели Рестањонова луда љубав и Нинетин гнев.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Ђербино, противно реци што ју је дао његов дед краљ Виљем, нападне на брод туниског краља, да би отео његову кћер; пошто њу убију људи који су се налазили на том броду, он поубија њих. Потом њега по Виљемовој заповести погубе, одрубивши му главу.

Пошто је завршила своју причу, Лаурета заћута, а чланови дружине, један са једним, други са другим, узеше да се вајкају због худе среће јадних љубавника, понеки пак од њих стадоше осуђивати Нинетин гнев, те тако су једни говорили ово, други оно, када наједнном краљ, који као да се беше пренуо из неких дубоких мисли, издиже лице и Елизи даде знак да настави; и она смерно отпоче:

— Веома је много оних што, лепе моје даме, супротно онима који, држећи да је немогућно заљубити се по чувењу, мисле да Амор своје стреле пушта једино онда када се очима разбукти; а да се они у томе веома варају, јасно ћете видети из приче коју ћу да вам испричам. Из ње ћете не само увидети да је сам глас, и без виђења, имао дејства, него и дознати да је он и једну и другу особу довео до бедне смрти.

Виљем Други, сицилијански краљ, имао је, као што то причају Сицилијанци, двоје деце, сина Руђиера и кћер Констанцу. Руђиери умре пре оца и за собом остави јединца, који се звао Ђербино. Њега његов дед брижљиво одгаји у дивна младића, чувена због своје храбрости и племенитости. Он постане чувен не само у границама Сици-

лије, него и у многим крајевима пространог света, а нарочито у Берберији, која је тада плаћала данак сицилијанском краљу.

Између оних до чијих ушију беше допро глас о Ђербиновим врлинама била је и једна кћи туниског краља, за коју је свако ко ју је видео тврдио да је најлепше створење што га је икада дала природа и уз то одличног владања и племенитог, високог духа. Необично радо слушала је она причања о храбрим људима и јунацима, али још радије прихватала је описе Ђербинових јуначких подвига, тако да се, замишљајући његов лик и изглед, беше у њега страсно заљубила, те је са највећим уживањем говорила о том младом човеку и слушала разговоре о њему.

Исто тако у Сицилији и у другим крајевима беше се пронео глас о њеној лепоти и њеним добрим особинама и дошао до Ђербина, али не узалудно, јер се његова љубав према њој разбукти исто онако као што се њена беше разбуктала према њему. Стога је он, пре него што би могао постићи да му дед допусти да отпутује у Тунис, свакоме своме пријатељу који би тамо пошао стављао у задатак да је, ако икако могне, обавести о његовој тајној и силној љубави и донесе му њен одговор.

И одиста, један од његових пријатеља испуни му ту жељу; донесе као трговац у двор на разгледање женски накит, те њој том приликом открије његову жарку љубав и уз то рекне да јој Ђербино и све што је његово стоји на расположењу. Весела лица прими Констанца и изасланика и поруку, одговори да и она букти истом таквом љубављу и као доказ за то пошаље му једну од својих најлепших драгоцености. Ђербино је прихвати са највећом радошћу, и отада јој је по истом том човеку упућивао писма, слао скупоцене поклоне и са њоме се, преко њега, договарао како би могли, ако им то судбина допусти, да се виде и загрле.

Али, докле се њихово договарање одуговлачило више него што је било потребно и докле су и она и Ђербино сагоревали од љубави, наступи то да туниски краљ ту своју кћер уда за гранадског краља. Њу то силно растужи, јер је помишљала да ће тако бити не само даљином растављена од човека кога воли него и сасвим отргнута од њега. И нај-

радије би била, да је икако могла, побегла од свога оца Ђербину, само да не би пошла за недрагога. Исто тако и Ђербина неизмерно ражалости глас о тој удаји, те он стане премишљати како би је и на какав начин могао отети и одвести када морем буде путовала ка своме мужу.

Туниски краљ, који беше нешто начуо о тој љубави и о Ђербиновој намери, страхујући од његове срчаности и његовог јунаштва, јави краљу Виљему, када је дошло време да своју кћер пошаље гранадском краљу, шта намерава да учини, али да ће то моћи учинити само онда ако му он да реч да га у томе неће спречити Ђербино нити ико други. Краљ Виљем, који је већ био стар човек и који не беше ништа чуо о тој Ђербиновој љубави, даде му тражену реч, иако није знао због чега он то захтева, и доказа ради пошаље му једну своју рукавицу.

Чим је ту рукавицу примио, туниски краљ спреми у картагинској луци велики, леп брод, који снабде свима потребама и окити и украси га, како би на њему могао у Гранаду послати своју кћер, па затим стане чекати на повољан ветар.

Млада краљева кћи, која све то беше дознала и видела, упути кришом једног свога слугу у Палермо, наредивши му да са њене стране поздрави лепог Ђербина и каже му да ће се она за који дан кренути у Гранаду, те да он сада треба да докаже да ли је онако храбар као што се прича и да ли је воли онако силно као што ју је више пута уверавао о томе.

Слуга верно изврши оно што му је заповеђено, па затим се врати у Тунис. Када је Ђербино чуо ту поруку и дознао да је краљ Виљем, његов дед, туниском краљу дао тражено јемство о безбедности, био је у недоумици шта да чини. Али, ипак, потстакнут својом љубави и не желећи да, према њеним речима, испадне кукавица, он отиде у Месину, ту бржеболе опреми две лаке галије, напуни их храбрим људима и отплови пут Сардиније, знајући да туда мора проћи брод са краљевом кћери. И одиста, не беше се преварио: након два дана, проведена на месту где се његове галије беху прикриле, недалеко одатле помоли се брод, који је пловио лагано, потискиван слабачким ветром. Када га је Ђербино угледао, он својим друговима рече:

— Господо, ако сте ви онако храбри, као што мислим да сте, ја држим да међу вама нема ни једног јединог који љубав није осетио или је не осећа; јер без ње, по моме мишљењу, нико не може имати неку врлину или какву добру особину. Ако сте икада били заљубљени или сте заљубљени сада, лако ћете моћи да схватите моју жељу. Ја сам заљубљен и љубав ме је покренула да вас доведем овамо. Створење што га волим налази се ту, на том броду који видимо пред собом и који је, поред тога што је на њему оно за чим највише жудим, препун свакојаког блага, до којега можете доћи са мало труда, ако се мушки борите као јунаци. И од целога плена ја као свој део тражим једино жену због које сам се латио оружја, а све друго нека буде ваше. И сам бог потпомаже наш подухват, јер не пушта ветар, те брод не може да нам умакне.

Лепоме Ђербину није било ни потребно да то говори, јер су Месињани, који беху са њим, и сами помишљали, жељни плена, да учине оно на што их је он покретао речима. И чим је он завршио свој говор, они повичу да ће испунити његову жељу и засвирају у трубе, а затим се маше оружја, весла спусте у море и стану примицати броду. Када су људи са тог брода видели где им се издалека приближују две галије, они се, стога што не могаху бежати, спреме за одбрану.

Пошто су галије стигле у њихову близину, лепи Ђербино им поручи да му издаду власнике брода, ако су ради да не дође до борбе. Видећи ко су они и шта би хтели, Сарацени одговоре да је тај препад извршен противно речи што ју је дао краљ, а као доказ да је тако покажу рукавицу краља Виљема и изјаве да се никако неће предати без борбе нити икога издати са свога брода.

Ђербино, који је краљеву кћер угледао на крми и који се, видећи да је она кудикамо лепша него што је то икада и замишљао, још већма у њу заљуби и, поводом показане му рукавице, одговори да он нема сокола, те да му према томе рукавица није потребна, него да се они, ако неће да му издаду младу жену, спреме за борбу.

И у њу ступе и једни и други, отпочевши се гађати стрелама и камењем, и наставе је дуго са великим губицима на обе стране. Најзад Ђербино, видевши да тако неће постићи ништа, узме један чамац, донесен са Сардиније,

па га упали, а затим га обема галијама догура до брода. Када су то видели Сарацени, њима би јасно да ће морати или да се предаду или да изгину, те стога краљеву кћер, која је била у унутрашњости брода, изведу на његов кљун, зовну Ђербина и пред његовим очима је, докле је преклињала за милост и запомагала, закољу и баце у море, рекавши:

— Узми је; дајемо ти је онакву какву можемо да ти је дамо и какву си је заслужио не одржавши своју реч.

Видевши ту њихову свирепост, Ђербино се, не марећи ни за стреле ни за камење, са својим галијама приближи броду и, премда је пред собом имао многобројну посаду, попне се на њега, па онда, попут изгладнелог вука који је упао у стадо оваца те једну за другом коље утољавајући више свој бес неголи своју глад, мачем стане убијати Сарацена за Сараценом, и немилосрдно поубија их многе. Како је међутим пламен све већма захватао брод, он својим морнарима допусти да са њега понесу све што могну као награду за свој труд, а потом, не радујући се много победи што ју је задобио над противницима, врати се на своју галију.

Пошто је после тога по његовој заповести мртво тело младе жене извађено из мора, он њу оплаче многим сузама, а затим је свечано сахрани на Устики, једном малом острву, које се налази наспрам Трапана, па онда се врати кући тужнији него ико на свету.

Када је за то чуо туниски краљ, он своје изасланике, обучене у црнину, упути краљу Виљему, да му се потуже што дата реч није одржана, и они овоме целу ствар испричају онако како је текла. Огорчен због тога, краљ Виљем, не знајући како би другаче могао задовољити правду, нареди да се Ђербино ухвати; па како се у његовој земљи није могао наћи ни један једини велики човек, који би се усудио да га молбом одврати од тога, он га осуди на смрт и заповеди да му се пред њим одруби глава, пошто је више волео да остане без унука него да буде сматран краљем који не одржава своју реч.

Тако бедно и за неколико дана завршили су свој живот ово двоје љубавника, који нису, као што сте из моје приче видели, ни окусили плод своје љубави.

ПРИЧА ПЕТА.

Елизабетина браћа убију њеног љубавника; он јој се јави у сну и каже јој место на којем је сахрањен. Она кришом ископа његову главу и метне је у једну саксију са босиљком; пошто је сваки дан над њом дуго плакала, браћа јој ту саксију одузму, те та јадница убрзо потом умре.

Пошто је Елизина прича била завршена, краљ је унеколико похвали, а затим Филомени заповеди да причање настави. Испуњена сажаљењем према Ђербину и његовој драгани, она болно уздахну и отпоче:

— Моја прича, дражесне даме, не односи се на особе из тако високог сталежа, као што су биле оне о којима је причала Елиза, али ипак она неће бити мање занимљива. Међутим, на ум ми је пала стога што је малочас споменута Месина, где се догађај одиграо.

У Месини, дакле, живела су три брата, три млада човека и трговца, којима је њихов оттац, који је био из Сан-Ђиминьана, приликом своје смрти, оставио велико богатство; и они су имали једну сестру, Лизабету по имену, која беше лепа и добро васпитана девојка, али која се, из неког непознатог разлога, још не беше удала. Осим тога, та три брата имађаху у своме дућану једног младића из Пизе, који се звао Лоренцо и који је све њихове послове вршио и њима управљао. Пошто је то био леп, стасит и уз то умиљат момак, он се Лизабети, која га је често виђала, силно допадне. Када је то запазио Лоренцо, он забораву преда све своје друге љубавне пустоловине и почне да своју пажњу скреће на њу. И ствар дође дотле да њих двоје након кратког времена, пошто се беху свидели једно другом, почну чинити оно за чим су жудели највише. Настављајући то и проводећи своје часове у силном уживању, они не умедну очувати тајну: једне ноћи Лизабетин најстарији брат спази је, у тренутку када га није видела, где улази у собу у којој је спавао Лоренцо. И премда га то откриће беше веома ојадило, он ипак, као паметан човек, не рече и не учини ништа, него у премишљању и мозгању сачека јутро. Чим је пак свануо дан, он својој браћи то исприча, и њих тројица, после дужег договарања и саветовања, донесу одлуку да, како би срама поштедели себе и своју сестру, преко тога пређу ћутке и држе се тако као да ни један од њих

није ништа ни видео ни чуо, докле не дође време да своју срамоту збришу пре него што би ико могао дознати за њу.

И оставши при тој својој одлуци, они су се, по своме свакидањем обичају, и даље са њим шалили и смејали се; али, једнога дана, пошавши тобож у шетњу изван града, поведу Лоренца са собом и на једном осамљеном и, по њиховом мишљењу, подесном месту убију га и закопају у земљу, тако да их нико није видео. Пошто су се вратили у Месину, они су свакоме ко би се за њега распитивао одговарали да су га послали некуда по својим пословима. И свако је у то веровао, јер су доста пута имали обичај да га шаљу тамо и овамо.

Пошто се Лоренцо не враћаше, Лизабета, забринута што се толико дуго задржао, почне често браћу питати за њега; једнога дана, када им се и опет беше обратила таквим питањем, један од њих рече јој:

— Шта значи то? Шта је теби Лоренцо, те се толико распитујеш за њега? Ако још једном упиташ тако што, даћемо ти одговор какав заслужујеш.

Тужна, ожалошћена и испуњена неизвесношћу и стрепњом, она се за њега више није распитивала, али је сваке ноћи, горко плачући што га нема, проливала читаве потоке суза, дозивала га по имену и преклињала га да дође. Тако га је стално чекала, проводећи свој живот у тузи и јаду.

Једне ноћи, пошто је много плакала и плачући заспала, она усни Лоренца. Као дошао он к њој сав блед, рашчупан и у подераној одећи, и као рече јој:

— Ох, Лизабета, ти ме непрестано дозиваш и страховито ме прекораваш својим сузама што не долазим. Стога знај да ја не могу да се вратим, јер су ме твоја браћа убила последњег дана када си ме видела.

Онда јој је означио место где су га укопали, казао јој да га више не дозива, па затим га је нестало.

Пробудивши се, девојка у тај сан поверује као у јаву, те стане горко плакати. Када је потом изјутра устала, она, не усуђујући се да ишта каже својој браћи, одлучи да отиде на означено јој место, како би се уверила да ли је истинито оно што је у сну видела; и пошто је добила допуштење да може мало прошетати изван града, она у

пратњи једне жене, која је раније била код њих и од које није никада ништа тајила, ни часка не оклевнувши, отиде тамо, разгрне сухо лишће, којега је било ту, и стане откопавати земљу где је била најмекша, те након кратког времена наиђе на мртво тело свога драгана, које се још не беше почело распадати, и тако виде да се њен сан обистинио.

Премда је због тога била тужнија него икоја жена икада и због чега другога, она је видела да ту плач није на своме месту. Њој би најмилије било да то мртво тело однесе одатле, те да га у достојнији гроб укопа; али, знајући да то не може учинити, она ножем његову главу одруби како је знала и умела, уви је у убрус, земљу набаца на остатак леша, увијену главу спусти служавци у кецељу, удаљи се са тога места, пазећи да је нико не види, и отиде кући.

Чим је тамо стигла, затвори се заједно са главом у своју собу, бризну у плач, сву је обли сузама и по тисућу пута пољуби је са свих страна. Затим узме повећу саксију, једну од оних саксија у које се сада сади босиљак, у њу метне главу, увијену у чист убрус, преко ње напуни саксију земљом, у ову засади неколико стручака салернског босиљка и стане је заливати само водом од ружа или од поморанџиног цвећа и својим сузама. Убрзо потом беше она уобичајила да покрај те саксије седи и са највећом чежњом у њу гледа, пошто она у себи скриваше њеног Лоренца. И када је се дуго нагледа, она би отпочела плакати и плакала би догод сузама не натопи цео босиљак. Нешто због упорне и дуге неге, а нешто због масноће земље, што јој ју је давала глава која се распадала, босиљак се развије бујно и стане мирисати дивно. Пошто је она то чинила непрестано, њу у томе запазе њени суседи, који се нису могли довољно начудити што јој лепота ишчезава и очи се гасе, те о томе известе њену браћу, рекавши им:

— Ми смо гледали како то она чини из дана у дан.

Када су браћа то чула и о истинитости тога уверила се, они је неколико пута жестоко покарају; али, када то није ништа помогло, крипом јој одузму њену саксију. Видећи да ње у њеној соби нема, она их срдачно стане молити да јој је врате, па, пошто они то не хтедну да учине, једна девојка се од туге и плача разболи и у својој болести настави тражити саксију са босиљком.

Млади људи зачуде се том њеном упорном захтеву, те стога одлуче да виде шта има у тој саксији; и када су из ње истресли земљу, угледају убрус и у њему главу, која се још не беше распала толико да по њеној коврџавој коси не би могли познати је као Лоренцову. Запрепашћени због тога, они се побоје да би се за њихов злочин могло дознати, па стога ту главу опрезно закопају у земљу, а затим, не рекавши ништа никоме, из Месине отиду у Напуљ.

Млада девојка, која је непрестано уз плач тражила само своју саксију са босиљком, умре плачући, те тако се заврши њена несрећна љубав.

Али, како се после неког времена све то дознало, неко о томе сочи ову песму, која се још и данданас пева:

Ко ли је тај опаки хришћанин био,
Што ми је моју саксију прикрио, итд. итд.

ПРИЧА ШЕСТА.

Андреола воли Габриота. Она њему пригa свој сан и он њој свој. Наједном он напрасно умре на њеним рукама. Докле га са својом служавком преноси његовој кући, ухвати је стража и изведе пред власт, којој она каже како је ствар текла. Када то дозна њен отац и види да је невина, ослободи је. Она остави свет и закалуђери се.

Прича што ју је испричала Филомена била је веома драга дамама, стога што су више пута слушале где се пева она у њој наведена песма, за коју, и покрај свега распитивања, нису могле дознати поводом чега је састављена. Међутим, чим је краљ видео да је прича завршена, он Памфилу заповеди да по реду настави. И овај отпоче:

— Сан што га је Филомена изнела у својој причи покреће ме да вам испричам другу једну, где се наводе два сна, који се односе на оно што тек има да буде, као што се онај из Филоменине приче односио на оно што је већ било, и који су се испунили чим су их испричале особе што су их усниле.

Потребно је дакле, љубазне даме, да знате да уопште свако живи мора вићати поједине ствари, које му, докле спава, изгледају изистинске, а које затим, када се пробуди, сматра деломице као истините, деломице као вероватне, а деломице као нешто што је у највећој опреци са сваком

истином, — али које се ипак, као што је доказано, доста пута испуне. Због тога, многи у сваки сан верују, као што би веровали у оно што су видели на јави; затим, поводом тих снова тугују или се радују, према томе да ли због њих страхују или се нечему надају. Напротив, има доста особа које ни у један од њих не верују, догод не увиде да су дошли у опасност која им је претсказана. Да сви снови нису истинити, о томе се више пута уверио свако од нас; а да пак сви они нису лажни, већ је доказано Филоменином причом, а то хоћу и ја, као што малочас рекох, да докажем својом.

Али, сада да пређемо на ту причу.

У граду Брешји живео је некада један племић, Негро да Понте Караро, и он је између остале деце имао и једну кћер, Андреолу по имену, младу, веома лепу девојку, која се, као што се то обично дешава, заљуби у једног свог суседа, Габриота, човека из нижег сталежа, али одличног владања и дивног, допадљивог стаса и изгледа. Уз помоћ и посредовање њене служавке, тој младој девојци пође за руком да Габриота не само обавести о својој љубави, него и да постигне да јој он чешће долази у лепи врт њеног оца на узајамно уживање. А да их од њихове љубави не би могло одвојити ништа друго доли смрт, њих двоје се потајно узму као муж и жена.

И у току тих састанака, једне ноћи млада девојка усни да у своме врту у загрљају држи свога Габриота уз највеће наслађивање своје и његово; и докле су се тако топили од милине, њој се учини да види како из његовог тела изиђе некакво црно, страшно створење, чији облик није могла распознати, па јој га необичном снагом истрже из загрљаја и са њим заједно ишчезе под земљу, тако да она више не могаше видети ни то створење ни Габриото. Осетивши због тога силан бол, она се пробуди; и када је видела да то није била истина, веома се обрадује, али њу у исти мах стане поводом тога сна обузимати стрепња. Зато из све снаге настане да Габриота одврати да јој наредне ноћи не дође; али, пошто је видела да он хоће да то пошто-пото учини, она га прими у своме врту, како се у њега не би зачела каква сумња. И пошто је набрала много белих и румених ружа, којих је у то доба било, она с њиме отиде до једног

лепог, бистрог водоскока, који се налазио у том врту. Након дугог грљења и миловања, Габриото је упита због чега га је одвраћала да јој не дође. Андреола му исприча шта је сањала и каже да је обузимају бојазни и слутње. Чувши то, Габриото се насмеја и рекне јој да је то лудост веровати сновима, пошто они долазе или од прекомерог јела или од недовољне хране, о чему се човек може уверити свакада; а затим настави:

— Када бих се поводио за сновима, ни сам не бих био овамо дошао, не толико због твога колико због свога сна што сам га, као год и ти, уснио ноћас. Сањам ти ја ово: као налазим се у некој лепој, убавој шуми, па, ловећи по њој, уловим дивну, дражесну срну, срну какву још нико није виђао никада. Била је бела попут снега и за кратко време беше се припитомила толико да се никако није хтела удаљавати од мене. И као и ја њу бејах заволео толико да сам јој, да не би могла побећи од мене, метнуо златан огрљак око врата, за њега прикачио златан ланчић, те је водио о њему. И докле се тако једном срна одмарала, држећи главу на моме крилу, одједном однекуда искрсну један као угаљ црн, страшан хрт и јурну на мене. И као он ми, пошто се никако не могох да одбраним, своју чељуст тури у недра и за леву страну груди угризе ме толико да ми зубима захвати срце, те га ишчупа да би га однео. Од тога осетих тако силан бол да се тргох и пробудих, па затим опипах то место, као да би да се уверим да ли је то било уистини. Него, шта му значи све то? Таквих и још ужаснијих снова имао сам ја и раније, па ми се ипак никада није десило ништа. Према томе, да оставимо све то настрану, па да наставимо своје дивно уживање.

Млада девојка, која већ беше уплашена због свога сна, још већма се уплаши када јој он исприча свој; али, бојећи се да Габриота не растужи, она се потруди да свој немир прикрије.

И докле је уживала у својим и његовим пољупцима и грљењима и у њима налазила мало утехе, она је, обузета страхом, ни сама не знајући зашто, у његово лице упирала своје очи и овда-онда погледала у врт, као да би да се увери да ли се однекуда не примиче штогод црно. После кратког времена, Габриото наједанпут дубоко уздахну, обисну јој се о врат и узвикну:

— Јао мени, душо моја, помози ми: ја умирем.

И чим је изговорио те речи, сруши се на ледину. Када је девојка то видела, подиже га на своје крило и готово плачући рече му:

— Ох, мили господару мој, шта ти је?

Габриото јој ништа не одговори, него, тешко дишући и сав обливен знојем, издахну после неколико тренутака.

Свако може да замисли колико је то било тешко и болно за девојку која га је волела више неголи себе. Она је над њим горко плакала и непрестано га дозивала, али узалудно. Затим, када је била начисто да код њега више нема ни трага живота, пошто га беше целог опипала и уверила се да је свуда хладан, она одмах, онако уплакана и престрављена, дозва своју служавку, која је знала за њихову љубав, те јој повери своју несрећу и свој јад. И када су се потом обе њих исплакале над мртвим Габриотом, Андриола служавци рече:

— Пошто ми је господ узео њега, ја више нећу да живим; али, пре него што бих се убила, рада сам да нађем пут и начин да се очува моја част и да и даље у тајности остане наша љубав, а и да се сахрани тело из којега је изишла његова мила ми душа.

На то ће јој служавка:

— Кћери моја, немој говорити да ћеш да се убијеш; јер ако би то учинила, ти би њега, кога си изгубила на овоме свету, морала изгубити и на ономе: отишла би у пакао, куда није, у што сам уверена, пошла његова душа, пошто је он био добар младић. Много боље ће бити да се утешиш и настанеш да молитвама и добрим делима његовој души прискочиш у помоћ, ако би она њој била потребна због каквог греха учињеног овде. Што се пак сахране тиче, можемо да га сахранимо у овом врту; то неће дознати нико, јер нико не зна да је он долазио овамо; а ако то нећеш, изнећемо га одавде напоље, те ће га сутрадан свет наћи и пренети у његову кућу, па ће га сахранити његова родбина.

И премда је била обузета силним болом и непрестано плакала, млада девојка саслуша савете своје служавке; пошто се са првим од њих није сложила, она на други одговори рекавши:

— Не дао ми господ да допустим да се тај тако изврстан младић, кога сам толико волела и који ми је био муж, у земљу затрпа као пас или избаци на улицу. Ја сам га оплакала, па ћу како будем знала и умела настати да га оплаче и његова родбина; и мени је већ дошло на ум шта у том погледу треба да учинимо.

И она журно служавку посла по један комад свиленог платна што га је имала у своме ковчегу. Када се служавка вратила са тим платном, њих две га разастреше по земљи и на њега положише Габриотово мртво тело. Затим му она један јастук тури под главу, склопи му очи и уста, метну му на главу венац од ружа и свега га обасу ружама, које беше набрала у врту, и најзад рече служавци:

— Одавде до врата његове куће није далеко; стога ћемо га нас две, ја и ти, однети тамо и спустити пред њих. Ускоро ће да се расване, те ће он бити нађен; и премда то за његове неће бити никаква утеха, ипак ће обрадовати мене на чијим је рукама умро.

И после тих речи она се и опет погну над његово лице и стаде га обливати читавим потоком суза. Али, како ју је њена служавка озбиљно опоминьала, стога што већ беше почело свитати, она устаде, скиде са свога прста венчани прстен, натаче га на Габриотов и плачући рече:

— Ако твоја душа, мили господару мој, сада види моје сузе, онда милостиво прими, иако твоје тело ништа више не осећа, овај последњи поклон од оне коју си заживота онако силно волео.

И чим је то изговорила, готово као мртва сруши се на њега. Пошто је после неког времена дошла к себи и устала, она и њена служавка узеше платно на којем је почивао покојник, изиђоше из врта и са њим се упутише његовој кући.

Идући тако, оне натрапају на градске стражаре који су туда случајно пролазили вршећи своју дужност, те они њих две спазе и ухвате заједно са мртвацем. Када је Андреола, која је више чезнула за смрћу него што се плашила за свој живот, познала стражаре, она им неустрашиво рече:

— Видим ко сте и знам да ми не би помогло да бежим; према томе, готова сам да са вама отидем до судије и да му испричам шта је све било. Али, ни један од вас нека се не усуди да ме се дотакне, пошто вам се покоравам, или

да штогод узме са овога мртвог тела, ако није рад да га за то оптужим.

И тако она, ни од кога нетакнута, са неповређеним Габриотовим лешом дође у градски дом. Чим је о томе обавештен судија, он је уведе у своју собу, те му она ту, на његов захтев, редом исприча шта је све било; затим он заповеди лекарима да испитају, да ли тај јадни човек није отрован или на какав други начин лишен живота, и они дадоше мишљење да није било ни једно ни друго, него да му је у близини срца прснула жила те да га је загушила крв.

Када је судија то чуо, он виде да је њена кривица ништавна, па хотећи се показати да поклања оно што није могао продати, рече јој да ће је пустити у слободу, ако пристане да испуни његову жељу. Не постигавши тим речима успех, он смело приступи примени силе. Али, Андреола, којој разбуктани гнев беше дао необичну снагу, јуначки се одупре и од себе га одгурну, обасувши га најпогрднијим изразима.

Како се беше увелико расвануло, месер Негро дозна шта је било, те одмах, силно растужен, са многим својим пријатељима отиде у градски дом и ту уз сузе замоли, пошто му је судија све испричао, да му се врати кћи. Судија, који је више волео да за насиље сам себе оптужи пре него што би га оптужила она, похвали девојку због њене чврстине и, да би дао доказа о томе, оцу и његовим пријатељима саопшти шта је било између њих двоје, па затим додаде, како ју је због те њене честитости заволео толико да би је, ако би она и отац јој на то пристали, од свег срца узео за жену. Докле су се њих двојица тако разговарали, дође Андреола, плачући клече пред свога оца и рече:

— Оче мој, ја мислим да није потребно да вам причам историју своје смелости и своје несреће, јер сам уверена да сте је чули и да је знате. Стога вас најпонизније молим да ми опростите што сам без вашег знања и пристанка узела за мужа човека кога сам највише волела. И то вас не молим стога да бисте ми поклонили живот, него зато да бих умрла као ваша кћи, а не као ваша непријатељица.

И рекавши то, она му плачући паде пред ноге.

Месер Негро, који је већ био сед старац и по природи добар и љубазан човек, после тих речи бризну у плач, плачући подигне своју кћер на ноге и рече јој:

— Кћери моја, мени би милије било да си за мужа узела човека који би ти по моме мишљењу више приличио; али, пошто си пошла за онога кога си волела, ја противу тога немам ништа. Међутим, жао ми је што си толико мало поуздања имала у свога оца, те си тако што прикривала од њега, а још жалије ми је што си тога човека изгубила пре него што сам ја знао за ту ствар. Него, кад је већ тако, ја ћу, ради утехе твоје, према покојнику учинити оно што бих према њему учинио да је жив, то јест одаћу му почаст као своме зету.

Потом се обрати својим синовима и рођацима и нареди им да за Габриота припреме велику свечану сахрану.

За то време били су се стекли младићеви сроднипи и сроднице, који беху дознали за тај догађај, и уз њих многобројни мушки и женски свет из целога града. Његово мртво тело је, заједно са свима ружама, положено на Андреолино платно насред дворишта, те Габриота оплакиваше не само његова родбина него и велико мноштво грађана и грађанки. И као каквог великог господина, а не обичног простог човека, пренесоше га одатле до на гробље на раменима најугледнији грађани и сахранише уз највеће почасти.

Када се након неколико дана градски судија и опет обратио месер-Негру, овај његову жељу саопшти својој кћери; али, она не хтеде ни да чује за то, него одмах, чим је од свога оца добила пристанак, као калуђерица ступи у један по светости чувени манастир. Њена служавка учини то исто, те тако су њих две још дуго времена живеле поштеним животом.

ПРИЧА СЕДМА.

Симона и Пасквино воле се. Када су једном били у врту, Пасквино отаре зубе једним листом жалфије, те умре. Симону притворе, и она, показујући судији како је умро Пасквино, своје зубе отре истим таквим листом, па умре и она.

Пошто је Памфило довршио своју причу, краљ, кога не беше нимало ганула Андреолина судбина, погледа у Емилију и даде јој на знање да би му било драго да настави правцем што су га узели њени претходници.

И она одмах отпоче:

— Памфилова прича, миле другарице, покреће ме да вам испричам једну њој сличну само по томе што је девојка, о којој ћу вам причати, свога драгана исто тако као и Андреола изгубила у врту и исто тако као и она била притворена, али се суда и суђења ослободила не помоћу честитости или какве друге врлине, него помоћу неочекиване смрти. Као што смо већ више пута међу собом говориле, Амору није мрско, премда он најрадије борави у племићким домовима, да наврати и у страћаре сиромашнијег света, где понекада покаже сву своју моћ, као год што се сам међу богаташима показује као свемоћни господар. То ћете, ако не потпуно, а оно већим делом, увидети из моје приче, са којом ћу се вратити у наш град, из којега смо се данас, различитим причањем различитих ствари из различитих делова света, удаљили веома много.

У Фиренци је, дакле, живела једна веома лепа и према своме сталежу веома уљудна девојка, Симона по имену, кћи сиромашног оца. Премда је она насушни хлеб морала зарађивати својим рукама као прела, ипак није била толико бедна духа да се не би могла усудити да у своје срце прими Амора, који је, служећи се лупким опхођењем и слатким речима чилог младића, нимало бољег стања него што је било њено, дуго времена настојавао да добије приступ у њега и који јој је од свога мајстора, ткача, доносио вуну на предење. Пошто је дакле у своје срце примила Амора у облику дивног младића, који се звао Пасквино, силно је чезнула за њим, тако да је, не усуђујући се да ни корака крочи даље од своје чежње, приликом сваког испреденог повесма по тисућу пута помишљала на онога ко јој је ту вуну донео да је преде. Он се пак паштио да вуна његовог мајстора буде добро испредена, а нарочито она што ју је на рад добивала Симона, као да је требало да се једино од њене преће изатка цело сукно. Па пошто је тако њу на то потстицао и пошто је то потстицање њој годило, он је постајао све смелији, а она је све више одбацивала сваки стид, те су се најзад њих двоје здружили ради узајамног уживања. И то уживање допаде се њима толико да ни једно од њих више није чекало на позив, него су једно другом свесрдно излазили у сусрет.

И докле су то уживање настављали из дана у дан и тим настављањем се разбуктавали све већма, једном приликом

Пасквино рече Симони, како би био рад да она на неки начин дође у један врт, у који би је он одвео, те да тамо неколико часова проведу у већој удобности и са што мање бојазни. Симона пристане на то. И пошто је једне недеље своме оцу после ручка казала да ће ради исповести да иде у Сан Гало, она са једном својом пријатељицом, која се звала Лаћина, отиде у врт што јој га беше означио Пасквино. Ту га затече са једним његовим пријатељем, коме беше име Пучино, али који је имао надимак Страмба. Како се између Страмбе и Лаћине убрзо развије љубав, Пасквино и Симона напусте их па се повуку на други крај врта, да се одаду своме уживању. На том месту налазио се један велики, леп џбун жалфије. Пошто су испод њега сели, прилично дуго су се шалили и разговарали о некој закусци што су је мислили приредити у том врту. У току тога разговора, Пасквино се наједном окрене ка џбуну, узабере лист жалфије и њиме стане трљати зубе и десни, говорећи да жалфија добро чисти све што на њима остане од јела.

И када их је добро истрљао, он и опет пређе на разговор о закусци. Али, тек што беше изговорио неколико речи, наједном се измени у лицу, глас га издаде, а очи му се помутише, и он после неколико тренутака издахну. Видевши то, Симона стане плакати и дозивати Страмбу и Лаћину. Њих двоје дотрче одмах, и када Страмба запази да је Пасквино не само мртав, него и сав отечен и обасут некаквим црним пегама, он одмах из свега гласа повиче:

— Ах, бестиднице, ти си га отровала!

На ту њену вику у врт се слегну многи суседи, који сви изреда, када су спазили Пасквина мртва и отечена, чули Страмбину оптужбу да га је Симона мучки отровала и видели да она, готово избезумљена због губитка свога драгана, не може изговорити ни једну једину реч ради своје одбране, помислише да је онако како говори Страмба.

На претставку Страмбе и двојице његових пријатеља, Атичата и Малаћевола, који беху дојурили тамо, судија одмах приступи саслушавању младе девојке. Али, како њему није ишло у главу да је она извршила тај злочин или ту штогод била крива, он одлучи да у њеном присуству осмотри леш, место догађаја и све друге околности, пошто му не беше довољно јасно оно што му је казала она.

Према томе, пошто је наредио да је без хуке и буке одведу у врт, где још лежаше Пасквинов леш, који је био набрекао као буре, отиде тамо и сам. И чим је стигао на лице места, он њу, запрепашћен мртвачевим изгледом, упита како је та ствар текла.

Она приступи жбуну жалфије, исприча најпре све појединости, а затим, да би цео догађај што боље објаснила, учини оно исто што је учинио и Пасквино, то јест узабра један лист те биљке и њиме истрља своје зубе.

Докле су Страмба, Атичато и остали Пасквинови другови све оно што је она говорила и чинила пред судијом исмејавали као таштo и ништавно и уз то, жестоко је оптужујући, тражили да тај злочин буде кажњен ломачом, јадној девојци, која је сва била укочена због губитка свога драгана а и из страха од захтеване казне, деси се, на највеће запрепашћење свију присутних, да услед трљања својих зуба жалфијом прође као што беше прошао и Пасквино.

Ох, ви срећне душе које сте могле да у један мах завршите жарку вам љубав и земаљски живот! и још срећније, ако сте заједно дошле на исто место! и још троструко срећније, ако и на другом свету има љубави и ако се и тамо волите као што сте се волеле овде!

Али, најсрећнија је, по нашем мишљењу, душа младе Симоне, коју смо ми надживели, пошто судбина није допустила да њена невиност подлегне тврђењу једног Страмбе, једног Атичата и једног Малађевола, питкова и неваљалаца, него јој је показала часнији пут, како би се истом смрћу, којом је умро њен драган, ослободила срама што су јој га они припремали и како би пошла за онолико милом јој душом свога Пасквина.

Судија, који је, као и сви присутни, био запрепашћен тим догађајем, није знао шта да каже. Затим, пошто се мало прибрао и о свему томе поразмислио, он рече:

— Јасно се види да је та жалфија отровна, премда она не долази у ред отровних трава. Али, да не би и даље била опасна ни за кога, нека се ишчупа из корена и баци у ватру.

Чувар врта приступи одмах, докле је још ту био судија, извршењу његове наредбе; и чим је он оборио џбун, показа се шта је изазвало смрт то двоје несрећних љубав-

ника: испод жалфије налазила се једна крастава жаба необичне величине. Тада сви видеше да је жалфија била затрована њеним отровним дахом. Пошто се нико не усуђиваше да се тој жаби приближи, наслажу око ње сухог грања, па је спале заједно са жалфијом, те тако се тиме заврши истрага господина судије, поведена због смрти јадног Пасквина.

Онда Страмба, Атичато и Малађевола Пасквина и Симону, онако отечене, сахране у цркви светог Павла, чији су они били парохијани.

ПРИЧА ОСМА.

Ђироламо воли Салвестру. На молбу своје матере, он оде у Париз. Када се отуда врати, затече Салвестру удату. Кришом уђе у њену кућу и умре у њеној близини. Однесу га у цркву, и Салвестра ту издахне.

Када је Емилија завршила своју причу, на краљеву заповест отпоче Нејфила овако:

— По моме мишљењу, поштоване даме, има доста особа које мисле да су паметније од других, иако мање знају од њих. Стога оне имају смелости да се не осврћу не само на савете мудрих људи, него ни на природни ток ствари; и та њихова смелост доноси много зала, али никада не штогод добро. Па како међу природне ствари долази и љубав, која најмање трпи савете или отпор, пошто она може пре уништити саму себе неголи бити угушена каквим мерама, мени је на ум пало да вам испричам причу о једној жени која је, хотећи да буде паметнија него што је била или него што се то могло изискивати од ње, покушала да из једног заљубљеног срца ишчупа љубав, коју су у њега можда унеле звезде, па је на крају краја из тела свога сина у исти мах изагнала и љубав и душу.

Дакле, у нашем граду је, како причају стари људи, био један велики, богат трговац, Леонардо Сигиери по имену, и он је са својом женом имао сина, који се звао Ђироламо. Кратко време после његовог рођења, Леонардо умре, оставив све своје ствари у реду. Дечакови стараоци

и његова мати су добро и поштено управљали његовом имовином.

Дечак је растао заједно са суседском децом, међу којом се највише дружио са једном девојчицом, својом вршњакињом, која беше кћи неког кројача. У току времена, када њих двоје беху поодрасли, то дружење прометне се у тако силну, жарку љубав, да се Ђироламо осећао срећним и задовољним само онда када је покрај ње; а и она је волела њега исто тако као што је он волео њу. Његова мати, која то беше запазила, више пута га је због тога карала и кажњавала. Али, пошто је Ђироламо и даље остајао упоран, она свој јад повери старацима и, мислећи да дечаковим великим богатством може глог претворити у поморанџу, рече им:

— Овај наш дечак, који још није навршио ни своју четрнаесту годину, толико се заљубио у неку Салвестру, кћер једног кројача у нашем суседству, да би он њу, ако му је не уклонимо испред очију, једнога лепога дана могао без ичијег знања узети за жену, а тако што мене би ражалостило за цео мој живот; или могао би, чезнући за њом, сам себи доћи главе, када би видео да се она удала за кога другог; према томе, да би се то отклонило, ја сам за то да ви њега пошаљете некуда далеко ради свршавања каквих трговачких послова. Када је дуже времена не буде виђао, он ће њу избити из главе, те ћемо га касније моћи оженити којом девојком из боље породице.

Старацима јој рекоше да добро говори и да ће они настати да то учине. И пошто су младића дозвали у радњу, један од њих отпочне пријатељски:

— Сине мој, ти си већ читав човек, те би ред био да и сам почнеш водити надзор над својим пословима; због тога, нама би било драго да ти неко време пробавиш у Паризу, где би имао прилике да, поред тога што би видео како се тргује капиталом као што је твој, постанеш много бољи и углађенији човек него што би био ако би остао овде, јер би се тамо могао угледати на велику господу, бароне и племиће, чију би отменост прихватио, и потом се вратио овамо.

Младић те речи пажљиво саслуша, па затим укратко одговори да он нипошто неће то да учини, пошто држи да може остати у Фиренци онакав какав је. Онда старацн

стану на њега навaљивати још већма, наводећи многе друге разлоге; али, пошто не добију његов пристанак, саопште то његовој матери.

Веома расрђена, мати га жестоко изгрди, не толико због његове упорности, колико зато што је тако лудо заљубљен; али, одмах затим стане она да га најлепшим, најумилнијим речима моли и преклиње да послуша своје старце, те јој најзад, после дужег навaљивања, пође за руком придобити га да пристане да оде у Париз и тамо остане годину дана, али не више. Тако и би.

Ђироламо, дакле, допутује у Париз срца препуна љубавног жара, и тамо остане, задржаван из дана у дан разним пословима, читаве две године дана. И када се најзад, заљубљенији него што је био икада, вратио кући, он своју Салвестру затече удату за једног младог човека који је израђивао шаторе, те њега то силно ражалости. Али, знајући да се то не може изменити, он се потруди да потражи мало утехе: пошто је дознао где станује, стане да, као што то обично чине младићи, пролази испред њене куће, држећи да га она није заборавила као год што ни он не беше заборавио њу. Међутим, ствар је стојала другаче: она се њега не сећаше, као да га никада није ни познавала, или, ако га се и сећала, тако што својим држањем није одавала. Младић то, на свој велики јад, беше запазио; али, ипак, чинио је све што је могао, не би ли је некако и опет придобио; па кад је видео да му је сав труд узалудан, он одлучи да, па ма га тако што и живота стало, са њом говори. И пошто се код једнога свог познаника обавестио о приликама њеног дома, он једне вечери, када су она и њен муж били отишли у посету неким својим суседима, кришом уђе у кућу њих двоје и прикрије се иза шаторских крила, која беху разапета у њеној соби. Ту остане докле се они нису вратили и легли у постељу и докле није запазио да муж спава; затим отиде онамо где је, као што је видео, била легла Салвестра, спусти јој руку на груди и рекне тихим гласом:

— Ох, спаваш ли, душо моја?

Млада жена, која није спавала, хтеде да вичe у помоћ, али младић јој бржеболе рече:

— За име божје, немој да вичеш: ја сам твој Ђироламо.

Када је она то чула, сва уздрхта и рече му:

— Ако бога знаш, Ђироламо, одлази одавде. Прошло је оно време када смо, као деца, могли да се заљубљујемо једно у друго; јер ако мој муж запази да си ти ту, тако што би, све и да не донесе какву другу несрећу, могло учинити да ја никада више са њим не живим у миру и спокојству, премда се уз њега, човека који ме воли, осећам срећном и задовољном.

Када је то чуо, младић осети силан бол; и мада ју је потсећао на прошлост и описивао јој своју љубав, која се ни после толико дуге одвојености од ње не беше умањила, и уз то је обасипао многим молбама и највећим обећањима, он не могаше постићи ништа. Најзад, не презајући од смрти, замоли је да му, из захвалности на тој силној љубави, допусти да уз њу кратко време полежи, не би ли се мало загрејао, јер се, рече, чекајући је, сав укочио од студи. Уз то јој обећа да јој неће проговорити ни речи нити је се дотаћи, него да ће отићи чим се буде мало разгрејао.

Салвестра се на њ сажали, те му то допусти под условима што их је он навео. И тако младић легне уз њу и не хтедне ни да је се дотакне. Па пошто је љубав што ју је толико дуго према њој осећао, њену садању суровост и своју изгубљену наду скупио у једну мисао, он одлучи да више не живи, а затим, не проговорив ни речи, заустави дисање, стегне песнице и умре крај ње.

Чудећи се што се толико задржао, млада жена, која се бојала да јој се не пробуди муж, рекне му:

— Та, Ђироламо, зашто не идеш?

Па пошто не добије одговор, она помисли да је заспао. Стога испружи руку да га продрма и пробуди; али, осетивши да је хладан као лед страховито се запрепасти. И како се он ни после дужег и јачег дрмања није помицао, млада жена најзад увиди да је мртав. Веома ожалошћена због тога, она није знала шта да чини. Најзад, после краћег премишљања, одлучи да тај случај исприча своме мужу, али тако као да се он односи на неку другу особу, како би видела шта ће он рећи на то; стога га одмах пробуди и приповеди му оно што се у тај мах збило у његовој кући, а затим га упита шта би он учинио да се то десило њој. Добри човек јој одговори да би мртваца требало, по ње-

говом мишљењу, пренети његовој кући и оставити га тамо да лежи, а да се према жени, која му не изгледа крива, не би смеле предузимати никакве оштре мере. Онда му млада жена рече:

— Тако морамо учинити и ми.

И узевши његову руку, положи је на мртвог младића.

Силно престрављен, Салвестрин муж устане, ужеже свећу и онда, не рекав ни речи својој жени, дохвати мртваца, обуче га у његове хаљине, натовари на леђа, однесе до капије његове куће, ту спусти на земљу, па се удаљи.

Када се расвануло и кад је мртвац нађен пред својом кућом, настане велика бука, коју је надвишавала мајчина кукњава. Не могавши на целом телу, и поред најбрижљивијег испитивања и прегледа, наћи ниједне ране или модрице, лекари једногласно изјаве да је тај човек умро од неке болке. После тога људи леш пренесу у цркву, те тамо дође ожалошћена мати са многобројним рођацима и пријатељицама, и оне стану, по нашем обичају, да ту горко плачу и нарицу. Докле је он тако оплакиван, онај добри човек у чијој је кући младић умро, рече Салвестри:

— Дед, огрни се каквим плаштом и отиди у цркву у коју је однесен Тироламо, тамо се умешај међу жене и ослушни шта се прича о томе догађају, а и сам ћу изићи међу мушкарце, те ћемо тако дознати да ли се штогод говори о нама.

Младој жени, коју исувише касно обузе сажаљење, допадне се тај захтев, пошто ју је жеља гонила да мртвог види онога коме, докле је био жив, није хтела уговети ни једним јединим пољупцем.

Необично је и замислити колико је то тешко испитати снагу љубави! То срце, које није могла отворити Тироламова срећа, отвори његова несрећа, и оно се, пошто се у њему одмах разбукташе стари пламенови, толико расплину да се Салвестра, чим је угледала мртво лице, између жена проби и дође до покојника, али га не обли сузама, јер је бол, чим се дотакла његовог студеног тела, лиши млађаног живота, као год што њега беше лишио његовог.

Окупљене жене, које је још нису ни познавале, стану да је теше и да јој говоре да се мало усправи; али, пошто је она и даље остајала непомична, подигну је и виде да је

Салвестра мртва. Онда све оне, обузете двогубом ганутошћу, стану јадиковати још већма.

Глас о тој несрећи пронесе се и изван цркве међу мушкарцима, те тако дође до ушију и њеноме мужу, и он је, не хотећи чути ни за чије утехе, плакао дуго, веома дуго. Пошто је затим многима од присутних испричао шта се те ноћи збило између његове жене и тога младића, свако је био начисто зашто су њих двоје умрли, те је жалост била општа.

Онда је мртва Салвестра окићена, као што се обично ките покојници, положена на исти одар покрај младићевог мртвог тела, па су затим обоје њих, уз плач и јадиковање, сахрањени у један гроб, те је тако оне које љубав није могла сјединити у животу, сјединила смрт за вечита времена.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Месер Гуљелмо Росиљоне дâ својој жени да поједе срце месер-Гвардастања, њеног љубавника, кога је он убио. Када она то дозна, баци се са једног високог прозора и погине. Њу и њега сахране заједно у један гроб.

Чим је била завршена Нејфилина прича, која је изазвала доста велико сажаљење код свих њених пријатељица, узе реч краљ, пошто осим њега није имао да прича нико други доли Дионео, и он отпоче:

— Мени је на ум пала једна прича, која ће вас, милостиве даме, створења веома осетљивог срца према несрећнима у љубави, испунити нимало мањим саучешћем од онога којим вас је испунило Нејфилино причање, јер су они које је задесило то што ћу вам испричати били из вишег сталежа него особе о којима вам је малочас причано и јер је њих снашло нешто кудикамо горе.

Знајте, дакле, да су у Прованси некада, као што то причају Провансалци, била два племенита витеза и обојица имали много кула и вазала. Један од њих звао се Гуљелмо Росиљоне, и други Гуљелмо Гвардастањо. Па како су и један и други били храбри ратници, веома су се волели и обично су заједно ишли на турнире и друге јуначке игре, обучени у једнако одело. И премда су куле, у којима су

стално живели, једна од друге биле удаљене неких десетак миља, ипак се деси то да се месер Гуљелмо, и покрај свега пријатељевања и дружења, који су њих двојицу везивали једног за другога, заљуби у лепу, дражесну супругу месер-Гуљелма Росиљона и да мало овим мало оним постигне да дама то дозна; па како га је познавала као веома храбра витеза, он јој се допадне, и она га, мало помало, заволи толико да тај човек постане њена највећа чежња и љубав, тако да је само чекала да јој се обрати са својом жељом. После кратког времена, он то и учини, те се њих двоје почну често састајати и дивне часове проводити у својој страсној љубави.

Како су били недовољно опрезни, то запази њен муж и разгневи се толико да се његова силна љубав што ју је гајио према Гвардастању претвори у смртну мржњу, коју је он умео прикрити боље него што су њих двоје прикривали своју љубав. И он најзад одлучи да њега убије.

Докле се Росиљоне бавио том мишљу, у Француској се објави један велики турнир. Он то одмах јави Гвардастању и поручи му да, ако хоће, дође к њему, да би се посаветовали да ли и како да и они отиду тамо. Гвардастањо му одмах и радосно одговори да ће сутрадан доћи к њему на вечеру.

Када је то чуо, Росиљоне помисли да је дошао погодан час када ће моћи да га убије. Наредног дана, он се наоружа, појаше коња са неколицином својих слугу и, пошто је једну миљу одмакао од своје куће, заузме заседу у једној шуми кроз коју је морао да прође Гвардастањо. Пошто је прилично дуго чекао, спази он њега где, не презајући ни од чега, иде ненаоружан са двојицом слугу, који су такође били без оружја; и када је Гвардастањо стигао до места где га је он чекао, Росиљоне на њега мучки јурне са копљем и уз узвик: »Свршено је с тобом!« забије му га у груди. Не могавши се одбранити нити и једну једину реч изустити, Гвардастањо, прободен копљем, паде на земљу и после неколико тренутака издахну. Његове слуге окрену коње па, не видевши ко је то учинио, нагну бежати у правцу куле свога господара. Росиљоне сјаше с коња, ножем отвори Гвардастањове груди, из њих извади његово срце и, увивши га у заставицу што ју је имао на копљу, преда једном слузи да га носи. И пошто је свима заповедио да се не усуде

икоме и реч рећи о томе, узјаше коња и у своју кулу врати се када је већ била пала ноћ.

Росиљонова жена, која беше чула да ће Гвардастањо бити на вечери, чекала га је са највећом чежњом, па, видећи да он не долази, стане да се чуди и упита мужа:

— Шта ли је то, господару, што Гвардастања још нема?

Муж јој одговори:

— Поручио ми је, жено, да ће моћи да дође тек сутра. Њу то мало узнемири.

Када се скинуо са коња, Росиљоне беше дозвао кувара и рекао му:

— Узми оно срце дивљег вепра и од њега справи најбоље и најслађе јело како ти знаш и умеш; и када будем сео за сто, пошаљи ми га у сребрној здели.

Кувар то срце узме, примени свеколико своје знање и сву своју вештину, те, пошто га је исецкао на најситније делове и додао му разне зачине, спреми веома укусно јело.

Када је било време, месер Гуљелмо са својом женом седне за сто. Јело је долазило за јелом; али, злочин што га је извршио тиштао га је толико да је јео мало. Кувар му најзад пошаље поручену посластицу, и он је, рекав да се нешто не осећа најбоље, стави пред жену и стане да јој је много хвали. Пошто се осећала добро, она је почне јести, па како јој се јело свиди, поједе га цело. Када је видео да је све појела, муж јој рече:

— Жено, шта кажеш за то јело?

Она одговори:

— Одиста, господару, веома ми се допало.

— Богами, верујем ти, и нимало се не чудим томе што волиш мртво оно што ти је живо било најмилије на свету.

Чувши те речи, жена се трже, а затим рече:

— Како? Шта је то што си ми дао да једем?

Витез одговори:

— То што си појела право је и истинско срце Гуљелма Гвардастања, кога си ти, невернице, силно волела; и да је то оно, можеш бити поуздана, јер сам га ја, пре него што дођох овамо, овом руком ишчупао из његових груди.

Запрепашћена жена рече:

— Урадио си оно што може урадити само зао, невољао човек. Јер пошто сам ја њега по својој драгој вољи, без његовог наваљивања, учинила господарем мога срца, те

се ти због тога осећаш увређеним, за тако што требало је казнити мене, а не њега. Али, не дао ми господ да после тако племенитог јела, као што је било срце онако храброг и честитог човека, преко мојих усана пређе икаква друга храна.

И она скочи на ноге, па, не поразмисливши ни тренутка, стрмоглави се кроз један прозор, који је био иза њених леђа. Како прозор беше високо изнад земље, та јадница не само што погибе, него се уз то готово цела размрска.

Када то спази месер Гуљелмо, веома се уплаши и виде да је учинио велико зло. И пошто се побојао својих суседа и грофа од Провансе, он нареди да се оседлају коњи, те одмах побеже.

Наредног дана дозна сва околина шта је било, и онда Гардастањови укућани и укућани погинуле жене узму оба мртва тела и у цркви Росињолове куле сахране их у један гроб, изнад којега у стиховима напишу ко у њему отпочива и како су и зашто њих двоје умрли.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Жена једног лекара метне свог успаваног љубавника у ковчег као мртвог. Два зеленаша украду тај ковчег и однесу га својој кући. Када се љубавник тамо пробудио и стао лупкарати, ухвате га као лопова. Женина служавка саопшти судији да га је она метнула у ковчег што га беху украли зеленаши, те тако се он спасе од вешала, а судија зеленаше због извршене крађе осуди на новчану казну.

Једино још Дионео имао је, пошто краљ беше довршио причу, да испуни своју дужност; како је то знао, а и од краља добио заповест, он отпоче:

— Тужне приче о несрећној љубави су у самом мени, а да и не говорим о вама, љубазне даме, својом дирљивошћу дотужиле очима и срцу толико да одавно срдачно желим да се њима учини крај. Сада су оне, богу хвала, најзад завршене, те ћу ја, напустивши тако болан и суморан предмет, отпочети са веселијим и бољим, чиме ћу можда дати добро упутство о томе шта би требало причати сутрашњег дана.

Дакле, лепе даме, недавно је у Салерну био један одличан лекар, маестро Мацео дела Монтања по имену, који је, пошто беше сасвим остарео, за жену узео једну лепу, љупку младу девојку, и он је њу снабдевао дивним хаљинама, скупоценим накитом и свим оним што може годити женама, тако да њој у том погледу није била равна ни једна друга Салерњанка. Међутим, она је махом патила од назеба, пошто се маестро слабо трудио да је у постељи покрива. Као год што је оно месер Ричардо ди Кинзика, о коме смо причали раније, своју жену навикавао на празнике, тако је и Мацео својој објашњавао да је човеку после спавања са женом потребно не знам колико дана опорављања; али, како је то била паметна, срчана жена, она одлучи да се дохвати улице па да, штедећи оно што има у кући, троши туђу имовину. И тако крећући се све више и више међу младим људима, она се најзад загледа у једног племића и у њега положи све своје наде, све своје мисли и сву своју срећу. Када је млади човек то запазио, он се веома обрадује и заљуби у њу.

Тај младић звао се Руђеро да Јероли и био је додуше племић по пореклу, али опаког живота и толика пропалица да за њега нису марили ни пријатељи ни родбина. Због крађа и других неваљалстава беше озлоглашен у целом Салерну. Али, млада лекарева жена није се осврtала на то, јер се он њој свиђао због нечега другог; те тако она преко своје служавке подеси да се са њим састане. И пошто су прилично дуго времена проводили у уживању и наслађивању, она га стане корети због његовог дотадањег живота и молити га да се за њену љубав окане таког чега; па да би му дала могућности да то учини, почне да га овда-онда потпомаже знатним сумама новца.

И докле су тако њих двоје опрезно настављали своје односе, лекару дође под руку један болесник, који беше сломио ногу. Када је прегледао његову повреду, маестро његовој породици рекне да ће му, ако се из ране не извуче једна скрхана кост, морати отсећи целу ногу или да ће умрети; затим додаде да ће болесник, пошто му се извади та кост, додуше моћи да оздрави, али да га он на видање прима само као мртваца; његова породица на то пристане, те му га преда под тим условом. Брижљиви лекар, који је предвиђао да болесник не би, ако га не успава,

могао поднети болове нити допустити какво сечење, он онога дана када је требало да том послу приступи из неке смесе исцеди некакву водицу, која је имала да болесника, коме беше намењена, успава за онолико времена колико је он требало да издржи под ножем. Ту водицу метну лекар у своју собу, не рекав никоме шта је то.

И пошто је дошло вече када је хтео да отиде болеснику, из Амалфиа стиже један гласник од неких тамошњих његових великих пријатеља, са поруком да одмах дође тамо, где су приликом неке веће туче рањени и повређени многи људи. Онда лекар видање ноге одложи за сутрашњи дан, упрца се у једну лађицу и одвезе у Амалфи. Млада пак жена, која је знала да се он те ноћи неће вратити кући, дозове по своме обичају кришом Руђера, уведе га у своју и свога мужа собу и у њој га затвори, да ту остане прикривен докле сви укућани не легну на спавање.

Докле је Руђеро тако у тој соби чекао младу жену, њега одједном, можда стога што је тога дана издржао веће напоре, а можда и зато што је јео какво пресољено јело, обузме необично јака жеђ. Осврћући се по соби, он у једном прозору угледа боцу са водом што је лекар беше спремио за болесника, те мислећи да је та вода за пијење, принесе је устима и испије целу. После кратког времена, њега ухвати тежак сан, и он заспи. Чим је видела да је остала сама, жена уђе у собу, па, затекавши Руђера где спава, почне да га дрма и да му тихо говори да устане; али, то је било узалудно: он јој није одговарао, нити се помицао. Њу то мало узнемири, те га жестоко муне и рекне му:

— Устани, чмавало! Ако ти је било до спавања, могао си да останеш код своје куће, те да не долазиш овамо.

Тако мунут, Руђеро се стропошта са ковчега на којему је седео: али, не одаде ни најмањим знаком да је жив, него на поду остаде лежећи као мртвац. Прилично уплашена, жена стане да га усправља, дрмуса и вуче за нос и за браду; међутим, све то било јој је узалудно: он беше магарца привезао за добар колац. Онда се жена побоја да није умро. Ипак, почне га штипати ноктима и пећи ужеженом свећом; али, ни то јој није вредело ништа, те тако она, премда се и поред тога што је била лекарева жена није нимало разумела у лекарским пословима, најзад дође до чврстог уверења да јој је драган умро. Па како га је волела више

него ишта на свету, није ни потребно питати да ли је због тога била растужена. Али, пошто се не усуђиваше да дигне вику, она почне тихо плакати и јадиковати. После неког времена пак, побојавши се да несрећи не дода и срамоту, науми да одмах нађе пут и начин да се мртвац изнесе из куће; ну, како не могаше смислити ништа, дозове служавку, саопшти јој свој јад и муку и упита је шта да чини. Служавка се томе веома зачуди, те га и она почне штипати и мувати; али, када се најзад уверила да не одаје ни знака живота, рече оно исто што је рекла и млада жена, то јест да је умро и да га треба изнети из куће. На то јој госпођарица рече:

— А где бисмо могле да га склонимо тако да се сутрадан, када буде нађен, не посумња да је изнесен одавде.

Служавка јој одговори:

— Мадона, ја сам вечерас пред радионицом нашега суседа, столара, видела један велики ковчег, који би нам, ако га он није унео у кућу, могао веома добро да послужи: у њега бисмо могле положити Руђера, задати му два три убода ножем и оставити га на том месту. Ја не знам зашто би онај ко би га ту нашао морао помислити да је донесен одавде, а не с којега другог места. Шта више, свако ће пре помислити, пошто је он био зао човек, да га је поводом каквог неваљалства убио који његов непријатељ и метнуо у тај ковчег.

Жени се допадне служавкин савет, али она не хтедне ни да чује за убоде ножем, него рекне да њено срце низашта на свету не би могло поднети да се учини тако што. Потом њу пошаље да види да ли је ковчег још на ономе месту где га је запазила. Служавка се врати и јави јој да је тамо.

Онда жена Руђера натовари на леђа својој служавци, која је била млада и снажна, па пође напред, како би видела да ли не иде когод. Тако њих две дођу до ковчега, метну Руђера у њега, затворе га и ту оставе.

Тих дана била су се у једној кући, недалеко одатле, настанила два младића, који су давали новац под интерес и тежили да што више стеку а што мање потроше. Како су били оскудни у покућанству, њих двојица одлуче, пошто прекодан беху видели онај ковчег, да га, ако би још био на истом месту, однесу у свој стан. И када је било око по-

ноћи, они изиђу из куће па, нашавши ковчег тамо, брже-боље га, и не гледајући шта је у њему, премда је био тежак, унесу у своју кућу, спусте украј собе у којој су спавале њихове жене и ту оставе у истом оном положају у којем је био и раније, па затим оду да спавају.

Пошто је дуго спавао, те му се попивена течност беше сварила и изгубила своју силину, Руђеро се предзору пробуди; али, премда је сан био прекинут и премда се његовим чулима беше повратила снага, ипак му је у мозгу владала нека помућеност, коју је осећао не само те ноћи, него и неколико дана касније; и када је отворио очи па није видео ништа и стао рукама пипати око себе, он отпоче промишљати и говорити сам себи:

— Шта је ово? Где сам ја то? Да ли је ово сан или јава? Та јасно се сећам да сам ноћас био у соби миле ми жене, а сада ме ево, како ми се чини, у некаквом ковчегу. Шта ли то значи? Да се можда није вратио лекар или да се није десило што друго, те ме је она, докле сам спавао, прикрила овде? Тако нешто зацело је морало да буде.

Затим се примири и стане ослушкивати неће ли што-год чути. И премда се у ковчегу, који је био тесан, осећао доста нелагодно, ипак остане миран, докле га најзад не почне болети бок на којему је лежао. Па како је хтео да се окрене на другу страну, он се другим боком одупре о ковчег тако неспретно да се овај, пошто беше положен на неравно тло, заљуља и претури, те тако лупњава изазвана његовим падом пробуди жене, које су ту у близини спавале и које се, ужасно престрављене, не усудише ни да гласка од себе пусте.

Од тога пада и те лупњаве Руђеро се веома уплаши; али, видевши да се ковчег у паду беше отворио, он из њега изиђе, јер је више волео да, ако би дошло до густога, буде напољу неголи у њему. Па како није знао где је нити шта је ту посреди, он стане ићи кроз кућу и пипати, не би ли наишао на која врата или на какве степенице, да би могао изићи на улицу. Када су жене, које беху будне, чуле његово тапкање, једна од њих викне:

— Ко је то тамо?

Пошто му је тај глас био непознат, Руђеро не одговори. Жене стану да дозивају своје мужеве, који су након ноћне пустоловине спавали тврдим сном те нису чули ни-

шта. Онда оне искоче из својих постеља, дотрче до прозора и повичу:

— Лопов, лопов!

Чувши ту вику, више суседа дојуре са разних страна, једни преко крова, други с десна, трећи с лева, па упадну у кућу. Жагор и лупњава пробуде и двојицу мужева, те и они устану. Пошто је Руђеро био готово изван себе од ужаса, тако да није знао куда да бежи, они га уз припомоћ других људи ухвате и предаду градским стражарима, који на ту хуку и буку беху тамо дотрчали. Стражари га одведу к судији, који је по општем мишљењу био зао човек, и овај га стави на муке, те он убрзо призна да је у зајмодавачку кућу ушао да је покраде; стога судија науми да га сместа обеси.

Наредног јутра пронесе се широм целог Салерна глас да је Руђеро ухваћен у крађи код двојице зајмодаваца. Када су то дознале Мацеова жена и њена служавка, оне се изненаде толико да почну мислити да је оно што су њих две учиниле прошле ноћи било сан а не јава. Осим тога, млада жена умало што не беше полудела, када је чула у каквој је опасности њен Руђеро.

Након два и по часа по сванућу нареди лекар, који се дотле беше вратио из Амалфиа, да му се донесе његова водица, пошто је, рече, рад да оде до свог болесника. Па када је видео да је боца празна, он подигне страховиту вику и своје укућане стане јетко прекоревати што у његовој кући не може ништа остати на миру. Његова жена, која је била узбуђена због нечега другог, одговори му гневно:

— Шта би ти, човече, рекао да се десило штогод важније, када толику хуку и буку дижеш због мало воде? Зар ње нема довољно на свету?

Муж јој на то одговори:

— Жено, ти мислиш да је оно била обична пијаћа вода. Није: оно је била нарочита течност, спремљена тако да човека успава.

И он јој исприча за кога је и због чега спремио ту течност.

Чим је чула, жена се одмах досети да је Руђеро попио ту воду и да су због тога она и њена служавка њега сматрале за мртвог. И онда рече:

— Ми то нисмо знале, драги мужићу. Спреми је и опет.

Видевши да му не остаје ништа друго, он прегну да спреми другу течност.

Мало после тога врати се служавка, коју она беше послала да дозна шта се говори о Руђеру, те рече:

— Мадона, о Руђеру сви изреда говоре лоше. Према ономе што сам могла да докучим, он нема ни једног јединог пријатеља нити сродника који би се за њега заузео или хтео да се заузме. И онда, као поуздано се држи да ће он колико сутра по судијиној наредби бити обешен. Осим тога, испричаћу вам још једну новост, из које се може видети како се он обрео у зајмодавачкој кући. Почујте како: Вама је познат столар пред чијом је радионицом био онај ковчег у који смо метнуле Руђера. Тај столар се малочас жестоко свађао са једним човеком, који је тражио да ковчег плати, наводећи да је он његова својина, а мајстор му је рекао да га он није продао, него да му је преконоћ украден. На то му је тај човек одговорио: »То није истина, него сам га ти продао оној двојици зеленаша; видео сам га код њих ноћас, када је ухваћен Руђеро, и то су ми казали сами они.« На то му је столар добацио: »Они лажу, јер га ја нисам њима продао, него су га они, по свој прилици, ноћас украли. Хајдемо к њима!« И тако су заједно отишли у зеленашку кућу, а ја сам се вратила овамо. Ето, мени је сада јасно, као што јасно мора бити и вама, како је Руђеро пренесен тамо где је ухваћен; али, како је он васкрсао из мртвих, то ми никако не иде у главу.

Млада жена, која сада беше потпуно схватила како је све то текло, каза служавци оно што је чула од свога мужа и замоли је да јој помогне да спасе Руђера и у исти мах и своју част.

Служавка јој одговори:

— Мадона, поучите ме како ћу, па ћу ја од свег срца да учиним што год ви хтеднете.

Млада жена, која је била на великој муци, бржеболе смисли шта би све требало учинити, па то саопшти служавци, а ова одмах затим отиде лекару и плачући стане му говорити овако:

— Месере, ја морам да вас замолим да ми опростите једну крупну кривицу што сам је учинила према вама.

Лекар јој на то рече:

— А каква је то кривица?

Непрестано плачући, служавка одговори:

— Месере, ви знате ко је и какав је младић Руђеро да Јероли. Он се загледао у мене, те сам ја, мало из страха а мало из љубави, пре кратког времена постала његова драгана. Како он синоћ беше дознао да ви нећете ноћас бити код куће, умиљавао ми се и улагивао догод га нисам увела у вашу кућу и у моју собу да спава са мном. Па пошто је преконоћ ожеднео, ја бржебоље, не знајући одакле да му што пре донесем воде или вина, јер сам се бојала да ме не види ваша госпођа, која је била у дворници, утрчим у вашу собу, где сам, као што се сећах, прекодан видела бочицу воде, узмем њу, донесем му је, те је он испије, па онда бочицу вратим на њено место, поводом чега сте ви, као што сам чула, у кући подигли велику вику. Тиме сам, морам признати, учинила доста велику грешку; али, ко је тај што никада никакву грешку није учинио? Душа ме боли што сам то урадила, али не толико због саме те ствари колико због тога што је Руђеро поводом ње дошао у опасност да изгуби свој живот. Зато вас живим богом преклињем да ми помогнете да своју грешку не испаштам, него допустите да тамо отидем, те да Руђера спасем, ако могнем.

Премда је био веома гневан, лекар јој шалећи се одговори:

— Испаштала си је довољно тиме што си, мислећи да ћеш целу ноћ имати уза се момка са којим би се слатко провела, имала спавача; стога сада иди те спасавај свога драгана, али више да га ниси доводила у кућу, јер ћеш иначе напрено платити и за тај и за други пут.

Када је видела да јој је први покушај пошао за руком, она одмах одјури до тамнице у којој је чамео Руђеро, те ту дугим улагивањем успе да јој тамничар допусти да се са Руђером поразговара. И пошто је њега поучила шта да судији каже, ако је рад да се спасе, постигне да и сама пред судију изиђе. Овај пак, видећи је свежу и бујну, страсно зажели, пре него што је хтео приступити саслушавању, да се с њоме као са хришћанком измилује и изљуби; да би га пробудила, она на то пристане, а затим после подужег миловања рекне му:

— Месере, ви овде у тамници држите Руђера да Јероли, који је ухваћен као лопов; међутим, није то тако.

И онда му целу ствар исприча од почетка до краја: како га је, као његова драгана, увела у лекареву кућу и како му је, не знајући, дала да се напије воде која човека успављује, те га потом, мислећи да је умро, метнула у ковчег. Најзад каже му шта је чула приликом свађе између столара и човека чији је био ковчег, и тако му објасни како је Руђеро дошао у зајмодавчеву кућу.

Видећи да му је лако уверити се о свему томе, судија најпре ушита лекара, да ли је истина оно што му је служавка рекла о води, те дозна да јесте. Пошто је затим саслушао столара и власника ковчега, утврди да су тај ковчег зајмодавци преконоћ украли и однели у своју кућу. Најзад он дозове Руђера, те га ушита, где је прошлу ноћ провео, и овај му одговори да то не зна, али да се сећа да је на преноћиште дошао служавки маестра Мацеа и ушао у њену собу, где се, обузет силном жеђи, напио воде. Шта је после тога било, не зна, али зна само то да се, када се пробудио у зајмодавачкој кући, обрео у некаквом ковчегу. Када је то чуо и у томе нашао великог уживања, судија потстаче служавку, Руђера, столара и зајмодавце да му још неколико пута понове своје исказе. Напослетку он, нашав да је Руђеро невин, зајмодавце за крађу ковчега осуди на десет унција казне, а Руђера пусти у слободу. Колико је њега то обрадовало, немојте ни да питате; али, младу жену обрадовало је силно. Касније су се он и она због тога често смејали и шалили заједно са милом им служавком, која је хтела да њега изводе ножем; и њих двоје волели су се и тешили и даље све већма и већма. То исто желим да се деси и мени, али тако да не будем стављен у ковчег.

Ако су прве приче растужиле срца дражесних дама, њих је ова последња што ју је испричао Дионео, а нарочито оним местом где је споменуо судијино грљење и миловање са служавком, покренула на такав смех, да су могле угушити сажаљење, које их је обузимало приликом причања других прича.

Али, када је краљ видео да сунце отпочиње добијати жућкасту боју, а и да се приближио крај његовој владавини, он се китњастим речима извини лепим дамама због онога што је учинио, то јест што им је причао о тако

тужном предмету као што је несрећа оних који се воле; и онда, после тога извињења, он устаде, скиде ловор са своје главе, па га, праћен погледима дама које су радознало очекивале његов избор, љупким покретом руке стави на плаву Фијаметину главу, рекав јој:

— Ову круну предајем теби, јер ћеш ти умети боље него икоја друга да ове наше другарице због данашњег дана тешиш сутрашњим.

Фијамета, дама дугих злаћаних власи, које су јој падале на бујна плећа, пуначког лица боје белих кринова и румених ружа, очију блиставих као у сокола, малих усташца чије су усне личиле на два рубина, смешећи се одговори:

— Ја је, Филострато, примам од свег срца; а да би ти боље видео шта си учинио, ја желим и наређујем да се свако припреми да сутрашњег дана говори о љубавницима који су после разних неприлика и несрећа најзад постали срећни.

Тај предмет допаде се свима.

Пошто је затим дозвала управника двора и са њим се договорила о свему што је било потребно припремити за сутрашњицу, она дружину, која беше поустајала са својих седишта, распусти до вечере. Један њен део разиђе се по врту, чија лепота беше пријатна, а други се упути изван њега ка млиновима, дакле неки тамо, неки овамо, да по своме укусу потраже забаве и уживања.

Када је пак дошао час вечере, сви чланови дружине се, као и обично, скупише крај дивног водоскока и, са највећим задовољством и добро услуживани, ту слатко вечераше. Када су потом иза стола поустајали, они по своме обичају приступише игрању и певању; и докле је Филомена водила коло, краљица рече:

— Филострато, ја не мислим да отступам од правца којега су се придржавале моје претходнице, него сам наумила да, као год и оне, наредим да се отпева која песма. Па како сам уверена да ће твоје песме бити као и твоје приче, наша је жеља да нам ти, како још многи дани не би били помућивани твојим јадованкама, отпеваш оно што се теби свиђа највише.

Филострато одговори да ће то учинити од свег срца, и он одмах отпоче да пева:

Када те поклоних, с пуно идеала,
Оној, којој душа гезнула ми млада,
А за успех слаба била свака нада —
Свака ми се жртва тад гинила мала:
Све је било мало што ми на ум пало,
Жељах: срце моје да љубављу њеном
Награђено буде к'о достојном ценом;
Ал' искуство горко би ми тешка школа —
Ја признајем грешку, ал' са пуно бола.

Заблуду сам позн'о баш у оном трену
Кад ми гисто срце разби у комаде
Она, у коју сам све полаг'о наде,
Верујућ' к'о бога у милошту њену.
Свој сам живот цео њој посветит' хтео,
Не водећ' рагуна што ме судба слама,
О будућој беди и о невољама,
Она своју љубав другоме је дала —
А из свог је срца мене изагнала.

Кад сам вид'о како немам више драге,
Преварено срце непрестано плаче
И проклиње тренут кад се љубав заче,
Кад први пут видех њене груди наге,
Умиљата недра — и смех лика ведра,
Зар је зато она могла имат' срца?
Душа моја пати и у болу грца,
И проклиње верност, жар љубавног плама
Умирућ' у болу и горким сузама.

Мојој души бол је без пребола задан,
Колики је бол мој неисказан, боже,
Твоја вишња сила оценити може,
И за то те зовем, унижен и јадан,
И смрт само тражим, да јаде ублажим.
Нек свирепи живот у једном тренутку
Скрши се и сруши ма у коме кутку;
Јер ма куд да одем, ма с' под земљу скрио —
Мање б' јадан био, но жив кад би био.

Нит' утехе има, нити друга пута;
Боже, смрт ми пошљи, ја тренутке бројим —
Крај угини једном свим патњама мојим,
Ослободи срце ова јада љута.
И смрт прати души која пати,
А смрт моја нек њој радост пружи,
Дани срећне да јој буду дужи,
Мене бола ослободи овог —
Њој дај данас милосника новог.

Песмо моја, ако никог нема,
Да те цени и бол твој да схвати,

Нико неће опевать' те знати
Као душа што се за смрт спрема.
Ал' бар ти ми једну молбу прими:
Моли љубав рад вредности њене,
Да се јави где је више цене;
Не где ј' игра у ћудљивој руци —
Одведи је једној бољој луци.

Речи ове песме показале су веома јасно какво је било Филостратово душевно стање и због чега; али, још јасније био би то показао изглед једне даме у колу, да тама наступеле ноћи није прикривала румен која беше избила на њеном лицу. Пошто је Филострато завршио своју песму, певане су још многе друге, догод није дошло време да се спава. Онда се, по краљичиној заповести, свако повукао у своју собу.

ЗАВРШАВА СЕ ЧЕТВРТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ПЕТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА

КАДА СЕ, ПОД ФИЈАМЕТИНОМ ВЛАДАВИНОМ, ПРИЧА О ЉУБАВНИЦИМА КОЈИ СУ ПОСЛЕ РАЗНИХ НЕПРИЛИКА И НЕСРЕЋА НАЈЗАД ПОСТАЛИ СРЕЋНИ.

Исток је био већ сасвим бео и сунце беше својим зрацима обасјало целу нашу полукуглу, када Фијамету пробуди умиљати пој птичица, које су по дрвећу и жбуњу весело опевале прве часове новога дана. Она устаде одмах и нареди да се дозову све другарице и сва три млада човека, па затим, пошто је изишла у пространо поље, по росној трави је са њима шетала и разговарала о свему и свачему догод сунце није високо отскочило. Али, када је осетила да његови зраци почињу постајати врелији, она се, идући напред, упути натраг у своју кућу. Стигавши у њу, нареди млађима да слаткишима и добрим вином ради поткрепљења послуже мало заморене чланове дружине.

Ови се потом растурише по врту и у њему задржаше у разговору и забављању до ручка. Када је пак њему дошло време, они поседаше за сто, који трудољубиви управник двора беше дивно поставио, отпеваше једну песму и две баладе, а затим по краљичиној жељи отпочеше јести. Пошто су спокојно и задовољно ручали, не заборавише на уобичајени ред, него уз музику и певање одиграше неколико игара. После играња, када је дошао час спавања, краљица се опрости са свима редом, те једни отидоше да спавају, а други остадоше да се проводе у врту. Чим је пак избио трећи сахат по подне, сви се, као и обично, скупише код водоскока. Тада краљица седе у загрље, погледа у Памфила, насмеши се и нареди му да отпочне са веселим причама. Он ту наредбу драговољно прихвати и отпоче овако:

ПРИЧА ПРВА.

Кимон заљубљивањем постане паметан и на мору отме девојку коју воли. На Родосу допадне тамнице, али из ње га ослободи Лизимах. Онда он и Лизимах отму Ифигенију и Касандру на дан њихове свадбе, са њима побегну на Крит и узму их за жене. Најзад се са њима заједно врате својој кући.

— Многе приче, љубазне даме, долазе ми на ум, причањем којих бих био рад да отпочнем овако весео дан као што је данашњи; али, између свију њих највише ми се свиђа једна, стога што у њој можете наћи не само сврху којој је намењено наше причање, него и сазнање колико је света, колико силна и благотворна Аморова моћ, коју многи, не знајући шта говоре, неправедно осуђују и потцењују; а то сазнање мора вама, заљубљеним дамама, ако се не варам, бити веома драго.

Дакле, на острву Кипру живео је, као што смо то читали у старим кипарским споменицима, један племић, који се звао Аристип и који у свему и свачему пролазном беше богатији него иједан његов земљак, а био би можда и најзадовољнији и најсрећнији да га судбина није учинила несрећним у нечему другоме. Наиме, између остале своје деце, он је имао једнога сина, који је додуше стасом и лепотом своје спољашности надмашао све младиће, али био толико глуп да се човек од њега није могао надати ничему; његово право име било је Кадесо. Па како ни учитељ трудом, ни отац лепим речима и батинама, нити ико другим средствима нису могли да му улију ни искре знања и људности, њега су сви острвљани изреда, због његовог грубог и ружног гласа и држања, који су више приличили животињи него човеку, подругљиво називали Кимон, што на тамошњем језику значи исто што и на нашем стока. Отац је промашени живот тога свог сина сносио са највећом муком, па пошто је већ био изгубио наду да ће икада ишта бити од њега, он му, желећи да испред очију уклони узрок свога јада и бола, нареди да отиде на његово пољско добро, те да тамо остане уз његове раднике. Кимону се то свиди, јер су њему више годили обичаји и понашање простих људи неголи грађанска углађеност.

Кимон дакле отиде на пољско добро и тамо стане радити тежачке послове. Једнога дана по подне, када је са

штаком преко рамена обилазио поједине делове имања, он уђе у једну лепу шумицу, нешто најлепше у томе крају, која је, пошто је био месец мај, сва била у листу и цвету. Пролазећи тако њоме, вођен својом судбином, угледа он где на једном пропланку, окруженом високим дрветима, украј свежег, студеног извора, на зеленој трави спава нека дивна девојка, чија танка хаљина готово није могла да прикрије њено бело тело, и која је од појаса наниже била огрнута као снег белим, танким покривачем. Удну њених ногу спаваху две женске прилике и један мушкарац, њене слуге. Чим је ту девојку спазио, Кимону се учинило да никада дотле није видео нешто дражесније, и он стане да је, наслоњен на штаку и ћутећи, гледа са највећим дивљењем. И у своме суровом срцу, у којему тисуће поука нису могле оставити ни најмањег трага какве грађанске наклоности, осети он како се почиње будити једна мисао, која му је у његовој неотесаној, грубој памети говорила да је то најлепше створење што га је жив човек видео. Затим стаде да разгледа појединости, да се диви власима, које су му изгледале златне, челу, носу и устима, врату и рукама, а нарочито грудима, које беху тек мало набујале; и најједном поставши од простог пољског радника проценилац лепоте, он силно зажеле да јој види очи, које су, отежане дубоким сном, биле чврсто затворене, тако да у два три маха хтеде да је пробуди. Ну, како му се учинило да је она својом лепотом неизмерно надмашала сва женска створења што их је видео дотада, помишљао је да је то каква богиња; али, при свему томе, имао је толико памети да је знао да божанска бића треба поштовати више него земаљска, те се уздржавао и чекао да се сама пробуди. И мада му је то чекање изгледало предугачко, он ипак, обузет милином какве није осећао никада, не могаше да се удаљи.

Након подужег времена, та лепа девојка, која се звала Ифигенија, пробуди се прва у својој пратњи, подиже главу и отвори очи, па затим, угледавши пред собом Кимона наслоњена на штаку, зачуђено му рече:

— Кимоне, шта тражиш ти у ово дова овде у шуми?

Он ништа не одговори на то њено питање, него настави гледати је у очи, из којих је, како му се чинило, извирала некаква милина која га испуњаваше дотле непознатим му усхићењем. Видевши колико упорно у њу пиљи, девојка се

побоја да га његова глупост не наведе да учини штогод што би могло да је осрамоти; стога она пробуди своје служавке и рече:

— Због ом, Кимоне!

На то јој он одговори:

— Идем и ја с тобом.

И премда га је она, испуњена страхом, непрестано одбијала, ипак га се не могаше ослободити догод није дошла кући. Онда и он оде кући свога оца и овоме рече да се никако више неће враћати на пољско добро. Мада је то оцу и његовима било непријатно, они му ипак допусте да остане код њих, како би видели због чега је изменио ранију одлуку.

Пошто дакле у Кимоново срце, у које није могла ући никаква поука, беше помоћу Ифигенијине лепоте ушла Аморова стрела, он после кратког времена, прелазећи са једне мисли на другу, силним чуђењем испуни свога оца, све своје и свакога ко га је познавао. Пре свега, замоли он оца да га одене и снабде свим потребама исто тако као и његову браћу; и отац то радосно учини. Онда се Кимон стаде дружити са ваљаним младићима, и од њих виде све оно што се пристоји племићима, а нарочито заљубљенима, те тако за кратко време, на највеће изненађење свију и свакога, научи не само почетне основе наука, него и постаде један од најучевнијих младих људи, а покрај тога (све то пак из силне љубави према Ифигенији) вежбањем постиже да свој простачки, груби глас претвори у звучан, грађански, и да буде прави уметник у певању и свирању, срчан јунак, вичан јахању и борби на суху и на мору. Једном речи — да не бих набрајао све његове врлине и способности — није било протекло ни четири године од дана када се заљубио, а он беше постао један од најлепших и најдражеснијих младића на острву Кипру.

Шта да дакле, љубазне даме, кажемо о Кимону? Зацело ништа друго доли то да је завидљива судбина у маленоме куту његовог срца била чврстим узима спутала његове силне способности и тако их спутане држала догод моћни Амор те узе није искидао, пошто је био јачи од ње, па као будилац успаваних умова, помрачених суровом тамом, својом снагом изнео их на светлост, јасно показавши из какве он дубине уздиже потчињене му духове и у колику их висину спроводи својим зрацима.

Премда је Кимон у својој љубави према Ифигенији у многом чему, као што то чине млади људи, прекорачавао допуштене границе, Аристип је, знајући да је Амор њега од животиње начинио човеком, такво његово држање не само трпељиво сносио, него свога сина још и потстицао да тако што наставља до миле му воље. Па како је Кимон, који не беше рад да га зову Калезо, пошто се сећаше да га је тако називала Ифигенија, хтео да своју жељу оствари часним путем, он се више пута обраћао њеноме оцу, Кипсеју, и молио га да му је даде за жену. Али, Кипсеј му је сваки пут одговарао да ју је обећао Пазимунду, младом родоском племићу, те да неће да гази дату реч.

Када је дошао дан заказан за Ифигенијину свадбу, те вереник сватове послао по њу, Кимон рече за себе:

»Сада је време, Ифигенија, да ти покажем колико те волим; али, ако те добијем, ја ћу бити блаженији од сваког бога; и одиста, или ћу доћи до тебе или изгубити свој живот«.

И чим је то рекао, дозва неколицину младих племића, који су били његови пријатељи, нареди да се кришом један брод спреми и снабде свим оним што је потребно за борбу на мору, па затим се са њим отисну на пучину, да сачека лађу којом ће Ифигенија да путује до Родоса ка своме будућем мужу. Пошто је њен отац свечано дочекао и угостио сватове њеног вереника, они њу уведу у лађу и отплове у правцу Родоса.

Кимон, који никако није спавао, стиже их другога дана са својим бродом, те посади Ифигенијине лађе викну громким гласом:

— Станите, спустите једра, или ћете бити савладани и потопљени.

Кимонови противници беху већ на палубу изнели оружје и спремали су се за одбрану. Видевши то, Кимон шчепа једну гвоздену куку, баци је на задњи део родоске лађе, која је журно одмицала, снажно је привуче уз кљун свога брода, па затим, попут разјареног лава, сам самцит скочи на ту лађу, као да у њој нема никога, те са ножем у руци, потстакнут Амором, јуначки јурну на њих и стаде их једног за другим клати као овце. Када су Родошчани то видели, побацаше оружје и предадоше му се сви изреда. Тада им Кимон рече:

— Млади људи! Ни жеља за пљачком ни мржња наспрам вас нису ме навели да се кренем са Кипра и да наоружаном руком нападнем на вас. Створење због кога сам то учинио за мене је највећа срећа, ако бих могао доћи до њега, а за вас је нешто најлакше на свету да ми га дате на леп, миран начин; а то створење је Ифигенија, коју ја волим више него ишта друго и коју од њеног оца као његов пријатељ нисам могао добити мирним путем, те ме је Амор нагнао да је од вас као непријатељ отмем с оружјем у руци. Ја сам рад да њој будем оно што је требало да јој буде ваш Пазимунда. Стога ми је дајте, па се у божје име повуците и отидите својим домовима.

Покоривши се више сили неголи својој вољи, млади људи плачући предадоше Кимону Ифигенију. Када је он видео да и она плаче, рече јој:

— Племенита девојко, немој да тугујеш. Ја сам твој Кимон, који је због своје дуге љубави више заслужио тебе него Пазимунда због дате му речи.

Затим је позва да пређе на његов брод, па онда, не дирнув ништа на родоској лађи, врати се ка својим друговима, а Родошчане остави да отплове даље. Срећнији него икоји човек икада, што је дошао до тако драгоценог плена, Кимон се, пошто је расплакану девојку мало утешио, са својим пријатељима договори да се одмах не врате на Кипар. И тако они, према једногласној одлуци, кљун свога брода окрену према Криту, где је сваки од њих, а нарочито Кимон, имао старијих и новијих родбинских и пријатељских веза, те мислио да ће ту бити у највећој безбедности заједно с Ифигенијом.

Али, судбина, која је приликом отмице миле му девојке била према њему онако наклоњена, не остаде постојана, него његову неописиву радост и срећу наједном преобрати у тужан и горак плач. Још није било протекло ни четири пуна часа откако се беше удаљио од Родошчана, када се, под саму ноћ, од које је он очекивао уживање какво није осећао никада дотле, подиже страховита непогода и стаде небо застирати тмастим облачинама и море узбуркавати подмуклим ветровима; и тако нико није могао видети шта би требало предузети или којим би правцем имали да се крећу, нити је ико био у стању да се задржи на палуби и учини штогод што би спасло брод. Колико је

очајан био Кимон, немојте да питате. Њему се чинило да богови беху његову жељу испунили само зато да му тежа буде смрт, која би му била веома лака раније да није дошао до девојке за којом је силно жудео. Очајни су били и његови пријатељи; али, најочајније створење између свију њих била је Ифигенија, која је горко плакала и подрхтавала приликом сваког удара валова у бок брода. И плачући страховито је проклињала Кимонову љубав и његову дрскост, и говорила да је непогода наступила једино стога што богови не допуштају да онај који би хтео противу њихове воље добити је за жену постигне да му се испуни та жеља, него су га осудили да прво види њу мртву, па да затим и сам умре бедном смрћу.

Слушајући таква и још болнија јадиковања и видећи да непогода бесни све већма, морнари су били у највећој недоумици шта да чине. И не знајући где су нити куда плове, они најзад са бродом стигну у близину Родоса, па онда, не запазивши да је то Родос, напрегну сву своју снагу не би ли се, ако икако могну, примакли његовој обали те спасли себе и путнике. У том њиховом покушају срећа их послужи и уведе у један омањи залив, у који мало раније од њих беху са својом лађом стигли они Родошчани што их је Кимон победио па затим пустио да се врате својим кућама.

Али, да су стигли под острво Родос запазили су они тек онда када су, пошто је зора обасјала небо, пред собом на један лукомет угледали лађу коју јучерашњег дана беху пустили на слободу. Страхујући да га не снађе оно што га је одиста и снашло, Кимон својим људима заповеди да се из све снаге напрегну да одатле изиђу на пучину, којом би отпловили куда их судбина однесе, пошто нигде другде нису могли проћи горе него у том крају. Међутим, сав труд да то учине био им је узалудан: са противне стране дувао је толико силан ветар да никако нису могли испловити из тога залива, него су, и противу своје воље, били притерани уз обалу. Ту их одмах познаду родоски морнари, који су се већ били искрцали. Један од њих одмах отрчи на једно пољско добро у близини, камо беху отишли родоски племићи, и јави им да је брод с Ифигенијом и Кимоном ветар догурао на исто оно место на које је догнао и њихову лађу. Чим су то чули, племићи радосно узму много људи са поль-

ског добра и похитају на обалу, ту ухвате Кимона, који се са својом дружином већ беше искрцао и који је хтео да побегне у једну оближњу шуму, па га заједно с Ифигенијом и свима његовим пријатељима доведу на пољско добро. Када је глас о томе дошао до ушију Пазимунди, он поднесе тужбу родоском суду, и онда Лизимах, који је те године на Родосу имао врховну власт у рукама, стигне са великим бројем наоружаних људи, те Кимона и његову дружину одатле спроведе у тамницу.

Тако је, ето, несрећни, заљубљени Кимон изгубио своју Ифигенију, до које беше тек пре неколико часова дошао и од које није добио ништа друго доли неколико пољубаца. Њу дочекаше и прихватише многе родоске племићке и утешише је у болу, нанесеном јој одвођењем а и мукама што их је издржала на узбурканом мору; и она код њих остаде до дана одређеног за свадбу. Кимону и његовим пријатељима, пошто они дан раније беху на слободу пустили младе Родошчане, суд опрости живот, мада се Пазимунда из све снаге трудио да буду погубљени, и осуди их на доживотну робију И тако ти јадници стану да у тамници проводе своје дане, немајући ни искре наде да ће икада изићи из ње. За то време Пазимунда пак вршио је што год је могао брже припреме за своју свадбу.

Међутим, колебљива судбина, готово покајав се што је Кимону нанела такву неправду, изазове један нов догађај, да би њега спасла. Пазимунда је имао једнога брата, млађег по годинама, али богатијег у врлинама, који се звао Ормизда. Тај Ормизда одавно је водио преговоре да се ожени једном тамошњом племенитом и лепом девојком, којој је име било Касандра и коју је силно волео Лизимах; али, до веридбе никако није могло доћи због разних околности. Када је Пазимунда увидео да своју свадбу мора провести веома свечано, он дође на мисао да би најбоље било да се обојица венчају о једном трошку. Стога наново поведе преговоре са Касандриним родитељима, те се он и брат му са њима договоре да Ормизда Касандру у свој дом уведе истога дана када и Пазимунда Ифигенију у свој.

Лизимах се веома растужи, када је то дознао, јер је тиме био лишен своје наде, која га је покретала да помишља да ће ту девојку зацело добити, ако она за Ормизду не пође. Али, као паметан човек, он је у себи прикривао

свој јад и отпочео је премишљати како би могао спречити да не дође до тога. И као једини начин да би то постигао остајала му је, по његовом мишљењу — отмица. Тако што изгледало му је нешто веома лако, пошто је био на власти; али, у исти мах помишљао је да би се тај корак могао сматрати као мање поштен него што би био када би га учинио немајући власт у рукама. При свему том, на крају краја, после дугог мозгања, поштење уступи место љубави, те он одлучи да, па ма шта било, Касандру одведе силом. И размишљајући кога би могао узети да му у томе помогне, и како би се то могло извести, сети се Кимона, кога је, заједно са његовим друговима, имао у тамници, те одмах увиде јасно да за тако што не би нашао бољег помагача од њега. Стога га он наредне ноћи потајно дозва у своју собу и стаде му говорити овако:

— Кимоне! Као год што богови издашно обдаривају људе многим чиме, исто тако они веома мудро огледају њихове врлине, па оне од њих, за које се увере да су чврсти и постојани у свима мукама и неприликама, као честитије сматрају достојнима већих заслуга. Они су били ради да се боље увере о твојим врлинама него што су се о њима уверили докле си био у кући свога оца, који ми је познат као богат човек. Најпре су те, као што сам чуо, потстицајем силне љубави од неразумне животиње преобратили у човека. Затим су помоћу оне непогоде и сада помоћу ове тамнице хтели да виде, да ли ће твој дух бити другачи него што беше онда када си се кратко време радовао задобивеном плену. Ако је он остао онакав какав је био тада, они не би могли да те обдаре ничим радоснијим доли оним што спремају да ти даду сада и што ћу ти ја, да бих те охрабрио и одушевио, рећи одмах. Пазимунда, који се много радује твојој несрећи и непрестано тражи твоју смрт, труди се да се што је могућно пре венча са твојом Ифигенијом, како би могао уживати у плену што га судбина беше доделила теби, а затим, наједном се разгневивши, липила те њега. Колико то тебе боли, ако је волиш онако како ја то замишљам, видим по себи, јер се његов брат Ормизда спрема да тога истог дана мени нанесе исту такву неправду са Касандром, коју ја волим више него ишта на свету. И да бисмо отклонили ту велику неправду и тај страховити удар судбине, нама остаје један једини пут, и тај пут ми бисмо

морали прокрчити снагом својих духова и мишица, са мачевима у руци, па да нас двојица, ти другом а ја првом отмицом, дођемо до својих девојака. Према томе, ако си рад доћи (нећу да кажем до слободе, пошто ти она не би вредела без оне коју волиш), него до обожаване ти девојке, сами богови предаће ти је у руке, ако пристанеш да удељујеш у моме подухвату.

Те речи одагнаше Кимонову малодушност, и он рече, не оклевајући дуго с одговором:

— Ако ће то, Лизимаше, бити тако као што ти кажеш, онда за тај твој подухват нећеш имати ни храбријег ни оданијег друга од мене. Према томе, заповедај ми шта да учиним, па ћеш видети како ћу ја витешки извршити твоју заповест.

Лизимах му на то рече:

— Трећег дана од данашњег, младе невесте ући ће у дом својих мужева. Тога дана увече упашћемо тамо нас двојица, ти са својим пријатељима и ја са неколицином својих другова, усред весеља шчепати њих две, па их затим, убивши свакога онога ко би се усудио да нас у томе спречи, одвести на један брод који је потајно припремљен по мојој наредби.

Кимону се тај план допадне, те он мирно у својој тамници остане до утврђеног времена.

Када је дошао дан свадбе, у кући двојице браће настане сјајна свечаност и велико веселье. Пошто је припремио све што је било потребно и видео да је дошао погодан час, Лизимах скупи око себе Кимона, његове другове и своје пријатеље, који су сви испод хаљина имали прикривено оружје, па их онда, пошто их је многим речима одушевио за своју намеру, подели на три одреда, од којих један упути у луку, како им когод не би могао спречити укрцавање у брод, а са друга два отиде ка Пазимундиној кући, те један постави пред врата, да их ко не би унутра затворио, а на челу другог пошне се заједно са Кимоном уза степенице. И чим су ступили у дворницу, где су младе невесте лепо седеле за столом, њих двојица јурнуше напред, претурише столове, па, пошто је сваки зграбио своју, понесу их у наручју и предаду друговима, наредивши им да их одведу на већ припремљени брод. Обе младице бризну у плач и стану кукати и запомагати, а тако исто и друге

Пети дан. *Прича друга.*

даме и слуге, тако да је цела кућа била испуњена дреком и циком. Али, Кимон и Лизимах извуку мачеве и, не наилазећи ни на најмањи отпор, дохвате се врата. И када су стали да слазе низа степенице, пред њих, чувши вику и дерњаву, истрчи Пазимунда са некаквом мотком у руци. Онда Кимон срчано потегне мачем у правцу његове главе и расече му је до половине, тако да он мртав паде пред његове ноге. Несрећног Ормизду, који је покушао да брату притекне у помоћ, Кимон такође једним замахом мача састави са земљом. Неколицина Пазимундиних људи хтедну да нападну на Кимона и Лизимаха, али њих другови ових израњавају и сузбију.

И напустивши ту кућу, која је била испуњена крвљу, дреком, кукњавом и плачем, они без и најмање сметње са својим пленом дођу до брода, у њега уведу своје девојке, укрцају се и сами, па затим, докле су се на обалу све већма стицали наоружани људи, који су хтели да младе невесте ослободе, замоче весла у море и радосно заплове на пучину.

На Криту их срдачно дочекају многобројни пријатељи и познаници. Ту се њих двојица свечано венчају са својим девојкама и са њима стану проводити дивне часове, препуне највећег уживања.

На Кипру и Родосу је због тога њиховог подвига дуго времена владала велика узбуна. Најзад, и на једној и на другој страни заузму се њихови рођаци и пријатељи и постигну да се, после краћег бављења у прогонству, врати Кимон и Ифигенија на Кипар, а Лизимах са Касандром на Родос. И још дуго времена, и један и други живео је срећно и задовољно са својом женицом у своме завичају.

ПРИЧА ДРУГА.

Костанца воли Мартуца Гомита. Дознав да је он умро, она веома ожалошћена седне у један чамац, те је ветар у њему дотера до Сузе. Када свога Мартуца затекне жива у Тунису, јави му се, и тада он, пошто је у великој милости био код краља због датих му савета, узме је за жену и као богат човек врати се на Липари.

Када је краљица видела да је Памфилова прича завршена, она је веома похвали, па затим Емилији заповеди да причање настави, и ова отпоче овако:

— Свако са правом мора осетити радост када види где се нешто догодило тако да награда одговара жељама; па како љубав више заслужује радост неголи дуг бол, ја ћу, говорећи о садањем предмету, са моного већим задовољством послушати краљицу но што сам послушала краља када сам говорила о ранијем.

Треба дакле да знате, љубазне даме, да је на малом острву Липарију, у близини Сицилије, недавно живела једна дивна девојка, Костанца по имену, кћи тамошњих веома угледних родитеља. У њу се заљуби један младић с истог острва, који се звао Мартучо Гомито, веома дражестан, учтив и у своме занату способан момак; а и она се за њ загреје толико да је срећна и задовољна била само онда када њега види.

Па како је Мартучо желео да је добије за жену, он је запроси у њенога оца; али, овај му одговори да му је, пошто је сиромах, не може да даде. Разгневљен што је одбијен због сиромаштва, Мартучо се неколицини својих пријатеља закуне да се на Липари неће вратити догод не буде био богат човек.

И пошто је напустио Липари, он отпоче гусарити дуж обала Берберије, пљачкајући свакога ко је слабији од њега. У томе би му срећа била ишла на руку, да је умео да се умери у својим успесима. Али, како њему и његовим друговима није било довољно што се за кратко време беху веома обогатили, него су били ради да дођу до неизмерног богатства, у току даљег времена деси се то да их нападну и након дужег отпора савладају неки сараценски бродови и да их Сарацени опљачкају и преко половине њих побацају у море. Пошто су потопили њихов брод, они Мартуча одведу у Тунис и баце у тамницу, где је дуго времена чамео у највећој беди.

Међутим на Липари стигне глас, не преко једне или две него преко више особа, да је он потопљен заједно са свима који су се затекли на броду. Када је млада девојка, коју Мартучов одлазак беше силно растужио, чула да је он погинуо, бризну у горак плач и одлучи да не живи више; али, пошто јој срце није могло поднети да на саму себе подигне руку, она науми да себе доведе у такав положај да морадне умрети. Изишавши једне ноћи кришом из очинске

куће и дошавши у луку, случајно угледа, недалеко од других лађа, једну рибарску барчицу, која је још на себи имала катарке, једра и весла, пошто њени власници беху тек мало пре тога изишли из ње. Она одмах уђе у њу, вѐслима се отисну од обале, а затим, пошто се мало разумевала у морнарским пословима, као и све острвљанке, разапе једра, у море баци весла и крму, па се потпуно повери ветру. Наиме, мислила је да ће ветар барку, која је без товара и кормилара, или извртнути или њоме ударити о какву стену и размрскати је, тако да се она, све и када би хтела, не би могла спасти, него би морала да се утопи. И онда, пошто је главу обвила неким плаштем, плачући легне на под мале барке.

Али, деси се нешто сасвим друго, а не оно што је она замишљала. Како је ветар, који је дувао, био северац и толико благ да није дизао валова, рибарска барка, која се изврсно одржавала на мору, довезе њу другога дана увече до обале, на неких стотинак миља изнад Туниса, и с њоме се насуче на жал у близини града Сузе. Девојка и не запази да је на суху, а не више на мору, јер никако није подизала главу, нити је мислила да је подигне икада.

Када је барка избачена на обалу, тамо се случајно налазила нека сиромашна жена, која је са сунца скупљала осушене мреже својих рибара. Спазивши ту барку, она се веома зачуди како су је могли са пуним једрима притерати уз обалу. Држећи да рибари у њој спавају, отиде до ње и тамо затече само девојку, која је спавала тврдим сном, зовну је неколико пута, па, по оделу познавши да је хришћанка, упита је латинским језиком, како је ту сама самцита дошла у тој малој барци.

Чим је чула латински језик, девојка се побоја да ју је други ветар вратио на Липари; она одмах скочи на ноге, погледа око себе и, видећи да је у крају који јој беше непознат, упита жену где је то она. На то јој добра жена одговори:

— Кћери моја, ти си у близини Сузе, у Берберији.

Када је то чула, јадна девојка, растужена што јој бог није хтео послати смрт, а збуњена срамотом и не знајући шта да чини, седе крај своје барке и бризну у горак плач. Видевши то, добра жена ражали се и, после дугог навaљивања на њу, придоби је и одведе у своју колибу, те је

ту лепим речима једва покрену да јој каже како је дошла у тај крај. Кад је из њеног причања докучила да је гладна, донесе јој свога тврдог хлеба, мало рибе и воде и, након дугог мољења, нагна је да се мало поткрепи.

Онда Костанца своју добротворку упита ко је она, када тако добро говори латински, и ова јој рече да је из Трапаниа, да се зове Карапреза и да је у служби код неколицине рибара. Када је девојка чула име Карапреза, она га, и покрај свег свога јада и ни сама не знајући зашто, прихвати као добро претсказање (Карапреза значи то исто што и добар лов), те њу отпоче обузимати некаква њој непозната нада, тако да стаде слабити њена жудња за смрћу. Не казујући јој ко је ни одакле је, замоли је да се бога ради смилује на њену младост и посаветује је како би могла избећи да не доживи какву срамоту. Пошто ју је саслушала, Карапреза, која је била душевна жена, остави је часком саму у колиби и тркну напоље, да донесе своје мреже, а затим, вративши се, уви је од главе од пете у свој плашт, одведе у Сузу и, чим су тамо стигле, рече јој:

— Ја ћу тебе, Костанца, одвести у кућу једне честите Сараценке, коју сам ја много пута послужила у ономе што је њој било потребно. Она је стара и доброг срца жена, па ћу те њој препоручити како будем најбоље знала и умела, тако да ће те од свег срца прихватити и држати као своју рођену кћер, и ти ћеш, боравећи с њоме, настојавати да што год будеш могла више стекнеш њену љубав, те ћеш код ње остати догод ти бог не пошаље бољу срећу.

И што је рекла, то је и учинила.

Када је Сараценка, која је била седа старица, саслушала ту добру жену, она девојку погледа у лице, пољуби је у чело и за руку уведе у своју кућу, где се са неколико дама бавила са разним ручним израдама од палминог лишћа и коже. Девојка се за неколико дана извежба да израђује разне ствари, те је радила заједно са њима. И њу старица и друге даме заволе силно. Уз то она, пошто су је њене другарице поучавале, убрзо научи њихов језик.

Докле је девојка, коју код њене куће њени мили и драги беху оплакали као изгубљену и мртву, тако живела у Сузи, наступи то: да један младић у Гранади, човек високог рода и веома моћан, полажући право на туниску краљевину, скупи велику војску и зарати противу туниског

краља, који се звао Мариабдела, да му отме престо. Када је глас о томе дошао у тамницу до ушију Мартучу Гомиту, који је веома добро знао берберски језик, и чуо да тунишки краљ чини припреме за своју одбрану, он рече једноме од стражара што су чували њега и његове другове:

— Када бих могао да говорим са краљем, ја бих му дао савет како да буде победилац у томе рату.

Стражар те речи саопшти своме старешини, који о томе одмах извести краља. Онда краљ заповеди те пред њега изведоше Мартуча, и он га упита шта би му саветовао, а овај му одговори овако:

— Господару мој, ако сам ја добро уочио раније, када сам се бавио у вашој земљи, како ви ратујете, мени изгледа да ви у борбама махом употребљавате стрелце. Према томе, када би се нашао пут и начин да стрелцима вашега противника понестане стрела, а да их ваши стрелци имадну у изобиљу, ви бисте, у то сам тврдо уверен, у рату однели победу.

На то му краљ рече:

— Несумњиво је да бих, када би се то могло постићи, ја био победник.

Тада му Мартучо рече:

— Господару, ако хоћете, то се може постићи на сасвим прост начин, а ево како: Ви морате лукове својих стрела снабдети много тањим тетивама него што се оне уопште употребљавају, а затим израдити стреле чији ће зарез да се поудара са тим танким тетивама; али, то би се морало урадити толико потајно да не дозна ваш противник, јер би и он могао да се тако опреми. А ево због чега ја то предлажем. Када стрелци вашега непријатеља избаце своје стреле, они ће онда да се служе онима што су избацили ваши, а ваши ће се пак служити стрелама које избаце непријатељеви стрелци. Међутим, они не би могли употребити стреле што су их избацили ваши људи, пошто зарез ваших стрела не може да се подудари са њиховим дебелим тетивама. Напротив, сасвим другаче проћи ћете ви са непријатељевим стрелама, јер се танке тетиве могу веома добро слагати са широким зарезом: и тако ће ваши људи имати стрела у изобиљу, а противници ће оскудевати у њима.

Туниском краљу, који је био мудар владалац, допадне се Мартучов савет, и он увиде, када је по њему поступио, да је помоћу њега победио свога непријатеља. Због тога Мартучо стече његову велику милост и дође до големог богатства.

Глас о томе случају пронесе се широм целе земље, те тако Костанца дознаде да је Мартучо, за кога је одавно мислила да је покојни, жив и потпуно здрав. Онда се у њој наново разбукта стара љубав, која је у њеном срцу још помало тињала, те постаде још силнија него што је била раније и у њему пробуди изумрлу наду. Стога она доброј старици, код које је живела, искрено исприча све своје доживљаје и рече јој да би била рада отићи у Тунис, да своје очи засити оним чега се, када јој је до ушију допро повољан глас, толико силно зажелела.

Стара дама веома похвали њену жељу, па затим, као да јој је мати, с њоме се укрца у брод и отпутује у Тунис, где их гостољубиво у своју кућу прими нека њена рођака. Па како с њима двема беше тамо допутовала и Карапреза, она је пошаље у град да штогод дозна о Мартучу; и када се ова врати и јави јој да је он жив и здрав и да је велики господин, старица зажеле да прва Мартучу саопшти да је његова Костанца стигла у Тунис, те једнога дана отиде к њему и рече му:

— Мартучо, у моју кућу навратио је један слуга са Липариа, и он би хтео да са тобом тајно поразговара о нечему; стога сам ја, не желећи се поверити коме другоме, сама дошла к теби да ти то јавим.

Када га је Костанца угледала, умало што није умрла од радости; и не могући се уздржавати, она му раширених руку притрча и, сва испуњена срећом и блаженством, обисну му се о врат, па затим, не могавши изговорити ни једну једину реч, стаде тихо плакати. Мартучо пак, видећи пред собом своју девојку, био је изван себе од чуда, али јој одмах с уздахом рече:

— Ох, Костанца моја мила, ти си дакле жива! Та ја сам одавно чуо да је тебе нестало и да нико у нашем завичају не зна ништа о теби.

И после тих речи, он је загрли и пољуби, лијући нежне сузе.

Костанца му исприча све што је проживела и каква јој је добра учинила стара жена, код које је толико дуго времена остала.

Пошто се подуго са њом поразговарао, Мартучо се са њом опрости, отиде право своме господару, краљу, и каза му све шта су доживели он и девојка, и најзад додаде да жели да се, ако му он то допусти, са њоме венча по нашем закону. Краљ се томе веома зачуди и одмах дозва к себи младу девојку; и када је од ње чуо да је све било онако како му је причао Мартучо, рече јој:

— Ти си га одиста заслужила за мужа.

Затим нареди да се донесу многе драгоцености, те их даде њој и Мартучу, а потом им допусти да чине што је њима драго.

Мартучо срдачно захвали племенитој старици на добру што га је њој указивала, обдари је поклонима који су јој приличили и с њоме се опрости уз искрен плач своје Костанце. Потом, њих двоје се, по краљевом допуштењу, укрцају у један брод заједно са Карапрезом и, потпомогнути повољним ветром, врате се на Липари, где је, када су тамо стигли, настала толика радост и такво весеље да се то не може описати.

Тамо Мартучо приреди велику, дивну свадбу, те се венча с њоме, после чега су њих двоје дуго времена живели у слози и љубави.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Пиетро Бокамапа побегне с Ањолелом и наиђе на разбојнике. Девојка утекне кроз шуму и дође у један замак. Пиетра разбојници заробе, али он им умакне и након многих неприлика стигне у замак у којем је била Ањолела. Ту се њих двоје венчају и врате у Рим.

Никога у целој дружини није било ко није похвалио Емилијину причу. Али, када краљица виде да је она завршена, окрену се Елизи и заповеди јој да настави. Ова је драговољно послуша и отпоче:

— Мени је, љубазне даме, на ум пала једна опака ноћ што су је преживела два млада неразборита створења; ну, пошто су иза ње наступили весели дани и пошто дакле та прича одговара нашем предмету, ја ћу да вам је испричам.

У Риму, некадањој глави целога света а данашњем репу његовом, живео је недавно један младић, син веома угледне римске породице, Пиетро Бокамапа по имену, и он је био заљубљен у једну дивну, дражесну девојку, Аньолелу, кћер човека из нижег сталежа, који се звао Гиљоцо Сауло и кога су Римљани веома волели и ценили. Својом заљубљеношћу умео је он на њу утицати толико да се и она силно заљуби у њега. Потстицан страсном љубављу и мислећи да више неће моћи подносити муке што му их је наносила чежња за њом, он је запроси у њених родитеља. Када су то дознали његови рођаци, сви га изреда нападну и стану да га жестоко коре због те његове намере, а Гиљоцу Саулу поруче да не узима у обзир Пиетрову жељу, пошто они њега, ако би то учинио, не би никада више сматрали за рођака и пријатеља.

Видећи да му је препречен пут који би га, по његовом мишљењу, одвео ка његовој сврси, Пиетру је долазило да умре од беса. И да је само Гиљоцо дао свој пристанак, он би њу био узео и противу воље свих својих рођака. Али, најзад он одлучи да, ако би се девојка са њим сложила, заједничку им ствар приведу крају; па, када је преко једне особе дознао да она на то пристаје, договори се са њом да заједно побегну из Рима. И пошто је Пиетро припремио све што је било потребно, он једног јутра устане у рану зору, с њоме узјаше коња и упути се у правцу Алање, где је имао неколицину пријатеља, на које је могао, како је мислио, да се потпуно ослони. Тако јашући, њих двоје нису имали кад, из бојазни од гоњења, да се зауставе и измилују, те се цела ствар сводила на неколико пољубаца што су их једно другом давали разговарајући о својој љубави.

Како Пиетру пут није био добро познат, њих двоје на једном раскршћу, удаљеном неких осам миља од Рима, скрену улево уместо удесно. И тек што беху превалили непуне две миље, наједном се обрету у близини неке куле, из које, чим су отуда угледани, испадне десетак људи. Они су им се већ били сасвим приближили, када их девојка спази и узвикну:

— Пиетро, спасавајмо се, јер смо нападнути!

Рекавши то, она бржеболе окрене своје кљусе, па га потера у шуму и, чврсто се држећи за седло, збијала му

је мамузе у трбух толико јако да ју је оно, бесно од гнева, у највећем трку носило кроз шуму. Пиетро пак, који је више гледао у њено лице неголи у пут, није одмах као она спазио нападаче, те га они, докле се осврtао на све стране, како би видео где су, сколе, ухвате и скину са коња. И пошто је одговорио на њихово питање ко је он, они се међу собом о нечему посаветују и најзад рекну:

— Ово је један од пријатеља наших непријатеља. Шта друго да учинимо са њим доли да му одузмемо одело и коња, па да га за инат Орсинијима обесимо о један од ових храстова?

Пошто су се сви са тим предлогом сложили, они му заповеде да се свуче. И докле се он, помирен са својом судбином, почео свлачити, наједном из заседе искочи неких двадесетак људи и јурну на нападаче вичући: »Смрт, смрт вама!« Изненађени тим препадом, ови оставе Пиетра и стану се спремати за одбрану; али, видећи да су бројем знатно слабији од непријатеља, нагну бежати, а њихови нападачи отисну се за њима.

Када је Пиетро то видео, он одмах ускочи на своје кљусе па стане што год је брже могао бежати у оном правцу у којему беше, као што је видео, побегла његова девојка. Али, пошто у шуми не могаше наћи ни пута ни стазе, а тако исто ни трага коњских копита, сиромах Пиетро, када му се учинило да је изван домашаја оних што га беху напали, а и оних других који су извршили препад на њих, стане да, тужан што не може наћи своју девојку, јадикује, плаче и лута по шуми и да њу непрестано, али узалудно, дозива њеним именом. Вратити се није смео, а ако би кренуо напред не би знао камо ће да стигне. И онда, страховао је од зверова, којих обично има у шумама, али не толико због себе колико због своје девојке, коју је, како му се чинило, непрестано гледао у медвеђим или вучјим чељустима. Тако је несрећни Пиетро том шумом лутао цео дан, непрестано викао и своју девојку дозивао и понекада ишао натраг мислећи да иде напред. Најзад га дуго викање, плач и глад изнуре толико да више није могао крочити ни корака даље. Када је видео да пада ноћ, он јадник, не знајући шта да чини, код једног храста сјаше са коња, привеже га за његово стабло, па затим се попне на дрво, да га не би растрзале звери. Мало касније изиђе месец, који

дивно осветли ноћ. Бојећи се да не падне, Пиетро не хтедне заспати, а није ни могао, јер су га мучили бол и бриге због милог му девојчета, него је, оставши будан, само уздисао, плакао и проклињао своју црну судбину.

Као што смо малочас рекли, девојка беше побегла; пошто није знала да удари којим другим путом осим оним којим ју је по својој вољи носило њено кљусе, она зађе толико дубоко у шуму да више не могаше видети место на којему је ушла у њу. Према томе, и она проведе, као год и Пиетро, цео дан у лутању по тој дивљини, час застајући, час крећући се даље, стално запомажући, јадикујући и проклињући свој зао удес.

И тако се поче хватати мрак, а Пиетра још не беше никако. Наједном наиђе она на једну стазу, те на њу скрену коња, а затим, преваливши њоме преко две миље, угледа недалеко од ње неку колибу, журно до те колибе догна своје кљусе и у њој затече једног веома старог човека са његовом женом, која је такође била седа старица. Када њих двоје видеше девојку и запазише да је сама, старац јој рече:

— Кћери моја, шта тражиш ти у овом крају у ово доба тако сама?

Девојка му плачући одговори да је у шуми изгубила своју пратњу, и упита га да ли је још далеко до Алање. Добри старац јој рече:

— Кћери моја, овуда се не путује у Алању; одавде до ње има више од дванаест миља.

Онда рече девојка:

— А да ли овде у близини има која кућа, где би се могло преноћити?

На то јој добри човек одговори:

— Нигде нема ни једне толико близу да би до ње могла стићи за видела.

Онда девојка рече:

— А да ли бисте ви били тако добри да ме, бога ради, ноћас задржите код себе, пошто не могу никамо да идем?

Добри човек јој одговори:

— Нама ће бити драго да ти ноћас останеш код нас; али, ја ћу ти ипак скренути пажњу на то да овим крајем дан и ноћ пролазе читаве дружине пријатеља и непријатеља, које нам често наносе јад и штету; па ако би по не-

срећи каква опака дружина наишла докле си ти овде и видела како си лепа и млада, те хтела да ти нанесе какав јад и срамоту, ми ти не бисмо могли да помогнемо. То смо хтели да ти кажемо, како се касније не би на нас потужила, ако би тако што наступило.

И премда је старчеве речи беху уплашиле, јадна девојка, видећи да већ беше пала ноћ, њему рече:

— Ако бог хтедне, он ће и мене и вас сачувати од те несреће; али, ако се то ипак деси, много ће мање зло бити да ме намуче људи него да ме у шуми растргају звери.

И чим је то изговорила, она сјаха са свога кљусета и уђе у колибу сиромашног старца. Ту се са њима двома мало поткрепи њиховом сиротињском вечером, а затим, потпуно обучена, заједно са њима легне у њихов креветац, у којему је целу ноћ уздисала и оплакивала своју и Пиетрову худу судбину, слутећи да је њега снашло неко зло.

Предзору допре до њених ушију тешко корачање многих особа, које су се однекуда приближавале, и због тога она устане и изиђе у велико двориште, које се налазило иза колибе. Ту у једном куту угледа повећу гомилу сена, те се у њега сакрије, како је те особе не би нашле, ако би улазиле тамо. И тек што се била прикрила, а читава дружина зликоваца дође пред колибу, отвори врата и уђе у њу. Како су зликовци улазећи видели девојчиног коња, који је још био оседлан, они старца упитају ко је ту у колиби. Добри старац, не видећи девојку, одговори:

— Овде нема никога живога осим нас двоје. А тај коњ, који је од некога побегао, дојурио је овамо синоћ, те смо га ми овамо увели, да га не би растргали вуци.

— Онда ће он, — рећи ће вођ дружине, — бити добар за нас, пошто нема господара.

Потом се већина зликоваца разиђе по малој кући, а неколико њих изиђоше у двориште и ту стадоше спуштати штитове и копља. Један од њих своје копље баци у сено те умало што не уби девојку, којој оно прође поред саме леве дојке и подера јој хаљину, тако да та јадница, побојавши се да ће је оно ранити, хтеде да цикне из свега гласа. Али, како се сети где је, она се трже и остаде мирно лежећи.

Пошто су чланови разбојничке дружине испекли неколико јарића те се најели и поднапили, они се кренуше

даље, и одведоше девојчино кључе. Када већ беху прилично одмакли, добри старац упита своју жену:

— Шта ли је с оном девојком што нам је дошла синоћ. Нисам је видео откако смо устали.

Жена му одговори да не зна, а затим пође да је потражи.

Чим је девојка запазила да је разбојничка дружина отишла, она изиђе из сена. Видећи да није разбојницима пала у руке, добри човек се веома обрадова и, пошто се већ беше расванило, рече јој:

— Сада, пошто је дан, ми ћемо те, ако хоћеш, отпратити до једног замка, који је одавде удаљен пет миља, па ћеш тамо бити у безбедности. Али, мораћеш да идеш пешице, јер су ти они опаки људи што су малочас били овде одвели коња.

Девојку тај губитак не дирну нимало, и она њих замоли да је, бога ради, одведу тамо. И онда се њих троје крену на пут и на лице места стигну око осам часова изјутра. Тај замак био је својина једног од Орсинија, који се звао Лиело ди Кампо ди Фиоре, и у њему је случајно била његова жена, добра и побожна дама. Када је угледала девојку, она је познаде одмах, прими је веома радосно и зажеле да до ситница дозна како је дошла ту. Девојка јој исприча све изреда. Добра дама, која је познавала и Пиетра, стога што је он био пријатељ њеног мужа, веома се растужи поводом његове несреће, па помисли, када је чула где је заробљен, да је он зацело убијен. Стога девојци рече:

— Пошто не знаш шта је са Пиетром, остаћеш код мене догод ми се не буде указала прилика да те могнем без опасности отпремити у Рим.

Сиромах Пиетро, који је тужан остао седећи на храсту, око првог сна спази где однекуда наиђе двадесетак вукова, који, угледавши коња, одмах га опколише. Чим их је нањушио, коњ се пропе, прекиде улар и наже бежати. Али, пошто је јадна животиња била скољена са свих страна, тако да није могла побећи, она се дуго времена бранила зубима и копитама; ну, најзад, вуци је оборе на земљу, задаве, растргају, пождеру целу, оставивши само кости, па затим отиду даље. То Пиетра збуни веома, пошто је знао да му је тај коњ једини друг у његовој невољи и пошто је

замишљао да без њега неће никада моћи да изиђе из те шуме.

Седећи на храсту полумртав од студи и непрестано гледајући на све стране наоколо, наједном предзору угледа, на миљу даљине од себе, некакву велику ватру. Стога он, када се потпуно расвануло, са доста бојазни сиђе са дрвета, упути се у правцу ње и стиже тамо. Око те ватре седело је неколико пастира, који су јели и разговарали се и који њега из сажаљења примише у своје друштво. Па пошто се и сам беше поткрепио јелом и огрејао, он им исприча своје јаде и каза им како је сам дошао ту, а затим их упита, да ли у том крају нема каква кућа или замак, камо би могао да отиде. Пастири му рекоше да неке три миље одатле има замак племића Лиело ди Кампо ди Фиоре и да у њему сада борави његова жена. Веома се обрадовавши томе, он их замоли да га један од њих отпрати до тог замка, и двојица пастира одмах то учинише од свег срца.

Када је у замак дошао, он у њему затече неколико својих познаника, и докле је са њима стао чинити припреме да по шуми потраже девојку, домаћица га позва к себи. Он одмах изиђе пред њу и, када је код ње угледао своју Ањолелу, његовој радости није било краја. Готово је чезнуо од жудње да јој се обисне о врат, али уздржавао се из стида од домаћице. Био је сав срећан и блажен, а исто тако сва срећна и блажена била је и млада девојка.

Пошто се племенита дама радосно са њим поздравила и од њега чула шта је све преживео, она га стаде оштро осуђивати што се није покорио вољи својих родитеља. Али, видевши да он чврсто остаје при својој одлуци, а да се она и девојци допада, добра жена за себе рече: »Што се ја трудим? Њих двоје се воле и обоје су у пријатељству са мојим мужем. Ја држим да је то и богу драго, јер иначе не би био спасао њега од вешала, њу од копља, а обоје од зверова: стога нека буде онако како они хоће«.

И онда се окрену к њима и рече им:

— Ако је ваша жарка жеља да будете муж и жена, знајте да је и моја. Нека буде онако како је вама драго! Свадба ће да буде приређена овде о Лиеловом трошку, а моја ће брига бити да вас измирим са вашим родитељима.

Радосни Пиетро и још радоснија Ањолела венчају се у том замку. Племенита жена приреди им, уколико се то

могло учинити у планинском крају, величанствену свадбу, те њих двоје ту с усхићењем окусе прве плодове своје љубави.

Затим, после неколико дана, племенита жена заједно са њима узјаше на коња, те они у повећој пратњи отиду у Рим. И премда добра жена тамо Пиетрове родитеље затече веома јетке због његовог поступка, ипак их она измири са њим.

И отада је он са својом Ањолелом живео у највећој слози и у најлепшем миру до дубоке старости.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Ричарда Манардиа затече месер Лицио да Валбона код своје кћери. Ричардо је узме за жену и са њеним оцем остане у слози и љубави.

Када је Елиза заћутала и саслушала похвале што су их њеној причи одале њене другарице, краљица нареди Филострату да исприча коју, и он смешећи се отпоче овако:

— Многе од вас сте ме, стога што сам вам наредио да причате о каквом тужном и до суза дирљивом предмету, обасуле толиким прекорима да ја, тежећи да донекле поправим ту погрешку, сматрам за своју дужност да вам испричам једну причу која ће вас покренути на смех. Према томе, ја ћу вам у једној сасвим краткој причици описати једну љубав, која је, немајући никаквих других непријатности осим неколико уздаха и мало стида измешаног са страхом, имала веома весео завршетак.

Недавно је, дакле, драге моје даме, у Романьи живео један добар, ваљан витез, месер Лицио да Валбона по имену, и њему његова жена, мадона Ђакомина, под његову дубоку старост беше родила кћер, која је, када је одрасла, била једна од најлепших и најљупкијих девојака у том крају. Па како она бејаше јединица у оца и матере, њих двоје су њу волели нежно и чували необично брижљиво, надајући се да је удаду за човека из отмене породице.

Међутим, у кућу месер-Лициа био је уобичајио долазити и са њим се дуго задржавати у разговору један леп, бујан младић, Ричардо по имену, који је био из бретинорске породице Манарди и кога су месер Лицио и његова

жена сматрали као свога сина. Када је тај младић два или трипута видео дивну, дражесну девојку, која је већ била стигла за удају, и осмотрио њено владање и понашање, он се страсно заљуби у њу, али ту своју љубав стаде да прикрива са највећом брижљивошћу. Девојка то ипак запази, али се нимало не саблазни, него и она исто тако заволе њега. Ричардо се због тога осећао веома срећним и више пута долазило му је да јој се обрати којом речи, али сваки-пут он би ту своју жељу угушио те и даље ћутао. Ипак, једнога дана улучи згодну прилику и рече јој:

— Катарина, преклињем те да не допустиш да умрем од љубави.

Девојка му одмах одговори:

— Нека би господ дао да ја пре не умрем од ње.

Тај одговор испуни Ричарда радошћу и поуздањем, и он рече:

— Што се мене тиче, учинићу све оно што је теби драго; али, до тебе је да нађеш пут и начин да спасемо твој и мој живот.

На то ће девојка:

— Ричардо, ти видиш како и колико мене чувају, и стога ја не могу наћи могућности да дођеш к мени; него, ако ти знаш штогод што бих ја могла да учиним, реци ми па ћу то учинити.

Ричардо, који је о таком чему већ премишљао раније, одмах рече:

— Мила моја Катарина, ја не знам други пут доли тај да спаваш на балкону који се налази изнад врта ваше куће или бар да изиђеш на њега. Тада бих се ја потрудио да дођем тамо, премда је тај балкон на доста великој висини.

На то му Катарина одговори:

— Ако се ти усуђујеш да се на њега попнеш, ја мислим да ће мени поћи за руком да тамо могнем да спавам.

Ричардо рече да се усуђује. И после тих речи, њих двоје се журно пољубише и затим растадоше.

Пошто је већ био крај маја, млада девојка се наредног дана матери потужи да минуле ноћи није могла спавати због претерано велике врућине. Мати јој рече:

— Та каква врућина, кћери моја? Ноћас није било ни најмање врућине.

На то јој Катарина добаци:

— Требало је да рекнеш »по моме мишљењу«, па би тако казала истину. Треба да знаш да је у младих девојака врелија крв неголи у старих жена.

Онда јој мати рече:

— Кћери моја, то је цела истина; али, не можемо ми по својој вољи подешавати топлоту и хладноћу. Човек мора подносити онакво време какво донесе које годишње доба. Можда ће наредна ноћ бити хладнија, те ћеш спавати боље.

— Дао би бог, — рече Катарина, — али, ретко кад се дешава да ноћи постају хладније уколико се дубље залази у лето.

— Дакле, — рећи ће мати, — шта би ти хтела да се учини?

Катарина одговори:

— Када би ти и отац допустили, ја бих свој креветац наместила на балкону крај очеве собе и ту спавала. Тамо би ми било хладније него у кући и уз то бих слушала славујеву песму.

Онда мати рече:

— Умири се само, кћери. Ја ћу то казати оцу, па како он хтедне, тако ћемо и да учинимо.

Када је то месер Лицио чуо од своје жене, он рече, пошто је био стар, па према томе и тврдоглав човек:

— Зар јој је славуј потребан за спавање? Та научићу ја њу да се успављује уз песму цврчака.

Када је то дознала Катарина, она наредне ноћи не само што за инат није хтела спавати, него ни матери није дала да спава, јер јој се непрестано жалила на врућину. Онда мати изјутра отиде месер-Лицију и рече му:

— Ти, драги Лицио, мало волиш ово наше дериште. Шта би теби сметало то што она спава напољу? Целе ноћи претурала се јадница и непрекидно се тужила на врућину. И онда, шта је то теби толико чудновато што она, која је још упола дете, воли да слуша славујево певање. Деци се свиђа оно што је слично њима.

Месер Лицио на то рече:

— Хајд', добро! Нека јој се тамо намести креветац и нека се око њега разапну завесе, па нека тамо спава и до миле јој воље слуша славујев пој.

Чим је девојка то чула, она собарици нареди да јој постељу простре на балкону. Увече пак, када је хтела да

легне, сачека Ричарда, који је обично редовно пролазио улицом, те му даде уговорени знак, по којему је он знао шта му треба учинити.

Кад је месер Лицио видео да је девојка легла, он затвори врата, која су из његове собе водила на балкон, те и сам леже да спава.

Пошто се све и сва беше утишало и смирило, Ричардо се уза неке лествице испентра на ограду врта, а одатле, хватајући се за испупчења кућног зида, са великом опасношћу по живот попне на балкон, где га девојка дочека ћутећи и испуњена силним одушевљењем. И пошто су се много пута пољубили и загрлили, њих двоје легну, те су целу ноћ проводили у најлепшем уживању и наслађивању уз непрекидну славујеву песму.

Па како су ноћи у то годишње доба кратке и како је њихово наслађивање било силно, они нису ни запажали да се већ приближила зора, те су тако, изнурени врућином и миловањем, заспали откривени сасвим. Катарина беше једном руком Ричарда обухватила око врата, а другом га је држала за оно што се ви стидите да споменете, нарочито пред мушкарцима.

Докле су тако спавали, не будећи се никако, свану дан, те месер Лицио устаде, па затим, сетив се да му је кћи на балкону, тихо отвори врата и рече за себе:

— Да видимо како је славуј успавао Катарину.

Потом изиђе на балкон, полако издиже завесу и угледа њу и Ричарда где голи и непокривени спавају загрљени онако као што смо то малочас видели; па пошто је познао Ричарда, он одмах отиде к својој жени и рече јој:

— Устани, жено, брже, па хајде да видиш како је твоја кћи толико чезнула за славујем да га је ухватила те га држи у руци.

Жена рече:

— Како би то могло да буде?

Месер Лицио јој одговори:

— Видећеш; само дођи што пре можеш.

Жена се бржебоље обуче и лагано упути за месер-Лицином, и када су дошли до кревета на балкону и издигли завесу, мадона Ђакомина јасно виде како је њена кћи ухватила и у руци држи славуја за чијом је песмом онолико силно чезнула. Онда она, сматрајући да их је Ричардо

срамно преварио, хтеде да му подвикне и да га жестоко изгрди; али, месер Лицио јој рече:

— Жено, ако ти је имало стало до моје љубави, немој ни да писнеш. Пошто је она већ славуја ухватила, нека јој и остане. Ричардо је племић и богат младић, те би добро било да нам буде зет. Јер ако би био рад да одавде изиђе читав, он ће пре тога морати да се са њом венча. Тако ће тај млади човек видети да је славуја турио у свој, а не у туђи кавез.

Пошто је видела да јој се муж много не једи и помислила да јој се кћи дивно провела те ноћи, одморила се и ухватила славуја, она се умири и не изговори ни речи више.

После неколико тренутака пробуди се Ричардо, и он, спазив да је свануло, разбуди Катарину и рече јој:

— Јао, душо моја, шта да чинимо? Расвануло се, а ја сам још овде.

Иза тих његових речи приступи кревету месер Лицио, издиже завесу и рече:

— Подесићемо ми то.

Када је угледао Катарининог оца, Ричарду се учини да му је срце искочило из груди. Он се у постељи усправи и рече:

— Господару мој! Као бога вас молим да имаднете милости према мени. Видим да сам као неваљао и зао човек заслужио смрт, те према томе чините са мном што год вам је драго. Али, ипак вас преклињем да се смилујете и поштедите ми живот.

На то му месер Лицио рече:

— Ричардо, тако што нисам ја заслужио љубављу што је гајих према теби нити поверењем које сам имао у тебе. Него, пошто је то већ било и пошто те је на тај велики грех навела твоја бујна младост, онда ти, да би себе поштедео од смрти а мене од срамоте, узми Катарину за своју брачну жену, те нека она целога века буде твоја као што је била ноћас. Ето, на тај начин ти ћеш моћи да спасеш свој живот и да мени вратиш мој мир. Ако на то не пристанеш, препоручи своју душу господу.

За то време Катарина беше славуја испустила из руке, те је, пошто се покрила, стала горко плакати и оца молити да Ричарду опрости; потом је и свога Ричарда молила да учини оно што му месер Лицио препоручује, како би још

дуго могли безбрижно и у потпуној безбедности проводити такве ноћи. Али, што се њега тицало, за тако што не беху потребне дуге молбе, јер са једне стране стид због извршеног преступа и жеља да га поправи, са друге пак страх од смрти и тежња да њу избегне, а поред тога силна љубав према девојци и жудња да буде његова стално, — све то заједно покрену њега да одмах отворено рекне да је приправан учинити то што месер Лицио од њега захтева.

Онда месер Лицио позајми од мадоне Ђакомине један од њених прстенова, па се Ричардо и Катарина, онако необучени, венчаше ту пред њима двома. Пошто је то учињено, месер Лицио и његова жена рекоше одлазећи:

— Сада се одморите. То вам је можда потребније него да устанете.

Чим су њих двоје отишли, младенци се и опет загрле, па затим, пошто те ноћи не беху превалили више од шест миља, превале, пре него што су се дигли, још две миље и тиме заврше први дан свога брачног путовања.

Када су потом устали, Ричардо се потанко о свему договори са месер-Лицином, и онда после неколико дана, приреди свечану свадбу, по други пут се са девојком, у присуству пријатеља и родбине, венча онако како је то ред, те је свечано одведе својој кући, где су затим дуго времена у миру и задовољству до миле им воље хватали славује.

ПРИЧА ПЕТА.

Гвидото да Кремона остави своме пријатељу Ђакомину да Павиа своју кћер и умре. У њу се у Фаенци заљубе Ђаноло ди Северино и Мингино ди Минголе и због ње се жестоко посваде. Најзад се дозна да је та девојка Ђанолова сестра, те њу за жену добије Мингино.

Слушајући причу о славују, све даме изреда смејале су се толико да се од смеха нису могле уздржати ни онда када је Филострато завршио своје причање. И пошто су се сите насмејале, краљица рече:

— Одиста, ако си нас јуче растужио, данас си нас раздрагао толико да се ни једна од нас не може потужити на тебе.

Затим се обрати Нејфили и заповеди јој да исприча своју причу, и ова одмах поче радосно:

— Пошто је Филострато са својом причом ушао у Романју, и ја ћу се са својом мало позабавити у томе крају.

Дакле, некада су у граду Фаенци живела два Ломбарђанина, од којих се један звао Гвидото да Кремона, а други Ђакомино да Павиа. Обојица њих били су средовечни људи и готово целу своју младост беху провели под оружјем као ратници. Када је Гвидо осетио да се ближи крај његову животу, он своју кћерчицу, једино своје благо на свету, повери, пошто није имао никога ближег ни рођенијег, на чување и старање своме пријатељу Ђакомину, у кога је могао да се поузда, па затим после неког времена умре.

У то време у Фиренци, која је дуго страдала од рата и других несрећа, мало се побољшају прилике, тако да је свако ко год је хтео могао да се у њу врати. Према томе и Ђакомино, пошто је раније живео у томе месту и пошто му се оно свиђало, врати се тамо заједно са девојчицом коју му је оставио Гвидото и коју је он волео као своју рођену кћер. Растући и развијајући се, она постаде веома лепа, лепша него икоја друга девојка у Фиренци; и колико је била лепа, исто толико беше и уљудна и поштена.

Због тога се око ње стану вртети многи мушкарци, а нарочито два дивна, дражесна младића, који се у њу заљубе толико да из љубоморе силно омрзну један другога. Један се звао Ђаноло ди Северино, а други Мингино ди Минголе. Сваки од њих био би, само да су му то допуштали родитељи, радо њу узео за жену, премда је њој било тек петнаест година. Али, видевши да до ње не могу доћи поштеним путем, и један и други почну се трудити да је добију на какав му драго други начин.

Ђакомино је у својој кући имао, осим постарије служавке, једног слугу, који се звао Кривело и који је био веома шаљив и дружеван човек. Ђаноло се са тим слугом спријатељи, па затим, када му се учинило да је дошао погодан час, открије му своју љубав и, обећавши овоме велику награду, замоли га да му помогне да оствари своју жељу. На што му Кривело рече:

— Видиш, ја бих ти ту могао помоћи само утолико да те, када Ђакомино куда отиде на вечеру, одведем до ње, јер кад бих покушао да јој што о теби говорим, она не би хтела ни да ме саслуша. Ако пристајеш на то, дајем ти реч

да ћу урадити тако, па ти онда, када будеш био код ње, чини што знаш и умеш.

Ђаноло му одговори да ништа више и не тражи од њега, те они при томе и остану.

Мингино пак био се спријатељио са служавком и придобио је толико да је она веома често девојци односила његове поруке, те је тако то младо створење била силном љубављу разбуктала према њему. Осим тога, служавка беше њему обећала да га к њој одведе чим Ђакомино увече не буде био код куће.

Након кратког времена, једне вечери оде Ђакомино неком свом пријатељу на вечеру. Кривело то одмах јави Ђанолу и са њим се договори да он, на известан његов знак, дође одмах, и да ће врата затећи отворена. Међутим, служавка, која није знала за то, исто тако извести Мингина да Ђакомино неће вечерати код своје куће, и поручи му да буде у близини, како би, чим угледа знак који ће му дати, могао да уђе тамо.

Дође вече, и двојица љубавника који су, не знајући један за другога, један у другога сумњали, крену се са наоружаним друговима да освоје девојку. Мингино се са својим људима склони у кућу једног свог пријатеља, која је била у близини девојчине куће, да би ту сачекао уговорени знак, а Ђаноло се са својима заустави мало даље од ње. И када је Ђакомино отишао к своме пријатељу, Кривело и служавка настану да удаље једно друго. Кривело служавци рече:

— Зашто не идеш да спаваш? Шта си стала да се ту врзмаш по кући?

Служавка му одговори:

— А зашто ти не идеш по свога господара? Шта чекаш, кад си већ вечерао?

И тако једно друго нису могли покренути са места. Међутим, Кривело, запазив да је дошло време које је заказао Ђанолу, рече за себе: »Ама, шта се ја ту осврћем на њу. Ако не би ћутала, извући ће оно што је заслужила«. И он даде уговорени знак и отиде да отвори врата.

Ђаноло одмах стигне са своја два друга и уђе у кућу, па, пошто девојку затекну у дворници, они њу шчепају и покушају да је одведу. Она стане да се опире и виче, а

тако исто и служавка. Када је ту вику чуо Мингино, он тамо похита са својим друговима, те они, видевши где је извлаче кроз врата, потргну из корица своје мачеве уз узвике:

— Ха, ниткови једни, свршено је са вама! Неће вам то поћи за руком! Какво је то насиље?

И после тих узвика, нападну их свом жестином. Чувши ту буку и тај окршај, на улицу истрче из својих домова суседи са свећама и с оружјем и Мингину прискоче у помоћ, те тако он, након дуже борбе, девојку отме и врати је у Ђакоминову кућу. Али, та туча заврши се тек пошто су стигли градски стражари и многе од њих разоружали и похватали. Између осталих, они ухвате и Мингина, Ђанола и Кривела и одведу у затвор.

Ђакомино, који се кући вратио када се већ све беше стишало, био је веома гневан због тога догађаја. Али, пошто је испитао како је цела ствар текла и уверио се да до девојке није било ни најмање кривице, он се мало умири, а затим одлучи да њу, да се тако што не би дешавало више, уда што је могућно пре.

Када су другога дана родитељи та два младића дознали шта је све уистини било и увидели од каквих би злих последица могло бити по њих двојицу то, ако би Ђакомино учинио оно што је био у праву да учини, они к њему отиду и дирљивим речима замоле га да не гледа на неправду, учињену му из младалачке неразборитости, него да у обзир узме љубав и наклоност што их он, по њиховом мишљењу, гаји према онима који га то моле. Затим му, у име своје и у име кривих младића, понуде да му даду задовољење какво он жели.

Ђакомино, који за свога века беше доживео много штошта томе слично, одговори им укратко:

— Господо, и онда када бих уместо у вашем био у своме завичају, сматрао бих себе толико вашим пријатељем, да ни у тој нити и у којој другој ствари не бих учинио ништа друго доли оно што ви желите; али, осим тога, ја се вашој жељи морам одазвати утолико пре што сте ви увреду нанели самима себи, јер та девојка није, као што можда многи мисле, из Кремоне или Павије, него из Фаенце, премда ни ја, ни сама она, ни онај од кога сам је

добио не бисмо могли казати вам чије је она дете. Стога ћу ја учинити све оно што од мене изискујете.

Ти честити људи веома се зачуде, када су чули да је та девојка из Фаенце; и онда, пошто су Ђакомину захвалили на његовом лепом одговору, замоле га да им каже, како је она дошла у његове руке и откуда он зна да је она Фаенчанка. Ђакомино им на то рече:

— Гвидото да Кремона био је мој друг и пријатељ, и на свом последњем часу рекао ми је, како је, када је цар Фридрих заузео овај град, за време опште пљачке са својим друговима ушао у једну кућу и како у њој, иако је била пуна и препуна свега и свачега, није нашао никога другога доли ту девојчицу, којој је тада могло бити две године и која га је, чим се попео уза степенице, ословила речју »тата«. Њега је то гануло толико да је то дете, заједно са свима стварима што их је затекао у тој кући, пренео у Фаенцу. Када се њему потом приближила смрт, он ми је њу и сву своју имовину оставио на чување и замолио ме да је, када буде било време за то, удам и као мираз јој дадем целу ту његову имовину. Мени се није указала прилика да јој нађем човека који би ми се свидео, премда бих то радо учинио од свег срца, како и опет не би наступило оно што се збило синоћ.

Између осталих људи, ту је био и неки Гуљелмо из Медичине, који је са Гвидотом у тој војни учествовао те тачно знао чија је била та кућа што ју је Гвидото опљачкао, па пошто је он тога човека запазио међу присутнима, приђе му и рече:

— Бернабучо, чу ли ти то што је казао Ђакомино?

Бернабучо одговори:

— Да; ја сам на то већ помислио, јер знам да сам у оном метежу изгубио девојчицу којој је, као што је Ђакомино споменуо, било две године.

Онда Гуљелмо рече:

— Несумњиво је да је то она; јер једанпут сам се затекао у једном друштву у којему је Гвидото причао где је извршио пљачку, и онда сам се сетио да је то била твоја кућа. Према томе, поразмисли се да ли је не би могао познати по каквом знаку, те га потражи и види, како би, ако га нађеш, могао поуздано дознати да ли је то твоја кћи.

Онда Бернабучо стаде да размишља и сети се да би она изнад левога уха морала имати један ожиљак што јој беше остао од неког отока, који јој је био расечен на неколико дана пре тога догађаја. Стога он, ни часка не оклевнувши, приступи Ђакомину, који је још био ту, па га замоли да га поведе његовој кући и покаже му ту девојку. Ђакомино га свесрдно тамо одведе и њу дозове пред њега. Чим ју је угледао, Бернабучу се учини да види лице њене матере, која је још била лепа жена; али, пошто се не задовољи само тиме, он се Ђакомину обрати молбом да му допусти да јој изнад левог уха малко уздигне косу, на што Ђакомино пристане. Онда Бернабучо приђе девојци, која је стидљиво стојала пред њим, те јој десном руком уздиже власи и угледа крст. И пошто је тада јасно видео да је то његова кћи, он је, и поред њеног противљења, загрли, заплака се и Ђакомину рече:

— Брате мој, ово је моја кћи. Оно је била моја кућа што ју је опљачкао Гвидото. И ту моју кћер је, у оном ужасу, у тој кући заборавила моја жена, а њена мати, и нас двоје смо све до овог тренутка мислили да је она тога дана изгорела заједно с упаљеном кућом.

Када је девојка то чула и пред собом видела постарије човека, она поверова његовим речима, те, потстакнута сродношћу крви, допусти му да је грли и љуби, а затим почне да нежно плаче заједно са њим. Бернабучо одмах пошаље по мајку, сестре и браћу, па им њу прикаже и исприча им редом све шта је било. Поводом тога настане силна радост и хиљадоструко грљење и љубљење, и онда је они одведу својој кући, пошто Ђакомино није имао ништа противу тога.

Када је то дознао управник града и видео да је Ђаноло, кога је држао у својој тамници, као Бернабучов син њен рођени брат, он одлучи да му опрости његову кривицу, а затим, у договору са Бернабучом и Ђакомином, измири њега и Мингина, и овоме, на највећу радост његових родитеља, даде за жену ту девојку, која се звала Агнеза, и уз то на слободу пусти Кривела и друге, који су у ту ствар били умешани.

Срећан и пресрећан, Мингино приреди свечану свадбу и милу му девојку одведе својој кући, те је са њоме живео дуго у миру и љубави.

ПРИЧА ШЕСТА.

Ђана од Прочиде затеку са милом му девојком, која је била поклоњена краљу Фридриху, и због тога га заједно са њом вежу за стуб, да их спале. Њега позна Руђери дел Ориа, те се он спасе смрти и њу добије за жену.

Када је завршена Нејфилина прича, која се дамама беше веома допала, краљица нареди Пампинеји да исприча своју. Ова издиже своје ведро лице и одмах отпоче:

— Силну снагу, љупке моје даме, има љубав, и у велике неприлике и огромне и нечувене опасности доводи она заљубљена створења, као што се то може видети из многих примера, испричаних данас а и ранијих дана. Ипак ћу вам а то још једном приказати причом о једном заљубљеном младићу.

На Ишји, једном острву у непосредној близини Напуља, живела је некада једна веома лепа и весела девојка, Реститута по имену, кћи једног племића са тога острва, који се звао Марино Болгаро. Један младић са суседног острва Прочиде, коме беше име Ђани, волео је њу више него свој живот, а исто тако волела је и она њега. И он не само што је прекодан са Прочиде прелазио на Ишју, како би ту видео њу, него би понекипут и преконоћ, када не нађе чамца, са Прочиде препливавао на Ишју, да би, ако ништа друго, могао видети бар зидове њене куће.

И докле су се њих двоје волели тако силно, једнога летњег дана деси се то да девојка, која је сама самцита била на обали и ножем откидала шкољке од камења, корачајући са стене на стену најзад дође до једног залива, скривеног између стења, где неколико младих Сицилијанаца беху, због хладовине и извора студене воде што је ту избијао, са својом лађом пристали уз његову обалу. Видећи да је девојка лепа, да их не види и да је сама, они одлуче да је одведу, и одмах потом приступе извођењу те одлуке. Ухвате је и, премда је викала и запомагала, одведу у своју лађу и отплове одатле. Када су потом стигли у Калабрију, стану расправљати чија да буде, и, једном речи, сваки од њих хтео је да буде његова. Не могући се никако сложити, а бојећи се да би због ње могли имати неприлика, они се договоре да је поклоне Фридриху, краљу Сицилије, који

је тада био млад човек и волео лепе жене и девојке, и то по доласку у Палермо одмах учине.

Када ју је краљ видео онако лепу, заволи је; али, пошто је био мало болестан, заповеди да је, докле се он не опорави, сместе у једну дивну кућу, у једном од његових вртова, којему беше дао назив Куба, те да је тамо услужују и дворе.

Поводом тога одвођења младе девојке, на Ишји настане читава узбуна. Њену породицу и родбину највише је тиштало то што нису ни појма имали ко ју је и куда одвео. Али, Ђани, кога је тако што болело више него икога другога, није чекао да то докучи на Ишји, већ одмах, када је дознао у којем је правцу лађа отпловила, опреми један брод, укрца се на њега и, што је брже могао, на њему обиђе целу обалу, од рта Минерве до Скалеје у Калабрији, свуда се распитујући за девојку, и након дугог трагања, дозна да је она поклоњена краљу и да је овај чува у Куби. Њега то силно узбуди, и он изгуби наду да ће је икада моћи видети, а некмоли доћи до ње. При свему томе, потстицан љубављу, одмах отплови тамо, затим свој брод отпреми натраг, а сам, видевши да га нико не познаје, остане у Палерму; па како је често пролазио покрај Кубе, једнога дана је, сав срећан, спази на прозору, а и она угледа њега, те се обоје силно обрадују. Видевши да је то место осамљено, Ђани јој се приближи што је више могао, и она му тада саопшти, како ће и када моћи да са њом поразговара у већој близини и безбедности. Пошто је потом разгледао положај врта и куће, он се одатле удаљи. Онда сачека ноћ, па, када је био превалио њен знатан део, врати се тамо, попне се на зид, који беше толико гладак да се уз њега не би могао успузати ни детлић, пређе у врт, у њему нађе неке лествице, намести их испод прозора што му га беше означила она, и њима се без великог труда успентра на њега.

Сматрајући да јој већ и иначе мора пропасти девичаштво, због којега се раније помало тужила од тога младог човека, девојка је била дошла на мисао да је он достојнији него ико други да му себе поклони; стога, а и зато што је држала да ће моћи покренути га да је одведе одатле, беше одлучила да испуни сваку његову жељу, те је прозор оставила отворен, како би он могао да уђе што пре.

Пошто је дакле нашао прозор отворен, Ђани тихо уђе у собу и леже крај девојке, која је била будна. И пре него што би прешли на што друго, она му саопшти своју намеру и замоли га да је одатле одведе куда год хоће. Ђани јој рече да и сам то жели од свег срца и да ће одмах, чим оде од ње, учинити све припреме, како би је, када други пут к њој дође, могао спасти тога сужањства. Затим се њих двоје загрле и предаду дивном наслађивању, какво може дати једино љубав; и пошто су то више пута поновили, и нехотице се успавају у загрљају.

Исте те ноћи краљ, осећајући да се опоравио, сети се девојке, која му се на први поглед беше допала, те одлучи, премда је то било предзору, да је походи и са њоме се мало позабави; и он одиста са неколицином својих слугу отиде у Кубу. Ушав у кућу, нареди да се отвори соба, у којој је, као што је знао, спавала девојка, па у њу ступи с ужеженим светњаком у руци; и чим је поглед упро у постељу, угледа где у њој спавају наги и загрљени она и Ђани. То га страховито наљути, и, мада није изговорио ни једне једине речи, његов гнев разбукта се толико да умало што их обоје не пробурази мачем који му је висио о бедри. Али, пошто је помислио да би то била велика срамота за свакога човека, а камоли за краља, да два нага створења убије на спавању, он се савлада и одлучи да их живе спали пред очима целог народа. И окренув се једном од пратилаца, који је стојао уз њега, рече му:

— Шта велиш ти за ово опако женско чељаде којем сам се ја био толико обрадовао?

Затим га упита да ли познаје тога младића, који је имао такву смелост да уђе у његову кућу и нанесе му толику срамоту и лагу. Упитани пратилац одговори да се не сећа да га је видео икада.

Онда краљ, силно узбуђен, изиђе из собе и заповеди да се то двоје љубавника, онако голи као што беху, везани одведу, када се раздани, на палермски трг, тамо за стуб привежу тако да једно другоме буду окренути леђима, да се ту оставе до деветог јутарњег часа, како би их цео народ могао видети, а затим да се спале, као што су и заслужили; и пошто је то рекао, он се врати у Палермо и уђе у своју собу препун једа и туге.

Чим је краљ отишао, његове слуге јурну на то двоје љубавника, па их не само пробуде, него и без и искре сажаљења шчепају и вежу. Разуме се да су оба млада створења, видећи то и страхујући од смрти, стала плакати и јадиковати. Према краљевој наредби, њих његови људи одведу у Палермо и тамо на тргу привежу за један стуб, а затим стану да пред њиховим очима доносе дрва и ложе ватру, како би их спалили, када дође час што га је одредио краљ.

Ускоро затим слегоше се тамо сви Палермљани, и мушко и женско, да виде то двоје љубавника. Мушкарци су долазили да осмотре девојку, и докле су они хвалили њену лепоту и облине њенога тела, радознале жене, које беху дојуриле због младића, у звезде су ковале савршенство његовог стаса и лица. Али, несрећни љубавници, који у земљу пропадаху од стида, стојали су оборене главе и оплакивали своју несрећу, очекујући сваког тренутка грозну смрт у пламену.

И докле су они ту чекали одређени им час, широм целог Палерма пронесе се глас о њиховој кривици и дође до ушију и Руђера дел Ориа, човека необичних способности, који је био краљев адмирал, те он отиде на трг, да би их видео. Дошавши тамо, он најпре осмотри девојку и веома похвали њену лепоту, а затим, пошто се загледао у младића, одмах га познаде и упита га, да ли он није Ђани из Прочиде. Ђани издиже главу и, познавши адмирала, рече му:

— Господине, тај сам за којега ме питате; али, за који часак нећу више да будем то.

Онда га адмирал упита шта га је довело дотле, а Ђани му одговори:

— Љубав и краљев гнев.

Адмирал га позва да му целу ствар потанко исприча, па када је он, пошто га је саслушао, хтео да пође, Ђани га зовну натраг и рече му:

— Ах, господине, израдите ми милост у онога по чијој заповести стојим овако овде.

Руђери га упита:

— Какву милост?

Ђани му одговори:

— Видим да морам умрети, и то ускоро. Тражим дакле ту милост да ја и ова девојка, коју сам волео више него свој живот, као што је и она волела мене, не будемо окренути овако, него лицем у лице, како бих могао гледати у њу и, гледајући је, отићи утешен с овога света.

Смешећи се, Руђери рече:

— Драге воље; израдићу да је гледаш толико да ће ти се то да досади.

И полазећи од њега, рече људима којима је било наређено да их спале, да без накнадне краљеве заповести не чине ништа, а затим одмах изиђе пред краља. И мада је видео да је он веома гневан, ипак му саопшти своје мишљење, и рече:

— Господару, чиме су то тебе увредили онај младић и она девојка што тамо доле на тргу морају да се спале по твојој заповести?

Краљ му то каза.

Онда Руђери настави:

— Преступ што су га они учинили одиста заслужује то; али, не од тебе; и као год што преступи заслужују казну, исто тако добра дела заслужују награду, осим милости и милосрђа. Знаш ли ти ко су те две особе што их ти хоћеш да спалиш?

Краљ одговори да не зна.

Онда Руђери рече:

— Онда ћу ти то казати, како би видео колико је то било неразумно од тебе што си се повео за својим гневом. Тај младић је син Ландолфа од Прочиде, рођеног брата месер-Ђана од Прочиде, чијом си ти помоћу постао краљ и господар овога острва. Девојка пак кћи је Марина Болгара, чијој моћи имаш да захвалиш што још владаш Ишјом. Осим тога, та два млада створења воле се одавно, те их је на тај злочин — ако се уопште злочином може сматрати оно што млад свет чини из љубави — покренула љубав, а не жеља да напакосте твоме господству. Зашто онда хоћеш да их погубиш, уместо да их, као што би био ред, обрадујеш и обаспеш поклонима?

Када је краљ то чуо и уверио се да је Руђери рекао истину, он не само што одустане од своје опаке намере, него још се и покаја што је тог младића и ту девојку

намучио; стога нареди да се они одмах одреше од стуба и доведу пред њега. То би и учињено.

И пошто се у свима потанкостима упознао са њиховим приликама, он одлучи да нанесену им неправду заглади почастима и поклонима. Најпре заповеди да их пристојно одену, па видећи да је то њихова страсна жеља, настаде те се венчаше, а затим их, обасувши их скупоценим поклонима, као срећне младенце упути у њихов завичај, где их све живо дочека са најискренијом радошћу.

И ту су они живели дуго времена у срећи и задовољству.

ПРИЧА СЕДМА.

Теодоро се заљуби у Виоланту, кћер месер-Америга, свога господара, Она са њим затрудни, те њега осуде на вешала. Када су га водили на губилиште, позна га његов отац и ослободи га, после чега Теодоро њу узме за жену.

Даме, које су са страховањем очекивале да виде да ли ће љубавници бити погубљени, чувши да су спасени, веома се обрадоваше и од свег срца захвалише господу. Краљица пак, саслушавши завршетак приче, нареди Лаурети да исприча другу, и ова весело отпоче:

— У оно време, дивне моје даме, када је Сицилијом владао добри краљ Гуљелмо, живео је на том острву један племић, који се звао месер Америго Абате да Трапани, и он је, поред осталих пролазних добара, имао обилат број деце. Како му је због тога било потребно много слугу, он на једном ђеновљанском гусарском броду, када се овај враћао с истока, од гусара купи неколицину од многих дечака, које они беху заробили пловећи дуж јерменске обале и за које је он мислио да су Турци. Међу тим младим заробљеницима био је један дечак који се од осталих дечака, мада су сви они личили на пастирску децу, разликовао својим учтивим понашањем и бољим изгледом и који се звао Теодоро. И премда је са њим поступао као са робом, ипак је он, пошто је у кући месер-Америга растао заједно са његовом децом, отпочео да се, више по својој природи неголи због положаја у који га је довео пуки случај, показује толико ульудан и тако васпитан да га је месер

Америго због тога веома заволео и учинио га слободним, а затим, мислећи да је Турчин, покрстио га и наденуо му име Пиетро, и, најзад, пошто се могао потпуно ослонити на њега, поставио га за настојника своје куће.

Као год што беху порасли синови месер-Америга, исто тако порасте и његова кћи, која се звала Виоланта, и постаде лепа, дражесна девојка. Па како је њен отац оклевао са њеном удајом, она се случајно заљуби у Пиетра; ну, иако га је волела и веома ценила његово понашање и држање, ипак јој је било стид да му то каже. Међутим, Амор је ослободи тога труда; јер Пиетро, који ју је крадом овда-онда погледао, заљуби се у девојку толико да се срећним и задовољним осећао једино онда када њу види. Него, он је непрестано страховао да когод не запази ту љубав, коју је сматрао као недопуштену. Ипак, то примети девојка, која је жудно у њега гледала. И да би га што више испунила поуздањем, она стане да се због тога показује веома задовољном, као што је уистини и била.

И дуго времена они се не усуђиваху да једно другом ишта рекну, мада су од свег срца жудели да се мало поразговоре.

Тако су њих двоје и даље буктели љубавном ватром, докле им најзад судбина, која као да беше одлучила да их помогне, не показа пут којим би требало да пођу, да би одагнали ужасни страх који их је у њиховој намери спречавао.

Месер Америго имао је на једну миљу даљине од Трапаниа лепо пољско добро, на које је имала обичај да често одлази његова супруга са кћери и неколико жена, да се ту проведу и прозабављају. Када су оне тако једнога летњег дана ишле тамо по великој врућини, водећи собом Пиетра, наједном се на небо, као што се то обично дешава лети, стадоше навлачити тмасте облачине. Побојавши се непогоде, домаћица се одмах са својом пратњом крене натраг у Трапани. Ишло се што год се могло брже.

Али, Пиетро и девојка, који обоје беху млади, корачали су много хитрије него мати и остало друштво, можда не толико зато што их је на то потстицала љубав, колико стога што их беше страх од непогоде. И када су они испред домаћице и њене пратње били измакли толико да су се једва могли видети, наједном након подуже грмљавине

отпоче падати крупан, густ град, те домаћица са својим друштвом побегне у једну сељачку кућу.

Међутим, Пиетро и девојка, немајући где да се склоне, уђу у неку стару, готово сасвим порушену кућицу, у којој није било никога, и ту се шћућуре испод оно мало крова што још беше остало, тако да се, пошто је тај кутак био тесан, једно уз друго прибију. И тако се дотичући телима, они добише срчаности да изразе своју љубавну жудњу. Први отпоче Пиетро:

— Дао би бог да овај град не престане никада те да непрестано могнем стојати овако као што стојим сада.

А девојка рече:

— И ја бих желела то исто.

И после тих речи, докле је град још непрестано падао, они стану да једно друго стежу, а затим да се грле и љубе. И да вам не бих причао све потанкости, рећи ћу вам само то да непогода није престала догод се нису науживали љубавних сласти и договорили, како ће и даље кришом настављати то своје уживање.

Непогода је најзад престала. Њих двоје домаћицу сачекају крај градске капије, која је била близу, па се са њоме врате кући.

Тамо су се и опет састајали више пута опрезно и кришом, на своју највећу радост и утеху. И најзад, поводом тих састанака наступи то да девојка затрудни, што је било непријатно и њој и њему. Стога она стане употребљавати свакојака средства, да се трудноће неприродним путем ослободи; али, то не постигне. Пошто се Пиетро због тога побојао за свој живот, он одлучи да побегне. Када је то чула, она му рече:

— Ако ти одеш, ја ћу да се убијем.

Пиетро, који ју је много волео, рече јој на то:

— Али, како ти, мила моја, можеш захтевати да ја останем овде? Твоја трудноћа откриће наш грех; теби ће бити лако опроштено; али, ја јадник мораћу да поднесем казну и за своју и за твоју кривицу.

Девојка му на то рече:

— Пиетро, моја кривица ће одиста изићи на видело; али, буди уверен да се за твоју неће дознати никада, ако је ти сам не издаш.

Онда ће Пиетро њој:

— Пошто ми ти то обећаваш, остаћу; али, гледај да одржиш своју реч.

Када је девојка, која је своју трудноћу прикривала колико год је могла већма, видела да је не може прикривати и даље, пошто јој је трбух растао све више, она то открије својој матери и уз горак плач замоли је да је спасе. Силно узбуђена, мати је жестоко изгрди, а затим на њу навали да јој каже шта је то са њом било. Бојећи се да не би страдао Пиетро, девојка изврне истину и исприча јој некакву бајку. Мати у то поверује и, да би затајила њен грех, пошаље је на једно од својих добара.

Али, када је девојка, поводом порођајних болова, стала да јауче и јадикује, као што то обично чине породиље, тамо из лова наврати месер Америго, чијој жени није ни на ум падало да би се то могло десити, пошто њен муж на то добро није долазио готово никада, те он прође поред собе у којој је њихова кћи јаукала. Зачудивши се томе, Америго уђе у ту собу и упита шта је то било. Угледавши свога мужа, ојађена жена устане и исприча шта им је снашло кћер. Ну, он у то не поверује тако олако као она, него јој рече да није истина да Виоланта не зна од кога је затруднела, па затим додаде да то хоће да дозна поштопото и да ће она само тако, ако му каже истину, моћи да заслужи његову милост, иначе да ће је он убити без и искре сажаљења. Јадна жена стане се из све снаге трудити да свога мужа покрене да се задовољи оним што му је рекла; али, њен труд остане узалудан. Бесан од гнева, он са бритким мачем у руци јурне на девојку, која беше, докле га је мајка ублажавала речима, родила мушкарчића, и викне јој:

— Или признај ко је отац тога детета, или ћу те ја сместа немилосрдно убити.

Обузета самртним страхом, девојка погази обећање што га је дала Пиетру: призна му шта је било између њих двоје. Када је витез то чуо, једва се у свом бесу уздржа да је не убије. Пошто је затим свој гнев искалио речима, он бржеболе узјаха на свога коња и одјезди у Трапани, па тамо неком месер-Кураду, који је био краљев намесник, исприча какву му је неправду нанео Пиетро. Намесник одмах заповеди да се Пиетро, који ништа није ни слутио,

ухвати и изведе пред њега. И када га је он потом ставио на муке, Пиетро све призна.

Пошто је затим, према намесниковој пресуди, требало да се он јавно ишиба, па онда обеси, месер Америго, чији бес не беше утишало ни то што је својим настојавањем постигао да Пиетро буде осуђен на смрт, одлучи да једног и истог тренутка то двоје љубавника отиду на други свет заједно са својим дететом, те стога у једној чаши измеша отров са вином, узме један оштар мач, преда једно и друго једном од својих слугу и рекне му:

— Отиди с овим двема стварима Виоланти и у моје име реци јој да сместа изабере једну од ове две смрти: отров или нож. Не хтедне ли то да учини, кажи јој да ћу је на ломачи спалити пред очима свих грађана, као што је то и заслужила. Па пошто то извршиш, узми оно дете што га је пре два три дана родила, о зид му размрскај главу и баци га псима, да га пождеру.

И чим је немилосрдан отац издао тај налог противу своје кћери и свога унучета, његов слуга, који је био више зао неголи добар човек, крену се на посао.

Осуђени Пиетро, кога су слуге водиле на вешала стално га путем шибајући, пролазио је, пошто воћи поворке беху ударили тим правцем, испред једне гостионице, где су боравила два отмена човека из Јерменије, изасланици јерменског краља, чији је задатак био да са папом поведу важне преговоре о некој крсташкој војни. Они су ту били за који дан прекинули свој пут, да би се мало одморили и опоравили, и трапаниски племићи, а нарочито месер Америго, предусретали су их са највећом пажњом и са свима почастима. Када су ти изасланици чули да пролази поворка, која Пиетра спроводи на губилиште, они дођу на прозор да то виде.

Пиетро је од појаса па навише био потпуно гô, а руке су му биле везане иза леђа. И докле су га посматрали, један од те тројице изасланика, стар, веома достојанствен човек, Финео по имену, спази на његовим грудима неку велику црвену пегу, коју не беше изазвао какав спољашњи утицај, него која се, по самој својој природи, налазила у самој кожи и која је нашим женама позната под називом младеж. Чим је старац угледао тај младеж, њему одмах на ум паде један његов син, којега су му пре петнаест година

гусари заробили на лајаској обали и о којем он отада није могао дознати ништа више. И пошто је оценио у којим је годинама могао бити тај шибани јадник, он помисли да би и његов син, када би био жив, морао бити тих година, те тако он, поводом тога младежа, дође на мисао да би то могао да буде његов изгубљени син. Држећи да би се младић, ако је тако, још морао сећати свога имена и имена свога оца и још разумевати јерменски језик, старац му, када је он дошао у његову близину, викну:

— Теодоро!

Чим је чуо то име, Пиетро одмах издиже главу. Онда га Финео упита јерменски:

— Одакле си и чији си?

Стражари, који су га спроводили, зауставе се из поштовања према том угледном човеку, а Пиетро му одговори:

— Ја сам из Јерменије, син сам неког Финеа, и мене су као мало дете овамо довели неки непознати ми људи.

Када је Финео то чуо, био је потпуно уверен да је то син којега је изгубио. Стога он са својим друговима изиђе на улицу, притрча младићу и загрли га између стражара. Затим га огрне својим скупоценим плаштем и старешину страже што га је спроводила на губилиште замоли да са њим сачека докле не добије заповест да га води даље. Старешина му одговори да ће чекати драге воље.

Финео је већ био дознао због чега је Пиетро осуђен на смрт, јер се глас о томе беше пронео свуда. Стога он са својим друговима отиде месер-Кураду и рече му:

— Месере, онај којега ви као роба шаљете у смрт слободан је човек и мој син, и он је готов да за жену узме девојку коју је, како се прича, лишио девиштва. Стога вас молим да извршење пресуде одложите докле не дознате да ли она пристаје да пође за тога човека, па да затим, ако девојка на то пристане, не чините оно што је противно закону.

Чувши да је Пиетро Финеов син, Курадо се веома зачуди, па затим, пошто се мало застидео због случајне погрешке, призна да је Финео казао истину, те се одмах са њиме опрости, пошаље по месер-Америга и исприча му шта је било. Месер Америго пак, мислећи да су му кћи и унуче већ покојници, силно се растужи, јер је видео да би се све

могло поправити, када они не би били мртви. Ипак, он одмах упути једног свог човека ка својој кћери, да обустави извршење његове наредбе, ако она још није извршена.

Тај човек одјури одмах и тамо стиже управо у тренутку када је слуга, којега беше послао месер Америго, разгневљен што девојка није сместа изабрала отров или нож, њу обасипао најжешћим грдњама и гонио је да учини једно или друго. Када је пак чуо заповест свога господара, он је остави, врати се к њему и саопшти му шта је било. Сав срећан и пресрећан, месер Америго оде ка Финеу, плачући се извини како је знао и умео због свога поступка, замоли га да му опрости и рече да ће од свег срца своју кћер дати Теодору, само ако је он хоће. Финео радосно прихвати то извињење и одговори:

— Ја желим да мој син узме вашу кћер; ако он то не учини, нека се изврши изречена пресуда.

Пошто се дакле Финео и месер Америго беху споразумели, они отиду ка Теодору, који је страховао од смрти и у исти мах био радостан што је нашао оца, те га упитају, да ли је вољан да се покори тој њиховој жељи.

Када је Теодоро чуо да ће Виоланта бити његова жена, само ако он то хоће, обрадова се толико да му се чинило да је из пакла скочио у рај, те одмах рече да је најсрећнији човек што је то жеља оба оца.

Онда то исто поруче и девојци, како би знали да ли је то и њена жеља. Кад је Виоланта, која је као најтужније створење на свету очекивала смрт, чула шта је са Теодором било и шта ће бити, она у ту поруку поверује тек после подужег времена, мало се умири и одговори да би за њу, када би се могла управљати по својој драгој вољи, највећа срећа била то да буде Теодорова жена; али, да ће ипак учинити оно што јој отац заповеди.

Затим је постигнут споразум о венчању, па су онда, на највећу радост целога грађанства, приређене дивне свечаности. Девојка, која се била опоравила и почела дојити свога синчића, беше за кратко време постала лепша него што је била икада раније. Пошто је устала из бабиња, она изиђе пред Финеа, по његовом повратку из Рима, те га поздрави као свога другог оца, а он, срећан и задовољан што има тако дивну снаху, приреди сјајну, величанствену свадбу и њу при-

хвати као своју кћер, и као таква она му остане стално. И неколико дана доцније, он са њом, са својим сином и својим унучетом уђе у галију и одведе их у Лајасу, где су Теодоро и Виоланта дуго година живели у љубави и слози.

ПРИЧА ОСМА.

Настађо дељи Онести, који воли једну девојку из племићке породице Траверзари, расипље због ње своје богатство, али она њега не воли. На молбе своје родбине, он оде у Кјаси. Тамо види како један витез гони неку младу девојку, убија је и њено срце баца псима, који га пождеру. Онда Настађо позове на ручак своју родбину и девојку коју воли, те она ту види исти тај призор. Бојећи се да и сама не прође тако, уда се за Настађа.

Чим је Лаурета заћутала, по краљичиној заповести отпоче Филомена:

— Као год што, љубазне даме, ми хвалимо милосрђе, исто тако божја правда оштро кажњава ваше свирепство. Да бих вам то доказала и покренула вас да то зло одагнате од себе, ја ћу да вам испричам једну колико дирљиву толико и занимљиву причу.

У Равени, прастаром граду Романье, било је некада веома много отмених племића и међу њима налазио се један младић, Настађо дељи Онести по имену, који после смрти свога оца и једнога свог стрица беше остао необично богат наследник. Пошто је био нежењен, тај млдић заљуби се, као што то обично чине млади људи, у кћер месер-Паола Траверзариа, која је била племенитије крви од њега. Ипак је он гајио наду да ће је својим држањем придобити да га заволи. Међутим, сав му је труд био узалудан; јер ма колико да је трошио своју имовину и дотеривао се, то не само што му није ништа помагало, него му је, напротив, како се чинило, само шкодило. Веома немилосрдна и свирепа показивала се према њему та девојка, која је можда због своје лепоте или због свога племства била тако надмена и неприступачна да се није осврtала ни на њега ни на оно што је он због ње чинио. Настађу то беше толико тешко подносити да му је често, после дугог јадања, долазило да се убије. Ипак се свакипут уздржао и одлучио да је, ако би могао, мрзи као што је и она мрзела њега. Али,

такву одлуку доносио је узалудно, јер уколико је више нестајало његове наде, утолико већма разбуктавала се његова љубав.

Како је младић и даље настављао своју љубав и трошио свој новац, његови рођаци и пријатељи увиде да ће он убрзо упропастити и себе и своју имовину, те га замоле и посаветују га да оде из Равене и неко време остане у којем другом месту, јер су мислили да би се тако умањили његови трошкови и његова љубав. Настађо се њима дуго потсмевао због тога њиховог савета; али, пошто су они на њега навaљивали непрестано, више им није могао одолевати, него обећа да ће то да уради. Па пошто је учинио велике припреме, као да ће да путује у Француску, Шпанију или коју другу далеку земљу, узјаше коња и у пратњи многих својих равенских пријатеља крене се на пут и дође у Кјаси, место удаљено неке три миље од Равене. Шатори и друге потребе су по његовој наредби већ били донесени тамо, те он својим пратиоцима рече да ће он остати ту, а да се они могу вратити у Равену.

Пошто се настанио у том крају, он стане живети најлепшим и највеличанственијим животом, каквим није живео никада дотле, и на ручкове и вечере позивати некад једне а некад друге госте.

Када је једнога дана — беше то у мају и било је дивно време — и опет отпочео сневати о својој немилосрдној девојци, он нареди својим слугама да га, да би могао мирно размишљати, оставе сама, па затим, корачајући корак по корак, уђе у борову шуму. Беше већ готово прошао пети час дана, и он је био, не мислећи на јело нити и на шта друго, око пола миље зашао у њу, када наједном чу јауке и запомагање неке женске прилике; прекинут тиме у својим мислима, Настађо издиже главу, да види шта је то, и веома се зачуди када запази да је у боровој шуми. Погледав унапред, виде где из једне честе према њему трчи нека лепа, нага девојка разбарушених власи и по целом телу изгребена гранама и трњем, и болно плачући дозивље у помоћ. Затим, иза њених леђа спази два огромна, дивља овчарска пса, који су је узастопце гонили и грозно уједали кад год је достигну, а иза тих паса угледа на вранцу неког витеза у црној ношњи, који је намрштеног лица и са мачем у руци за њом јурио и страховитим речима претио јој смрћу.

Тај призор испуни младића запрепашћењем и страхом и у исти мах и сажаљењем према тој несрећној девојци, те се тако у његовој души заче жеља да је, ако би могао, спасе мука и неизбежне смрти. Али, како уза се није имао оружја, он уместо штапа шчепа једну грану и са њоме пође противу витеза и паса. Када је витез то видео, он му још издалека викну:

— Настађо, не мешај се! Остави мени и псима да учинимо оно што је то опако женско створење заслужило.

И чим је то рекао, пси девојку шчепаше за слабине и зауставише је, а витез, који у тај мах беше дојурио, скочи са коња. Настађо му приступи и рече:

— Не знам ко си ти, мада ме познајеш; али, само могу ти рећи да је то велика срамота за једног наоружаног витеза да убије нагу девојку и да псе драшка на њу, као да је звер. Ја ћу да је браним колико год будем могао.

На то му витез рече:

— Настађо, ја сам из истог краја из којега си и сам, и ти си био мало дете када сам ја, месер Гвидо Анастађи, у ту девојку био заљубљен више него што си ти сада заљубљен у Траверзаријеву. Својом надменошћу и немилосрдношћу она је мене довела дотле да сам једнога дана у очајању овим мачем што га видиш у мојим рукама убио сам себе и због тога био осуђен на вечите муке. Након кратког времена умрла је и девојка, која се обрадовала мојој смрти, те је и она, стога што је уживала у мојем мучењу и што се није кајала, исто тако осуђена да се мучи у паклу. И чим је у њега ушла, нас двоје осуђени смо на ту казну да она бежи преда мном, а да ја, који сам је онако жарко волео, њу гоним као своју смртну непријатељицу, а не као мило ми створење. И тако отада, кад год је стигнем, ја је убијем овим мачем којим сам убио себе, отворим јој груди, из њих ишчупам, као што ћеш видети сада одмах, њено тврдо, ледено срце, које никада није осећало љубави ни милосрђа, па га потом бацим псима да га пождеру. После неколико тренутака, пошто то тако хоће божја воља, она устане, као да није умрла, па настави бежање, и онда је ја и пси гонимо и опет. И свакога петка стижем је ја овде и у ово доба и над њом извршим исту казну. Али, немој да мислиш да се ми других дана одмарамо: ја њу стигнем и на другим

местима, на којима је у мислима или у својим поступцима била немилосрдна према мени. Пошто сам, дакле, од човека који ју је волео постао њен смртни непријатељ, ја њу морам да гоним онолико година колико је она месеци била свирепа наспрам мене. Према томе, остави ме да вршим божју правду и немој да се противиш ономе што не можеш да спречиш.

Настађо, који се од ужаса беше сав најежио, повуче се уназад и, престрављено гледајући у јадну девојку, стане чекати шта ће тај човек да учини. Чим је завршио свој говор, витез са мачем у руци као бесан пас јурне на девојку, која је клечала и плачући преклињала га да се на њу смилује, свом снагом забије јој мач у груди, тако да јој његов врх изиђе на леђа. Чим је била тако прободена, она плачући и јаучући ничице падне на земљу, а витез се маши свога ножа, распори јој груди, из њих извади срце и баци псима, који га очас прождрљиво пождеру.

И не потраја дуго, па млада девојка наједном скочи на ноге, као да ништа није ни било, и стане бежати у правцу морске обале, а пси се отисну за њом разјапљених чељусти. Витез пак, који беше и опет узјахао коња, јурне за њима с исуканим мачем, и након неколико тренутака сви они ишчезну испред Настађових очију.

После тог доживљаја, Настађо дуго остане ту испуњен сажаљењем и страхом. И најзад, њему наједном на ум падне мисао да би му та ствар, која се понавља сваког петка, могла да буде од користи. Пошто је добро упамтио то место, он се врати у своје настаниште, па затим, када му се учинило да је дошао погодан час, тамо дозове своју родбину и своје пријатеље и рече им:

— Ви сте дуго времена на мене навaљивали да се оканем љубави према оној својој пријатељици и да престанем са својим расшикуђством, и ја сам приправан да вас послушам, ако бисте ми учинили једну услугу, а то је ова: да наредног петка к мени позовете на ручак месер-Паола, његову жену и кћер, њихове рођаке, а и ваше жене, кћери и њихове пријатељице. Зашто ми је то потребно, видећете приликом тога ручка.

Пошто је то за њих било нешто најлакше на свету, они одмах, када су се вратили у Равену, позову на ручак код

њега све особе што их је он означио. И премда је веома тешко било девојку покренути да буде његова гошћа, ипак она најзад пристане и дође заједно са другим званицама.

Настађо беше приредио сјајну гозбу и столове је био поставио испод борова, на оном месту са којега је видео извршивање казне над немилосрдном девојком. И када је господу и даме доводио за трпезу, он подеси да девојка коју је волео седне према месту на којему се одиграо крвави догађај.

Таман је било донесено последње јело, када гости наједном зачуше очајничке крике гоњене девојке. Силно запрепашћени, они поскачу иза столова и стану гледати у правцу из којега су допирали ти крици, и угледају несрећну девојку, витеза и псе, који за трен ока дојурише до њих. Настаде жестока вика на њега и псе, и многи потрчаше да девојци помогну. Али, витез им одговори оно исто што је одговорио и испричао Настађу, и тиме их не само покрену да се повуку, него и испуни их запрепашћењем и ужасом. Потом он изврши оно што је извршио раније, те све даме (а међу њима је било доста рођакиња те девојке и тога витеза, које су се још сећале његове љубави и његове смрти) стадоше да горко плачу, као да се то десило њима. Када се то свршило и када је нестало и витеза и девојке, престрављени гости прећоше на дуга и разнолика расправљања. Између свију њих највећи страх беше обузео Настађову девојку, која је, сећајући се да је према њему увек била немилосрдна, видела да се то тиче ње више неголи икога другога, и њој се већ чинило да бежи испред разјареног Настађа и да је пси зубима хватају за слабине. Због тога она сву своју мржњу очас преобрати у љубав, па онда, када се спустило вече, кришом своју верну собарицу посла Настађу, да га у њено име замоли да дође к њој, пошто је приправна учинити све што год он хоће. Настађо јој одговори да му је то веома драго, али да је он рад да њену жељу испуни на частан начин, то јест да је узме за жену. Знајући да је сама била крива што одавно није постала Настађова жена, девојка му поручи да прихвата његов предлог. Потом изиђе пред своје родитеље и рече им да жели да се уда за Настађа, и родитељи радосно на то пристадоше. Наредне недеље Настађо се са девојком венчао и дуго година је са њом живео срећно и задовољно.

И тај страх је, поред тога, донео то добро што су отада све Равењанке биле страшљиве, те су се много лакше него раније одазивале жељама мушкараца.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Федериго дељи Албериги воли једну жену, а она се на њега и не осврће. Он се ода племићком раскошу и утроши сву своју имовину, тако да му остане само један сокô, којега, немајући шта друго, даде за јело својој дами, када је дошла к њему. Дознавши то, дама измени своје држање, те се за њега уда и учини га господарем свога богатства.

Кад је Филомена завршила причање, краљица одмах, видевши да је још једино њој и Дионеу остајало да причају, отпоче весела лица:

— Сада је на мене дошао ред да причам; и ја ћу то, премиле даме, од свег срца учинити једном причом, која је деломице слична малочас испричаној, како бисте не само виделе какву моћ ваше драži имају над племенитим душама, него и да бисте се научиле да, онде где је то на своме месту, своје благовољење указујете и саме, уместо што се увек ослањате на судбину, која је у том погледу не само неразумна, већ и претерано издашна.

Треба, дакле, да знате да је Копо ди Боргезе Доменики, који је живео и можда још живи у нашем граду, човек којега су наши суграђани веома ценили и поштовали и који се више одликовао својим врлинама него племенитошћу своје крви, тако да је заслужио да остане у вечитој успомени, у својим позним годинама налазио највећег уживања у томе да својим суседима и пријатељима прича о минулим временима и догађајима; и то је он умео причати боље, лепше и китњастије него ико други. Поред осталих ствари, он је причао, како је негда у Фиренци живео један младић, по имену месер Филипо Албериги, који је по својим јуначким подвизима и по својој племићкој углађености био на гласу као најбољи млад витез у Тоскани.

Као што се то обично дешава код племића, Федериго се заљуби у једну племићку жену, која се звала мона Ђована и која је била једна од најлепших и најљупкијих дама у целој Фиренци; и да би могао задобити њену љубав,

он је одлазио на све јуначке утакмице и витешке игре, приређивао гозбе, давао поклоне, те тако немилице расипао своју имовину. Међутим, она, колико лепа толико и поштена жена, није се осврtала ни на њега ни на оно што је он чинио због ње.

Пошто је, дакле, Федериго трошио више него што су му то допуштале његове прилике, а привређивао није ништа, његова имовина ишчезе убрзо, те он осиромаши толико да му остане само једно имањце, од чијег је дохотка животарио, и уз њега један сокô, каквог мучно да је било игде на свету. Премда је његова љубав била силнија него икада дотле, он се, видећи да у граду не може живети онако како је желео да живи, пресели у Кампи, где беше то његово мало добро, и ту је, кад год би му то било могућно, ишао у лов на птице и трпељиво подносио своје сиромаштво, не обраћајући се никоме за помоћ.

У то време, када је Федериго већ био сасвим пропао, једнога дана разболе се муж мона-Ђоване, па, видевши да му се приближила смрт, написа завештање и у њему за наследника свога великог богатства означи свога прилично одраслог сина; али, пошто је мона-Ђовану волео силно, одреди да она, ако би син умро не оставив за собом правних наследника, наследи сву његову имовину, па затим он умре.

Оставши удова, мона Ђована оде, као што то обично чине наше жене, на летовање на једно од својих пољских добара, које се налазило у близини Федериговог имањца. Њен синчић, којега беше повела собом, убрзо се ту упозна са Федеригом и стане уживати у псима и у лову на птице; па, како му се Федеригов сокô, којега је више пута гледао како лети, веома допадао, он силно зажели да га добије; али, пошто је видео да Федериго тога сокола много воли, не усуди се да му га потражи. Након краћег времена, дечак се одједном разболи, и то мајку веома растужи, јер јој је био јединче и јер га је волела више него ишта на свету. По цео боговетни дан била је уз њега, храбрила га, тешила и чешће га питала да ли би штогод желео, молећи га да јој каже, да би му то набавила, ако би икако било могућно. Непрестано слушајући та нуткања, он јој једнога дана рече:

— Ако успеш, мајко, да добијеш Федериговог сокола, ја ћу, како ми се чини, сместа оздравити.

Када је то чула, жена се мало збуни, па затим поче пре-

мишљати шта да чини. Знала је да Федериго њу одавно воли и да га она није никада удостојила ни једног јединог погледа; стога за себе рече: »Како бих могла да кога к њему упутим или да до њега отидем и затражим да ми даде тога сокола, који је, као што сам чула, ненадмашан у летењу и од кога он живи? И како бих могла бити толико безобзирна да једног племенитог човека лишим јединог уживања које му је остало?«

Обузета тим мислима, она своме сину, мада је била уверена да би птицу добила, ако би је заискала, не одговори ништа, него остаде ћутећи. Али, на крају краја, љубав према њему однесе победу, те мати, тежећи да испуни његову жељу, одлучи да по сокола не пошаље никога, већ да сама отиде и донесе му га, па му стога рече:

— Утеши се, сине, и гледај да оздравиш; ја ћу сутра да одем и да ти га донесем.

Дечак се томе обрадује, и још истога тог дана код њега се запази мало побољшање.

Другог дана изјутра његова мати узме једну даму и са њом у шетњи упути се ка Федериговој кућици, па га позове да изиђе напоље. Како тога дана време није било погодно за ловљење птица, он се налазио у својем врту, где је радио неке своје омање послове. Чим је чуо да је мона Ђована пред вратима и да тражи њега, веома се зачуди и журно се упути тамо. Видевши га где долази, она му пође у сусрет и са женском љубазношћу на његов поздрав, који је био испуњен страхопоштовањем, рече:

— Добро јутро, Федериго, — па затим настави: — Ја сам дошла да ти накнадим штету коју си претрпео због мене стога што си ме волео више него што је било потребно; а та накнада састојаће се у томе што ћу, као што сам одлучила, данас с овом својом пријатељицом да ручам код тебе.

Федериго јој смерно одговори:

— Не сећам се, мадона, да сте ви мени икада нанели икакву штету. Напротив, учинили сте ми толико добра да ја, ако штогод вредим, имам да за то захвалим вашој вредности и љубави коју сам гајио према вама. И одиста, ова ваша драгоцена посета мени је много милија него када бих могао наново трошити онако много као што сам трошио раније, премда сте дошли к сиромашном домаћину.

И после тих речи, он је стидљиво уведе у кућу, а затим

заједно са њоме изиђе у врт, па, немајући никога другог ко би је могао забављати, рече јој:

— Мадона, пошто нема ко други, ова добра жена, супруга овога сељака, остаће уз вас докле се ја будем старао о ручку.

Премда је његово сиромаштво било необично велико, ипак он никада дотле није осетио у какву је невољу запао стога што је немилице страћио своје богатство; међутим, тога јутра осети то, пошто ничим није могао угостити даму због које је раније приређивао многобројне гозбе. Веома забринут, сиромах Федериго стане, проклињући своју црну судбину, да као избезумљен јури тамо и овамо; али, није могао да нађе ни новаца нити ишта што би заложио, а не беше рад да се за помоћ обрати никоме, па ни своме сељаку. Наједанпут му поглед паде на његовог сокола, који је у претсобљу чучао на једној мотци. Па како није имао шта друго, узме њега и, видевши да је угојен, помисли да ће то бити јело достојно такве госпође. Не премишљајући дуго, он соколу заврне шију, бржеболе га преда својој слушкавци да га очерупа, очисти, натакне на ражањ и лепо испече. Пошто је затим сто застро једним ои белих чаршава, који му још беху преостали, весела лица врати се у врт и дами рече да је ручак справљен уколико је могло да се то постигне. Онда дама и њена пратиља устану, седну за сто, те, не знајући шта једу, поједу сокола заједно са Федеригом, који их је предано услуживао. И када су потом поустајали и поразговарали још неколико тренутака, дами се учини да је време да каже због чега је тамо дошла, те стане да Федеригу љубазно говори овако:

— Федериго! Када би се у мислима вратио на свој ранији живот и на моју честитост, коју си можда сматрао за немилосрдност и суровост, ти се не би, у то сам тврдо уверена, нимало зачудио мојој дрскости, кад чујеш због чега сам дошла овамо; и онда, да си имао или да имаш деце, па да знаш колико је силна љубав што је човек осећа према њима, несумњиво је да би ме бар деломице извинио; али, ти их немаш, а ја имам јединче, те не могу да избегнем општи закон материнске љубави, који ме нагони да те, противу своје воље, противу сваке пристојности и сваког реда, смерно замолим да ми учиниш један поклон, који је теби драгоцен, са правом драгоцен, пошто ти твоја опака судбина

није оставила никакве друге радости, никакве друге утехе, никаквог другог уживања. А тај поклон био би твој сокô, за којим мој син чезне толико да ме је страх да ће се његова болест, ако му га не бих донела, погоршати и да ћу да га изгубим. Стога те молим да будеш тако добар да ми, не из љубави што је гајиш према мени, пошто ти се на њу нисам одазивала, него из своје племенитости, којом се одликујеш више него икоји други витез, ту птицу поклониш, како бих могла рећи да сам тим поклоном одржала у животу свога сина и да ти он остаје вечито захвалан.

Када је Федериго чуо шта та жена тражи и помислио да јој то не може да учини, пошто је сокô већ био поједен, не одговори јој ништа, него бризну у плач. Жена у први мах помисли да он плаче зато што му је тешко растати се са соколом, па хтеде рећи да одустаје од своје молбе. Ипак се уздржа, те стаде чекати да Федериго престане плакати и да јој одговори, и он јој рече:

— Мадона, откако се божјој вољи свидело да у вама нађем своју љубав, ја сам често по многом чему осећао да судбина устаје противу мене, и зато сам се тужио на њу; али, све то маленкост је према ономе што ми је она учинила овога пута, и ја се са њоме не могу измирити никада, пошто ми је сада, кад сте ви дошли у моју кућу, коју докле је била богата нисте хтели удостојити својом посетом, онемогућила да вам дадем тај сићушни поклон што га од мене малочас затражисте; а због чега то не могу да учиним, одмах ћу вам испричати укратко. Када сам чуо да ваша милост жели да руча у мојој кући, сматрао сам да ми ред и пристојност налажу да вас према својој могућности угостим најдрагоценијим јелом, а не оним којим се уопште угошћавају друге особе. Па како сам се сетио сокола што сте га тражили од мене, држао сам да ће то бити јело достојно вас, те сте га тако данас имали печена на столу, Али, пошто видим да сте желели да у њему уживате на други начин, толико ми је жао што не могу да вас услужим, да се, како ми се чини, нећу моћи утешити никада.

И чим је то изговорио, као доказ донесе јој перје, ноге и кљун. Када је дама то чула и видела, она га оштро прекори што је таквог сокола заклао само зато да би угостио једну жену. Затим стаде да се диви снази његовог духа, коју није могло да скрха сиромаштво. Како је дакле била ли-

шена наде да ће доћи до сокола, те је стога почињала стрепети за живот свога сина, она се тужна и ожалошћена врати к њему. Након две три недеље дана, син напусти овај свет (не зна се да ли од туге што није добио сокола или зато што га је на то нагнала болест), на највећи бол своје матере. Пошто је неко време туговала и лила сузе, њена браћа стану, зато што је била богата и још млада, на њу навaљивати да се и опет уда. Упочетку није она хтела ни да чује за то, али пошто је она нису остављала на миру, сети се Федерига и његовог последњег великодушног поступка, то јест да је он, да би њу угостио, жртвовао онаквог дивног сокола, те својој браћи рече:

— Ја бих највише волела да, када бисте ви пристали на то, останем удовица; али, ако хоћете да се удам, ја нећу поћи ни за кога другога доли за Федерига Алберигиа.

Браћа јој се стану потсмевати и рекну јој:

— Па, зар за њега, лудо ниједна? Зар да пођеш за човека који нема нигде ништа?

Ну, она им одговори:

— Знам ја, браћо, да је тако; али, мени је милији човек без богатства него богатство без човека.

Када су браћа чула ту њену одлуку, она пристану да јој испуне жељу, пошто су знала да је Федериго и покрај свога сиромаштва поштен човек, те му је даду заједно са целим њеним богатством. Дошавши до жене коју је волео, он је са њом остатак свога живота проводио у срећи и задовољству.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Пиетро ди Винголо отиде на вечеру к своме пријатељу Ерколану, а његова жена доведе у кућу једног момка. Пиетро се изненада врати, те она свог љубавника сакрије под кош за живину. Пиетро јој исприча, како је у Ерколановој кући нађен један младић, кога је у њу довела његова жена, због чега Пиетрова жена њу изгрди. На несрећу, магарац копитом стане на прсте младићеве руке, и он јаукне. Пиетро притрчи и увери се да га жена вара, али кукавички и даље остане са њом у слози.

Краљица беше завршила своју причу, и сви су стали славити господа што је тако достојно наградио Федерига, када Дионео, који никада није чекао да му се заповеди, отпоче овако:

— Не знам да ли да то назовем пороком урођеним човеку или да ли то није само нека спољашња мана, коју је донела изопаченост обичаја, што се ми радије смејемо невољаствима неголи добрим делима, а нарочито онда када се невољаства не односе на нас. Па како је мучном труду, којему сам се минулих дана подвргавао и којем хоћу да се подвргнем и опет, једина сврха то да вас лишим сете и да вас покренем на смех, ја ћу вам, заљубљене даме, испричати причу која ми је на уму и која ће вас раздрагати, премда њена садржина деломице није најпоштенија; а ви, саслушавши је, учините оно што обично чините када уђете у врт, где нежним ручицама узабирате руже, а трње остављате. Чинећи тако, ви ћете злог човека заједно са његовом срамотом оставити његовој худој срећи и слатко се смејати љубавном неверству његове жене, али имајући сажаљења, онде где је потребно, према несрећи других особа.

У Перуђи је недавно живео један богат човек, који се звао Пиетро ди Винчоло. Он се ожени, и то учини можда не толико стога да би дошао до жене колико зато да би обмануо свет и уђуткао Перуђане, који су о њему имали лоше мишљење. И судбина изиђе његовој склоности насусрет утолико што му за жену даде једру, чврсту, риђу и ватрену девојку, којој би било годило да има два уместо једног мужа, докле се напротив беше намерила на човека којем беше више стало до свега другога неголи до њеног миловања. Када је то у току времена запазила, она је спочетка, знајући да је лепа и осећајући своју узаврелу крв и своју младалачку снагу, постала веома огорчена, а затим се са својим мужем свађала и стално је била незадовољна. Увидевши најзад да ће пре себи да дође главе него што ће моћи да одагна његову настраност, рече за себе: — Тај нитков мене занемарује, да би у чизмама шеткао по сувоти, а ја ћу се потрудити да кога другог на своме чамчићу провозам по пљуску. Удала сам се за њега и донела му велики, леп мираз, зато што сам мислила да он жуди за оним за чим мора жудети сваки мушкарац. Зашто је он мене, знајући да сам женско, узео за жену, када су жене њему одвратне? То се не може подносити. Да сам желела да се одрекнем света, била бих отишла у манастир. Међутим, ако бих хтела чекати да ми он даде уживања, због којега се

света нисам могла одређи нити ћу да га се одрекнем, чекање би ми било узалудно, и ја бих тако остарела и у својој старости кајала се и горко јадиковала због своје изгубљене младости. Како младост треба проводити, најбољи је за то учитель сам он, јер ме упућује да своје уживање тражим онде где сам налази своје, и то уживање биће за мене похвално, а за њега стидно и срамно. Ја ћу се огрешити само о закон, а он ће да се греши и о закон и о природу.

Пошто је тако поразмислила једном, а можда и више пута, млада жена се, желећи да кришом оствари своју намеру, спријатељи са једном старицом, другом светом Верџијаном, заштитницом змија, која је старица на опроштења одлазила са бројаницама у руци и говорила само о животу светих отаца или о ранама светог Фрање, због чега су је готово сви Перуђани сматрали за светитељку. Њој Пиетрова супруга, када јој се учинило да је за то дошло време, отворено откри своју жељу, и старица јој рече:

— Господ бог, кћери моја, који зна све, знаде да ћеш тако учинити најбоље; и када то не би учинила ни због чега другог, морала би као и свака друга млада жена учинити једино стога да не губиш своју младост, јер за разборита човека нема бола који би се могао сравнити са болом за изгубљеним временом. И у чему се, дођавола, састоји живот нас старица доли у томе да своје дане проводимо пиљећи у пепео око огњишта? Ако то икоја жена зна или може да посведочи, та сам ја. Сада, пошто сам остарела, са неизмерном тугом у срцу гледам, али узалудно, како сам пропуштала своје драгоцено време; и премда ми оно није пропало цело (немој мислити да сам била глупа), ипак нисам чинила оно што сам могла да чиним. И када се сад, кад морам, оваква какву ме видиш, сама себи рећи да се не би могао наћи човек који би хтео својим огњилом ужећи мој труд, у мислима вратим у своју прошлост, мене обузме силан јед. Код мушкараца је то другаче: они су створени за хиљаде ствари, а не само за ону једну, и старији су махом бољи него млађи. Међутим, жене су створене само за оно и да рађају децу, те су због тога и омиљене. Ако то не можеш видети ни по чему другоме, видећеш по томе што смо ми за оно приправне свакада, а да мушкарци нису, па и по томе што је једна жена у стању да изнури множину људи, докле ни множина људи не може изнурити једну жену.

Свако има од овог света онолико колико зграби, а то вреди нарочито за жене, које могу боље искоришћавати своје време. Та имаш прилике да видиш како нас, када остаримо, не може гледати ни муж нити икоји мушкарац, него нас терају у кујну да разговарамо са мачкама и да бројимо лонце и зделе; и онда, што је још горе, стављају нас у песму и кажу: »Девојкама сладац, а бабама јадац«, и много штошта друго слично томе. Али, да те не бих и даље задржавала својим причањем, рећи ћу ти још само то да ти на целом свету не би могла наћи чељадета коме би ти се било боље поверити него мени; јер нема господина тако отмена и углађена да му ја не бих смела рећи што треба, нити толико отпорна и жилава да га не бих могла умекшати и навести на што хоћу да га наведем. Кажи ти мени само ко ти се свиђа, па ћу се ја постарати за све остало. Него, кћери моја, замолићу те ово: Имај на уму да сам сиромашна жена, те да ћу отсада у све своје молитве уносити тебе, како би господ подарио рајско насеље твојим покојницима.

Тиме заврши свој говор.

Млада жена јој тада опише једног младог момка, који је веома често пролазио њеном улицом, рекне јој да ствар подеси и изведе како најбоље зна и уме, а затим јој да комад усољеног меса и са њом се опрости. Након два три дана старица јој доведе означеног младића, мало касније другога, а затим трећега, како би се кад који свидео младој невести. И премда се прибојавала мужа, она никада није пропуштала указану јој прилику.

Једне вечери, када је њен муж био отишао на вечеру ка једном свом пријатељу, неком Ерколану, она старици препоручи да јој доведе једног младића, који је долазио у ред најлепших и најдражеснијих момака у Перуђи, и ова то одмах учини. И тек што млада жена са тим младићем беше села за сто, да најпре вечерају, а Пиетро, њен муж, испред врата је зовну да му отвори. Када је то чула, запрепашћена жена помисли да је са њеним животом свршено. Ипак настане да младића прикрије, ако би јој то икако било могућно; али, у силној забуни није се могла досетити где би га могла прикрити, те га бржеболе уведе у један ходничић до собе у којој су вечерали, склони под кош у којему је раније држана живина и преко тога коша пре-

баци навлаку од сламарице, испражњене пре два три дана, а затим тркну и отвори врата своме мужу. Чим је овај ушао, она му рече:

— Аха, па ви сте то нешто исувише брзо прогутали вечеру.

Пиетро одговори:

— Нисмо је ни окусили.

— Како то? — упита жена.

На то ће јој Пиетро:

— Казаћу ти. Тек што смо нас троје, ја, Ерколано и његова жена, били сели за сто, а у нашој близини зачу се неко кихање. Спочетка се на то и не осврнусмо; али, када је онај што је кихао кихнуо по трећи, четврти и пети пут, па затим стао кихати и даље, ми се зачудисмо силно. Ерколано, који је био мало једак на своју жену, стога што смо је дуго чекали докле нам је отворила врата, викну гневно: »Шта значи то? Ко то тако кипе?« И рекав то, он скочи иза стола и упути се ка степеницама, испод чијега се одмориште налазио мали, даскама затворен простор, у који су остављане разне ствари. Па како му се беше учинило да кихање долази отуда, отвори вратанца тога прегратка, и чим их је отворио, из њега изби одвратан задах сумпора. Тај задах били смо ми осетили још раније; али, домаћица нам је рекла, када смо јој се потужили: »То је отуда што сам малопре сумпором белила свој вео, па тигањ у којем је сумпор био метнула под степенице, те то он заудара на њега«. Када се дим мало разишао, Ерколано провири кроз отворена вратанца и спази онога што је кихао и што кихаше још непрестано, пошто га је дражио сумпор; и премда није престајао кихати, плућа му се беху толико испунила димом да је још врло мало требало па да прекине кихање и све друго. Чим га је угледао, Ерколано викну: »Сада видим, жено, зашто смо малочас, када дођосмо, морали оволико чекати пред вратима да нам их отвориш; немао ја никада среће, ако ми то скупо не платиш!« Када је жена то чула и видела да је њен грех изишао на видело, она се ни једном речи не извини, него иза стола скочи и побегне некуда. Не запазив да му је жена умакла, разјарени муж човека што је кихао неколико пута позове да изиђе испод степеница; али, тај човек се, пошто је био онесвешћен, и не помаче са свога места. Стога Ерколано њега шчепа за

једну ногу и извуче напоље, па затим јурне по нож, да га погуби. Али, ја, бојећи се суда, прискочим и не допустим му да га убије или повреди, него станем да га браним и да вичем. На моју вику дотрче суседи, те они младог човека, који је већ био полумртав, некамо однесу из куће. Ето, тако се покварила наша вечера, те према томе не само што је не прогутах, него је и не окусих, као што сам ти већ рекао.

Пиетрова супруга из тога саопштења виде да су и друге жене исто тако мудре и лукаве као и она, мада покаткада понека од њих настрада, и њој дође да Ерколанову жену узме у заштиту; али, помисливши да би осуђивањем туђег греха себе учинила мање сумњивом, она отпоче овако:

— Дивота, богами! Ето ти те добре, узорне супруге! Али, како се само умела претварати и разметати својом честитошћу! Та ја бих јој се била исповедила: толико је изгледала светитељка! Уз то је, што је још горе, стара жена, те млађим женама даје такав пример! Проклет да је час и кад се родила! Осрамотила је цео женски свет у нашем граду! Укаљала је свој образ и погазила верност задату своме мужу, оном добром и угледном грађанину, који ју је онако волео! Нека ми бог опрости, али према таквој жени човек не треба да има милости. Требало би је убити, живу спалити!

Пошто се затим сетила свог љубавника, који се налазио у близини, испод коша, она стане Пиетра наговарати да оде у кревет, пошто је време спавању. Пиетро, који је био више гладан него сањив, упита је да ли има штогод за вечеру, а она му одговори:

— Каква вечера? Као да ми приређујемо вечере и онда када ти ниси код куће! Да ти не мислиш да сам ја исто што и Ерколанова жена? Зашто не легнеш да спаваш? То би било најбоље што би могао да учиниш!

Те исте вечери беху са села стигла неколицина Пиетрових радника са разним стварима, па су своје магарце, не напојивши их, били угнали у једну малу стају, која се налазила у близини онога ходничића. Један од тих магараца, који је био веома жедан, отргне се с улара, изиђе из стаје, њушкајући стане свуда тражити воду и наиђе на кош испод којега је био прикривен онај младић. Пошто је овај ту морао чечати побаучке, био је, ради веће удобности, прсте

једне своје руке мало истурио испод коша наполье, те његова срећа или несрећа, да кажемо тако, подеси да му магарац ногом стане на руку. Осетив силан бол, младић зајауче из свега гласа. Када је Пиетро то чуо, он помисли да неко јауче у кући, стога одмах истрчи из собе, па затим, пошто се јаукање настављало, зато што је магарац ономе јаднику још стојао на руци, узвикне: »Ко је то ту?«, притрчи кошу и издигне га. И тада угледа момчића, који је, поред тога што су га магарчевом копитом згњечени прсти болели силно, сав цептео од страха да му Пиетро не учини какво зло.

Пиетро га познаде и виде да је то неки дeран који њему већ одавно беше пао у очи због своје изопачености; и када га је упитао: »Шта ћеш ти ту?«, он му није одговорио ништа, него га је стао богом преклињати да га не дира. Пиетро му рече:

— Устани и не бој се да ћу ти учинити ишта; али, кажи ти мени откуда ти овде и зашто си овамо дошао?

Момчић му све исприча. Онда Пиетро, којега то откриће беше исто толико обрадовало колико и његову жену ојадило, узе њега за руку и одведе у собу, где га је жена очекивала у највећем страху, седе према њој и рече:

— Малочас си проклињала Ерколанову жену и говорила, како би њу требало спалити и како је нанела срамоту свима вама. Зашто то ниси казала и за саму себе? Или како си, пошто тако што ниси хтела рећи за себе, имала срчаности да рекнеш за њу, када си знала да си учинила то исто што и она? На то је тебе зацело покренуло оно што је заједничко свима вама, наиме тежња да своје грехе забашурите туђим гресима. Нека би огањ пао са неба, те вас све уништио, проклетнице једне!

Када је жена видела да јој он у првом наступу гнева није хтео учинити ништа друго доли напасти је речима и кад јој се учинило да је сав срећан и задовољан што у рукама има онако дивног момчића, она се охрабри и рече:

— Верујем ти да си рад да огањ падне са неба те да нас уништи све изреда; јер ти жене волиш као пас батине. Али, божје ми вере, та ти се жеља неће испунити. Него, ја бих била рада да се са тобом мало поразговорим, како бих дознала на што се ти уопште можеш да потужиш; и мени би веома годило да ме упоредиш с Ерколановом же-

ном. То ти је једна привидна светитељка, претворна богомолька, која од њега добија све за чим јој срце жуди, и он њу држи онако како је човеку дужност држати своју жену. Међутим, свега тога нема код мене. Додуше, ти мене дивно одеваш и обуваш; али, теби је добро познато колико ја патим у другом нечем, колико је времена протекло откако ниси спавао са мном. А ја бих више волела ићи гола и боса, па да у постељи према мени будеш другачи, него имати све друго, али да останеш и даље такав какав си. Имај на уму, Пиетро, да сам ја жена као и све друге жене и да жудим за оним за чим жуде и оне. Па када је тако, немаш на чему да ми замериш. Та ја имам толико обзира према твојој части да се не упуштам са коњушарима или са каквим дрољавцима.

Видећи да речима не би са њоме накрај могао изићи до зоре, Пиетро јој рече:

— Доста је, жено! Ја ћу већ настати да те задовољим. Него, буди ти тако добра, па нам донеси да штогод повечерамо, јер ми се чини да овај момчић није вечерао као год ни ја.

— Није, дабогме, — рећи ће жена, — јер управо у тренутку када смо били сели за сто ти си у зао час наишао.

— Дакле иди, — рече Пиетро, — те настави да вечерамо, па ћу ја онда ствар подесити тако да ти нећеш имати разлога да се и на шта жалиш.

Када је жена видела да јој се муж одобровољио, брзо постави сто и донесе вечеру, коју беше справила раније, па сва срећна и блажена вечера са својим срамним мужем и са младим љубавником.

Како је Пиетро по вечери удесио да све троје буду задовољни, то нисам могао да дознам. Знам само толико да млади човек наредног јутра, када се враћао својој кући, никако није могао бити начисто са киме се више забављао, да ли са мужем или са женом.

Стога вам кажем, миле даме, ово: што ти ко учини, учини и ти њему; не могнеш ли, задржи то на уму докле не узмогнеш, како би одјек одговарао крику.

Дионео беше завршио своје причање, приликом којега су се даме мање смејале, не стога што им се прича није свиђала, него зато што их је било стид, те тако краљица,

видевши да је дошао крај њеној владавини, устаде, са своје главе скиде ловоров венац, љупким покретом метну га на Елизину главу и рече јој:

— Сада је, мадона, на вас дошао ред да заповедате.

Пошто је прихватила краљевско достојанство, Елиза поступи онако како су поступали њени претходници и претходнице: најпре управнику двора издаде налог за све оно што је било потребно учинити за њене владавине, а затим уз одобравање целе дружине рече:

— Ми смо већ више пута слушали, како су многи умели да понекоме лепом доскочицом или духовитим одговором или брзом одлуком из уста избију зубе или да отклоне какву опасност; па пошто је то диван предмет, ја сам рада да се сутрашње причање уз божју помоћ креће у том оквиру: то јест да се говори о оним особама које су духовитим одговором или брзом одлуком биле у стању да избегну какав губитак, какву опасност или какву срамоту.

То се веома допаде свима. Онда краљица устаде и позва их да се разиђу до вечере. Чим чланови уважене дружине видеше да је устала краљица, поустајаше и они, и свако од њих предаде се забављању које му је годило. Када је пак престало цврчање попаца, дружина би позвана за сто. Вечера је протекла весело, а затим се прешло на певање и свирање. Емилија је по краљичиној жељи стала играти, када Дионео доби налог да отпева коју песму. И он одмах отпоче: *Мона Алдруда, скуте развуци, диван ти дарак доносим.* Насмејаше се све даме, а нарочито краљица; али, она му заповеди да остави то, па да отпева што друго.

Дионео рече:

— Мадона, када бих имао цимбало, отпевао бих: *Сукњу дигните, мона Лапа;* или: *Испод маслине је дивна ледина;* или да вам, ако желите, отпевам ону: *Пљускање вала задаје ми бол;* али, немам цимбала, те стога изволите изабрати једну од ових. Да ли би вам се допала: *Изиђи напоље, па да се по трави ваљушкамо?*

Краљица рече:

— Не; отпевај коју другу.

— Дакле, — рећи ће Дионео, — отпеваћу *Мона Симона, претаги, претаги; још није октобар.*

Смејући се, краљица рече:

— Ђаво те однео, отпевај што лепше, ако хоћеш; нећемо ту.

Дионео рече:

— Не једите се, мадона; једна ће морати да вам се допадне: знам их преко хиљаду. Хоћете ли: *Кад ову своју школьку пипнем*, или: *Полако само, мужићу мој;* или *Купила сам петла, стотину лира вреди он.*

Премда су се све друге даме смејале, краљица се мало наљути, те рече:

— Дионео, окани се шале, па нам отпевај штогод лепо; а ако то не учиниш, видећеш колико се ја могу разгоропадити.

Када Дионео чу ту заповест, прекиде лакрдијање и сместа отпоче да пева:

О, љубави боже, текар што се родих
У заносном сјају из огњу њени' —
Постах твој и њезин слуга изгубљени.

Из огњу њених пуних гудна плама,
У срцу се зажди огањ који згара,
Но оги се моје залиште сузама —
Моћ осетих твоју која гуда ствара.
Сину једног трена — осмех с лица њена
И занесен живљах да распламтим страсти:
Ал' врлине гедне подадох се власти —
Да пред милим створом и пред њеним ликом
Нове боле сносим, будем мученником.

Ја сам, мило срце, твој поданик верни,
Свих се око тебе ропски, идеално,
Очекивах радост, занос неизмерни,
Ал' уз гежњу слутња пратила ме стално
И бојазан нека — да ме нов бол гека.
Чувао сам, срце, своју свету тајну;
Ти знаш моју вредност, преданост бескрајну;
Спокојство и срећу хтео сам јој дати —
Да на сваком путу благослов је прати.

Поруги јој данас, моје срце младо,
Да од оног који гаји љубав гедну,
Због које сам силно патио и страд'о
Осети у себи бар искрицу једну.
Видим само јасно — да јој жудим страсно.
Мученик сам, ето, и милости просим,
Наруги ме, срце, да бол мирно сносим.
Сагор'о бих цео — тако ј' љубав врела —
Кад би своју љубав мени дати хтела.

Када је Дионео завршио своју песму, која се краљици допала, по њеној наредби отпевано је још неколико других. Затим, пошто је био протекао већи део ноћи и пошто се беше отпочело осећати да је ноћна свежина победила дневну запару, краљица заповеди да свако ко жели отиде на одмарање.

ЗАВРШАВА СЕ ПЕТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ШЕСТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА,

КАДА СЕ, ПОД ЕЛИЗИНОМ ВЛАДАВИНОМ, ГОВОРИ О ОНИМА КОЈИ СУ ДУХОВИТИМ ОДГОВОРОМ ИЛИ БРЗОМ ОДЛУКОМ БИЛИ У СТАЊУ ДА ИЗБЕГНУ КАКАВ ГУБИТАК, КАКВУ ОПАСНОСТ ИЛИ КАКВУ СРАМОТУ.

Месец, који је био на средини неба, беше изгубио своје зраке, и нова светлост већ је осветљавала све крајеве наше полукугле, када краљица устаде и заповеди да се дозову чланови дружине. Лаганим кораком оставише они иза себе дивни брежуљак, па росном травом шетаху водећи разне разговоре, препирући се о већој или мањој лепоти испричаних прича и поново се смејући разним случајевима изнесеним у њима; али, када је сунце, које се пело све већма, почињало да пече, сви они увидеше да ће паметније бити да се врате, те се окренуше и дођоше кући.

Тамо затекоше већ постављене столове и све и сва унаоколо обасуто мирисним травчицама и лепим цвећем, те по краљичиној наредби седоше да ручају пре него што наступи још већа жега. Ручак протече весело уз неколико дивних песмица, па затим једни отидоше да мало прилегну, други прегоше на играње шаха и карата, а Дионео са Лауретом отпоче певати о Тројилију и Кризеиди.

Како утом беше дошао час за држање збора, краљица их све сазва, те они као и обично поседаше око водоскока. Она је већ хтела наредити да се приступи причању прве приче, када се зби нешто што се није збило никада дотле: наиме, краљица и сви чланови дружине чуше некакву велику вику, коју служавке и слуге беху дигли у кујни. Управник двора, који је дозват одмах, одговори на питање ко то виче, да вику дижу Личиска и Тиндаро, али да не зна због чега, зато што га је, у тренутку када је у кујну ушао да их умири, преда се зовнула краљица.

Онда краљица заповеди да се Личиска и Тиндаро одмах доведу к њој; и када њих двоје изиђоше пред њу, краљица их упита због чега су дизали вику. Пиндаро заусти да одговори; али, Личиска, постарија и доста надмена женска прилика, раздражена свађом, гневним погледом пресече му реч и узвикну:

— Гле ти њега, магарца једног, где се усуђује да говори пре мене! Остави да ја кажем шта је било!

И обративши се краљици, рече:

— Мадона, овај овде хоће да ми прикаже Сикофантову жену и да ми, ни више ни мање, докаже да је оне прве ноћи, када је Сикофанто спавао са њоме, витез Буздован могао у Црну Кулу ући само силом и са проливањем крви; а ја кажем да то није истина, него да је ушао потпуно мирољубиво и на највеће задовољство оних што су се затекли тамо. И он је такав магарац да озбиљно мисли да су девојке толико глупе да пропуштају своје време чекајући да их удаду очеви или браћа. Имале би, брајко мој, да попричекају, када би се снебивале! Тако ми вере (а када се тако заклињем, знам шта говорим), између свију мојих познаница ја немам ни једне једине која је у брак унела девичиштво, а и за удате знам колико су пута и како варале своје мужеве. И ова будала хоће да ми приказује жене, као да сам се ја родила јуче.

Докле је Личиска то говорила, све даме су просто пуцале од смеха. Краљица јој је неких шест пута заповедала да прекине; али, то није вредело ништа; јер служавка не хтеде ућутати догод није изговорила све што је била рада рећи. И када је најзад завршила, краљица се окрену ка Дионеу и рече:

— Дионео, ово је питање које спада у твоју надлежност. Стога се потруди да, када будемо завршили наше приче, дадеш свој суд.

Дионео одговори одмах:

— Мадона, суд је изречен пре него што је саслушана друга страна. Личиска је у праву, и онако је како она каже. А Тиндаро је животиња.

Када је Личиска то чула, она стаде да се смеје, а затим се окрену Тиндару и рече:

— Зар ти нисам рекла? Торњај се одавде! Зар да мени причаш нешто ти који си још жут око кљуна? Нисам ја, богу хвала, живела узалудно.

И да јој краљица није, запретивши јој шибањем, заповедила да ни речи више не проговори и да није најурила и њу и Тиндара, дружина би морала целог дана слушати само њено причање.

Чим су се њих двоје удаљили, краљица заповеди Филомени да започне причање. И Филомена отпоче овако:

ПРИЧА ПРВА.

Један витез рекне мадони Орети да ће јој пут причањем скраћивати тако да ће јој се чинити да јаше коња; али, пошто јој он прича лоше, она га замоли да јој помогне да сјаше.

— Као год што су у ведрим ноћима звезде накит неба, спролећа цветићи накит зелених рудина и листом заоденута дрвета накит брежуљака, исто тако су, миле моје даме, оштроумне речи украс похвале достојних обичаја и разговора; па, пошто је оштроумна реч кратка, она се женском свету пристоји утолико боље уколико му лошије приличи много причање пред мушкарцима. Али, ма шта био разлог, сиромаштво нашега духа или какво нарочито непријатељство којим небо прати наше столеће, цела је истина да данас има мало дама, или их је мали број, које би у погодном часу умеле рећи какву оштроумну реч или је, када је она изговорена, могле разумети правилно, а то је доста велика срамота за све нас. Него, пошто је већ Пампинеја о том предмету говорила довољно, ја немам намере да ишта више рекнем о њему. Ипак, да бих вам показала колико је лепа таква реч, изговорена у право време, испричаћу вам на какав је учтив начин једна племићка уђуткала једног витеза.

Као што ћете се многе од вас сећати или као што сте могле да чујете, недавно је у нашем граду живела једна племићка, дама угледна и вична говору, са многим одликама, које заслужују да се преко њеног имена не пређе ћутке: звала се дакле мадона Орета и муж јој је био месер Ђери Спина.

Једнога дана, када је била у пољу, као ово ми сада, она је са неколико дама и витезова, који беху ручали код ње, шетала из једног места у друго. Мора бити да је пут што су га превађивали пешице био прилично дуг, јер један од витезова из дружине рече јој:

— Мадона Орета, ја ћу вам, ако хоћете, велики део пута који још имамо да пређемо скратити тако да ће вам се чинити да јашете коња.

Дама му на то одговори:

— Тако што било би ми веома драго, месере, и ја вас много молим да то учините.

Господин витез, који можда није боље управљао мачем у борби неголи језиком у причању, отпоче да, чим је чуо тај одговор, прича једну причу, која би сама по себи одиста била лепа; али, он је једну и исту реч понављао по три, четири и шест пута, па се затим на њу наново враћао и понекада изговарао: »Нисам се добро изразио«, уз то грешио у именима, замењујући једне другима, те тако ту причу ужасно унакажавао, а да и не говоримо о томе да начин његовог излагања није био ни у најмањем складу са достојанством присутних особа нити са догађајима што их је износио.

Слушајући то његово причање, мадона Орета је била на великим мукама: обливао ју је зној и срце ју је тиштало толико да јој се чинило да ће умрети. И када је најзад, не могући издржати више, видела да је витез зашао у глиб из којега се не може извући, она му љубазно рече:

— Месере, ваш коњ има исувише тежак кас; будите тако добри да ми помогнете да сјашем.

Витез, који срећом не беше толико тром у схватању колико у причању, одмах разумеде ту шалу, прихвати је радосно и са задовољством, те прекиде започето причање и поведе разговор о другим стварима.

ПРИЧА ДРУГА.

Пекар Чисти вешто смишљеним одговором упозори месер-Ђериа Спину колико је он, Ђери, био нескроман у своме захтеву.

Пошто су све даме и сва господа похвалили одговор мадоне Орете, краљица заповеди Памшинеји да настави причање, и она отпоче:

— Што се мене тиче, никако не могу да будем начисто ко греши већма, да ли природа, када којој племенитој души даде незнатно тело, или судбина, када понеком телу, обдареном племенитом душом, даде незнатан занат, као што смо то, као и код многих других, могли видети код нашега сугрђанина Чистиа, кога је судбина, и покрај његовог високог духа, учинила пекаром. И ја бих зацело проклињала

ГИМП

и природу и судбину, кад не бих знала да је природа неразумна и да судбина, иако је будале приказују као слепу, има тисућу очију. И онда, моје је мишљење да њих две, природа и судбина, онако опрезне као што су, чине исто оно што често чине и људи, када, презајући од будућности, своје најдрагоцениje ствари склањају на најнезнатнија, па према томе и најмање сумњива места у својим домовима, да би их отуда узимали када им хитно затребају, премда би те ствари биле много боље чуване на незнатном месту него и у најлепшој одаји. Тако и те две господарице света доста пута своје најбоље драгоцености прикривају испод плашта најнезнатнијих заната, да би се њихов сјај, када их, нагнане потребом, извуку на светлост, заблистао што већма. Како је то у једној сићушној ствари показао пекар Чисти отворивши очи месер-Ђериу Спини, изнећу вам у једној причи, која ми је на ум пала поводом приче о мадони Орети, жени тога истог месер-Ђериа.

Дакле, папа Бонифације, код којега је месер Ђери Спина био веома омиљена личност, упути у Фиренцу због неких важних ствари неколико својих отмених изасланика, и они отседну код месер-Ђериа Спине, како би им он помогао у свршавању папиних послова. Спина је готово свакога јутра, не зна се зашто, са тим изасланицима пешице пролазио покрај цркве Санта Марија Уги, где је пекар Чисти имао своју пећ и сам лично радио свој посао. Премда је судбина томе Чистиу била дала веома низак занат, ипак му је у њему толико ишла на руку да се он беше знатно обогатио, те је, не хотећи га заменити никојим другим занатом, живео сјајно, тако да је, поред осталих добрих ствари, имао најбоље бело и црно вино које се могло наћи у Фиренци и њеној околини.

Када је он дакле видео где сваког јутра месер Ђери и папски изасланици пролазе покрај његових врата, њему на ум дође мисао, како би то од њега било веома уљудно да их, пошто беше велика врућина, понуди којом чашицом свога доброг белог вина. Али, када је затим у обзир узео разлику између свога и Ђериевог сталежа, он се не усуди позвати га, него науми да настане да месер Ђери сам себе позове. И да би то постигао, он је свако јутро, у време када је требало да Ђери прође са изасланицима, пред своја врата

износио ново калајисано ведро са свежом водом, нов болоњски крчаг пун доброг белог вина и две купе, које су изгледале као да су од сребра, јер су се толико сијале, и онда би ту седео у белом прснику и са чистом белом кецељом, те је више личио на млинара неголи на пекара, па би, када они наиђу, стао своје бело вино сркутати изражавајући лицем уживање на којему би му морао позавидети и мртав човек. Пошто је то Ђери видео прво и друго јутро, он му трећега јутра рече:

— Какво је, Чисти? Је ли добро?

Чисти одмах скочи и одговори му:

— Јест, месере; али, колико је добро, не могу вам казати, ако га не окушате.

Месер Ђери, којега беше обузела жеђ или због велике врућине или због претераног напора или можда због наслађивања што се огледало на Чистијевом лицу, окрену се изасланицима и смешећи се рече им:

— Добро би било, господо, да окушамо вино овога честитог човека; можда је оно такво да се нећемо покајати.

И са њима заједно приђе Чистиу. Овај одмах из своје пекарнице изнесе лепу клупу и замоли их да седну, а затим њиховим слугама, које су хтеле да исплакну чаше, рече:

— Повуците се ви, пријатељи, и мени оставите тај посао; јер ја умем исто тако добро точити вино као и хлеб турати у пећ; и немојте се надати да ћете окусити иједну кап.

И чим је то изговорио, исплакну четири лепе нове чаше, па затим, пошто је донео мали крчаг свога доброг вина, нали их и послужи Ђериа и његове другове. Њима се учини да одавно нису пили боље вино, те га веома похвалише. И после тога, месер Ђери је свакога јутра, догод су изасланици били у граду, са њима заједно навраћао пекару на по коју чашицу.

Али, када су ови завршили свој посао те хтели да отпутују, месер Ђери им приреди сјајну гозбу, на коју позва велики број најугледнијих грађана. Био је позвао и Чистиа; али, овај није нипошто хтео да дође. Онда месер Ђери заповеди једном од својих слугу да к њему отиде и отуда донесе боцу његовог вина, па да њиме, о првом јелу, свакога госта послужи по једном чашицом. Слуга, који је можда био једак што никада није могао да пије тога вина,

отиде до пекара са повеликом боцом. Када је њу видео, Чисти рече:

— Сине мој, месер Ђери није тебе послао к мени.

Слуга стаде доказивати да га је упутио баш к њему; али, пошто није могао добити другачи одговор, он се врати месер-Ђериу и то му саопшти. А месер Ђери му рече:

— Врати се и реци му да сам те послао к њему; а ако ти он и опет одговори онако, упитај га, коме те шаљем.

Слуга отиде и опет и рече:

— Чисти, месер Ђери ме одиста шаље к теби.

Али, Чисти му одговори:

— Не, сине мој; одиста, он те не шаље к мени.

— Па онда, — рећи ће слуга, — ка коме ме шаље?

Чисти му одговори:

— Шаље те на Арно.

Када се слуга врати и то јави месер-Ђериу, овај се одмах досети шта је посреди, те му рече:

— Дај да видим ту боцу што си је носио.

И чим ју је угледао рече му:

— Чисти говори истину.

Затим слугу жестоко изгрди и заповеди му да понесе скромнију боцу.

Кад је Чисти њу видео, он рече:

— Сада знам да те је послао к мени.

И весело му је нали.

Затим, истога тог дана напуни он једно буренце тим вином и нареди да се оно однесе месер-Ђериевој кући. Мало касније отиде и сам к њему и рече му:

— Месере, непријатно би ми било када бисте мислили да ме је јутрос уплашила величина ваше боце; него, мени се учинило да сте ви сметнули с ума оно што сам вам ја ових дана желео показати својим малим крчазима, то јест да ово није вино за слуге, па сам вас јутрос хтео да потсетим на то. Него, како нисам рад да и даље будем чувар ваше имовине, заповедио сам да се оно цело пренесе овамо, те према томе отсада чините са њиме што год вам је драго.

Месер Ђери, за којега је тај Чистијев поклон био веома драгоцен, захвали му како је најбоље знао и умео; и он је отада њега веома уважавао и сматрао за свога пријатеља.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Мона Нона де Пулци даде фирентинском епископу на његову неслану шалу такав одговор да он заћути као да је занемео.

Када је Пампинеја завршила своју причу, сви чланови дружине похвалише Чистијев одговор и његову издашност, а затим краљица заповеди да причање настави Лаурета, те ова отпоче:

— Најпре је Филомена, лепе моје даме, а затим Пампинеја сасвим умесно изнела, како је лепа ствар оштроумна реч и колико смо ми мало способне за њу; пошто мени дакле није потребно да се на тај предмет враћам, ја ћу оно што је казано о оштроумним речима допунити тиме, да оне имају ту особину да уједу онога коме су упућене, али да га уједу као јагње, а не као псето; јер када би оштроумна реч уједала као псето, она не би била оштроумна реч, него увреда. У тим границама задржали су се речи мадоне Орете и Чистијев одговор. Када је дакле у питању одговор, онда је оправдано да личност која га даје уједе као псето особу која је претходно њу као псето ујела. Према томе, потребно је припазити како се, када, коме и, најзад, где упућују оштроумне речи. Пошто један прелат у нашем граду није пазио на то, њему је за његов ујед враћено још жешћим уједом; а то ћу вам ја испричати у овој својој краткој причи.

У оно време када је фирентински епископ био месер Антонио д'Орсо, тај веома заслужан и мудар прелат, у Фиренцу дође као маршал краља Роберта један каталонски племић, месер Диего дела Рата. Томе месер-Диегу, који је био не само леп, наочит човек, него и опак женскарош, допадне се, између свих Фиоренткиња, једна веома лепа дама, синовица напред споменутог епископа. Дознавши да је њен муж, иако беше из добре породице, велики грабљивац и нитков, Диего се са њиме нагоди да му даде пет стотина фиората да му допусти да једну ноћ проспава са његовом женом. И пошто је са њоме проспавао, он му изјутра исплати пет стотина сребрних гроша, које је пре тога био позлатио. Када се у граду за то чуло, оштећени нитков муж постао је предмет општег потсмевања; међутим, епископ се држао као да ништа не зна о томе.

Епископ и маршал дружили су се готово стално, те су тако на Ивањдан један уз другог јездили и гледали даме на игралишту, где су се изводиле утакмице у убојним играма. Ту епископ угледа једну младу жену, мона-Нону де Пулчи по имену, сестричну месер-Алесиа Ринучиа, кога сте ви зацело морале познавати; та дама, коју је покосила садања кута, била је младо, бујно, речито и доброг срца чељаде и беше се тек пре кратког времена удала. Њу епископ показа маршалу, па затим, када су дошли у њену близину, спусти руку на његово раме и њој рече:

— Ноно, шта велиш за овога? Да ли би могла са њиме изићи накрај?

Нони се учини да су те речи увреда за њену част и да би је оне могле укаљати у очима оних који су их чули, а њих је било много. Али, пошто није ни помишљала да са себе збрише ту љагу, него је само хтела да врати мило за драго, она одмах одговори:

— Месере, можда не бих са њиме могла да изиђем накрај; али, зацело бих примила само прави новац.

Када су маршал и епископ чули тај одговор, обојица се осетише погођени, један зато што је нечасно поступио према епископовој синовици, а други зато што је мирне душе морао прогутати срамоту што му је он беше нанео преко ње, те тако они, и не погледавши један у другога, љутећи постиђени отидоше одатле и тога дана не проговорише ни речи између себе.

Тако је та млада, уједена дама била толико вешта да је својом досетком ујела свога увредитеља.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Кикибио, кувар Курада Ђанфиљаџиа, духовитим одговором преобрати Курадов гнев у смех те се спасе казне којом му је он запретио.

Када је Лаурета заћутала, све даме похвалише Нону, а затим краљица заповеди Нејфили да настави, и ова рече:

— Премда, љубазне даме, махом бистар разум говорницима позајмљује, у понеким приликама, погодне и лепе речи, ипак срећа доста пута притиче у помоћ и бојажљивцима, стављајући им неочекивано у уста одговоре које го-

ворник ни после дугог и хладног размишљања не би могао да нађе; а то ћу вам ја доказати својом причом.

Курадо Ђанфиљаци је, као што је свака од вас могла да чује или да види, увек био наш издашан и гостољубив сугрђанин. Проводио је витешки живот и стално су му занимање, да и не говоримо о другим његовим похвалним делима, били пси и лов са соколима. Једнога дана убије он у близини Перетоле једног ждрала. Видевши да је тај ждрал млад и угојен, пошаље га свом изврсном кувару, Венецијанцу Кикибиу, и поручи му да га испече и приправи за вечеру. Кикибио, који је био прилично ветрогоњаст човек, одмах ждрала очерупа и почне да га брижљиво пече. Када је птица већ била готово печена и када се из ње стао ширити пријатан мирис, у кујну уђе једна женица из суседства, која се звала Брунета и у коју је Кикибио био силно заљубљен. Чим је осетила мирис и на ватри угледала ждрала, она Кикибиа умиљато замоли да јој даде један батак. Кикибио јој одговори певушећи:

— Не дам, Брунета, не дам, Брунета.

— Ако ми га не даш, ја ти, тако ми божје вере, никада ништа више нећу учинити по вољи.

И њих двоје се мало помало жестоко посвађају. Али, да не би и даље једио своју даму, Кикибио најзад откине један ждралов батак и даде јој га.

Када је касније пред Курада и његове госте био изнесен ждрал са једним батаком, Курадо, који се томе зачуди, дозове преда се Кикибиа и упита га, где је други батак. Препредени Венецијанац му одмах одговори:

— Господару, ждралови имају само по један батак и по једну ногу.

Курадо се расрди и рече:

— Како, дођавола, да имају само по један батак и по једну ногу? Зар ја у своме животу нисам никада видео ниједног другог ждрала доли овога?

Кикибио настави:

— Тако је, господару, као што рекох. Ако хоћете, ја ћу вас у то уверити на живим ждраловима.

Из обзира према гостима, Курадо не хтеде да се и даље препире са својим куваром, него му само рече:

— Пошто кажеш да ћеш ме на живим ждраловима уверити у оно што никада не видех нити чух, пристајем на

твој предлог. Али, ако ме не увериш, заклињем се Христовим телом да ћу те казнити тако да ћеш ме се сећати догод будеш био жив.

Тиме је те вечери све било свршено. Чим је пак зарудела зора, Курадо, коме гнев целе ноћи није дао да спава, устане сав подадуо и заповеди да се доведу коњи. Затим Кикибиу нареди да узјаше на једно кључусе, ускочи и сам на свога вранца, па се са својим куваром упути у правцу једне реке, на чијој је обали обично изјутра виђао ждралове; јашући тако, он Кикибиу рече:

— Сада ћемо да видимо ко је синоћ лагао, ја или ти.

Кикибио, који је видео да се Курадов гнев није никако стишао и да мора доказати своју лаж, беше у недоумици шта да чини, и у највећем страху јахао је за својим господарем. Најрадије би био побегао; али, пошто му је било немогућно да то учини, погледао је час унапред, час уназад, а час на леву и десну страну, и све што је видео личило му је на ждралове који стоје на двема ногама. Пошто већ беху дошли у близину реке, он први на њеној обали спази неких десетак ждралова, који су сви стојали на по једној нози, као што то они обично чине када спавају. Бржеболье показа их Кураду и рече:

— Сада можете тачно видети, господару, да сам ја синоћ казао истину рекав да ждралови имају по један батак и по једну ногу. Ено, погледајте оне што тамо стоје.

Када их виде, Курадо рече:

— Причекај ти само; показаћу ја теби да они имају по две ноге.

И пришав ближе ждраловима, узвикну:

— Уа! Уа!

На тај узвик, ждралови спустише на земљу и другу ногу, па сви изреда потрчаше и одлетеше. Онда се Курадо окрену Кикибиу и рече:

— Шта велиш, прождрљивче? Зар немају по две ноге?

Сав збуњен, Кикибио одговори, ни сам не знајући одакле му те речи:

— Тако је, господару; али, ви ономе синоћњем нисте узвикнули: »Уа! Уа!« Да сте то учинили, он би као год и ови овде исто тако испружио и другу ногу.

Кураду се толико допаде тај одговор да се његов гнев преобрати у смех, те му рече:

— Кикибио, ти си у праву; требало је да то учиним.

Ето, тако је Кикибио својим брзим и шаљивим одговором од себе отклонио казну и ублажио свога господара.

ПРИЧА ПЕТА.

Враћајући се из Муђела, месер Форезе да Рабата и маестро Ђото, сликар, исмејавају један другога због ружне спољашности.

Кикибиов одговор беше се веома допао свима дамама. Чим је Нејфила ућутала, по краљичиној жељи отпоче Памфило:

— Као год што се, драге даме, испод ниских заната скривају најлепше способности, исто тако се најнеобичнији духовни дарови налазе у људима најодвратније спољашности. То се јасно види на двојици наших сугрђана, о којима ћу вам укратко да причам.

Један од њих, месер Форезе да Рабата, који је био жгољав и имао пљоснато лице са затубастим носом, дакле права ругоба, познавао је законе толико добро да су га најозбиљнији људи сматрали за ризницу правничког знања. Други пак, Ђото, имао је такав дар да између свих ствари што их је под овим небом дала мати природа није могло бити ниједне коју он не би писаљком, пером или кичицом био у стању насликати тако верно да она буде не слика него сам предмет. По пошто је тај човек свету вратио ону уметност што је много столећа лежала сахрањена испод безумља неколицине бедника, који су се сликањем бавили више зато да забављају очи незналица него зато да задовољавају дух мудрих људи, он се са потпуним правом може назвати једним од светила фирентинске славе. Али, ма колико да је величанствена била његова уметност, он ни по стасу свога тела ни по своме лицу није био нимало лепши од месер-Фореза.

Него, да пређемо на причу.

Месер Форезе и Ђото имали су у Муђелу своја пољска добра. Месер Форезе, који беше, о летњем судском одмору, обишао своје добро, враћајући се кући на своме кљусету случајно сустигне путем поменутог Ђота, који је, пошто је прегледао своје имање, исто тако ишао у Фи-

ренцу. Како Ђото није имао ни бољег коња ни боље одеће, њих двојица се здруже и лагано, као старији људи, наставе путовање.

Наједном их изненади, као што то обично бива лети, плаха киша, те они одмах побегну у кућу једног сељака са којим су се обојица познавали и били у пријатељству. Па пошто пљусак никако не престајаше, а они су били ради да још за дана буду у Фиренци, позајме од тога сељака два стара романьолска плашта и два искрзала шешира, јер бољих није било, те се крену даље. Тек што беху превалили омањи део пута, већ су били скроз прокисли и сасвим упрскани блатом са коњских копита — што није нимало пристојно за људе од угледа. Непрестано су ћутали; али, када је почело да се разведрава, они стану да разговарају. Месер Форезе је јахао и слушао Ђота, који је био изврстан приповедач, а затим га наједном узме гледати од главе до пете и са свих страна, па, видевши колико је све на њему ружно и одвратно, насмеја се и рече му:

— Ђото, када би нас сад срео какав странац, који те никада није видео, мислиш ли да би он могао поверовати да си ти највећи сликар на свету?

Ђото му одмах одговори:

— Ја мислим, месере, да би поверовао, када би, видевши вас, поверовао да знате читати буквар.

Када је то чуо месер Форезе, он увиде да је своју робу продао по што ју је и купио.

ПРИЧА ШЕСТА.

Микеле Скалца докаже неколицини младих људи да су Баронги највећи племићи на свету, те тако добије вечеру.

Даме су се још смејале оштроумном Ђотовом одговору, када краљица нареди да настави Фијамета, која отпоче овако:

— Када је Памфило споменуо Барончие,* које ви можда не познајете онако као што их познаје он, мени је на ум пала једна прича, у којој се износи колико је узвишено њихово племство; па како она у осталоме не отступа од нашега предмета, ја ћу да вам је испричам.

* Baroncio = протува, уличар.

Недавно је у нашем граду живео један младић, Микеле Скалца по имену, који је био један од најомиљенијих и најшаљивијих људи на свету и стално на расположењу имао најнеобичнијих новости и досетака, због чега су млади Фиорентинци веома волели да га, приликом својих састанака, виде у своме друштву.

Тако је он једнога дана са неколицином њих био на брду Уги, те се тада ту међу њима повео разговор о томе ко су највећи и најстарији племићи у Фиренци. Неки су наводили Убертие, неки Ламбертие, неко ове, неко оне, како је коме падало на ум. Скалца је то неколико тренутака стрпљиво слушао, а затим се наједном подругљиво насмеши и рече:

— Будале једне! Па ви не знате шта говорите. Највећи и најстарији племићи су, не само у Фиренци, него и на целом свету, Барончи. И у томе се слажу сви филозофи и свако ко их познаје као ја; а да не бисте мислили да су који други, рећи ћу вам да су то они Барончи што станују у близини Санта Марија Маџоре.

Када су то чуди млади људи, који су очекивали да ће он навести које друге, насмејаше му се у лице и рекоше:

— Ти се са нама спрдаш, као да ми не знамо исто тако као и ти ко су ти Барончи.

Скалца рече:

— Не, тако ми Јеванђеља, ја се не спрдам, него говорим целу истину. И ако ко хоће, ја ћу да се драге воље опкладим у једну вечеру. Онај ко опкладу добије нека изабере шест другова које он хоће, да са њима вечера о трошку онога који је изгубио; а судија нека буде онај кога ви изаберете.

Онда један од њих, који се звао Нери Манини, устаде и рече:

— Ја сам приправан да добијем ту вечеру.

Пошто су најпре за судију изабрали Пиера ди Фиорентино, у чијој су се кући налазили, Скалца и Нери отиду к њему, а други се упуте за њима да виде како ће Скалца изгубити опкладу те да га тада задиркују, и Нери Пиеру исприча у чему је ствар. Пиеро, који је био паметан младић, пажљиво саслуша његово причање, па се онда окрену Скалци и рече му:

— А како ћеш ти моћи да докажеш то што тврдиш?

Скалца одговори:

— Како? Доказаћу то таквим разлозима да ћеш не само ти, него и свако ко то пориче, признати да ја говорим истину. Ви знате да су људи утолико већи племићи уколико су старији, а тако су и другови малопре говорили. Према томе, када су Барончи старији од свих других, они су и највећи племићи. Докажем ли вам да су они најстарији, ја сам несумњиво добио опкладу. Треба дакле да знате да је господ Барончие створио онда када се тек учио сликању; други пак људи створени су касније, кад је он већ умео да слика. А да бисте се уверили да говорим истину, упоредите Барончие и друге људе. Докле су у свих других људи лица правилна и сразмерна, код Барончиа ћете запазити да понеки од њих имају дуге и уске образе, а понеки веома широке, да је у једних нос исувише дуг, а у других претерано кратак, да код понеких брада стрчи пут неба и да су им вилице искривљене као чељусти у магарца, да поједини међу њима имају једно око веће од другога или једно више а друго ниже, као што изгледају лица што их израђују деца када се уче цртати. По свему томе види се да је господ њих створио онда када се учио сликати, те тако су они најстарији људи, па према томе и највећи племићи.

Када су те доказе чули судија Пиеро, Нери који се беше опкладио и сви други, па затим се о целој тој ствари поразмислили, они прсну у смех и признаду да Скалца има право, те да је добио вечеру и да су Барончи најстарији људи и највећи племићи не само у Фиренци, него и на целоме свету.

ПРИЧА СЕДМА.

Мадона Филипа, која је дошла под суд зато што ју је муж затекао са њеним љубавником, духовитим одговором ослободи се и постигне да се измени закон.

Фијамета је била ућутала и још су се сви смејали разлозима што их Скалца беше навео, да би племство Барончиа уздигао изнад сваког другог племства, када краљица Филострату нареди да прича; и овај отпоче:

— Свакако да је, поштоване даме, речитост леп дар; али, она је, по моме мишљењу, најлепша онда када се примени

онде где је невоља изискује. То је веома добро схватила једна племићка, о којој ћу да вам причам и која је, као што ћете чути, не само своје слушаоце покренула на веселост и смех, него и саму себе спасла из замки срамне смрти.

У граду Прату постојао је некада колико бесмислен толико и строг закон, који је прописивао да се спали без разлике свака она жена коју би њен муж затекао у браколомству са њеним љубавником, као год и свака она за коју би се утврдило да се за новац подала коме му драго човеку.

И докле је тај закон био на снази, деси се да једну лепу племићку, која се звала мадона Филипа и која је била заљубљенија него икоја друга жена, једне ноћи њен муж, Риналдо де Пуљези, затекне у њеној соби у загрљају Лазарина де Гвапаљотриа, лепог младића племића из тога града, кога је она волела више него саму себе. Када је то видео, Риналдо се силно расрди и једва уздржа да на њих не јурне и обоје их не убије; и да није страховао за себе самога, он би то у наступу гнева зацело био учинио. Али, иако беше од тога одустао, није могао одустати да се према његовој жени не примени праћански закон, који за такву кривицу прописује смрт. Према томе, пошто је имао довољно доказа за њен преступ, он противу ње, чим је освануо дан, поднесе суду тужбу, и овај је позове на саслушање.

Жена, која је била срчана као и све заљубљене жене, држећи да ће боље бити да призна истину те да храбро умре него да кукавички побегне и тиме докаже да је била недостојна онаквог љубавника као што је био тај што је са њим провела минулу ноћ, одмах одлучи, мада су је од тога одвраћали многи пријатељи и познаници, да отиде у суд. Пошто је дакле у пратњи многих људи и жена, који су је наговарали да све одрекне, изишла пред судију, она га мирна лица и благим гласом упита шта жели од ње. Када је судија, погледав је, видео колико је то лепа и отмена и уз то, као што су то одавале њене речи, високоумна жена, он се на њу сажали и у исти мах побоја да она не би признала штогод што би њега, човека који беше рад очувати своју част, могло нагнати да је осуди на смрт. Па како је морао да је упита за оно за што је била тужена, он јој рече:

— Као што видите, мадона, овде је ваш муж Риналдо, и он вас оптужује да вас је затекао у прељуби са неким човеком. И због тога тражи да вас по одредбама закона казним смрћу; али, ја то не могу да учиним, ако ви не признате, па стога добро пазите на оно што одговарате, и реците ми, да ли је истина ово за што вас тужи ваш муж.

Не збунивши се ни најмање, жена одговори веома лукавазно:

— Истина је, месере, да је Риналдо мој муж и да ме је ноћас затекао у Лазариновом загрљају, у којему сам из силне и искрене љубави према њему проборавила много пута; и ја то нећу одрећи никада. Знам, као што знате и ви, да закони морају важити за свакога подједнако и бити израђени уз пристанак свију оних на које се односе. Међутим, то не важи за тај закон, јер он ограничава слободу само оних јадних жена које могу да кудикамо боље од мушкараца задовоље мноштво; осим тога, за тај закон, када је он доношен, не само што свој пристанак нису дале жене, него чак ни једна од њих није била питана ни за савет, те се он стога може назвати неправедним. Према томе, до вас стоји да га извршите на уштрб мога живота и своје душе; али молим вас да ми, пре него што изречете пресуду, учините једну милост, и то ову: да упитате мога мужа, да ли му се нисам без противљења подавала свакада кад год је то њему било драго.

И не сачекав да га судија упита, Риналдо одговори да је она увек, кад год би јој се обратио, испуњавала сваку његову жељу.

— Пошто је он, — настави одмах жена, — свакада од мене добијао оно што му је било потребно и што је желео, онда вас ја питам, господине судијо, шта је требало и шта треба да чиним с оним што ми преостане иза њега. Зар да то бацим псима? Није ли много боље да тиме услужим једног племенитог човека, који ме воли више него себе, него да допустим да то пропадне или да се уквари?

На то суђење тој тако отменој и чувеној дами беху дошли готово сви праћански грађани; па када су чули то њено занимљиво питање, они прснуше у смех и једногласно повикаше да она има право и да је рекла истину. И пре него што су се разишли, ти грађани, по судијином предлогу, закон ублажише утолико да она његова одредба о

прељуби важи само за оне жене које своје мужеве изневеравају за новац.

И тако Риналдо изиђе из суда сав постиђен због свога глупог подухвата, а жена се весело и радосно врати својој кући увенчана славом.

ПРИЧА ОСМА.

Фреско посаветује своју синовицу да се не гледа у огледалу, ако јој је непријатно, као што је говорила, гледати одвратне личности.

Филостратова прича је упочетку, судећи по румени која је обливала образе свих дама, у њиховим срцима помало изазивала стид; али, затим су оне поглéдале једна у другу и, једва угушујући смех, смешкајући се слушале је и даље. Чим је пак Филострато причање завршио, краљица се обрати Емилији и заповеди јој да настави. Ова отпоче уз дубок уздах, као да се из сна пренула:

— Пошто ме је, дражесне даме, дуго премишљање било одвело у велику даљину, ја ћу, да бих се одазвала жељи наше краљице, своју дужност испунити много краћом причом него што бих то учинила да сам духом била овде. Причаћу вам о глупој заблуди једне младе девојке и како је она могла да из заједљиве шале свога стрица извуче добар наук, да је била у стању да њега разуме.

Дакле, неки Фреско да Челатико имао је једну синовицу, коју су из милоште називали Ческа и која беше девојка доста лепа и стасом и лицем, али не попут анђеоских лепотица какве смо много пута виђали. И она је себе сматрала толико савршеном и узвишеном да јој је у крв било прешло да на свакоме, и на мушко и на женску, нађе по какву замерку, а није запажала да је и сама била несносна, уображена и заједљива и да јој нико ни у чему није могао да угоди. Уз то беше толико поносита да би то било нешто претерано и онда да је била из краљевског дома Карла Великога. Кад год би ишла улицом, пренемагала се толико да је само прћила усне и прстима зачепљавала нос, као да јој свако кога види или сретне заудара на нешто. Али, да не бисмо набрајали све њене друге ружне особине, испричаћемо овај догађај.

Једнога дана врати се она кући, где је већ био Фреско, па затим, сва натмурена, седе крај њега и стаде да јетко брекће. Стога је Фреско упита:

— Шта ли то значи, Ческа, што си се данас, када је празник, тако брзо вратила кући?

— Дабогме да сам се вратила брзо; а то сам учинила стога што по моме мишљењу никада у овоме граду није било онако несносних и досадних мушких и женских створења као што их беше данас. Та улицом не прође нико ко ми не би био одвратан као куга. И ја не верујем да на свету има женског чељадета коме би било досадније него мени гледати одвратна и несносна створења; и да их не бих морала гледати, журно сам се вратила кући.

Фреско, коме беше мрско то гадно надимање његове синовице, рече јој:

— Пошто су ти, драга моја, те несносне особе, као што велиш, толико много одвратне, онда немој никада више, ако си рада бити задовољна у животу, да себе гледаш у огледалу.

Али, она, пошто је била шупља као трска, а мислила да је по мудрости равна Соломону, не разумеде Фрескове речи боље него што би их разумела овца, него му одговори да ће се у огледалу и даље гледати као и све њене другарице.

И тако остаде исто онако глупа као што је и била, и глупа је још и данданас.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Гвидо Кавалканти једном духовитом досетком доскочи неколицини фиорентинских племића, који су хтели да га насамаре.

Када је краљица видела да је Емилија завршила своје причање и да је остајало да прича још само њој и Дионеу, овоме као последњем по реду, она отпоче овако:

— Премда су ми данас, дражесне даме, у два маха из уста узете приче које сам хтела да причам, ипак ми је остала још једна, чији је завршетак толико значајан да досада можда није причано ништа што би томе било слично.

Треба, дакле, да знате да је у старо време у нашем граду било веома лепих и похвалних обичаја, којих је данас нестало, захваљујући грабљивости што се градом проширила заједно са богатством, те их све истребила. Један од тих обичаја био је и тај што су се племићи из појединих крајева Фиренце скупљали на разним местима па образовали друштва, која су се ограничавала на известан број чланова и у која су примани само људи који могу сносити потребне трошкове. И онда би данас један, сутрадан други, и тако редом сваки од њих у одређени дан приредио гозбу за цело друштво. На тим гозбама би они доста пута угошћавали стране племиће, када би који од њих наишао у Фиренцу, а и многе своје сугрђане. Затим, бар по једном у години, приликом важнијих свечаности, обукли би се подједнако, па заједно пројездили градским улицама, а понекипут приредили би витешке игре, нарочито о великим празницима или када у град стигне радостан глас о каквој победи или о чему другом.

Једно од таквих друштава имао је и месер Бето Брунелески; и тај Бето и његови другови трудили су се, колико год су могли већма, да за члана свога друштва добију месер-Гвида Кавалканте деи Кавалканти, а то стога што је Гвидо, поред тога што беше један од најбољих логичара на свету и одличан познавалац природних наука (мада је друштво за тако што слабо марило), био необично велики весељак, љубазан и речит човек и у свему што приличи витезу бољи него ико други. Али, месер-Бету није никако полазило за руком да њега придобије, те је он, као и његови другови, држао да је то стога што се Гвидо, који се покаткада удубљивао у премишљања, беше сасвим повукао од дружења са људима. Па како се донекле придржавао епикурејских начела, прост свет је говорио да он тим својим премишљањем тежи наћи доказ да нема бога.

Једнога дана када је Гвидо, по своме обичају, из врта Сан-Микела преко шеталишта Адимари био дошао до цркве Сан-Ђованна, око које је тада било много великих мраморних гробница, које су данас све крај Санта-Репарате, те се обрео између ступова од порфира и споменутих гробница, пред затвореним црквеним вратима, преко трга Санта-Репарате дојезди тамо месер Бето са својим друштвом: и када међу гробовима угледаше Гвида, они рекоше:

Шести дан. *Прича десета.*

— Да му приђемо, па да га мало пецнемо.

И потеравши коње, они га, шале ради, пре него што их беше спазио, опколише као да на њега врше препад, а затим стадоше да му говоре:

— Гвидо, ти не пристајеш да ступиш у наше друштво. Добро. Али, када будеш доконао да бог не постоји, шта ћеш чинити после тога?

Видећи да је опкољен, Гвидо им одмах одговори:

— Овде, у својој кући, господо, можете ви мени рећи што год вам је драго.

И чим је то изговорио, спусти руку на једну прилично високу гробницу, па затим, онако лак и чио као што беше, преко ње пребаци се на другу страну и отиде својим путем.

Ћутећи и забезекнути, стадоше они да погледају један у другога, а затим рекоше да је он глуп човек и да оно што је рекао нема никаквог смисла, пошто је то место њихово исто онолико колико и његово и других грађана. Онда се месер Бето окрену к њима и рече им:

— Глупи сте ви, пошто њега нисте разумели. Он је нас оним својим речима насамарио да не може бити жешће. Поразмислите добро, па ћете то видети. Ове гробнице су куће покојника, јер у њима бораве мртваци. И тиме што је рекао да су оне наша кућа, хтео нам је казати да смо ми и друге незналице, у поређењу са њим и осталим учевним људима, гори од мртваца, те да смо, према томе, у својој кући.

Па пошто је затим сваки од њих, на своју срамоту, разумео оно што им је казао Гвидо, они њега више нису задиркивали; а месер-Бета су отада сматрали за разборита и оштроумна племића.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Калуђер Чипола обећа герталдским сељацима да ће им показати перо анђела Гаврила; али, када уместо пера у својој кутији нађе угљевље, рекне им да је на том угљевљу испечен свети Лаврентије.

Пошто свако из дружине беше испричао своју причу, Дионео виде да је на њега дошао ред да прича; стога он не хтеде чекати на свечану заповест, него ућутка оне који су хвалили духовиту Гвидову досетку и отпоче:

— Иако имам право, дражесне даме, да причам што је мени драго, ипак данас не желим да отступим од предмета о којему сте све ви веома лепо говориле, него ћу да пођем вашим стопама и да вам покажем, како је лукаво један од калуђера из реда светог Антонија оштроумном досетком од себе отклонио срамоту што му је беху припремила два млада човека. Ако бих ја, да бих своју причу испричао што опширније, ћу мало више развукао, то вам неће ниуколико сметати, пошто је сунце, као што видите, још на средини неба.

Черталдо је, као што сте могли да чујете, варошица у долини Елзе, у близини нашега града, и у њој су, премда је мала, живели многи племићи и имућни људи. Па како је у томе месту увек било добре паше, један калуђер из реда светог Антонија обично је сваке године на дуже време долазио тамо, да прикупља милостињу што су му је давале будалчине. Звао се брат Чипола,* и у Черталду је био веома омиљен, не можда толико због свога имена (у том крају рађа најбољи црни лук у целој Тоскани), колико због своје побожности. Тај брат Чипола био је човек малога раста, риђе косе, весела лица и највећи обешењак на свету; уз то је, премда немађаше никаквог знања, умео говорити одлично и духовито, тако да би онај ко га није познавао њега сматрао не само за великог говорника, него за правог Цицерона или можда за Квинтилијана, и он је са свима у том крају био кум или пријатељ.

По своме обичају, дође он тамо и опет, и то око половине августа; и када су једне недеље изјутра сви добри људи и жене из околних села били на служби у парохиској цркви, он у погодном часу изиђе пред њих и рече им:

— Браћо и сестре! Ваш је обичај, као што знате, да сваке године сиромашним службеницима светог Антонија пошаљете извесну количину свога јечма и своје пшенице, неко више, неко мање, према својој могућности и побожности, како би свети Антоније заштитио ваша говеда, вашу магарад и ваше овце и свиње. Осим тога, многи од вас уобичајили су, нарочито они који су уписани у наше братство, да положе онај мали износ у новцу који дајете једном у

* Cipolla = црни лук.

години. Да би се ти дарци прикупили, мене је овамо упутио мој старешина, пречасни господин игуман; према томе, уз божји благослов дођите овамо у три часа по подне, када чујете звона, те ћу вам ја, као и обично, одржати проповед и дати вам крст на целивање. Осим тога, ја ћу вам, пошто знам да сте сви ви веома одани светом Антонију, показати једну светињу што сам је преко мора донео из свете земље. То вам је једно перо из крила анђела Гаврила, које је он оставио у соби свете деве Марије, када је у Назарет дошао да јој донесе благу вест.

И после тих речи он заћута и пређе на богослужење.

Међу многобројним светом, који је био у цркви докле је Чипола то говорио, налазила су се два веома лукава младића, од којих се један звао Ђовани дел Брагониера, а други Бјађо Пицини. Пошто су се међу собом сити насмејали светињи брата Чиполе, њих двојица одлуче да му, премда су били његови пријатељи и у његовом друштву, тим пером приреде мало шале. Дознавши да ће брат Чипола тога јутра бити на доручку код некога свог пријатеља, они изиђу на улицу и пођу у гостионицу у коју он беше отсео, па се путом договоре да Бјађо тамо причањем заговара Чиполиног слугу, а да Ђовани дотле међу калуђеровим стварима потражи оно перо и узме га, како би потом видели шта ће он о њему рећи народу.

Брат Чипола је имао једног слугу, Гучиа, кога су неки звали Гучио Балена (кит), неки Гучио Имбрата (прљавко), а неки Гучио Порко (свиња); и тај човек беше тако зао да ни сам Липо Топо одиста није могао никада нацртати нешто одвратније од њега. Брат Чипола је имао обичај да у друштву збија шале на његов рачун и да рекне:

— Мој слуга има девет таквих особина да би свака појединa од њих, када би је имао Соломун, Аристотело или Сенека, могла да потамни све њихове врлине, свеколику њихову мудрост и светост. Замислите само какав то мора бити човек који је без икакве врлине, памети и светости и који има девет зала.

Када би га понекада упитали, каквих су то девет зала, он би, пошто их беше срочио у стихове, одговорио овако:

— Казаћу вам. Он је ленивко, прљавко и лаживко, дроњавко, алкавко и глупавко, а има и других ситнијих мана, које је боље прећутати. А најсмешније је код њега

то што у сваком месту у које стигнемо хоће да се жени и да под закуп узме кућу. И премда је сав обрастао дугом црном и прљавом брадурином, мисли да је наочит, леп и примамљив, те уображава да се све жене које га виде морају заљубити у њега, и он би, да сме, за сваком од њих јурио буктећи од страсти. Додуше, тај човек је мени од велике помоћи, јер ма ко да се са мном о чему му драго потајно разговара, он мора да чује свој део; па ако ме ко штогод упита, толико се побоји да можда нећу умети одговорити му, да одмах одговори са да или са не, како му се кад учини да је потребно.

Тога дакле човека био је брат Чипола оставио у гостионици и наредио му да пази, да нико не дира његове ствари, а нарочито његове бисаге, пошто су у њима његове светиње. Али, Гучио Имбрата, који је више волео бити у кујни неголи славуј у лугу, а нарочито када зна да је у њој каква цура, очас заборави наредбу, пошто тамо беше спазио једну гојазну, задружну, омалену, прљаву и почађавелу служавку са лицем као у протуве и са двема дојкама које су личиле на два коша за сметлиште. Стога он напусти брат-Чиполинову собу и све његове ствари, и ту, премда је то било око половине августа, седе уз ватру, те са служавком, која се звала Нута, ступи у разговор и рече јој да је он пуноправни племић и да има хиљаду и девет фонината, осим дуга који је још већи, и да уме да ради и прича боље него иједан газда. И не осврћући се на своју кукуљачу, која беше толико масна да је могла бити довољан зачин зе велики котао чорбе у Алтопашу, на свој похабани прслук, који је око врата и испод пазуха био препун прљавштине и имао више пега и шара него икада икоји огртач у Татара или Индијанаца, на своје сасвим подеране ципеле и поцепане чарапе, — он јој рече, као да је господар Кастиљона, да ће је дивно оденути, снабдети свима потребама, спасти је да више не робује туђину и показати јој пут којим ће моћи, иако није имала ништа, да дође до среће, и наприча јој још много штошта друго што је било ташто као и сви његови подухвати.

Она два младића затеку Гучина Порка занесена у разговор са Нутом. Веома се обрадовавши томе, пошто им тако беше отпало пола труда, они неузнемиравани уђу у собу брата Чиполе, која је била отворена, и одмах наиђу на би-

саге у којима се налазило перо. Чим су их отворили, они у њима нађу једну малу кутију, увијену у скупоцено платно, и у њој перушчицу из папагајевог репа, која је, како су мислили, морала бити оно перо што га је Чипола, према своме обећању, намеравао да покаже Черталдинцима. И одиста, брат Чипола могао је да тако обмањује тадањи свет, пошто мисирска разблуда још не беше прешла у Тоскану, или била је прешла само у један мали део ње, па се касније, нажалост, раширила по целој Италији. И докле је тако што у Тоскани уопште било слабо познато, у Черталду се није ни знало за то. Пошто је тамо још владало старинско поштење, ниједан Черталдинац не само што никада не беше видео кога папагаја, него ни чуо да папагаји постоје.

Задовољни тим наласком, младићи узму то перо и, да кутија не би била празна, напуне је угљевљем што га беху угледали у једном куту те собе. Затим је затворе, наново увију у платно и метну у бисаге, па се онда, веома радосни, одатле удаље са пером и стану стрпљиво чекати шта ће брат Чипола рећи када уместо пера у кутији види угаљ.

Прости људи и просте жене, који су у цркви чули да ће у три часа по подне моћи да виде перо из крила анђела Гаврила, беху се после божје службе вратили кући. Ту новост саопшти сусед суседу, кума куми, те тако одмах по ручку многобројан свет скупи се пред цркву и стане жељно чекати да види то свето перо. Пошто се добро наручао и мало проспавао, брат Чипола устане још у два и по часа, па чувши да је дошло мноштво сељака, који су ради да виде анђеоско перо, нареди своме Гучиу Имбрати да са звонцетом отиде до гостионице и отуда му донесе његове бисаге.

Гучио се са великом муком растави од кујне и Нуте и крене се ка цркви са траженим стварима. Када је тамо стигао сав задихан, јер му се трбух беше надуо од многе воде, он по Чиполиној наредби ступи на праг црквених врата и звонцетом стане звонити што је могао јаче.

Не уверивши се претходно да ли су му све ствари у реду, брат Чипола отпоче, чим је видео да се свет беше окупио, држати проповед и њоме навраћати воду на своју воденицу. Када затим дође час да вернима покаже перо анђела Гаврила, он се свечано помоли богу, скиде капуљачу, ужеже

две свеће, опрезно разви платно и из њега извуче кутију. Потом проговори још неколико речи у славу анђела Гаврила и његове реликвије и кутију најзад отвори. Видевши да је пуна угља, не посумња у Гучиа Балену, јер је држао да он тако што не би био у стању да учини, нити хтеде да га проклиње, него стаде осуђивати самога себе што је своје ствари њему поверио на чување, кад је знао да је то немаран и непоштен, лен и глуп човек. Ипак се не промени у лицу, него упре поглед и руке пут неба и изговори тако гласно да су га сви могли чути:

— Господе, нека је занавек слава твојој свемоћи.

Затим кутију затвори, окрену се народу и рече:

— Браћо и сестре! Докле сам још био веома млад, пошаље мене мој старешина у крајеве где излази сунце и заповеди ми да тражим порцуланска писма која су, иако немају никакве вредности, ипак корисниja за друге него за нас. Пођем ја дакле на пут из Венеције, прођем кроз грчко предграђе, а затим кроз краљевину Алгабрију и Багдад стигнем у Парионе, а одатле, страховито жедан, у Сардинију. Али, зашто да вам набрајам све крајеве кроз које сам лутао? Пошто сам прешао рукавац светог Ђорђа, ја дођем у Глупарију и Подвалију, земље настањене великим народима, а одатле приспем у Лагарију, где нађем много калуђера из нашег и других братстава, који су сви, у божје име, избегавали оскудицу, мало марили за туђе муке и невоље, и трошили само некован новац. Из тога краја стигнем у земљу Абруци, где свет по брдима иде у дрвеним цокулама и свиње храни њиховим цревима. Недалеко одатле наиђем на народ који хлеб носи на штаповима, а вино у торбама. Одатле дођем у Црвињак, где све реке и сви потоци теку низбрдо. Једном речи, ишао сам и ишао докле се нисам обрео у Мрљавој Индији и тамо гледао (кунем вам се овом мантијом што је имам на себи) како перје лети ваздухом, нешто што је невероватно за онога ко тако што није видео. А да је то цела истина, посведочиће велики трговац Мазо дел Сађо, који је тамо туцао орахе, па њихове љуске продавао комад по комад. Не могући наћи оно што сам тражио, ја се вратим и дођем у свету земљу, где се хладан хлеб добија за четири паре а врућ бесплатно. Ту походим високопреосвећеног оца Недирајме Кадтенедирам, заслужног патријарха јерусалимског. Из поштовања према

мантији светог Антонија, коју сам носио стално, он ми показа све реликвије што их је имао, а њих је било толико да ја, када бих хтео да их све набројим, не бих на крај дошао још за неколико миља. Али, да вас не бих оставио неутешне, навешћу вам их неколико. Најпре ми је показао прст духа светога, читав и неповређен, затим прамичак косе онога серафима што се јавио светом Франьи, па нокат једног херувима и једно ребро које се прометнуло у тело. После тога показао ми је одежде свете католичке вере, неколико зракова оне звезде што је показивала пут мудрацима с истока, једну скленицу зноја светог Михаила, који га је обливао када се борио са ђаволом, чељуст смрти која је уморила светога Лазара, и још многе друге светиње. Пошто сам му ја услужно у препису на италијанском језику дао опис падина планине Морело и неколико глава из Капрецијa, које је одавно тражио, он ми дарова једну иверчицу од светог крста, једну бочицу са неколико звукова звона Соломуновог храма, перо анђела Гаврила о коме сам вам већ говорио и једну цокулу светога Герарда виламанског, коју сам ја недавно у Фиренци поклонио његовом имењаку Герарду Бенси, великом поштоватељу тога светитеља; најзад, дао ми је мало од оног угљевља на којему је испечен великомученик Лаврентије. Све те ствари сам ја са страхопоштовањем собом донео овамо и све их имам уза се. Мој старешина није ми допуштао да те светиње икоме показујем догод се не увери да ли су оне изистинске или нису. Међутим, сада су њега неколика чуда што су их те реликвије починиле и писма, која је добио од патријарха, у то убедили, те ми је допустио да их могу показивати свакоме. Али, пошто се не усуђујем да их икоме другом поверим, ја их стално носим уза се. Ствар је сада у овоме: перо анђела Гаврила чувам ја, бојећи се да оно не би било оштећено, у једној кутији, а угљевље на којем је испечен свети Лаврентије у другој. И те кутије су толико сличне да више пута понесем једну уместо друге. То ми се, ето, десило и сада: мислио сам да сам понео кутију са пером, а сада видим да је то кутија с угљевљем. При свему том, држим да то није била омашка, него сам уверен да је сама божја воља мени ту кутију с угљевљем ставила у руке; јер овога часа паде ми на ум да се за који дан има да прослави празник светог Лаврентија. Бог је хтео да ја, показавши вам то

угљевље, у вашим душама ужежем пошту коју му дугујете, те је мене покренуо да уместо кутије са пером узмем кутију с угљевљем што га је угасила крв тога великомученика. Према томе, браћо у Христу, скините са главе капе, па побожно приступите овамо, да то угљевље видите. Али, пре свега имајте на уму то да сваки онај ко год буде у знаку крста дотакнут којим од ових угљенова, може бити уверен да га се целе ове године неће моћи дотакнути ватра а да је не осети.

И чим је то изговорио, он отпева тропар светог Лаврентија и показа угљевље. Затуцани верни, који су били испуњени највећим страхопоштовањем, јурнуше са свих страна ка брат-Чиполи и, приносећи дарове више него икада дотле, стадоше га молити да их се дотакне том својом светињом. И Чипола је угљевљем градио крстове мушкарцима на кошуљама или прслуцима, а женскадији на белим повезачама, тврдећи да се оно, као што се више пута уверио, умножи чим он заврши тај свој посао.

Ето, тако је калуђер Чипола, обележивши све Черталданце крстовима, напунио своју кесу и постидео ону двојицу младића што су мислили да одузимањем пера постиде њега. Та два младића беху такође саслушали његову проповед, па, када су видели како се извукао из шкрипца, хтели су да пукну од смеха. И чим се народ разишао, они отидоше к њему, те уз грохотан смех саопштише му шта су урадили и вратише му перо, које је њему наредне године било исто онако од користи као и тада угљевље.

Та прича беше подједнако раздрагала целу дружину, и сви њени чланови изреда смејали су се брату Чиполи, а понајвише његовом поклоничком путовању и реликвијама што их је у светој земљи видео и отуда донео. Али, када је краљица видела да је прича завршена, а са њоме заједно и њена владавина, она устаде, скиде венац са своје главе, смешећи се метну га на Дионеову и рече:

— Време је, Дионео, да и ти једном огледаш колико је то тешко владати и управљати женама. Према томе, буди краљ и владај тако да на крају могнемо похвалити твоју владавину.

Дионео узе венац и смешећи се одговори:

— Несумњиво је да сте много пута могли виђати краљеве који су омиљенији од мене, а то су шаховски краљеви. Али, ако ме будете слушали онако како треба слушати правога краља, ја ћу настати да ви своје часове проведете у највећој радости и у најлепшем уживању. Него, оставимо то настрану: владаћу како најбоље будем знао и умео.

Пошто је затим, према заведеном обичају, дозвао управника двора, он му нареди шта да се све чини за време његове владавине, па онда рече:

— Ми смо већ на разне начине, уважене даме, говорили о људским тежњама и свакојаким случајевима, тако да бих се ја, да ми малочас дона Личиска није својим речима дала материјала, морао дуго мучити докле нађем предмет за сутрашњу причу. Као што сте чули, Личиска је рекла да она нема ни једне једине познанице која је своје девиштво унела у брак; и додала је да тачно зна како су и колико пута удате жене обрукале своје мужеве. Први део њенога тврђења оставићемо настрану, а што се тиче другога дела, ја мислим да би било веома занимљиво и пријатно говорити о таком чему. Стога је моја жеља да се сутра, пошто је повод томе дала Личиска, прича о брукама што су их жене, из љубави или из беде, наносиле својим мужевима, било да су они то запажали или не.

Неколицини дама учини се да њима не би нимало приличило да причају тако што, те га замолише да задатак измени. Али, краљ им рече:

— Знам ја веома добро, уважене даме, шта сам наредио. И од те моје наредбе мене не би могло одвратити оно што бисте ви хтеле да ми наведете, јер налазим да је садање време такво да је и људима и женама допуштено да, клонећи се онога што је нечасно, говоре о свему и свачему. Зар ви не знате да су, поводом данашње изопачености, судије напустиле судове, да су закони, и божански и људски, изгубили снагу и да је свакоме дата неограничена слобода да одржи свој живот? Према томе, ако бисте ви у своме причању мало прешле границу, не ради тога да рекнете оно што се не пристоји, него зато да приредите мало забаве и уживања себи и другима, ја не видим из каквог би разлога ко могао да вам штогод замери на томе. Осим тога, ви даме у овој дружини сте од првог дана па до овога часа на своју част полагале толико да њу, по моме

мишљењу, није могло да укаља ништа од свега онога што смо говорили међу собом, као што је, како се у бога надам, ништа неће моћи укаљати ни отсада. И онда, има ли кога ко не познаје вашу часност, са чије вас стазе, као што мислим, нису могли скренути ни ужаси смрти, а камоли забавни разговори? И, право да вам кажем, када би когод дознао да сте се ви противиле да причате те лудорије, можда би помислио да ни саме нисте невине, те да стога нећете да говорите. Уосталом, указале бисте ми дивну почаст, ако сте мене, који сам био послушан свима, за краља изабрали и у руке ми дали законску силу само зато да не бисте чиниле оно што вам наређујем. Оставите се дакле тих мисли, које више приличе сићушним духовима него вама, те смислите, свака за себе, по једну лепу причу.

Када су то чуле, даме се међу собом споразумеше да учине онако како он жели. Онда краљ састанак закључи и члановима дружине допусти да се до вечере забављају како ко хоће.

Сунце беше још на великој висини, пошто је разговор био кратак; стога Елиза, када је Дионео са другим младим људима сео да игра шаха, зовну даме устрану и рече им:

— Откако смо овде, мене непрестано обузима жеља да вас једном одведем у један овдашњи крај, у такозвану Женску долину, где још никоја од вас, као што мислим, није била никада. За то нисам никако могла улучити згодну прилику; али, данас бисмо могле да то учинимо, јер до сунчевог заласка има још доста времена. Према томе, ако са мном пођете, уверена сам да ћете, када тамо стигнете, бити веома задовољне.

Даме одговорише да су приправне, дозваше једну од својих девојака и кренуше се на пут. И тек што беху превалиле нешто више од једне миље, стигоше у Женску долину. У њу уђоше једном сасвим узаном стазом, украј које је протицао бистар поточић, и видеше да је она, нарочито на оној великој жези што је владала тада, била лепша и пријатнија него што се то може да опише. И према ономе што ми је једна од њих признала касније, њено равно дно беше тако округло као да је израђено шестаром, премда је оно било ремекдело матере природе, а не творевина човекових руку. И око те равни, која је у обиму износила мало више од пола миље, уздизало се шест осредњих брегова, и на сва-

коме од њих видела се по једна зграда слична лепом замку. Обронци тих брегова низали су се степенасто до равни попут седишта у позоришту, која су од највиших до најнижих поређана тако да се све већма сужава њихов круг. И ти обронци су, уколико беху окренути југу, били препуни винове лозе, маслина, бадема, трешања, смокава и других воћака, тако да ни један једини педаљ земље не беше остао неискоришћен. Обронци пак са северне стране беху обрасли храстовима, јасеновима и другим високим дрветима. Долина, међутим, у коју је водио једино онај пут којим су у њу ушле даме, била је начичкана јелама, чемпресима и овде-онде боровима, у групама распоређеним тако лепо као да је то дрвеће ту посадио највећи вештак у томе послу; и ма колико да се уздизало високо, сунце својим зрацима је ретко када могло озарити целу ту раван, која је сачињавала једну једину ливаду препуну најнежније траве, прошаране пурпурним и другим цветићима. И оно што је причињавало нимало мање уживање био је један поточић, који је из једне удољице између два од тих брегова јурио преко степенасто сложеног стења са заглушним жубором и око себе расипао толико сјајан прах да је из даљине изгледао као жива иштрцавана у сићушним капљицама из добро набивене штрцаљке; и стигав доле у малу раван, он је лепим коританцем веома брзо текао до њене средине и ту образовао мало језерце, слично рибњацима, каква понеки грађани израђују у својим вртовима. Дубина тога језера била је толика да је оно човеку досизало до груди, а његова вода, у којој не беше никаквих примеса, била је потпуно бистра, те се видело његово дно, покривено најситнијим шљунком, тако да је онај ко је беспослен и ко би то хтео да чини, могао избројати поједине његове камичке. И ко би у ту воду завирио, видео би не само дно, него и многобројне рибе, које се у њој праћакају и јуре тамо и овамо, што је било и занимљиво и дивно. Затим, језерце бејаше окружено само ливадом, која је на оним местима била утолико бујнија уколико је више на њима добијала влаге од њега. Претеклу воду прихватало је друго једно коританце, те је она из долине излазила отичући у нижи крај.

Када су целу долину обишле и надивиле се лепоти тога предела, даме одлучише, ни најмање не страхујући да би их ко могао видети, да се, зато што је била велика вру-

ћина, у том језеру окупају и расхладе. Заповедивши својој девојци да остане на стази којом су дошле и да пази да ког год не наиђе, свих шест се свукоше и уђоше у воду, која је њихова тела прикривала исто онако као што танано стакло прикрива румену ружу. Па како се језерце, када су ушле у њега, није било узмутило ни најмање, оне стадоше да тамо и овамо јуре по њему за рибама и да их, пошто оне нису имале где да се склоне, хватају рукама. Неколико их и ухватише те се њима позабавише. Затим, када им се учинило да је време да се врате кући, обукоше се и лаганим кораком, непрестано разговарајући о долини и њеној лепоти, кренуше натраг. Стигоше зарана до палате и младе људе затекоше где још играју шаха на истом месту на којему их беху оставиле. Памшинеја им смешећи се рече:

— Данас смо вас ипак преварile.

— Како то? — рећи ће Дионео. — Зар ви тако што почињете чинити пре него што сте о томе говориле?

Памшинеја рече:

— Да, господине, — а затим исприча одакле иду, како изгледа долина, колико је удаљена и шта су тамо чиниле.

Када је краљ чуо да је то лепо место, он зажеле да га види, и стога нареди да се одмах донесе вечера. Пошто је дружина у највећој веселости повечерала, тројица младића напустише даме и отидоше у долину, у којој ни један од њих није био никада дотле. Видевши колико је она лепа, они дођоше до закључка да на свету нема лепшег краја него што је тај. Пошто су се окупали и обукли, младићи се, видећи да је прилично касно, вратише кући; тамо затекоше даме где уз Фијаметину песму играју коло. По завршеној игри, млади људи поведоше разговор о долини и, као год и даме, веома похвално се изразише о њој. Стога краљ дозва управника двора и заповеди му да се све припреми и у долину однесе заједно са креветима, на којима би човек могао да уподне спава и одмори се. Затим нареди да се донесу слаткиши и вино. Дружина се мало поткрепи, па онда, по краљевој заповеди, спреми се за играње. Затим се краљ обрати Елизи и љубазно јој рече:

— Лепа девојко, ти си данас мени указала част предавши ми круну, а ја теби указујем ту што ти поверавам певање песме; стога отпевај једну коју ти хоћеш.

Смешећи се, Елиза одговори да ће то учинити од свег срца, па својим умиљатим гласом отпоче:

Ступих у бој с тобом, цура смерна, млада,
Слатка мира жељна, после боја бурна
Положих оружје пуна дивних нада,
Да ћу бити срећна, штићена, сигурна;
Тиранине подли, победниче груби
Устреми се на ме, на душу што љуби
С оружјем и снагом — ко над неким врагом.

У гврсте ме кврге и окове стави
И пусти ме оном који смрт ми спрема,
Облише ме сузе, бол ми душу зави —
Постах жртва силе што милости нема.
Обори ме, сруши свим снагама својим
У гуду се питам: како још постојим?
Нити суза кријем — потоком их лијем.

Залуд ветар гежње моје га дозива,
Ни да гује за ме, а мој бол му годи
И свакога гаса све то грубљи бива —
Смрт призивам залуд да ме собом води.
Дајем да ме јоште обмањују људи,
Пуштај ме из канџа победниче худи.
Помози ме саму — да не грем у сраму.

Нећеш ли ме решит' бола што ми сазда,
То раскини ланце што их нада заге,
Што си срце моје на ме љуто вазда?
Саслушај ме, гујем, ти кукаш све јаче
Поуздање опет у теби се буди —
Наредићу болу да напусти груди.
У жаркоме цвећу допашћу с', успећу.

Елиза ту своју песму заврши уз болан уздах. Додуше, сви изреда чудили су се садржини њене песме, али нико није могао назрети због чега она пева тако. Међутим, краљ, који је био добро расположен, дозва Тиндара и заповеди му да донесе своје гајде, те се уз њене звуке играло још дуго. Ну, како беше превалио већи део ноћи, краљ позва све чланове дружине да иду на спавање.

ЗАВРШАВА СЕ ШЕСТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

СЕДМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА,

КАДА СЕ, ПОД ВЛАДАВИНОМ ДИОНЕА, ПРИЧА КАКО СУ ПОЈЕДИНЕ ЖЕНЕ, ИЗ ЉУБАВИ ИЛИ ИЗ НЕВОЉЕ, ВАРАЛЕ И СРАМОТИЛЕ СВОЈЕ МУЖЕВЕ, БИЛО ДА СУ ОНИ ТО ЗАПАЖАЛИ ИЛИ НЕ.

Већ је с истока било нестало свих звезда, осим Данице, која је кроз беласаву зору још блистала, када управник двора устаде и са својим многобројним пртљагом крену се у Женску долину, да тамо припреми све онако како му је његов господар препоручио и заповедио. Након кратког времена по његовом одласку скочи на ноге и краљ, кога беше пробудила бука слугу и теглеће стоке, па нареди да се пробуде и гланови дружине. Још су се благо кроз ваздух пробијали сунчани зраци, када су се сви кренули на пут, и још никада славуји и друге птице нису, како им се чинило, певали толико весело као тога јутра; и праћени њиховом песмом, стигоше они у Женску долину, где их дочека још много више певачица, тако да им изгледаше да се оне радују њиховом доласку. Када су је целу обишли и разгледали, она им се учини лепша него што им се учинила јучерашњег дана предвече, стога што је тај преподневни час био више у складу са њеном лепотом. Поткрепивши се добрим вином и слаткишима, они отпочеше, да их не би постиделе птице, певати и сами, а уз њих и долина понављајући својим одјеком њихове песме, којима су се птичице, готово хотећи да се са њима такмиче, придруживале са новим и слатким мелодијама.

Кад је дошло време ручку, столови су постављени испод ловорова и других хладовитих дрвета, украј лепог језера, па су сви поседали на места која им је краљ одредио; и онда су ручајући гледали како рибе језером плове у великим јатима, те их је тај призор покретао не само на посматрање него и на разговор. Пошто су ручали и пошто су столови били распремљени, они стадоше, још раздраганији него раније, да певају и опет. Како су на више места биле понамештане постеље, које довитљиви управник двора беше снабдео завесама од франачког сержа, свако је, ко год је желео, смео да са краљевим допуштењем прилегне да спава,

а онај ко спавати није хтео могао је да по драгој му вољи изабере какво међу њима уобичајено забављање.

Када су поустајали и када беше дошло време да се пређе на причање, они недалеко од места на којем су ручали, а у близини језера, поседаше на сагове, разастрте по леднини, и онда краљ заповеди да отпочне Емилија. И она уз весео осмех отпоче овако:

ПРИЧА ПРВА.

Ђани Лотеринги чује ноћу куцање на вратима своје куће; он пробуди своју жену, и она га стане уверавати да је то авет. Они јој изговоре једну изреку, те куцање престане.

— Мени би било веома драго, господару, да сте ви заželели да когод други, уместо мене, отпочне тако леп предмет као што је тај о којему треба да говоримо. Али, пошто сте ради да ја охрабрим друге даме, учинићу то од свег срца. И тако ћу се ја, миле даме, потрудити да вам испричам нешто што вам може корисно послужити у будућности. Наиме, ако су све жене овако плашљиве као ја, а нарочито ако се плаше авети — за коју, бог ми је сведок, не знам ни шта је она, као што то не знају ни моје другарице и пријатељице — ви ћете, ако добро утувите моју причу, научити једну свету и изврсну изреку, која има ту моћ да авет одагна.

У Фиренци, у улици Сан-Бранкациа, живео је некада један ткач, који се звао Ђани Лотеринги и који је у своме занату био више вешт него што у другим стварима беше паметан. Како се увек држао скромно, неколико пута биран је за старешину певачке дружине Санта-Марије-Новеле, те је над њом водио надзор, а вршио је и друге сличне послове, због чега је себе веома ценио. Имао је и право на то, јер је као имућан човек често калуђерима приређивао добре ручкове и вечере. Па како су калуђери уз то од њега овда-онда добијали по пар чарапа, по коју мантију или капуљачу, они га науче многим лепим молитвама и даду му на италијанском језику Оченаш, песму светог Алексија, плач светог Бернарда, похвалну песму дона-Ма-

тилде и сличне тричарије, које је он необично волео и веома марљиво чувао ради спаса своје душе.

Дакле, Ђани је имао лепу, заносну жену, мона-Тесу по имену, кћер Манучиа Кукулиа, која је била паметно и препредено створење. Како је та мона Теса, која је знала колико је припрост и безазлен њен муж, била заљубљена у Федерига ди Нери Пеголоти, лепа и млада човека, она му преко своје служавке поручи да к њој дође на лепо пољско добро што га је Ђани имао у Камерати. На томе добру проводила је она цело лето, а Ђани би тамо долазио само понекипут на вечеру и преноћиште, па се сутрадан враћао у своју радионицу или ка члановима своје певачке дружине.

Федериго, који је за тим веома жудео, отиде заказаног му дана увече у летњиковац, где је, пошто Ђани те вечери не беше тамо дошао, могао да потпуно безбрижно са женом вечера и спава. Лежећи у његовом загрљају, она њега те ноћи научи неких шест црквених песама свога мужа. Па како ни она ни Федериго нису желели да им то буде и прва и последња ноћ, њих двоје се, тежећи да непрестано не потрзавају служавку, договоре овако: да он свакога дана, када год буде са свога имања ишао или се враћао на њега, које се имање налазило мало подаље на једном узвишенијем месту, погледа у виноград до њене куће, где ће видети на једном коцу лобању од магарца, те да, ако би та лобања њушком била окренута ка Фиренци, без бриге и страха дође к њој и да, ако би врата била затворена, трипута закуца, па ће му их она отворити; види ли пак да је њушка лобање окренута ка Фиезолу, нека не долази, јер је тада Ђани код куће. И оставши при том договору, они су се састајали често.

Али, једне вечери, када је требало да Федериго и опет дође да са мона-Тесом, која беше испекла два угојена копуна, повечера и спава, деси се да Ђани, који то вече није очекиван, наиђе касније него обично. Жени је то било веома непријатно, те са њиме поједе по комадић сухога меса, које је била узгред скувала, а служавци нареди да она два печена копуна увије у чист, бео чаршав и са повише јаја и боцом доброг вина однесе у врт, у који се моглоући а да се не пролази кроз кућу, па да све то метне под једну брескву, што се налазила на крају ледине. Како је била

веома озлојеђена, жена беше заборавила служавци рећи да Федерига сачека и каже му да је Ђани код куће и да он узме оне ствари из врта.

И тек што су мона Теса, Ђани и служавка били легли, дође Федериго и тихо закуца на кућна врата, која су била у толикој близини собе да Ђани то чу одмах. То куцање беше чула и жена, али правила се да спава, бојећи се да Ђани не би штогод посумњао. После неколико тренутака, Федериго закуца по други пут; зачудив се томе, Ђани жену гурну и рече:

— Чујеш ли, Тесо? Чини ми се да неко куца на наша врата.

Жена, која то беше чула боље него он, направи се да се пренула из сна и рече:

— Шта кажеш?

— Кажем, — одговори Ђани, — да неко куца на наша врата.

Жена рече:

— Куца? Авај, Ђани, зар ти не знаш шта је то? То је авет, од које ме је ових дана хватао ужасан страх. Кад год бих је чула, ја сам покривала главу и нисам смела да је откријем догод не сване.

На то ће јој Ђани:

— Та остави се тога, жено; не бој се ништа. Ја сам малочас, када смо пошли да легнемо, очитао *Te lucis, interata* и много других добрих молитава и уз то сам постељу са краја на крај освештао у име оца, сина и духа светога, те се немамо бојати ничега, јер нам та авет, и поврај све своје моћи, не може нахудити нимало.

Али, бојећи се да Федериго штогод не посумња и да са њоме не раскине, жена одлучи да му до знања даде да је Ђани код ње, те своме мужу рече:

— Добро, мужићу, причај ти што год ти је драго; али, што се мене тиче, ја се нећу осећати мирном ако ту авет бајањем не одагнамо још вечерас, докле си ти овде.

Ђани рече:

— Каквим бајањем?

Жена му одговори:

— Знам ја веома добро каквим. Када сам прекјуче била у цркви на исповедању, једна од оних пустињакиња, које су праве светитељке, видевши ме онако усплахирену, као

што сам била, научи ме једној светој и изврсној изреци и рече ми да је она, пре него што ће отићи у пустињу, њу више пута примењивала, и да јој је та изрека свакада помагала. Међутим, ја се, пошто сам увек сама, нисам усуђивала да је огледам; али, када си већ ту ти, хајде да је огледамо заједно, те да тако одагнамо авет.

Ђани пристане на то, и онда њих двоје устану из постеље и тихо се упуте вратима, иза којих је, већ прилично узнемирен, непрестано још стојао Федериго. Када су дошли до њих, жена Ђаниу рече:

— Пљунућеш кад год ти ја то рекнем.

— Добро, — одговори Ђани.

Жена отпоче бајање и рече:

— Авети, авети укруђеног репа, беж' одавде са њим, напасти слепа. Отиди у врт тамо где бресква стоји, где ћеш наћи измет кокошака мојн'. Узми боцу са вином и грлић на уста стави, па мене и мога Ђаниа на миру остави.

Потом рече свом мужу:

— Пљуни, Ђани!

И Ђани пљуну.

Федериго, који је стојао иза врата те све то чуо, одмах угуши љубомору и, покрај све своје озлојеђености, једва се уздржа да не прсне у грохотан смех; а када је Ђани пљунуо, он тихим гласом рече:

— Дабогда испљувао све зубе!

Обајавши тако трипут авет, жена се са мужем врати у постељу. Федериго пак, који је, надајући се да ће вечерати код ње, био остао без вечере, отиде у врт, пошто беше разумео њене речи, и тамо испод бресквe нађе два печена копуна, јаја и вино, те све то однесе кући и добро се навечера. И кад год би се после тога састао са Тесом, њих двоје би се слатко смејали ономе бајању.

Неки причају да је жена магарећу лобању била правилно окренула у правцу Фиезола, али да је туда мало касније прошао неки сељак, који је ту лобању лупио штапом, тако да се она окренула према Фиренци, те да је Федериго к жени дошао, држећи да га је позвала, и да је она те ноћи изговорила ове речи: »Авети, авети, магарећу главу не окренух ја, него неко други, убио те бог; остави на миру мене и Ђаниа мог«, па да је он отишао и остао без вечере и без конака.

Међутим, једна старица, моја сусетка, причала ми је да је и једна и друга прича истинита; али, да се оно што се наводи у овој другој није десило Ђаниу Лотеринги, него другом једном човеку, неком Ђаниу ди Нело, који је становао код капије Сан-Пиетра и који није био нимало мањи звриндов од Ђаниа Лотеринга.

Било како му драго, ове две изреке имају особиту моћ у таквим стварима, као што сте сада чуле. Стога их упамтите, јер ће вам можда и једна и друга некада бити од користи.

ПРИЧА ДРУГА.

Пошто се Перонели кући врати муж, она свога љубавника метне у једно буре. Муж јој каже да је за то буре довео купца, а она му одговори да га је продала једном човеку, који је у њега ушао да види да ли је читаво. Тај човек из бурета изиђе и мужа покрене да то буре очисти и однесе његовој кући.

Уз срдачан смех би прихваћена Емилијина прича, и сви изреда похвалише изреку као изврсну и свету, после чега краљ нареди да причање настави Филострато. И овај отпоче:

— Толико су многобројне поруге, драге моје даме, што вам их приређују мушкарци, а нарочито мужеви, да ви, када се деси да понека од вас коју од њих приреди своме мужу, морате да не само будете задовољне што је до тога дошло или што сте то доживеле или чуле, него и да свуда идете и свакоме о томе причате, како би људи осетили да, ако и сами тако што умеју да чине, то умеју чинити и жене; и пошто они дођу до тога сазнања, за вас је то само корисно; јер када човек зна да и други може доскочити њему, он неће олако зажелети да га вара. Ко би дакле посумњао да ће оно што ћемо данас причати бити за мушкарце, када то дознају, јак разлог да се обуздавају у својој тежњи да вам наносе поруге, пошто они из тога причања могу видети да бисте и ви умеле да, ако само хоћете, поруге наносите њима? Стога сам ја наумио да вам испричам шта је једна млада женица, премда је била из нижег сталежа, приредила своме мужу, да би себе извукла из шкрипца.

Пре кратког времена беше се у Напуљу неки сиромашак оженио једном лепом, дражесном девојком, која се звала Перонела. И њих двоје су живели скромно, како су знали и могли, од оно неколико гроша што су их зарађивали заједно, он као зидар, а она предивом. Једнога дана угледа Перонелу један млад кицош, па, како му се она допадне, заљуби се у њу и, упорно јој се удварајући, постигне да се она заборави. Да би се могли састајати, договоре се да он, пошто је муж свако јутро устајао рано да иде на рад или да рада тражи, гледа кад ће овај изићи напоље, па да, по његовом одласку из улице Аворио, која је махом била пуста и у којој су супружници становали, уђе к њој у њихов стан. И тако су се састајали често.

Али, у току времена, једнога јутра деси се то да се Ђанело Стрињарио, како се звао тај млади кицош, који је по мужевљем одласку био ушао у стан, још забављаше са Перонелом, када се муж, противно своме обичају, врати својој кући. Па пошто врата нађе закључана, он на њих закуца и за себе стаде да говори:

— Нека ти је вечна хвала и слава, господе! Јер, иако је твоја воља била да будем сиромах, бар си ме утешио тиме што си ми дао добру и поштену жену. Гле ти само, како је она, чим сам ја отишао, закључала врата, да се когод не би увукао да је напаствује.

Када је Перонела запазила да је наишао муж, кога је познала по његовом начину куцања, она рече:

— Јао, Ђанело мој, ја сам пропала! Ето где ми се вратио муж, бог га убио! Не знам шта то може да значи, пошто он никада још није тако рано долазио кући. Можда те је видео када си улазио. Али, шта је да је, дед да одмах, ако бога знаш, уђеш у оно отворено буре, а ја идем да му врата отворим, па ћемо видети због чега је дошао.

Ђанело бржеболе уђе у буре, а Перонела отиде до врата и отвори их, па онда рече своме мужу, погледавши га мрко:

— Шта ли те је то могло навести да се вратиш тако рано? Чини ми се да си ти рад да данас пландујеш, пошто си кући донео свој алат. Ако ти будеш и отсада чинио тако, од чега ћемо да живимо, одакле ћемо долазити до насушног хлеба? Мислиш ли ти да ћу ја допустити да залажеш моју сукњу и друге моје дроњке? Та ја дан и ноћ непре-

стано предем, тако да ми је месо почело отпадати око ноктију, како бих могла зарадити бар толико да можемо купити уља за жижак! Човече, човече, све ми се сусетке чуде и потсмевају ми се што се мучим овако. А ти ми се климајући рукама враћаш кући онда када би требало да радиш!

И после тих речи, она бризну у плач, па затим настави:

— Тешко мени јадној и несрећној! У какав ли сам се зао час родила, кад сам доживела ово! Могла сам да се удам за кога вредног, честитог младог човека, а нисам то хтела, него сам пошла за тога ту, који не зна шта је довео у кућу. Друге жене проводе се са својим љубавницима, и свака од њих има их по двојицу или тројицу, уживају са њима и мужевима показују месец као сунце, а ја јадница, зато што сам добра, те не марим за тако што, морам да живим у беди и невољи. Упамти добро ово: Када бих хтела да те варам, ја бих лако нашла с киме ћу, јер има доста отмених, младих и имућних људи којима се допадам и који ме воле, и многи од њих нудили су ми новац или, ако хоћу, хаљине и накит. Али, ја на то не могах пристати, јер нисам кћи такве мајке. Међутим, ти ми се кући враћаш онда када треба да радиш.

Муж јој на то рече:

— Та, жено, не узбуђуј се толико, за име божје! Веруј ми да ја знам каква си ти одлична домаћица, а јутрос сам се најбоље уверио о томе. Ја сам одиста био пошао на посао; али, као што видим, ти не знаш, као што нисам знао ни ја, да је данас свети Галеон, дакле празник у који се не ради, те сам се стога овако рано вратио кући. Него, ипак сам се постарао да имаднемо хлеба за месец и више дана, јер сам овоме човеку који је, као што видиш, овамо дошао са мном, за пет сребрних форинната продао оно буре што нам је, како знаш, само сметало у кући.

На то ће Перонела:

— То је баш оно што ме једи! Ти, који као мушкарац свуда идеш те све можеш да видиш и знаш, продао си онако добро буре за цигло пет форинти, а ја, жена која се никуда не мичем из куће, видећи да нам оно смета, продадох га за седам једном човеку што је пре неколико тренутака ушао у њега, да би видео да ли је читаво.

Када је чуо те речи, муж се обрадова и човеку са којим беше дошао рече:

— Онда, пријатељу, ти можеш да идеш. Чуо си да га је моја жена продала за седам форината, а ти си ми понудио само пет.

Човек само рече: »Добро«, па отиде. Онда Перонела своме мужу рече:

— Кад си већ овде, отиди тамо, па са њим заврши погодбу.

Ђанело, који је, бојећи се за своју кожу, био приправан да побегне те је за све то време чуљио уши, искочи из бурета чим је чуо последње Перонелине речи, па онда, као да не беше запазио да се муж вратио кући, узвикну:

— Где си, добра жено?

А муж, који му већ беше пошао у сусрет, рече:

— Ево мене! Шта хоћеш?

Ђанело му одговори:

— Ко си ти? Ја тражим жену са којом сам се нагодио за ово буре.

Муж му на то рече:

— Тај посао можете свршити са мном; ја сам њен муж.

— Буре је, како ми изгледа, читаво; али, у њему сте ви, како ми се чини, држали неку густу течност, јер је цело изнутра превучено некаквом сухом кором, коју нисам могао да начнем ноктима. Зато ја њега не бих хтео узети догод се потпуно не очисти.

Тада ће Перонела рећи:

— Због таког чега не треба раскидати погодбу, јер ће га мој муж очистити цело.

Муж рече: »Добро«. И он остави настрану алат, ужеже свећу, узе стругач и поче стругати. Перонела пак погну се над буре, које није било много високо, па затим, да би видела како то муж ради, тури главу са једним раменом у отвор бурета и мужа стаде опоминьати:

— Стружи овде, састружи онде; — и: — Види, на овом месту остало је још мало.

И докле је она тако у том положају мужу давала упутства, Ђанино, који није могао, због мужевљевог доласка, да своју жељу утоли онако како је био рад утолити је, смисли да то постигне сада на једини начин који му је био

могућ. Он дакле приђе жени, која је својим телом покривала отвор бурета, те своју младалачку жудњу задовољи попут распаљених ајгира, када јуре за кобилама по пространим пољима Партије. За то време било је и буре очишћено. Он се одмаче, те Перонела извуче главу из бурета, из којега одмах затим изиђе њен муж. Онда Перонела рече Ђанелу:

— Узми ту свећу, пријатељу, па види да ли је довољно очишћено.

Ђанело завири у унутрашњост бурета и рече да је задовољан. Затим им даде седам сребрних форинти, па настаде да муж купљено буре однесе његовој кући.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Брат Риналдо спава са својом кумом. Када га њен муж затече у њеној соби, њих двоје увере га да је Риналдо детету бајањем убијао црве.

Иако се Филострато беше доста нејасно изразио о партиским кобилама, паметне даме су се ипак смејале, али правећи се да се смеју нечему другоме. Када је пак краљ видео да је прича завршена, он заповеди Елизи да причање настави и она отпоче овако:

— Емилијина прича о истеривању авети бајањем потсетила ме је, љубазне даме, на причу о другом једном бајању. И мада она није онако лепа као Емилијина, ја ћу ипак да вам је испричам, пошто ми у овом тренутку на ум не пада ни једна друга која би се слагала са нашим предметом.

У старо време живео је у Сиени један диван младић из угледне породице, који се звао Риналдо. Он је био силно заљубљен у једну веома лепу даму, своју сусетку, жену неког богатог човека, и надао се да ће, ако би му се само указала прилика да са њоме насамо поразговара, постићи оно за чим му срце жуди. Али, како такву прилику није могао да улучи, он науми да јој буде кум, пошто је дама тада била у другом стању. Стога се спријатељи са њеним мужем, изрази му своју жељу, и она му се испуни.

Дакле, пошто се тако са мадоном Ањезом окумио, Риналдо је могао да са њом слободно разговара, и он се

једнога дана усуди да јој речима открије своју жељу, коју је она била много раније прочитала у његовим очима; али, то му није помогло, премда жени беше мило што је тако штогод чула.

Након кратког времена, Риналдо се, ко зна због чега, закалуђери и, ма каква да је била паша што ју је затекао у манастиру, остане у њему. И премда упочетку, када се закалуђерио, беше донекле од себе одбацио љубав према својој куми и друге таштине, ипак се он мало касније, не скидајући мантију, врати на свеколико своје старо уживање: поче да се облачи у мантије од боље тканине, да се брижљиво кити и кинђури, да пише сонете и баладе и да чини и друге сличне ствари. Него, шта ја то причам за нашега брата Риналда? Зар има уопште гдегод калуђера који не ради тако? Пфуј, колико су то покварени људи! Њих није стид да се пред светом појављују онако гојазни, с онако набреклим црвеним образима, у раскошним халинама. И они не личе на голубове, него на охоле петлове који се кочопере са својом укруђеном крестом. Осим тога, њихове ћелије препуне су стаклениица са разним пекмезима и мастима, кутија са свакојаким колачима и слаткишима, боца и бочица са миришљавим водицама и уљима, крчага са малвасијом, грчким и другим винима, тако да то не личи на калуђерске ћелије, него на дућане са свима могућим лековима и мелемима. Затим, они се нимало не осврћу на то што је целом свету познато да болују од улога, него мисле да нико не зна да сталан пост, простија и слабија храна и трезвеност чине да људи буду сухи и мршави и уопште здрави и да, ако човек ипак од тога добије какву болест, то никада не може бити костобоља, за чије је лечење потребно испосништво, дакле живот прописан за смерне калуђере. Уверени су да нико не зна да ни свети Доминик, ни свети Фрања нису имали четири капуљаче уместо једне, и да се ти свеци нису облачили у скупоцене тканине, да би се кочоперили пред светом, него у сирову вуну природне боје, како би се сачували од студи. Али, нека би им господ бог помогао онако како то изискују оне безазлене душе што их хране!

И чим му се вратила раније жудња, Риналдо поче да и опет похађа своју куму и да, пошто је сада био срчанији, на њу навађује новим молбама. Када је видела колико је

упоран, Ањези се учини да је он лепши него што је био пре, те стаде попуштати као и све друге жене и рече му:

— Шта, брате Риналдо, зар и калуђери раде тако што?

А брат Риналдо јој одговори:

— Госпођо, чим свучем ову мантију, а то ми је лако учинити, ја сам за вас човек као што су и сви други људи, а не калуђер.

Жена развуче усне на смех и рече:

— Јао мени, па ви сте ми кум. Како би то могло да буде? Та то би било зло и наопако, и ја сам слушала да је тако што страховит грех. Иначе, да нисмо срођени кумством, ја бих вам драге воље испунила жељу.

На то ће јој Риналдо:

— Па ви сте луди, ако због тога не пристајете. Нећу да кажем да то није грех; али, колико ли има још крупнијих грехова што их бог прашта свакоме ко се покаје. Него, реците ви мени ко је у већем сродству са вашим синчићем, да ли ја који сам га држао на крштењу или ваш муж са којим сте га родили?

— У већем сродству је мој муж, — одговори жена.

— То је цела истина, — рече калуђер. — Па зар ваш муж не спава са вама?

— Спава, него шта! — рече жена.

— Према томе, — рече калуђер, — ја, који сам у мањем сродству са вашим сином него ваш муж, могу исто тако спавати са вама као и ваш муж.

Жена, која није знала логику и на коју није требало много навалживати, поверова или се направи да је поверовала да је калуђер у праву, те одговори:

— Ко би могао да одговори на те ваше мудре речи?

Затим, и поред свег кумства, она испуни његову жељу. И њу му је испуњавала често пута после тога, састајући се са њим под окриљем тога духовног сродства, тако да више нису морали страховати да ће ко штогод посумњати.

Али, једнога дана, када је калуђер дошао својој Ањези, те код ње затекао само служавку, веома лепу и дражесну девојку, он њу одмах са својим другом, који га беше допратио, посла у голубарник, да је овај тамо учи Оченаш, а сам са женом, која је у наручју држала деранчића, повуче се у њену собу; и њих двоје се у њој затворише, седоше на диван и стадоше да се шалукају. И докле су се

тако забављали, кући се најједном врати кум и тихо и полако приђе собним вратима те закуца и зовну своју жену. Када мадона Ањеза чу његов глас, узвикну:

— Пропала сам: овде је мој муж! Сад ће он видети због чега смо се нас двоје спријатељили толико.

Брат Риналдо је био свучен, то јест без мантије и капуљаче, само у прслуку. Кад је то чуо, он рече:

— Тако је. Да сам обучен, могло би нешто да се учини; али, ако му отворите, те ме овде оваквог затече, неће нам помоћи никакво извињавање.

Међутим, жени на ум паде једна срећна мисао, и она рече:

— Одмах се обуците, па, чим се обучете, у наручје узмите своје кумче и онда добро скрените пажњу на оно што ћу ја говорити, како би ваше речи биле у складу са мојима.

Муж јој не беше престао куцати, када жена одговори:

— Ево ме; идем.

Затим устаде, весела лица приђе вратима, отвори их и рече:

— Овде је, мужићу, наш кум, брат Риналдо, кога нам је сам бог послао у добар час; јер да он није наишао, изгубили бисмо свога синчића.

Када блесавко муж то чу, умало што се не обезнани, и он јој рече:

— Како то?

— Малочас, драги мој мужићу, — одговори жена, — спопаде га нека несвестица, и ја помислих да је умро. Нисам знала шта да чиним и кога да зовнем у помоћ. Али, срећом, у том тренутку стиже наш кум, брат Риналдо, па га узе у наручје и рече: »Кумо, он у себи има црве, који му се приближују срцу и који би му лако могли нанети смрт; али, немојте ви да се ни најмање плашите, јер ћу их ја бајањем све поубијати, тако да ће он, пре него што ја одем, бити здравији него што је био икада.« Па пошто си нам ти био потребан, да би очитао неке молитве, а служавка није могла да те нађе, он је своме другу, који је морао да отиде на таван наше куће, рекао да те молитве очита, а ја и он ушли смо овамо. Како пак за време бајања уз дете не сме бити нико други доли његова мати, нас двоје, ја и кум, затворили смо се овде, да нам нико не би

сметао. И он, ето, још дете држи у наручју и, како мислим, само чека да његов друг заврши молитве, а то је он, како изгледа, учинио, јер је дете већ потпуно дошло к себи.

Блесавко муж, који је у то поверовао зато што је свога синчића волео толико силно да му ни на крај памети није долазила мисао да би га жена могла преварити, дубоко уздахну и рече:

— Идем да га видим.

Али, жена му рече:

— Немој; јер би могао покварити све што је учињено; очекни, ја ћу видети да ли можеш да уђеш, па ћу те зовнути.

Брат Риналдо, који беше све то чуо и натенане се обукао, узвикну:

— Ама, кумо, је ли то кум?

Блесавко се јави:

— Ја сам, куме.

— Онда, уђите овамо, — рећи ће брат Риналдо.

Блесавко уђе, и брат Риналдо му рече:

— Ево вам вашега сина, божјом милошћу здрава, за кога сам домалочас мислио да жив неће дочекати вече. У знак захвалности господу поставите воштан киш пред икону светог Амброзија, који је својим молитвама учинио да се бог на вас смилује.

Чим је угледао оца, дечачић му радосно притрча у сусрет и, као што то обично чине деца, поче му се умиљавати. Отац га узе у наручје и стаде да га грли и љуби, као да га је повратио из гроба, и да куму захваљује што га је спасао смрти.

За то време друг брата Риналда беше служавку научио не само Оченаш него и четири молитве и поклонио јој некакву белу пртену торбицу, поклон што га је добио од неке калуђерице. Затим се, када је блесавка мужа чуо где пред вратима дозива своју жену, полако привукао до згодног места, са којег је могао чути и видети све што се тамо догађа. И пошто се уверио да се ствар свршила повољно, он уђе у собу и рече:

— Брате Риналдо, ја сам очитао оне четири молитве које сте ми наредили да очитам.

На то ће му брат Риналдо:

— Брате, ти си паметан човек и добро си свршио свој посао. Међутим, ја сам, пошто је наишао мој кум, очитао само две; али, господ бог се, нешто због мога а нешто због твога труда, смиловао те учинио да дете оздрави.

Блесавко муж нареди да се одмах донесе вина и колача, па лепо угости и почасти свога кума и његовог друга. Затим их испрати до улице и са њима се опрости. И пошто је одмах после тога набавио воштани кип, намести га, уз остале, пред икону светог Амброзија, али не онога миланског.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Тофано се једне ноћи затвори у кућу и своју жену остави напољу. Када је на њене молбе не пусти да уђе, она у бунар баци камен, као да је тобож скочила сама. Тофано истрги из куће да је спасе, а жена штукне у њу и закључа се, те њега остави пред вратима и жестоко га игрди и осрамоти.

Чим је Емилија завршила своју причу, краљ се обрати Лаури и изрази јој своју жељу да она настави причање. И Лаура без оклевања отпоче овако:

— О, Аморе, колико је силна твоја моћ! Колико си ти неисцрпан у саветима и изналасцима! Који би филозоф, који уметник из прошлости или садашњости могао да се подичи опоменама, довијањима и миговима што их ти за трен ока пружаш ономе ко иде твојим стопама! Одиста, поуке свакога другога ништавне су у поређењу са твојима, као што то довољно јасно сведоче већ испричани примери. Њима ћу ја, заљубљене даме, додати један нов о једној припростој жени, који је такав да ја не знам ко је њу други доли Амор могао научити онаквом лукавству.

Дакле, у граду Арецу живео је некада један богат човек по имену Тофано. Он се беше оженио једном веома лепом дамом, која се звала Гита и на коју је он после кратког времена постао љубоморан, ни сам не знајући због чега. Видећи то, жена га је више пута јетко питала за узрок те његове љубоморе, те како јој је он могао да наведе само најобичније и ништавне ствари, она дође на мисао да га остави да умре од онога од чега страхује. Па пошто беше

запазила да јој се удвара један по њеном мишљењу отмен младић, она стане да се са њим споразумева. И када је већ било дошло до тога да се са речи пређе на дело, жена одлучи да и за то нађе пут и начин. Како је између многих ружних склоности, што их је запазила код свога мужа, била и та да много пије, она отпочне да га због тога не само много хвали, него и да га лукаво на то потстиче. И то јој беше толико прешло у навику да га је, кад год је хтела, наводила да се опије, па га затим пијана остављала да спава и онда се састајала са својим љубавником. И она се на то мужевље пијанство ослањала толико да се, након кратког времена, стала усуђивати да љубавника не само уводи у свој дом, него и да одлази к њему и већи део ноћи проводи са њим у његовој кући, која се налазила недалеко од њене. И докле је заљубљена жена то тако чинила, бедни муж најзад запази да она, потстичући њега на пиће, не пије никада. То њему даде повода да посумња, да би то могло бити оно што је уистину и било, то јест да жена њега опија зато да, докле би он спавао, добије прилике да се сита наужива. Желећи да се увери да ли је тако, он се једнога дана потпуно уздржа од пића, а увече се и држањем и говором направи пијанијим него што је био икада раније. Жена поверује у то, те га не хтеде гонити да пије и даље, него га положи у постељу да спава, а затим изиђе из куће, као што је то више пута чинила, те отиде своме љубавнику и код њега остаде до пола ноћи. Чим је запазио да је отишла, Тофано устаде, закључа кућна врата и посади се крај прозора, како би је сачекао, када се буде враћала, и показао јој да види шта ради. И на том месту остаде докле она није наишла. Затекавши врата закључана, жена се веома збуни и стаде покушавати да их отвори силом. Тофано је то неколико тренутака трпељиво гледао, а затим јој викну:

— Узалуд се трудиш, жено! У кућу, мајци, нећеш да уђеш. Врати се тамо где си досада била и знај да под овај кров не можеш ступити догод ти ја пред твојим родитељима и сродницима не укажем част коју заслужујеш таквим својим владањем.

Жена га стаде богом преклињати да јој отвори и рече му да не долази одакле он мисли, него да је била код неке своје сусетке, пошто су ноћи дуге те не може да их пре-

спава нити осамљена преседи. Али, све то није јој помагало нимало, јер је та животиња била рада да цео Арецо дозна њихову срамоту, премда дотле нико о томе није знао ништа. Видевши да су јој молбе узалудне, жена прибеже претњама и рече му:

— Ако ми не отвориш, учинићу ти нешто због чега ћеш до своје смрти бити најојађенији човек на свету.

Тофано одговори:

— Шта ти мени можеш да учиниш?

Жена, којој Амор беше изоштрио ум, одговори му:

— Пре него што бих поднела срамоту што ми је хоћеш да нанесеш, ја ћу скочити у онај бунар тамо, па када ме у њему нађу мртву, никога живога неће бити ко не би помислио да ме је ико други доли ти у своме пијанству бацио у њега. И онда ће наступити једно од ово двоје: или ћеш морати да побегнеш у свет и да оставиш све што имаш, па да живиш у беди, или ће ти бити одрубљена глава као моме убици, што би уистини и био.

Али, ни те речи не покренуше Тофана да измени своју одлуку. Онда жена рече:

— Ја више не могу подносити ту твоју гадост. Нека ти је богом просто! Узми ову моју преслицу што је овде остављам.

И чим је то изговорила, жена јурну кроз мрак, који је био тако густ да се није видео прст пред оком, у правцу бунара, дохвати један велики камен, што се налазио крај његове ограде, па га, пошто је узвикнула: »Опрости ми, боже!«, баци у бунар. Како тај камен изазва силан пљесак, Тофано помисли да је то у бунар скочила она. Стога он узе ведро и уже, истрча из куће и јурну ка бунару, да је спасе. Жена пак, која се беше прикрила иза кућних врата, видевши га где трчи у правцу бунара, бржеболье штуче у кућу, затвори се у њу, изиђе на прозор и рече:

— Вино водом треба разблаживати докле се оно пије, а не после преконоћ.

Када то чу, Тофано виде да је насамарен. Он се журно врати вратима, па, пошто их затече закључана, позове жену да му их отвори. Она не хтеде да говори онако тихо као што је говорила дотле, него продере се из свега гласа:

— Нећеш, тако ми божјег крста, ући овамо, гадна пијанице! Сита сам ја тебе и твојих подвига. Потрудићу се да цео свет види какав си неваљалац и у које доба ноћи долазиш кући.

Тофано пак стаде у свом бесу да њу грди и да виче. Њихова вика пробуди суседе, и они устану, и мушко и женско, појаве се на прозорима и упитају шта је то било. Жена отпоче да плачући говори:

— Ова пропалица, мој муж, или ми увече дође кући мртав пијан или спава у крчми, па се кући врати у ово доба. Дуго и дуго сам ја све подносила; али, пошто то нисам могла подносити више, приредила сам му ову бруку: затворила сам му врата, надајући се да ће се тако можда да поправи.

Тофано исприча како је ствар текла уистину и њој страховито припрети. Жена пак својим суседима рече:

— Сада видите какав је то човек! Шта бисте ви рекли да сам на улици ја, као што је он, а он да је у кући, као што сам ја. Божје ми вере, ни најмање не сумњам да бисте рекли да је он у праву. Ето, по томе најбоље можете видети шта је посреди. Он каже да сам ја учинила оно што је, у шта сам уверена, учинио сам. Мислио је да ће ме уплашити тиме што је нешто бацио у бунар. Штета је што се није у њега суновратио он: тако би бар био добро разблажио оно вино којега се прекомерно напио.

Сви суседи, и мушко и женско, почну Тофана прекоревати, окривљавати и грдити га што тако ружно говори о својој жени. Након кратког времена глас о том догађају прошири се од суседа до суседа и дође до њених сродника. Они одмах похитају тамо, ухвате Тофана и жестоко га излемају, а затим, запретивши му да ће се провести још горе, покупе све женине ствари и њу одведу њеним родитељима.

Видећи како је прошао и до чега га је довела његова љубомора, сиромах Тофано, који је силно волео своју жену, обрати се неколицини својих пријатеља и замоли их да између ње и њега посредују, те тако преко њих пође му за руком да је мирно и лепо врати у своју кућу. Он јој обећа да више неће бити љубоморан и уз то јој допусти да се и даље проводи по својој вољи, али само тако паметно да он то не запажа.

Према томе, живела љубав, а доле са јармом!

ПРИЧА ПЕТА.

Љубоморни муж, прерушен у попа, исповеди своју жену. Она га слаже да воли неког свештеника и да он к њој долази сваке ноћи. Муж стражари на вратима, а љубавник к жени дође преко крова и са њом се проводи.

Пошто је Лаурета завршила своју причу и пошто су сви похвалили женино оштроумље и осудили мужевљу нискост, краљ се, желећи да се не дангуби, одмах обрати Фијамети и позва је да прихвати дужност даљег причања, и она отпоче овако:

— Ова последња прича покреће ме, племените даме, да вам причам о једном тако исто љубоморном човеку, пошто сматрам да је све оно што таквим људима учине њихове жене учињено потпуно оправдано, а нарочито онда када је љубомора безразложна. И да су законодавци о свему добро поразмислили, они би били за жене прописали исту ону казну која је прописана за онога ко бранећи себе повреди свога противника; јер љубоморни људи раде својим младим женама о глави и ревносно их гоне у смрт. Жене су целе недеље затворене у кући и заузете домаћичким пословима, а биле би раде да се, као и свако други, у празничне дане разоноде и проведу, као што се сељаци проводе у пољу, занатлије у градовима и велика господа по дворовима, као што је учинио бог, који је у седми дан отпочинуо од својих дела, и као што то изискују свети и грађански закони, који у славу бога и ради општег добра чине разлику између дана у које се ради и дана у које се човек одмара. Али, љубоморни људи неће за тако што ни да чују, него они напротив дане што су за друге жене радосни претварају својима, држећу их затворене, у веома болне и бедне: а колико и како тако што гризе те јаднице, најбоље зна она жена која је то искусила. Да бих дакле завршила, рећи ћу да за оно што жене љубоморним мужевима учине за инат њих не би требало осуђивати, него хвалити их.

Дакле, у Риминиу је некада живео један трговац, човек богат имањем и новцем, и он је био прекомерно заљубљен у своју жену, лепу и дражесну даму. Разлог тој његовој љубомори бло је једино тај што ју је много волео и сма-

трао за веома лепу и што је, видећи да се она из све снаге труди да му се допадне, помишљао да њу исто тако воле и сви други мушкарци и да се она исто тако труди да се допадне и њима — закључак до којега може доћи само зао и неразборит човек. Због те своје љубоморе, он је на њу пазио боље него што тамничари пазе на злочинце који су осуђени на смрт. Поред тога што никада није могла отићи на коју свадбу или на какву забаву или куда крочити изван куће, јадна жена се не усуђиваше ни да се кроз прозор промоли или да из ма каквог разлога поглед баци на улицу; стога је њен живот био веома бедан, и она је свој јад сносила утолико теже уколико се мање осећала кривом. Када је дакле видела да је муж вређа без икаква разлога, она дође на мисао да, ради своје утехе, ако икако могне, нађе какав начин да он за то имадне разлог. Па како није смела да стане на прозор, те према томе ни да коме пролазнику даде на знање да би од свег срца прихватила његову љубав, млада жена одлучи да, пошто је знала да у побочној кући станује један леп и дражестан младић, своју пажњу скрене на то да ли можда у зиду што растављаше обе куће нема какав отвор, кроз који би могла гледати докле тога младића не угледа онда када може поразговарати са њим и поклонити му своју љубав, ако би он хтео да је прихвати, па да потом нађе пут и начин да се с њиме састаје, те да тако свој бедни живот проводи догод ђаво не изиђе из њенога мужа. Разгледајући тај зид, када јој муж није код куће, час овде час онде, случајно спази у њему у једном куту некакву пукотину. Премда јој је, када је кроз њу провирила, било веома тешко распознати шта се налази с оне друге стране, она ипак виде да та пукотина излази у неку собу, те за себе рече: »Када би то била Филипова соба (тако се звао њен млади сусед), моја би жеља била упола испуњена.« И онда мало касније нареди служавци, која је према њој имала сажаљења, да то опрезно извиди, те тако дознаде да ту доиста сам самцит спава онај младић. Стога је често одлазила до те пукотине и кроз њу, кад год би чула да је младић у соби, тамо убацивала шљунчиће и иверке, и то је чинила докле он најзад једнога дана не приђе том делу зида, да види шта је то, и тада га она тихо зовну. Познавши њен глас, он јој се одазва, а она му, пошто јој се беше указала погодна прилика, саопшти своју

жељу. Млади човек, који се томе веома обрадовао, проширн изнутра пукотину, али тако вешто да то није могао запазити нико, и кроз њу су се њих двоје отада разговарали и једно другом стезали руке; међутим, ништа друго нису могли да учине због непрекидног стражарења љубоморног мужа.

Како су се били приближили божићни празници, жена мужа замоли да јој допусти да се првог дана Божића изјутра исповеди и причести, као што то чине и други хришћани. Али, љубоморни муж је упита:

— Шта ли си ти то толико згрешила те хоћеш да се исповедиш?

Жена му рече:

— Шта? Ти мислиш, зар, да сам ја светитељка, зато што ме држиш затворену? Ти не знаш да ја имам грехова као што их имају и сва друга жива створења; али, теби нећу да их кажем, јер ти ниси свештеник.

Те њене речи наведоше мужа да у њу посумња, те он одлучи да дозна каквих она има грехова, и у исти мах смисли како да ту ствар изведе. Стога јој одговори да јој то допушта, али да је рад да између свију цркава отиде у њихову капелу и тамо се исповеди једино њиховом капелану или свештенику којега ће јој он да означи, па да се затим одмах врати кући. Жени се учини да га је упола разумела, али она не рече ништа, него одговори да ће тако да учини.

Када је освануо Божић, жена устаде у рану зору, обуче се и отиде у цркву коју јој беше одредио муж. Устаде и љубоморни муж, отиде у ту исту цркву и тамо стиже пре ње. Пошто се беше раније о свему договорио са свештеником, он бржеболье на себе навуче једну од његових мантија са великом кукуљачом, какве обично носе свештеници, ту кукуљачу мало намаче на лице и седе иза певнице.

Када је стигла у цркву, жена позва свештеника. Свештеник дође, па, када од ње чу да је рада исповедити се, рече јој да је не може да исповеди, него да ће јој послати свога друга; и он отиде и посла јој, у зао час, љубоморног мужа. Овај дође држећи се веома достојанствено; али, премда се још не беше добро расвануло и премда је он на очи био намакао кукуљачу, жена га ипак познаде. Видевши га у мантији, она за себе рече:

— Хвала богу што се од љубоморног мужа прометнуо у попа. Али, нека! Даћу ја њему оно што тражи.

И правећи се да га не познаје, жена клече пред њега. Љубоморни господин муж беше у уста турио неколико шљунчића, да би изменио глас, како га жена не би по њему познала; иначе, држао је да се у свему другом прерушио толико добро да га није могла познати. Када се прешло на исповедање, жена попи најпре саопшти да је удата, а затим му између осталога рече да је заљубљена у једног свештеника, који сваке ноћи долази да са њоме спава. Кад љубоморни муж то чу, њему се учини да му је неко ножем пробо срце; и да га није уздржала жеља да још штогод докучи, био би прекинуо исповедање и побегао из цркве. Али, он се прибра и жену упита:

— Шта? Зар са вама не спава ваш муж?

Жена одговори:

— Да, спава, господине.

— Па онда, — рећи ће љубоморни муж, — како са вама може спавати и тај свештеник?

— Господине, — рече жена, — ја не знам какву чаробничку моћ има тај свештеник; али, у нашој кући нема врата која се не би отворила када их се он дотакне. Тај човек ми каже да, када дође пред врата моје собе, изговори неке речи пре него што их је отворио и да онда мој муж одмах заспи, па пошто запази да је заспао, он врата отвори и уђе к мени и са мном целе ноћи остане; и то тако чини редовно.

Онда љубоморни муж рече:

— Мадона, то је зло и наопако. Ви се морате оканути тога.

А жена му одговори:

— Господине, не могу да верујем да бих то могла учинити икада; јер ја њега волим силно.

— Према томе, — рећи ће љубоморни муж, — ја вас не могу ослободити грехова.

Жена му на то рече:

— Веома ми је жао. Нисам ја овамо дошла да вас лажем; када бих тако што хтела да чиним, ја вам то не бих казала.

— Ја вас, мадона, силно жалим, јер видим да ћете изгубити душу; али, потрудићу се да у ваше име господу упу-

тим неколико нарочитих молитава, које ће можда да вам помогну, а затим ћу вам послати једног свога млађег друга, коме ћете казати да ли су вам оне помогле или нису; па ако вам помогну, поћи ћемо један корак даље.

Жена му на то рече:

— Не, господине, не шаљите ми никога у кућу; јер ако би мој муж, онако љубоморан као што је, дознао за то, цео свет не би му могао из главе избити бубу да је тај човек долазио једино у злој намери, те ме он целе године не би остављао на миру.

Онда ће љубоморни муж:

— Не бојте се, мадона, тога; подесићу ја све тако да вам он никада неће рећи ни једне једине речи.

— Када је тако, пристајем, — рече жена.

И пошто се исповедила и причестила, она устаде и припреми се да слуша божју службу. Њен муж пак, брекћући од беса због своје худе среће, крену се кући премишљајући како би и на који начин могао затећи заједно свештеника и своју жену, те их жестоко научити памети.

Жена се из цркве врати кући и на лицу свога мужа запази да му је приредила зао и наопак Божић. Он се међутим трудио да прикрије оно што је учинио и оно што је мислио да зна. Па како беше одлучио да наредне ноћи стане код капије и да чека свештеника, он жени рече:

— Ја довече морам да вечерам и спавам на једном другом месту; стога ти добро затвори и закључај кућна врата, врата на степеницама и она што воде у твоју собу, па онда, када ти буде било воља, легни да спаваш.

Жена одговори:

— Добро; учинићу тако.

Она касније улучи погодан тренутак те отиде до оног отвора и даде уобичајени знак. Чим је Филипо то чуо, он притрча тамо. Онда она њему исприча шта јој је муж о ручку казао, а затим му рече:

— Уверена сам да се неће удаљити од куће, него ће стражарити крај капије; стога гледај да ноћас преко крова дођеш к мени, како бисмо могли да будемо једно уз друго.

Сав срећан због тога, младић рече:

— Не брините ништа, мадона; подесићу ја то све како треба.

Када је пала ноћ, љубоморни муж се са својим оружјем прикри у једну приземну собицу, а жена брижљиво закључа сва врата, а нарочито она на степеницама, да он не би могао доћи горе; онда млади човек веома опрезно пређе преко крова у кућу своје драгане и уђе у њену собу, те ту њих двоје легоше у постељу, да се у њој грле, љубе и науживају. Чим је почело свањивати, младић се врати својој кући. Сиромах љубоморни муж, који је остао без вечере и мрзао се од студи, стојао је готово целу ноћ наоружан крај капије, чекајући да наиђе свештеник. У саму зору, не могући издржати више, он у приземној собици леже на под да спава. Око осам часова изјутра, када је капија већ била отворена, устаде и, правећи се да долази споља, попе се уза степенице и доручкова. Мало касније пошаље он к њој једног дечка да је, у име попе коме се исповедила, упита да ли је долазио онај познати јој свештеник. Жена, која је веома добро знала ко је тога дечка послао, одговори да он те ноћи није код ње био, и да ће она њега, ако се и даље буде тако уздржавао, моћи да заборави, премда не би била рада заборавити га.

Шта да вам још кажем? Многе још ноћи престајао је муж код капије, не би ли ухватио свештеника, за које се време жена забављала са својим љубавником. Не могући више издржати то мучење, он једнога дана гневна лица њу упита шта је оно јутро приликом исповедања рекла свештенику. Жена одговори да то неће да каже, пошто би тако што било ружно и часног чељадета недостојно. Муж јој на то рече:

— Теби за инат, срамна жено, знам шта си му казала; и ја морам пошто-пото докучити ко је тај свештеник у кога си толико заљубљена и који помоћу својих чаробничких речи сваке ноћи спава с тобом; иначе заклаћу те као пиле.

Жена рече да није истина да је она у свештеника заљубљена.

— Шта? — узвикну муж. — Зар то и још много што-шта друго ниси рекла попи који те је исповедао?

И он јој наведе све што је исповеднику казала.

Жена одговори:

— Та он ти је све испричао толико тачно да ти то не би могао боље знати ни да си био тамо. Дабогме да сам му рекла.

— Кад је тако, — узвикну муж, — одмах ми кажи ко је тај твој свештеник.

Она се насмеја и рече:

— За мене је то необично уживање гледати како једна проста жена за нос вуче паметна човека као што људи овнове за рогове вуку на кланицу. Штета је само што ти ниси паметан човек нити си то био онога часа када си у своје срце прихватио опаки дух љубоморе ни сам не знајући због чега; јер уколико си ти глупљи и луђи, утолико је то већа срамота за мене. Мислиш ли ти, мужићу, да су моје телесне очи исто тако слепе као твоје духовне? Не, не. На први поглед видела сам ко је онај попа што ме је исповедао, и ја знам да си то био ти. Али, хтела сам да ти дам оно што си тражио, и то сам ти дала. Да си био онако паметан као што си мислио да си, ти не би на онакав начин покушавао да дознаш тајне своје добре жене, и могао си, без и искре сумње, видети да је истинито све оно што ти је она приликом исповедања казала и да ни у чему није згрешила. Рекла сам ти да волим једног свештеника; па зар ниси ти, човек кога волим, тада био свештеник? Рекла сам ти да за њега не могу бити затворена ниједна врата моје куће када жели да спава са мном; а кроз која то врата ти ниси смео да дођеш к мени? Рекла сам ти да тај свештеник са мном спава сваке ноћи; па кад ти ниси спавао са мном? Колико год си ми пута упућивао изасланика, толико пута си знао да ниси био код мене и толико пута сам ти ја јавила да свештеник није долазио. Ко би био тако луд као ти да допусти да га љубомора заслепи толико да све то не схвати? Толике ноћи дреждао си на капији и држао да ја мислим да вечераваш и спаваш на неком другом месту. Та освести се већ једном и буди човек какав си био некада. Немој да ти се свет смеје и ругa; окани се тога твог сталног стражарења. Јер богом ти се заклињем да бих ја могла, само кад бих хтела, да ти, па да имаш стотину уместо једних очију, насадим рогове а да то и не запазиш.

Бедни и љубоморни муж, који је мислио да је веома вешто докучио женину тајну, виде, када је чуо те њене речи, да се ужасно осрамотио. Не знајући шта да јој одговори, у души је признавао да има добру и племениту жену. И тако он своју љубомору напусти сада када му је

била потребна, докле је раније, онда када је могао бити без ње, није хтео да напушта.

Пошто је, дакле, та лукава жена тиме била постигла готово потпуну слободу да чини оно што јој годи, те јој њен љубавник није више морао долазити преко крова као мачак, него га је могла к себи пуштати на врата, она је са њиме почесто, али уз велику опрезност, проводила и даље дивне и слатке часове.

ПРИЧА ШЕСТА.

Мадону Изабету, докле је код ње био Леонето, походи месер Ламбертучио, који је воли. У том тренутку врати се њен муж, те Ламбертучио, по њеном упутству, истрчи напоље са мачем у руци, после тога муж Леонета испрати до његове куће.

Необично се беше свима допала Фијаметина прича, и сви су тврдили да је жена поступила веома паметно, онако како је то заслуживао њен блесави муж. Онда краљица нареди да причање настави Памшинеја, и ова отпоче:

— Многи и многи у својој безазлености кажу да љубав човека лишава разума, да она дакле залуђује заљубљена створења. То мишљење је, како се мени чини, нешто веома глупо, што је доказано већ наведеним примерима и што ћу и сама да докажем овом својом причом.

У нашем граду, који обилује свима добрима, живела је некада једна племенита, веома млада дама, жена неког храброг и угледног витеза. Па како је човеку у природи да увек не подноси једно и исто јело, него да понекада тражи промене, тако се и та дама, коју њен муж није могао да задовољи, заљуби у једног младића, који се звао Леонето и који је, премда не беше отменог порекла, био дражестан и умиљат момак, а исто тако заљуби се и он у њу: и пошто, као што вам је познато, ретко када остаје неиспуњено оно што обе стране желе, њих двоје након кратког времена постигоше за чим им је срце жудело.

У њу се, због њене необичне лепоте, заљуби и један витез, који се звао Ламбертучио. Али, он је њој изгледао толико одвратно и уображено створење да ни за шта на свету не би била пристала да прихвати његову љубав. Ипак

јој се Ламбертучио непрестано обраћао многим порукама, па пошто му то није нимало помогло, најзад јој, као моћан човек, стаде претити да ће је жестоко осрамотити, ако му не учини по вољи. Знајући какав је, она из страха пристаде да испуни његову жељу.

Докле се млада жена, која се звала мадона Изабета, преко лета бавила, по нашем обичају, на своме лепом пољском добру, она једнога дана, када јој муж беше на неко краће време отпутовао некуда, посла по Леонета да дође к њој, и он, сав срећан и радостан, дође одмах. Месер Ламбертучио, дознавши да њен муж није код куће, бржеболе ускочи на коња и без иједног пратиоца одјури тамо и закуца на њена врата. Чим га је угледала њена собарица, она сместа отиде до младе жене, која је у својој соби била са Леонетом, изазва је напоље и рече јој:

— Мадона, месер Ламбертучио је доле пред кућом потпуно сам.

Када је то чула, млада жена осети се најнесрећнијим створењем на свету; али, пошто ју је силан страх био од тога човека, она Леонета замоли да се прикрије иза завеса на постељи и ту скривен остане догод не оде Ламбертучио. Леонето, који је исто тако од њега страховао, прикри се тамо, а мадона Изабета служавци заповеди да оде и месер-Ламбертучиу отвори капију. Служавка изиђе и отвори му је, те он у дворишту са свога коња сјаха, привеза га за једну куку и похита у кућу. Млада жена разведри лице, изиђе му у сусрет до степеница, најљубазније га дочека и упита шта га је к њој довело. Витез је загрли, пољуби и рече:

— Чуо сам, душо моја, да вам муж није код куће, те сам дошао да који часак проведем са вама.

Затим њих двоје уђоше у собу, закључаше врата и стадоше да се проводе и наслађују. И докле су тако уживали, одједном однекуда искрсну, противно женином очекивању, њен муж. Чим га угледа у близини куће, служавка дојури до собе своје господарице и викну јој:

— Мадона, ето иде господар. Чини ми се да је већ у дворишту.

Када је млада жена то чула те помислила да у кући има два мушкарца, а уз то знала да витеза не може при-

крити, пошто он доле у дворишту има коња, она јасно виде да је пропала. При свему томе, одмах скочи са кревета и, журно се одлучивши на нешто, рече месер-Ламбертучиу:

— Месере, ако ме имало волите, те бисте хтели да ме спасете смрти, учините ово што ћу вам рећи: извуците из корица свој мач, па намрштена и гневна лица јурните низа степенице вичући: »Богом се заклињем да ћу га ухватити где му драго.« А ако би мој муж хтео да вас задржи или да вас штогод упита, не реците му ништа, него појашите свога коња и ни за живу главу ни часка не задржавајте се са њим.

Месер Ламбертучио драговољно пристаде на то, па одмах затим, сав зајапурен у лицу, нешто због издржаног напора а нешто због прекинутог уживања, учини онако како му је жена казала.

Њен муж био је већ у дворишту сјахао и хтео је, пошто са чуђењем беше погледао у привезаног коња, да уђе у кућу, када наједном спази где низа степенице јури месер Ламбертучио. Запрепашћен његовим речима и његовим изгледом, он му рече:

— Шта је то, месере?

Месер Ламбертучио крочи ногом у стремен, скочи на свога коња, рече само: »Богом се заклињем да ћу га ухватити где му драго«, а затим одјезди из дворишта.

Пењући се уза степенице, племић на њима затече своју жену веома узбуђену и усплахирену, па је упита:

— Шта је то било? Коме оно онако прети месер Ламбертучио?

Жена се приближи својој соби, како би је могао чути Леонето, и одговори:

— Мужићу, никада досада у своме животу нисам издржала овакав страх као ово данас. Малочас је у нашу кућу упао неки непознат ми младић, кога је месер Ламбертучио гонио с исуканим мачем у руци. Тај младић је случајно утрчао у моју собу и дршћући ми рекао: »Помогните ми, мадона, да не погинем у вашем дому и не умрем на вашим рукама«. Одмах сам скочила на ноге и хтела да га упитам шта је било, када к нама стиже месер Ламбертучио и узвикну: »Где си, ниткове?« Стала сам на врата и, пошто је он хтео да уђе у моју собу, задржала га на прагу. Он је

био толико пажљив да је, видећи да га не пуштам, само прогунђао неколико речи па онда, као што сте видели, истрчао из куће.

Тада муж рече:

— Добро си учинила, жено; за нас би то била велика срамота када би когод био убијен у нашој кући; а месер Ламбертучио учинио је велико проста̂ство што је гонио човека који је побегао у наш дом.

Затим он упита где је тај гоњени младић, а жена му одговори:

— Не знам, мужићу, где се прикрио.

Онда витез узвикну:

— Где си? Изиђи слободно овамо!

Леонето, који је чуо цео разговор, изиђе из свога склоништа веома престрављен, пошто одиста беше издржао велики страх, и витез га упита:

— Шта је то било између тебе и месер-Ламбертучиа?

Млади човек одговори:

— Месере, под овим небом немам ја ништа са тим човеком, и тврдо сам уверен да он није при чистој свести или да је за мене мислио да сам неко други; јер чим ме је угледао недалеко од ове куће, исукао је мач и узвикнуо: »Ниткове, свршено је са тобом!« Нисам га упитао због чега, него сам нагао бежати и склонио сам се у овај дом, где сам, захваљујући богу и овој племенитој жени, спасао свој живот.

Онда витез рече:

— Добро је; не бој се ништа: ја ћу те жива и здрава одвести твојој кући, па ти тамо гледај да дознаш шта је тај човек имао противу тебе.

И пошто су вечерали, витез њега посади на коња и испрати до његове куће у Фиренци. Још исте те вечери састаде се Леонето са месер-Ламбертучиом, те њих двојица подесише ствар тако да витез, иако се и касније о томе много причало, никада није дознао како га је нагаравила његова жена.

ПРИЧА СЕДМА.

Лодовико открије мадони Беатричи да је воли; она свога мужа Егана пошаље у својим хаљинама у врт те полежи са Лодовиком. Овај потом устане, оде у врт и тамо излема Егана.

Лукавство мадона-Изабете, о којему је причала Пампинеја, необично се допаде свима члановима дружине. Међутим, Филомена, којој краљ беше заповедио да настави, рече:

— Ако се не варам, љубазне даме, мени се чини да ћу вам моћи да испричам нешто што није ниуколико мање лепо, и то ћу учинити одмах.

У Паризу је некада живео један фиорентински племић, који се, пошто беше осиромашио, латио трговине и коме је срећа у том послу била наклоњена толико да је након кратког времена дошао до великог богатства. И он је са својом женом имао јединца сина, који се звао Лодовико. Па како је тај син нагињао очевом племству, а не трговачкој струци, отац га не хтеде дати у какву трговачку радњу, него се постара да, као и многи други племићи, буде примљен у службу француског краља, где се он научи отмености и другим лепим особинама.

И докле је он ту у служби боравио, једнога дана стигну из свете земље неколицина витезова и, саставши се са младим људима међу којима је био и Лодовико, поведу разговор о лепим женама у Француској, Енглеској и другим земљама на свету. Један од тих поклоника светога гроба најзад изјави да он, мада је обишао многе крајеве и имао прилике видети много дивних женских створења, ипак још никада и нигде није видео ни једне једине жене која би се по лепоти могла сравнити са мадоном Беатричом, супругом Егана де Галуп из Болоње. У томе се сложише сви његови другови, који су са њиме били у Болоњи и видели ту даму. Када је то чуо Лодовико, који није био заљубљен никада дотле, њега обузе толика чежња да је види да је отада мислио само о томе. Па пошто је одлучио да отиде у Болоњу и да, ако му се Беатрича допадне, остане тамо, он оцу саопшти да је рад походити свети гроб, и отац му то са доста тешком муком допусти.

Наденув себи име Аникино, он дакле дође у Болоњу, и срећа га послужи да ту жену угледа још првога дана на

некој свечаности. Када је видео да је она кудикамо лепша него што ју је замишљао, млади човек се страсно у њу заљуби и одлучи да из тога града не оде догод њену љубав не стекне. И премишљајући шта да чини, дође на мисао да би испуњење своје жеље можда могао најлакше постићи када би ступио у службу њенога мужа, који је држао много слугу. Онда он продаде своје коње, нађе добра места својим пратиоцима, препоручи им да се праве да га не познају, а затим ступи у разговор са својим гостионичарем и каза му, како би био рад да, када би било могућности, добије службу код кога доброг господара. Гостионичар му рече:

— Ти си одиста такав човек да би се морао допасти једном овдашњем племићу, неком Егану, који држи велики број слугу и који много полаже на лепу спољашност као што је твоја. Ја ћу да поразговарам са њим.

И што је рекао, то је и учинио. На његову препоруку, Егано одмах Аникина прими у своју службу, и то овога силно обрадује. Пошто је сада био у његовој кући, имао је прилике да често виђа његову жену, и он га је толико добро и ревносно служио да га је Егано веома заволео, тако да без њега није хтео урадити ништа и да њему беше поверио старање о свеколикој својој имовини.

Једнога дана, када беше Егано отишао у лов а Аникино остао код куће, мадона Беатриче, којој се свиђало његово владање и држање, али која још није била запазила да је он у њу заљубљен, упусти се са њим у играње шаха. Желећи да јој угове, Аникино ју је пуштао да добија, у чему је она налазила велико задовољство. У једном тренутку када су се биле удаљиле све даме које су посматрале игру те њих двоје беху остали сами, Аникину се из груди изви дубок уздах. Жена га погледа и рече:

— Шта ти је, Аникино? Зар ти је толико жао што ја добијам?

— Мадона, — одговори Аникино, — нешто много крупније покренуло је мене да уздахнем.

Онда жена рече:

— Реци ми шта, ако си ми пријатељ.

Када Аникино те речи »ако си ми пријатељ« чу из уста створења које је волео више него ишта на свету, он уздахну још много дубљим уздахом него што је био први;

стога га жена и опет замоли да јој каже због чега уздише. А Аникино јој рече:

— Страх ме је, мадона, да се не наљутите, ако вам то кажем; осим тога, бојим се да бисте могли да то кажете коме.

На то ће му жена:

— Буди уверен да ми то неће бити нимало неугодно и да оно што ми рекнеш нећу казати никоме никада противу твоје воље.

Онда рече Аникино:

— Када ми дајете такво обећање, казаћу вам, — и он јој готово са сузама у очима саопшти ко је он, шта је о њој чуо, где је и како се у њу заљубио и због чега је ступио у службу њенога мужа, па затим је веома понизно замоли да се смилује и испуни његову страсну жељу; а ако то не би хтела учинити, онда да му допусти да буде оно што је и да трпи његову љубав.

О, слатка и бајна болоњска крви! Колико ли си ти увек била похвална у таквим случајевима! Никада ниси изискивала сузе и уздахе, свагда си се одазивала срдачним молбама и попуштала љубавним жељама: када бих располагала похвалама достојним тебе, моја уста би те неуморно славила и величала.

Племићка је, докле је Аникино говорио, њега гледала у лице; и његове молбе беху њу, пошто је поверовала његовим речима, освојиле толико силно да и сама наједном отпоче уздисати и да му, уздахнувши неколико пута, одговори:

— Буди весео и радостан, мили мој Аникино. Ни поклони, ни обећања, ни удварања племића и друге господе — а многи су се мени удварали и удварају ми се непрестано — нису никада могли покренути моју душу да заволим икога од њих. Међутим, ти си за овако кратко време, за ово неколико часака проведених у разговору са мном, постигао да ја будем много више твоја него своја. Уверена сам да си изврсно заслужио моју љубав, и зато ти је ја поклањам и дајем ти реч да ћеш се њоме наслађивати пре него што мине ова ноћ. А да би то могло да буде, гледај да око поноћи дођеш у моју собу: оставићу врата отворена, а ти знаш на којој страни кревета спавам ја; приђи тамо, па, ако бих спавала, мало ме продрмај, тако да се пробудим,

те да те утешим у болу што ти га наноси дуга жудња; а да би у то могао веровати, у залог ћу ти дати један пољубац.

И изговоривши то, она му се обисну о врат и пољуби га, а и он пољуби њу.

После тога договора, Аникино остави домаћицу и настави своје послове, радосно и нестрпљиво очекујући ноћ. Егано се из лова врати кући, мало повечера, па затим, пошто је био уморан, одмах леже да спава, а то учини и његова жена, која пре тога беше собна врата оставила отворена. У заказано му време дође Аникино, тихо ступи у собу, затвори за собом врата, приближи се оној страни кревета где је спавала жена, спусти јој руку на груди и запази да је будна. Чим је осетила да је дошао Аникино, она обема рукама обухвати његову руку и, држећи је чврсто, стане се претурати по постељи, те тако Егана, који је спавао, пробуди и рече му:

— Синоћ нисам хтела ништа да ти кажем, јер сам видела да си уморан; али, реци ти мени, Егано, тако ти бога, кога ти између свих својих слугу сматраш као најбољег и најпоузданијег човека и који те од њих највише воли.

Егано одговори:

— Какво је то питање, жено? Па зар не знаш? Ја нити имам нити сам икада имао слуге у кога бих могао имати веће поверење него у Аникина и кога бих више волео него њега. Него, зашто ли ти то мене питаш?

Чим је Аникино запазио да је Егано будан и чуо где њих двоје говоре о њему, он је, бојећи се да га жена не ода, више пута покушавао да своју руку повуче и побегне; али, она је њу држала толико чврсто да никако није могао да је истргне.

Одговарајући Егану, жена рече:

— Ево да ти кажем зашто. И ја сам мислила да је тако као што си навео и да ти је он оданији него икоји други; али, љуто сам се преварила. Јер када си ти јутрос отишао у лов, он је остао код куће и усудио се, чим му се учинило да је улучио погодан тренутак, да од мене потражи да испуним његову страсну жељу; и ја сам њему — да ти ово не бих морала потврђивати доказима, него да би се могао ти и сам уверити у то — одмах одговорила да пристајем и да ћу ноћас око поноћи доћи у наш врт и сачекати га испод бора. Ја, разуме се, немам намере да тамо отидем; али,

ако си рад да видиш колико ти је тај твој слуга одан, то би могао учинити на тај начин што би навукао једну од мојих ноћних хаљина, главу обвио мојим велом, изишао у врт и тамо га чекао докле не дође; а он ће доћи, у то сам потпуно уверена.

Кад је то чуо, Егано рече:

— Одиста, то морам да видим, — и онда устаде, навуче на себе у мраку једну од жениних ноћних хаљина, главу обви њеним велом, сиђе у врт и под бором стаде чекати Аникина.

Чим је жена спазила да је муж устао и изишао из собе, она из постеље скочи и изнутра закључа врата. Када је Аникино, који никада дотле не беше издржао толики страх и који је тисућу пута проклињао своју љубав и себе што је у ту жену имао поверења, видео шта је она учинила, осети се најсрећнијим човеком на свету. Пошто се вратила у постељу, он се по њеној жељи свуче и леже крај ње, те су тако њих двоје дуго времена проводили у најлепшем уживању. Кад се жени најзад учинило да Аникино не сме остати више уз њу, замоли га да устане и обуче се, па затим, пошто је он то учинио, рече му:

— А сада, срце моје слатко, узми добар штап и отиди доле, па онда, градећи се да си само хтео огледати моје поштење, жестоко га изгрди и излемај, као да сам то ја а не он.

Аникино сиђе у врт са врбовом мотком у руци. Кад га је угледао у близини бора, Егано устаде и, као да би да га свесрдно дочека, радосно му пође у сусрет. Али, Аникино му узвикну:

— Ох, зла жено! Дакле, ипак си дошла, мислећи да ћу ја да се тако срамно огрешим о свога господара! Али, овога часа сећаћеш се ти целога свог века! — и замахнув штапом, стаде га ударати из све снаге.

Кад је Егано то чуо и на леђима осетио ударе врбовог штапа, он не изговори ни речи, него наже бежати. Аникино је за њим јурио непрестано вичући:

— Срам да те буде, развратна жено! Сутра изјутра казаћу ја све господару.

Сиромах Егано, који беше извукао жестоких батина, журно утрча у собу своје жене, и када га она упита да ли је Аникина затекао у врту, он јој одговори:

— Камо среће да нисам. Јер мислећи за мене да си то ти, свега ме је испребијао неком мотком и изгрдио ме као најгору женетину. И одиста, ја бих се веома чудио да се он оним речима теби обратио зато да би мени нанео срамоту; али, пошто те је увек виђао веселу и слободну, био је рад да те куша.

На то ће жена:

— Хвала господу што је мене кушао речима, а тебе делима; и мени се чини да сам ја са већим стрпљењем поднела речи него ти дела. Али, када ти је он тако одан, ти га мораш још више волети и поштовати.

— Дабогме, — рече Егано, — ти имаш право.

И пошто је из свега тога извео свој закључак, Егано је дошао до уверења да има најпоштенију жену и најверније слугу што их је икада имао икоји племић. После тога су се он и жена му заједно с Аникином више пута смејали томе случају, докле су се љубавници, Аникино и Беатрича, могли састајати слободније него да се тај случај није десио. Те тако је Аникино отада веома угодно проводио своје дане у Болоњи код Егана.

ПРИЧА ОСМА.

Жена једног љубоморног човека веже себи канап за прст од ноге и тако осети долазак свога љубавника. Муж то опази, и докле љубавника гони, она у кревет метне другу жену, те он ову измлати и отсече јој косу. Затим доведе браћу своје жене, која, уверивши се да он лаже, њега жестоко изгрде.

Као нешто нечувено изгледала је свима пакост са којом је Беатрича изиграла свога мужа, и свако је признавао да је Аникино морао претрпети огроман страх кад је чуо где жена, која га је чврсто држала за руку, своме мужу прича да ју је он напаствовао. Краљ пак, видевши да је Филомена заћутала, обрати се Нејфили и рече јој:

— Причајте ви.

Она се благо насмеши и отпоче:

— Тежак задатак остаје мени, ако хоћу да вас задовољим лепом причом, као што су то учиниле моје претходнице; али, ипак се надам да ћу ја њега уз божју помоћ моћи да извршим доста добро.

Да знате, дакле, да је у нашем граду живео некада један веома богат трговац, Аригучио Берлингиери, који је, као што то трговци чине и данданас, гајио ту луду жељу да женидбом дође до племства, па је за жену узео једну младу племићку, неку дону Сизмонду, која није била прилика за њега. Пошто се он по трговачким пословима бавио много на путу а мало код ње, она се заљуби у једног младог човека, који се звао Руберто и који јој се удварао одавно. Па како се са њиме почела дружити присније, те је, можда због уживања што га је налазила у томе, била веома неопрезна, њен муж Аригучио, који ваљда беше нешто запазио или начуо, одједном постане најљубоморнији човек на свету, прекине своје путовање и своје послове и сав се посвети чувању своје жене, тако да никада не би легао да спава докле се прво не увери да ли је она у постељи.

То је за њу била права паклена мука, јер се никако није могла састајати са својим Рубертом. Али, пошто је дуго и дуго премишљала, она дође на мисао да би то могла да постиже на овај начин: Како је њена соба била до улице и како беше много пута запазила да Аригучио дуго остаје будан, а да потом тврдо заспи, одлучи да Руберта позове да пред њену кућу дође око поноћи, када је муж у најдубљем сну, па да му онда она врата отвори и са њиме се неколико часака позабавља. Да би пак подесила да могне докучити, а да то нико не опази, да је он дошао, науми да са прозора своје собе спусти танак канап, који би једним крајем допирао до земље напољу, а другим се преко пода протезао до у кревет, тако да га, пошто легне, може привезати за палац своје ноге. О томе извести Руберта и поручи му да, када дође, само повуче канап, па ће она, ако би муж спавао, канап оставити и отворити врата, а ако не би спавао, канап ће задржати и повући га к себи, да не би морао чекати. То се Руберту допадне, и он је отада често на одређено му место долазио, те је понекада успевао да се са њом састане, а понекада није.

Тако је то трајало дуго времена, све докле се не деси ово: Једне ноћи, када је жена била заспала, Аригучио у постељи опружи ногу и њоме се закачи за канап; он се руком маши тамо и запази да је канап привезан за палац женине ноге, те за себе рече: »Овде је посреди нека превара.« Када је затим видео да тај канап излази кроз прозор

наполье, био је начисто шта је: стога он канап полако пресече код жениног палца, привеза га за свој, а затим стаде пажљиво чекати да види шта ће даље да буде.

Након кратког времена дође Руберто, па, као и обично, повуче канап, што Аригучио осети. Али, како га он није био добро привезао а Руберто га беше повукао јаче те му је готово цео спао у руку, овај помисли да му треба чекати. Аригучио одмах устаде, дохвати оружје и јурну ка кућним вратима да види ко је то и да га научи памети. У том тренутку, он је, премда беше само трговац, одиста био храбар, срчан човек. Дошав до врата, стаде да их отвара, али не тихо и полако, као што је то чинила његова жена, него нагло и хучно, тако да се Руберто очас досети да то њих отвара Аригучио, па стога нагне бежати, а Аригучио се отисну за њим. Најзад, када тако беху превалили већи део пута, гоњени Руберто, који је такође био наоружан, истргне свој мач и окрене се, те између њих настане двобој.

Чим је Аригучио отворио врата брачне собе, жена се пробуди, па, запазивши да јој је канап са прста отсечен, одмах виде да је њено неверство откривено. Уверена да је Аригучио одјурио за Рубертом у потеру, она одмах устаде и, знајући шта је чека, дозва своју служавку, којој је њена тајна била позната, наговори је да пристане да уместо ње легне у њену постељу, и у исти мах замоли је да стрпљиво поднесе батине што ће их добити од њеног мужа, рекавши јој да ће је за то наградити тако да се неће покајати што јој је ту услугу учинила. Затим угаси свећу, изиђе из собе и сакри се негде у кући, да сачека даљи развој догађаја.

Аригучиева и Рубертова туча и вика пробуде суседе, те они устану и почну да их жестоко грде и псују: стога Аригучио, бојећи се да га когод не позна, напусти свога противника, пошто га није могао ни познати ни повредити, па се врати кући; дошав у собу, он стане огорчено викати:

— Где си, неваљала жено? Угасила си свећу, да те не бих могао наћи; али, љуто си се преварила.

И он приђе кревету, шчепа служавку, мислећи да му је то жена, па је стаде из све снаге ударати песницама и газити ногама, тако да је сву испребија, и најзад јој отсече косу, непрестано је обасипљући најпогрднијим речима. Служавка је горко плакала, и премда је понекипут узвики-

вала: »Јао мени, за име божје! Та престаните једном!«, њен глас био је плачем толико загушен, а Аригучио беше толико бесан од гнева, да по том гласу није могао познати да то није његова жена. Пошто ју је дакле жестоко излемао и, као што рекосмо, косу јој отсекао, он рече:

— Срамна жено, више нећу ни да те се дотакнем; али, отићи ћу до твоје браће и казати им како се владаш, па нека она онда дођу и са тобом учине оно што буде, по њиховом мишљењу, изискивала њихова част, и нека те одведу својој кући; јер, одиста, у овом дому нема теби више опстанка.

И, после тих речи, он изиђе из собе, закључа врата споља и отиде.

Чим је мадона Сизмонда, која све то беше чула, видела да јој је муж отишао, она отвори собу, упали свећу и служавку затече сву испребијану и веома уплакану. Она је утеши како је знала и умела, а затим је одведе у њену собу, како би је тамо кришом неговала и у њој држала докле је касније Аригучиевим новцем не награди тако да буде потпуно задовољна. Постаравши се за собарицу, она се врати у брачну собу, намести постељу да изгледа да те ноћи није нико лежао у њој, обуче се и дотера као да никако није легала дотле; затим изиђе у ходник, ужеже лампу, седе на врх степеница, узе некакво платно и стаде да шије и да чека даљи развој ствари.

Пошто је изишао из своје куће, Аригучио је похитао што је брже могао кући њене браће и тамо на врата куцао докле му нису отворили. Када су браћа, њих тројица на броју, и њихова мати чули да је то Артучио, они сви устану, ужегну свеће и упитају га шта је њега к њима довело у то ноћње доба и тако сама. Отпочев са канапом који је нашао увијен око палца ноге мадоне Сизмонде, Аригучио исприча све што је открио и учинио; а да би им дао очевидан доказ да је то учинио уистини, покаже им косу коју је, како је мислио, отсекао са главе своје жене, и позове их да са њим пођу и учине оно што им, по њиховом мишљењу, налаже њихова част, пошто није рад да њу и даље држи у својој кући. Женина браћа, коју је силно разгневило то што су чули и која су, поверовавши зету, била страховито огорчена на њу, упалише зубље и, желећи да је опамете, крену се са њим његовој кући. Када је то видела њихова

мати, она пође за њима и стане их једног за другим молити да у то не поверују тако олако пре него што се сами увере шта је било и докле не саслушају њу, јер би могло бити да је он на своју жену једак због нечега другога, те да је, пошто ју је тукао и мучио, хтео да јој тако што подметне, како би себе оправдао; уз то им рече да она у то не може веровати никако, зато што добро зна каква је њена кћи, коју је од малена сама одгајила и васпитала. И докле им је мати говорила то и још много штошта друго, они стигну до Аригучиеве куће и почну се пети уза степенице. Када мадона Сизмонда чу њихово корачање, она упита:

— Ко је то?

Један од три брата одговори јој:

— Сад ћеш да видиш ко је, беднице.

Онда мона Сизмонда рече:

— Шта ли то значи? Господе, помози нам!

Затим устаде и настави:

— Добро ми дошли, браћо! Шта ли је то вас сву тројицу довело овамо у ово доба?

Када су браћа видела да им сестра седи и шије и да на лицу нема ни трага каквих удараца, премда је Аригучио навео да ју је сву испребијао, она се у први мах зачудише, а затим је, запретивши јој да ће зло проћи ако им не каже праву истину, упиташе како је текло оно због чега се Аригучио њима жали на њу. Она им одговори:

— Нити знам шта да вам кажем, нити ми је познато због чега се Аригучио вама жалио на мене.

Када ју је видео, Аригучио је стаде гледати као избезумљен: сећао се да ју је можда хиљаду пута песницом распалио по лицу и сву је изгребао, а сада је она пред њим била здрава и читава као да се није десило ништа. Браћа јој укратко казаше оно што им је Аригучио причао о канапу, бијењу и свему другоме.

Жена се обрати Аригучиу и рече му:

— Јао мени, мужу мој, шта ја то чујем? Зашто ти тако, на своју срамоту, приказујеш мене као неваљалу, пошто нисам таква, а себе као опака и немилосрдна човека, када ти ниси тај? Кад си ти то ноћас уопште био код куће, а камоли код мене? Или кад си ме тукао? Ја се ничега не сећам.

Аригучио викну:

— Шта, срамна жено? Зар нисам са тооом заједно легао у кревет? Зар се кући нисам вратио по извршеној потери за твојим љубавником? Зар те нисам изударао и косу ти отсекао?

Жена одговори:

— У овој кући ниси ти легао синоћ. Али, да то оставимо настрану, пошто ја тако што не могу доказати ничим другим доли речима, па да пређемо на твоје тврђење да си ме истукао и отсекао ми косу. Ти мене ниси тукао, и сви ви који сте овде, па заједно са њима и сам ти, уверите се да ли ја игде на целом телу имам ма и најмањи траг каквих удараца. А и не бих ти саветовала да се икада усудиш на мене дићи руку, јер бих ти ја, крста ми божјег, очи ископала. Па ни косу ми ниси отсекао, уколико сам могла видети; него, можда си ти то учинио а да ја не запазим. Дед, дакле, да видимо да ли ми је коса отсечена или није.

И онда подиже са главе вео и показа да јој је коса цела целцата, а не отсечена.

Када су све то видели и чули њена браћа и мати, они рекоше Аригучиу:

— Шта ћемо сад, Аригучио? Ово се не слаже с оним што си навео да си учинио; и ми не знамо како ћеш моћи да докажеш оно остало.

Аригучиу се чинило да сања, а ипак је хтео да говори; али, пошто је видео да није било оно што је мислио да ће моћи да докаже, не усуди се да изусти ни једну једину реч. Онда се жена обрати својој браћи и рече им:

— Видим, браћо моја, да би он био рад да ја учиним нешто што не бих учинила никада, то јест да вам прикажем сва његова срамна дела и неваљалства; али, учинићу то сада. Ја сам тврдо уверена да се њему уистини десило оно о чему вам је причао: а ево како. Овај поштењаковић, за кога сте ме ви удали на моју несрећу, који себе назива трговцем и тражи да му се верује, и који би требало да буде смеран као калуђер и чедан као девојче, готово сваке ноћи опија се по крчмама и вуцара са свакојаким развратним жентурачама, те мене оставља да га чекам до пола ноћи, а понекипут и до саме зоре, као што сте то видели ноћас. Уверена сам да је он, жестоко накресан, спавао са којом од својих неваљалица, па је, кад се пробудио, на њеној нози нашао канап, а затим извршио све оне своје јуначке по-

двиге о којима вам је причао, вратио се к њој те је измлатио и косу јој отсекао; онда је, онако неприбран, помислио, а и сада мисли, да сам то била ја. Ето, погледајте га добро у лице, па ћете видети да је још полупијан. Али, знајте да је све оно што је рекао о мени рекао у пијанству, те му опростите као што му праштам и ја.

Када је то чула њена мати, она цикну и рече:

— Крста ми божјег, кћери моја, он не сме проћи тако олако. Тога одвратног пса требало би убити, јер он није заслуживао да добије такву жену као што си ти. Стани, бато! Као да те је из блата подигао! Нека је проклет онај час када си се свидела томе одвратном говновању и дроњи, једном од оних сеоских дрипаца подераних чакшира, који иду у чарапама и перушку носе у задњици и који, немајући ни пет пара у џепу, хоће да се жене племићким кћерима, уводе грбове и причају како су они из тога и тога племена и како су њихови преци учинили то и то. Да су мене слушали моји синови, могли смо те с оно мало мираза удати за једног грофа Гвидиа; али, не, они су те дали томе краснику ту, који се не стиди да тебе, најбољу и најпоштенију жену у Фиренци, у пола ноћи назива курвом, као да те ми не познајемо. Када би тако што од мене зависило, ја бих њега испребијала тако да би остао ваљајући се у својој смрдљивој погани.

Затим се обрати синовима и рече:

— Дечице моја, ја сам вам већ рекла да није могло бити оно што је он причао. Јесте ли чули како ваш драги господин зет поступа са вашом сестром? Тај грошићар, тај ћифта! Да сам, нешто, на вашем месту, па да је он о њој казао оно што је казао и са њоме учинио оно што је учинио, ја се не бих смирила догод га не отпремим са овога света; и да сам мушкарац, а не жена као што сам, не бих допустила да се са њиме разрачуна ико други доли ја. Бог нека плати том бедном пијанцу, који нема стида ни образа!

Када су млади људи све то видели и чули, окренуше се Аригуччиу и жестоко га изгрдише, а потом му рекоше:

— За овај пут ти праштамо, пошто си пијан; али, ако ти је мио живот, причувај се да тако што не чујемо више; јер ако би нам нешто слично томе дошло до ушију, платићеш нам двогубо.

И рекавши то, они одоше.

Аригучио остаде на свом месту као укопан, ни сам не знајући да ли је оно што је учинио било јава или сан. Ипак, он не хтеде рећи више ни речи, него на миру остави своју жену, која својим оштроумљем не само што беше постигла да отклони опасност која јој је грозила, него и да нађе пут и начин да отада, ни најмање не презајући од свога мужа, задовољава своју жељу.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Лидија, Никостратова жена, воли Пира, и он од ње, да би јој могао веровати, затражи да испуни три услова; она их испуни и уз то се с њиме проведе пред очима свога Никострата, кога увери да није истина оно што је видео.

Нејфилина прича беше се дамама допала толико силно да оне готово никако нису престајале смејати се и разговарати о њој, премда их је краљ више пута позивао да ћуте и Памфилу био заповедио да исприча своју. Пошто су најзад заћутале, Памфило отпоче овако:

— Ја не верујем, поштоване даме, да има ишта чега се, па ма колико то било тешко или опасно, не би латила да изврши особа која је испуњена љубављу. Премда је та ствар већ изношена у многим причама, ипак ја мислим да ћу је још јасније моћи да прикажем у овој својој коју ћу да вам испричам. У њој ћете чути о једној дами, којој је у њеном подухвату више пошла на руку срећа неголи њена памет; и зато ја ни једној од вас не бих саветовао да пођете њеним стопама, једно стога што срећа човеку није наклоњена свакада, и друго стога што сви људи нису заслепљени подједнако.

У Аргу, прастаром ахајском граду, чувеном више по својим некадањим краљевима него по својој величини, живео је некада један племић, Никострат по имену, и њему судбина беше, када је већ ступио на праг старости, доделила за жену једну отмену даму, која је била колико лепа толико и смела и која се звала Лидија. Као богат човек, Никострат је држао многобројну послугу, велики број паса и соколова, и најмилије му је уживање било лов. Међу својим слугама имао је једног стаситог, лепог и дражесног

младића, који се звао Пир и кога је он волео више него икојег другог слугу и у њега имао највеће поверење.

У тога Пира заљуби се Лидија толико силно да је и дан и ноћ мислила само на њега; међутим, он као да се, можда зато што то није запажао или није хтео да запази, и не осврташе на њу, те је женино срце због тога страховито патило. Па како беше одлучила настати да он за њену љубав сазна, она дозва своју собарицу, Луску, у коју је имала велико поверење, па јој рече:

— Луска, доброчинства што сам ти их указивала обвезују те да ми будеш послушна и одана; стога гледај да оно што ћу ти сада рећи не дозна нико други доли особа коју ћу да ти означим. Као што видиш, Луска, ја сам младо, бујно чељаде и имам све што је једној жени потребно и што би пожелети могла. Једном речи, не могу се потужити ни на шта друго доли на једно, а то једно је то што је мој муж исувише стар за моје године, те према томе ја не могу бити задовољна у ономе што је највеће уживање свих младих жена. Па како за тим уживањем жудим као и све друге, одавно сам наумила да бар, пошто ми је већ судбина дала овако стара човека, не будем сама себи непријатељ тиме што не умем наћи пут и начин да се постарам за своје уживање и здравље. И да бих могла испунити своју жудњу, ја сам одлучила да настанем да ми у помоћ притекне својим загрљајима наш Пир, као најдостојнији између свих других. Ја њега волим толико да сам задовољна и срећна само онда када њега гледам и на њ мислим; и ако се са њим не састанем што пре, ја ћу, уверена сам, пресвиснути од туге и бола. Према томе, ако ти је стало до мога живота, откриј му моју љубав како најбоље будеш знала и умела и замоли га у моје име да к мени дође када га ти позовеш.

Собарица рече да ће то учинити од свег срца; и чим јој се указала прва прилика, она Пира изведе настрану и саопшти му што је боље умела поруку своје господарице. Када је Пир то чуо, он се силно зачуди, пошто никада не беше ништа запазио, и побоја се да му је она то поручила само зато да би га кушала, те стога собарици одмах осорно рече:

— Ја не могу, Луска, да верујем да ти је то рекла моја господарица, па стога пази шта говориш. Али, све и да ти је рекла, не верујем да је желела да то мени кажеш. Ну,

када би било и тако, мени мој господар указује већу част него што је заслужујем, те се ја ни за живу главу не бих усудио да њему нанесем такву срамоту. Према томе, немој више да ми о таком чему говориш.

Луску нимало не збунише те његове оштре речи, и она му рече:

— Пире, о томе и о свему другоме говорићу ти ја кад год ми то буде наредила моја господарица, па било то теби угодно или неугодно. Али, ти си прави магарац!

Затим се, помало јетка, са тим одговором врати својој господарици, и ова, када га је чула, зажеле да умре. Али, након неколико дана поразговара се она и опет са собарицом и рече јој:

— Ти знаш, Луска, да храст не пада од првог удара секире. Према томе, ја мислим да би добро било да још једном одеш до њега, пошто је то човек који хоће, на највећи мој јад, да на нечувен начин очува своју верност. Улучивши погодан тренутак, откриј му сву силину моје страсне љубави и потруди се да ствар имадне успеха. Јер ако бих одустала од своје намере, ја бих морала да умрем, а уз то би он мислио да смо га ми лагале, те бисмо тако уместо љубави у његовом срцу изазвале мржњу.

Собарица мало утеши своју газдарицу, а затим отиде Пиру, затече га весела и добро расположена, те му рече:

— Пре два три дана, Пире, казала сам ти каква ватра сагорева твоју и моју господарицу због љубави што је гаји према теби, а сада ћу ти опет рећи да можеш бити уверен да она неће живети још дуго, ако ти и даље будеш онако немилосрдан као што си био ономад; стога пристани, преклињем те, да утолиш њену жудњу. Останеш ли упоран, ја ћу те, иако сам те сматрала за паметна човека, сматрати за будалу. Колика ли то само мора бити част за тебе што те онаква жена, онако лепа и отмена дама, воли више него ишта на свету? И онда, колико ли би се ти морао осећати захвалан срећи, када помислиш да ти је она наменила дар који не само што одговара жељама твоје младости, него ти је још и уточиште за све твоје потребе? Познајеш ли кога себи равна човека који се проводи боље него што би се могао проводити ти, када би био паметан? Ко би други могао имати онолико оружја, коња и новаца, колико би имао ти,

када би њу усрећио својом љубављу? Дакле, отвори своје срце мојим речима и дозови се памети: имај на уму да срећа човека похађа весела лица и раширена крила један једини пут, а не често. Ко је не прихвати тада, може се касније, када се обре као сиромашак и просјак, потужити једино на себе самога, а не на њу. Осим тога, између слугу и господара не постоји онаква верност какве има између пријатеља и између рођака, јер се слуге, онде где могу, морају према господарима држати онако како се господари држе према њима. Мислиш ли ти да би Никострат, када би ти имао лепу жену, мајку, кћер или сестру, па би му се допала која од њих, исто тако пазио на верност као што пазиш ти? Будала си, ако мислиш тако! Знај да би он, ако не би успео улагивањем и молбама, употребио насиље, па ма шта ти мислио о томе. Будимо дакле према њима онакви какви су они према нама. Користи се тим даром среће: не одбијај га, него пођи му у сусрет и прихвати га; јер ако то не учиниш, ти ћеш се, поред тога што ћеш тиме своју господарицу нагнати у смрт, кајати толико горко да ћеш зажелети да умреш и сам.

Пир, који је више пута премишљао о свему што му је раније говорила Луска, беше одлучио да јој, ако опет дође к њему, даде другачи одговор и да, ако би му могла доказати да посреди није кушање, пристане да испуни жељу њене и његове господарице; стога јој одговори:

— Видиш, Луска, ја знам да је истинито то што си ми рекла; али знам и то да је мој господар веома паметан и опрезан човек, па пошто он мени поверава све своје послове, јако се бојим да Лидија тако што чини по његовом савету или његовој жељи, само да би ме испитала. Стога, ако пристане да учини три ствари које ћу јој навести, ја ћу урадити све што зажели. А те три ствари су ове: прво, да пред Никостратовим очима убије његовог најбољег сокола; затим, да ми пошаље чуперак длака из Никостратове браде; и најзад, хоћу да имам један његов зуб, један од његових најбољих зуба.

Ти услови учинише се собарици тешки, а Лидији још тежи; али, Амор, који је најбољи утешитељ и најизврснији саветодавац, покрену Лидију да све то учини, те она Пиру преко собарице поручи да ће његову жељу извршити у потпуности и убрзо, а уз то да ће се са њим провести пред

Никостратом, кога он сматра за паметна човека, па затим Никострата уверити да то није била истина.

Онда Пир стаде чекати шта ће да учини његова господарица. Након неколико дана приреди Никострат, по свом обичају, велику гозбу неколицини племића. Када су већ били распремљени столови, његова Лидија, обучена у халину од зелене кадиве и дивно окићена, изиђе из своје собе, ступи у дворницу, у којој су били гости и где се налазио и Пир, па пред свима њима прође пречази на којој је стојао Никостратов љубимац соко, одреши га од ње, као да би да га узме у руке, шчепа га за путô, тресну о зид и уби. Никострато јој викну:

— Јао, жено, шта то учини?

А она му одговори:

— Ништа!

Затим се окрену гостима и рече:

— Како бих се ја могла, господо, осветити краљу који би ме увредио, када не бих имала срчаности да се осветим једном соколу? Треба да знате да је овај соко мене лишавао оног драгоценог времена што га сваки муж мора посвећивати уживању своје жене. Јер чим зора заруди, Никострат устане, скочи на коња, па са својим соколом одјезди у поље, да гледа како му он лети, а ја јадна останем сама у кревету: стога сам више пута хтела учинити ово што сам учинила; али, чекала сам прилику да то учиним пред људима који ће у овој мојој ствари бити правичне судије, као што ћете, надам се, да будете ви.

Када су племићи то чули, они помислише да је она одиста своме мужу наклоњена онако као што се то види из њених речи, те се сви они смешећи се окренуше ка Никострату, који је био веома гневан, и рекоше му:

— Сасвим добро учинила је госпођа што се за нанесену јој увреду осветила соколовом смрћу! — а затим, пошто се домаћица повукла у своју собу, они разним шалама Никостратов гнев преобратише у смех.

Када је Пир то видео, он за себе рече:

— Добар почетак је дала мојој срећној љубави. Нека би господ дао да истраје.

Тек што је било протекло неколико дана откако Лидија беше убила сокола, једнога јутра њен муж, који се са њоме налазио у њиховој соби, стане да је милује и за-

диркује; и када ју је у шали мало повукао за косу, она улучи ту прилику да учини и ону другу ствар што ју је Пир изискивао од ње: хитро шчепа омањи прамичак његове браде, снажно га тргне и ишчупа из корена. Никострато се наљути, а она му рече:

— Шта ти је? Што се мрштиш? Зар зато што сам ти ишчупала пет шест длака из браде? Не знаш ти колико је мене заболело, кад си ме повукао за косу!

И тако, разговарајући и шалећи се са њим, жена пажљиво сачува тај чуперак његове браде и још истога тог дана посла га своме драгану.

Она трећа ствар задавала је Лидији велику бригу. Али, пошто је то била жена бистра разума, који Амор беше разбистрио још већма, она дође на мисао како да и њу изведе. Никострат је у својој кући имао два дечака што му их њихови родитељи беху поверили, да се код њега, пошто су пореклом били племићи, науче племићкој уљудности; и један од њих је, када Никострат једе, секао хлеб и месо, а други га је послуживао пићем. Ту двојицу дечака дозове Лидија к себи, рекне им да им заударају уста и поучи их да, када Никострата послужују за столом, главу окрећу што год могу више устрану, али да никоме не казују зашто то чине. Дечаци јој поверују и почну се придржавати њеног упутства. Онда жена једног дана упита Никострата:

— Да ли је теби пало у очи шта чине она два дечака докле те послужују за столом?

Никострат рече:

— Јесте; и ја сам већ хтео да их упитам зашто раде тако?

На то ће му жена:

— Немој; могу да ти кажем ја; досада ти нисам хтела казати стога да те не бих једила. Међутим, сада видим да су то почели запажати и други, те зато тако што нећу више да ти прикривам. Узрок је томе тај што ти, не знам због чега, страшно заудараш из уста, а то је нешто веома гадно, нарочито за тебе, који се мораш дружити са племићима; стога би ти морао настати да се некако излечиш од тога.

Онда ће Никострат:

— Шта ли би то могло да буде? Да ми у устима није покварен који зуб?

Лидија на то рече:

— И то је могућно.

И она га одведе до прозора, отвори му уста и рече, пошто их је и са једне и са друге стране прегледала:

— Јао, Никострате, како си могао да трпиш толико? На овој страни имаш један зуб који је не само покварен, него је сав савцат иструлео, тако да ће ти он, ако би га и даље задржао у устима, упропастити и све друге, здраве зубе. Стога бих ти ја саветовала да га извадиш пре но што би ти он задао још већи јад.

Онда Никострат рече:

— Добро; нека буде тако како ти кажеш. Одмах ћемо дозвати мајстора, па нека га извади.

А жена ће му на то:

— Боже сачувај! За тако што не мора се звати мајстор. Тај зуб стоји толико лабаво да га могу извадити и сама ја. И онда, ти мајстори су у таком чему толико немилосрдни, да моје срце не би могло поднети да те гледам у рукама којега од њих. Дакле, извадићу ти га сама. Ако би те јако болело, ја ћу те пустити, а мајстор то не би учинио.

Она изиђе и донесе потребна оруђа, те се са њим и са Луском затвори у собу, да им нико не би сметао. Онда муж, по жељи њих двеју, леже на клупу, и докле га је једна од њих чврсто држала, друга му у уста тури кљешта, њима захвати један здрав зуб, снажно тргну и извуче га, премда је он стао да из свега гласа јауче од бола; тај зуб оне брже-боље прикрише, узеше други који је сав био искрзан и искварен и који су имале у приправности, па га показаше намученом и упола мртвом Никострату, после чега Лидија рече:

— Види шта си, ко зна колико времена, држао у устима.

Он у то поверује, и њему се, кад је видео да је зуб напољу, учини да је потпуно излечен, премда је још осећао силан бол. Пошто му је он, након испирања уста разним водицама, био мало уминуо, Никострат изиђе из собе. Онда жена одмах узе зуб и посла га своме љубавнику, и он, сада уверен у њену љубав, изјави да је приправан испунити сваку њену жељу. Како је желела да га увери још више и како јој је сваки час до састанка са њим изгледао читава вечност, она је хтела да испуни и оно друго што му беше обећала. Стога се начини болесном, те када је једнога дана

по ручку посети Никострат, са којим је био и Пир, она га замоли да јој заједно са њим помогне да изиђе у врт, како би се мало разонодила. И њих двојица ухвате је, сваки са своје стране, под руку, изведу у врт и спусте на траву испод једне лепе крушке. Пошто су неколико тренутака ту поседели, жена рече Пиру, кога раније беше научила шта да учини:

— Пире, веома сам жељна крушака. Попни се те ми добаци коју.

Пир се попе одмах и поче крушке бацати и бацајући их говорити:

— Ехеј, месере, шта ви то радите? А и ви, госпођо! Како вас није срамота да тако што чините преда мном? Мислите ли ви да сам ја слеп? Та домалочас сте били болесни! Како сте тако брзо оздравили, те чините тако што? Када сте већ хтели то да радите, имате толико лепих и подесних соба. Зашто не одете у кућу? То би било кудикамо пристојније него да такве ствари чините пред мојим очима.

Жена се обрати мужу и рече му:

— Шта то Пир говори? Он бунца.

На то ће Пир:

— Не, не, не бунцам ја. Зар ви мислите да ја не видим?

Веома се чудећи, Никострат рече:

— Пире, ја одиста мислим да ти сањаш. —

А Пир му одговори:

— Боже сачувај, месере! Не сањам ја, а не сањате ни вас двоје. Шта више, дрмусате се толико силно да, када бих ја тако дрмусао ову воћку, на њој не би остала ниједна једина крушка.

Онда жена рече:

— Шта ли то може да буде? Да ли је могућно да он види оно што каже да види? Да сам здрава, одмах бих се на ту крушку попела, да видим каква су то чуда о којима он говори.

Пир је и даље са крушке настављао своје причање. Најзад му Никострат викну:

— Сиђи овамо.

Пир сиђе, а Никострат му рече:

— Шта, дакле, велиш да си видео?

Пир му одговори:

— Ви мислите да сам ја луд или да говорим у сну. Видео сам вас, кад то већ морам да кажем, на вашој жени; а када сам слазио са воћке, видео сам вас како сте устали и сели ту где седите сада.

— Одиста, — рећи ће Никострат, — ти ниси при чистој свести, јер откако си се на крушку попео, нас двоје нисмо се ни помицали са својих места, него смо остали седећи овако као што нас видиш.

Пир му на то рече:

— Зашто да се препиремо због тога. Кажем вам да сам вас видео; али, иако сам вас видео, видео сам вас на ономе што је ваше.

Никострат се све већма чудио; најзад рече:

— Баш хоћу да се уверим да ли та крушка није уклета и да ли човек са ње може видети таква чуда.

И рекав то, попе се на воћку.

Чим се он попео, жена и Пир узеше да се проводе. Када Никострат то виде, он стаде викати:

— Ах, неваљала жено, шта радиш то? Па и ти, Пире, у кога ја имам толико поверење?

И после тих речи, он поче слазити. Жена и Пир су само викали: »Ми седимо.« Видевши га где слази, они седну онако како су седели пре него што се он беше попео на крушку. Када је сишао и видео их да седе, Никострат отпоче грдити и псовати све на свету. Али, Пир му рече:

— Месере, сада видим да се мени, докле сам био на крушци, одиста оно привиђало, а то видим по томе што се привиђало и вама. А да ја говорим истину, најбољи доказ за то имаћете ако узмете у обзир и поразмислите да ли би ваша супруга, која је једна од најпоштенијих и најпаметнијих жена, могла да вам нанесе такву срамоту, и то пред вашим очима. О себи пак нећу ни да говорим, јер бих ја пре пристао да будем рашчеречен него да на тако што и помислим, а камоли да то учиним. Узрок томе привиђању свакако је у крушци; јер цео свет не би могао мене уверити да ви нисте имали посла са својом женом, да из ваших уста нисам чуо да сам ја учинио оно на што, како сам поуздано уверен, не бих могао ни помислити а некмоли то учинити.

Онда устаде жена, која је била тобож веома узрујана, па рече:

— Та господ те убио, зар ти мислиш да бих ја могла бити толико малоумна да то непоштено дело, које кажеш да си видео, учиним овде и пред твојим очима? Буди уверен да, када би ми било до тога, то не бих чинила на овом месту, него у којој од наших соба и тако вешто да ти ту ствар не дознаш никада.

На крају краја, Никострат, коме се учинило да њих двоје говоре истину, прекиде разговор о томе и поче говорити о чудноватој особини крушке, са које се човеку, када се на њу попне, привиђа којешта. Међутим, Лидија, претварајући се да је узбуђена због Никостратовог мишљења о њој, гневно рече:

— Та крушка не сме никада више нанети срамоту мени нити икојој другој жени. Стога, Пире, тркни часком и донеси секиру, па, посекав ту воћку, освети у исти мах и мене и себе, премда би боље било да том секиром расцепиш главу Никострату, коме се замаглио мозак. Јер иако се њему учинило да је оно видео, он није смео низашта на свету помислити да је то било уистини.

Пир одмах донесе секиру и посече крушку. Видевши је на земљи, жена Никострату рече:

— Пошто видим да је оборена непријатељица моје части, мога гнева је нестало.

Затим му великодушно опрости, јер је он беше замолио за опроштај, и онда му рече да се никада више не усуди да у њу посумња, пошто га она воли више него саму себе.

Те тако се насамарени муж са њом и са њеним љубавником врати у кућу, у којој су после тога Пир и Лидија често у највећој удобности проводили часове препуне уживања и сласти.

Нека би господ и према нама био тако милостив.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Два Сиењанца воле једну жену, која је кума једнога од њих. Кум умре и дође, према обећању, к своме другу и исприча му како је на другом свету.

Остајало је да прича још само краљ. Према томе, чим је видео да су се умириле даме, које су жалиле неправедно посечену крушку, он отпоче овако:

— Само по себи се разуме да сваки правичан краљ треба да предњачи у поштовању закона које је дао, и да би њега, ако то не учини, требало сматрати за роба који заслужује казну а не за краља. Ја пак, који сам ваш краљ, приморан сам да ту кривицу и тај прекор навучем на себе. Оно, истина је да сам ја јуче, када сам донео закон о нашем даљем причању, желео да данас не применим своје право, него да се заједно са вама покорим томе закону и да причам о истом оном предмету о којем причате и ви. Али, не само да је испричано све оно што сам мислио да причам, него је поред тога изнесено још много других и кудикамо лепших ствари, тако да се ја, ма колико да тражим по своме памћењу, не могу сетити ничега нити открити ишта што би ономе што је речено о том предмету било равно толико да бих то могао да причам. Пошто се, дакле, морам огрешити о закон што сам га дао, ја изјављујем, као човек који заслужује да буде кажњен, да сам приправан прихватити сваку досуђену ми казну, и прибегавам и опет примени свога старог права. И рећи ћу вам да су Елизина прича о куму и лудорије Сиењанаца толико важне да ме оне, драге даме, покрећу да настрану оставим поруге што су их својим глупим мужевима наносиле њихове паметне жене, па да вам о сиењанским кумовима и кумама испричам једну причу, која ће вам, премда она садржи много штошта што није за веровање, ипак деломице бити пријатна и занимљива.

У Сиени, дакле, живела су два млада грађанина, од којих се један звао Тингочио Мини, а други Меучио ди Тура. Становали су у Порта-Салаји и нису се дружили ни с ким осим међу собом, и како је по свему изгледало, веома су се волели. Ревносно похађајући цркву и проповеди као и други побожан свет, више пута слушали су о блаженству и мукама што их према својим заслугама добијају душе покојника на другоме свету. Како су желели да о томе дознаду штогод поузданије, они један другом обећају да ће онај од њих који умре раније вратити се к ономе што је остао у животу те му јавити како је тамо, и на то се закуну.

Пошто су, дакле, један другом дали то обећање и наставили своје дружење, након кратког времена Тингочио

се окуми са неким Амброћом Анзелминием, који је становао у Кампо-Ређиу и коме жена, по имену Мита, беше родила сина. Тингочио, који је заједно са Меучиом често походаћао своју куму, лепу, дражесну жену, заљуби се у њу и поред кумства. Па како се она веома свиђала Меучиу и како ју је Тингочио стално хвалио пред њим, у њу се заљуби и он. Али, ту љубав су њих двојица крили један од другог, и то из ових разлога: Тингочио није смео да то Меучиу открије стога што је држао да је љубав према куми недопуштена ствар и стога што би га било стид да когод то дозна. Меучио пак чувао је своју тајну зато што је запажао да се та жена допада Тингочиу. Стога он себи рече: »Ако му то кажем, он ће бити љубоморан на мене; па пошто он као кум може са њом говорити о чему год хоће, покренуће је да ме омрзне, и онда ја никада нећу моћи да код ње постигнем оно што желим постићи.«

Докле су је тако обојица дуго времена волели, Тингочиу, коме је било лакше да жени открије своје срце, најзад пође за руком да код ње постигне оно за чим је жудео. Меучио то запази; али, премда му се тако што није нимало свиђало, ипак се правио да то не види, јер, надајући се да ће и сам некада моћи да дође до испуњења своје жеље, није хтео да Тингочиу даде повода или разлога да поквари или спречи његово настојавање. И докле је љубав та два младића текла тако, код једнога срећније него код другога, наступи то да Тингочио, коме је веома годило земљиште куминог врта, многим копањем и радом навуче на себе болест, која се за неколико дана погорша толико да је он не могаде преболети, него напусти овај свет. И трећег дана по смрти дође он ноћу (вероватно да пре није могао), према своме обећању, у собу свога ранијег друга Меучиа, који је спавао тврдим сном, и зовну га. Меучио се пробуди и рече:

— Ко је то?

А он му одговори:

— Ја сам Тингочио и дођох к теби, према обећању, да ти јавим како је на оном свету.

Меучио се мало уплаши, када га виде; али, одмах затим прибра се и рече:

— Добро дошао, брате; — а затим га упита да ли је изгубљен. А Тингочио одговори:

— Изгубљено је оно што не може да се нађе. Како бих могао бити овде, да сам изгубљен?

— Ах, — рећи ће Меучио, — не мислим ја то, него те питам да ли си ти међу душама које су осуђене да се муче у пакленом огњу.

Тингочио му одговори:

— Нисам; али, силне муке сносим због грехова које сам починио.

Онда га Меучио упита какве се све казне досуђују за поједине грехове које је човек извршио на овоме свету, и Тингочио му их каза. После тога, Меучио му постави питање да ли би могао овде учинити штогод за њега. Тингочио одговори да би требало да му приређује заупокојене литургије и да сиротињи даје милостињу, пошто тако што веома помаже онима на другом свету. Меучио му обећа да ће то чинити од свег срца. Кад је Тингочио већ хтео да пође, Меучио се сети куме, па издиже главу и рече:

— Добро је, Тингочио, што се сетих. Како си кажњен за оно што си, докле си био овде, спавао са својом кумом?

Тингочио му одговори:

— Када сам, брате мој, дошао тамо, преда ме изиђе један човек који је, како је изгледало, напамет знао све моје грехе, и он ме одведе на једно место, где затекох много другова, који беху осуђени на исте онакве муке какве сам морао да сносим ја. И дакле сам се бавио међу њима, мислио сам само на оно што сам чинио са кумом; па пошто очекивах још већу казну од те на том месту, сав сам дрхтао од страха, премда сам се налазио у жестоко разбуктаном огњу. Када је то запазио један човек, који је стојао крај мене, он ми рече: »Шта ли си ти то страшно згрешио да дршћеш у овој ватри?« А ја му одговорим: »Хе, пријатељу мој, мене обузима силан страх због једног греха што сам га учинио некада.« Онда ме он упита у чему се састоји тај грех, и ја му рекох: »Састоји се у томе што сам спавао са једном својом кумом, и то толико често да ми је то дошло главе.« Он ми се насмеја у лице и рече: »Та иди, будало, не бој се. Овде се ништа не полаже на кумство«. Кад сам то чуо, ја се потпуно умирих.

И чим је то изговорио, он рече, пошто је већ свањивало:

— Због Бога, Меучио, ја више не могу остати код тебе.

Потом ишчезе.

Када је Меучио чуо да се на ономе свету ништа не полаже на кумство, он се стаде смејати својој глупости, пошто већ беше поштедео неколико кума, те одбаци своје незнање и отада постаде паметнији човек.

Сунце је залазило и већ је био отпочео подухивати благи поветарац, када краљ, пошто беше завршио своју причу и пошто нико више није имао да прича, са своје главе скиде венац, метну га на Лауретину главу и рече:

— Мадона, крунишем вас ловором, чије име носите, за краљицу наше дружине. Према томе, као наша владарка изволите заповедати оно што би по вашем мишљењу могло свима нама годити и раздрагавати све нас.

И пошто је то изговорио, он седе.

Поставши краљицом, Лаурета дозва управника двора и нареди му да настане да се столови поставе у љупкој долини, али раније него обично, како би се по завршеној вечери дружина могла натенане вратити у палату; осим тога даде му упутство шта све има да чини за време њене владавине. Потом се и опет обрати дружини и рече:

— По Дионеовој жељи ми смо данас причале о поругама што су их жене приређивале својим мужевима. Када се не бих бојала да ћу изазвати утисак да долазим у ред оних кевкала која хоће да се сместа освете, ја бих захтевала да се сутра говори о поругама које мужеви приређују својим женама. Али, одустајем од тога и желим да свако износи оне поруге што их из дана у дан приређује жена мужу или муж жени или човек човеку. И ја мислим да ће то бити исто онако пријатно забављање као што је било и данашње.

И после тих речи, она устаде и дружину распусти до вечере.

Устадоше исто тако и даме и млади људи, и неколико њих стадоше боси газити кроз бистру воду, а други се кренуше у шетњу по зеленој ливади, испод лепих, високих дрвета. Дионео и Фијамета певали су о Архити и Палемону; и тако су сви изреда своје часове весело проводили у различитом забављању све до вечере. Када је пак дошло време за њу, они поседаше за столове, који беху намештени дуж језера, па су уз песму тисуће птица, непрестано освежа-

вани благим поветарцем, који пиркаше са околних брегова, вечерали задовољно и мирно, не узнемиравани ниједном једином мушицом.

Пошто су распремљени столови, они још мало прошеташе дивном долином, а затим, иако је сунце још високо стајало на небу, по краљичиној жељи кренуше са лаганим кораком натраг, те уз шалу и смех, ћаскајући о хиљаду ствари, а нарочито о ономе што је тога дана причано, стигоше у сам сумрак до палате. И чим су се ту, мало заморени том кратком шетњом, поткрепили расхлађеним вином и слаткишима, они украј лепог водоскока стадоше играти час уз Тиндарове гајде а час уз другу музику. Најзад, краљица заповеди да Филомена отпева какву песму, и ова отпоче:

Кол'ко сам уморна од животних бура!
После многих тешких, болних авантура,
Које ме понеше, срце хтеде пући —
Нисам више могла вратити се кући.
Изнемогле душе, изнурена тела,
Одмору и миру предадох се цела
И у слаткој тежњи, када снага клоне
Која моје срце обузе и поне,
Срце, ти ми реци, после бола дугог,
Јер храбрости немам да сазнам од другог.
Допусти ми, срце, због ког тол'ко страдам,
Застрашене душе да се миру надам,
Знам из успомена, бол не беше мали,
Узети ми оно што ми страсти пали.
Ја храбрости немам, но ја желим, хоћу;
Али мира немам ни дању ни ноћу,
Јер све што сам гула, вид'ла, осетила,
Распламти у мени снагу страсних сила,
Те из мене бије огањ нове ватре,
Пламен му је блиско, хоће да ме сатре;
Зато моја душа сад од тебе тека,
Да јој буде дата бар утеха нека.
Сурово и грубо поражене стоје,
Све замисли, тежње, сањарије моје.
О, ти бар ми реци, прозбори ми сада
Да ли ћу те наћи поново и када,
Где милоште поглед што треба убија,
Осваја ме силно, силно задобија.

О, ти блага душо, гласом тихе ноћи
Реци кад ћу теби приступити моћи?

Утеши ме речма што крепе и држе,
Да ми само време пролети што брже.
Дај пуно радости да ми душа сване —
Да зарасту једном љубавне ми ране.
О, када би' икад могла доћи теби,
Не знам, ал' ту лудост угинила не би':
Да те опет пустим и ти си се скрио.
Стегла бих те гврсто — драг си ми и мио,
Из слатких ти уста жеља би ми сашла
И највећу радост ја би' тако нашла.
О другом, још дражем — одговор не дајем.
О, кад би' те могла својим загрљајем
Приковати за се — та помис'о сама
У души ми ствара врело од песама.

Та песма наведе дружину на мисао да нека нова, страсна љубав тишти Филомену. Па пошто је према њеним речима изгледало да је она окушала и већу сласт него што је уживање чулом вида, многе даме ту, сматрајући је због тога срећном, завиделе су јој на томе. Али, када је песма завршена, краљица, која се сети да је наредни дан петак, љубазно рече свима:

— Ви знате, племените даме, а и ви, господо, да је сутра дан који је посвећен страдању нашег спаситеља. Ако се добро сећате, ми смо тај дан (тада је краљица била Нејфила) побожно празновале и изоставиле веселе и шаљиве разговоре, а то исто учиниле смо и наредне суботе. Угледајући се дакле на тај леп Нејфилин пример, налазим да ред изискује да се сутрашњег и прексутрашњег дана уздржимо од наших шала, као што смо то учинили и прошле недеље, па да у те дане премишљамо о ономе што бисмо могли учинити за спас своје душе.

Целој дружини допаде се побожни говор њене краљице, па како већ беше превалио добар део ноћи, сви се са њоме опростише и отидоше до се одморе.

ЗАВРШАВА СЕ СЕДМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ОСМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА

КАДА СЕ ПРИЧА КАКО ЈЕ КОЈА ЖЕНА НАСАМАРИЛА МУШКАРЦА ИЛИ МУШКАРАЦ ЖЕНУ, ИЛИ КАКО ЈЕ КОЈИ МУШКАРАЦ ПОДВАЛИО ДРУГОМ МУШКАРЦУ.

У недељу изјутра беху се већ сунчеви зраци заблистали на највишим планинским врховима, сенке разишле и све ствари указале потпуно јасно, када устаде краљица и цела дружина. Они најпре прошеташе по росној трави, па онда око трећег јутарњег часа отидоше у блиску црквицу, отстојаше божју службу и вратише се кући. Пошто су ту весело и задовољно доручковали, играли су и певали докле их краљица не распусти, рекавши им да свако ко хоће може да се одмори. Чим је пак сунце превалило подневник, сви се по краљичиној жељи скупише и поседаше украј дивног водоскока, да пређу на уобичајено причање.

ПРИЧА ПРВА.

Гулфардо позајми од Гваспарола новац, пошто његовој жени беше обећао да ће јој тај новац дати, да би могао спавати са њом. Он јој га даде, а она потом пред Гваспаролом призна да јој га је дао.

— Када је већ божја воља одредила да ја отпочнем данашње причање, од свег срца приправан сам да то учиним. Па како је, љубазне даме, прилично много говорено о подвалама што су их жене приређивале људима, ја ћу да вам причам о подвали што ју је један човек приредио једној жени, и то ћу учинити не стога да бих осудила његов поступак или да бих утврдила да је он њиме њој нанео неправду, него зато да бих тога човека похвалила а ту жену осудила, а и зато да бих показала да и људи хоће да подвале онима који им верују, као год што њима подваљују други у које они имају вере. Уосталом, ако бисмо хтели наћи прави израз за ово што ћу да вам испричам, тако што пре би требало назвати враћањем милог за драго неголи подваљивањем. Затим, треба имати на уму и то да је жени дужност да своје поштење чува као свој живот и да низашта на свету не допусти да јој се оно укаља. Наша

слабост је крива што се свакада не ради како треба; али, ја ипак тврдим да ломачу заслужује свака жена која се пода за новац, докле она коју је на неверство покренула љубав заслужује опроштај у очима сваког мање строгог судије, као што је то пре два три дана показао Филострато у својој причи о мадони Филипи.

Дакле, у Милану је некада био у служби један Немац, који се звао Гулфардо, и он је верно и предано служио свога господара, што је ретка особина у Немаца. Па како је тачно и поштено враћао позајмљени новац, многи трговци су му, кад год би му затребало, позајмљивали позамашне количине. Живећи у Милану, заљуби се у једну веома лепу даму, мадону Амброђу, жену богатог трговца Гваспарола Кагатрачио, који беше његов познаник и пријатељ. У својој љубави према њој био је толико опрезан да ништа не могаше запазити ни њен муж нити ико други; али, једнога дана он јој се обрати преко неке особе и замоли је да се његовој љубави одазове, па да ће учинити све што му она заповеди. И након подужег колебања, жена одлучи да му учини по вољи и одговори му да ће његову жељу испунити под две погодбе: прво да о томе не сме причати никада никоме и друго да јој, као богат човек, позајми две стотине форината, колико јој је за нешто потребно, па да ће му онда увек бити на расположењу. Када је Гулфардо то чуо, он се због њене грабљивости згади на ту бедницу, коју је сматрао за поштену жену, те се његова жарка љубав прометну у мржњу. И желећи да јој подвали, поручи јој да пристаје на то и на све што би пожелела, и да му она само јави када може к њој доћи и новац јој донети, а да за то неће дознати никада нико доли један његов пријатељ од кога он ништа не крије и који се стално са њиме дружи. Потпуно задовољна тим одговором, та жена, или боље рећи курва, поручи му да њен муж за који дан мора отпутовати у Ђенову, те да ће га, када он отиде, о томе известити и позвати.

Онда Гулфардо у погодно време отиде до Гваспарола и рече му:

— Имам да свршим један посао за који ми је потребно две стотине форината. Буди добар да ми их позајмиш под камату што је од мене наплаћујеш.

Гваспароло рече да ће то радо учинити, и одмах му изброја новац.

После неколико дана Гваспароло отпутова у Ђенову. Његова жена то јави Гулфарду и поручи му да дође к њој и донесе јој две стотине фиорината. Он отиде к њеној кући са својим другом и пред његовим очима предаде јој тих двеста фиорината и рече јој:

— Узмите овај новац, госпођо, па га своме мужу предајте чим дође.

Жена новац узе и не слутећи зашто је Гулфардо то рекао; шта више, помисли да је он то учинио зато да његов пријатељ не би запазио да тиме купује њу. Стога рече:

— Учинићу то драге воље; али, да најпре видимо колико ту има фиората.

И чим је то рекла, изручи их на сто; па пошто се уверила да их је било равно две стотине, сасвим задовољна остави их у ковчег. Затим ухвати под руку Гулфарда и одведе га у своју собу, где га задовољи и где га је отада задовољавала и даље сваке ноћи догод јој се муж није вратио из Ђенове.

Чим је Гваспароло стигао из Ђенове, Гулфардо отиде к њему када је знао да је са женом, па му пред њом рече:

— Гваспароло, оних две стотине фиората што си ми их позајмио ономад нисам употребио, пошто ми за руком није пошло да добијем посао за који сам их узео, те сам их због тога вратио твојој жени; према томе, избриши то дуговање.

Гваспароло се окрену ка својој жени и упита је, да ли је примила тај новац. Видевши ту сведока, она не могаше да одрекне, него рече:

— Разуме се да сам примила; али, још се не сетих да ти то кажем.

Онда ће Гваспароло:

— Добро је, Гулфардо; буди спокојан; ја ћу већ избрисати твој дуг.

Гулфардо отиде својој кући, а преварена жена предаде своме мужу срамну цену свога неверства. Те тако се тај лукави љубавник бесплатно наслађивао својом грабљивом љубавницом.

ПРИЧА ДРУГА.

Парох из Варлунга спава са Белколором, те јој у залогу остави своју мантију, а затим од ње позајми аван. Враћајући јој га, затражи заложену мантију. Жена му је врати уз задиркивање.

И мушкарци и даме једнодушно одобраваху Гулфардов поступак према грабљивој Миланкињи, када се краљица обрати Памфилу и смешећи се заповеди му да настави; и Памфило отпоче:

— Мени је, дивне даме, на ум пала једна прича, прича наперена против оних који нас непрестано вређају, а којима ми не можемо да враћамо мило за драго, то јест противу свештеника. Ти људи су објавили прави крсташки рат нашим женама, и када коју од њих освоје, они мисле да су заслужили опроштај грехова, као да су султана у оковима довели из Александрије у Авињон. Јадни световњаци не могу да то исто чине њима, премда се они на њиховим мајкама, сестрама, љубавницама и кћерима свете с истим онаквим жаром са каквим они насрћу на њихове жене. Стога ћу вам ја причати о једној сеоској љубавној пустоловини, из које ћете, поред тога што ћете се смејати на крају приче, извући наук да поповима не треба свакада веровати на реч.

Дакле, у Варлунгу, селу које се, као што свакој од вас мора бити познато или као што сте могле чути, налази овде близу, живео је неки вредан свештеник, човек веома услужан према женама. Премда није био богзна како писмен, ипак је недељом испод маслине многим добрим и светим речима поучавао своје парохијане, а када мушкарци не би били код куће, обилазио је њихову женску чељад боље него његов претходник, доносио им покаткада по коју иконицу, мало свете водице, по комадић воштанице и благосиљао их.

Између многих парохијанки, на које он беше бацио око, највише му се свиђала мона Белколора, жена једног сељака, неког Бентивење дел Мацо. И одиста, била је то дражесна, црномањаста, позадружна сељанка, која је могла да меље боље него икоја друга; осим тога, умела је добро ударати у цимбало, лепо певати песму *Теге вода низ долину*, водити коло и својим рупчићем у њему омахи-

вати дивније него иједна њена сусетка. Због свију тих одлика, господин попа беше се у њу заљубио толико силно да је као избезумљен по цео дан лутао тамо и овамо, како би могао да је види. А када би је недељом изјутра угледао у цркви, стао би певати *Кирије* и *Сантус*, напрежући се да се покаже уметником у певању, а овамо њакао је као магарац; међутим, када је не би спазио, своју дужност отаљавао је журно и олако. Ипак, све то изводио је тако да ни Бентивења дел Мацо нити ико од суседа није могао запазити ништа. И да би са мона-Белколором могао бити у што поверљивијем додиру, он јој је слао разне поклоне: понекад свежњић младог белог лука, који је најлепше напредовао у његовом врту и који је сам он обрађивао, понекада пак котарицу грашка или мало црног лука или љутике. Покаткада би је, у погодном тренутку, гледао испод ока и добацивао јој по коју љубазну реч; а она би се, онако припроста, правила да то не запажа и не чује, те би хладно прошла покрај њега. И тако господин-попи никако није полазило за руком да постигне оно што је желео постићи.

Једнога дана, када је као и обично лутао по селу, срете он Бентивењу дел Мацо, који је пред собом терао натоварено магаре, те га заустави и упита куда ће. Бентивења му одговори:

— Право да вам кажем, господине, идем у град по неком свом послу, а те ствари ту носим сер-Бонакорну да Ђинестрето, да ми помогне у једном мом послу код суда.

Сав радостан, попа му рече:

— Добро, добро, сине мој; иди са мојим благословом: па ако у путу сретнеш Лапучиа или Налдина, не заборави рећи им да ми донесу каише за моју млатачу.

Бентивења рече да ће то да учини. И чим је он наставио пут у Фиренцу, попа одлучи да оде до Белколоре и огледа своју срећу, а затим се одмах крену и не застаде докле не дође до њене куће. Ушавши у њу, рече:

— Помози бог! Зар нема никога код куће?

Белколора, која је у том тренутку била на тавану, рече, када чу:

— Добро дошли, господине! Куда ви то лутате по овој врућини?

А он одговори:

— Дођох, у божје име, да који часак проведем уза те, пошто сам ти мужа срео где иде у град.

Белколора, која већ беше сишла на земљу, седе и поче чистити купусно семе што га њен муж беше измлатио на неколико тренутака раније. Поп јој стаде говорити:

— Зар ћеш ти, Белколоро, допустити да ја умрем овако?

Белколора се насмеши и рече:

— А шта вам ја чиним?

Попа јој одговори:

— Не чиниш ми ништа; али, не допушташ ми да ја са тобом учиним оно што бих желео учинити и што је бог рекао да се чини.

Онда му Белколора рече:

— Та идите, молим вас! Па зар и свештеници раде тако што?

Попа јој одговори:

— Него! Ми то радимо боље него други људи. А и зашто да не? Кажем ти: ми тај посао свршавамо кудикамо боље. А знаш ли зашто? Ми мељемо на уставу. Озбиљно ти кажем да ти неће бити нажао, ако ми лепо допустиш да свршим свој посао.

Белколора рече:

— Како да ми не буде нажао? Та сви сте ви веће тврдице и од самог ђавола.

Попа ће њој на то:

— Нисам ја. Тражи што год ти је драго. Хоћеш ли ципеле, или хоћеш повезачу, или леп комад сукна, или шта хоћеш?

Белколора одговори:

— Не, не, све то ја имам. Него, ако ме ви одиста тако волите, учините ми једну услугу, па ћу пристати на све што зажелите.

Онда свештеник рече:

— Кажи ми шта хоћеш, па ћу ти се одазвати од свег срца.

Белколора ће њему:

— У суботу морам отићи у Фиренцу да предам испредену вуну и да на поправку дам свој витао. Ако ми позајмите пет лира (а знам да толико имате), моћи ћу да од лихвара откупим своју црвену сукњу и празнични појас;

јер оваква каква сам не могу отићи у цркву нити изићи међу честит свет. Ако ми то учините, испунићу вашу жељу.

Попа јој одговори:

— Тако ми бога, немам их овде уза се; али, до суботе ћу ти их набавити, веруј ми.

— Дакако, — рећи ће Белколора, — сви ви само обећавате, али никада своје обећање не испуните. Мислите ли ви да са мном учините оно што сте учинили са Билиуцом, која је морала отићи отромбољеног носа? Божје ми вере, то вам неће да пође за руком. Због тога је та јадница изнесена на зао глас у целом нашем крају. Ако новаца немате, отидите да их донесете.

— Ах! — узвикну попа. — Немој ме гонити да сада јурим кући. Видиш да нам срећа иде на руку, да смо потпуно сами. А докле бих ја отишао и вратио се, могао би когод наићи те нас омести. Оваква згодна прилика неће нам се указати ускоро.

— Добро; ако хоћете да идете, идите; ако пак нећете, оканите се свега.

Видевши да она његову жељу хоће да испуни само уз salvum me fac, докле је он то желео постићи sine custodia, попа јој рече:

— Пошто ми не верујеш да ћу ти новац донети, остављам ти у залогу ову моју плаву мантију.

Белколора напрћи нос и одговори му:

— Ту мантију! А колико вреди она?

Попа рече:

— Колико вреди? Треба да знаш да је ово двојна или тројна тканина, а има их који веле да је четворна. Нема ни две недеље дана откако сам је код ситничара Лолоа купио за седам лира; и добио сам је за пет солди јевтиније него што јој је цена, као што ми рече Буљето, који се разуме у тканинама.

— Та да ли је то могућно? — рећи ће Белколора. — Богами, не бих рекла. Дајте ми је овамо.

Господин попа, који већ беше запео лук, скиде мантију са себе и предаде је њој. Она је остави настрану и рече:

— Господине, хајдемо тамо у појату. У њу не долази нико никада.

И њих двоје отидоше у појату. И попа је ту обасу најслађим пољупцима на свету, сроди је са богом и подуже

времена проведе са њоме у најлепшем уживању. Потом се кући врати без мантије, у прслуку, као да долази са свадбе. Када је тамо помислио да сви они остаци воштаница, које је скупљао преко целе године, не износе ни половину од пет лира, он виде да је учинио глупост, те се покаја што је заложио своју мантију и стаде премишљати како би могао до ње доћи без откупа. Па како је био велики препредењак, он се досети шта да учини да би дошао до ње, и то изведе. Наредног дана, који беше празник, посла он синчића једног свог суседа ка мона-Белколори, да је замоли да му позајми свој камени аван, пошто ће, како јој јављаше, код њега на ручку бити Бингучио дал Пођо и Нуто Буљето, за које је рад справити некакав умакац. Белколора му га позајми.

Када је било време ручку, господин попа, знајући да ће Бентивења дел Маца и Белколора у то доба бити заједно за столом, он зовну свога црквењака и рече му:

— Узми овај аван, па га однеси Белколори и кажи јој ово: Господин свештеник много вам захваљује и моли вас да му вратите његову мантију, коју вам је оставио у залогу.

Црквењак отиде с аваном до Белколоре и затече њу и Бентивењу где ручају. И пошто је аван спустио на под, он јој рече оно што јој је попа поручио. Када је жена чула да свештеник тражи да му се врати мантија, она хтеде да нешто одговори; али, Бентивења је прекиде, погледав је попреко:

— Ти дакле узимаш залогу од господина свештеника? Доће ми, богами, да те жестоко ћушим. Одмах да си му је вратила, ђаво те однео! И добро упамти ово: ма шта да господин попа заиште, па ма и нашега магарца, а камоли што друго, не сме се ускратити њему.

Белколора устаде гунђајући, извади из ковчега мантију, предаде је црквењаку и рече му:

— Рећи ћете господину попи од моје стране ово: Белколора каже да се богу заклиње да никада више нећете умакац туцати у њеном авану, пошто сте јој овај пут приредили такву пакост.

Црквењак се врати с аваном и свештенику саопшти Белколорину поруку, а он му рече:

— Кад је видиш, кажи јој да ја њу, ако ми не буде позајмљивала аван, никада више нећу услужити својим тучком. Нека иде једно за друго.

Бентивења је мислио да је његова жена оно рекла стога што ју је покарао, па о целој ствари није више ни мислио. Али, Белколора се на господина попу беше наљутила толико да са њиме није ниједне једине речи проговорила све до бербе. Ну, када јој је он запретио да ће је отпремити у пакао, она се из страха са њиме измири, те су се после тога њих двоје често уз ширу и врело кестење забављали до миле воље. И уместо да јој даде пет обећаних лира, попа њој обнови цимбало и о њега окачи прапорчић, тако да је она сва била срећна и задовољна.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Каландрино, Бруно и Буфалмако траже дуж обала Муњона хелиотроп. Мислећи да га је нашао, Каландрино се врати кући натоварен камењем. Жена га прекори, а он је, пошто се наљути, жестоко излема, а затим својим друговима исприча оно што је њима било познато боље него њему.

Када се завршила Памфилова прича, која је даме покренула на грохотан смех, краљица заповеди Елизи да настави, и она отпоче још се смејући:

— Ја не знам, љубазне даме, да ли ће мени за руком поћи да вас својом причом, која је колико истинита толико и пријатна, засмејем као што вас је засмејао Памфило својом; али, потрудићу се колико год могнем више.

У нашем граду, где је увек било много необичних људи и различитих обичаја, живео је недавно неки сликар Каландрино, пришрост и чудног понашања човек, који је већи део свога времена проводио са другом двојицом сликара, Бруном и Буфалмаком. Ти његови другови били су велике шаљивчине, али и опрезни и лукави младићи. Тако исто живео је тада у Фиренци неки Мазо дел Сађо, веома духовит и довитљив младић, коме је за руком дивно полазило све чега се лати. Када је тај Мазо дел Сађо чуо шта се прича о Каландриновој простоти, он одлучи да се мало са њим позабави и да га насамари или нагарави.

Једнога дана затече он њега у цркви светог Јована где са највећом пажњом разгледа слике и скулптуре, које недавно беху намештене на олтар те цркве. Пошто му се учи-

нило да су то време и та прилика повољни по извођење његове намере, он своме пријатељу, који га је пратио, каза на какву је дошао мисао, па заједно са њим приђе месту на којему је Каландрино седео сам самцит. Градећи се да га не виде, њих двојица стану причати о чаробној моћи разног камења, и Мазо је о томе говорио са таквим поуздањем као да је велики познавалац руда. Каландрино је пажљиво слушао њихов разговор, па, када се уверио да посреди није никаква тајна, он устане и придружи им се. Мазу се то допадне, и он настави своје причање, докле га најзад Каландрино не упита, где има тога чудотворног камења. Мазо му одговори да се оно налази у Блебетарији, у земљи Шкембарији, у крају који се зове Уживанција, где људи винову лозу везују кобасицама, где се гуска може купити за грош и као приде добити гушче, где се налази читава планина од самог сastруганог пармезана, на којој живи свет који не ради ништа, него само прави макароне, па их кува у чорби од копуна, а затим ту чорбу просипа, те ко више награби више и има, а испод те планине тече река најбољег вина, у којему нема ни капи воде.

— Ох, — рече Каландрино, — то је диван крај; него, кажи ти мени шта они раде са копунима које скувају.

Мазо му одговори:

— Њих поједу Блебетаријаши.

Каландрино га упита:

— Јеси ли ти кадгод био тамо?

Мазо одговори:

— Не једном, него хиљаду пута.

Онда ће Каландрино:

— А колико је миља то место удаљено одавде?

Мазо одговори:

— Хиљаду или још и више, како одавде донде тако и отуда довде.

Каландрино рече:

— То мора бити даље него Абруци.

— Дабогме, — рећи ће Мазо, — малчицу даље.

Видећи да Мазо говори озбиљна лица и без имало смеха, он у својој глупости поверује његовим речима, те све то прихвати као праву истину и рече:

— То је исувише далеко за мене; али, када би било ближе, једном бих тамо пошао са тобом, да видим како се

гутају макарони и да и сам њима напуним бураг. Него, реци ти мени, бог ти здравља дао, да ли тога чудотворног камења има гдегод код нас.

Мазо му одговори:

— Ох, дакако! Овде, у овом нашем крају, налазе се две врсте камена са веома чудотворном моћи: једна врста је камен из Сетињана и Монтиша, и он има ту моћ да, када га употребимо као жрвањ, производи брашно. Стога се и каже код нас: бог даје милост, а Монтиши жрвњеве. Тога камена има код нас толико много да се он исто онако мало цени као код њих смарагд, који сачињава читаве планине, веће него што је Морело, тако да се оне у пô ноћи сијају да те бог сачува. И знај да би онај ко би те жрвњеве, пре него што их пробуши, лепо углачао и уоквирио, па их однео султану, од њега добио што год зажели. Други драгоцени камен, који ми називамо хелиотропом, има још чудотворнију моћ: онога ко га уза се носи не може видети нико онде где он није.

Онда ће Каландрино:

— Силна је то моћ; али, где се налази та друга врста камена?

Мазо му одговори да њега има у Муњону.

Каландрино га упита:

— А које је величине тај камен? И какве је боје?

Мазо одговори:

— Има га различите величине: један је већи, а други мањи; али, сваки камен је црн.

Пошто је све то чуо, Каландрино се изговори да мора да иде по неком послу, те се са Мазом опрости, у намери да пође потражити тај камен; али, одлучи да то не чини без знања своја два друга, Бруна и Буфалмака, које је веома волео. Он се дакле крену да њих нађе, како би са њима одмах пошао да, пре него што би то учинио ико други, потражи то драгоцено камење, и тако цело јутро проведе он у трагању за њима. Најзад, пред само подне паде му на ум да њих двојица раде као сликари у фаенцском женском манастиру. Онда остави све друге послове па, премда је била велика врућина, готово трком похита к њима, зовну их настрану и рече:

— Драги другови, ако хоћете да ми верујете, ми можемо да постанемо најбогатији људи у Фиренци. Ја сам

чуо од једног човека коме се може веровати да се у Муњону налази нека врста камена, који онога ко га носи уза се може да учини невидљивим за свакога; стога бих био за то да одмах, пре него што би то учинио когод други, пођемо да потражимо тај камен. Несумњиво је да ћемо га наћи, јер га ја познајем; а када га нађемо, шта нам остаје друго доли то да га метнемо у џеп и отидемо до мењачнице, која је свакада пуна грошева и форината, па да тога блага узмемо колико год нам је драго? Видети нас неће нико, те ћемо тако моћи да се очас обогатимо, и онда не бисмо морали по цео дан мрчити зидове попут пужева голаћа.

Када су то чули Бруно и Буфалмако, насмејаше се у себи, намигнуше један другоме, тобож се веома зачудише и похвалише Каландринов предлог. Али, Буфалмако ипак упита како се зове тај камен. Каландрино, коме је недостајала једна дуга у глави, беше заборавио назив, те стога рече:

— Та шта нас се тиче његов назив, када нам је позната његова моћ? Мени се чини да ће боље бити да не оклевамо, него да се одмах кренемо у тражњу.

— Па добро, — рећи ће Бруно, — како изгледа тај камен?

Каландрино одговори:

— Има их свакојаког облика; али, готово сваки је црн. Стога бисмо ми, како ја мислим, морали скупљати све оне који су црни догод не нађемо прави. Дакле, не дангубимо ни часка, него хајдемо.

На то ће Бруно:

— Причекај још мало.

И, пошто се окренуо ка Буфалмаку, рече:

— Ја мислим да Каландрино говори истину; али, мени се чини да ово време није подесно за то, јер је сунце сада високо те његови зраци падају право на Муњон, због чега је све камење сухо, па као такво изгледа бело, докле је оно изјутра, пре него што изиђе сунце, потпуно црно. Осим тога, данас је радни дан, те се око Муњона окупио многи свет, који би се, сетивши се шта тражимо, могао угледати на нас, па би се тако могло десити да тражени камен падне у чије друге а не у наше руке, а ми да останемо отромбољена носа. Него, ја мислим да би тај посао требало извршити празничног дана, када у том крају нема никога ко би могао

да нас види, и то изјутра, када се боље може црно камење распознавати од белога.

Буфалмако похвали Брунов савет, а и Каландрино се са њим сложи. Онда они одлуче да у наредну недељу изјутра сва тројица пођу да потраже драгоцени камен. Али, Каландрино их закле оним што им је најмилије на свету да о томе не говоре никоме ништа, пошто је то њему поверено као тајна. Потом им он исприча све што је чуо о земљи Уживанцији и заклетвом потврди да је тако.

Када је Каландрино отишао, Бруно и Буфалмако договоре се шта да њих двојица даље учине.

Каландрино је са највећим нестрпљењем очекивао недељу. Најзад, дође и недеља, те он, чим је зора зарудела, журно устане и позове своје другове. И онда њих двојица изиђу из града на капију Сан-Гала и крену уз Муњон тражећи чудотворни камен. Каландрино је, као најревноснији између њих, ишао напред, чило скакутао час овамо час онамо и, чим би угледао који црн камен, узимао га и метао у недра. Његови другови пак корачали су за њим и овда-онда узимали погдекоји камичак. Тек што беху превалили кратак део пута, Каландрино је имао пуна недра камења. Стога он издигне скуте свога пространог капута, задене их за појас са свих страна и тако начини неку врсту торбе, али и њу очас напуни; најзад, сличну торбу направи од свога огртача, па након кратког времена и њу испуни камењем.

Када су Буфалмако и Бруно видели да је Каландрино жестоко натоварен и да се приближило време ручку, Бруно се, према договору, обрати Буфалмаку и рече:

— А где ли је Каландрино?

Буфалмако, који га је видео пред собом, у близини, окрену се, погледа око себе у свима правцима и одговори:

— Не знам; али, малочас је био ту пред нама.

Бруно рече:

— Малочас? Ја држим да је он већ код куће и да руча, докле ми луњамо овуда покрај Муњона и тражимо некакво црно камење.

— Одиста, дивно нас је насамарио! — рећи ће Буфалмако. — А и право је, када смо били луди да му верујемо. Пази само! Ко би други осим нас двојице био толико глуп да поверује да у Муњону има тако чудотворног камења?

Чим је чуо те речи, Каландрино помисли да му је у руке дошао онај камен и да је његова моћ учинила да га његови другови не могу видети, премда им је био пред очима. Сав срећан и пресрећан због тога, он одлучи да се, не рекав ни речи, одмах врати кући, а затим се окрену и упути натраг. Видевши то, Буфалмако рече Бруну:

— Шта да чинимо нас двојица? Зашто да и ми не одемо кући?

Бруно одговори:

— Хајдемо; али, богом ти се заклињем да ми Каландрино неће, мајци, никада више приредити овако штогод. Да ми је сада овде у близини, као што је био целога јутра, распалио бих га овом каменицом у пету тако да би се читав месец дана сећао ове поруге што нам ју је нанео.

И рекав то, он каменицу хитну и њоме Каландрина удари у једну пету. Каландрино осети силан бол и поче стењати; али, ћутећи настави пут. Буфалмако узе један од шљунчића што их беше накупио и рече Бруну:

— Види овај лепи камичак! Да ми је да њиме Каландрина распалим у крста!

И рекав то, тај камичак хитну и њиме у крста удари Каландрина. Укратко, њих двојица њега, измењујући између себе по коју реч, допрате тако до капије Сан-Гала. Ту они изруче на земљу све скупљено камење и неколико тренутака задрже се у разговору са царинским стражарима. Ти стражари, које они о свему томе беху обавестили раније, начине се да Каландрина не виде и уз грохотан смех пропусте га у град. Не заустављајући се нигде, Каландрино дође својој кући, која се налазила у близини Канто-ала-Мачина. У тој његовој лудорији, срећа га беше послужила тако да га на целом путу од реке до града и кроз град нико није ословио ни једном једином речи; додуше, мало ко га је и сретао, пошто је готово свако у то доба ручао. Дакле, тако натоварен камењем, Каландрино уђе у своју кућу. Мона Теса, његова жена, лепо и вредно чељаде, случајно се налазила на врху степеница. Па како беше јетка што се толико дуго задржао, она отпоче, чим га је угледала, да му чита буквицу и рече му:

— Доведе ли те, бато, ђаво једва једном? Цео свет је већ ручао, а ти на ручак долазиш у ово доба.

Када Каландрино то чу, он виде да га она види, те јетко и болно узвикну:

— Јао, проклета жентурачо, зар си морала да ту стојиш? Све си ми покварила; али, божје ми вере, платићеш ми то скупо!

И он уђе у своју собу и тамо изручи донесено камење; затим бесно притрча својој жени, шчепа је за косу, обори на под и стаде је газити и песницама ударати, тако да јој готово почупа све власи и изломи све кости. Она га је склопљених руку непрестано молила и преклињала да је остави; али, то јој је било узалудно.

Пошто су се неколико тренутака смејали са стражарима на градској капији, Буфалмако и Бруно крену се лаганим кораком за Каландрином. Дошавши до врата његове куће, они зачују како он немилосрдно туче своју жену, и онда, правећи се да су тога тренутка стигли, зовну га. Сав обливен знојем, зајапурен и гневан, Каландрино се појави на прозору и замоли их да дођу горе к њему. Они се попну и, држећи се као да ни о чему немају појма, уђу у његову собу, која је била пуна камења. У једном њеном куту горко је плакала жена сва рашчупана, са подераном хаљином, модрим и отеченим лицем, а у другом је седео разјарени Каландрино и дахтао од умора. Пошто су мало постајали разгледајући собу, један од њих двојице рећи ће:

— Шта је то, Каландрино? Да не намераваш да нешто зидаш, пошто си спремио толико камење?

Потом додаде:

— А шта је мона-Теси? Изгледа да си је тукао. Какве су то ствари?

Каландрино, изнурен ношењем камења и бесом са којим је тукао жену, а и болом који га је испуњавао што је, по своме мишљењу, изгубио срећу, не могаде прикупити довољно даха да даде прави одговор. И докле се гушио, Буфалмако му рече:

— Ако си ти, Каландрино, био једак због чега другог, није ти било потребно да нас мучиш као што си нас мучио. Повео си нас да са тобом тражимо дагоцени камен, а затим си нас, не рекав »идите са милим богом« или »торњајте се доћавола«, као две будале оставио крај Муњона па отишао

својим путом. То је од тебе било ружно и гадно. Али, буди уверен да нам тако што нећеш приредити никада више.

Када чу те речи, Каландрино се напрегну и одговори:

— Немојте, другови, да се љутите на мене. Ствар стоји сасвим другаче него што ви мислите. Ја јадник био сам нашао онај камен. Хоћете ли да чујете да ли говорим истину? Када сте ви оно један другога први пут ушитали за мене, ја сам се налазио на неких десет лаката испред вас. Па како сам тада видео да ви за мном корачате и не видите ме, окренуо сам се и, непрестано идући пред вама, дошао кући мало пре вас.

И он им од почетка до краја исприча све што су њих двојица чинили и говорили и показа им леђа и пете, да виде како су га израњавили, па затим настави:

— И кажем вам да ми се нико, када сам са тим каменом ушао у град, није обратио ни једном једином речи. Затим, вама је познато, колико су обично досадни и одвратни они царински стражари и како они хоће да виде и разгледају све и сва. Осим тога, ја сам се на улици сретао са више својих кумова и пријатеља, који ме иначе свакада ослове и позову на по коју чашицу; али, овај пут нико ми није упутио ни речце, а то стога што сам био невидљив. Најзад дођем кући, и ту преда ме изиђе овај ђаво, ова моја проклета жена, и виде ме; јер, као што знате, жене имају ту моћ да упропасте сваку ствар. Те тако сам ја од најсрећнијег човека у Фиренци постао најнесрећнији. Због тога сам је жестоко пропустио кроз шаке, и ја не знам шта ме још задржава да је не закољем. Нека је проклет час када сам је угледао и када је ушла у овај мој дом!

Разјарив се и опет, он устаде да је туче поново. Буфалмако и Бруно саслушаше то причање тобож чудећи се и потврђујући оно што је он говорио, мада се једва уздржаваху да не прсну у грохотан смех. Видевши да се, сав бесан, дигао да и опет бије своју жену, њих двојица стану између њега и ње, рекавши му да је крив он, а не жена, пошто јој, знајући да жене упропашћују сваку ствар, није препоручио да му тога дана не излази пред очи. Још му рекоше да му сам бог није дао да буде тако опрезан, било стога што му не беше суђено да доживи ту срећу, било зато што је имао намеру да подвали својим друговима, којима је требало да одмах каже да је нашао чудотворан ка-

Осми дан. *Прича четврта.*

мен. Најзад, са доста великом муком измирише они јадну жену са њим, а затим отидоше својим путом, оставивши њега тужна и ожалошћена у кући пуној камења.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Фиезолски прота воли једну удовицу, али она не воли њега. Мислећи да лежи са њоме, лежи са њеном служавком, а удовицина браћа доведу епископа, који га са служавком затеку у постељи.

Елиза беше довршила своју причу, коју је са доста задовољства саслушала цела дружина, те се краљица обрати Емилији и изрази жељу да она после Елизине исприча своју, и Елиза одмах настави овако:

— Колико нама, миле даме, досађују попови, калуђери и разни свештеници, то је, као што вам је добро познато, већ изнесено у многим причама; али, како се о томе не може никада казати толико а да не остане још понешто, ја ћу вам као прилог другим причама испричати причу о једном проти, који је што-пото хтео постићи да се његовој љубави одазове једна честита удовица, која је, као паметна жена, са њим поступила онако како беше заслужио.

Као што све знате, Фиезоле, чије брегове можемо видети одавде, било је у старо време велики и богат град, који је имао тада а има и данданас, премда је потпуно опао, свога епископа. Тамо је једна удовица, нека мона Пикарда, у близини саборне цркве имала своје имање са омањом кућом, па, пошто не беше богзна колико имућна, она је већи део године проводила ту са своја два брата, који су били ваљани и поштени младићи.

Како је често ишла у саборну цркву и уз то била млада, лепа, дражесна жена, у њу се лудо и силно заљуби први прота тога храма. Након кратког времена усуди се он да јој изрази своју жељу и да је замоли да му на љубав одговори љубављу. Тај прота беше по годинама стар, али по срцу млад човек, а уз то надмен и обесан толико да је мислио да може чинити све што год му је драго, и тако уображен и досадан клипан да њега није могао нимало волети нико, а камоли да га воли честита жене: он је њој био досаднији од зубобоље. Стога му она мудро одговори:

— Што ви, месере, мене волите, то ми може бити веома пријатно, па стога и ја морам волети вас и драге воље ћу да вас волим; али, између ваше и моје љубави не сме да буде ничега нечасног. Ви сте мој духовни отац и свештеник сте, и уз то журним корацима приближавате се дубокој старости, па због свега тога требало би да будете поштен и чедан човек. Са друге стране, ја нисам девојка те да се заљубљујем, него сам удовица, а ви знате колико се поштење изискује од удовице. Према томе, опростите ми што вас не могу волети, нити желим да ви мене волите онако како бисте хтели да ме волите.

Прота, који тога пута није могао постићи ништа, нимало се не збуни нити се покуњи као човек који је побеђен, него дрско настави своје удварање писмима и порукама, па чак и лично у цркви. Најзад, жени та насртљивост постаде отужна и досадна, те она одлучи да га се отресе онако како је заслуживао; али, не хтеде чинити ништа докле се прво не договори са својом браћом. Сестра им дакле каза како се прота према њој понаша и шта је наумила да учини; па пошто јој браћа оставе потпуно одрешене руке, она после неколико дана отиде у цркву. Чим ју је угледао, прота јој приђе, да се по своме обичају са њом поверљиво упусти у разговор. Видевши да јој он прилази, жена га погледа весела лица и ступи мало устрану. И пошто јој је прота као и обично напричао тушта и тма којештарија, она дубоко уздахну и рече:

— Ја сам више пута чула, месере, да нема толико јаке тврђаве која се не би могла освојити, када се из дана у дан на њу навалује. Видим да се то исто збило са мном. Ваше слатке речи и разне љубазности учиниле су да сам готова да одустанем од своје одлуке, па да будем ваша, пошто вам се свиђам толико.

Сав срећан и пресрећан, прота рече:

— Много вам хвала, мадона. Право да вам кажем, ја сам се веома чудио како сте се ви толико опирали, јер ми се тако што није дешавало ни код једне друге. Шта више, понекада сам сâм себи говорио: »Када би жене биле од сребра, од њих се не би могао ковати новац, пошто оне не подносе чекић.« Него, оставимо то настрану. Када и где можемо да се састанемо?

Жена му одговори:

— Слатки мој господине попо, можемо кад год нам је драго, пошто ја немам мужа, који би водио рачун о мојим ноћима; али, где — то не знам.

Прота ће јој на то:

— Како да не знате? Па зар не бисмо могли у вашој кући?

Жена одговори:

— Ви знате, месере, да ја имам два брата, која ми и дању и ноћу у кућу доводе своје другове, а моја кућа није довољно пространа. Према томе, у њој бисмо могли да се састанемо само под тим условом да ћутимо као заливени и да будемо у тами попут слепаца. Ако пристанете на то, моћи ћемо да се проведемо у мојој соби, јер у њу нико од њих не улази никада; али, њихово одељење толико је близу ње да би се у њему чула и најтише изговорена реч исто онако као и у мојој соби.

Онда ће прота њој:

— За једну или две ноћи могло би се поднети и то, а дотле ћу ја потражити какво удобније место.

Жена на то рече:

— Учините како знате и умете најбоље; али, само вас молим да то остане тајна, да нико не чује ни једну једину реч о томе.

Прота је утеши:

— Не бојте се, мадона. Него, гледајте ви да се састанемо још довече.

Жена му одговори:

— Добро, — и пошто му је казала како и у које доба да дође, изиђе из цркве и врати се кући.

Она је имала служавку, која додуше не беше млада, али која је у лицу била права наказа: имала је спљоштен нос, искривљена уста, дебеле усне, ружне и искварене зубе, увек је чкиљила и боловала од очију и уз то изгледала толико зелена и жута као да је лето проводила у Сенегалији а не у Фиезолу. Осим тога, била је хрома и у десном боку саката, и име јој беше Чиута, али због њеног одвратног изгледа сви су је звали Чиутаца. Ну, и покрај све своје ружне спољашности, била је доста враголаста. Њу дакле жена дозва к себи и рече јој:

— Чиутаца, ако ми ноћас учиниш једну услугу, поклонићу ти лепу нову кошуљу.

Када Чиутаца то чу, одмах рече:

— Када бисте ми, мадона, поклонили кошуљу, ја бих била готова да за вас скочим и у ватру, а камоли да не учиним и штогод друго.

— Дакле, добро, — рећи ће жена, — ја желим да ти ноћас у мојој постељи лежиш са једним човеком и да се покажеш нежна према њему; али, да добро припазиш да не изустиш ни једну једину реч, како те не би чула моја браћа, која, као што знаш, спавају до моје собе; и онда ћу ти дати кошуљу.

Чиутаца рече:

— Ако је потребно, спаваћу и са шесторицом људи, а некмоли да не спавам са једним човеком.

Када је пала ноћ, господин прота дође у заказано му време, докле су се младићи, са којима се сестра беше договорила, налазили у своме одељењу и гласно разговарали. Стога се прота тихо и нечујно увуче у женину собу и, као што га она беше упутила, приђе постељи, а Чиутаца, коју њена господарица беше поучила шта да све чини, приђе са друге стране. Мислећи да је то удовица, господин прота загрли и пољуби Чиутацу, не проговорив ни речи, те и Чиутаца пољуби њега; затим он стаде да се са њом проводи и да ужива у милинама за којима је жудео одавно.

Пошто је жена видела да јој је то пошло за руком, она замоли браћу да учине и остало што је требало извршити према договору. Онда браћа тихо изиђу из куће и лагано се упуте на трг, и срећа их у њиховој намери потпомогне више него што су могли желети. Како је била велика врућина, епископ се за та два младића распитивао, пошто беше рад да их походи, са њима поразговара и коју чашицу испије. Када је видео где му иду у сусрет, он им изрази своју жељу, и онда са њима отиде у њихов врт, који беше осветљен многим светиљкама. У том врту епископ је са њима заједно са задовољством пијуцкао њихово добро вино. И пошто су тако ту поседели подуже времена у пићу и разговору, један од та два младића рећи ће:

— Месере, кад сте нам већ указали ту част да походите ову нашу малу кућицу, у коју смо и сами хтели да вас позовемо, ми бисмо вас замолили да изволите у њој видети једну стварчицу, коју ћемо да вам покажемо.

Епископ рече да ће то да учини драге воље. Онда један

брат узе ужежену свећу и идући напред поведе епископа и остале право у собу у којој је прота лежао са Чиутацом. Да би што брже стигао, прота је био, пре него што су они дошли, јашући превалио већ трећу миљу пута, па је уморан, иако је била велика врућина, спавао држећи руку пребачену преко Чиутаце. Младић уђе у собу заједно са епископом и другим укућанима и епископу показа проту загрљена са Чиутацом. Господин прота се у том тренутку пробуди, па, угледавши свећу и многе особе, од стида и страха сакри главу под покривач. Епископ га жестоко изгрди и нагна да главу открије и види са ким лежи. Тек тада виде прота да га је удовица преварила, те му дође да од срама пропадне у земљу. И када се по епископовој наредби обукао, њега са поузданом стражом упутише кући, да за учињени грех издржи тешку казну.

Пошто епископ зажеле да дозна како је дошло до тога да он ту лежи са Чиутацом, младићи му испричају све редом. Када је то чуо, епископ похвали удовицу а и њену браћу што нису хтели да свештеничком крвљу укаљају своје руке, него су са њиме поступили онако како је заслужио.

Тај грех је прота, по епископовој наредби, морао покајавати четрдесет дана; али, љубав и јед нагнали су њега да га покајава седам недеља. Осим тога, он више није могао изићи на улицу а да деца на њ не упиру прстом и не узвикује: »Ово је тај што је лежао са Чиутацом!« То је њега дирало толико да је хтео да полуди.

На тај начин честита удовица се отресла досадног проте, а Чиутаца је дошла до кошуље и лепе ноћи.

ПРИЧА ПЕТА.

Три млада човека у Фиренци свуку гаћице једном марканском судији докле он суди.

Пошто је Емилија завршила своју причу и пошто су сви похвалили удовицу, краљица погледа у Филострата и рече му:

— Сада је ред на тебе.

Он одмах одговори да је приправан, и отпоче:

— Љубазне даме, онај млади човек што га је малочас поменула Елиза, Мазо дел Сађо, даје ми повода да одустанем

од приче коју сам хтео причати, па да вам испричам другу једну о њему и двојици његових другова. Та прича, премда није непристојна, изискује употребу речи које ви из стида не бисте хтеле изговорити; али, при свему томе, она је толико смешна да ћу вам је ипак да испричам.

Као што ће вам свима бити познато, у наш град често долазе маркански чиновници, а то су људи сићушне памети, који тврдиче и скомраче толико да чине утисак највећих бедника. Због природеног им кукавиштва и нагона за грабљењем, они собом доводе судије и писаре, за које бисте рекли да су напустили плуг или обућарску радионицу, а не да су изучили права.

Тако једанпут дође у Фиренцу један од тих чиновника као начелник и доведе већи број судија, а међу њима и некога месер-Николу да Сан-Лепидио, који је више личио на браварског помоћника него на шта друго, и он је био одређен да са другим судијама присуствује кривичним расправама. Како грађани имају обичај да у суд иду иако у њему немају посла, тако и Мазо дел Сађо једнога јутра отиде тамо да потражи некога свог пријатеља. Када он ту завири у судницу, у њој му у очи паде месер Никола, и њему се учини да је то нека нова и необична птичица, те га стане да посматра од главе до пете. Осим сасвим масне капе на глави, перњака за појасом, прслука који беше дужи од капута, видео је он на њему још много штошта друго необично, што не приличи човеку од реда и пристојности; али, нешто најнеобичније, по Мазовом мишљењу, биле су његове чакшире: пошто је капут као тесан био раскопчан, видео је да му оне својим задњим делом допиру до самих листова. Мазо прекиде даље посматрање, одустане од тражења свога пријатеља и крену се да потражи двојицу другова, Рибиа и Матеуца, који су били шаљивчине и обешењаци као и он, нађе их и рече им:

— Ако сте ми прави другови, пођите са мном у суд: рад сам да вам покажем једног звриндова, каквог нисте видели никада.

И он са њима отиде у суд и показа им тога судију и његове чакшире. Још издалека стадоше се они смејати. Када се потом приближише постољу, на којему је седео господин судија, видеше да би човек олако могао да се увуче

под њега и да би се, пошто је даска на којој су стојале судијине ноге имала некакав отвор, кроз њу могла сасвим удобно протурити рука. Онда Мазо својим друговима рече:

— Ја сам за то да му чакшире свучемо сасвим. То можемо учинити веома лако.

Сва тројица њих већ беху увидели како се то може да учини; стога се договоре шта све да уради и кажу, па наредног јутра дођу и опет тамо. Премда је судница била дупке пуна света, Матеуцо се незапажен увуче под постоље, управо под ону даску на којој су биле судијине ноге. Мазо се судији приближи са једне стране и ухвати га за скут његовог капута, а Риби му приђе са друге стране и учини то исто. Онда Мазо рече:

— Месере, ах, месере, богом вас преклињем да наставнете да ми тај лопов са друге стране од вас врати, пре него што оде некуда, чизме које ми је украо. Он каже да није; али, ја сам у то уверен, јер сам их пре месец дана видео када их је дао да се на њих метну ђонови.

Риби је са друге стране викао колико га грло доноси:

— Немојте му веровати, месере, јер то вам је велика лопужа! Пошто је дознао да ја хоћу да га тужим што ми је украо торбу, дошао је овамо те прича о чизмама, које ја имам у кући богзна откада. А ако ми не верујете, могу вам као сведоке довести своју сусетку Грасу, цреварку, а и чистача улице код цркве Санта-Марија да Верзаја, који га је видео када се враћао са села.

Мазо му са друге стране није дао да говори, него је викао, а Риби је викао још јаче. Како се судија, да би их могао разумети боље, беше дигао те је стојао усправљен, Матеуцо ту прилику улучи, протури руку кроз отвор на дасци, шчепа задњи део чакшира и снажно их повуче наниже. Оне одмах падоше на под, пошто је судија био човек мршав и готово без бокова. Када је он, не знајући шта је посреди, осетио то, хтео је да закопча свој капут, да се њиме заклони и седне; али, Мазо и Риби су га, сваки са своје стране, чврсто држали за скуте тога његовог капута и викали:

— Месере, жалосно је то што ми ви не дате могућности да дођем до свога права, него ме гоните на друго место. За такве ситнице се код нас не подносе писмене тужбе.

И тако говорећи, непрестано су га држали за капут

догод цео свет који се налазио у судници није видео да су се судији смакле чакшире. За то време Матеуцо њих испусти из руке и незапажен извуче се напоље испод постоља. Риби, коме се учинило да је шале било довољно, рече:

— Богом се заклињем да ћу се жалити вишем суду.

А Мазо са друге стране, пошто је из руку испустио скут судијиног капута, рече:

— Ја ћу пак овамо долазити докле год вас не затечем запослена тако као што сте били јутрос.

И онда, њих двојица бржебоље умакоше сваки на своју страну. Господин судија подиже своје чакшире пред очима свију присутних као да тога часа беше устао из постеље, а затим, видећи шта је посреди, запита где су та два човека што се парниче због чизама и торбе. Па како се они нису могли наћи, он се закле Христовом утробом да мора докучити да ли је у Фиренци обичај да се судијама за време суђења свлаче чакшире.

Када је то дознао начелник, хтео је да начини лом; али, кад су му његови пријатељи рекли да су Фирентинци то учинили зато да му покажу како је, да би прошао јевтиније, уместо судија у Фиренцу довео зврндове, он је ућутао, те је тако та ствар прошла без веће бруке.

ПРИЧА ШЕСТА.

Бруно и Буфалмако украду Каландрину свињу, па га наговоре да је покуша пронаћи помоћу ђумбирових пилула и слатког вина; али, они њему дају, једну за другом, две псеће пилуле помешане с алојом, те тако испадне да је своју свињу украо сам. Затим он морадне њих двојицу подмитити, да га не би издали његовој жени.

Чим је Филострато завршио своју причу, која је изазвала срдачан смех, краљица нареди Филомени да причање настави, и ова отпоче:

— Као год што је, љубазне даме, Филострата Мазово име покренуло да исприча причу што сте је малопре чули, исто тако мене имена Каландрина и његових другова покрећу да испричам једну другу, која ће вам се, како се надам, да допадне.

Ко су били Каландрино, Бруно и Буфалмако, није потребно да вам објашњавам, пошто сте малочас довољно

чули о њима. Према томе, да бих одмах прешла на ствар, рећи ћу вам да је Каландрино у близини Фиренце имао омање пољско добро, које му је као мираз донела његова жена. Поред тога што му је то добро доносило дохотка, он је на њему сваке године хранио по једну свињу и обично у децембру тамо одлазио са женом, да бравче убије и усоли.

Али, једне године деси се да Каландрино, пошто му је жена била нешто слаба, на своје пољско добро оде сам, да свињу закоље и уреди. Бруно и Буфалмако, који су за то чули и знали да жена није пошла са њим, дођу к неком свештенику, своме добром пријатељу, који је био Каландринов сусед, да неколико дана проведу код њега. Управо тога дана када су они стигли, Каландрино беше изјутра убио своју свињу. Чим их је угледао код свештеника, зовну их и рече им:

— Добро дошли! Ходите да видите какав сам ја домаћин, — и пошто их је увео у своју кућу, показа им свињу.

Они видеше да је свиња изврсна, а Каландрино им каза да ће је усолити за своје слуге. Онда му Бруно рече:

— Боже, што си будала! Продај ти њу, па да се за добивени новац жестоко проведемо, а жени реци да ти је украдена.

Каландрино рече:

— Не, она то не би веровала и најурила би ме из куће. Не трудите се: не бих то ја учинио низашта на свету.

Њих двојица наговарали су га још дуго; али, постићи нису могли ништа. Каландрино их позва на вечеру, ну са тако намрштеним лицем да не пристадоше да код њега вечерају, него се са њим опростише и отидоше.

Када су се вратили свештениковој кући, Бруно ће рећи Буфалмаку:

— Како би било да му ноћас придигнемо ону свињу?

Буфалмако га упита:

— Ох, а како то да изведемо?

Бруно одговори:

— Знаћу ја већ како ћемо то извести, ако је он не би склонио с оног места на којему је била.

— Онда, — рече Буфалмако, — учинимо то. А и зашто не бисмо учинили? Па ћемо се онда њоме сладити заједно са пречасним оцем.

Свештеник им рече да од свег срца прихваћа тај предлог.

Онда ће Бруно:

— Томе послу треба приступити са приличном вештином и великим лукавством. Ти знаш, Буфалмако, каква је тврдица Каландрино и колико он својски пије када плаћа други. Хајде да га одведемо у крчму, па да се тамо свештеник прави да ће у нашу част све платити и да не допушта да Каландрино плати ишта. Он ће се накресати, те ћемо ми, пошто сâм спава у кући, лако свршити свој посао.

Како је Бруно предложио, тако је и учињено. Када је Каландрино видео да свештеник не да никоме да плаћа, он прегну да пије и, премда му није много требало, жестоко се нашљема. Био је већ превалио добар део ноћи, када он изиђе из крчме, отиде у своју кућу и, заборавивши да њена врата затвори, леже у постељу.

Бруно и Буфалмако оду са свештеником на вечеру, а затим, када су вечерали, узму разна оруђа, да би, на месту које беше одредио Бруно, ушли у Каландринову кућу, и полако се упуте тамо; али, пошто врата затекну отворена, уђу у њу, па онда, нашавши свињу, дохвате је, однесу свештениковој кући, метну је на скровито место и легну да спавају.

Када му се изјутра глава разбистрила од вина, Каландрино устане, сиђе у приземље, погледа око себе и спази да је нестало свиње и да су врата отворена. Видећи да од ње нема ни трага, он стане запомагати и викати да му је свиња украдена. Чим су устали, Бруно и Буфалмако отиду до њега, да чују шта говори о њој. Кад их је угледао, Каландрино им узвикну кроз плач:

— Јао мени, другови моји, украдена ми је свиња.

Бруно му приђе и тихо рече:

— Одиста, право је чудо што си се и ти једном опаметио.

— Јао, — рећи ће Каландрино, — ја говорим целу истину.

— Само тако говори, — рече Бруно, — вичи што јаче можеш, како би свет мислио да је то било одиста.

Онда Каландрино стане да виче још јаче и да говори:

— Христовог ми тела, истину ти кажем да ми је свиња украдена!

Бруно рече:

— Добро је, добро; само тако вичи, вичи јако, да свако чује и мисли да ти је одиста украдена.

Каландрино ће му на то:

— Још ћеш ме довести дотле да своју душу дам нечастивом. Ти ми не верујеш; али, дабогда ја био обешен, ако ми свиња није украдена.

Онда ће Бруно:

— Хајде, како би то могло да буде? Та јуче сам је видео овде. Мислиш ли ти да ћеш ме уверити да је она одлетела?

Каландрино рече:

— Тако је као што ти кажем.

— Али, како би то могло да буде? — упита Бруно.

— Одиста је тако, — одговори Каландрино, — и ја сам пропао човек, јер не знам како ћу да се вратим кући. Жена ми неће веровати, па ако ми и поверује, целе ми године неће дати мира.

Бруно му на то рече:

— Богами, ако је тако, онда је то зло и наопако; али, ти знаш, Каландрино, да сам ја тебе јуче учио да учиниш то, па стога не желим да ти у исти мах подваљујеш својој жени и нама.

Каландрино поче викати и рече:

— Зашто ме гоните да ружим бога, свеце и све на свету? Кажем вам да ми је свиња ноћас украдена.

Онда ће Буфалмако:

— Ако је тако, требало би да настанемо да јој уђемо у траг и повратимо је.

— А како да јој уђемо у траг? — упита Каландрино.

Буфалмако одговори:

— Свакако да нико није из Индије дошао овамо да украде твоју свињу. То је могао учинити само когод од твојих суседа; и одиста, када би ти пошло за руком да скупиш све њих, ја бих извршио оглед са хлебом и сиром, па бисмо одмах видели ко ју је придигао.

— Та са каквим хлебом и сиром? — рече Бруно. — Неко од господе суседа је њу смакао, те онај ко је то учинио не би дошао, јер би се сетио шта је посреди.

— Па шта онда да чинимо? — рећи ће Буфалмако.

Бруно одговори:

— Требало би спремити ђумбирових пилула и слатког вина, па их позвати на закуску и пиће. Они не би помислили на зло, те би дошли. А ђумбирове пилуле могу се исто онако добро обајати као и хлеб и сир.

Онда ће Буфалмако:

— Одиста, имаш право. А ти, Каландрино, шта кажеш ти на то? Хоћемо ли да учинимо тако?

Каландрино рече:

— Ја вас, шта више, молим да то огледамо. Да ми је да дознам ко ју је украо, било би ми упола лакше.

— Добро, — рећи ће Бруно; — онда ја ћу уместо тебе отићи у Фиренцу, да набавим што је потребно. Али, само дај ми новаца.

Каландрино је уза се имао неких четрдесет солди, те му их даде. Бруно отиде у Фиренцу ка једном бакалину, који му је био пријатељ, и од њега купи либру лепих ђумбирових пилула, а сам начини две горке од пасјаковине и алоје, па и једне и друге посу шећером; да би се пак горке могле распознавати од слатких, обележи их једним знаком. Затим купи боцу слатког вина, врати се Каландрину у село и рече му:

— Сутра рано позови све оне на које сумњаш на по чашу вина. Празник је те ће радо доћи сви изреда. Ја и Буфалмако пак ноћас ћемо обајати пилуле, а сутра узору донећу ти их кући; теби за љубав сам ћу да их разделим и да урадим и кажем све што је потребно урадити и казати.

Каландрино пристане на то. И када се сутрадан изјутра испред цркве око маслине стекло многобројно друштво од младих Фирентинаца који су се налазили у селу и сеоских момака, дођоше Бруно и Буфалмако са кутијом пилула и боцом вина. Пошто су сви постројени у круг, Бруно рече:

— Господо! Пре свега, морам вам казати због чега сам вас позвао овамо, како не бисте, ако би вам се десила каква непријатност, имали право да се потужите на мене. Овом Каландрину овде украдена је прошле ноћи ухрањена свиња, и он никако не може да докучи ко ју је украо. Па пошто је то могао да учини само когод од нас овде, он ће, да би тога лопова пронашао, свакоме од нас дати по једну од ових пилула да је поједе и мало вина да је залије. И треба да одмах знате да онај ко је свињу украо неће моћи да пилулу прогута, него ће је испљунути, пошто ће му се она

учинити горка као отров. Стога је за извршиоца те краће боље да, пре него што би такву срамоту доживео пред свима нама, отиде свештенику и исповеди му се, па да ја одустанем од трагања.

Сви присутни изјавише да ће драге воље да једу пилуле. Онда Бруно њих построји у један ред, међу њих намести и Каландрина, па са једног краја отпоче делити пилуле, пружајући свакоме по једну. Када је дошао до Каландрина, узе једну од оних горких и метну му је у руке. Каландрино је одмах тури у уста и стане да је жваће; али, чим је на језику осетио алој, он не могаде поднети горчину, те је испљуну. Сви изреда погледаше један у другога, да би видели ко ће своју испљунути. Бруно још не беше све разделио и правио се да ништа не зна, када се иза њега чу:

— Охо, Каландрино, шта значи то?

Бруно се омах окрену, па, видевши да је Каландрино своју пилулу избацио из уста, рече му:

— Чекај мало; можда си је испљунуо због нечега другога.

И он узе другу, метну му је у уста, па настави делити оне што му још беху остале. И ма колико да је Каландрину она прва била горка, ова друга чинила му се горча од отрова; али, он ју је жвакао догод му се низ образе нису стале котрљати сузе крупне као лешници. Најзад, не могући издржати више, он је испљуну као и прву.

Када су то видели Бруно и Буфалмако, а и сви други, они рекоше да је свињу украо сам Каландрино, и неки од њих стадоше да га оштро осуђују. Пошто су се након кратког времена сви разишли, те Бруно и Буфалмако остали сами са Каландрином, Бруно овоме рече:

— Ја сам стално био уверен да си ти свињу продао, па нам тврдио да ти је украдена, како не бисмо пили на твој рачун.

Каландрино, који још не беше испљувао сву горчину алоја, стаде да се заклиње свим на свету да му је свиња украдена.

Буфалмако ће му на то рећи:

— Кажи поштено, пријашко, колико си форината за њу добио. Шест, је ли?

Каландрино је био изван себе од очајања. Онда му Бруно рече:

— Знај добро ово, Каландрино: један човек из овога друштва, који је са нама јео и пио, казао ми је да ти овде близу имаш неку девојку, коју издржаваш дајући јој све што уштедиш, и додао је да је он уверен да си ти њој дао ту свињу. Тако ли ти, дакле, са нама тераш шегу? Једанпут си ти нас водао по Муњону, где смо по твојој жељи скупљали некакво црно камење, па си нас одједном, пошто смо насели, оставио и својој кући отишао, а затим си покушао да нас увериш како си нашао тражени камен. Сада пак мислиш да нас својим заклињањем увериш да ти је украдена свиња, коју си некоме поклонио или продао. Сити смо ми твојих подвала! Нећеш ти нас насамарити тако никада више! Па пошто нас је, истину да ти кажемо, оно бајање стало великог труда, ми тражимо да нам даш два пара копуна; јер ако то не учиниш, све ћемо да кажемо мона-Теси.

Видећи да му не верују, сиромах Каландрино, који није био рад да на себе навуче бескрајне женине грдње и приговоре, даде им два пара копуна. Бруно и Буфалмако пак свињу усоле и однесу је у Фиренцу, а Каландрина оставе оштећена и осрамоћена.

ПРИЧА СЕДМА.

Један ђак воли неку удовицу, а она њега, пошто је заљубљена у другог човека, остави да целу зимску ноћ престоји на снегу. Он пак касније подеси да она у јулу цео дан проведе на некој кули, изложена мувама, обадима и припеци.

Даме су се много смејале будали Каландрину, и биле би се смејале још више да се нису сажалиле на њега, када су виделе где су га они који му беху украли свињу лишили и његових копуна. Али, пошто Филомена беше завршила причу, краљица заповеди Памшинеји да настави своју, и она отпоче овако:

— Доста пута деси се, драге даме, да се подвали доскочи подвалом, те према томе нимало паметно није налазити уживања у подваљивању другима. Ми смо се приликом већине испричаних прича смејали разним лакрдијама, али ни за једну једину од њих није нам речено да ли је иза ње дошла освета. Дакле, супротно томе, ја ћу да вам испричам какву је потпуно заслужену одмазду добила једна наша сугра-

ђанка, којој се лакрдија, што ју је приредила другоме, с опасношћу по живот сручила на њену главу. Од користи ће вам бити да то чујете, јер ћете се тако умети да боље чувате да лакрдије не приређујете никоме никада.

Пре неколико година живела је у Фиренци једна млада жена, лепа телом и поносна духом, високог рода и обдарена свима добрима среће. Звала се Јелена и била је удовица. Удавати се више није хтела, јер беше заљубљена у једног лепог, љубазног, наочитог младића. Немајући никаквих брига, она се са њиме често састајала ради провођења дивних часова, у чему јој је на руку ишла њена служавка, у коју је она имала велико поверење.

У то време, један млад човек, неки Раниери, племић из нашега града, који је више година провео на наукама у Паризу, али не ради тога да би касније могао своје знање продавати наситно, као што то чине многи, него зато да би испитао суштину и узроке ствари, врати се из Париза у Фиренцу. Ту је он живео дивно, уживајући опште поштовање због свога племства и свога знања. Ну, како се онима који својим погледом задиру у дубину ствари често дешава да убрзо упадну у љубавне мреже, то се деси и Раниеру. Када једнога дана беше дошао на некакву свечаност, да се мало разоноди, он на њој угледа ту Јелену, која је била у црнини, као обично и свака наша удовица, и она му се учини лепшом и дражеснијом од свих жена што их је икада видео у свом животу, те за себе рече да се најсрећнијим створењем на свету може сматрати онај човек коме би бог уделио ту милост да њу нагу може држати на својим рукама. Па пошто ју је и по други и по трећи пут погледао, он чврсто одлучи, знајући да се крупне и драгоцене ствари не могу постићи без великога труда, да учини све и сва, не би ли јој се допао те дошао до њене љубави и до ње.Али, ни млада жена није очи обарала к земљи, него их је, уверена у своју драж, покретала тамо и овамо, како би видела ко је све с уживањем посматра; па када је угледала Раниера, она смешећи се рече самој себи: »Данас нисам узалудно дошла овамо; јер ако се не варам, ухватила сам за кљун једног звриндова.« Затим га неколико пута погледа испод ока, да би му дала доказа да јој је ипак помало стало до њега, докле је уствари мислила како ће, уколико својом љубазношћу буде прима-

мила више мушкараца, утолико већу вредност имати њена лепота, а нарочито за онога коме ју је даровала заједно са својом љубављу.

Паметни ђак остави настрану све филозофске мисли, па сву своју пажњу скрене на њу. Надајући се да ће јој се допасти, он дозна где јој је кућа, те стане покрај ње пролазити тобож по неком свом послу. Млада жена, чијој је таштини то годило, почне се показивати да га радо гледа. Онда ђак улучи згодну прилику и упозна се са њеном служавком, открије јој своју љубав и замоли је да код своје господарице настане да он задобије њену наклоност. Служавка то њему обећа и младој жени исприча. Она је саслуша уз грохотан смех и рече:

— Јеси ли видела где он жели да истресе своју памет што ју је стекао у Паризу? Па добро: да му дамо што тражи! Реци ти њему, када и опет буде разговарао са тобом, да ја њега волим више него што он воли мене, али да морам чувати своје поштење, како бих могла да се уздигнута чела појављујем међу женама, због чега би ме он, ако је паметан као што се прича, морао волети још већма.

Ох, јадница! Није знала, моје даме, шта то значи хватати се у коштац са ђацима.

Када се служавка по други пут са њим састала, она му каза оно што му је поручила њена господарица. Онда весели ђак приступи још топлијим молбама, стаде писати писма и слати поклоне. Млада жена је све примала; али, од ње су долазили само одговори опште природе. Тако је она њега вукла за нос празним обећањима.

Али, како се њен љубавник, коме она беше све открила, због тога више пута на њу љутио и био љубоморан, она најзад, да би му доказала да је његова сумња неоснована, упути ђаку, који јој се упорно удварао, своју служавку, и она му у њено име рече да госпођа није могла никако, откако ју је он уверио о својој љубави, улучити прилику да испуни његову жељу, али да се нада да ће се са њим моћи да састане о скорим божићним празницима, те да стога он, ако хоће, другог дана Божића увече дође у двориште њене куће, камо ће она по њега доћи чим јој буде било могућно.

Срећнији него икоји човек на свету, ђак у одређено време дође пред њену кућу, где га служавка сачека, пусти у двориште и за њим закључа капију, те он ту остане да

чека милу му жену. Како је код младе жене то вече био њен љубавник, она овоме, причајући му по вечери шта је те ноћи наумила да учини, на крају свога причања рече:

— Те тако ћеш моћи да видиш колико је силна и каква је љубав што је гајим према човеку због кога си ти глупо љубоморан на мене.

Њен љубавник саслушао је то са највећим задовољством и једва је чекао да на делу види оно што му је она приказала речима. Дан раније беше снег нападао и све покрио, те је ђак после кратког бављења у дворишту почео осећати нежељену студ; али, надајући се да ће ускоро имати прилике да се дивно загреје, он ју је трпељиво сносио.

Након неког времена рећи ће жена своме љубавнику:

— Хајдемо тамо у ону собицу, да кроз прозорчић видимо шта ради онај због кога си ти љубоморан, и да чујемо шта ће он да рекне служавци, коју сам послала да му нешто каже.

Онда њих двоје отиду до прозорчића; и докле су кроз њега гледали, прикривени тако да их нико није могао видети, они чуше где служавка сиромаху ђаку са другог једног прозорчића рече:

— Раниери, мадона је најтужнија жена на свету, а ево зашто: дошао јој је брат, и он је са њом дуго разговарао, а затим је зажелео да заједно вечерају, те тако још није отишао; него, ја се надам да ће отићи за који часак. И због тога није она могла да дође по тебе; али, доћи ће убрзо. Она те моли да се још мало притрпиш.

Мислећи да је то истина, ђак одговори:

— Реци мојој дами да се за ме не брине догод не могне да слободно дође по мене; али, само нека то учини што је могућно пре.

Онда се служавка повуче у своју собу и леже да спава, а жена рече своме љубавнику:

— Дакле, шта велиш? Мислиш ли ти да бих ја, када бих њега волела, као што се ти бојиш, могла допустити да он тамо доле стоји и мрзне се.

И после тих речи, она отиде у постељу са својим љубавником, који се беше донекле примирио, те у њој остану дуго милујући се и проводећи, и уз то смејући се и ругајући сиромаху ђаку.

Ђак је дотле, да би се загрејао, ходао тамо-амо по дворишту и вршио разне покрете. Није могао наћи места где би сео или заклонио главу, те је тога брата страховито проклињао што се толико задржава код своје сестре. И чим би штогод шушнуло, помислио би да то шкрипе врата, која она отвара да дође к њему; али, нада му је била узалудна. Када се већ приближила поноћ, жена ће рећи своме љубавнику:

— Шта мислиш, душо моја, о том ђаку? Да ли је већа његова памет или моја љубав према њему? Да ли ће ти она студ, на којој сам га оставила да је сноси, истерати из срца оно што су ти ономад у њега унеле моје шале?

Љубавник рече:

— Сада сам потпуно уверен, срце моје мило, да си ти мени срећа, благо, уживање и нада исто онако као и ја теби.

— Онда ме, — рећи ће млада жена, — пољуби хиљаду пута, како бих видела да ли говориш истину.

Љубавник је пољуби не хиљаду, него стотину хиљада пута. Пошто су затим неко време провели у разговору, жена рече:

— Хајде да за који часак устанемо, па да видимо да ли се мало утулила она ватра у којој мој нови љубавник, као што ми је писао, букти по цео дан и по целу ноћ.

И њих двоје устану и приђу споменутом прозорчићу. Чим су кроз њега провирили, спазе ђака где, цвокоћући од страховите студи, по дворишту игра и потскакује, тако да нешто слично томе нису виђали никада дотле. Онда ће жена рећи:

— Шта велиш, слатка моја надо? Јеси ли видео како ја мушкарце могу дотерати да играју без труба и гајди?

Љубавник јој смејући се одговори:

— Јесам, једина срећо моја.

На то ће жена:

— Хајде да сиђемо до врата. Ти ћеш тамо да ћутиш, а ја ћу са њиме да разговарам, па ћемо чути шта ће он да каже. Можда ће нам то бити веће уживање него да га гледамо.

И пошто су тихо изишли из собе, сиђу до врата, те жена, не отварајући их, пригушеним гласом зовну ђака кроз једну њихову пукотину. Када он чу да га зове, захвали богу,

мислећи да ће га она увести у кућу, а затим приђе вратима и рече јој:

— Ево ме, мадона. Отворите, за име божје; умрећу од студи.

Жена одговори:

— Ох, дакако! Знам да си смрзнут, а и хладноћа је велика, јер је пало мало снега. У Паризу је, као што добро знам, још хладније. Али, [illegible] не могу да ти отворим, пошто мој брат, који је синоћ [illegible]ени дошао на вечеру, још неће да иде; него, он ће отићи [illegible]скоро, па ћу ја онда смести доћи да ти отворим. Једва сам се кришом удаљила од њега, те овамо дошла да те мало утешим, како ти не би дојадило чекање.

Онда ће ђак рећи:

— Ах, мадона, богом вас преклињем, отворите ми, те да се бар склоним под кров, јер је снег малочас почео падати као из рукава и пада још непрестано. Онда ћу вас чекати догод вама буде било драго.

Жена рече:

— Авај, срце моје мило, то не могу да учиним, јер ова врата при отварању шкрипе толико да би то шкрипање, када бих ја отварала, могао чути мој брат. Него, сада ћу отићи да му кажем да иде, па ћу се онда вратити да ти отворим.

Ђак рече:

— Онда отидите што пре. И молим вас, наредите да се наложи добра ватра, како бих, када к вама уђем, могао да се што боље огрејем; јер озебао сам толико да сам се сав укочио.

А жена ће:

— То не може бити истина, ако је истина оно што си ми више пута писао, а наиме да из љубави према мени сав буктиш; уверена сам да ти само збијаш шалу са мном. Ја сада идем, а ти чекај и немој да се једиш нимало.

Онда се она са својим љубавником, који је све то чуо и у томе нашао највеће задовољство, врати у постељу, где су сасвим мало спавали, јер су готово целу ноћ проводили у најслађем уживању и најпакоснијем исмејавању тога јадника. Међутим, несрећни ђак, који се беше готово претворио у роду (толико је цвокотао), најзад запази да је

насамарен, те неколико пута покуша да отвори капију или да некако изиђе на улицу; али, пошто нигде није могао наћи излаза, он стане, ходајући по дворишту као лав по кавезу, проклињати време, жену, дуготрајну ноћ, па најзад, и своју глупу памет. И страховито једак на ту безочну жену, своју страсну љубав према њој претвори у силну и опаку мржњу, па узме премишљати како да изведе своју освету, за којом је у том тренутку чезнуо више неголи раније за њеном љубави.

Најзад се дуга ноћ приближи своме крају, те поче да свиће. По упутству своје господарице, служавка сиђе у двориште, отвори капију, па затим, претварајући се да га жали, рече му:

— Ђаво да однесе онога звриндова што је синоћ наишао и све омео! Целу ноћ нас је мучио, и ти си због њега морао да се мрзнеш. Али, знаш шта? Притрпи се, јер оно што није могло да буде ноћас, биће други пут. Знам је веома добро колико је то мадони морало бити непријатно.

Разјарени ђак, који је био довољно паметан да помисли да би претње биле само оружје за онога коме су упућене, задржа у својим грудима оно што му је долазило да искали, те пригушеним гласом, не показујући се нимало једак, служавци рече:

— Одиста, никада још нисам имао горе ноћи од ове; али, ја видим да за то ни најмање кривице нема до твоје госпође: та она је имала толико сажаљења према мени да је овамо сишла да ми се извини и да ме утеши; а као што ми ти малочас рече, оно што није било ноћас биће други пут. Поздрави је; збогом.

Готово сав погрбљен и укочен, он отиде кући и тамо, пошто је хтео пасти од умора и сна, леже у постељу и заспа. Када се пробудио, није осећао да су му ноге и руке његове. Стога одмах посла по лекара, исприча му колико је прозебао и повери се његовој нези. Лекари употребише најбоље и најјаче лекове, и након дужег времена и великог труда извидаше га, тако да је могао протегнути жиле и живце; а да није био млад и да није било топло годишње доба, његова болест трајала би још дуго. И пошто је потпуно оздравио и ојачао, он је у души и даље задржавао своју мржњу према удовици, али се показивао да је у њу заљубљен више него икада раније.

Након неког времена, ђаку се указа прилика да испуни своју жељу за осветом. Наиме, онај млади човек што га је удовица волела заљуби се, нимало се не осврћући на њену љубав, у једну другу жену; па како он за удовицу више није хтео ни да чује, она је само јадиковала и плакала. Њена служавка пак, којој је ње било веома жао и која је била рада да је некако спасе бола за изгубљеним драганом, дође на једну луду мисао, када је видела где ђак непрестано још пролази њиховом улицом, а та мисао састојала се у томе да би се чинима могло постићи да љубавник и опет заволи њену господарицу, и да ђак у таком чему мора бити велики вештак; и ту мисао саопшти она својој господарици. Та недовољно паметна жена и не помисли на то да би ђак био и за себе употребио чини, да се у томе разумевао, него свесрдно прихвати предлог своје служавке и рече јој да га упита, да ли би пристао да јој то учини, и да му обећа да ће му из захвалности за то да испуни оно за чим му срце жуди.

Служавка изврши лепо и савесно поруку своје господарице, а ђак, сав срећан и радостан, рече за себе: »Хвала ти, господе! Дође време да твојом помоћи казним ту опаку жену за неправду којом ме је наградила што сам је онолико силно волео.« А служавци рече:

— Кажи својој господарици да се ништа не брине; јер ја ћу учинити да јој њен љубавник, па ма он био чак у Индији, дође одмах и замоли је да му опрости све оно чиме јој се замерио. Како ће се том приликом она држати, научићу је кад год јој и где год јој буде било драго.

Служавка тај одговор однесе својој господарици; и мало касније њих двоје се преко ње договоришe да се састану у Санта-Лучији дел Прато. Жена и ђак дођоше тамо, и пошто су се мало поразговарали, она му, не сећајући се да га је била готово довела до гроба, сасвим отворено исприча своју тајну и шта жели, па га потом замоли да јој у њеној невољи помогне. Ђак јој рече:

— Мадона, ја сам одиста између многих ствари у Паризу учио и врачање, те ми је оно потпуно познато; али, пошто је тако што богу веома мрско, заклео сам се да га никада не применим ни за себе ни за другога. Међутим, моја љубав наспрам вас толико је силна да ја не знам како бих вам могао ускратити ишта за што бисте ме ви замолили.

Према томе, пристајем да, па ма морао отићи у ђаволје шапе, извршим ту вашу жељу. Али, скрећем вам пажњу на то да је та ствар тежа него што ви можда мислите, а нарочито када жена човека или човек жену хоће да покрене на раније љубав, пошто то мора чинити само она особа која је рада да јој се та жеља испуни. Осим тога, потребно је да та особа буде неустрашива, јер се цела ствар мора изводити ноћу, на усамљеном месту и без пратилаца. Да ли сте ви на тако што приправни, ја то не могу да знам.

Млада жена, која је била више заљубљена него паметна, одговори:

— Мене љубав потстиче толико силно да на свету нема ничега што не бих учинила да к себи повратим онога који ме је без икаква разлога оставио; него, реци ти мени у чему то ја требам да будем неустрашива.

Препредени ђак јој одговори:

— Мадона, ја ћу вам начинити мали кип од коситра, који ће вама оличавати човека кога желите да наново придобијете. Када вам га пошаљем, ваше ће бити да, када буде била мена, у време првог сна, наги као од мајке рођени, потпуно сами уђете у какву текућу воду и у њој се, заједно са кипом, окупате седам пута, па да се онда, онако наги, попнете на које дрво или на какву ненастањену кућу и да, окренути северу и држећи кип у руци, седам пута поновите извесне речи, које ћу вам дати написане; и пошто то учините, к вама ће доћи две толико лепе девојке да лепших нисте видели никада у своме животу. Оне ће вас поздравити и љубазно упитати шта сте ради да вам учине. Њима ви морате тачно и потанко изнети своје жеље; али, само припазите да које име не замените каквим другим. Када им све кажете, оне ће ишчезнути, а ви можете да сиђете и отидете на оно место где сте оставили своје хаљине, па да се обучете и вратите кући. Будите уверени да неће превалити ни половина наредне ноћи, а ваш драган ће плачући доћи к вама и замолити вас да се на њега смилујете и опростите му; и знајте да вас он од тога часа никада више неће остављати због које друге жене.

Када млада жена те речи чу и у њих поверова, њој се учини да свога драгана већ држи у загрљају, те радосно рече:

— Не брини се: извешћу ја ту ствар веома добро. Та зато ћу имати најбољу згоду на свету; јер у горњем току Арна имам једно пољско добро, које се налази на самој речној обали, а сада је месец јули, па ће ми купање бити право уживање. У близини реке је, као што се сећам, и једна мала кула, у коју не улази нико никада и на коју се само овда-онда уза кестенове лествe, што тамо стоје прислоњене, пењу пастири, да потраже своју залуталу марву. Тај крај је осамљен и забитан, те ћу се ја на ту кулу попети и на њој, надам се, најбоље извршити то што си ми препоручио да извршим.

Ђаку, који је веома добро познавао и пољско добро и кулу, би мило што му она каза своју намеру, те јој рече:

— Мадона, ја никада још нисам био у том крају, па према томе не знам ни за то добро ни за ту кулу; али, ако је тамо тако као што ви кажете, онда за тај посао не би било бољег места на свету. Стога ћу вам ја, када буде било време, послати кип и изреку што ћете је имати да изговорите; али, молим вас да се, када буде испуњена ваша жеља и када будете били уверени да сам вам учинио услугу, сетите мене и датог ми обећања.

Жена му даде реч да ће то учинити, а затим се са њим опрости и врати својој кући.

Сав срећан и задовољан што је било изгледа да ће му његов план поћи за руком, ђак начини мали кип са чаробњачким знацима, измисли некакву изреку и написа је, па и једно и друго, када му се учинило да је дошло време за то, посла жени и поручи јој да не оклева, него да наредне ноћи изврши оно што јој је рекао; затим кришом отиде са својим слугом кући некога свог пријатеља, која се налазила у близини споменуте куле, да би могао извести своју намеру. И дама се исто тако крену на пут са својом служавком и дође на своје добро.

Када је пала ноћ, млада жена начини се да хоће да легне, па своју служавку посла да спава, а затим око првог сна тихо и нечујно изиђе из куће и дође на обалу Арна, у близину куле; пошто је ту постојала подуже, ослушкујући и гледајући око себе, те није никога видела нити ишта чула, она се свуче, своје хаљине сакри под један џбун, окупа се седам пута заједно са кипом, а затим се, нага и држећи кип у руци, попе на кулу.

Ђак, који се са својим слугом у сам сутон беше прикрио под врбе и друго дрвеће у близини куле, запази, када је она поред њега гола пролазила, да белина њеног тела надјачава ноћну таму, па стога, и видећи колико су лепе њене груди и други делови њеног тела, он се, при помисли како ће све то изгледати после кратког времена, унеколико сажали на њу; са друге стране пак одједном га стадоше боцкати жаоке жудње, те учинише да на ноге скочи неко ко је спавао, и стадоше га гонити да из свога скровишта истрчи, шчепа је и задовољи своју жудњу. Али, када му на ум паде ко је он и какву му је увреду нанела она, његов гнев се наново разбукта и угуши његово сажаљење и његову жудњу, тако да он чврсто остаде при својој одлуци и остави њу да настави оно што је отпочела.

Жена се попе на врх куле, окрену се ка северу и стаде изговарати речи што јој их је дао ђак. Онда се он брже-боље тихо приближи лествама, које беху прислоњене уза кулу и поче чекати шта ће она рећи и учинити. Пошто је седам пута изговорила своју изреку, жена је очекивала долазак оних двеју девојака, али то очекивање трајало је толико (а да и не говоримо о хладноћи, која је била већа него што јој је годило) да је већ отпочињало свањивати. Растужена што није наступило оно што јој је ђак казао да ће наступити, она за себе рече:

— Бојим се само да он није хтео да ми приреди онакву ноћ какву сам ја приредила њему; али, ако је имао ту намеру, слабо се умео осветити, јер ова ноћ није била дуга ни колико трећина оне; осим тога, и хладноћа је била сасвим другачија.

Да је на том месту не би затекао дан, крену се да сиђе са куле; али, одједном запази да је нестало лестава. Она клону и, као да јој се тло измаче испод ногу, сруши се онесвешћена на терасу. Затим, пошто јој се повратила снага, стаде горко плакати и јадиковати. Уверена да то мора бити Раниерово масло, поче себе осуђивати: прво стога што се без икакве потребе замерила томе човеку, а затим стога што је у њега, уместо да га сматра за непријатеља, имала сувише велико поверење. У том јадиковању протече јој много времена. Најзад стаде разгледати да ли не би могла на земљу сићи којим другим путем; видевши да не може, и опет бризну у плач, а затим, обузета црним мислима, сама

за себе рече: »Ох, јаднице! Шта ли ће рећи твоја браћа, твоја родбина, твоји суседи и уопште цела Фиренца, када се дозна да си нађена овде потпуно гола? Видеће да је твоје чувено поштење било пуко претварање. Ако би хтела да нађеш какав лажан изговор, што би могла учинити лако, онај проклети ђак, који зна све твоје ствари, неће ти дати да лажеш. Ох, јаднице! У исти мах изгубила си и своју част и човека кога си за своју несрећу волела!« Потом је обузе такав бол да јој дође да се са куле стрмоглави на земљу. Сунце се већ беше прилично издигло, када она приђе њеној огради, да види да ли ту у близини са својим стадом није који дечак, кога би послала по своју служавку. У том тренутку пробуди се ђак, који беше заспао испод једног џбуна, па, бацивши поглед на кулу, угледа њу, а и она виде њега. Онда јој он рече:

— Добро јутро, мадона! Јесу ли већ долазиле девојке?

Када га је жена видела и чула, она и опет бризну у плач и замоли га да у кулу уђе да му нешто каже. Ђак то услужно учини. Онда она леже потрбушке на тло, главу промоли кроз отвор кулине терасе и плачући рече:

— Раниери, свакако да си се ти мени, зато што сам ти приредила онако гадну ноћ, осветио довољно; јер ја сам се ноћас, премда је јули, овако нага сва укочила, а уз то сам, због подвале коју ти учиних и због тога што сам била луда те ти поверовала, плакала толико да се чудим како ми нису очи искапале. Стога те молим да се, као племић, не из љубави према мени, јер ме ти више не можеш да волиш, него из љубави према себи самоме, у својој освети за нанесену ти увреду задовољиш тиме што си учинио досада, те да ми дадеш моје хаљине, помогнеш ми да сиђем на земљу и да ми не узимаш оно што ми, и када би хтео, не би могао повратити никада више, а то је моју част. Ако сам ти оне ноћи и ускратила да будеш са мном, ја могу да ти за ту једну, кад год ти је драго, дадем многе и многе друге. Задовољи се дакле оним што је било; као честитом човеку нека ти је довољно то што си могао да ми се осветиш и да ме научиш памети. Не огледавај своју снагу на слабој жени: та за орла то није никаква слава победити голубицу; смилуј се дакле на мене бога ради и части своје ради!

Ђак, који с огорчењем помисли на нанесену му увреду, осети у души, када је виде где плаче, у исти мах и радост и бол: радост због освете за којом је жудео више него и за чим другим, а бол због тога што га је његово човештво покретало да се на њу сажали. Али, пошто човештво није могло одолети дивљаштву, он јој одговори:

— Мадона Јелена, да сам са својим молбама које одиста нисам умео тако натопити сузама или тако замедљавати, постигао да оне ноћи, када сам у твоме дворишту на снегу умирао од студи, бар мало будем примљен под кров, ја бих сада лако услишао твоје. Ако ти је сада више него раније стало до твоје части, и ако ти је тешко тамо горе издржати нага, ти се тим својим молбама обрати ономе у чијем си загрљају тако нага проводила ону ноћ, знајући да ја у твом дворишту цвокоћући гацам кроза снег, па нека ти он помогне, нека ти он донесе лествe да сиђеш на земљу. Њега ти покушај ганути својом чашћу, коју си из љубави према њему стављала на коцку и сада и тисућу пута. Зашто га не зовнеш да ти притекне у помоћ? Коме би то више приличило него њему? Ти си његова; према томе, кога би он имао да чува или коме би требало да помогне, ако не теби? Зовни га, будало, па огледај да ли те твоја љубав према њему и твоја памет заједно са његовом неће моћи спасти моје глупости, због које си га, шаљукајући се са њим у постељи, питала да ли му изгледа већа моја глупост или твоја љубав наспрам њега. Немој ми сада нудити оно што не тражим и што ми ти не би могла ускратити, када бих ја то зажелео. Гледај да своје ноћи попричуваш за свога љубавника, ако некако одавде изиђеш жива: нека оне буду твоје и његове; мени је довољна била и она једна: доста ми је што сам једанпут био насамарен. Увијајући своје лукавство у лепе речи, покушаваш да задобијеш моју наклоност, називаш ме племенитим и честитим, јер си рада да те као великодушан човек не казним због твога неваљалства; али, то твоје ласкање неће заслепити очи мога разума, као што су их онда заслепила твоја лажна обећања: познајем ја тебе; али, за све време бављења у Паризу нисам се могао онолико научити памети колико сам се овде научио код тебе за једну ноћ. Рецимо и да будем великодушан; али, ти не долазиш у ред оних створења према којима би човек требало да примени великодушност. Сврха казне

и освете за зверове, као што си ти, треба да је само смрт, докле је за људе довољно оно што си ти рекла. Како видим, премда нисам орао, да ти ниси голубица, него отровна гуја, ја ћу да те као највећег непријатеља гоним са свом својом мржњом и из све своје снаге, при свему томе што се то што ти чиним не може назвати осветом него пре кажњавањем, јер освета мора надмашати увреду, а ово што ја чиним и не досиже до увреде. Према томе, када бих хтео да ти се осветим, мени не би, с обзиром на то како си ти поступила са мном, било довољно да те лишим живота, јер бих убио само једну злу, неваљалу и опаку жену. И по чему си, дођавола, боља ти, када се изузме то твоје лице што ће га за коју годину нагрдити боре, од ма које отрцане служавке? И онда, за тебе је то била ситница подесити да умре један племенит човек, како си ме малочас назвала, чији живот може човечанству донети више користи за један дан него што би стотину хиљада таквих као што је твој донело докле је света и века. Тим мукама што их сносиш хоћу да те научим шта значи спрдати се са паметним људима и шта значи спрдати се са ђацима. Покренућу те да никада више, ако овога пута одатле изнесеш главу, не упаднеш у такву лудост. Међутим, пошто толико силно желиш да сиђеш на земљу, зашто не скочиш? Скрхаш ли божјом помоћу врат, очас ћеш се ослободити тих својих мука, а мене ћеш учинити највеселијим човеком на свету. И да ти рекнем још само ово: ја сам умео да подесим да се ти попнеш на кулу, а ти умеј подесити да са ње сиђеш, као што си умела да мене насамариш.

Докле је ђак то говорио, несрећна жена је плакала беспрекидно, време је одмицало, а сунце се пело све више. Када је он заћутао, она рече:

— Ах, бездушни човече, ако ти је била толико тешка она проклета ноћ, и ако мислиш да је мој грех био тако крупан да те не могу ганути моје младалачке дражи, моје горке сузе и моје понизне молбе, требало би да те гане и да твоју суровост ублажи то што сам ја ипак у тебе имала поверења и открила ти своју тајну, те тако ти дала могућности да ме нагнаш да увидим своју кривицу. Јер да ти се нисам поверила, ти не би могао да ми се осветиш, што си, како сам признајеш, из дубине душе желео да учиниш. Ах, окани се тога свога гнева и опрости ми! Ако ми опростиш

и помогнеш ми да сиђем, ја сам приправна да онога неверника оставим, па да тебе прихватим као драгана и господара, мада ти моју лепоту кудиш, тврдећи да је она кратковечна и ништавна. Али, ма каква да је моја лепота, ја знам да је она, као год и код других жена, драгоцена ако не ни по чему другоме а оно по томе што за њом чезну и у њој налазе насладе и уживања млади људи; а ти ниси старац. И премда са мном поступаш толико немилосрдно, ја ипак не могу веровати да ти желиш да ја умрем тако срамном смрћу, да се као очајница одавде стрмоглавим пред твојим очима, којима сам се некада онако силно допадала, ако ме ниси и онда лагао као касније. Ах, смилуј се на мене, тако ти бога! Сунце је почело да страховито пече; и као год што ме је ноћас намучила студ, тако ме сада почиње мучити жега.

Ђак, који је уживао у томе да је разговором задржи што више, одговори јој:

— Мадона, ти се мени ниси поверила стога што ме волиш, него стога што си рада да дођеш до онога кога си изгубила; зато си заслужила већу казну. Затим, ти си веома глупа ако мислиш да је мене једино овај и никоји други пут могао довести до жељене освете. Имао сам ја хиљаду других начина, и хиљаду замки наместио сам ја пред твоје ноге; и ти би за кратко време, да се није десило ово, морала да упаднеш у неку од њих; и да си упала у коју му драго, не би имала мање јада и срамоте; а што сам се послужио овом, то нисам учинио зато да бих ти олакшао муке, него зато да бих се што пре могао обрадовати. И да су ме све оне издале, било би ми остало моје перо, којим бих о теби написао таквих ствари да би ти, пошто ти то дође до руку, по тисућу пута на дан зажелела да се никада ниси ни родила. Моћ пера је кудикамо већа него што мисле они који се у то нису уверили искуством. Богом ти се кунем (а он ће ми, надам се, омогућити да у својој освети уживам до њеног завршетка, као што сам у њој уживао и у њеном почетку), да бих о теби написао такве ствари да би ти из стида, не само пред другима, него и пред самом собом, себи ископала очи, да не гледаш своју срамоту. Према томе, не пребацуј мору што га је увећао мали поток. До твоје љубави и до тога да ти будеш моја није ми, као што рекох,

стало ни најмање: буди онога чија си и била, и ја тога човека сада, имајући на уму то како је са тобом поступио, исто онолико волим колико сам га раније мрзео. Ви жене заљубљујете се у младиће, јер видите да они имају свежија лица и црње браде, да се кочопере, хватају у коло и играју убојне игре. Све то имали су и чинили и они што су мало дубље зашли у године; али, ови знају оно што млађи треба да тек науче. Осим тога, мислите да су младићи бољи витезови и да у своје дане преваљују више миља неголи зрелији људи у своје. Признајем да они са већом снагом на бундицама чешљају вуну; али, старији, па према томе и искуснији, боље знају где се налазе буве: кудикамо је боље из велике количине одабрати мало а укусно, него много а бљутаво. Нагао ход изнурава свакога, и стара и млада, докле умереним ходом човек кући стиже додуше касније, али удобније и са мање замора. Ви не запажате, ви неразумна створења, колико се много штошта ружна крије испод оно малчицу лепе спољашности. Млади људи не задовољавају се једном, него пожеле сваку коју год виде. Стога њихова љубав не може бити стална, а то можеш и сама да посведочиш. Они мисле да њих жене морају обожавати и мазити, и највећи им је понос разметати се како су добили ову или ону: и та њихова мана многе је жене одвела у загрљај лукавих калуђера, који умеју да ћуте. Мада велиш да за ту љубав није знао нико други доли твоја служавка, ја ти кажем да се јако вараш: његова а и твоја околина говори само о томе, и доста пута дешава се да тако што најкасније дође до ушију онога кога се то тиче. Затим, ти младићи вас пљачкају, докле вас зрелији људи обасипљу поклонима. Па пошто си извршила тако лош избор, задржи онога коме си се подала, а мене, кога си насамарила, остави другој; јер ја сам нашао много паметнију жену, која ме је упознала боље него ти. А да би се на оном свету уверила да ли ћу жалити за тобом, скочи већ једном одатле на земљу, како би твоја душа, дошавши у ђаволје канце, могла видети јесу ли се замаглиле моје очи када си се стрмоглавила низа кулу. Али, пошто сам уверен да ми ти нећеш приредити ту радост, саветујем ти да се, пошто те пече сунце, сетиш оне студи на којој си ме оставила да те чекам и да је измешаш са припеком, те ћеш се тако пријатније осећати на тој жези.

Када је очајна жена видела да он и даље остаје немилосрдан, она и опет бризну у плач и рече:

— Пошто те ништа друго не може ганути да се смилујеш, смилуј се из љубави према тој жени за коју велиш да је паметнија од мене и да те она много воли; ње ради опрости ми и донеси ми моје хаљине, како бих се могла обући, и помогни ми да сиђем на земљу.

Ђак се само насмеја, па затим, видевши да је већ трећи јутарњи час, одговори јој:

— Сада не знам како да те одбијем, пошто ме молиш у име те жене. Кажи ми где су ти хаљине, па ћу отићи да ти их донесем и помоћи ћу ти да сиђеш.

Жена му поверова, мало се утеши и каза му где је оставила хаљине. Ђак изиђе из куле и нареди своме слузи да остане ту у близини и пази да когод у њу не уђе докле се он не врати; и пошто му је то рекао, отиде у кућу свога пријатеља, тамо натенане доручкова, па затим леже да спава.

Јадна жена, која је остала на кули, усправи се и седе, а затим пређе на другу страну ограде, где је било мало хлада, и ту стаде чекати. Час је премишљала, час очајавала, а час се надала да ће јој ђак донети хаљине, и непрестано је прелазила са једне мисли на другу. Пошто је била опхрвана тугом, а преконоћ није нимало спавала, најзад је савлада сан те заспа.

Јарко сунце беше се попело на највишу тачку своје путање, и његови зраци падали су усправно на женино нежно и умиљато тело и на њену сасвим откривену главу са толиком силином да јој је кожа не само била сва опрљена него и свуда испрепуцана. Страховита припека пробуди је из њеног дубоког сна. Осетивши је, она се покрену, и њој се учини да јој се од тог покрета кожа раствара и љушти као опаљени пергаменат када га човек растеже. Глава ју је болела као да се распрскава. Тло испод ње било је ужарено толико да се није могла зауставити нигде, те се плачући померала тамо и овамо. Осим тога, пошто не попирковаше ни најблажи поветарац, око ње се беху накупили читави ројеви муха и обада, и они су падали на њено разголићено месо и боцкали је тако да јој се чинило да су то убоди ножа. Стога је јадница непрестано унаоколо одмахивала рукама, проклињући себе, свој живот, свога љубав-

ника и немилосрдног ђака. И мучена, кињена и дражена сунцем, мухама, обадима и глађу, а још више жеђу, уз то и тисућом црних мисли, она скочи на ноге и стаде гледати и ослушкивати неће ли видети или чути икога живога у близини, пошто је била одлучила да кога му драго зовне у помоћ, па ма шта после наступило. Али, непријатељица судбина ускрати јој и то. Тежаци беху због велике припеке отишли са поља, а у близини куле тога дана није нико ни долазио на пољски посао, јер су сви код кућа врхли жито. Те тако је јадна жена само чула цврчање попаца и видела реку Арно, која је, будећи у ње чежњу својом водом, њену жеђ још већма појачавала. Осим тога, на разним местима видела је дрвеће, дрвета, хладовита места и куће, те ју је то исто тако испуњавало чежњом и мучило је. Шта да још кажемо о тој несрећној жени? Сунце озго, ужарено тло оздо, мухе и обади са стране беху је нагрдили толико да је она, створење чија је белина тела минуле ноћи побеђивала таму, била сва црвена као скерлет и умрљана крвљу, тако да би свакоме ко би је видео морала изгледати као нешто најружније на свету.

И тако је дакле она, не знајући шта да чини и не надајући се ничему, очекивала пре смрт него ишта друго. Већ је било два и по часа по подне, када се ђак пробуди и сети своје даме. Пошто беше рад да види шта је са њом, он се врати кули и тамо нареди своме слузи, који још не беше ништа окусио, да отиде да једе. Када је жена ђака угледала, она се онако изнурена и скрхана примаче отвору терасе, крај њега се спусти и плачући рече:

— Раниери, ти си се мени осветио силно; јер ако сам ја тебе оне ноћи у своме дворишту оставила да се мрзнеш, ти си мене пустио да цео дан на овој кули сагоревам, печем се и уз то умирем од глади и жеђи. Стога те јединим богом преклињем да дођеш овамо и да ми, пошто ја немам срчаности да то учиним, својом руком задаш смрт, за којом жудим више него и за чим другим: толико су страшне муке што их сносим. А ако нећеш да ми учиниш ту милост, онда ми бар донеси чашу воде, да овлажим своја уста, за што нису довољне моје сузе, јер је у мени све пресахло и спржило се.

Ђак по њеном гласу познаде колико је ослабила и виде да сва беше изгорела од сунца, те се због тога а и због ње-

ног понизног мољења мало сажали на њу; али, ипак јој одговори:

— Зла жено, нећеш ти да умреш од моје руке; умри од своје, кад већ желиш да умреш; а ради утољавања своје жеђи добићеш исто онолико воде колико сам ја од тебе добио ватре да се огрејем. Веома ми је жао што се моја болест, коју ми је донела студ, морала лечити топлотом смрдљивог ђубрета, докле ће твоја, коју си добила од припеке, бити лечена хладноћом мирисне ружине воде. Док сам ја био у опасности да изгубим не само своје здравље него и свој живот, ти нећеш, пошто се оперуташ, ништа изгубити од своје лепоте, као год ни змија, када са себе збаци своју стару кожу.

— Ох, јадна ли сам ја! — рече жена. — Мојим непријатељима нека бог даде да на овај начин дођу до лепоте. Како можеш бити толика звер да ми наносиш такве муке? Та од тебе не бих могла очекивати тако што ни да сам ти уз најужасније мучење поубијала свеколику родбину. Одиста, ја не знам да ли би се могло са таквом бездушношћу поступити с издајником који је цео један град довео до погибије, као што си ти поступио са мном оставив ме да изгорим на сунцу и да ме пождеру мухе. Осим тога, нећеш да ми дадеш ни чашу воде, иако се на смрт осуђеним убицама, када их поведу на губилиште, даје вина, само ако га они затраже. Па пошто видим да ти и даље остајеш немилосрдан и да те нимало не могу ганути моје муке, ја ћу се трпељиво припремити за смрт, како би се бог, коме се молим да праведним очима погледа на твоје дело, смиловао на моју душу.

И пошто је то изговорила, она се са тешком муком повуче на средину терасе и наново стаде очајавати што се не може спасти опаке жеге. По хиљадити пут помишљала је да ће, осим од других мука, морати да умре од страховите жеђи, те је непрестано јадиковала и плакала, проклињући своју црну судбину.

Како већ беше дошло вече, ђак помисли да је учинио довољно, и он своме слузи нареди да узме хаљине и увије их у свој плашт, па се онда са њим крену њеној кући. Тамо они пред кућним вратима затекну служавку где на прагу седи сва очајна и забринута. Раниери јој приђе и рече:

— Добра девојко, шта је са твојом господарицом?

Служавка му одговори:

— Не знам, месере. Синоћ је она, како знам, отишла да легне, и ја сам држала да ћу је јутрос затећи у њеној постељи; али, не нађох је ни тамо нити и на коме другом месту. Према томе, не знам шта је било са њом, те сам због тога у великој бризи. А да ли ми ви, месере, не бисте могли шта казати о њој?

— Камо среће да си ми и ти била тамо где је била она, те да и тебе због твога греха онако казним као што сам њу казнио због њенога! Али, ни ти ми, мајци, нећеш умаћи из руку докле ти за твоје неваљалство не платиш тако да никада више никоме не приредиш ни најмању лакрдију а да се не сетиш мене.

И пошто је то изговорио, рече слузи:

— Дај јој те хаљине и кажи јој камо да отиде, ако хоће, по своју господарицу.

Слуга изврши што му је наређено. Служавка узе хаљине и познаде их; па пошто је чула шта је било, побоја се да су је њих двојица убили, те се једва уздржа да не зајауче колико је грло доноси. Чим је пак Раниери отишао, она се плачући трком упути ка кули.

Случајно беше тога дана један сељак, радник те жене, изгубио своје две свиње. Тражећи их свуда, он најзад дође, када је ђак већ био отишао, до те куле и ту чу женин плач. Пошто приђе ближе, викну из свега гласа:

— Ко то тамо горе плаче?

Жена познаде глас свога радника, зовну га по имену и рече му:

— Ах, отиди по моју служавку и кажи јој да дође овамо к мени.

Сељак, који је тада познаде, рече јој:

— Јао, мадона, ко вас је одвео тамо горе? Ваша служавка вас је тражила целога дана. Ко би икада могао и помислити да сте ви ту.

И он узе лествe, принесе их кули и прислони уза њен зид. У том тренутку стиже и служавка, која се, када угледа своју господарицу, не мога уздржати, него, ухвативши се рукама за главу, узвикну:

— Јао мени, мила моја госпођо, где сте ви то?

Чувши њен глас, жена јој одговори:

— Ево ме, сестрице, овде на кули. Немој да плачеш, него сместа ми донеси моје хаљине.

Служавка се одмах на кулу попе уза лестве што их радник беше наместио. Када је своју господарицу угледала где као какво опаљено дебло лежи на тераси потпуно нага, сва нагрђена и потпуно изнемогла, она нокте зари у своје образе и стаде за њом нарицати и плакати као да је мртва; али, њена господарица замоли је да ћути и да јој помогне да се обуче. Пошто је од ње чула да нико, осим ње и радника који је био ту, не зна где се она налази, жена препоручи њој и њему да никоме и никада не причају шта је било са њом.

Како жена није могла ни корака да крочи, радник је натовари на леђа и изнесе из куле. Једна служавка, која беше заостала, из неопрезности склизну са лестава, паде на земљу, сломи голеницу и од силног бола стаде рикати као лавица. Радник младу жену спусти на једну ледину, а затим се врати да види шта је са служавком, па, затекав је са сломљеном ногом, изнесе и њу из куле и положи је до њене господарице. Када је удовица видела да ју је снашла још и та несрећа, да је ногу сломила служавка, у коју се надала да ће јој бити од највеће помоћи, она бризну у тако горак плач да је сељак не само није могао да утеши, него је и сам стао плакати.

Сунце се већ беше дубоко спустило. Да их ту не би затекла ноћ, сељак отиде, по удовичиној жељи, својој кући, позва своја два брата и своју жену, те њих четворо понесу постељу, наместе на њу служавку и однесу је у своју кућу. Пошто су затим удовицу мало поткрепили свежом водом и утешили лепим речима, радник је натовари на леђа и пренесе у њихову собу. Радникова жена нахрани је намоченим хлебом, свуче и намести у постељу. Затим њих двоје одлуче да њу и служавку преконоћ пренесу у Фиренцу. То и учинише.

Тамо удовица, која беше веома лукаво створење, целу ствар изврну наопако, те своју браћу, своје сестре и све друге увери да је њих две, њу и служавку, то зло снашло због ђаволових чини.

Одмах су дозвати лекари, и они њу после дужег лежања, за време којега је више пута остављала кожу прилепљену за чаршаве, излечише од јаке грознице и других болки, а исто тако извидаше и служавкину ногу. Поводом свега тога, удовица заборави на свога љубавника, и отада се

поче чувати да никоме више не приређује лакрдије и да се никада не заљубљује. Када је пак Раниери дознао да је служавка сломила ногу, он весело отиде кући, уверен да је освета потпуна.

Ето, тако је прошла та луда жена, која је хтела да са ђаком збија шалу као са сваким другим човеком. Она није знала да ђаци, не кажем сви, али већи део њих, веома добро знају где ђаво има свој реп.

Према томе, љубазне даме, чувајте се да не збијате шале ни с ким, а нарочито не са ђацима.

ПРИЧА ОСМА.

Спинелочио лежи са женом свога друга Цепе. Овај то запази те своју жену нагна да га затвори у ковчег, на који он потом легне са његовом женом.

Тешко и тужно било је за даме слушати то причање о Јелениним патњама; али, пошто су помислиле да је тако што и заслужила, оне преко свега тога прећоше с умеренијим сажаљењем, премда ђака сматраху за сувише строга, управо немилосрдна човека. Ну, како Пампинеја беше завршила ту своју причу, краљица нареди Фијамети да настави, и ова одмах весело отпоче:

— Пошто видим, љубазне даме, да вас је прилично дирнула претерана строгост увређеног ђака, ја налазим да је потребно да огорчене духове ублажим нечим веселијим, па сам стога наумила да вам испричам једну причицу о неком младом човеку, који је мирније душе отрпео учињену му неправду и за њу се осветио умеренијим делом. Из те приче моћи ћете да видите да је свакоме, ко год је рад осветити се за нанесену му увреду, потпуно довољно да се одужи исто онако како је задужен, да се, дакле, клони претеране одмазде.

Треба да знате да су у Сиени, као што сам чула, живела два млада, прилично имућна човека из добрих грађанских породица, од којих се један звао Спинелочио Танена, а други Цепа ди Мино, и чије куће беху једна до друге у градском крају Камолији. Били су нераздвојни другови и,

како је изгледало, волели су се као два рођена брата, па готово и већма, и сваки од њих имао је лепу жену.

Како је Спинелочио веома често навраћао у Цепову кућу, било да је овај тамо или не, он се са његовом женом упусти у толико поверљив однос да њих двоје отпочеше лежати заједно; и они су то чинили доста дуго, и тај њихов однос није запажао нико. Али, у току времена деси се ово: Једнога дана, када је Цепа био у кући, а да то његова жена и не зна, дође тамо Спинелочио и зовну га. Жена му рече да он није код куће; стога се Спинелочио попе уза степенице, па онда, када њу затече у дворници и виде да је сама, стаде да је грли и љуби, а и она исто тако њега. Цепа, који је све то гледао, не изусти ни једне једине речи, него остаде прикривен, да би видео како ће се та ствар да заврши; и најзад он виде где његова жена и Спинелочио загрљени отидоше у собу и у њу се затворише. Па пошто је помислио да виком или ма чим другим своју срамоту не би умањио, него напротив увећао, он узе размишљати како би могао, а да то не дознаду његови суседи, осветити се тако да задовољи своје срце; и након подужег премишљања, њему се учини да је нашао начин за то, те остаде прикривен догод се Спинелочио задржавао са његовом женом. Чим је пак овај отишао, он уђе у њену собу и у њој затече жену где у ред доводи вео што јој га Спинелочио беше померио шаљукајући се са њом, те јој рече:

— Шта радиш, жено?

Она му одговори:

— Па зар не видиш?

Цепа ће јој на то:

— Видим, дабогме; шта више, видео сам и нешто друго, мада би било боље да то нисам видео.

Те тако се њих двоје упустише у разговор о ономе што се збило. Пошто му је, након подужег околишења, уз највећи страх признала све што није могла одрећи о своме поверљивом односу са Спинелочиом, она га плачући стаде молити и преклињати да јој опрости:

— Видиш, жено, ти си извршила велики грех. Али, ако си рада да ти опростим, потруди се да учиниш оно што ћу да ти наложим; а то је ово: реци Спинелочиу да се сутра изјутра под каквим му драго изговором одвоји од мене, па да дође к теби у твоју собу; и када он буде био код тебе,

ја ћу да дођем кући, а ти, чим ме чујеш, стрпај га у овај ковчег овде и затвори га. Пошто то будеш учинила, казаћу ти шта да даље урадиш. За њега се немој нимало бојати, јер дајем ти реч да му ни речи неће рећи нити га се и прстом дотаћи.

Да би га одобровољила, жена му рече да ће поступити по његовој жељи, те то и учини.

Када су се Цепа и Спинелочио наредног дана изјутра састали, Спинелочио, који жени беше обећао да ће у заказано време да к њој дође, рече Цепи:

— Ја морам да данас једном пријатељу одем на ручак, па, пошто нисам рад да ме чека, збогом!

Цепа ће му на то:

— Па још није време ручку.

Спинелочио рече:

— Не мари ништа. Иначе, потребно ми је да са њим поразговарам о неком послу, па стога сам рад да тамо стигнем раније.

Раставши се са Цепом, Спинелочио заобилазним путем отиде к његовој жени; и тек што њих двоје беху ушли у собу, а кући се врати Цепа. Чим га жена чу, она свога љубавника, претварајући се да ју је обузео силан страх, брже-боље стрпа у ковчег, који јој беше означио њен муж, затвори га и изиђе из собе. Када је дошао горе, Цепа јој рече:

— Је ли готов ручак, жено?

Она одговори:

— Готов је.

Онда Цепа рече:

— Спинелочио ће данас ручати код неког свог пријатеља, те је тако његова жена сама. Отиди до прозора и зовни је да дође да руча са нама.

Жена, која је за саму себе страховала, учини што јој је муж заповедио. Када је Спинелочијева жена чула да јој муж неће да дође на ручак, она након дугих мољакања Цепине жене пристаде и дође. Цепа се према њој показа веома љубазан, узе је срдачно за руку и, пошто је тихо својој жени наредио да отиде у кујну, одведе је у собу, окрену се и врата закључа изнутра. Када Спинелочијева жена то виде, она рече:

— Јао, Цепа, шта значи то? Зар сте ви мене дозвали због тога? Зар ви тако волите Спинелочиа? Зар је то пријатељство које вас везује за њега?

Цепа је доведе до ковчега, у којему је био њен муж, и рече јој:

— Немој, жено, да ту јадикујеш, него слушај шта ћу ти рећи: Ја сам волео и волим Спинелочиа као рођеног брата; али, јучер видех, премда он то није запазио, да је тога човека поверење, које имађах у њега, довело дотле да он са мојом женом спава као са тобом. Па баш стога што га волим, ја нећу да се њему осветим другаче доли онако како је он мени нанео увреду: он је имао моју жену, те и ја хоћу да имам тебе. Ако ти на то не пристанеш, мораћу да се разрачунам са њим; али, знај то да ће моја освета бити тако страховита да ћете је памтити целога свог века.

Када је то чула, жена поверова у ту претњу, те рече:

— Драги Цепа, пошто се освета мора сручити на мене, ја сам приправна да ти учиним по вољи; али, само те молим да ствар изведеш тако да твоја жена остане у пријатељству са мном, јер ја желим остати у пријатељству са њом, поред свега тога што ми се замерила на исти такав начин.

Цепа јој на то одговори:

— Разуме се да ћу настати да и даље останете пријатељице; осим тога, ја ћу теби дати једну драгоценост какве ниси имала никада.

И чим је то изговорио, он је загрли, обасу пољупцима и повали на ковчег, у којем је био затворен њен муж. И на том ковчегу забављаше се он дуго са њом и она са њим.

Спинелочио, који је лежао у ковчегу те најпре чуо шта је Цепа рекао његовој жени и шта је жена одговорила њему, осећао је толики бол да му се чинило да ће да умре; и да се није бојао Цепе, био би, онако затворен, своју жену обасуо најпогрднијим речима. Када је затим помислио да је срамота потекла од њега, да је Цепа био у праву да учини оно што је учинио, и да се тај човек према њему свакада понашао пријатељски, Спинелочио одлучи да са Цепом буде још већи пријатељ, ако он на то пристане.

Пошто се са женом напроводио до миле му воље, Цепа сиђе са ковчега; па када га она замоли да јој даде обећану

драгоценост, он отвори собу и зовну своју жену. Ова уђе и смешећи се само рече:

— Мадона, ви сте ми за хлеб дали погачу.

А Цепа ће њој:

— Отвори овај ковчег.

Она то учини, и онда Цепа у том ковчегу Спинелочијевој жени показа њеногa мужа. Надуго и нашироко би нас одвело да то причамо које се од њих двоје више застидело: да ли Спинелочио кад је угледао Цепу, за кога је знао да зна шта је радио са његовом женом, или Цепова жена, која је пред собом видела свога мужа, који је чуо шта је она чинила изнад његове главе. Тада Цепа њој рече:

— Ево ти драгоцености што сам ти је обећао.

Спинелочио изиђе из ковчега и без икаквог околишења рече:

— Цепа, нас двојица смо потпуно једнаки; према томе добро би било да, као што си малочас рекао мојој жени, и даље останемо стари пријатељи. Па како нас једног од другог не одваја ништа друго доли жене, нека нам и оне буду заједничке.

Цепа са задовољством прихвати тај предлог, те тако њих четворо тога дана ручаше заједно у највећој слози на свету. И отада је свака од тих двеју жена имала два мужа, и сваки од те двојице мужева две жене; и због тога између њих никада није долазило до препирке или свађе.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Лекара Симона, који је рад да постане гланом неке гусарске дружине, пошаљу Бруно и Буфалмако на једно место, где га Буфалмако баци у јаму пуну нечисти.

Пошто су се даме мало пошалиле на рачун заједнице у женама што је беху утврдили двојица споменутих Сиењанаца, краљица, која је, изузев Дионеа, још једина имала да прича, отпоче овако:

— Спинелочио је, љубазне даме, потпуно заслужио поругу што му ју је нанео Цепа. Према томе, ја не мислим да би, као што је то малочас хтела да покаже Памшинеја, требало много замерити ономе ко другоме приреди какву поругу коју је он заслужио, а ја ћу вам причати о једном

човеку који ју је сам тражио; и ја налазим да оне што су му је приредили треба похвалити а не осудити. И тај човек што му је поруга приређена био је лекар, који је, премда беше будала, из Болоње у Фиренцу донео докторску капу на глави.

Као што сваког дана видимо, наши сугрђани враћају се из Болоње кући, неко као судија, неко као лекар, неко као нотар, и сви у дугим, пространим хаљинама, у скерлету и кадиви. Како они код нас пролазе, и то видимо сваког дана. Између осталих недавно се вратио у свој град и неки Симоне да Вила, младић богатији очевом имовином него својим знањем; врати се обучен у скерлет, са великим оковратником, као доктор медицине, како је сам тврдио, и настани се у улици која се данас зове Виа дел Кокомеро.

Тај Симоне, који беше, као што рекосмо, тек пре кратког времена дошао у своје родно место, имао је поред других чудних обичаја и тај да се распитује за сваку особу која прође улицом, па да затим, као да је од њих требало да справља лекове за своје болеснике, на њих обрати своју пажњу и запамти све што се на те особе односи. Између оних што су му највише падали у очи беху два сликара, Бруно и Буфалмако, о којима је данас већ двапута било речи и који су се стално један са другим дружили и били његови суседи. Па како му се учинило да њих двојица много не хаје за савет и да живот проводе весело, као што је уистини и било, он се код многих особа распита за њихове прилике. И када је од свију чуо да су сиромашног стања и сликари, њему на ум дође мисао да је немогућно да они као сиромашци могу живети весељачки; па пошто беше дознао да су веома лукави људи, он помисли да морају имати дохотка са које друге, јавности непознате стране, те стога одлучи да, ако икако могне, с обојицом или бар са једним од њих дође у поверљиве односе; и њему, после дужег труда, пође за руком да са Бруном ступи у присан дотицај. Бруно, који је после кратког дружења са њим видео да је тај човек право марвинче, налазио је необичног уживања у његовим глупостима; међутим, сликар се лекару беше веома допао. Једнога дана позове лекар њега на ручак, па том приликом, држећи да стога може са њим разговарати поверљивије, њему изрази своје чуђење како он и Буфалмако

могу, као сиромашни људи, живети безбрижно и весељачки, и замоли га да му каже откуда им средства за тако што. Бруно се насмеја, јер му се то питање учини глупље него све оно што је дотле чуо из његових уста, те хотећи да му даде одговор какав заслужује његова глупост, рече му:

— Маестро, ја многим особама не бих хтео казати откуда нам средства за то; али, вама ћу да кажем, стога што сте ми пријатељ и стога што знам да то нећете да кажете никоме. Цела је истина да ја и мој друг живимо онако весело и добро као што видите, па још и боље; међутим, треба да знате да ми од своје уметничке зараде и дохотка што нам га доносе наша добра не бисмо могли платити ни воду коју попијемо. Али, немојте да помислите да нас двојица вршимо крађе. Не, него ми идемо у гусарење и њиме долазимо, не наносећи штете никоме, до свега што нам је потребно, те тако живимо, као што видите, безбрижним и веселим животом.

Лекар, који га је са чуђењем саслушао, зажеле да дозна што значи ићи у гусарење, па га срдачно замоли да му то каже, обећав му да о томе неће причати никада никоме.

— Јао, докторе, — рече Бруно, — шта ви тражите од мене? Та велика је тајна то што ви желите да дознате; и тако што могло би мене, када би то когод дознао, да упропасти и да ме баци у чељусти Луцифера цркве Сан-Гала; али, љубав коју гајим према вашој великој мудрости и поверење што га имам у вас толико су силни да вам не могу ништа да ускратим. Стога ћу вам целу ствар поверити, али под том погодбом да ми се закунете монтезонским крстом да то нећете, као што сте већ обећали, казати никоме на свету.

Лекар потврди да ће учинити тако.

— Потребно је да знате, драги мој докторе, — рече Бруно, — да је недавно у овоме граду живео један велики мајстор у врачању, који се звао Микеле Ското, зато што је био из Шкотске, и да су њега многи овдашњи отмени људи, од којих су само њих неколицина у животу, веома ценили и поштовали; и када је одавде хтео да отпутује, он им је на њихове молбе оставио своја два најбоља ученика и наредио им да тим људима, који су њега поштовали, излазе у сусрет и испуњавају сваку њихову жељу. И ти ученици

су поменуте отмене људе свесрдно служили у појединим њиховим љубавничким односима и другим ситним стварима. Када су им се затим допали наши грађани и наш град, они одлуче да стално остану код нас, те тако ступе у пријатељске односе са многим људима, без обзира на то да ли су они племићи или не, богати или сиромашни: главно им је било да се слажу са њима. Да би уговели тим својим пријатељима, основали су друштво од неких двадесет и пет чланова, који су имали да се бар двапута месечно састају на месту што га сами одреде, те би ту сваки од њих износио своју жељу, а они би им те жеље испуњавали одмах наредне ноћи. Пошто сам ја и Буфалмако били његови одлични пријатељи, и ми смо примљени у то друштво и у њему смо и сада. Па кад год се тако скупимо, право је уживање гледати оне сагове што покривају зидове дворнице у којој смо, оне краљевски постављене столове, оно мноштво лепих слугу и служавки, младића и девојака, који се свиђају свакоме у друштву, оно златно и сребрно посуђе, зделе, боце и чаше, из којих једемо и пијемо, и онда она многа јела којима нас услужују чим их зажелимо. Никада вам не бих умео описати како су различити и колико су пријатни они звуци многобројних музичких инструмената и мелодичних песама што их тамо слушамо, нити бих вам пак могао рећи колико воштаних свећа изгори приликом тих гозби, колико се потроши слаткиша и како је изврсно вино што га ту пијемо. Не бих био рад, тикво моја усољена, да ви мислите да смо ми тада у овој својој обичној ношњи; не, ми тамо на себи имамо такву одећу и тако смо искићени да сваки од нас изгледа као цар. Али, изнад свију тамошњих уживања највеће је уживање у лепим женама, које се могу, кад год ко пожели, добавити из целога света. Тамо ви можете да видите владарку Брадобрија, краљицу Навуклије, султанову жену, царицу Курваније, перекушу Сикиљевку, госпођу Намицаљку и госпођу Сисојевку. Та шта вам ја ту вазда набрајам? Ту можете доћи до свих могућих жена, па чак и до Чачаљке, жене Јанка Учестанка, који рогове има у пркну. Када се ту поднашију, поједу по који комадић и одиграју једну или две игре, свака од њих отиде у своју собу с оним по чијој је жељи ту дошла. И да знате да су те њихове собе прави рај: толико су лепе. У њима се осећа онај исти мирис што га одаје ваша лабораторија када у њој

туцате ким; а постеље су тамо лепше него у одајама млетачког дужда. И оне у њих легну. Како тада чиле ткаље покрећу подножник и како збијају потку уз основу, да би ткиво било чешће, то можете и сами да замислите. Али, између свију ту најбоље пролазимо ја и Буфалмако, јер Буфалмако махом позива француску краљицу, а к мени долази енглеска; а то су две најлепше жене на свету. И нас двојица подесили смо ствар тако да оне гледају само нас и никога другога. Према томе јасно вам је да ми хоћемо и морамо да живимо веселијим животом неголи други људи, пошто проводимо љубав са таквим двема краљицама и пошто, када од њих затражимо хиљаду или две хиљаде дуката, не дођемо до новца. И ето, тај посао називамо ми гусарењем. Јер као год што гусари од путника отимају њихову имовину, исто то чинимо и ми; али, само је између нас и њих разлика у томе што они плен никада не врате, а ми га вратимо одмах по употреби. Сада сте, драги докторе, чули шта то значи ићи у гусарење. Колико пак то треба чувати у тајности, можете видети и сами, те вам стога нећу ништа више рећи нити ћу вас молити да то никоме не кажујете.

Доктор Симоне, чије се знање није протезало даље од лечења краста у одојчади, поверова у те Брунове речи као у највећу истину, и њега обузе силна чежња да буде примљен у то друштво. Стога он Бруну одговори да се нимало не чуди што су њих двојица стално весели и задовољни, и са великом муком уздржа се да му се не обрати молбом да настане да и он постане члан тога друштва. То одложи за касније, како би му се, пошто га задужи својом пажњом и својим услугама, могао обратити са већим поуздањем.

Пошто дакле беше ту жељу одложио за неко време, он поче да се још већма дружи са њим, да га позива на ручкове и вечере и да показује необичну љубав према њему. То њихово дружење било је толико искрено и трајно да Симоне није могао нити хтео да живи без Бруна. Бруно пак, коме се то свиђало, желећи да му изрази захвалност на том пријатељству и на тој гостољубивости, наслика му у његовој дворници часни пост, изнад собних врата божјег јагањца, а изнад капије његове куће ноћни суд, како би га лакше могли наћи они којима је потребна његова лекарска помоћ. У трему пак насликао му је бој мишева и мачака,

и то се доктору веома допало. Једне вечери, када је код њега вечерао, Бруно лекару рече:

— Вечерас сам био у друштву; па како сам се већ приличио заситио енглеске краљице, позвао сам за ноћас гумедру таразиског великог кана.

Доктор ће рећи:

— Шта му то значи гумедра? Мени је та реч непозната.

— Ох, докторе мој! — одговори му Бруно. — Ја се томе нимало не чудим, јер сам чуо где кажу да ни Порко ни Ванапена о томе ништа не говоре.

Лекар рече:

— Хтео си ваљда да кажеш: ни Хипократ ни Авицена.

Бруно ће на то:

— Вере ми, то не знам; ја се у та ваша имена разумем толико исто колико и ви у моја. Али, свакако да гумедра на језику великог кана значи исто што и царица на нашем. Ох, колико ли би се вама допало то женче! Уверен сам да бисте уз њега заборавили на све своје лекове, клистире и мелеме.

И докле му је он више пута говорио тако, да би га што већма распалио, једне вечери деси се ово: Бруно је сликао бој мишева и мачака, а Симоне му је држао свећу. Па пошто је овај био уверен да га је својом пажњом већ довољно придобио, он улучи ту прилику да му отвори своје срце, те рече:

— Бруно, бог ми је сведок да на свету нема човека за кога бих ја хтео учинити оно што бих учинио за тебе. Та да ми рекнеш да одавде одем чак у Перетолу, која је читаво пола часа удаљена, ја бих, мислим, отишао. Према томе, немој да се зачудиш што ћу за нешто да те у поверењу замолим. Као што знаш, ти си ми недавно причао о вашем друштву, те је мене отада обузела таква силна чежња да ме у њега примите каква није ни због чега обузимала никога никада. Али, то има свога разлога, као што ћеш се уверити ако ступим међу вас; и ти можеш да ми се потсмеваш колико год ти је драго, ако ја к себи не дозовем најлепшу цуру, цуру какву ти ниси имао прилике видети у своме животу. Ја сам је прошле године видео у Какаоници и у њу сам се заљубио страсно; и, тако ми Христа, хтео сам да јој дам десет болоњских гроша да ми учини по вољи; али, она

није хтела да пристане на то. Стога те преклињем да ми кажеш шта би све требало да учиним, да бих могао постати члан тога вашег друштва, и да се заузмеш да будем примљен у њега; и веруј ми да ћете ви у мени имати добра и верна друга. Пре свега, ти видиш да сам ја наочит човек, да ове моје ноге дивно доликују овоме мом телу и да ми је лице као ружа; осим тога, ја сам доктор медицине, што није, како мислим, ни један једини од вас. И онда, знам да причам многе лепе приче и да певам лепе песме; ево да ти отпевам једну.

И он одмах отпоче да пева. Бруно хтеде да прсне у грохотан смех; али, уздржа се. Пошто је завршио своју песму, доктор рече:

— Шта велиш?

Бруно одговори:

— Одиста, са вама се не би могла такмичити ни цитра од метловине: толико дивно ви певате.

На то ће доктор:

— Ти то не би никада веровао, да ме ниси чуо.

— Цела истина, — рече Бруно.

Онда доктор настави:

— Знам ја и много других песама; али, оставимо то настрану. Видиш, мој отац био је племић, премда је живео на селу, а мати ми је из Валекја; и као што си имао прилике видети, ја имам лепших књига и лепших хаљина и ствари него икоји лекар у Фиренци. Имам једно одело, које ме је, пре десетак година, стало готово стотину гроша; стога те молим да настанеш да будем примљен у то ваше друштво, па ћу те, па ма колико да будеш болестан, лечити не наплаћујући ти за свој труд ни кршне паре.

Видевши и овога пута, као што је видео и раније, да пред собом има глупака, Бруно рече:

— Докторе, принесите ту свећу мало ближе овамо и притрпите се докле мишевима не начиним репове, па ћу онда да вам одговорим.

И пошто је насликао мишје репове, Бруно му рече мрзовољна лица, као да му та његова молба беше непријатна:

— Знам ја, драги докторе, да сте ви приправни да тако нешто крупно учините за мене; али, оно што ви од мене изискујете кудикамо је крупније, премда је то за ваш ве-

лики ум права ситница. Међутим, знајте да на свету нема човека коме бих ја, када бих могао, то учинио пре него вама, пошто вас веома волим и пошто вас уважавам због ваших речи, које су толико духовите да бисте њима могли жедног човека превести преко воде. Што год се више са вама дружим, ви ми изгледате све мудрији. И рећи ћу вам још и то да сам готов да се за вас заузмем и због тога што сте, као што рекосте, заљубљени у онако дивно чељаде. Него, морам вам казати и ово: ја нисам у стању да ту постигнем оно што ви мислите да могу постићи, те према томе нећу моћи да за вас учиним што је потребно; али, ако ми дате своју витешку реч да ћете ствар очувати у тајности, ја ћу вас научити шта да учините, па ћете ви тако, у то сам тврдо уверен, остварити своју жељу, пошто имате онако лепих књига и других ствари, као што сте причали малочас.

На то му доктор рече:

— Кажи слободно. Видим да ти мене још не познајеш добро, те стога не знаш како ја умем да чувам тајне. Ретко када је учинио штогод месер Гваспароло да Саличето, докле је био судија у Форлимпополу, а да то најпре не каже мени, пошто је знао да ја тајне чувам одлично. Ето видиш!

— Онда је добро, — рећи ће Бруно; — када је у вас поверења имао он, могу га имати и ја. Према томе, рећи ћу вам шта треба да чините. Ми у овоме свом друштву имамо једног поглавицу и два саветника, који се мењају сваких шест месеци; и у почетку наредног тромесечја постаће Буфалмако поглавица, а ја ћу доћи за саветника, јер је то већ утврђено. Човек који је поглавица може постићи да се у друштво прими онај кога он хоће; стога би по моме мишљењу за вас било најбоље да се упознате са Буфалмаком и да му указујете што већу пажњу. Он је по својој природи такав да ће се, када види вашу мудрост, сместа заљубити у вас; па пошто га будете мало задобили својом разборитошћу и својим лепим стварима, ви му се можете обратити са том молбом, и он неће моћи да вас одбије. Ја сам већ са њим разговарао о вама, и он вам је веома наклоњен. И када будете учинили то што сам вам рекао, нас двојица учинићемо све што даље буде било потребно.

Онда доктор рече:

— Веома ми се допада то што говориш; и ако је он такав да се воли дружити са паметним људима, ја ћу њега,

пошто мало проћаскам са њим, навести да ме тражи стално, јер имам толико памети да бих њоме могао снабдети читав један град па да ипак останем паметан и мудар човек.

Пошто су се њих двојица тако поразговорили, Бруно све то редом исприча своме пријатељу Буфалмаку, и овоме се учини да ће протећи хиљаду година докле томе звриндову доктору могне дати оно што он тражи. Доктор пак, који је силно чезнуо за гусарењем, не хтеде се смирити докле се није спријатељио са Буфалмаком, што је лако постигао. И он је тада стао њему и Бруну приређивати сјајне ручкове и вечере, и они су на њих долазили, тврдећи да не би дошли никоме другоме, те су са њим пили одлично вино, јели угојене копуне и трабуњали највеће глупости на свету. Најзад, после неког времена, доктор Буфалмаку откри своју жељу исто онако као и Бруну. Буфалмако се због тога показа веома гневан, и он жестоко нападе Бруна, рекав му:

— Кунем ти се пасињанским господом, да се једва уздржавам да те не распалим по тој њушци тако да ти нос сабијем у пете, неваљалче ниједан! Ту нашу тајну није доктору могао открити нико други доли ти!

Али, доктор стаде Бруна да брани како је знао и умео, заклињући се да је целу ствар дознао од других особа, те Буфалмака најзад многим мудрим речима умири. Онда се Буфалмако и опет обрати њему и рече:

— Види се, драги докторе, да сте били у Болоњи и да сте отуда у наш град дошли затворених уста; још ћу вам рећи и то да ви азбуку нисте научили на јабуци, као што су то многе будале хтеле да учине, него на тикви, пошто је она дугачка; и онда, ако се не варам, ви сте крштени у недељу, када човек не може купити соли. И премда ми је Бруно причао да сте тамо учили медицину, мени се чини да сте учили како се задобијају људи, јер ви то, као што видим, својим речима и својим разумом постижете боље него ико на свету.

Лекар га прекиде и, обратив се Бруну, рече:

— Видиш шта значи дружити се с учевним људима! Ко би могао овако потанко схватити моје осећање као овај честити човек? Ти ниси тако брзо као он запазио свеколику моју вредност. Али, кажи му бар шта сам ти одговорио када си ми рекао да Буфалмако воли учевне, па-

метне људе. Признајеш ли да сам у свему поступио како треба?

Бруно ће на то:

— Још и боље.

Онда доктор рече Буфалмаку:

— Још кудикамо лепше би ти говорио да си ме видео у Болоњи, где су мене силно волели и мали и велики, и наставници и ђаци, јер сам ја умео да својим речима и својим разумом придобијем и раздрагам свакога изреда. Затим, рећи ћу ти да је свака моја шала изазивала буран смех и да су сви, када сам полазио, горко плакали и молили ме да останем међу њима. Шта више, да би ме покренули да то учиним, изражавали су жељу да ја сам држим предавања из медицине свима ђацима, премда је њих било много. Али, ја на то не пристајах, пошто сам био рад да се вратим овамо на добро својих предака, што сам и учинио.

Потом Бруно рече Буфалмаку:

— Шта сад велиш? Ти мени ниси веровао када сам ти то причао. У нашем граду, Јеванђеља ми, нема лекара који би се боље од њега разумевао у магарећој мокраћи, нити би се њему раван могао наћи до капија Париза. Дед да не испуниш његову жељу!

Лекар рече:

— Бруно говори истину; али, мене овде слабо познају. Ви сте додуше људи из бољих кругова; него, требало би да ви мене видите међу докторима.

Онда ће Буфалмако:

— Одиста, докторе, ви знате много више него што сам мислио; због тога ја са вама разговарам како ред изискује да се разговара са учевним, паметним човеком, и најозбиљније, без и искре измотавања кажем вам да ћу свесрдно настати да будете примљени у наше друштво.

После тога обећања лекар удвостручи своју пажњу и према једном и према другом. Њих двојица уживали су у томе, те су га и даље товарили свакојаким глупостима. Једнога дана обећаше му да ће му за даму дати грофицу од Прохода, најлепше створење у стражњачком царству људског рода.

Лекар тада упита која је то грофица, а Буфалмако му рече:

— Тикво моја семењачо, велика је то дама, и мало је кућа на свету где она нема своје право; и сами калуђери фрањевци морају њој да плаћају данак; и рећи ћу вам још и то да човек њу, када се креће, жестоко осећа, премда је махом затворена. Недавно је прошла покрај ваших врата, када је једне ноћи ишла на Арно да опере ноге и надише се свежег ваздуха; иначе, њено стално пребивалиште је у Проходији. Њене слуге иду тамо и овамо и као знаке њене свемоћи носе брезове метле и ведра. Њене пратње можете наћи свуда: то су вам стражар Травопита, господин Јутроклек, госпођа Гомила, бароница од Дрискања, и још многи други и многе друге, који вам морају бити познати, али којих се сада не сећате. Према томе, ми ћемо вас ставити у слатки загрљај те тако велике даме, те тако се ви оканите оне друге што је из Каканије.

Лекар, који се родио и одрастао у Болоњи, није разумео право значење њихових назива, те им стога изјави да је с избором даме веома задовољан.

Након кратког времена сликари му јавише да је примљен у друштво. Када је дошао дан у који је требало да се састану, обојица њих били су код њега на ручку. Пошто су ручали, доктор их упита какво држање да заузме приликом ступања у то друштво. Буфалмако му одговори:

— Видите, докторе, ви морате да будете веома срчани; јер ако не будете срчани, могли бисте да наиђете на тешкоће, те бисте и нама нанели великих неприлика; а ево у чему би се састојала та срчаност. Ви се довече око првог сна морате налазити на једној од оних гробница што су недавно постављене у порти цркве Санта Марија Новеле и на себи имати своје најбоље одело, да бисте се први пут у друштву појавили као отмен човек, а и због тога што грофица има намеру, као што смо дознали, да вас о своме трошку, пошто сте већ племић, учини окупаним витезом. И ви ћете тамо чекати догод по вас не дође човек кога ћемо ми да пошаљемо. А да бисте о свему били потанко обавештени, рећи ћу вам још и то да ће по вас доћи једна црна, рогата, осредње величине животиња, и она ће, да би вас уплашила, почети да по оној ледини испред вас скаче, хукће и брекће; али, када буде видела да се не плашите, она ће полако да вам се приближи, па када вам се буде приближила сасвим, ви без имало страха сиђите са гробнице и, не

помисливши на бога ни на свеце, скочите на њену грбачу, па затим, када је узјашите, скрстите руке на прсима и не дотичите се животиње. Она ће вас одатле лепо понети и донети к нама. Али, ако бисте тада помислили на бога или свеце или имали страха, она би вас могла, знајте, да са себе збаци и сручи негде где би вас гушио страховито гадан задах: према томе, ако не можете бити срчани, немојте ни да долазите тамо, јер бисте само себи нашкодили, а нама не бисте учинили никакве користи.

Онда лекар рече:

— Види се да ви мене још не познајете добро. Гледате ваљда на ове рукавице и хаљине што их носим. Када бисте само знали шта сам све ја чинио у Болоњи, кад сам са својим друговима одлазио к девојкама, ви бисте се крстили од чуда. Божје ми вере, једне ноћи тако ја вам једну од њих, неку бедницу високу једва две стопе, која није хтела да пође са нама, најпре жестоко изударам, а затим је дигнем у наручје и понесем један лукомет пута, те она тада пристане да нам учини по вољи; други пут пак, како се сећам, када је са мном био само мој слуга, пролазио сам по завршеном вечерњу покрај гробља миноритских калуђера, а тога дана била је ту сахрањена нека жена, и ја нисам осетио ни најмањег страха. Према томе, не брините се ви за мене: ја сам неустрашив и срчан човек. И кажем вам да ћу, да бих међу вас ступио у потпуној отмености, обући своју скерлетну хаљину, у којој сам произведен за доктора, па ћете видети да ли се друштво неће обрадовати, када ме угледа, и да ли ја након кратког времена нећу постати његова поглавица. Видећете ви већ како ће цела ствар тећи, када будем био тамо, где се та грофица, која ме још није ни видела, у мене заљубила толико да је рада да ме учини окупаним витезом. А можда ће то витештво мени слабо доликовати или можда ћу ја њега одржавати лоше или добро. Али, било како му драго, оставите ви све то мојој бризи.

Буфалмако рече:

— Веома добро говорите; али, пазите само да нас не насамарите; да се не деси да не дођете или да на одређеном вам месту не будете, када пошаљемо по вас; то вам кажем стога што је зима, те се ви лекари чувате да не назебете.

— Не дао бог! — рећи ће доктор. — Нисам ја такав смрзла: не бојим се студи. Више пута устанем ја преконоћ на цичи зими ради телесне нужде, што је сваки човек мора да сврши, па преко кошуље пребацим само своју бунду. Дакле, што се тога тиче, будите уверени да ћу да дођем.

Када су Бруно и Буфалмако отишли, пошто је већ почињала падати ноћ, доктор Симоне нађе за жену некакав изговор, кришом потражи свој свечану хаљину, па затим, када му се учинило да је дошло време, обуче је, отиде до споменутих гробница, попе се на једну од њих и на узаној мраморној плочи стаде на оној жестокој студи очекивати описану му животињу.

Буфалмако пак, крупан и снажан човек, набави једну од оних образина што су некада употребљаване приликом неких игара које се данас више не играју, наопако навуче на себе некакав црн кожух, тако да доби изглед правог медведа, а затим на главу намаче образину, која имађаше рогове и израз лица као у ђавола. И тако прерушен, пође он у порту цркве Санта-Марије Новеле, а Бруно се упути за њим, да види како ће цела та ствар да тече. Угледавши доктора на једној од гробница, Буфалмако стаде да као луд скаче, дречи и урла. Када лекар то чу и виде, њему се коса накостреши, и он стаде сав цептети, јер је био плашљивији од сваке жене; у том тренутку зажелео је да је код своје куће, а не на том месту. Али, ипак, пошто је већ био ту, напрезаб се да буде срчан: толико је силно жудео да види испричана му чуда.

Када се Буфалмако довољно намахнитао, он се тобож мало примири, приђе гробници на којој је био доктор и ту застаде као укопан. Сав дрхтећи од страха, лекар није знао шта да чини: да ли да узјаше или не. Али, пошто се бојао да би могао проћи зло, ако не буде узјахао, он најзад првим страхом одагна други, сиђе са гробнице, рече: »Помози, боже!«, скочи на животињу, удобно се намести и, непрестано дршћући, руке скрсти на груди, као што му је речено. Онда се Буфалмако лагано крену ка Сант-Марији дела Скала и, идући четвороношке, донесе га до Риполиа. У томе крају беху тада јаме у које су сељаци сручавали грофицу од Проходије, да би њоме могли нађубривати своја поља. Дошав до тих јама, Буфалмако се приближи ивици једне од њих, у погодном тренутку лекара шчепа за једну ногу, њиме

омахну и у ту јаму баци га стрмоглавице, а затим дречећи, режећи и скачући настави пут покрај Санта-Марије дела Скала према Прато д'Огњисанти, где се и опет састаде са Бруном, који је, не могући се уздржати од смеха, био побегао тамо. Необично раздрагани, њих двојица узеше да издалека гледају шта ће да чини насамарени лекар.

Чим се обрео у тој одвратној јами, господин доктор напреже сву своју снагу и покуша да устане и изиђе одатле; па пошто је неколико пута падао час на једну а час на другу страну и нечишћу се умазао сав од главе до пете и уз то од ње неколико драма прогутао, он се одатле некако извуче, пошто је у јами оставио оковратник своје хаљине. Када је затим поган са себе колико толико очистио, врати се, не знајући шта друго да чини, својој кући, где је куцао догод му она није отворена. И тек што су се за њим онако смрдљивим затворила врата, а пред његову кућу стигоше Бруно и Буфалмако, који су били ради да виде како ће га дочекати његова жена. И ослушкујући, њих двојица чуше где га она најгаднијим речима грди, говорећи му:

— Аха, како дивно изгледаш! Зацело си се био кренуо ка некој жени, па си желео да се пред њом кочоперић у својој скерлетној хаљини. Зар ти ја нисам довољна? Та ја бих, бато мој, могла да подмирим мноштво људи, а камоли на тебе. Камо среће да си се утопио тамо где су те потпуно оправдано бацили! Гле ти уваженог господина доктора, који има своју жену, па ноћу јури за туђим женама!

Тим и многим другим речима она је лекара, који се ревносно прао, мучила непрекидно до пола ноћи.

Наредног јутра намазаше Бруно и Буфалмако своје тело овде-онде плавом бојом, као да имају модрице од удараца, па дођоше к лекару, који већ беше устао. Ушавши у његову кућу, они у њој осетише страховит смрад, пошто није било могућно све очистити тако да не смрди више. Чим их угледа, лекар им пође у сусрет и рече: »Добро јутро!« Али, Бруно и Буфалмако, који се већ беху о том договорили, рекоше му гневна лица:

— Та какво »добро јутро«?! Нека би бог дао да доживите најгоре зло, да липшете најодвратнијом смрћу, пошто сте највећи лажов и издајица на целоме свету. Јер докле смо ми чинили све и сва, да бисмо вама уговели, ви се и не осврћете на то што умало нисмо били премлаћени као

Осми дан. *Прича десета.*

пси. Због ваше издаје, ноћас смо извукли више батина него што их је икада извукао иједан магарац одавде до Рима; осим тога, били смо у опасности да нас истерају из друштва, у које смо хтели да уведемо вас. А ако нам све то не верујете, ево да видите како изгледамо.

И пошто су то изговорили, они раскопчају хаљине и у полутами покажу му своје плавом бојом превучено тело, а затим их закопчају. Лекар хтеде да се извињава и да исприча шта је све било са њим; али, Буфалмако му рече:

— Штета је што нисте са моста бачени у Арно. Зашто сте споменули бога? Зар вам није речено да то не чините?

На то ће му лекар:

— Вере ми, тога се не сећам.

— Како да се не сећате? — рећи ће Буфалмако. — Сећате се ви веома добро. Та наш изасланик причао нам је да сте дрхтали као прут и да нисте знали где сте. Ви сте нама жестоко запржили чорбу; али, тако што неће нам више учинити нико никада, и ми ћемо се стога са вама разрачунати онако како заслужујете.

Онда лекар стаде да их богом преклиње да му опросте и не срамоте га, а затим најлепшим речима покуша да их умири. Страхујући да његову срамоту не изнесу на јавност, он их тада поче угошћавати још више и указивати им још већу пажњу и љубазност.

Ето, тако се дакле, као што сте чули, учи памети онај ко је није довољно стекао у Болоњи.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Једна Сицилијанка својим лукавством измами од једног трговца све што беше донео у Палермо. Трговац у то место дође наново тобож са више робе, од ње позајми новаца и као залогу остави јој воду и кугине.

Колико је пута краљичина прича на својим разним местима засмејавала даме, не треба ни да питате: није било ни једне једине од њих којој од силног смеха нису бар десет пута сузе навирале у очи. Али, чим је она завршила, Дионео, који је знао да је ред дошао на њега, отпоче овако:

— Јасно је за свакога, дражесне даме, да се лукаво смишљена подвала човеку свиђа утолико већма уколико је

лукавији онај коме је њоме подваљено. Према томе, ја намеравам да вам, ма колико да сте лепих причица испричале све ви, испричам једну која ће морати да вам се допадне више неголи досада испричане и из које ћете видети како је једна преварена жена у варању других била већа вештакиња него сви људи и све жене о којима сте причале досада.

Био је а можда је још и данданас обичај у свима приморским градовима, што имају своје луке, да трговци своју робу по истоваривању смештају у стоваришта, која се у многим местима називају царинарницама и чије су зграде својина општине или земаљског поглавице. Трговац том приликом тамошњим чиновницима преда спремљени списак, у који је унесена целокупна роба заједно са ценама, а затим му они одреде магацин, те он у њега своју робу смести и закључа је. Онда царински службеници ту робу заведу на његово име у царинску књигу, после чега од њега наплаћују таксе за укупну количину или за онај део што га узима из магазина. Из те царинске књиге обично се обавештавају самсари о врстама и количинама смештене робе, а и о трговцима чија је она, како би могли да са њима, када им се укаже прилика, преговарају о размени, куповини и другим трговачким пословима. Као год и у другим местима, такав је обичај владао и у Палерму, на Сицилији, где је било а и још данас има много дражесних, али поштењу мало наклоњених жена. Онај ко их не познаје могао би за њих мислити да су то отмене, уважене, честите даме. Пошто им је у крви да сваког мушкарца не само очерупају него и сву кожу му здеру, њихов је први посао да, када угледају кога од страних трговаца, из царинске књиге дознаду какве он на стоваришту има робе и колика је њена вредност. И тада оне својим дражима и слатким речима настану да таквог трговца улове и уплету у своје мреже. Тако су оне од многих њих ограбиле све што су имали, а понеке су довеле дотле да су код њих оставили и робу и брод, и месо и кости: толико жестоко умеле су да их очерупају.

Пре кратког времена дође у Палермо један млад човек, наш Фирентинац, неки Николо да Чињано, кога су звали и Салабаето. Њега тамо беху послали његови господари с извесном количином ланене тканине, која им беше

преостала од салернског сајма и која је вредела неких пет стотина златних фиринаата. Пошто је за њу платио прописну таксу, он је смести у стовариште, а затим се, не хитајући продајом, крену у град да се мало разоноди и проведе. Па како је имао лепо младо лице и био наочит човек, на њега тамо баци око једна од оних жена што умеју да мушкарце жестоко очерупају, нека мадона Јанкофиоре, која већ беше нешто начула о њему и о његовим приликама. Чим је то запазио, Салабаето помисли да то мора бити каква отмена дама и да се он њој допао због своје лепоте, те одлучи да тој љубави приступи са највећом опрезношћу; и не рекав никоме ни речи, он стаде пролазити испред њене куће. Запазивши то, она се, пошто га је неколико дана распаливала својим погледима, стаде показивати да чезне за њим, а затим к њему упути једну од својих жена, која се одлично разумевала у вештини свођења. Ова му готово са сузама у очима без имало околишења саопшти да је он својом лепотом и дражи њену госпођу очарао толико да она нема мира ни дању ни ноћу, те да је стога њена највећа жеља да се, ако он на то пристаје, са њим састане у којем купатилу; а затим из своје торбице извади један прстен и предаде му га као поклон те жене. Срећнији него ико на свету, Салабаето узе тај прстен, разгледа га, пољуби и натаче на прст, а затим тој жени одговори да је мадона Јанкофиоре тиме што је њега заволела учинила велико добро, пошто и он њу воли више него свој живот, и да је приправан да дође где год она жели и кад год хоће. Када се жена са тим одговором вратила својој госпођи, ова мало касније преко ње Салабаету јави у којем купатилу да је сачека сутрадан по вечерњу.

Не рекав никоме ни речи, млади човек наредногa дана отиде у заказано време тамо и дознаде да је дама већ заузела купатило. Тек што је ту мало постојао, а наиђоше две натоварене ропкињице: једна од њих носила је на глави леп велики памучни душек, а друга повећи кош пун некаквих ствари. Пошто су душек положиле на кревет у купалишној собици, оне преко њега разастреше два мекана, свилом опшивена чаршава, а затим као снег бео покривач од најбољег кипарског платна и на узглавље наместише два дивно израђена јастука. Онда се свукоше, уђоше у купатило, па га добро опраше и очистише. Након кратког вре-

мена дође и мадона Јанкофиоре са двема другим ропкињицама. Она се одмах срдачно поздрави са Салабаетом, загрли га и нежно пољуби уз дубок уздах, а потом му рече:

— Не знам ко би ме други доли ти могао опчинити овако. Ти си ми ватру ужегао у крви, опаки Тосканче!

Затим по његовој жељи ућоше обоје наги у купатило, а за њима и две ропкиње. Не допустивши ни једној од њих ни да га се дотакне, она га својим рукама опере, па затим ропкињама нареди те њу оперу и отару. Када је то учињено, ропкиње донесу два танка, бела чаршава, из којих је вејао такав ружин мирис да се чинило да је купатило испуњено самим ружама. Једна ропкиња једним чаршавом обвије Салабаета, а друга другим госпођу, и онда их тако увијене однесу у већ припремљену постељу. Пошто су се ту изнојили, ропкиње им чаршаве скину, те тако он и она остану лежећи наги једно уз друго. Затим оне из коша узму дивне скленице, од којих неке беху пуне ружине, неке поморанџине, а неке јасминове водице, па тим водицама покропе обоје по целом телу. Најзад изваде кутије са колачима и боце са драгоценим вином, те се тако њих двоје мало поткрепише.

Салабаету се чинило да је у рају, и он је по тисућу пута погледао у ту жену, која је одиста била лепа. Чекајући да служавке једном отиду, како би могао пасти у њен загрљај, њему се сваки тренутак протезао у читаву вечност. Када оне најзад из купатила изиђоше, оставивши у њему ужежену свећу, њих двоје се страсно загрлише, па затим дуго времена проведоше у најслађем уживању по Салабаета, коме је изгледало да га она воли силно. Када се жени учинило да је време да устану, она зовну ропкиње, те се њих двоје обукоше, наново поткрепише вином и колачима и руке опраше мирисљавим водицама. Полазећи, она Салабаету рече:

— Веома би ме обрадовао, када би пристао да вечерас дођеш к мени на вечеру и на преноћиште.

Салабаето, кога њена лепота и њена извештачена љубазност беху потпуно освојили, одговори јој, уверен да га воли као саму себе:

— Мадона, свака ваша жеља за мене је највећа светиња, те према томе ја сам приправан да свакада учиним све што зажелите или што ми заповедите.

Жена се врати својој кући, нареди да се она украси њеним хаљинама и лепим посуђем и да се приреди сјајна вечера, а затим стаде чекати Салабаета. И чим се мало смрачило, он дође, и, пошто га је она радосно примила, слатко повечера са њом. Када је затим ступио у њену собу, он осети мирис алоја и изнад скупоценог кревета угледа кипарске птичице и на прегачама многе лепе хаљине. Према свему томе закључи да то мора бити нека велика, богата дама. И премда беше чуо да се о њој говори баш противно, у то није нипошто хтео да верује. Затим, мада беше дознао да је та жена подвалила многим људима, никако није могао веровати да би тако што учинила према њему. Он је дакле са њом лежао целе ноћи разбуктавајући се све већма. Изјутра га она опаса лепим сребрним појасом, о којему је висила дивна кеса, и рече му:

— Мили мој Салабаето, немој да ме заборавиш. Као год што сам твоја ја, тако је исто твоје све што год имам, и свака твоја жеља за мене је заповест.

Сав срећан и пресрећан, Салабаето је загрли и пољуби, а затим се са њом опрости и отиде међу трговце.

И док се он тако, ни гроша не трошећи, са њом састајао и све се већма заплитао у њену мрежу, њему се указа прилика да прода своје платно и да дође до лепе зараде. Она то дознаде, али не од њега, него од других особа.

Када је потом Салабаето једне вечери био код ње, она отпоче са њим шалити се, миловати га, грлити и љубити и показивати му толико страсну љубав да се њему чинило да ће од ње умрети у његовом загрљају. Шта више, она хтеде да му поклони две дивне сребрне чаше, али Салабаето их не прими, пошто од ње беше у више махова добио толико ствари да су оне вределе преко тридесет златних форинти, докле он њу никако није могао покренути да од њега прими штогод и од најмање вредности. Најзад, пошто га је већ била добро распалила својом страсном љубави и необичном дарежљивошћу, у собу уђе, по договору са њом, једна од њених робиња и зовну је напоље. Она изиђе и задржа се неколико тренутака, а затим се врати плачући, баци се потрбушке на постељу и поче болно јадиковати. Сав запрепашћен, Салабаето је издиже у загрљај, стаде да плаче са њоме заједно и рече јој:

— Ах, срце моје слатко, шта вам се то десило? Због чега сте се одједном тако растужили? Кажите ми, душо моја.

После његовог дужег мољења, жена рече:

— Јао мени, драгане мој мили, не знам шта да учиним или да кажем. Овога тренутка добих из Месине писмо, у којем ми брат пише да му за осам дана најдаље, па ма морала заложити или продати све што имам, пошаљем хиљаду фиорината, јер да ће му иначе бити одрубљена глава. И ја сада не знам шта да радим, одакле да толики новац набавим у тако кратком року. Да ми је бар петнаест дана времена, могла бих да до тих хиљаду фиорината дођем на једном месту где имам да примим много новаца, или бих продала који део нашега имања. Ах, камо среће да сам умрла пре него што ми је дошло то ужасно писмо.

И пошто је то изговорила, она и опет удари у плач, показујући се веома утученом. Салабаето, кога љубавни плам беше лишио доброг дела разборитости, помисли да су њене сузе истините а речи још истинитије, те јој рече:

— Мадона, не могу вам позајмити хиљаду фиорината; али, пет стотина бих могао, ако мислите да ћете моћи да ми их вратите за петнаест дана. За вашу срећу, јуче сам продао своје платно; иначе не бих вас могао услужити ни једним грошем.

— Авај, — рече жена, — ти си зар оскудевао у новцу? Па зашто се не би обратио мени? Иако нисам имала хиљаду, могла сам ти дати сто или две стотине фиорината. Тиме си ти мене сасвим лишио срчаности да прихватим услугу што ми је нудиш.

Више него освојен тим речима, Салабаето јој одговори:

— Мадона, ви не смете да због тога одбијете моју понуду; јер да сам ја био у таквој неприлици у каквој сте ви сада, био бих вам се обратио молбом.

— Ох, Салабаето мој, — рече жена, — тек сада видим да је твоја љубав према мени истинита и савршена, пошто ми у овој мојој невољи, и не чекајући да те замолим, у помоћ притичеш од свег срца. И одиста, ја сам и без тога била сва твоја; али, отсада ћу бити још и више, и никада нећу заборавити да теби имам да захвалим за живот свога брата. Бог ми је сведок да нерадо од тебе примам тај новац, јер знам да си трговац и да је трговцима за њихове

послове потребно имати новаца. Али, узећу га, пошто се надам да ћу ускоро моћи да ти га вратим. Да бих пак набавила остатак, заложићу све ове своје ствари, ако не могнем наћи какав други излаз.

И пошто је то изговорила, она му се плачући обисну о врат. Салабаето покушаваше да је утеши. Те ноћи остаде он код ње, а сутрадан изјутра, да би се показао што услужнијим, предаде јој, и не чекајући да га замоли, пет стотина лепих форината, и она их узе смејући се у срцу а плачући очима. Салабаето се пак задовољи њеним обећањем.

Чим је жена у џеп стрпала новац, отпочеше се мењати прилике: докле је Салабаето раније у њену кућу имао приступа кад год би зажелео, сада беху избиле свакојаке препреке, тако да је он од седам пута могао само једанпут доћи до ње; па ни тада више није било онога миловања и оне радости као пре. И када је најзад затражио позајмљени јој новац, пошто беше протекао не само заказани рок него и месец два дана преко њега, он од ње доби само празне речи. Видећи дакле да му је та неваљала жена подвалила, да је био непаметан човек и да противу ње не може предузети ништа, јер није имао сведока нити ишта написмено, ћутао је као заливен и крио своју срамоту, пошто је знао да би га због његове глупости са правом исмејавао свако изреда. Како у то време беше од својих господара добио више писама, у којима су му поручивали да добивени новац промени и пошаље им га, он одлучи да се крене на пут, да се не би дознало за његову погрешку, ако њихову наредбу не изврши, те се укрца на брод и отпутова, али не у Пизу, као што је требало да учини, него у Напуљ.

У то време тамо је живео наш земљак Пиетро дело Канифано, ризничар цариградске царице, човек веома уман и разборит, искрен пријатељ нашега Салабаета и његових господара. Као мудром човеку обрати се Салабаето њему, те му јадајући се исприча каква га је снашла несрећа и у исти мах замоли га да га потпомогне и посаветује како да живи у Напуљу, пошто не мисли да се икада више врати у Фиренцу. Канифана то веома дирну, те му рече:

— Зло си урадио; лоше си се владао; своје господаре ниси слушао; премного новца утрошио си на своје уживање. Али, шта је било, било је: сада треба гледати како да се све то заглади.

И као оштроуман човек, он одмах смисли шта да се учини, и то каза Салабаету. Овоме се та његова замисао допаде, и он одмах поче да је изводи: с оно мало новца што га је имао и с оним што му га је позајмио Канићено, набави много добро ушивених бала нечега, купи неких двадесет бачава за уље и напуни их, па онда све то утовари у једну лађу, укрца се у њу и сам и врати се у Палермо. Пошто је тамо платио царину и лежарину и пошто су цариници све завели у царинску књигу, он своју робу смести у стовариште и изјави да је неће вадити докле му не стигне друга коју чека.

Када је то чула Јанкофиоре и дознала да оно што је донео вреди преко две хиљаде форината или и више, осим робе коју је чекао и чија је вредност износила око три хиљаде, њој се учини да је од њега извукла премало, те одлучи да му пет стотина врати, како би могла добити већи део од оних пет хиљада. Стога посла по њега. Салабаето, који се сада беше дозвао памети, отиде к њој. Правећи се да не зна да је он штогод донео, она га дочека веома љубазно и рече му:

— Видиш, ако си се наљутио што ти новац нисам вратила о року...

Салабаето се насмеја и рече:

— Мадона, право да вам кажем, то ми је било мало непријатно, јер бих за вас и своје срце ишчупао из груди, па вам га дао, када бих био уверен да ћу тиме вама учинити какву услугу. Али, да чујете како сам се наљутио на вас. Моја љубав према вама толико је силна да сам продао већи део свога имања и овамо допловио са робом која вреди преко две хиљаде форината, а за који дан стићи ће ми друга у вредности три и више хиљада, јер сам одлучио да у овоме граду отворим радњу, како бих био у вашој близини, пошто ме ваша љубав чини најсрећнијим човеком на свету.

Жена му на то рече:

— Веруј ми, Салабаето, да се ја веома радујем твом успеху, јер те волим више него свој живот. Затим, веома се радујем што си наумио да останеш овде, пошто ћу тако моћи да са тобом проводим још много дивних часова. Али, пре свега морам да ти се извиним што пред свој одлазак одавде ниси могао да долазиш к мени онда када си хтео, што

сам те ја више пута, када дођеш, дочекивала хладније него обично, и, најзад, што ти у заказано време нисам вратила позајмљени ми новац. Треба да знаш да сам ја тада била обузета силним болом и јадом, те да онај ко је у таквом душевном стању не може, па ма колико волео неку особу, према њој показивати весело лице нити се са њоме дружити како би она желела; осим тога, ти треба да знаш да је једној жени тешко наћи хиљаду златних фиорината и да нас свако заварава свакојаким обећањима, те да и ми морамо заваравати и лагати друге; и то је, ето, узрок што ти нисам вратила новац који си ми позајмио. Али, чим си ти отпутовао, ја сам до њега дошла, и била бих ти га послала, да сам знала куда да ти га пошаљем; па како не знадох камо да ти га упутим, задржах га код себе.

И она му донесе кесу у којој су били исти они форинти што јој их је позајмио, предаде му је и рече:

— Изброј, да видиш да ли има пет стотина.

Салабаето се веома обрадова, па затим, пошто је у кеси нашао тачно пет стотина фиората, новац тури у џеп и рече:

— Мадона, видим да говорите истину и да сте ви учинили све што сте могли да учините. Дакле, знајте да сам ја због тога а и из љубави према вама приправан да вас свакада, кад год ми је то могућно, услужим потребном вам сумом новца. О томе ћете моћи да се уверите чим будем овде средио своје трговачке послове.

И пошто су тако речима обновили своју љубав, Салабаето и опет постаде према њој нежан и љубазан, а она отпоче да му угађа и указује највећу пажњу, претварајући се да га воли силно. Али, Салабаето, који беше рад да је због њене подвале казни подвалом, отиде к њој једнога дана, када га је позвала на вечеру и преноћиште, са тако тужним лицем као да му је смрт за вратом. Јанкофиоре га стаде грлити и љубити, а затим га упита због чега је тужан и жалостан. Пошто га је дуго молила, он јој одговори:

— Ја сам пропао, јер брод и робу што сам је очекивао запленили су моначки гусари, и они траже дванаест хиљада долара откупа. Од тога долази на мене једна хиљада, а ја немам ни паре, јер сам оних пет стотина одмах послао у Напуљ за тканину, коју чекам да ми дође. Међутим, ако бих сада хтео да продам ову добивену робу, морао бих је про-

дати у пола цене. За своју пак несрећу, овде немам никога толико позната ко би ми помогао, па стога не знам шта да чиним. А ако новац не пошаљем одмах, гусари ће робу одвести у Монако, те до ње нећу доћи никада више.

Побојавши се да све не изгуби, жена стаде премишљати шта би се могло да учини, а затим рече:

— Бог ми је сведок да те веома жалим; али, шта ти вреди да се једиш? Да имам тај новац, ја бих ти га, тако ми бога, позајмила одмах; него, немам. Додуше, овде имамо једнога човека који ми је ономад позајмио оних пет стотина што су ми недостајале; али, он тражи велику камату, најмање тридесет од сто. Ако би он хтео да ти тај новац позајми, ти би морао да га обезбедиш каквом добром залогом; што се мене тиче, ја сам приправна да за тебе заложим све своје ствари, па и саму себе, за онолико колико би он хтео да нам позајми. Али, какво би му ти јемство могао дати за остатак?

Салабаето виде шта њу покреће да му учини ту услугу и сети се да сама хоће да му новац позајми. То му се свиде, те јој захвали и рече да пристаје и на тако велику камату, пошто га невоља нагони, а потом рече јој да ће зајам обезбедити робом која је у царинарници, и то на тај начин што ће је пренети на зајмодавца, али да ће кључ од стоваришта задржати код себе, да би робу могао показивати, ако би је ко тражио, и пазити да когод што од ње не узме или је не замени. Жена изјави да ће то бити довољно обезбеђење зајма.

Сутрадан изјутра дозва она једног самсара, у кога је имала велико поверење, са њим поразговори о тој ствари и даде му хиљаду фиринаата, које самсар позајми Салабаету, а овај сву своју робу што ју је имао у царинском стоваришту преписа на његово име. Уз то њих двојица издадоше један другоме писмену потврду, а потом се пријатељски растадоше.

Салабаето се одмах укрца у једну лађу и са петнаест стотина златних фиринаата у џепу врати се у Напуљ ка Пиетру дело Канићано, па одатле одмах својим господарима у Фиренци посла исправан и тачан рачун о продатој тканини. Пошто је затим исплатио Пиетра и све друге којима је што дуговао, он се неколико дана са Канићеном кидао од смеха на рачун преварене Сицилијанке. Најзад, не

желећи да и даље буде трговац, Салабаето из Напуља отиде у Ферару.

Када је запазила да Салабаета нема у Палерму, Јанкофиоре се веома зачуди и поче сумњати. Па пошто је чекала пуна два месеца дана, а од њега није било ни трага, она свога самсара упути да се врата царинског стоваришта отворе калаузом. Када је то учињено, најпре су прегледане бачве, за које се мислило да су испуњене уљем, те се видело да су оне пуне пунцате морске воде са нешто мало уља испод врања. Затим су отворене бале, и у свима њима је, изузев две где беше платно, нађена само кучина: једном речи, све то заједно није вредело више од две стотине фиорината.

Видевши да је насамарена, Јанкофиоре је дуго оплакивала оних пет стотина враћених фиората, а још дуже других хиљаду позајмљених, и често је говорила: »Ко хоће да се са Тосканцем бочи, мора добро отварати очи.« И пошто је тако била оштећена и осрамоћена, она виде да сваки човек може да подвали другом човеку.

Дионео заврши своју причу, а Лаурета, видевши да је дошао крај њеној владавини, најпре похвали одлични савет Пиетра дело Канђинано и Салабаетову мурдост којом га је извршио, па затим са главе скиде ловоров венац, метну га на Емилијину главу и са нежном женском љупкошћу рече:

— Мадона, не знам да ли ћемо у вама имати милостиву краљицу, али лепу ћемо да имамо, — и рекавши то седе и опет.

Емилија се мало постиде, не толико стога што је постала краљица колико стога што је њена лепота похваљена јавно, за чим жене жуде највише, те њено лице доби изглед што га руже имају узору. Али, пошто је неколико тренутака држала очи оборене к земљи и пошто је са њених образа нестало румени, она се с управником двора поразговори о свему што се односи на дружину, а затим отпоче:

— Љубазне даме, ми веома јасно видимо да волови, када се један део дана ујармљени намуче па из јарма пусте, могу слободно и по драгој им вољи ићи на пашу по дубрави; исто тако видимо да вртови, где има свакојаког лиснатог растиња, не само што су лепи него још кудикамо лепши од

дубрава, где се могу видети једино храстови: због тога ја мислим да би и за нас, с обзиром на то колико смо дана морали да причамо нагоњени извесним законом, било не само потребно него и корисно мало више слободе кретања, јер бисмо тако прикупили снагу да могнемо и опет на себе прихватити јарам. Стога ја немам намере да оно о чему ће бити говорено у току вашега љубазног причања ограничим ичим изванредним, него желим да свако прича оно што му се допада; јер држим да ће разноликост ствари, о којима ће да се говори, бити дражеснија него причање о једном и истом предмету; и ако се тако буде чинило, онај ко ме наследи у владавини моћи ће са већом сигурношћу да нас хвата у јарам.

И рекавши то, она свакоме допусти слободу кретања до вечере.

Сви чланови дружине похвалише краљичину мудрост; па пошто су поустајали, једни се предадоше једном, други пак другом забављању. Даме су плеле венце и међу собом збијале шале, а мушкарци су певали и коцкали се; и тако им је време протекло све до вечере. Потом весело и задовољно вечераше крај водоскока, а по завршеној вечери прећоше, као и обично, на певање и играње.

Најзад краљица, придржавајући се обичаја својих претходника, заповеди да Памфило, и поред тога што беше драговољно отпевао неколико песама, отпева још једну своју. Он од свег срца отпоче овако:

Љубав је моја превелика страст,
Кроз њу те знадем и о теби сневам
Кроз њу ми пружаш уживања сласт,
Радосно у твом огњу сагоревам.

Завидне среће засипа ме сјај,
А срце клиге што је стигло мети,
Сама ми она гре у загрљај —
Како сам мог'о до тога доспети?

Паде ван мојих домашаја свих,
А њена светлост лице ми озари,
У своме бићу лаган, скроман, тих
Љубавне свег ме освојише гари.

Љубави силна, на висини сјаш,
Страхујем вазда о сновима лепим,

Чупам се, кидам, ти то добро знаш —
Док се одавде једном не оцепим.

А песма моја нема полет тај,
Снагу ни силу, она моћи нема,
Да изазове силан осећај —
И пружи руку срећи што се спрема.

Још кад би' мог'о да је скријем сад,
Кад би то збиља угинити дали:
Ал' к'огод што ми не појмите јад,
Тако ни ово не би појмили.

Но ја сам срећан, морам рећи сам,
Задовољнији не може се бити,
А рег коју би измислио, знам,
Чежњу ми не би могла испунити.

Мишљаше л' когод, у наручју мом
Да ће се тако узвишеност вити?
У којој негда са нежношћу свом
Умилно лице нисам мог'о крити.

Кад би још једном испунила груд
Веселост, што ме уздиже и крепи,
Од те ме среће стране сумње ћуд
Никада не би могла да оцепи.

Душа би моја и сав пламен њен,
Који се негде у дубине скрио,
У том тајанству њима окружен,
У малој изби ја би' срећан био.

Памфилова песма беше се завршила, и мада су сви у себи тачно понављали последњи њен стих, ипак није било никога ко није са више напрегнуте пажње него што би приличило прихватио те речи и покушао да погоди шта може бити оно што он, како је рекао у песми, мора да крије. И премда су готово сви долазили на свакојаке мисли, ипак нико није могао ући у траг истини.

Када је краљица видела да се Памфилова песма завршила и уз то запазила да су даме и млади људи ради одморити се, она свима заповеди да иду да спавају.

ЗАВРШАВА СЕ ОСМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ДЕВЕТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА,

КАДА СВАКО, ПОД ВЛАДАВИНОМ ЕМИЛИЈЕ, ПРИЧА О ОНОМЕ ШТО МУ ЈЕ ДРАГО И ШТО МУ СЕ НАЈВИШЕ СВИЂА.

Светлост, од чијег сјаја бежи ноћ, беше већ азурну боју јутарњег неба претворила у небеско плаветнило, и већ су цветићи по ливадама били отпочели уздизати своје главице, када Емилија устаде и нареди да се и њене другарице и млади људи позову да устану. Они дођоше и, упутивши се лаганим кораком за краљицом, стигоше до једног малог луга, који се налазио недалеко од палате; и када су у њега ушли, видеше да их јелени, срне и друга дивљач дочекаше, готово осећајући се обезбеђенима од ловаца због трајне куге, као да немају нимало страха и као да се беху сасвим припитомили. Приближујући се час једној час другој животињи, као да би да је ухвате, уживали су гледајући их како јуре и скакућу.

Али, пошто је сунце било високо отскочило, главовима дружине учини се да је време да се врате кући. Сви они беху главе закитили венцима од храстових гранчица, а руке су им биле препуне мирисних травчица и цветића; и да их је когод тада срео, могао би само рећи: »Ове неће савладати смрт, или она ће их уморити веселе и задовољне.«

И идући корак по корак, певајући, ћаскајући и шалећи се, дођоше до палате, и тамо све нађоше у најбољем реду и своје слуге затекоше ведре и веселе. Након кратког одмора, млади људи и даме упутише се столовима, пошто пре тога беху отпевали шест лепих, веселих песама. Када им је потом донесена вода, да оперу руке, управник двора их, по краљичиној жељи, посади за столове, на које се донесоше јела, те они слатко ручаше, а по ручку прећоше на играње игара и на сликање, а затим, по краљичиној заповести, свако ко је хтео отиде да се одмара.

У уобичајено време пак сви се састадоше на уобичајеном месту на пригање. Краљица ту погледа у Филомену и рече јој да она тога дана отпочне пригање, и ова смешећи се отпоче овако:

ПРИЧА ПРВА.

Ринучио и Александро воле мадону Франческу; али, она не воли њих, и да би их се ослободила, једнога пошаље да легне у гробницу, а другоме нареди да га отуда изнесе као мртваца. Пошто они ту њену жељу не изврше како треба, она их се на лак начин ослободи.

— Мадона, веома ми је драго што ћу по вашој жељи прва да се такмичим на томе отвореном слободном пољу које је ваше величанство одредило за причање прича. Надајући се да ћу у том такмичењу да успем, ни најмање не сумњам да ће исто тако или и боље успети они који на ред дођу после мене.

Много пута је, дражесне даме, у нашим причама показано колику и какву снагу има љубав. При свему томе, ја не верујем да је тај предмет исцрпљен нити да би се могао исцрпсти чак ни онда када бисмо годину и више дана разговарали само о томе: па како она не само што љубавнике доводи до свакојаких смртних опасности, него их још покреће да као мртваци улазе у мртвачка пребивалишта, ја ћу вам у прилог досада испричаних прича испричати једну нову, помоћу које ћете не само видети какву снагу има љубав, него и из ње дознати колико се вешто и мудро једна оштроумна жена ослободила двојице људи, који су је волели и противу њене воље.

— У граду Пистоји живела је некада једна веома лепа удовица, коју су силно волела, не знајући један за другога, два наша Фирентинца, Ринучио Палермини и Алесандро Кјармонтези по имену, и њих двојица су се из све снаге трудили да задобију њену љубав. Пошто је та племенита жена, која се зваше Франческа де Лазари, упочетку њиховим порукама и молбама придавала значаја, па јој је касније било тешко повући се, она једнога дана, након подужег премишљања како би се те напасти могла да ослободи, дође на мисао да им се обрати за какву услугу, коју би по њеном мишљењу, ма колико била могућна, мучно могао да изврши ико, те да потом, ако јој ту услугу не учине, имадне оправдан изговор да њихове поруке више не прихвата. А та мисао била је ова: Тога дана, када јој је то пало на ум, беше у Пистоји умро један старац, који је, премда је пореклом био племић, сматран најгорим човеком не само

у Пистоји него и на целом свету, и који је уз то имао тако ружно и одвратно лице да би се свако ко га не познаваше морао уплашити од њега када га види први пут; и он је био сахрањен уз фрањевачку цркву. То ће њој, помислила је, дати могућности да оствари своју намеру. Стога једној од својих служавки рече:

— Ти знаш колико ми једа и неприлика из дана у дан наносе својим порукама она два Фирентинца, Ринучио и Алесандро, и да ја не волим ни једнога од њих. Па како сам рада да их се отарасим, а они ми непрестано досађују разним крупним уверавањима, одлучила сам да их огледам у нечему што они, уверена сам, неће да изврше, те ћу тако учинити крај њиховом напаствовању; а слушај како: Теби је познато да је јутрос у фрањевачком гробљу сахрањен Сканадио (човек о коме смо малочас говориле), кога су се, не мртвог него докле је био жив, бојали најхрабрији људи нашега града, када га виде; стога ћеш ти кришом отићи најпре до Алесандра и рећи му: »Мадона Франческа ти поручује да је дошло време када можеш да задобијеш њену љубав, за којом си толико чезнуо, те да се са њом састанеш, али под овом погодбом: Један њен рођак мора њој ноћас у њену кућу донети (због чега, казаћу ти касније) леш споменутог Сканадиа, који је укопан јутрос; па како се она њега боји, иако је мртав, не би била рада да се он доноси њеној кући. Стога те моли за ову услугу: да довече отидеш у гробље у време првог сна, уђеш у гробницу у коју је сахрањен Сканадио, обучеш његове хаљине и останеш тамо, као да си ти тај мртвац, догод по тебе не дођу, а затим да, ћутећи и не мичући се, пустиш да те из гробнице извуку и пренесу у њену кућу, где ће те она примити, те ћеш тако моћи да код ње останеш докле је теби драго, а за све остало постараће се она сама.« Рекне ли он да пристаје, добро; не пристане ли пак, реци му у моје име да ми више не излази пред очи и не упућује никакве изасланике ни поруке, ако му је мио живот. Затим ћеш да отидеш до Ринучиа Палермина и да му кажеш: »Мадона Франческа каже да је приправна да испуни сваку твоју жељу, ако јој учиниш једну велику услугу, а наиме: да ноћас око поноћи отидеш до гробнице, у коју је јутрос сахрањен Сканадио, и да њега, не проговоривши ни речи, па ма шта чуо или осетио, опрезно из ње извадиш и доне-

сеш њеној кући. Тамо ћеш да дознаш због чега она то хоће, и тако ћеш постићи да ти се испуни твоја жеља; а ако јој ту услугу не учиниш, да се ниси усудио да јој икада више икога упутиш са каквом поруком.«

Служавка отиде и до једнога и до другога и каза им редом све што им је поручила њена господарица. И обојица њих одговорише јој да би за њену љубав отишли и у пакао а камоли не у гроб. Служавка однесе својој госпођи тај њихов одговор, и ова стаде радознало чекати да види да ли ће они бити толико луди да то учине.

Када се спустила ноћ, Алесандро Кјармонтези свуче са себе горње хаљине, изиђе из куће и улути се у гробље, да у Сканадиеву гробницу легне уз њега. У путу га обузе страх, те сам за себе стаде да говори: »Ах, колика ли сам будала ја! Куда ово идем? Ко зна да ли њу њени рођаци, који су можда запазили да је волим и помислили да између нас има нечега што не постоји, нису наговорили да ми постави ову замку, како би могли да ме у тој гробници убију? Ако би било тако, ја бих изгубио живот, а њих не би ни глава заболела, пошто се никада не би дознало шта је било са мном. Или да ми овако што можда није приредио неки мој противник, коме она хоће, зато што га воли, да учини ту услугу?« Затим рече: »Али, рецимо да не буде ни једно ни друго, него да ме њени рођаци одиста однесу у њену кућу, ја држим да они мртвог Сканадиа не желе имати уза се зато да би могли да га грле или метну у њен загрљај; пре би се могло веровати да су ради да га некако нагрде, пошто им се он можда за свог живота замерио нечим. Она вели да не проговорим ни речи, па ма шта чуо или осетио. А када би ми они стали копати очи, чупати зубе, сећи руке, шта би било онда? Зар бих тада могао да останем мирран и да ћутим? Међутим, ако проговорим, могли би да ми учине какво зло; не учине ли га, ја нећу моћи да постигнем ништа, јер ме неће пустити да дођем до удовице, и онда ће она помислити да нисам извршио њену наредбу, те тако неће хтети да испуни моју жељу.«

И говорећи тако сам са собом, умало што се не хтеде вратити кући; али, превелика љубав га је противним и веома јаким разлозима гонила напред толико силно да га је довела до гробнице. Он је отвори, уђе у њу, свуче са Сканадиа његово одело и навуче га на себе, спусти над сво-

јом главом надгробну плочу и леже на Сканадиево место. Па када је ту стао премишљати ко је био тај човек и шта се све, како је слушао, ноћу догађа не само у гробовима него и на другим местима, коса му се накостреши и њему се учини да би Сканадио могао сваког тернутка да устане и да га задави. Али, страсна љубав поможе му да угуши ту и све друге језовите мисли, те тако стаде да мирно, као да је мртав, чека даљи развој догађаја.

Чим се приближила поноћ, Ринучио изиђе из своје куће, да изврши поруку миле му жене. Путем га обузеше свакојаке мисли о томе шта би све могло да га снађе. Могло би се десити, помишљао је, да са Сканадиевим мртвим телом падне у руке власти, те да га она као вешца осуди на ломачу, или да, ако би се за то дознало, на себе навуче непријатељство покојникове родбине. Те и сличне мисли беху га сколиле толико да је готово хтео одустати; али, одмах затим он се трже и рече: »Зар да не испуним прву молбу те племените жене, коју сам волео и коју волим? Зар да је одбијем, мада знам да бих испуњавањем њене жеље стекао њену наклоност? Не, и не дао господ! Па ма ме живота стало, ја ћу одржати своју реч!« У тим мислима пође он напред, стиже до гробнице и без муке отвори је.

Када је чуо да се гробница отвара, Алесандро се потпуно умири, премда га је обузимао силан страх. Ринучио у њу уђе, па мислећи да ће шчепати Сканадиево мртво тело, дохвати за ноге Алесандра, извуче га, натовари на леђа и крену се удовичиној кући, ударајући њиме на сваком трећем или четвртом кораку о уличне клупе, пошто је био несмотрен и пошто је ноћ била толико мрачна да није могао видети куда иде.

Ринучио је већ био срећно стигао готово да самих врата лепе племићке, која је са својом служавком стојала на прозору и радознало чекала да види да ли ће Ринучио одиста донети Алесандра и била приправна да их обојицу најури. Међутим, управо у том тренутку обретоше се ту градски стражари, који су ишли у потеру за неким изгнаником; па када су они чули Ринучиове кораке, бржеболе фењером осветле простор око себе, да би видели на коју ће страну да ударе, прибију уза се штитове, потегну копља и викну:

— Ко је то?

Ринучио познаде стражаре, сместа збаци са себе на земљу Алесандра и побеже што је брже могао. Алесандро журно скочи на ноге, те и он умаче, иако је на себи имао дуге мртвачеве хаљине. Удовица пак, која је видела где Ринучио Алесандра носи на леђима и да Алесандро на себи има мртвачево одело, веома се зачудила њиховој смелости; али, покрај свега свог чуђења, стала се кидати од смеха, када је видела како је Алесандро пао на земљу а потом побегао. Силно се радујући што је ствар испала тако и захваљујући богу што ју је ослободио напаствовања та два човека, она се са прозора повуче и отиде у своју собу, где у разговору са својом служавком овој рече да је несумњиво да обојица њих њу веома воле, пошто су, као што се види, извршили њену поруку.

Премда је Ринучио био тужан и проклињао своју злу коб, ипак он не хтеде да оде кући, него се, када су се стражари повукли са улице, врати тамо где беше на земљу збацио Алесандра, па ту стаде пипати и тражити га, како би могао докраја извести постављени му задатак; али, пошто га не нађе, он се, мислећи да га је одвела стража, тужан врати својој кући. Алесандро, који не беше познао човека што га је носио, такође отиде тужан у свој дом, пошто није знао шта би друго могао да учини.

Када је сутрадан Сканадиева гробница нађена отворена и када се видело да у њој нема његовог тела, пошто га Алесандро беше гурнуо у један кут, сва Пистоја је говорила само о томе, а глупаци су тврдили да га је однео ђаво.

Поред свега тога, она двојица љубавника, желећи да се оправдају, јавише удовици шта су учинили и шта их је омело да њен налог до краја не изврше, и уз то је замолише да их обдари својом наклоношћу и љубављу. Не хтевши да верује ни једном ни другом, она им отсечно одговори да за њих неће ни да чује, пошто нису могли учинити оно што је тражила да јој учине, те их се тако ослободи обојице.

Девети дан. *Прича друга.*

ПРИЧА ДРУГА.

Игуманија једног манастира устане ноћу да једну оптужену јој калуђерицу ухвати у кревету са љубавником, па у брзини уместо калуђеричке повезаче на главу метне гаће свештеника са којим је спавала. Када је то оптужена калуђерица запазила и игуманији казала, ова је ослободи кривице и допусти јој да и даље задржи свога љубавника.

Када је Филомена заћутала, сви чланови дружине похвалише мудрост којом се Франческа ослободила оних које није хтела да воли, а непаметну смелост двојице љубавника огласише за лудило а не за љубав, после чега краљица рече:

— Елиза, настави!

И ова одмах отпоче:

— Миле даме, мадона Франческа је умела да се мудро, као што је речено, отараси напасти; али, једној младој калуђерици пошло је за руком да се помоћу среће и две три учтиве речи ослободи опасности која јој је претила. И као што знате, има много особа које се, премда су и саме веома глупе, другима намећу за учитеље и судије, а које, као што ћете моћи да видите из моје приче, понекипут потпуно оправдано разголити пуки случај: што се десило једној игуманији, којој је била потчињена калуђерица о којој ћу да вам причам.

Дакле, у Ломбардији се налазио један по светости и побожности чувен женски манастир, међу којим је калуђерицама била нека млада девојка племићког рода и необичне лепоте, која се звала Изабета. Она се једнога дана, дошавши до прозорчића ка неком свом рођаку, заљуби у једнога младића, који је био са њим. Исто тако и он се љубавним пламом разбукта према њој, када је видео њену лепоту и у њеним очима сагледао жудњу; и њих двоје дуго су чезнули од те љубави, не уживајући у њеном плоду. У томе њиховом прижељкивању, млади човек најзад нађе пут и начин да могне кришом долазити својој калуђерици, што она прихвати од свег срца, те тако је он њу походио не једном него много пута, на највећу своју и њену радост.

Па како су те посете биле учестане, једне ноћи виде га једна калуђерица, коју он и она нису могли запазити, где од Изабете изиђе и отиде. Она то одмах јави неколицини другарица, и ове најпре одлучише да то кажу игума-

нији, која се звала Узимбалда и која је, по њиховом мишљењу и по мишљењу свију који су је познавали, била веома добра, побожна жена; али одмах потом дођоше на мисао да подесе да њу, како не би могла одрицати, сама игуманија са младићем затече у кревету. И ћутећи као заливене, распоредише се у извиднице и страже, да би могле да је уврebају.

Изабета, која се није чувала нити за то знала, прими и опет једне ноћи свога љубавника. То одмах запазе оне од калуђерица које су на то мотриле. И када им се, пошто беше протекао добар део ноћи, учинило да је подесно време, оне се поделише на двоје, те једне остадоше да стражаре пред вратима Изабетине ћелије, а друге журно отидоше до игуманијине собе; и чим је она одговорила на њихово куцање, оне јој рекоше:

— Устаните, мадона! Виделе смо да је с Изабетом у ћелији неки млад човек.

Те ноћи је код игуманије био један свештеник, који је к њој често, по њеној жељи, доношен у некаквом ковчегу. Пошто се, када је то чула, побојала да би калуђерице навољујући на врата могле да их извале, она бржеболе скочи на ноге и у мраку се обуче како је знала и могла. Пошто јој том приликом до руку уместо повезаче, коју калуђерице носе и називају велом, беху дошле свештеникове гаће, она у журби њих натаче на главу. Затим изиђе из собе, за собом закључа врата и рече:

— Где је та безбожница?

И са свима тим калуђерицама, које су од жеље да Изабету ухвате на делу буктеле толико да нису ни запажале шта игуманија има на глави, она дође до Изабетине ћелије и уз њихову помоћ силом је отвори. Ушавши у њу, оне у постељи угледаше загрљене то двоје љубавника, који од забуне и запрепашћења нису знали шта да чине, него су остали у том положају. Калуђерице одмах девојку шчепаше и, по игуманијиној заповести, одведоше на капитол. Млади човек пак остаде у ћелији: облачио се и чекао да види шта ће даље да буде, приправан да се, ако би њој што било учињено нажао, са свима калуђерицама жестоко разрачуна и да своју драгану одведе.

Игуманија на капитолу седе на своје место и пред свима калуђерицама, које су у грешницу гледале, стаде је обасипати најпогрднијим речима на свету, говорећи како ће она, ако би се то дознало, тим својим срамним делом укаљати светињу, поштење и добар глас њиховог манастира. Иза тих грдњи дођоше најжешће претње. Девојка пак, која је била колико крива толико и стидљива, није знала шта да на све то одговори, те тако је ћутала и тиме према себи изазивала самилост својих другарица. Али, када је игуманија почела да је напада још већма, девојка случајно подиже очи и на игуманијиној глави угледа мушке гаће и два краја од гаћника, који су јој висили са леве и десне стране главе. Она се одмах досети шта је посреди, те се охрабри и рече:

— Мадона, бог вам дао, најпре добро свежите ту повезачу, па онда ми говорите што год хоћете.

Игуманија, која је не разумеде, рече:

— Та какву повезачу, беднице? Зар још имаш образа да збијаш шале? Мислиш ли ти да су, после онога што си учинила, потребне лакрдије?

Онда девојка рече по други пут:

— Мадона, молим вас да најпре свежете своју повезачу, па да ми онда говорите што год је вама драго.

Поводом тих речи, многе калуђерице погледаше у игуманијину главу, а дотаче је се и сама она, те тако свима њима очас би јасно зашто Изабета говори о повезачи. Онда игуманија, видећи да је и сама ухваћена у греху и знајући да га не може прикрити, скрену говор на друго и дође до закључка да је немогућно одолевати телесној жудњи, те стога одобри да се све калуђерице могу кришом проводити како им је драго, као што су то чиниле и дотле. Па пошто је девојку ослободила кривице, врати се она свештенику, а Изабета своме љубавнику.

И после тога, Изабета је, за инат онима које су јој завиделе, још много пута њега примала. Друге пак калуђерице, које драгана нису имале, убрзо су се кришом постарале за своју срећу.

ПРИЧА ТРЕЋА.

По Бруновом, Буфалмаковом и Неловом наговору, доктор Симоне увери Каландрина да је затруднео. Да би га излечили, Каландрино им даде новаца и копуна, те оздрави без порођаја.

Пошто је Елиза завршила своју причу и пошто су све даме захвалиле господу што је младу калуђерицу извукао из чељусти њених завидљивих другарица, краљица заповеди Филострату да настави, и он одмах отпоче:

— Лепе моје даме, она прича о недотупавном марканском судији, што сам вам је испричао јуче, истргла ми је из уста другу једну причу о Каландрину, коју сам вам био рад испричати. Па како све оно што се прича о томе човеку може само да веселье увећа, ја ћу да вам, премда је о њему и његовим друговима већ много говорено, испричати и ту причу, коју сам јуче имао на уму.

Свима вама је још израније довољно познато ко су били Каландрино и његови другови које морам да спомењем у овој причи. Према томе, одмах ћу да пређем на ствар. Дакле, Каландрину умре тетка и остави му две стотине лира готовине. И он стаде свуда причати како је наумио да купи имање, а потом ступи у преговоре са свима фирентинским посредницима, као да на расположењу има десет хиљада златних форината; међутим, сви преговори су прекидани чим се имању спомене цена. Бруно и Буфалмако, којима је то било познато, више пута су му говорили да би боље било да се за тај новац са њима добро проведе него да купује земљу, као да је рад да од иловаче меси лопте; али, покрај свега наваљивања, нису га могли наговорити ни на то да их бар један једини пут позове на ручак. Када су једнога дана њих двојица један другом изражавали своје негодовање због тога, однекуда наиђе њихов друг Нело, сликар такође, и онда се њих тројица стану договарати како и на који начин да о Каландриновом трошку омасте бркове; па затим, пошто су се договорили шта све да учине, одмах приступише остваривању своје одлуке. Чим је наредног јутра Каландрино изишао из куће и крочио неколико корака, у сусрет му дође Нело и рече:

— Добро јутро, Каландрино!

Каландрино га отпоздрави и пожеле му свако добро и

Девети дан. *Прича трећа.*

сваку срећу. Нело застаде и загледа му се у лице. Каландрино га упита:

— Шта гледаш?

А Нело му одговори:

— Како си се осећао ноћас? Теби као да није најбоље.

Каландрино се уплаши и рече:

— Јао мени! Од чега мислиш да болујем?

Нело ће му рећи:

— Ах, не кажем ја да си болестан. Само ми изгледа да си се много променио; него, можда није ништа.

И рекав то, остави га. Веома забринут, иако не осећаше никакве слабости, Каландрино настави пут. Буфалмако пак, који је био у близини и видео да је Нело отишао, приђе Каландрину и одмах по поздраву упита га да ли се не осећа штогод рђаво, а он му одговори:

— Не знам. Баш сад рече ми Нело, како му се чини да сам се много променио. Да ли је могућно да од нечега болујем?

Буфалмако рече:

— Наравно да болујеш, и то од нечега покрупнијег. Изгледаш полумртав.

Каландрину се учини да осећа грозницу. У том тренутку наиђе Бруно и одмах рече:

— Шта је теби, Каландрино? Изгледаш као мртвац. Шта осећаш?

Када је чуо да сва тројица тако говоре, Каландрино дође до закључка да је одиста болестан, те сав збуњен упита:

— Шта да радим?

Бруно рече:

— Ја мислим да би требало да отидеш кући, легнеш у постељу, добро се покријеш и мало мокраће пошаљеш доктору Симону, који је, као што знаш, наш одличан пријатељ. Он ће ти одмах казати шта да чиниш, а и ми ћемо поћи с тобом и бити ти на руци, ако би што било потребно.

Њима се придружи и Нело, и онда сва тројица са Каландрином отидоше у његов стан. Пошто је овај изнурен ушао у собу, он рече својој жени:

— Дођи овамо и добро ме покриј; јер се осећам веома лоше.

Чим је легао, Каландрино по служавци посла своју мокраћу доктору Симону, који се налазио на старом тргу у своме дућану, изнад чијих је врата као његово обележје висила једна бундева. Онда Бруно својим друговима рече:

— Ви останите овде уз њега, а ја одох да видим шта ће рећи лекар; ако буде било потребно, довешћу га овамо.

Онда ће рећи Каландрино:

— Ах, добро, добро, пријатељу; отиди тамо па ми јави шта је, јер у себи осећам некакве необичне болове.

Бруно похита ка лекару, стиже тамо пре служавке и обавести га о свему. Када је потом дошла она, доктор Симоне прегледа мокраћу и рече:

— Иди те Каландрину реци да се чува у топлоти; а ја ћу мало касније к њему доћи и казати му шта да ради.

Служавка учини како јој је речено, а мало после дође и Бруно са лекарем. Овај седе крај болесника, узе његову руку, опипа било и пред његовом женом му рече:

— Слушај, Каландрино, што ћу ти рећи као пријатељу. Теби није ништа друго доли то што си — затруднео.

Када Каландрино то чу, дрекну колико га грло доноси:

— Јао мени, Теса моја, томе си крива ти, јер увек хоћеш да будеш озго. Та ја сам ти непрестано говорио!

Мона Теса, која је било веома поштена жена, поруменe од стида, обори главу к земљи и изиђе из собе не рекавши ни речи. Јадикујући и даље, Каландрино рече:

— Тешко мени јаднику! Шта сад да радим? Како ћу родити то дете? Нашта да га родим? Видим да ћу морати да умрем због обести своје жене, бог је убио! Ах, да нисам овако болестан, скочио бих на ноге па је испребијао тако да јој не остане читава ни једна једина кошчица. Али, ако овај пут останем у животу, она ће се веома зло провести са мном.

Бруно, Буфалмако и Нело једва се уздржаше да не прсну у грохотан смех; али, доктор Симоне смејао се толико силно да му је човек могао повадити све зубе из уста. Каландрино се најзад ослони на лекареву вештину и замоли га да му помогне и посаветује га, и лекар му рече:

— Каландрино, немој да се нимало плашиш, јер смо ми, хвала богу, то код тебе запазили на време, те ћемо моћи да те за неколико дана спасемо те напасти; али, богами, то ће морати да те стане мало трошка.

Каландрино рече:

— Ах, за име божје, докторе! Та имам ја две стотине лира за које сам хтео да купим имање. Ако би било потребно, узмите сав тај новац, да само не бих морао рађати, пошто не знам како бих тада прошао. Слушао сам колико приликом рађања јаучу и кукају жене покрај свега тога што располажу обимном направом за тако што; и када бих је имао онакве болове, пре бих, чини ми се, умро него што бих се породио.

Лекар рече:

— Не брини се ништа. Ја ћу ти справити једну добру, пријатну течност, која ће да те спасе за три дана, тако да ћеш бити здравији него риба; али, после тога треба да будеш паметан и да више не чиниш онакве лудости. За ту пак течност потребна су три пара копуна; а за друге нужне ствари даћеш пет лира ситнице да се оне купе. Затим све то пошаљи у мој дућан, па ћу ти ја сутра изјутра у божје име послати поменуту течност, од које ћеш свакипут попити по једну велику чашу.

Када је то чуо, Каландрино рече:

— Учинићу све што ви наређујете.

И он Бруну даде пет лира и новац за три пара копуна и замоли га да се за његову љубав постара о свему томе. Лекар отиде у свој дућан, направи мало шербета и посла га Каландрину. Бруно купи копуне, друге за кркање потребне ствари и вино, те се он, његова два друга и лекар жестоко наједоше и напише. Пошто је Каландрино три јутра пио шербет, лекар дође к њему са његовим друговима, опипа му било и рече:

— Каландрино, ти си потпуно оздравио. Још данас можеш ићи на свој посао; не мораш више остајати код куће.

Сав срећан и пресрећан, Каландрино устаде из кревета и пође за својим пословима. И с којим год би се познаником где упустио у разговор, причао му је како га је доктор Симоне вештим лечењем за три дана ослободио његовог бремена.

Бруно, Буфалмако и Нело били су веома задовољни што им је за руком пошло да насамаре тврдицу Каландрина. Мона Теса пак, која је то запазила, дуго је због тога гунђала на свога мужа.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Чеко Фортариго прокоцка све што је имао и уз то новац Чека Анђулиерина. Када је потом за њим јурио вичући да га је покрао, сељаци Анђулиерина ухвате, а Фортариго обуче његово одело, узјаше његовог коња и њега остави у кошуљи.

— Честите моје даме, када људима не би било теже другима показивати своју памет и своје врлине него своју глупост и своје пороке, не би се многи узалудно трудили да на узди држе свој језик. То је довољно посведочила лудост нашега Каландрина, коме у његовој тежњи да се излечи од уображене болести није било потребно да на јавност износи тајне прохтеве своје жене. Та прича потсетила ме је на другу супротну причу, у којој се износи како је лукавство једнога однело победу над памећу другога човека, на велику штету и срамоту овога, и ту причу ћу вам ја сада да испричам.

Пре неколико година живела су у Сиени два по годинама зрела човека, и обојици њих било је име Чеко; али, само један је био Чеко Анђулиери, а други Чеко Фортариго. Мада су се у многом чему између себе разликовали, ипак су се у једноме, у томе што је и један и други мрзео свога оца, слагали толико да су били пријатељи и често се дружили. Анђулиери, који је био леп и добро васпитан човек, дође једнога дана на мисао да му је тешко излазити на крај с оно трошка што му је давао отац, те када је потом дознао да је у Анкону за папиног легата дошао један кардинал, његов заштитник, он одлучи да отиде к њему, држећи да ће тако моћи да побољша своје стање. Када је то саопштио своме оцу, овај му, по договору са њим, одједном даде све што је имао да прими за шест месеци, како би могао да се одене, купи коња и набави што му је потребно да се тамо појави као човек од реда и пристојности.

Докле је Анђулиери тражио некога кога би собом повео да га служи, то дочује Фортариго те одмах дође к њему и замоли га што је лепше знао и умео да узме њега, рекав му да ће му бити пратилац, слуга и све што год хоће и да осим трошка не тражи никакве плате ни награде. Анђулиери му одговори да неће да га узме, не стога што он не би био способан за сваку службу, него зато што је коцкар

и што се поред тога почешће опија. Фортариго му на то одговори да ће се клонити и једнога и другога, то потврди и заклетвом и на њега навали молбама толико да Анђулиери најзад попусти и пристаде да га поведе.

Једнога јутра крену се њих двојица на пут и у Бонконвенту се уподне задрже на ручку. Како је била велика врућина, Анђулиери после ручка поручи у гостионици кревет, уз Фортаригову помоћ свуче се и леже да спава, пошто му је пре тога наредио да га у три часа по подне пробуди. И докле је он спавао, Фортариго пређе у крчму прекопута, тамо испи неколико чаша вина, а затим се са неколицином људи упусти у коцкање, те за кратко време изгуби сав новац што га је имао узе се, а тако исто и хаљине које беху на њему. Желећи да изгубљено поврати, он онако у кошуљи отиде у собу у којој је спавао Анђулиери, па када је видео да он спава тврдим сном, узе му сав новац што га је имао у кеси, па се врати играчима и изгуби и то.

Чим се пробудио, Анђулиери устаде, обуче се и упита за Фортарига. Пошто њега није било нигде, он помисли да се по своме обичају опио и да у неком куту спава. Стога одлучи да га и не тражи, него да га остави ту, па да другог слугу нађе у Корзињану; и онда нареди да му се коњ оседла и да се на њега натоваре његове ствари. Када је полазећи хтео да гостионичару плати, он виде да нема новаца. Поводом тога настаде велика граја и цела се гостионица узбуни, јер је Анђулиери тврдио да је ту покраден и свима изреда је претио да ће их спутане отпремити у Сиену. У том тренутку наиђе Фортариго, који је долазио да узме одело, као што мало пре тога беше узео новац. Видећи где се Анђулиери спрема да узјаше коња, он му рече:

— Шта је то, Ауђулиери? Зар да већ кренемо? Причекај мало; за који тренутак доћи ће човек који је мој прслук узео у залогу за тридесет и осам солада. Свакако да ће га вратити за тридесет и пет, ако одмах буде исплаћен.

Њих двојица још су разговарали, када наиђе један човек, који Анђулиеру каза колико је Фортариго прокоцкао, те га тиме увери да је његов новац украо он и нико други. Ужасно расрђен, Анђулиери стаде псовати Фортарига; и да се није више бојао света него бога, био би му одрубио главу. И пошто му је запретио да ће га обесити или про-

гнати из Сиене, где ће га, ако би се вратио, чекати вешала, он узјаха свога коња. Као да се то не односи на њега, него на некога другога, Фортариго му рече:

— Та иди, Анђулиери, окани се причања од којега немамо никакве користи, па помисли да мој прслук можемо да добијемо за тридесет и пет солада, ако га узмемо одмах; јер ако ствар отегнемо до сутра, тај човек неће пристати да прими мање од тридесет и осам. Ту љубав он ће ми учинити стога што сам новац у игри улагао по његовом савету. Дед, зашто да та три солда не будемо у добити?

Анђулиери је био готово изван себе од очајања када је чуо шта он говори и када је видео да га цео окупљени свет гледа и, како се чинило, не верује да је то био његов новац што га је Фортариго проиграо, него напротив мисли да он код себе још има Фортариговог новца. Стога он овоме рече:

— Та шта се мене тиче твој прслук? Ја бих желео да си ти већ на вешалима! Није ти довољно што си ми украо новац, него ме још задржаваш од пута и уз то ме вучеш за нос.

Фортариго је настављао своје, као да се те Анђулиериеве речи не односе на њега, и говорио му је:

— Дед, зашто нећеш да дођемо до та три солда? Зар не помишљаш на то да ти их могу кадгод да позајмим? Хајде, ако имало мариш за мене, учини ми то! Зашто тако журиш? Та пре вечери стићи ћемо у Торениери. Хајд, извуци ту кесу! Знај да бих могао да обиђем целу Сиену, па да не нађем прслук који би ми доликовао онако лепо као тај. Па када још помислим да сам му га дао за тридесет и осам, иако вреди преко четрдесет! Ако ми новац не даш, нанећеш ми двоструку штету.

Анђулиери, који је био страховито једак, видећи да је тај човек украо његов новац и да га задржава, не рече ни речи, окрену коња и појаха у правцу Торениериа. У том тренутку Фортаригу дође на ум једна препредењачка мисао; он стаде за њим трчати онако у кошуљи. И тако је за њим трчао читаве две миље. Да не би непрестано слушао његове молбе, Анђулиери ободе свога коња и стаде јурити још брже. Фортариго угледа случајно неколико сељака, који су радили у пољу украј пута, којим је испред њега јездио Анђулиери, те им викну колико га је грло доносило:

— Држ'те га! Држ'те га!

Сељаци пред њега истрчаше са лопатама и мотикама, зауставише га и ухватише, мислећи да је он покрао човека који је за њим у кошуљи јурио и викао. Узалудно је Анђулиери покушавао да им докаже ко је и шта је: они му нису хтели да верују, јер у том тренутку стиже Фортариго, који га гневно погледа и узвикну:

— Требало би да те убијем, неваљали ниткове и лопове, који бежиш са мојом имовином!

А затим се окрену сељацима и рече:

— Видите, људи, у каквој ме је одећи оставио у гостионици, пошто је најпре прокоцкао све што је имао. Вама и богу имам да захвалим што сам га стигао, и на томе ћу вам бити вечито захвалан.

Анђулиери се додуше бранио; али, њега нико није хтео ни да слуша. Онда га Фортариго уз припомоћ сељака скиде са коња, свуче његове хаљине, навуче их на себе, скочи на коња и, оставив Анђулиериа боса и гола, врати се у Сиену, где је свима и свакоме причао како је од Анђулиериа на игри добио коња и одело.

Анђулиери пак, који је мислио да кардиналу стигне као имућан човек, отиде го и бос у Бонконвенто, пошто се из стида није смео да врати у Сиену. У Бонконвенту позајми одећу и обућу и на Фортариговом кључету дође својим рођацима у Корзињано, где остаде догод од свога оца није добио нову помоћ.

И тако је Фортаригово лукавство покварило одличну Анђулиериеву намеру, премда се он за то у своје време, када му је дошла погодна прилика, жестоко осветио Фортаригу.

ПРИЧА ПЕТА.

Каландрино се заљуби у једну девојку. Бруно му да некакав запис, којим се он ње дотакне, те она са њиме отиде у појату. Тамо га на делу ухвати његова жена и жестоко изгрди.

Када је прича завршена и дружина преко ње прешла без многог смеха и разговора, краљица заповеди Фијамети да настави, и ова весела лица отпоче:

— Племените даме, вама је, као што држим, познато да се ни о каквом предмету не може говорити толико много

да се он не допадне свакада, ако особа, која о њему хоће да прича, време и место изабере онако како тај предмет изискује. Према томе, када узмем у обзир због чега смо ми дошли овамо (да се забављамо и проводимо, и ни због чега другога), ја налазим да се овде све што нам може пружити забаве и проводње слаже и са временом и са местом; и макар да је о нечему говорено хиљаду пута, оно ће, ма колико га често наводили, моћи само да нас развесељава и раздрагава. Премда је међу нама већ у више махова било речи о Каландриновим будалаштинама, ја ћу се — с обзиром на то што су оне све, као што је малочас рекао Филострато, биле веома занимљиве — усудити да вам о њему испричам још једну причу, коју бих, када бих хтела да се удаљим од истинског стања ствари, знала и умела испричати с измишљеним именима; али, пошто свако отступање од истине знатно умањује задовољство у слушалаца, ја ћу да вам је, ослањајући се на напред споменути разлог, испричам према стварним догађајима.

Николо Корнакини, наш сугрђанин и богат човек, имао је осим других својих добара и једно имање у Камерати, и он на њему сагради утледну, лепу кућу, па се са Бруном и Буфалмаком погоди да му је исликају. Како је то био прилично велики посао, њих двојица узму у помоћ Нела и Каландрина и отпочну да раде.

Пошто је у тој кући, која је имала неколико соба са креветима и потребним стварима, становала само једна стара служавка као чуварица, Филипо, син споменутог Никола, млад и нежењен човек, имао је обичај да покаткада тамо доведе коју женску прилику и да је ту дан-два задржи а потом најури. Тако он ту једном доведе једну која се звала Николоза и коју је у својој кући у Камалдолиу држао један зао човек, Манђоне по имену, и у погодним приликама давао је под закуп. Она је имала леп стас, била је дивно обучена и према своме сталежу умела је да се прилично добро понаша и да лепо говори. Једнога дана по подне изиђе она из своје собе у доњој белој сукњи, са власима увијеним око главе, дође до бунара у дворишту и стаде да се умива. У том тренутку наиђе случајно тамо по воду Каландрино и љубазно је поздрави. Она га отпоздрави и загледа се у њега, али више стога што јој је изгледао некако чудан

човек него из неког ђаволства. И Каландрино погледа у њу, па пошто му се учини да је веома лепа, стаде се врзмати око бунара, остављајући другове да чекају на воду. Ну, пошто је не познаваше, не усуди се да јој се обрати ни једном једином речи. Видећи да је он непрестано гледа, она му, да би га ухватила у своју мрежу, добаци неколико погледа, које пропрати тихим уздасима. Каландрино се одмах у њу лудо заљуби и из дворишта се не удаљи догод Филипо њу није зовнуо у собу.

Када се вратио на посао, Каландрино је само хуктао. Бруно, који је, налазећи уживање у његовим испадима, непрестано на њега скретао пажњу, запази то и рече му:

— Који је ђаво теби, друже Каландрино? Непрестано само хукћеш.

Каландрино му одговори:

— Друже, када бих имао некога ко би ми притекао у помоћ, био бих срећан човек.

— А шта је посреди? — упита га Бруно.

Каландрино му рече:

— Само то не сме дознати нико. Овде има једна девојка, која је лепша од виле, и она је у мене заљубљена толико да би се ти, када би се уверио о томе, морао крстити од чуда. То сам запазио малочас када сам ишао по воду.

— Јао, — рече Бруно, — пази да то не буде Филипова жена.

Каландрино му одговори:

— Тако нешто може и да буде, пошто ју је он зовнуо и пошто је она отишла к њему у собу. Али, шта мари то? У таком чему ја бих се замерио и самоме Христу, а некмоли не Филипу. Право да ти кажем, друже, она се мени свиђа толико да ти то не могу да опишем.

Онда ће Бруно:

— Друже, ја ћу већ дознати која је то. Ако би била Филипова жена, свршићу ти ствар са две речи, јер ми је добра пријатељица. Него, како да подесимо да за то не дозна Буфалмако? Ја са њоме не могу да разговарам, ако он није уза ме.

— Што се тиче Буфалмака, нимало ми није стало. Али, Нела морамо да се попричувамо, јер он је Тесин рођак, па би могао да нам све поквари.

— Право кажеш, — рећи ће Бруно.

Бруно је знао ко је била та женска прилика, прво стога што ју је видео када је дошла, а затим стога што му је казао и сам Филипо. Када је Каландрино за неколико тренутака оставио посао, да би могао видети њу, он све исприча Нелу и Буфалмаку, те се њих тројица договорише шта да учине са том Каландриновом љубави. И када се овај вратио, Бруно га упита:

— Јеси ли је видео?

Каландрино му одговори:

— Ах, јесам, и ја ћу од љубави да умрем.

Бруно рече:

— Одох ја да видим да ли је то она за коју мислим да је. Па ако буде била та, не бој се ништа, јер ћу ја све удесити како треба.

Бруно сиђе доле, састаде се са њом и са Филипом и потанко им исприча ко је Каландрино и шта му је рекао, те се са њима договори шта да њих двоје чине и говоре, како би могли да се на рачун те Каландринове љубави нашале и насмеју. Затим се врати Каландрину и рече му:

— Она је та, те стога треба поступати веома мудро и опрезно; јер ако штогод дозна Филипо, неће нас моћи да опере цео Арно. Дакле, шта хоћеш да јој у твоје име рекнем, ако ми се укаже прилика да са њоме разговарам?

Каландрино одговори:

— Божје ми вере, реци јој прво и пре свега да ја за њу имам у приправности хиљаду мерица онога од чега жене затрудњавају, и да сам готов да је услужим кад год жели. Јеси ли ме разумео?

Бруно рече:

— Јесам, не бој се ништа; само се ослони на мене.

Када су сликари увече завршили свој посао и сишли у двориште, те тамо затекли Филипа и Николозу, они се ту мало задржаше за љубав свога друга Каландрина. Овај није очију одвајао од Николозе, и разним покретима давао јој је чудне знаке, тако да је то могао да запази и онај ко је слеп. Она је пак чинила све и сва да га што већма распали, а Филипо, Буфалмако и Бруно, који су тобож међу собом разговарали, гледали су то силно уживајући. Након кратког времена, они се, на превелику Каландринову жалост, крену кући у Фиренцу. У путу рече Бруно Каландрину:

— Буди уверен да она за тобом чезне као снег на сунцу. Богами, када би донео тамбуру и уз њу отпевао коју од твојих љубавних песама, она би кроз прозор искочила к теби.

Каландрино га упита:

— Мислиш ли, друже, да би добро било да је други пут понесем?

— Дабогме, — одговори Бруно.

На то ће му Каландрино:

— А ти ми данас ниси хтео да верујеш, када сам ти рекао: одиста, друже, ја видим да могу боље него ико други учинити оно што хоћу. Ко би други осим мене био у стању постићи да се у њега за тако кратко време заљуби једна онаква дама? Тако што не полази за руком оним будалама које непрестано јуре тамо и овамо и које ни за хиљаду година не би могле скупити ни три прегршти лешника! Желео бих да ме видиш са тамбуром; а имао би шта и да видиш. Знај да ја нисам онако стар као што се теби чини, а и она је то запазила; али, о томе ће се уверити још боље када дође под моје шапе. Тако ми Христа, повешћу са њом такво коло, да ће за мном јурити као крава за телетом.

— Ох, — рече Бруно, — та ти ћеш је сву изгристи. Као да те гледам како је тим својим зубетинама угризаш за румена усташца и за оне образе што личе на две руже, а затим је прождиреш целу целцату.

Слушајући те речи, Каландрину се чинило да се то већ збива, те је певао и скакао као да беше изван себе од радости. Другога дана донесе он тамбуру, те на највеће задовољство целога друштва отпева више песама. И након кратког времена, виђајући је често, он постаде толико узбуђен да више није радио ништа, него је по хиљаду пута на дан истрчавао на прозор, на врата или у двориште, да би могао да је види, и она му је, придржавајући се Брунового упутства, лукаво давала прилике за то. Бруно је пак доносио њему њене а њој његове поруке. Када би она куда отишла, што је чинила чешће, подешавао је да он од ње добија писма, у којима је она њему давала наде да ће испунити његову жељу и јављала му да је у кући својих родитеља, те да се не може са њим састати. Бруно и Буфалмако су се на све могуће начине забављали и проводили на рачун глупости сиромаха Каландрина: понекада су у њено

име од њега тражили чешаљ од слонове кости, понекад торбицу и сличне дрангулије, а њему су доносили, тобож од ње, лажно и јевтино прстење, којему се он необично радовао. Осим тога, често су к њему одлазили на закуске и ручкове, које им је он приређивао да би се што ревносније заузимали за његову ствар.

Тако су они њега заваравали пуна два месеца дана. Када је Каландрино видео да се посао ближи крају и помислио да по његовом завршетку више неће имати прилике да оствари своју жељу, он стаде још већма навaљивати на Бруна. И овај се, чим је девојка и опет дошла, договори са њоме и Филипом, а затим Каландрину рече:

— Видиш, друже, та жена ми је ваљда хиљаду пута обећавала да ће учинити оно што ти хоћеш, а овамо још неће да то учини; мени се чини да она тебе вуче за нос. Према томе, пошто не одржава своју реч, ми ћемо њу, ако ти пристанеш на то, нагнати да твоју жељу испуни.

Каландрино одговори:

— Пристајем, него шта! Учинимо то одмах!

Бруно рече:

— Хоћеш ли имати срчаности да је се дотакнеш записом што ћу ти га ја дати?

Каландрино му одговори:

— Хоћу.

— Онда, — рећи ће Бруно, — донеси ми мало хартије, једног слепог миша, три зрна тамњана и једну освећену свећу, па сву бригу остави мени.

Каландрино цело наредно вече проведе у хватању слепих мишева, па када је најзад једнога од њих уловио, однесе га са другим стварима Бруну. Овај се повуче у собу и на хартији наждрља неколико чаробничких знакова, а затим то предаде Каландрину и рече:

— Знај, Каландрино, да ће она, ако је се овим записом дотакнеш, одмах поћи са тобом и учинити што год ти зажелиш. Према томе, чим Филипо отиде куда од куће, ти се њој некако приближи, дотакни је се и потом пођи у оближњу појату, која је за такве ствари најпогодније место, пошто тамо не долази нико никада. Видећеш да ће се она одмах кренути за тобом; па када буде тамо дошла, ти ћеш већ знати шта треба да учиниш.

Каландрино је био најсрећнији човек на свету. Он узе запис и рече:

— Друже, све друго ти сада остави мени.

Нело, кога се Каландрино највећма побојавао и који је заједно с осталима радио на томе да он буде што жешће насамарен, отиде у Фиренцу ка Каландриновој жени и, по договору са Бруном, рече јој:

— Теса, свакако да се ти сећаш колико те је Каландрино без икаква разлога изударао онога дана када се натоварен камењем вратио са Муњона. Ти му се за то мораш да осветиш; јер ако то не учиниш, ја ти више нисам рођак ни пријатељ. Он се тамо на пољском добру заљубио у једну жену, која је толико покварена да се често насамо затвара са њим. Сада су се договорили да се састану и опет. Стога бих био рад да ти дођеш тамо, те да га са њом затекнеш и жестоко испердашиш.

Када је жена то чула, скочи на ноге и стаде викати:

— Јао, ниткове један, такав ли си ти? Тако ми божјега крста, скупо ћеш то да ми платиш!

И она дохвати свој огртач и журно се упути тамо заједно са Нелом и својом служавком. Чим јој је Бруно у даљини угледао, рече Филипу:

— Ето нашега пријатеља.

Онда Филипо отиде тамо где су радили Каландрино и остали, па им рече:

— Мајстори, радите ви ревносно, а ја морам да скокнем до Фиренце.

И он од њих отиде и прикри се тако да је незапажен могао гледати шта ће да чини Каландрино. Када му се учинило да је Филипо доста далеко одмакао, Каландрино сиђе у двориште, где затече Николозу саму, и са њом се упусти у разговор. Она пак, знајући шта јој треба чинити, приближи му се сасвим и према њему се показа љубазнијом него икада дотле. Каландрино је додирну записом, а затим, не рекав ни речи, упути се појати. Николоза пође за њим. Чим су у појату ушли, она затвори врата, загрли Каландрина, обори га на сламу, која беше прострта по земљи, узјаха га, рукама се одупре о његова рамена, тако да се он није могао приближити њеном лицу, погледа га страсно, као усхићена љубављу, и стаде му говорити:

— Мили мој Каландрино, срце моје, душо моја, моја срећо и надо, колико ли сам жудела да те једном могнем притиснути на своје груди! Ти си ми својом умиљатошћу поизвлачио конце из кошуље, ти си ми срце очарао својом тамбуром! Та да ли је могућно да те држим у своме загрљају?

Каландрино, који се није могао ни помаћи, рече:

— Ах, мила моја душо, пусти ме да те пољубим!

Николоза му одговори:

— Ох, ти се нешто много журиш! Дај да те се до миле воље нагледам! Дај да ми се очи насите тога твог дивног лица!

Бруно и Буфалмако беху дошли ка Филипу, те су сва тројица гледала и слушала шта чини Каландрино. У тренутку када је он хтео да пољуби Николозу, стигоше Нело и мона Теса, и Нело рече:

— Опкладио бих се да су њих двоје заједно у оној појати.

Чим је дошла до појате, мона Теса гневно гурну њена врата, уђе у њу и Николозу затече на Каландрину. Угледавши Тесу, Николоза скочи на ноге и побеже. Теса пак јурну на Каландрина, који не беше стигао да устане, зари му нокте у образе и изгреба их, а затим га шчепа за косу и стаде га вући тамо и овамо говорећи му:

— То ли ти радиш, неваљало, шугаво псето? Срам те било, стара будало! Зар немаш довољно посла код своје куће, него идеш да се заљубљујеш на другим местима? Да дивног ли љубавника! Зар не видиш какав си бедник? Да те човек целога исцеди, не би добио сока ни за једну чорбу! Божје ми вере, оно онда ниси ти затруднео од Тесе, него од неке друге, проклета да је која је да је! Мора бити да је то какво велико ништавило, када јој се могао допасти такав бедник као шти си ти.

Када је Каландрино угледао своју жену, био је више мртав него жив, и ни једну једину реч није смео изустити у своју одбрану. Сав изгребен и рашчупан, он устаде, подиже своју кукуљицу и понизно поче молити своју жену да не виче, ако није рада да буде сасечен на комаде, пошто је та женска прилика са којом се састао жена домаћина те куће. Теса му рече:

— Ако је! Бог да је убије!

Бруно и Буфалмако, који су се заједно са Филипом и Николозом кидали од смеха, отидоше поводом те вике тамо, те једва утешише мона-Тесу, а Каландрина посаветоваше да одмах отиде у Фиренцу и да се више не враћа, да не би страдао од Филипа, ако би он за то дознао.

И тако се Каландрино, сав поцепан и изгребан, врати у Фиренцу, и више се не усуди да дође натраг. Сносећи дан и ноћ женине грдње, морао је јадник да раскине са својом љубави, пошто је својим друговима, Филипу и Николози дао прилике да се слатко насмеју.

ПРИЧА ШЕСТА.

Два младића преноће код једнога човека. Један од њих легне са његовом кћери, а уз другога омашком легне његова жена. Затим онај први легне крај домаћина и каже му шта је изгинио, мислећи да то прича своме другу. Докле се њих двојица препиру, домаћица легне у кревет своје кћери и са неколико речи их умири.

Каландрино, који је дружину засмејао већ неколико пута, учини то и овај пут. Па како даме потом ћутке прећоше преко Каландринових будалаштина, краљица нареди Памфилу да настави, и овај рече:

— Уважене даме, име те девојке што ју је волео Каландрино, Николоза, потсетило ме је на причу о другој Николози, и ја ћу да вам је испричам, да бисте виделе како је једна паметна жена својом присебношћу отклонила велику саблазан.

У долини реке Муњона живео је недавно један добар човек, који је путницима за новац давао да једу и пију; и премда је имао малу, тескобну кућу, ипак је овда-онда, када то невоља изискује, примао на преноћиште своје познанике. Са својом женом, која беше лепо чељаде, имао је два детета: дражесну девојчицу од својих петнаест или шеснаест година и мушкарчића од непуну годину дана, кога је мати дојила.

У девојчицу се беше загледао и страсно заљубио један леп, углађен младић из нашега града, који је често пролазио тим крајем. Она се веома поносила што је воли такав човек, те, трудећи се да га својом љупкошћу што више

придобије, и она се исто тако заљуби у њега. И та љубав била би њих више пута, по њиховој жељи, довела до сврхе, да Пинучио (тако се звао тај младић) није настојавао да очува своју и њену част. Али, пошто се љубавни жар разбуктавао све већма, Пинучиа најзад обузе толико силна чежња да он дође на мисао да под неким изговором преноћи у кући њеног оца, јер се надао да ће тако, пошто су му кућне прилике биле познате, моћи да се са њоме састане а да то нико не запази. И што је наумио, то одмах и учини.

Једне вечери, он и његов верни друг Адриано најме два кљусета, натоваре на њих по две торбе, можда испуњене сламом, крену из Фиренце и обилазним путом у саму ноћ дођу у долину Муњона, ту се окрену натраг и, као да иду из Романье, стигну пред кућу доброг човека и закуцају на врата. Он им их отвори, пошто се с обојицом добро познавао. Тада му Пинучио рече:

— Слушај: мораћеш да нас ноћас примиш на конак. Мислили смо да ћемо моћи да стигнемо у Фиренцу; али, видиш да нас је овде ухватила ноћ.

Гостионичар му одговори:

— Пинучио, ти знаш да код мене нема такве удобности да бих на преноћиште могао примити људе као што сте вас двојица. Али, пошто вас је овде затекла ноћ, те немате где другде да преноћите, услужићу вас онако како могнем.

Онда младићи сјашу, постарају се о својој кљусади, а затим уђу у гостионицу и заједно са гостионичарем повечерају оно што су собом донели.

Гостионичар је имао само једну собу, у којој су била три кревета, два на једној страни, а трећи прекопута од њих, тако да је остајало само толико простора да човек може проћи између њих. Најбољи од та три кревета спреми гостионичар за своја два пријатеља и посла их да се одмарају. Када су ови, како се чинило, били заспали, у један од она два друга леже по његовој наредби његова кћи Николоза, а у трећи се извали он са својом женом, која беше пре тога украј постеље наместила колевку са својим синчићем.

Пошто су се сви тако сместили, наш Пинучио, који је све то гледао и видео где је ко легао, након неког времена, када му се учинило да су сви заспали, полако устане, у

мраку напипа кревет у којем је спавала мила му девојка и легне крај ње; она га прими са прилично страха, али веома срдачно, те се њих двоје предадоше наслађивању за којим су жудели одавно.

И докле је Пинучио са њоме лежао, мачка случајно претури неки предмет, те се тако гостионичарева жена пробуди. Бојећи се да није што друго, она устане и у мраку пође да види шта је то било. У том тренутку дигне се и Адриано и упути напоље због телесне нужде; па како му је на путу стојала колевка, он је дохвати и помери на друго место, крај свога кревета; и пошто је свршио оно због чега је устао, он и опет леже у свој кревет и не сећајући се колевке.

Када се жена уверила да није оно чега се бојала, не ужеже свећу, да би могла видети, него се, пошто је најурила мачку, врати у собу и пипајући приђе кревету у којем је спавао њен муж. Али, како ту не нађе колевке, рече за себе: »Јао, тешко мени лудој, шта сам учинила! Пошла сам право у кревет својих гостију.« Па пошто је корак два крочила унапред, нађе колевку и леже украј Адриана, мислећи да је легла уза свога мужа. Адриано, који још не беше заспао, прихвати је весело и радосно и на највеће њено задовољство напуни јој чуниђ, не рекав ни речи.

После неког времена, Пинучио се побоја да се крај своје девојке не успава, те стога, пошто се науживао сласти за којом је жудео, устане да се врати у своју постељу; али, када је дошао до ње и тамо наишао на колевку, помисли да је то гостионичарев кревет, па зато пође мало даље и леже крај гостионичара, који се у тај мах пробуди. Држећи да је уз Адриана, Пинучио рече:

— Веруј ми да на свету нема ничега слађег од Николозе. Тако ми бога, имао сам веће уживање него икоји човек икада са ма којом женом. Знај да сам се шест и више пута са њом винуо у небо откако сам од тебе отишао.

Када је гостионичар чуо ту новост, која му се није свиђала, он најпре прошапута за себе: »Шта, дођавола, чини овај овде?!« А затим му срдито рече:

— Пинучио, то је веома ниско од тебе. Ја не знам због чега си ми нанео ту срамоту; али, тако ми бога, платићеш ти то мени напрено.

Када је Пинучио, који не беше богзна колико духовит човек, запазио ту своју погрешку, он и не покуша да ствар некако поправи, него рече:

— Зашто да ти платим? Шта можеш ти мени?

Гостионичарева жена, која је мислила да је крај свога мужа, рече Адриану:

— Чујеш ли како се због нечега свађају наши гости?

Адриано се насмеја и рече:

— Остави их; нека иду дођавола. Синоћ су пили исувише.

Жена, којој се пре тога учинило да је чула глас свога мужа, виде сада, када је познала Адрианов глас, где је и са киме је; стога она, као паметно чељаде, не проговори више ни речи, него одмах устаде, узе колевку са својим дететом и, мада се у соби није видео ни прст пред оком, пренесе је до кревета у којему је спавала њена кћи, и онда леже крај ње. Затим зовну свога мужа, као да је у том тренутку беше пробудила његова вика, па га упита због чега се свађа са Пинучиом. А муж јој одговори:

— Зар ниси чула где каже да се ноћас напроводио са Николозом?

Жена рече:

— То је крупна лаж: он код Николозе није лежао; јер ја сам са њом легла и још никако нисам заспала. А ти си магарац, када њему верујеш. Увече се налочете винчине, па онда ноћу којешта сањате и несвесни луњате тамо и овамо, а уз то бунцате све саме глупости. Штета је само што том приликом не сломите врат. Али, шта то тамо ради Пинучио? Зашто није у своме кревету?

Видећи да жена мудро покушава да прикрије своју и своје кћери срамоту, Адриано рече:

— Пинучио, стотину пута сам ти говорио да не луташ којекуда, јер та твоја мана да се у сну дижеш и да оно што усниш причаш као да је то била јава доћи ће ти најзад главе. Ходи овамо, бог те убио!

Када је гостионичар чуо шта су рекли његова жена и Адриано, он поверова да Пинучио сања; стога га шчепа за рамена, продрмуса и рече му:

— Пинучио, пробуди се! Иди у своју постељу.

Пинучио, који је све то чуо, отпоче да као месечар бунца разне глупости, тако да гостионичар хтеде препући

од смеха. На крају краја, начини се као да се тргао из сна, зовну Адриана и упита га:

— Зар је већ свануло, кад ме будиш?

Адриано рече:

— Наравно; ходи овамо.

Претварајући се да је још непрестано поспан, Пинучио устаде и врати се у Адрианов кревет. Када је пак свануло и када су сви поустајали, гостионичар га смејући се стаде задиркивати због његовог сањања. Након подужег смејања и шале, младићи оседлају своју кљусад, на њих натоваре торбе, испију са гостионичарем још по једну чашу, узјашу коње и врате се у Фиренцу весели и задовољни што се све свршило тако лепо и срећно.

Касније је Пинучио нашао други пут и начин да се састаје са Николозом, која је својој мајци тврдила де је он оно онда одиста сањао. Стога је жена, сећајући се Адриановог грљења, држала да је једино она тада била будна.

ПРИЧА СЕДМА.

Талано ди Молезе сања да је вук његовој жени искидао врат и лице, те је посаветује да се попричува. Пошто га она не послуша, његов се сан обистини.

Када се завршила Памфилова прича и када су сви чланови дружине похвалили женину присебност, краљица рече Памшинеји да настави, и ова отпоче:

— Ми смо још раније, љубазне даме, поразговарале о истинитости многих презорних снова; али, и поред свега онога што је о томе речено, ја ћу ипак да вам испричам у једној сасвим краткој причи шта се недавно десило једној мојој сусетци, зато што није хтела поверовати у један сан свога мужа, који се односио на њу.

Не знам да ли сте познавале Талана ди Молезе, веома угледна човека. Он је имао младу и необично лепу жену, Маргариту по имену, која је била претерано ћудљиво, несносно и тврдоглаво створење, тако да никада није хтела да ишта учини по ичијој жељи, нити је пак њој ико могао уговети ичим. Ма колико да је Талану било тешко да то

подноси, он се беше, не могући ствар изменити, помирио са својом судбином.

Једне ноћи, када је Талано са својом Маргаритом лето проводио на своме пољском добру, усни он како његова жена пролази кроз оближњу шуму. И сањајући тако, виде где иза дрвећа одједном искочи голем, бесан вук, њу шчепа за врат и обори на земљу, а затим, докле је викала и запомагала, стаде да је вуче. Када му потом испаде из чељусти, Талано запази да су јој врат и лице искидани и израњављени. Чим је изјутра устао, он својој жени рече:

— Премда због твоје тврдоглавости нисам никада ни један једини дан провео са тобом у миру и задовољству, ипак би ми било жао да те задеси каква несрећа. Стога послушај овај мој савет: не излази данас никуда из куће.

Када га је она упитала због чега, он јој исприча свој сан. Жена одмахну главом и рече:

— Ко ти несрећу жели, несрећу сања. Претвараш ми се ту да за мене страхујеш, а овамо једва би дочекао да ме снађе оно што си сањао. Али, знај да ти ја ни данас нити икада нећу дати прилике да уживаш у мојој несрећи.

На то ће Талано њој:

— Знао сам ја да ћеш ми ти одговорити тако. То је захвалност што је човек добија чинећи добро ономе ко га не заслужује. Него, ма шта ти говорила, ја ти и опет кажем и саветујем те да данас останеш код куће, или да бар не идеш у нашу шуму.

Жена му одговори:

— Па добро, послушаћу те.

Затим рече самој себи: »Јеси ли видела како је он хтео да те застраши да данас не би излазила у шуму? Мора бити да хоће да се тамо састане са неком намигушом, па није рад да га укебам! Дабогме, лако би му било накусати се, када би ручао са слепима. Та ја бих била највећа глупача, ако бих поверовала њему, пошто га добро познајем! Али, мајци, то му неће поћи за руком, па ма цео дан морала престајати у шуми, како бих видела шта он то мисли да чини тамо.«

И чим јој муж отиде од куће, она одмах изиђе на врата са друге стране, кришом штуче у шуму, у њој се прикри у најгушћу честу и одатле стаде опрезно гледати и слушати неће ли однекуда наићи когод. И докле је ту стајала и не

помишљајући на вука, из једног оближњег шумарка наједном изиђе голем, ужасан вук и, пре него што је могла изустити »помози ми, боже«, скочи на њу, шчепа је за врат и понесе као мало јагње. Како јој беше стегао гркљан, није могла ни да вичe нити да себи како другаче помогне, и несумњиво је да би је био задавио да није наишао на неколико пастира, који га својом виком нагнаше да је испусти. И ти пастири њу познадоше и однесоше је кући, где јој лекари након подужег лечења ране извидаше, али тако да је та јадница, која је раније била веома лепа жена, сада изгледала као права грдоба. Стога ју је било стид излазити међу свет, те је често горко жалила што из своје пусте тврдоглавости није хтела, мада је то не би ништа стајало, да поверује у истинити сан свога мужа.

ПРИЧА ОСМА.

Биондело насамари Чакоа једним ручком, а овај му се због тога освети тиме што подеси да он извуче жестоких батина.

Сви чланови веселе дружине рекоше да оно што је Талано видео у сну није било сан него привиђење, пошто се то тачно у длаку на јави поновило. Али, када су ућутали, краљица Лаурети заповеди да настави, и ова отпоче:

— Као год што је, драге даме, оне који су причали пре мене понека већ испричана ствар покренула на причање њихове приче, тако и мене сурова освета оног ђака што нам ју је јуче приказала Памшинеја покреће да вам причам о другој једној освети, која је за онога што ју је поднео била доста тешка, мада не богзна колико сурова. Дакле, рећи ћу вам:

да је у Фиренци био један човек, који се звао Чако, пробирач у јелу да му не беше равна. Па како од свога дохотка није могао подносити трошкове што их је изазивала његова лакомост, он се, као човек који је у свему другом био на свом месту и пун шала и досетака, стане дружити са богатим људима који много полажу на укусне и масне залогаје. К њима је Чако често одлазио на ручкове и вечере, иако на њих није свакипут позиван. Исто тако био је тада у Фиренци неки Биондело, човек малога узра-

ста, отмено одевен и чист, са пространом капом на глави и са плавом косом, на којој ни једна једина влас није смела бити искривљена; и он је радио занат који и Чако.

Када је Биондело једнога јутра о часном посту дошао на трг и купио две покрупне окалице за месер Виери де Черкиа, спази га Чако, приђе му и упита га:

— Шта ли то значи?

Биондело му одговори:

— Синоћ је месер Корзо Донати добио три још лепше окалице него што су ове и једну јесетру; али, пошто му то није довољно за ручак што га приређује неким племићима, послао ме је да купим још две. Зар ти нећеш да дођеш?

Чако одговори:

— Разуме се да ћу доћи.

И када му се учинило да је време, отиде ка месер-Корзоу и затече га са неколицином његових суседа у трпезарији. На домаћиново питање шта жели, он одговори:

— Месере, дођох да ручам са вама и са вашим гостима.

Месер Корзо му рече:

— Добро нам дошао! Хајде да ручамо; увелико је већ време.

Онда они поседају за сто, те најпре добију грашка, затим усољене туњевине, пржене рибе из Арна, и ништа више. Пошто је био начисто да га је Биондело преварио, Чако плане гневом и одлучи да му се освети. И након неколико дана срете он Биондела, који дотле беше том својом подвалом засмејао многе своје пријатеље и познанике. Чим га виде, Биондело га поздрави и упита како су му пријале окалице код месер-Корзоа, а Чако му одговори:

— За седам осам дана знаћеш ти то боље од мене.

И ни часка не оклевнувши, он отиде до неког препреденог беспосличара, даде му једну боцу, одведе га до лоџе Кавичулиа, тамо му показа једног витеза, неког месер-Филипа Арђентиа, кршна, снажна и уз то напрасита и веома раздражљива човека, и рече му:

— Отићи ћеш к њему с овом боцом у руци и рећи ћеш му: »Месере, Биондело ме шаље к вама и моли вас да му изволите својим вином ову боцу обојити тако да буде румена као рубин, пошто је рад да се провесели са својим друговима.« Али, попричувај се да те он не шчепа за јаку,

јер тада би се ти лоше провео, а мени би били покварени моји рачуни.

Беспосличар упита:

— Имам ли још штогод да му рекнем?

Чако одговори:

— Не! Само иди; и када му то кажеш, врати се са боцом овамо, па ћу ти за твој труд да платим.

Онда беспосличар отиде месер-Филипу и саопшти му ту поруку. Када је то чуо месер Филипо, коме није требало много, он помисли да Биондело хоће да га насамари, те стога плану гневом и рече:

— Та какво бојење боце и какви другови! Иди дођавола и ти и он!

Потом скочи на ноге и руком посеже да шчепа беспосличара; али овај, пошто је био опрезан, хитро побеже и са друге стране врати се ка Чаку, који је све то издалека гледао, и каза му шта је рекао месер Филипо. Задовољан тиме, Чако исплати беспосличара, а одмах затим потражи и нађе Биондела и рече му:

— Јеси ли већ био у лоџи Кавичулиа?

Биондело му одговори:

— Нисам. А зашто ме то питаш?

Чако рече:

— Зато што сам чуо да те је тражио месер Филипо; али, не знам због чега.

Онда ће Биондело:

— Добро, идем тамо, па ћу да разговарам са њим.

Биондело отиде, а Чако се упути за њим, да види шта ће да буде. Пошто није могао стићи беспосличара, месер Филипо остане страховито једак, јер из његових речи беше извео закључак да је Биондело имао намеру да га по нечијем наговору насамари. И докле се он тако гушио од гнева, наједном наиђе Биондело. Чим га је угледао, он му приђе и песницом га силно распали по лицу.

— Јао, месере, — рече Биондело, — шта је то?

Месер Филипо га шчепа за косу, поцепа му капу, баци му кукуљицу на земљу и ударајући га и даље викну му:

— Видећеш ти већ, ниткове, шта је. Шта ти оно мени поручујеш о некаквом бојењу боца и о неким друговима? Мислиш ли ти да сам ја дете, које ти можеш вући за нос?

И тако говорећи, цело лице му изубија својим тако-

рећи гвозденим песницама, почупа му готово сву косу, обори га у блато и поцепа одело на њему. И све то учини он тако хитро да Биондело не могаше проговорити ништа више нити га упитати зашто га туче. Овај бише чуо његове речи о бојењу боца и друговима; али, није знао шта оне значе.

Када га је добро пропустио кроз шаке, скупи се доста света, који га онако рашчупана и израњављена једва истрже из његових руку. Тада му неки од људи казаше зашто му је то месер Филипо учинио и стану га осуђивати што се усудио да њему онако што поручује, пошто је знао да је то човек са којим се није шалити. Биондело се плачући извињавао и говорио је да никада није никога упућивао месер-Филипу по вино. Када се затим мало довео у ред, тужан и жалостан врати се кући, уверен да му је ту попару скувао Чако. Након неколико дана, пошто му са лица беху ишчезле модрице, он изиђе из куће и срете се са Чаком, који га церећи се упита:

— Па, Биондело, како ти се свидело вино месер-Филипа?

Биондело одговори:

— Исто онако као и теби окалице месер-Корзоа!

Онда рече Чако:

— Сада све зависи од тебе: ако ми и опет приредиш онако добар ручак као онда, и ја ћу се постарати да ти дођеш до доброг пића.

Биондело, који је знао да Чака може само мрзети и ништа више, замоли бога да му даде да буде на миру, и отада никада више није покушавао да Чака ичим насамари.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Два млада човека обрате се Соломуну за савет: један га упита шта да чини па да буде вољен, а други како да припитоми своју непокорну жену. Соломун одговори првоме да би требало да и сам воли, другоме пак да отиде на Гушћи мост.

Пошто је краљица хтела да очува Дионеово право, остајало је још једино њој да прича. Стога, чим су се даме слатко насмејале страдању сиромаха Биондела, она отпоче овако:

— Љубазне даме, ако здравим разумом осмотримо ред ствари у свету, веома лако ћемо запазити да је свеколико женскиње по природи, обичајима и законима потчињено мушкињу и да се оно има управљати и владати према његовом мишљењу и схватању. Према томе, ако је жена рада да у миру и слози живи са човеком чија је, она мора бити понизна, стрпљива и послушна, а поврх свега тога одржавати часност, пошто је то највеће и најдрагоценије благо сваке од нас. И када нас томе не би учили сами закони, који у свему и свачему теже општем добру, а и навике и обичаји, чија је моћ силна и неодољива, то би нам довољно јасно показала природа, која нам је дала нежно слабачко тело, бојажљиву, плашљиву душу, мек глас, благе покрете удова, дакле све оно што доказује да је нама потребна туђа управа. А особа којој је потребна заштита и управа треба да, по здравом разуму, свога управљача слуша и да га поштује. Међутим, ко би могли бити наши управљачи, ако не људи? Када је тако, онда ми морамо да људе поштујемо и да им се покоравамо; она пак жена која то не би чинила заслужује, по моме мишљењу, не само оштар прекор него и строгу казну. До тога расуђивања, које сам уосталом имала већ више пута, довела ме је малопре она Пампинејина прича о тврдоглавој Талановој жени, којој је бог послао казну каквом је њен муж није умео да казни. Па пошто, као што сам већ рекла, тешку и строгу казну заслужује свака она која неће да покорно и драговољно врши дужност што јој је приписују обичаји и закони, ја ћу да вам причам о једном Соломуновом савету, одличном леку, којим се може свака од таквих жена излечити од своје болести. Али, нека ни једна од оних којима није потребан такав лек не сматра да се то односи на њу, по узору на ону пословицу што је наводе мушкарци: И за добра и за зла коња потребна је мамуза, а и за добру и за злу жену потребан је штап. Ономе ко би те речи хтео да шаљиво протумачи, све би жене признале да је то истина; али, и када би оне биле узете као озбиљне, ми бисмо морале, кажем вам, да их прихватимо као такве. Жене су по својој природи слабе и колебљиве, и за оне од њих које прелазе одређене им границе потребан је штап, да би њиме биле кажњене; а да би се одржала врлина оних које се не дају завести, тако исто потребан је штап, који би их потпо-

магао и застрашавао. Него, да бих сада прекинула проповед и прешла на оно што хоћу да вам испричам, рећи ћу вам,

да су у оно време, када се широм целога света беше пронео глас о чудесној Соломуновој мудрости и о његовој готовости да је покаже свакоме ко је рад да се о њој увери, к њему одлазили многи људи из свих земаља, да их он посаветује у њиховим тешким приликама. Између осталих што су к њему пошли крену се из свога родног места Лајаца и један млад, веома богат племић, који се звао Мелис. И дотле је он јездио у правцу Јерусалима и већ хтео да изиђе из Антиохије, намери се на другог младог човека, Јосифа по имену, који је путовао куда и он, те се њих двојица, као што то обично чине путници, упусте у разговор. Када је Мелис од њега дознао чиме се занима и одакле је, упита га куда путује и због чега. Јосиф му одговори да иде ка Соломуну, да од њега потражи савета шта да чини са својом женом, која је толико зла и непокорна да је ни молбама ни миловањима не може одвратити од њеног тврдоглавства. Онда и Јосиф упита њега камо иде и зашто, а Мелис му одговори:

— Ја сам из Лајаца; и као год што ти имаш своју невољу, тако и ја имам своју. Богат сам човек, и свој новац трошим на гошћење и чашћење својих сугрђана; али, што је право чудо, ипак не могу да нађем ни једног јединог човека који би ме волео. Стога и ја идем тамо куда идеш ти, да бих добио савета како да постигнем да ме људи воле.

Путујући заједно, та два друга стигну у Јерусалим, где их један од дворана изведе пред Соломуна. Мелис му укратко објасни своју невољу, а Соломун му одговори:

— Воли!

И после те речи, Мелис би изведен наполье. Онда приступи Јосиф и каза због чега је дошао. Соломун му само рече:

— Иди на Гушчји мост.

Иза тих речи би изведен и Јосиф. Он напољу затече Мелиса, који га је чекао, те му каза шта је Соломун одговорио њему.

Пошто њих двојица и покрај најдубљег размишљања

нису могли разумети шта значе те речи нити из њих извући штогод корисно, осете се готово осрамоћенима и пођу кући. Путујући неколико дана, стигну до једне реке, преко које је водио леп мост. Па како је управо у том трењутку преко њега прелазио велики караван од коња и мазги, морали су чекати да прођу све животиње. Када су готово све оне биле на другој обали, случајно се, као што се то обично дешава, од нечега уплаши једна мазга, те не хтеде ни да се помакне са места. Онда мазгар дохвати некакву мотку и почне да је удара сасвим благо. Али, мазга стаде да скаче час удесно, час улево, час пак уназад, а никако не хтеде поћи напред. Силно разгневљен, мазгар је узе мотком ужасно ударати по глави, по сапима и грбачи; ну, све је било узалудно. Мелис и Јосиф, који су то гледали, рекоше му:

— Шта то радиш, бедниче? Зар хоћеш да је убијеш? Зашто је не поведеш лепо и благо? Пре би она пошла тако него помоћу батина, којима је пребијаш.

Мазгар им одговори:

— Ви познајете своје коње, а ја познајем своје мазге; оставите ви мени да се разрачунам са њом.

И рекав то, стаде да је и опет удара уздуж и попреко, али тако жестоко да мазга одједном крену напред, те он би у праву. Када су се њих двојица хтели кренути даље, Јосиф упита једног човека, који је седео у почетку моста, како се тај мост зове, и тај човек му одговори:

— Господине, зове се Гушчји мост.

Тада се Јосиф сети Соломунових речи, те Мелису рече:

— Знај, друже, да би онај савет што ми га је дао Соломун могао бити добар и истинит; јер сада ја јасно видим да своју жену нисам умео да бијем; али, овај мазгар показао ми је шта треба да чиним.

Када су након неколико дана стигли у Антиохију, Јосиф Мелиса задржа код себе, да се дан-два одмори. Мада га је жена дочекала веомла хладно, он јој рече да припреми онакву вечеру какву јој каже Мелис, а овај, видећи да је то његова жеља, у неколико речи каза јој шта ће да вечерају. Али, по своме старом обичају, жена не спреми оно што јој је Мелис рекао, него нешто сасвим друго. Кад је то видео, Јосиф јој гневно подвикну:

— Зар ти нисмо рекли шта да спремиш за вечеру?

Жена се набусито окрену и рече:

— Па шта онда? Што не једеш, ако ти се једе? Мада сте ми рекли друго, мени се свидело да спремим ово. Ако хоћеш да једеш, једи; а ако нећеш, немој!

Мелис се зачуди том њеном одговору, и он је оштро осуди. Али, Јосиф, који то чу, рече:

— Жено, па ти си још непрестано онаква каква си и била; али, веруј ми да ћу ја учинити да промениш ту своју нарав.

Потом се окрену Мелису и рече му:

— Пријатељу, сада ћемо се одмах уверити да ли што вреди Соломунов савет; али, молим те да мирне душе гледаш све оно што ћу ја да чиним и да замишљаш да је то само игра и шала. А да ме не би спречавао, сети се онога одговора што нам га је дао мазгар, када нам је било жао његове мазге.

Мелис му рече:

— Ја сам у твојој кући, те нећу ништа учинити противу твоје воље.

Онда Јосиф нађе батину од младог храста, отиде у собу у коју се беше, пошто је устала иза стола, гунђајући повукла његова упорна жена, па је дохвати за плетенице, обори на под и стаде ударати том батином. Она је најпре викала, а затим му претила. Али, када је видела да Јосиф покрај свега тога не престаје, поче га богом преклињати да је не убије, обећавајући му да се никада више неће противити његовој вољи. Међутим, Јосиф ју је тукао и даље и све жешће, ударајући је у ребра, у слабине и леђа, тако да јој не остаде читава ни једна једина кост у целоме телу. Затим он приђе Мелису и рече му:

— Сутра ћемо видети какав ће успех да има онај савет: »Иди на Гушчји мост«.

Затим, пошто се мало одморио и опрао руке, он и Мелис седоше те вечераше, а мало касније, када је било време за то, легоше да се одморе. Јадна жена се са великом муком диже са пода и леже у кревет да мало отпочине. Сутрадан у рану зору она устаде и Јосифа упита шта да се спреми за ручак. Он јој то каза слатко се смејући са Мелисом. И када су њих двојица, пошто је дошло време ручку, сели да ручају, видеше да је све учињено онако како јој је речено, те стога похвалише Соломунов савет, који упочетку нису схватили.

Девети дан. *Прича десета.*

Након неколико дана опрости се Мелис са Јосифом и врати се својој кући, где неком мудром човеку исприча какав му је савет дао Соломун, а он му рече:

— Бољи савет није ти могао дати него што ти га је дао. Ти знаш да никога не волиш и да оне гозбе и частњавања што их приређујеш појединцима не приређујеш из љубави него из разметљивости. Воли дакле друге, па ће и они волити тебе.

Тако је дакле укроћена злоћа непокорне жене, а младић је волећи своје ближње постигао да и они заволе њега.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Дон Ђани по молби кума Пиетра врши бајање, да би његову жену претворио у кобилу. Када је хтео да јој усади реп, кум Пиетро рекне да неће репа, те тако поквари цело бајање.

Та краљичина прича покрену даме да мало прогунђају, а младе људе да се мало насмеју; али, када се све стишало, отпоче Дионео:

— Дражесне даме, међу многим белим голубовима истиче црни гавран своју лепоту већма него што би то чинио бели лабуд. Исто тако међу многим мудрацима овда-онда мањи мудрац увећава не само сјај и лепоту њиховог сазрелог духа, него и задовољство и уживање. Стога ви као паметне и чедне даме морате мене, који сам више глуп него паметан, уважавати утолико више уколико ја већма својим недостатком ваше савршенство прикажем у јачој светлости, уместо да га помрачим својом вредношћу. Према томе, ви треба да ми, да бих се могао показати онаквим какав сам, допустите мало већу слободу и да оно што ћу вам причати слушате стрпљиво, као када бих био мање глуп. Испричаћу вам дакле једну кратку причу, из које ћете видети колико се ревносно морају извршивати прописи оних који понешто хоће да остваре бајањем и како и најситнија погрешка што се ту учини поквари све што је бајач мислио да постигне.

Пре неколико година живео је у Барлети један свештеник, по имену Ђани ди Бароло, који је, пошто имађаше сиромашнију парохију, са својом кобилом похађао пуљске

вашаре те куповао и продавао разну робу, да би могао да се издржава. Идући тако из места у место, упозна се и спријатељи са неким Пиетром из Тресантиа, који је тај исти посао радио са својим магаретом. У знак љубави и пријатељства, он је тога Пиетра по пуљском обичају називао кумом, доводио га у своју парохиску кућу, ту га угошћавао и указивао му највећу пажњу. Кум Пиетро пак, који је био пуки сиромашак, имао је у Тресантиу толико малу кућу да је једва била довољна за њега, његову лепу младу жену и његово магаре. При свему томе, кад год би дон Ђани дошао у Тресанти, кум Пиетро би га у њу примао и стао да се према њему показује што је више могао пажљивим, да би му се колико-толико одужио за његово гостопримство у Барлети. Али, што се тиче преноћишта, он га и покрај своје најбоље воље није могао услужити како је желео, пошто је имао само један мали кревет у којему је лежао са својом лепом женом, те је дон Ђани морао да спава у некој малој стаји покрај своје кобиле и Пиетровог магарца. Пиетрова жена, која је знала колику пажњу свештеник указује њеноме мужу у Барлети, хтела је више пута, када он дође к њима, да на преноћиште отиде ка својој сусетци, Зити Гарапреси, како би попа могао да спава у кревету са њеним мужем; и она је то дон-Ђаниу свакипут говорила, али он није хтео да на то пристане; и када га је опет једном понудила, он јој рече:

— Кумо Ђемата, немој ти да се узнемираваш због мене, јер мени је добро. Кад год ми је драго, ја своју кобилу претворим у лепу цурицу па се са њом забављам, а затим опет, када ми је воља, претворим је у кобилу, и стога нећу да се одвајам од ње.

Млада жена се зачуди, поверова му, то исприча своме мужу и додаде:

— Ако ти је он одиста такав пријатељ, као што велиш, зашто га не замолиш да те научи томе бајању. Тада би ти могао да од мене начиниш кобилу, па да свој посао вршиш и са магаретом и са кобилом, а када се вратиш кући могао би да ме и опет претвориш у жену, што сам сада.

Кум Пиетро, који је био више будала него што друго, поверова у то, послуша женин савет и стаде да, како је најбоље знао и умео, дон-Ђана наговара да га научи томе бајању. Дон Ђани се из све снаге трудио да га од те лу-

дости одврати; али, пошто му то не пође за руком, најзад му рече:

— Када већ то пошто-пото хоћете, ја ћу вам сутра изјутра, чим устанемо, показати како се тако што чини. У целоме том послу, право да ти кажем, најтеже је, као што ћеш видети, усадити реп.

Кум Пиетро и кума Ђемата, који од силног нестрпљења целе ноћи нису могли ни ока склопити, устадоше чим је зора зарудела и зовнуше дон-Ђана. Он устде и у самој кошуљи дође у њихову собу и рече:

— Никоме другоме на свету доли вама не бих ја хтео да то учиним. Међутим, пошто сте толико навалили, испунићу вам ту жељу. Али, ви само морате да чините све оно што ја рекнем, ако сте ради да се постигне успех.

Њих двоје обећаше да ће чинити све што им он каже. Онда дон Ђани узе једну свећу, метну је куму Пиетру у руку и рече:

— Пази добро шта ћу ја да чиним и упамти оно што ћу да говорим; али, добро се чувај да, па ма шта чуо и видео, не изустиш ни једну једину реч, ако ниси рад да све покваришш; уз то моли се богу да нам помогне да се реп лако усади.

Кум Пиетро прихвати свећу и обећа да ће се придржавати онога што му је казано. Онда дон Ђани куми Ђемати рече да се свуче и да гола, као од мајке рођена, попут кобиле стоји четвороношке, на рукама и ногама; у исти мах и њој каза да не сме ни писнути, па ма шта он чинио. Потом је погласи по лицу и по глави и рече:

— Ово је лепа кобилина глава.

Пипајући јој косу, изговори:

— Ово је лепа кобилина грива.

Погласи јој мишице и каза:

— Ово су лепе кобилине ноге.

А када руком пређе њене груди те осети да су чврсте и обле, пробуди се и на ноге скочи неко кога нико није звао, а он рече:

— А ово су лепа кобилина прса.

Исто тако помилова је по леђима, трбуху, слабинама и бедрима. И најзад, пошто му беше остало још једино да се постара о репу, он издиже своју кошуљу, извуче са-

дильку којом се саде људи, тури је у бразду која је за тако што подешена и рече:

— Ово је лепи кобилин реп.

Када Пиетро, који је све то дотле пажљиво посматрао, виде тај за њега веома неповољан завршетак, он узвикну:

— Дон Ђани, нећу репа! Нећу репа!

Већ је био дошао онај коренити сок што помаже развијање сваке клице, када дон Ђани садильку извуче и рече:

— Јао, куме Пиетро, шта уради? Зар ти нисам рекао да не смеш изустити ни једну једину реч, па ма шта да видиш? Кобила је већ била скоро готова, а ти си својим брбљањем све покварио, тако да ја данас не могу да ствар поправим.

Кум Пиетро рече:

— Ништа за то: ја нисам хтео тај реп; зашто мени нисте рекли: Усади га ти? И онда, усадили сте га исувише ниско.

Дон Ђани рече:

— Зато што га ти први пут не би умео усадити онако добро као ја.

Када је чула те речи, млада жена скочи на ноге и искрено викну своме мужу:

— Будалчино! Зашто си унесрећио и себе и мене? Јеси ли ти кадгод видео кобилу без репа? Пуки си сиромах; али, тако ми бога, било би право да будеш још сиромашнији.

Пошто због Пиетровог брбљања није било могућно жену претворити у кобилу, она се тужна и озлојеђена обуче, а кум Пиетро спреми се да свој посао настави само са магаретом, те са дон-Ђаном отиде на вашар у Битонго. И за ону услугу не обрати се он њему никада више.

Колики је смех изазвала та прича, коју су даме разумеле боље него што је желео Дионео, нека замисли свака она дама која ће се њој још смејати. Али, пошто је причање било завршено а сунце се клонило западу, устаде краљица, која је видела да је дошао крај њеној владавини, скиде венац са својих власи, стави га на главу Памфилу, који је још једини имао да отправља ту узвишену службу, па смешећи се рече:

— Господару, тебе чека тежак задатак, пошто ти као последњи треба да поправиш моје погрешке и погрешке

свију оних који су пре тебе вршили ту дужност; према томе, нека ти господ даде своју милост, као што ју је дао мени, да те могнем прогласити за краља.

Памфило радосно прихвати ту почаст и рече:

— Ваше врлине и врлине мојих других поданика учиниће да и ја заслужим похвалу као што су је заслужили и други.

И пошто се према обичају својих претходника са управником двора договорио о свему потребном, он се и опет обрати дамама које су чекале и рече:

— Љубазне даме, доброта наше данашње краљице, Емилије, која је била рада да вам даде мало одмора, оставила вам је ту слободу да по драгој вам вољи бирате предмет за своје приче. Али, пошто сте ви сада одморне, било би добро да се вратимо на уобичајени закон. Према томе, ја желим да се свака од вас сутрашњег дана постара да прича о људима који су се у љубавним и другим стварима показали душевнима и племенитима. Такве приче и таква дела ће ваше ка добру склоне душе несумњиво потстаћи на племените ствари, како би се наш живот, који у смртном телу може бити само кратак, овековечио у часној успомени; и свако ко не живи за трбух као животиња треба да не само то жели, него и да се из све снаге труди да га постигне и према њему се управља.

Тај задатак допаде се свима члановима веселе дружине, који по допуштењу новога краља поустајаше и одадоше се уобичајеном им провођењу и забављању до вечере. Када су затим вечерали, лепо и у реду услужени, па онда отпевали безброј песама, које су биле дивније по речима него по вештини извођења, заповеди краљ Нејфили да једну отпева у своје име. И она отпоче јасним и веселим гласом и без оклевања:

Девојка сам млада, радости ме зову
И са песмом ступам у годину нову.
Љубав, слатка тежња, навире у мени,
Срећна блудим преко ливада зелени',
Посред цвећа бела, црвена и жута,
И љиљан и ружу здравим по сто пута.
Мириса су пуни и јутарње росе —
Као да ми поздрав од драгана носе,
Ког највише волим на том свету белом,
И ком би се дала и душом и телом.

И кад би' га нашла, како срце жуди,
Да не вара, да је бољи од свих људи,
Узбрала би' њега, пољубац му дала,
Ћеретање мило, смех, весела шала,
Ја му се предајем. Ал' с лукавством малим,
Стављам га у венац са другим осталим.
Да утолим жељу и страсну и плаху,
Да га не изгубим стално сам у страху,
Јер он ми је радост што се оку пружа,
На грудима бајним мирисава ружа
И ја му приступам с пуно нежне жуди,
У мени се ново поверење буди.
Он ми слично пружа, у загрљај зове,
Своју љубав гледам кроз ружичне снове;
Много слатких жеља, пуних светла, сјаја,
Не знам мирис његов како с њим ме спаја,
Кад би' нашла реги, као заклон мали,
Уздаси, сведоци, мене би издали,
Што излећу нежни из мојих недара,
А гиста их гежња зажиже и ствара;
Но не к'о шта бива код осталих жена,
Чије ј' срце тврдо и тешко к'о стена.
Кад нада мном љубав узме своју владу,
Уздаси се тада из потаје краду,
И он све их гује, срце како лупа,
Пун заносне среће тада ми приступа,
У тренутку види колико га волим,
Јер га нежно гледам, преклињем и молим;
И у томе часу он мој само бива
Јер га моја нежност тада задобива.
Дођи, мили, драги, гекам те, не спавам —
Дођи што пре, драги, да не огајавам.

И краљ и све даме похвалише Нејфилину песму. Затим краљ заповеди, пошто беше превалио добар део ноћи, да свако отиде да се до ујутру одмори.

ЗАВРШАВА СЕ ДЕВЕТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА.

ОТПОЧИЊЕ

ДЕСЕТИ И ПОСЛЕДЊИ ДАН ДЕКАМРОНА,

КАДА СЕ ПРИЧА О ЉУДИМА КОЈИ СУ СЕ У ЉУБАВНИМ И ДРУГИМ СТВАРИМА ПОКАЗАЛИ ДУШЕВНИМА И ПЛЕМЕНИТИМА.

Још се неколико облачака руменило на западу, докле су се они на истоку, све већма озаравани сунчевим зрацима, сијали попут злата, када Памфило устаде те даме и своје пријатеље позва да учине то исто. И када су сви дошли, он се са њима договори куда да пођу на проводњу, па затим се, у пратњи Филомене и Фијамете, лаганим кораком крену напред, а сви други упутише се за њима. Разговарајући штошта о своме будућем животу, једни другима постављајући питања и дајући одговоре, у тој шетњи одмакоше доста далеко. А када је сунце отпочело да греје јаче, они се вратише палати, на бистром извору оплакнуше чаше, напише се, они који су хтели, свеже воде, па се онда разиђоше по хладовитом врту и у њему остадоше до ручка. Када су ручали и, као и обично, мало проспавали, скупише се на месту што им га је означио краљ, који потом ту Нејфили нареди да исприча прву причу; и она весело отпоче:

ПРИЧА ПРВА.

Један витез, који је служио шпанскога краља, сматра да је слабо награђен. Стога га краљ очевидним доказом увери да томе није крив он, него његова зла судбина.

— За велику милост морам ја, уважене даме, сматрати то што је краљ изабрао мене да прва причам о тако узвишеној ствари као што је великодушност; јер као год што је сунце лепота и украс целога неба, исто тако је великодушност сјај и светлост свију других врлина. Ја ћу вам дакле да испричам једну по моме мишљењу веома лепу причу, која вам може, ако је упамтите, бити само од користи.

Треба дакле да знате да је између других храбрих витезова, који су живели у нашем граду, био један можда не

најгори витез, неки месер Руђиери де Фиђовани, човек богат и великодушан, који једнога дана, познајући живот и обичаје у Тоскани и знајући да ту не може добити прилике да покаже своју храброст, одлучи да неко време проведе на двору шпанскога краља Алфонза, који је по својој храбрости био чувенији од свију других владалаца. И тако он одиста, пошто се снабдео оружјем, коњима и пратњом, отиде у Шпанију, где га краљ прими веома милостиво. Месер Руђиери дакле остаде тамо и својим отменим држањем и необичним војничким особинама за кратко време стече глас изврсног витеза.

Пошто је на краљевом двору пробавио подуже времена и гледао шта краљ ради, њему се учини да он, поклањајући замкове, градове и покрајине час једноме а час другоме, то чини веома непаметно, пошто их даје онима који то не заслужују. Па како њему, који је био свестан својих способности, није поклањао ништа, он помисли да то веома шкоди његовом угледу и због тога одлучи да одатле оде, те краља замоли да га отпусти.

Краљ ту његову жељу испуни и поклони му једну од најбољих и најлепших мазги; тај поклон се месер-Руђиеру веома допаде због дугог пута што га је морао да превали. Затим краљ једном своме разборитом слузи нареди да се на неки начин, који му се учини као подесан, месер-Руђиеру у путу придружи, али тако да не изгледа да га је послао краљ, па да све оно што Руђиери буде говорио добро запамти, како би то могао да му исприча, а да сутрадан Руђиеру заповеди да се врати краљу.

Слуга запази Руђиера, када се кренуо из града, те му се вешто придружи, под изговором да путује у Италију. Јашући на мазги што му ју је поклонио краљ, Руђиери је са својим сапутником разговарао о свему и свачему, када овај најзад око подне рече:

— Ја мислим да би добро било да животиње зауставимо, да се мало одморе.

И чим су их зауставили, помокрише се све животиње, али само не Руђиерова мазга. Затим они наставише пут и дођоше до једне реке. Докле су ту своје животиње појили, Руђиерова мазга се помокри у реку. Видев то, Руђиери узвикну:

— Бог те убио, лудо живинче! Иста си као и твој газда што ми те је поклонио!

Слуга упамти те речи, и мада беше упамтио још много других, све су оне биле само похвалне за краља. Према томе, када су наредног јутра појахали коње и кренули се пут Тоскане, слуга месер-Руђиеру саопшти краљеву заповест, те се овај врати одмах. Краљ, који већ беше дознао шта је он рекао мазги, дозва га преда се, прими га весела лица и упита зашто је упоредио њега са мазгом или мазгу са њим. Месер Руђиери му отворено рече:

— Господару мој, упоредио сам вас са њоме стога што се она, како изгледа, угледала на вас: као год што сте ви давали поклоне тамо где их не би требало давати, а не онде где би они били оправдани, исто тако мазга није пустила воду на месту где је могла да је пусти, него онде где ње има исувише.

Онда ће краљ:

— Месер Руђиери, то што вас нисам удостојио поклона као многе друге, који у поређењу са вама нису ништа, није због тога што вас не признајем као храбра витеза, него томе је крива ваша судбина, јер ми није дала да тако што учиним. А да је то истина, јасно ћу вам доказати.

Месер Руђиеро му одговори:

— Господару мој, не дира мене то што од вас нисам добио никаква поклона, пошто не желим да њиме увећам своје богатство, него мени је жао што ми ви никада ничим нисте дали доказа да признајете моје способности. Ипак примам ваше извињење као добро и умесно и једва чекам да видим чиме хоћете да ме уверите о истинитости својих речи, премда вам ја верујем и без икаквих доказа.

Онда краљ њега одведе у једну дворницу, у коју су по његовој раније издатој наредби била унесена два затворена ковчега, па му пред многим особама рече:

— Месер Руђиери, у једном од ових ковчега налази се моја круна, краљевско жезло и јабука, много опасача, копчи, прстења и других мојих драгоцености. Дакле, узмите један од њих, и онај што га узмете нека буде ваш, па ћемо тада видети ко је био непажљив према вашим способностима, да ли ја или ваша судбина.

Када је месер Руђиери видео да је то краљева воља, он узе један ковчег. Краљ заповеди да се он отвори; и то је

био онај ковчег што беше испуњен земљом. Онда краљ рече:

— Сада можете видети, месер Руђиери, да је истинито оно што сам вам рекао о вашој судбини; али, ваша храброст изискује да се њој успротивим. Ја знам да ви нисте ради да будете Шпанац, те стога нећу да вам поклањам замкове и градове, него хоћу да ваш буде онај други ковчег за инат судбини, која вам га није хтела да даде. Однесите га у своју земљу, како бисте се пред вашим сугрђанима могли поносити својим врлинама, које сам вам ја признао тим својим поклоном.

Месер Руђиери узе тај ковчег, па затим, пошто је краљу захвалио на тако дивном поклону, весело се врати у Тоскану.

ПРИЧА ДРУГА.

Гино ди Тако зароби клињиског игумана, излечи га од његове желудачне болести, а затим пусти у слободу. Када се овај вратио у Рим, он Тина измири са папом Бонифацијем и учини га витезом хоспиталског реда.

Пошто је похваљена великодушност, што је шпански краљ беше показао наспрам фирентинског витеза, краљ Памфило, коме се она веома допала, заповеди да причање настави Елиза, и она одмах отпоче:

— Љубазне даме, то што је један краљ био великодушан и што је ту своју великодушност показао према човеку који га је служио, може се сматрати само као нешто лепо и похвално. Али, шта ћемо ми рећи, када чујемо како је један свештеник необичну великодушност показао према једном човеку кога је требало да као непријатеља гони па да му нико на томе не замери? Зацело једино то да је, ако краљев поступак приказује узор врлине, дело тога свештеника било право чудо, пошто су свештеници веће тврдице од жена и заклети противници сваке издашности. И мада сваки човек хоће да се свети за нанесене му увреде, свештеници таком чему нагињу више него ико други, премда проповедају трпељивост и најтоплије препоручују слогу и братску љубав. То што наведох, то јест како је један свештеник био великодушан, моћи ћете да јасно видите из ове моје приче.

Гино ди Тако, човек веома чувен са своје свирепости и са својих разбојничких подвига, који као непријатељ грофова од Санта-Фиоре беше прогнан из Сиене, побуни Радикофане противу римске столице, тамо се настани и са својом разбојничком дружином стане пљачкати путнике, који су пролазили тим крајем. У то време — папа је био Бонифације осми — дође на римски двор клињиски игуман, који се сматрао као један од најбогатијих прелата на свету; па како он ту поквари желудац, лекари му посаветују да отиде у сиенску бању, где ће, по њиховим речима, да се потпуно излечи. Папа му то допусти, и он се, не марећи што најстрашнији гласови круже о Гину, крене на пут са великим пртљагом, многим коњима и читавом поворком слугу.

Када је дознао за то, Гино ди Тако разапне своје мреже, те игумана са целим пртљагом, свима коњима и слугама опколи у једном теснацу, тако да одатле није могло умаћи ни једно једино слушче; па пошто је то учинио, он игуману упути у доброј пратњи једнога свог мудрог човека, и овај му у његово име учтиво рече да изволи доћи у Гинов замак. Игуман плане гневом и одговори му да то неће да учини, пошто са Гином нема никаква посла, него да ће наставити свој пут и видети ко ће то да му спречи. Изасланик му на то рече:

— Месере, ви сте у крају где се нико не боји никога осим бога и где се не зна за екскомуникације и анатеме. Стога ће за вас бити боље да се покорите Гиновој вољи.

Докле су њих двојица тако разговарали, разбојници беху то место опколили потпуно. Видећи да је са свима својима заробљен, озлојеђени игуман пође с изаслаником пут замка, а за њим се упути и његова пратња са пртљагом. Када је тамо стигао и сјахао, Гинови људи га, по његовој наредби, сама затворе у неку мрачну, неудобну собицу у једној побочној кући, његове пак људе распореде према њиховим положајима по разним одељењима самога замка, а затим се постарају о коњима и пртљагу, настојавајући да ништа не буде такнуто. Пошто је све то учињено, Гино отиде к игуману и рече му:

— Месере, Гино, чији сте гост, моли вас да му изволите казати куда путујете и ради чега.

Клињиски игуман, који као паметан човек беше одбацио свој понос, рече му куда путује и због чега. Када је Гино то чуо, отиде од њега и одлучи да га излечи без бање; стога нареди да се у његовој собици заложи и стално одржава велика ватра, па се к њему врати тек сутрашњег дана изјутра и у чистом, као снег белом убрусу донесе му две кришке препеченог хлеба и велику чашу корнильског слатког вина из његовог, игумановог, подрума и рече му:

— Месере, Гино, који је у својим младим годинама учио лекарство, каже да је научио да за желудачну болест нема бољег лека од овога што вам га ја хоћу да справим; а ово што сам вам донео, само је почетак. Стога то узмите, да бисте се мало поткрепили.

Игуман, који је био толико гладан да му није било до разговора, и противу своје воље поједе хлеб и попи вино, а затим стаде говорити којекакве глупости, постављати разна питања и давати свакојаке савете, па затим изрази жељу да види Гина. Овај преко понечега од тога што је од њега чуо пређе ћутке као преко празног трабуњања, на понешто му одговори веома предусретљиво, а поводом његове жеље изјави му да ће га Гино походити што пре могне. Потом он од њега отиде и к њему дође тек наредног јутра и опет с онолико препеченог хлеба и с онолико слатког вина. Тако га је држао неколико дана, догод није запазио да је појео сух боб што му га беше кришом подметнуо. Стога га он у Гиново име упита, како се осећа са својим желуцем, а игуман му одговори:

— Осећао бих се веома добро, само када не бих био у Гиновим рукама. И онда, највећа ми је жеља да се наједем: толико ми је помогло његово лечење.

Онда Гино нареди да игуманове слуге његовим стварима лепо наместе једну собу и да се приреди велика гозба, на коју да се позову многи људи из замка и цела игуманова пратња. Наредног јутра отиде он к игуману и рече му:

— Месере, пошто се осећате добро, време је да изиђете из болнице.

И он га узе за руку, одведе у намештену собу, ту га остави међу његовом пратњом, па изиђе да се постара о гозби. Игуман се међу својим људима мало разведри и исприча им, како је живео откако се са њима растао, а они опет њему казаше колико их је Гино дивно угостио.

О ручку су и игуман и сви гости били лепо услужени укусним јелима и изврсним вином; али, Гино се никако још не показиваше игуману.

Пошто је игуман тако провео неколико дана, Гино нареди да се цео његов пртљаг донесе у једну дворницу и да се сви његови коњи до најгорег кљусета доведу у двориште, а затим отиде к игуману и упита га како се осећа и да ли ће имати довољно снаге за јахање. Игуман му одговори да се добро окрепио и да је извидан од желудачне болести, али да ће се потпуно осећати добро када више не буде био у Гиновим рукама. Онда га Гино одведе у дворницу, где беху сви његови пратиоци и цео његов пртљаг, доведе га до прозора, да може видети све своје коње, па му рече:

— Месер-игумане, ја сам главом Гино ди Тако. Дакле, знајте да сам ја племић, кога је туђа неправда, а не моја злоћа, нагнала да оставим своју кућу и да постанем разбојник и непријатељ римскога двора, да бих могао бранити свој живот и своје племство. Али, пошто видим да сте ви честит господин, коме сам излечио желудац, ја нећу са вама поступити као што бих поступио са сваким другим човеком. Јер ја од свакога другога ко ми падне у шаке узмем све што год ми је драго. Међутим, од вас захтевам да ми ви сами, с обзиром на моје стање, дадете један део својих ствари. Оне су овде пред вама, а своје коње можете видети са тога прозора. Према томе, узмите један њихов део или све, како год хоћете, и од воље вам је да овде останете или да отидете.

Када је чуо где један разбојник тако великодушно говори, игуману се то допаде толико силно да се његова свеколика мржња очас прометну у наклоност и да он, одједном се претворивши у његовог пријатеља, Гину приступи, загрли га и рече:

— Богом ти се заклињем да бих ја за љубав пријатељства са тако племенитим човеком, као што си по моме мишљењу ти, драге воље поднео кудикамо већу неправду него што је та што си ми је, како сам досада мислио, нанео ти. Нека је проклета судбина, која те гони да проводиш тако презоран живот!

Затим одабра неколико својих веома потребних му ствари и коња, а све друго остави Гину и врати се у Рим. Папа већ беше дознао да је игуман заробљен, и мада га је

то тиштало, он га ипак, када га је видео, упита како му је годила бања. Смешећи се, одговори му игуман:

— Свети оче, пре него што сам дошао до сиенске бање, наиђох на једног одличног лекара, који ме потпуно излечи.

И исприча му како, а папа се насмеја. Потом настави причати, и најзад, нагнан великодушношћу, папу замоли за једну милост. Мислећи да ће му се обратити за нешто друго, папа му обећа да ће услишати његову молбу. Онда игуман рече:

— Свети оче, оно што мислим да од вас тражим, то је да и опет своју милост укажете моме лекару Гину ди Тако, јер је он између свих људи што сам их познавао у своме животу најчеститији човек; а за она зла што их чини крива је, како ја мислим, више његова судбина неголи он. Када бисте ви његов положај побољшали тиме што бисте му дали штогод од чега би могао живети онако како то изискује његов сталеж, ја сам уверен да бисте и ви након кратког времена о њему мислили исто онако као што мислим ја.

Када је то чуо папа, који је такође био душеван човек и волео честите људе, он игуману одговори да ће то учинити драге воље, ако је Гино одиста онакав као што га он приказује, и рече му да му може поручити да без имало бојазни дође к њему.

И Гино, имајући вере у игуманову реч, дође по његовој жељи у Рим. Након кратког времена, што га је провео ту, папа се увери да је он честит човек, те му даде, пошто се са њим измирио, велики приорат хоспиталаца и произведе га за витеза тога реда. Тај приорат Гино је задржао до краја свога живота као слуга свете цркве и пријатељ клињског игумана.

ПРИЧА ТРЕЋА.

Митриданес позавиди Натану на његовој великој дарежљивости. Он дође ка њему да га убије, и Натан, кога он дотле није познавао, научи га како да то учини. Када га Митриданес, према његовом упутству, нађе у шумици, позна га, застиди се и постане његов пријатељ.

Готово као какво чудо изгледало је свима то што су чули, а наиме да је неки свештеник некада у нечему био великодушан; али, када су даме најзад престале да о томе

говоре, краљ заповеди да причање настави Филострато, и овај одмах отпоче:

— Дражесне даме, велика је била племенитост шпанскога краља и можда нечувена великодушност клињиског игумана; али, свакако да се ви нећете нимало мање зачудити када чујете како је један човек, да би се показао широкогрудим према ономе ко му је радио о глави, опрезно учинио све припреме да му сам даде своју главу и коју би му био дао, да је он хтео да је узме. Ето, то ја мислим да вам изнесем у својој краткој причи.

Ако је веровати причању појединих Ђеновљана и путника, који су пролазили кроз ове наше крајеве, у Кајају је некада живео један веома богат племић, који се звао Натан. Тај Натан имао је једно своје добро на путу којим је готово морао да прође свако ко путује са запада на исток или с истока на запад. Па како је био великодушан и дарежљив човек и тежио да ту своју дивну особину посведочи и делом, он дозове повише мајстора, те за веома кратко време сагради једну од најлепших палата што ју је свет икада видео и снабде је свима стварима потребним за дочек и чашћавање отмених људи. Али, пошто је држао велики број добрих слугу, радосно је и од свег срца примао и угошћавао свакога другога ко би пролазио тим крајем. И због тога свог похвалног обичаја беше се прочуо не само на истоку него и готово по целом западу.

И докле је он, премда већ беше зашао у дубоке године, неуморно истрајавао у својој великодушности, глас о њему прошири се по другој суседној земљи и дође до ушију једног младог човека, који се звао Митриданес, и овај му због тога стане завидети толико да одлучи, пошто је био исто онако богат као и Натан, да још већом издашношћу његову славу умањи или помрачи. Стога он подиже палату сличну Натановој и у њој стаде дочекивати и угошћавати свакога ко би тамо наишао, те тако за веома кратко време стече глас племенита и великодушна човека.

Када је Митриданес једнога дана сам самцит седео у дворишту своје палате, на једна њена врата уђе нека сиромашна стара женица и замоли га за милостињу, коју доби; мало после врати се она кроз друга врата и доби је

наново. Тако је дванаест пута навраћала и добивала је; али, када је дошла тринаести пут, Митриданес јој рече:

— Добра жено, ти си претерано ревносна у тражењу милостиње.

Али, ипак јој је даде. Када је старица то чула, рече:

— Ох, Натане, колико је дивна твоја дарежљивост! Тридесет и два пута ушла сам ја кроз тридесет и двоја врата његове палате, и он ме, као што се могло видети по његовом лицу, ни један једини пут није познао и свакада ми је дао милостињу. А овде сам ушла само тринаест пута, па ме је овај човек познао и приговорио ми.

И чим је то изговорила, отиде и не врати се више.

Када је чуо те старичине речи, Митриданес помисли да тако што само умањује његову славу, те стога плану гневом и рече:

— Тешко мени! Како ли бих могао Натана достићи а некмоли престићи у чему крупном, када му се не могу ни приближити ни у ситницама? Одиста, само ћу се узалудно мучити, ако га не смакнем са овога света; а то ћу морати, ако ме његова смрт не предухитри, да што пре учиним својом руком.

И не рекав никоме шта је наумио, одмах се с омањом пратњом крене на пут и након три дана јахања стигне у Натанов крај. Својим пратиоцима беше у путу препоручио да се држе као да га не познају, да себи нађу скровишта и да чекају докле их не позове. И када је предвече тамо стигао сам самцит, затече Натана где у простој одећи шета у близини лепе палате. Пошто га није познавао, упита га да ли му не би знао да каже где је Натанова кућа. Натан му весело одговори:

— Нико у овоме крају, сине мој, не би то могао боље знати од мене; стога ћу те ја, ако хоћеш, да одведем тамо.

Младић му рече да би му то било веома драго; али, додаде да не би био рад да га Натан види или се са њим упозна. На то ће му Натан:

— И то ћу да ти учиним, пошто тако желиш.

Онда Митриданес сјаха те се са Натаном, који се са њиме упусти у разговор, упути његовој лепој палати. Ту Натан једном своме слузи нареди да прими младићевог коња и у исти мах му пришапне да свима укућанима рекне да нико не сме Митриданесу казати да је он Натан. Тако је

учињено. Када су ушли у палату, он Митриданесу даде дивну собу, где су га могле видети само слуге које су га имале да служе, почасти та што је боље могао и код њега се задржа да му прави друштво. Након краћег разговора, Митриданес, који му је указивао поштовање као оцу, упита га ко је он. Натан му одговори:

— Ја сам најобичнији Натанов слуга. Код њега служим од своје ране младости, и он ме још никако није унапредио на какав виши положај. Стога се ја њиме не могу похвалити као многи други.

Те речи дадоше Митриданесу мало наде да ће моћи боље и са већом безбедности да изведе своју мучку намеру. Онда Натан њега веома учтиво упита ко је он и какав га је посао ту довео, а уз то му рече да ће га, уколико би му то било могућно, у свему потребном помоћи и посаветовати. Митриданес се упочетку стаде мало снебивати, а потом одлучи да му све повери, па онда, после краћег околишења, каза му ко је и ради чега је дошао. Натан се додуше згрози, када из Митриданесових уста чу његову јеловиту намеру, али, ипак му сместа одговори одлучно и неустрашиво:

— Твој је отац, Митриданесу, био племенит човек, и ти, као што видим, нећеш да будеш његов изрод, пошто си сам себи поставио ту узвишену сврху да будеш дарежљив према свакоме; и мени се код тебе веома свиђа то што ти завидиш Натановој врлини, јер када би било повише таквих људи, овај свет, који је тако бедан, убрзо би постао савршен. Твоја намера, коју си ми саопштио, остаће тајна; али, ја ти ту могу дати један добар савет, и то овај: На пола миље одавде видећеш једну шумицу, у коју готово свако јутро Натан одлази и тамо се дуго времена задржава у шетњи. Ту ћеш ти њега лако наћи и извршити што си наумио. А када га убијеш, ти се, ради своје веће безбедности, немој враћати путем којим си дошао, него удари оним другим што, као што ћеш видети, из шуме води налево, јер тај је пут за тебе, иако је мало обрастао травом и џбуњем, и краћи и сигурнији.

Пошто је затим Натан изишао из собе, Митриданес опрезно дође до својих пратилаца, који су били у истој палати, и каза им где да га сутрадан сачекају.

Не мислећи ни на шта друго и имајући на уму оно што је рекао Митриданесу, Натан устаде чим је свануло и

сам самцит отиде у шумицу да умре. Исто тако устаде Митриданес, узе лук и мач, једино своје оружје, узјаха коња, па се и он упути у споменуту шумицу, и тамо угледа Натана где по њој шета сам самцит; па пошто беше одлучио да га, пре него што би га убио, види и чује његов глас, он јурну на њега, шчепа га за чалму што ју је имао на глави и узвикну:

— Старкељо, свршено је са тобом!

Натан само рече:

— Дакле, заслужио сам то.

Када Митриданес чу његов глас и сагледа његово лице, он одмах виде да је то онај човек што је њега онако лепо дочекао, пријатељски у свој дом примио и срдачно посаветовао, те поводом тога очас нестаде његовог беса, а његов гнев претвори се у стид. Он баци свој мач, којим већ беше замахнуо да га погуби, скочи са коња, плачући баци се пред Натанове ноге и рече:

— Отворено признајем, премили оче, вашу племенитост, јер видим колико сте ви мирне душе дошли овамо да мени дате свој живот, за којим сам ја, без икаква разлога, чезнуо толико силно да сам целу ствар лично вама открио; али, бог, који се о мојој дужности старао више од мене, отворио је, онда када је било најпотребније, очи мога разума, што их моја бедничка завист беше затворила. Према томе, уколико сте ви били приправнији да мени учините по вољи, утолико сам ја већма обавезан да покајем свој грех. Осветите ми се дакле осветом која би по вашем мишљењу најбоље одговарала мојој кривици.

Натан подиже Митриданеса на ноге, нежно га загрли, пољуби и рече:

— Сине мој, за тај твој покушај, па звао га злим или како је теби драго, није ти потребно тражити опроштај или покајавати га, јер ти то ниси хтео учинити из мржње, него зато да би могао бити сматран бољим. Не страхуј од мене и буди уверен да на свету нема човека који би те волео више него што те волим ја. Ја поштујем твој узвишени дух, који те није покретао да попут тврдица згрћеш новац. Немој се стидети што си хтео да ме убијеш, да би се прославио, и немој мислити да се ја томе чудим. Та велики цареви и краљеви проширили су своје царевине и краљевине убијањем многобројних људи — а не једног човека, као што

си ти хтео да учиниш, — пустошењем читавих земаља и рушењем градова. Ако си дакле хтео да ме убијеш зато да би увећао своју славу, ниси учинио ништа ново, него нешто сасвим обично.

Митриданес, који није покушавао да оправда своју опаку тежњу, него се напротив похвално изражавао о оправдању што га је он за њега нашао, рече му у току даљег разговора да се веома чуди како се он могао одлучити да му сам даде могућности и прилике да своју намеру изврши. Натан му на то одговори:

— Митриданесу, немој да се нимало чудиш моме савету и мојој одлуци; јер откада сам свој господар и откако сам отпочео да чиним оно на што ти хоћеш да се угледаш, у моју кућу није крочио нико кога ја нисам према својој могућности задовољио у ономе што је он тражио од мене. Ти си овамо дошао да узмеш мој живот, и када сам ја то од тебе дознао, одмах сам одлучио да ти га дадем, како ти не би био једини човек чију жељу нисам хтео да испуним. Стога ти и опет кажем: узми га, ако ти је до њега толико стало. Он ми и иначе више није потребан.

Митриданес се застиде и рече:

— Не дао ми бог да узмем тако нешто драгоцено као што је ваш живот, или да на то икада више и помислим. Та таквом животу ја не бих године кратио, него бих му још додао своје.

Натан му рече:

— А да ли би ти то урадио, када би могао, и да ли би пристао да ја теби учиним нешто што нисам никада још учинио никоме, а то је да те лишим нечега твога?

— Бих, — одговори одмах Митриданес.

— Онда, — рећи ће Натан, — да учинимо ово што ћу да ти кажем. Ти тако млад, као што си, остани овде у мојој кући и зови се Натан, а ја ћу отићи твојој и зваћу се Митриданес.

На то му Митриданес рече:

— Када бих ја умео да радим онако добро као што сте умели и умете да радите ви, ја бих без имало оклевања прихватио тај ваш предлог; али, пошто сам уверен да бих својим радом само умањио Натанову славу, на тако што не могу пристати, јер нисам рад да кварим оно што сам не могу да створим.

Такви и слични разговори водили су се између њих двојице. Затим се они по Натановој жељи вратише у палату, где је Натан неколико дана Митриданеса дивно гостио и частио и мудро га потстицао да истраје у својој узвишеној и великој намери. И када је Митриданес хтео да се са својом пратњом крене натраг, Натан се са њим опрости, и Митриданес се својој кући врати дубоко уверен да Натана неће моћи никада надмашити у дарежљивости.

ПРИЧА ЧЕТВРТА.

Месер Ђентиле де Каризенди, који је дошао из Модене, извади из гроба једну жену, коју је волео и која је била сахрањена као мртва. Пошто се вратила у живот, она роди синчића, те месер Ђентиле њу и дете врати њеноме мужу Николу Каганимику.

Чланови дружине нису могли да се довољно начуде томе да је неко могао бити издашан у својој крви, и сви они тврдили су да је Натан великодушношћу надмашио и шпанског краља и клињиског игумана. Пошто су подуже поразговарали, краљ једним погледом изрази Лаурети жељу да она настави, и Лаурета одмах отпоче:

— Испричане су, младе даме, тако величанствене и лепе ствари и све нас толико су занели узвишени докази великодушности да се мени чини да нама што још имамо да причамо неће ништа више остати за причање, ако не пређемо на љубав, која за сваки предмет даје веома обилат материјал. Према томе, ја ћу вам, како због тога тако и зато што нас на то покреће наша младост, причати о великодушности једног заљубљеног човека, која вам, када све и сва размотрите, можда неће изгледати мања од племенитих поступака о којима је причано, ако је уз то истинито оно тврђење да се блага поклањају, непријатељства заборављају и, шта више, живот, част и добар глас излажу тисућама опасности, да би се дошло до онога што се воли.

Дакле, у Болоњи, дивном ломбардиском граду, живео је један по својој храбрости и племенитости своје крви угледан млад човек, месер Ђентиле Каризенди, и он се беше заљубио у једну племићку, жену неког Николуча Каганимика, мадону Каталину. Пошто је она слабо марила

за његову љубав, он готово очајан отпутова у Модену, где је био постављен за управника. Тих дана, када Николучо није био у Болоњи, отиде жена, која је била у другом стању, на једно своје пољско добро, неке три миље удаљено од града, и тамо напрасно оболе од некакве толико јаке болести да се код ње угасише сви знаци живота и да је лекари огласише за мртву. Па како су њене најближе рођаке причале да им је она казала да није затруднела одавно, те да према томе дете у њој не може још бити довољно развијено, одмах је уз плач и јадиковање сахрањена у једну гробницу у оближњој цркви.

Све то месер-Ђентилу јави један његов пријатељ. Он се веома растужи, мада га она није хтела да воли, и за себе рече:

— Дакле, умрла си, мадона Каталина! Докле си била у животу, никада не могох од тебе добити ни једног јединог пољупца; али бар сада, кад си мртва те не можеш да се браниш, ја морам да те неколико пута пољубим!

После тих речи и пошто је издао налог да се његов одлазак очува у тајности, месер Ђентиле појаха коња и са једним слугом одјезди тамо где је Каталина била сахрањена. Ту он отвори гробницу, уђе у њу, леже крај обожаване жене, своје лице принесе њеноме и, горко плачући, више пута је пољуби. Али, пошто се, као што је познато, мушка жудња никада не задовољава само оним за чим је посегла, него свакада стреми ка нечему још вишем, а нарочито код људи који су заљубљени, он за себе рече, када је већ хтео да се одатле удаљи: »Ах, зашто се не бих, кад сам већ овде, дотакао њених груди? Никада је се нећу више моћи да дотакнем, нити сам је се икада могао дотаћи.« И савладан том жељом, положи руку на њене груди; и докле ју је држао на њима, њему се учини да у тим грудима осећа слабачко куцање срца. Тада он одагна од себе сваки страх, опипа је брижљивије и увери се да она није мртва, него да у њој има још мало живота. Стога је уз помоћ свога слуте опрезно извади из гробнице, метну преда се на коња и кришом однесе у своју кућу у Болоњи.

Тамо је била његова мати, срчана, мудра жена, која се, чим је од сина све дознала, на њу сажали, те јој утопљавањем и купањем поврати изгубљени живот. Када је дошла к себи, мона Каталина дубоко уздахну и рече:

— Ах, где сам ја ово?

Добра жена јој одговори:

— Умири се; на добром си месту.

Када се потом потпуно прибрала и, не знајући где је, стала гледати око себе, те је пред собом спазила месер-Ђентила, она сва зачуђена замоли његову мајку да јој каже откуда она ту. Онда месер Ђентиле њој исприча редом све шта се збило. Веома потресена, жена му након неколико тренутака захвали како је могла, а затим га замоли у име љубави што ју је према њој гајио и у име његовог витештва, да је у његовом дому не снађе штогод што би могло нахудити њеној и њеног мужа части, и да јој допусти да се, чим буде свануло, врати својој кући. Месер Ђентиле јој одговори:

— Мадона, пошто је мени господ због моје љубави, коју сам према вама гајио, доделио ту милост да вас из смрти вратим у живот, ја сам одлучио, ма колико да је расада и убудуће, и овде и на сваком другом месту, држим као према рођеној сестри; али, услуга што сам вам је учинио ноћас заслужује неку награду, те стога бих био рад да ми не ускратите једну милост, за коју ћу вас замолити.

Жена му љубазно одговори да пристаје на све што би било у границама могућности и поштења. Онда јој месер Ђентиле рече:

— Мадона, сва ваша родбина и сви Болоњци држе и уверени су да сте ви мртви, те према томе вас не може очекивати нико од ваших укућана. Стога вас молим да изволите остати овде код моје мајке докле се ја не вратим из Модене, а вратићу се ускоро. То пак од вас изискујем стога што сам наумио да вас пред најбољим болоњским грађанима вашем мужу предам као најдрагоценији дар.

Видећи да је витезу обавезна и да је његова жеља часна, Каталина одлучи да на његов предлог пристане, премда је силно жудела да своје миле и драге што пре обрадује својим животом, те му даде реч да ће испунити његову жељу. И тек што то беше изговорила, осети да је дошло време да се породи, и након неколико часова роди прекрасног мушкарчића. Тај догађај удвостручи њену и месер-Ђентилову радост.

Месер Ђентиле нареди својим млађима да учине све потребне припреме и да њу негују као да је његова венчана жена, а затим кришом отпутова у Модену.

Када се отуда хтео да врати по завршетку свога службовања, он поручи у Болоњу, камо је требало да стигне сутрашњег дана, да се за тај дан у његовој кући приреди велика, лепа гозба и да се на њу позову многи болоњски племићи, међу којима је био и Николо Качанимико; и чим је тамо дошао и сјахао са коња, он посети Каталину, коју затече лепшу и здравију него што је била икада, а у исти мах и њеног синчића, који је такође изгледао добро, па онда отиде ка својим званицама, радосно их доведе у трпезарију, посади за столове и стаде их услуживати многим и пробраним јелима. Када се гозба већ приближавала своме крају, месер Ђентиле, који пре тога беше Каталини казао шта намерава да учини и поучио је како да се држи, устаде и отпоче да гостима говори:

— Господо, сећам се да сам некада чуо да у Персији влада један по моме мишљењу леп обичај, који се састоји у овоме: Кад когод хоће да коме свом пријатељу укаже особиту почаст, он га позове у своју кућу и тамо му покаже оно што му је најмилије, и том приликом рекне да би још више волео да му исто тако покаже своје срце. И ето, тај обичај рад сам ја да заведем у Болоњи. Ви сте мени указали ту почаст да дођете на гозбу у мој дом, а ја ћу вама указати тиме што ћу вам по персиски да покажем оно што ми је најдраже на свету. Али, пре него што то учиним, молим вас да ми кажете своје мишљење о једној сумњи, коју ћу пред вас изнети. Неки човек има доброг и верног слугу, и тај слуга тешко оболи; он га, не чекајући да умре, изнесе на улицу и више се о њему не брине. Наиђе други, непознат човек, сажали се на болесника, однесе га својој кући и излечи са много труда и трошка. Сада бих ја хтео да знам, да ли би његов господар имао право да се на тог човека пожали, ако би он његовог слугу задржао за себе, уместо да га врати њему.

Племићи се међу собом поразговоришe те, сложивши се у мишљењу, Николучу Качанимику поверише да му, као добар и вешт говорник, даде њихов одговор. Николучо најпре похвали персиски обичај, а затим рече да су он и његови другови мишљења да први господар више нема ни-

каква права на свога слугу, пошто је он њега не само остави-
вио његовој судбини, него и избацио на улицу; најзад до-
даде да доброчинство што га је други господар указао
слузи изискује да он остане у његовој служби и да тај добри
човек тиме што је њега задржао за себе није према оном
првом господару извршио никакво насиље нити му нанео
какву неправду. Сви други који беху за столом, а међу
њима је било ваљаних људи, изјавише да се слажу са Ни-
колучовим излагањем. Задовољан тим одговором, утолико
већма што га је дао Николучо, месер Ђентиле потврди да
је и сам тога мишљења, а затим рече:

— Сада је време да вам укажем обећану почаст.

И он дозва двојицу својих слугу, посла их ка госпођи,
која се по његовој жељи беше дивно обукла и дотерала, и
заповеди им да је замоле да изволи племените госте обра-
довати својим доласком у њихову средину. Она узе у на-
ручје свога лепог синчића и, праћена слугама, уђе у двор-
ницу, па затим ту, по Ђентиловој жељи, седе уз једног ва-
љаног човека. Онда Ђентиле рече:

— Господо, ова дама је оно што је мени најдраже и
најмилије на свету. Погледајте је, како бисте могли видети
да ли имам право.

Племићи жени указаше све почасти, најпохвалније се
о њој изразише и Ђентилу рекоше да је достојна да је воли,
а потом стадоше да је испитивачки посматрају. Међу њима
било је многих који би казали ко је та жена, да нису знали
да је она умрла. Али, од свију њих највише је њу гледао
Николучо, и када Ђентиле беше за часак изишао из двор-
нице, он се, буктећи од жеље да дозна ко је она, обрати
њој питањем да ли је Болоњка или туђинка. Када је ви-
дела да је то шита сам њен муж, она се једва уздржа да
му не одговори: ћутала је стога што је хтела да се при-
држава издатог јој наређења. Други један човек упита је,
да ли је дечачић њен син, а трећи, да ли је она месер-Ђен-
тилу жена или каква рођака; али, она не одговори ништа
ни једноме ни другоме. Кад се месер Ђентиле вратио, један
од његових гостију упита га:

— Месере, лепа је одиста та ваша дама; али, како се
мени чини, она је нема. Је ли или није?

— Господо, — рече месер Ђентиле, — то што она до-
сада није ништа проговорила велики је доказ њене врлине.

— Онда нам ви реците, — настави тај гост, — ко је она.

Ђентиле рече:

— То ћу урадити радо, али тако само ако ми обећате да се нећете, па ма шта ја говорио, ни помаћи са места догод не довршим своје причање.

Сви изреда то обећаше. Када су столови распремљени, месер Ђентиле седе до даме и рече:

— Господо, ова дама је онај верни слуга због кога сам вам малочас упутио оно питање. Пошто њени најрођенији нису марили за њу, него су је као какву бескорисну ствар избацили на улицу, ја сам је прихватио и својим трудом истргао из чељусти смрти, а господ је, видећи моју поштену намеру, учинио да она од грозног леша постане овако дивно створење. А да бисте јасније схватили како је то текло, објаснићу вам у неколико речи.

И отпочев тиме како се у њу заљубио, искрено исприча, на највеће чуђење својих гостију, све што се збило до тога дана, па онда настави:

— Према томе, ова је дама, то морам признати, ако за ово кратко време нисте променили своје мишљење, моја својина, и нико њу не може са правом тражити од мене.

Нико на то ништа не одговори, него сви стадоше чекати шта ће им још рећи. Николучо, драги гости и жена стадоше плакати од ганутости. Месер Ђентиле пак скочи на ноге, узе дете и наручје, приђе Николучу и рече:

— Устани, куме! Не враћам ја теби твоју жену, коју је одбацила твоја и њена родбина, него ти поклањам ову даму, моју куму, заједно са њеним дечачићем, који је без сумње твој син, а коме сам ја кумовао при крштењу и надео му име Ђентиле. И молим те да ти она не буде мање драга стога што је готово три месеца дана провела у мојој кући; јер заклињем ти се богом, који је учинио да је у своје време заволим можда зато да бих је касније могао спасти смрти, да она није ни код својих родитеља ни код тебе живела часнијим животом него код моје матере у моме дому.

Затим се обрати жени и рече:

— Мадона, сада вас разрешавам од свих обећања што сте ми их дали, и као слободну враћам вас вашему мужу.

И он њу и дете предаде Николучу, врати се на своје место и седе.

Испуњен чежњом, Николуччо радосно прихвати своју жену и свога синчића, утолико радосније што тако што није могао очекивати, а затим витезу захвали како је најбоље знао и умео. Други пак гости, који су од ганутости плакали, веома похвалише месер-Ђентила, а похвали га и свако ко је за то чуо.

Уз необичну радост дочекана је жена у својој кући, а Болоњци су дуго времена у њу зачуђено гледали као у чељаде које је васкрсло из мртвих. Месер Ђентиле пак остао је стално пријатељ њеног мужа и њене и његове породице.

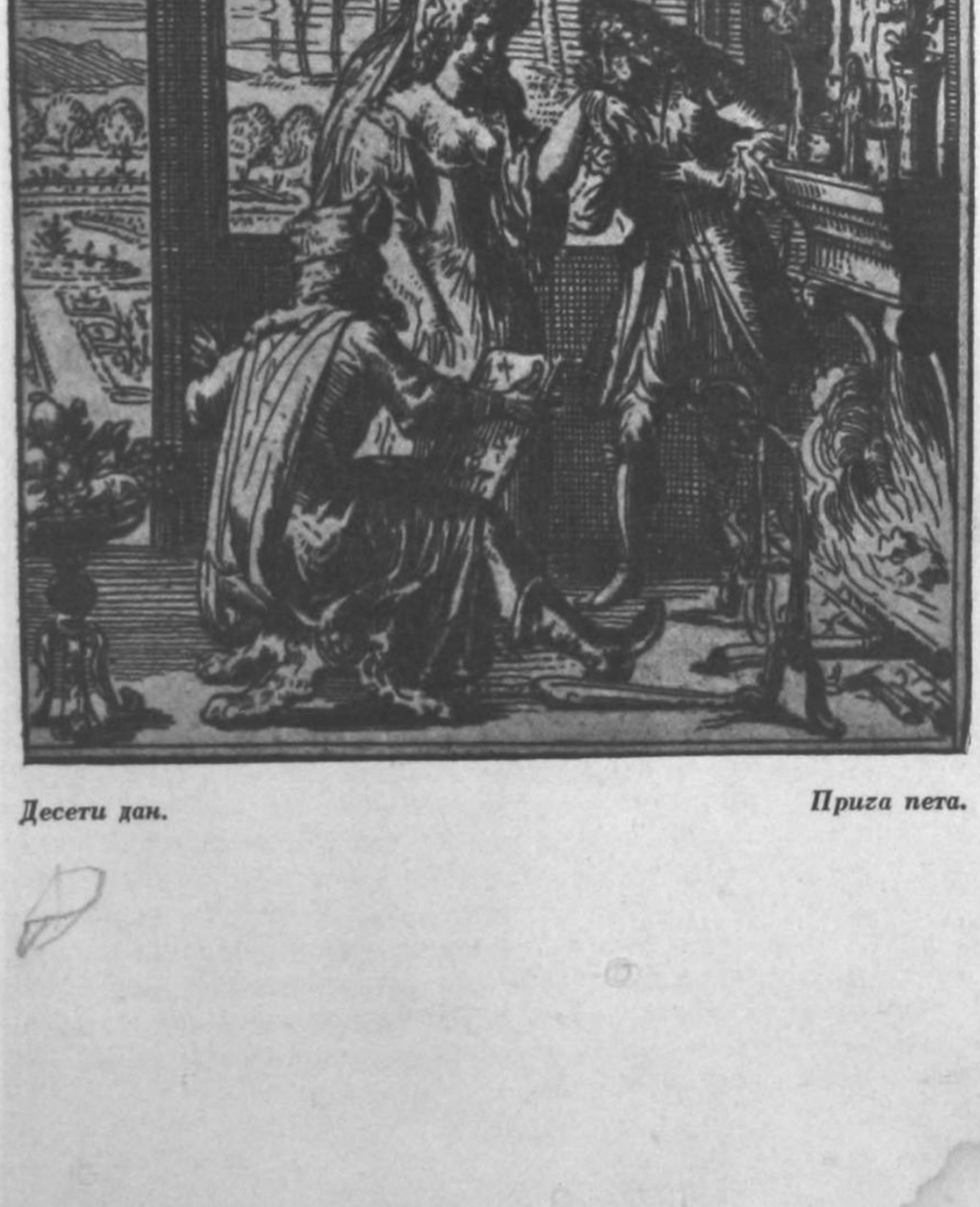
Шта ћете дакле рећи сада, љубазне даме? Мислите ли да се оно што је онај краљ једном човеку поклонио жезло и круну, или оно што је неки игуман неког злочинца измирио са папом, а да га то није стало ништа, или оно што је један старкеља свој врат ставио под нож свога пријатеља може упоредити с овим што је учинио месер Ђентиле? Тај млади и заљубљени човек, који је држао да има потпуно право на оно што су други безобзирно одбацили и што је он на своју срећу нашао, не само што је умерио своју љубав, него је, шта више, оно за чим је одавно жудео мирне душе вратио, када је то дошло у његове руке. Одиста, ништа од свега онога што је испричано досада не може се упоредити са том великодушношћу.

ПРИЧА ПЕТА.

Мадона Дианора тражи од месер-Анзалда у јануару врт који би био леп као у мају. Месер Анзалдо јој га даде помоћу једног мађионичара. Њен муж допусти јој да испуни жељу месер-Анзалда. Али, када је овај видео ту његову великодушност, он жену разреши од њеног обећања, а мађионичар не хтедне да прими никакву награду.

Када сви чланови дружине беху Ђентила својим похвалама уздигли у небо, краљ нареди Емилији да причање настави, и она срчано отпоче, као да је једва чекала на то:

— Нико, љубазне даме, не може са правом рећи да месер Ђентиле није поступио великодушно; али, ако би когод казао да је немогућно поступити још великодушније, можда не би било тешко доказати да је ипак могућно, и ја ћу то да вам испричам у овој својој причици:

Десети дан. *Прича пета.*

У Фриолиу, крају додуше хладном, али веселом и пријатном због својих дивних планина, многих река и бистрих извора, налази се град Удине, и у том граду живела је једна дама племићке крви, мадона Дианора по имену, жена једног богатог, отменог и љубазног човека, који се звао Ђилберто. И у ту жену заљуби се страсно, због њених изврсних одлика, један велики племић, неки Анзалдо Градензе, човек високог положаја и чувен по јунаштву и витешкој великодушности. Премда је он у својој жаркој љубави чинио све што је могао да и она заволи њега и често је обасипао поруками, сав његов труд остајао је узалудан. Па када њој већ беше дотужило то његово упорно навалиивање и када је видела да тај човек, и покрај њеног сталног одбијања, њу воли и даље и досађује јој, она одлучи да га се ослободи једним необичним и по њеном мишљењу неостварљивим захтевом, те тако једнога дана рече жени, коју је он к њој често упућивао:

— Добра жено, ти си ми много пута тврдила да месер Анзалдо мене воли нада све на свету и од њега си ми доносила најнеобичније поклоне; али, нека он њих задржи за себе, пошто ме њима не би никада могао покренути да га заволим и испуним његову жељу. Међутим, када бих могла бити уверена да он мене одиста воли тако као што ти кажеш, ја бих се сместа одлучила да му учиним по вољи. Према томе, ако би ми он оним што ћу затражити од њега дао доказа о својој љубави, ја сам готова да му се ставим на расположење.

Добра жена је упита:

— А шта би то било, мадона, што бисте желели да он учини?

Жена одговори:

— Желим ово: Хоћу да наредног јануара имам у близини нашега града врт пун зеленила, цвећа и лиснатог дрвећа као у месецу мају. Не створи ли то, нека никада више к мени не упућује тебе нити икога другога; јер ако ме буде узнемиравао и даље, отарасићу га се занавек на тај начин што ћу све то јавити своме мужу и својим рођацима, од којих сам ту ствар досада крила.

Премда се витезу, када је чуо шта његова дама предлаже и од њега изискује, учинило да је тако што веома тешко и готово немогућно постићи, и премда је знао да она

то тражи само зато да би га лишила сваке наде, он ипак покуша да штогод постигне. Трагајући по разним крајевима света, не би ли наишао на кога ко би му у томе могао помоћи или дати савета, намери се на једног човека који му обећа да ће за добру награду то извести помоћу мађија. Пошто се са њим погодио за доста велику суму новца, месер Анзалдо стаде радосно чекати одређени рок.

Када је дошло то време, те је настала велика хладноћа са снегом и ледом, мађионичар учини да првог јануара на једној ливади у близини града освану, по тврђењу очевидаца, најлепши врт на свету, пун траве, цвећа и свакојаких воћака. Видевши то, месер Анзалдо, сав срећан и пресрећан, набра најлепшег воћа и цвећа, посла својој дами и позва је да дође и види жељени врт, како би се уверила о његовој љубави, сетила свога заклетвом потврђеног обећања и као поштена жена испунила га. Кад је дама, која већ од других беше чула за тај необични врт, сагледала цвеће и воће, она се стаде кајати што је дала реч. Али, и покрај свога кајања, из радозналости отиде са другим женама да тај врт види; па када га је са највећим дивљењем разгледала, врати се кући веома потиштена, пошто се сећала на шта се обвезала. И та њена потиштеност била је толика да је није могла да прикрије, него јој се она изражавала на лицу, тако да њу запази њен муж, те је упита због чега је нерасположена. Дианора је из стида ћутала. Најзад му по невољи каза шта је посреди. Када је то чуо, Ђилберто се силно разгневи; али, пошто је мало поразмислио и видео добру намеру своје жене, он угуши свој гнев и рече јој:

— Дианора, разборитој и поштеној жени не пристоји се да прима такве поруке нити да се и са ким упушта у погађања која се односе на њену част. Речи, које кроз уво допиру у срце, имају већу моћ него што то многи мисле: ти си дакле учинила зло, прво стога што си њега уопште слушала, а затим што си се са њим погађала. Али, пошто је мени позната чистота твоје душе, ја ћу ти допустити, што други човек не би учинио, да извршиш оно што си обећала. На то ме покреће страх од мађионичара, преко кога би нам можда могао штогод да нахуди Анзалдо, ако би га ти преварила. Отиди дакле к њему и настани да се, ако икако могнеш, ослободиш тога обећања; међутим, ако ти то не би

пошло за руком, за овај пут дај му своје тело, али не и своју душу.

Због тих речи свога мужа, жена је горко плакала и изјављивала да не прихвата ту његову милост. Ђилберто је ипак захтевао да буде онако како он жели. И наредног јутра, чим је свануло, жена отиде у најобичнијој хаљини у кућу месер-Анзалда заједно са двојицом слугу и са својом собарицом. Када је Анзалдо чуо да је она дошла к њему, веома се зачуди, бржебоље устаде, дозва мађионичара и рече му:

— Рад сам да видиш какво ми је добро донела твоја вештина.

Затим пође њој у сусрет и, ни најмањим покретом тела или изразом лица не одајући своју жудњу, дочека је срдачно и поклони јој се са страхопоштовањем. И онда све троје њих уђоше у једну лепу собу, где је у камину буктела велика ватра, и ту јој он рече, пошто је по његовој жељи села:

— Мадона, ако дуга љубав што је гајим према вама заслужује какву награду, ја вас молим да будете тако добри да ми кажете прави разлог који вас је довео овамо у ово доба и са таквом пратњом.

Веома постиђена и са сузама у очима, жена одговори:

— Месере, нити ме је на ово место довела љубав наспрам вас нити обећање што вам га дадох, него мене је овамо послао мој муж, који је имао више обзира према вашој необузданој љубави него према својој и мојој части; и по његовој заповести, ја сам овога пута приправна да се одазовем вашој жељи.

Месер Анзалдо, који се упочетку веома зачудио, стаде да се чуди још већма, када је чуо те женине речи. Ганут Ђилбертовом великодушношћу, он отпоче свој љубавни жар преобраћати у милосрђе, те јој рече:

— Мадона, кад је тако како ви велите, не дао господ да нанесем лагу части човеку који је имао самилости према мојој љубави. Због тога ћу ја у вама, догод се бавите у мојој кући, гледати своју рођену сестру, и ви можете из ње отићи светла образа; али, само молим вас да своме супругу у моје име захвалите што већма на његовој племенитости и да мене отсада сматрате за свога брата и слугу.

Када је то чула, жена сва срећна и радосна рече:

— С обзиром на ваше држање према мени, ништа ме на свету не би могло навести да помислим да бисте ви били у стању поступити са мном другаче него што сте поступили; и ја ћу вам на томе бити стално захвална.

И пошто се са њим опростила, она се, испраћена са свима почастима, врати своме Ђилберту и исприча му све редом. Поводом тога разви се између њега и месер-Анзалда искрено и верно пријатељство.

Када је мађионичар, коме је месер Анзалдо хтео да даде обећану награду, видео необичну великодушност Ђилбертову према месер-Анзалду и месер-Анзалдову према жени, он рече:

— Пошто сам видео колико сте силно великодушни били вас двојица, Ђилберто у својој части а ви у својој љубави, не дао бог да и ја не будем исто тако великодушан у погледу своје награде; стога нека она, пошто се налази у добрим рукама, остане вама.

Постиђени витез стаде га нагонити да узме или целу награду или бар један њен део; али, сав труд му је био узалудан. Након три дана мађионичар уклони свој врт, опрости се са месер-Анзалдом и отпутова. Месер Анзалдо пак угаси у срцу своју похоту према мадони Дианори, тако да у њему остаде само часна наклоност.

ПРИЧА ШЕСТА.

Победоносни краљ Карло Старији, који се заљуби у једно младо девојче, постиди се своје глупе намере те гасно уда њу и њену сестру.

Када би когод хтео да потанко исприча разне разговоре, које су међу собом даме водиле о томе да ли је у малочас изнесеној причи о мадони Дианори већу великодушност показао Ђилберто или месер Анзалдо или мађионичар, тако што било би претерано дугачко. Међутим, пошто је неко време трпео то расправљање, краљ једним погледом заповеди Фијамети да му учини крај, и она одмах отпоче:

— Ја сам, драге даме, свакада била за то да се у дружинама као што је ова наша мора причати толико опширно да претерана краткоћа не би дала повода претре-

сању онога што је речено. Тако што више доликује младим школским научницима него нама, које смо једва дорасле за дугачку сукњу и преслицу. Видећи где се препирете о ономе што је испричано, ја ћу оставити настрану једну сумњиву ствар, коју сам хтела да вам изнесем, па ћу вам уместо ње да испричам једну другу, али не о каквом сићушном човеку, него о једном великом краљу, и показаћу вам како је он витешки поступио, нимало не окрњив своју част.

Свакако да је свака од вас већ више пута слушала причања о краљу Карлу Старијем или Првом, који је својим величанственим подухватом, а касније својом славном победом над краљем Манфредом истерао Гибелине из Фиренце и у њу повратио Гвелфе. Поводом тога догађаја, из тога града изиђе један витез, месер Нери дељи Уберти, са свом својом породицом и са целим својим благом, па затим, желећи да живи мирно и повучено, отиде у Кастело да Маре ди Стабиа. Ту купи имање, од града удаљено за лукомет, обрасло маслинама, орасима и кестеновима, којим воћкама обилује тај крај, на њему сагради лепу, удобну кућу, уз њу начини диван врт и у њему направи, пошто је имао довољно текуће воде, диван мали рибњак, који напуни многим рибама.

И докле је он, немајући другог посла, из дана у дан дотеривао и улепшавао тај врт, деси се да, пошто је владала јака летња жега, у Кастело да Маре дође краљ Карло, да се мало разоноди. Пошто је ту чуо за дивни месер-Нериев врт, он зажеле да га види; па када је дознао чији је, науми да према витезу, који је био на страни његових противника, буде што љубазнији, те му поручи да је рад да сутрадан увече у том његовом врту вечера са своја четири пратиоца.

Месер-Нериу веома се свиде та краљева порука, и он дивно припреми све и са својом породицом договори се о свему потребном; а затим сутрадан у своме лепом врту краља дочека што је боље знао и умео. Пошто је разгледао врт и целу кућу и месер-Нериу изразио своје допадање, краљ опра руке, седе за сто, који је био постављен украј рибњака, затим рече да гроф Гвидо ди Монфорте, један од његових пратилаца, седне са једне, а месер Нери са

друге стране од њега; другој пак тројици што беху дошли са њим нареди да заузму места која им одреди месер Нери.

Доношена јела беху укусна, вино је било изврсно и све је текло у најбољем реду, тако да краљ беше веома задовољан. И докле је он весело јео и уживао у тишини тога осамљеног места, у врт уђоше две девојчице, од којих је свака могла имати својих петнаест година, са плавим, наковрџаним, злату сличним власима, на којима је био лак венчић од зимзелена, и са тако умиљатим и дивним лицем да су пре изгледале анђели него што друго. На њима су биле тканине од танке, као снег беле ланене тканине, које су се својим горњим делом прилубљивале уз груди и плећа, докле се њихов доњи део спуштао до самих стопала и ту се ширио у облику шатора. Она што је корачала спреда носила је на рамену две рибарске мреже, које је придржавала левом руком, а у десној је имала дугу палицу; друга пак, која је ишла за њом, носила је на левом рамену тигањ, испод левог пазуха свежањ прућа, у једној руци троножац, а у другој крчаг с уљем и ужежену свећицу.

Гледајући их, краљ се чудио и радознало је чекао да види шта све то значи. Скромно и стидљиво ступише оне пред краља и поклонише му се, а затим се упутише месту са којега се улази у рибњак, чија им је вода допирала до груди. Одмах потом један месер-Нериев слуга наложи ватру, на троножац метну тигањ, нали га уљем и стаде чекати да му девојчице добацују рибе. Једна од њих растеривала их је из њихових познатих јој скровишта, а друга је држала приправне мреже, те су њих две тако за кратко време, на највеће уживање краља Карла, који је то пажљиво гледао, нахватале велику количину риба и добациле их слузи, који их је готово живе метао у тигањ. Затим оне отпочеше, по добивеном упутству, да лове лепше рибе и да их бацају на сто пред краља, грофа Гвида и свога оца. Рибе су по столу скакутале и праћакале се, и краљ, који је у томе уживао, стаде да их хвата и баца натраг девојчицама; и тако су се они неко кратко време шалили, све док слуга није испржио добивене рибе, које су затим по месер-Нериевој наредби изнесене пред краља као узгредно а не као главно јело.

Када су се довољно наловиле и виделе да су рибе испржене, девојке изиђоше из рибњака. Њихове танке, беле хаљине пријањале су уз њих толико да готово нимало не при-

криваху њихова дражесна тела; па пошто су затим узеле своје донесене ствари, оне стидљиво прођоше покрај краља и вратише се у кућу.

Краљ, гроф и они који су њих служили дуго су гледали те младе девојке, и сви они су се у себи дивили њиховој лепоти и чедности; али, оне се највише свиђаху краљу. Када су излазиле из воде, он је сваки део њиховог тела посматрао толико пажљиво да не би био осетио да га је когод у томе тренутку иглом боцкао. Мислећи све већма на њих и не знајући ко су ни чије су, он осети како се у његовом срцу буди жарка жудња да им се допадне, и по томе виде да ће се, ако не буде био на опрезу, заљубити у њих, мада није знао која му се од њих двеју више свиђа: толико су у свему биле сличне једна другој.

Пошто се мало подуже позабавио тим мислима, краљ се обрати месер-Нериу и упита га чије су те девојчице. Месер Нери му одговори:

— Милостиви господару, то су моје кћери, близнакиње, и једној је име лепа Ђиневра, а другој плава Изота.

Краљ се о њима изрази веома похвално и њему посаветова да их уда. Месер Нери му се извини да није у могућности да то учини. Пошто је ручак већ био на завршетку, обе девојке дођоше у дивним свиленим хаљинама са два велика сребрна тањира пуна разног воћа што га има у то доба и метнуше их пред краља. Затим се повукоше мало уназад и стадоше певати једну песму, која се отпочиње овим речима:

Камо си ме довео, Аморе,
Не може се испричати лако...

и то са таквом умиљатошћу да се краљу, који их је посматрао и слушао, чинило да су сви анђели са неба сишли да певају. Када су ту песму отпевале, спустише се на колена и са страхопоштовањем краља замолише за допуштење да могу отићи. Он им то допусти тешка срца, али весела лица. Пошто, дакле, вечера беше завршена, краљ и његови пратиоци појахаше коње, опростише се са месер-Нерием и разговарајући о свему и свачему вратише се у краљевски стан.

Краљ, који је прикривао своје осећање, није могао никако, поред свију важних државних послова, да заборави лепоту и драж лепе Ђиневре, због које је волео и њену њој сличну сестру, те се тако беше заплео у љубавну мрежу да готово није мислио ни на шта друго. Служећи се разним изговорима, одржавао је пријатељске везе са месер-Нерием и чешће га је походјао у његовом врту, да би могао видети Ђиневру. Али, када није могао да издржи више и када је, не знајући шта да чини, дошао на мисао да од оца отме не само једну него обе девојке, он грофу Гвиду откри и своју љубав и своју одлуку; а гроф, који је био разборит човек, рече му:

— Милостиви господару, ја се веома чудим томе што сте ми ви саопштили, утолико већма што боље него ико други познајем ваш живот од вашега детињства до данашњега дана. Па како ја за време ваших младих година, када је требало да љубав кудикамо лакше испружа своје шапе, нисам никада запазио такву страст, за мене је то ваше заљубљивање сада, када сте стигли на праг старости, нешто толико ново и необично да ми готово личи на право чудо. И када бих имао право да вам чиним прекоре, ја бих знао шта би требало да вам кажем. Јер имајте на уму да сте ви још непрестано под оружјем у недавно освојеној земљи, међу народом препуним лукавства и вероломства, да сте оптерећени великим бригама и важним пословима, да никада не можете сести ни одморити се, и да сте се, поврај свега тога, још одали варљивој љубави. Затим кажете, што је још горе, како сте наумили да обе кћери отмете од сиромаха витеза, који вас је у своме дому дочекао што је боље могао и који вам је, да би вам одао што већу почаст, њих показао готово наге, чиме је посведочио да у вас има големо поверење и да је уверен да сте ви краљ, а не грабљиви вук. Зар сте тако брзо сметнули с ума да су вам врата за улаз у ову краљевину отворила Манфредова насиља над женама? Какво би вероломство већма заслуживало вечиту казну него то да ви ономе ко вас са свима почастима прими у свој дом узмете његову част, његову наду и утеху? Шта би се рекло за вас када бисте тако што урадили? Можда мислите да бисте се довољно оправдали тиме што бисте рекли: »Учинио сам то стога што је он Гибелин.« Да ли би то била правда од стране једног краља да

тако поступа с онима који су, па ма шта они били, побегли под његову заштиту? Потсећам вас, краљу, да сте ви стекли велику славу што сте савладали Манфреда; али још кудикамо већа слава је савладати себе самога. Стога ја кажем вама, који треба да предњачите другима, да савладате себе и обуздате ту своју жудњу те да таквом лагом не укаљате све оно што сте стекли славно.

Те речи веома потресоше краљеву душу и њега растужише утолико већма што и сам увиде да су оне истините. Стога он рече уз дубок уздах:

— Одиста, грофе, и ја држим да искусан и вешт ратник може много лакше савладати и најјачег непријатеља неголи своју жудњу. Али, ма колико да је то тешко постићи и мада је за тако што потребна велика снага, ваше речи су мене толико потстрекле да ћу вас ја за који дан уверити да ћу, као год што побеђујем друге, моћи да победим и самога себе.

Након неколико дана врати се краљ у Напуљ, да тамо посвршава неке важне послове и да се постара да витеза награди за указане му почасти. И ма колико да му је тешко било да другоме даде оно за чим је највише чезнуо, он одлучи да ове девојке уда, али као своје а не као месер-Нериеве кћери. Па пошто их је, уз његов пристанак, снабдео богатим миразом, он лепу Ђиневру даде месер-Мафеу да Палици, а плаву Изоту месер-Гуљелму дала Мања, племенитим витезовима и баронима. Када је то учинио, са неизмерним болом у души отиде у Пуљу, где је са великом муком савлађивао своју жудњу, докле најзад није скрхао љубавне окове, тако да га никада више целог његовог века није обузимала таква страст.

Можда ће когод рећи да је за једног краља маленкост удати две девојке. Тако је. Али, ја велим да је то нешто крупно, веома крупно, када узмемо на ум да је један заљубљени краљ девојке које је волео удао не узабрав са дрвета своје љубави ни листак, ни цветак, ни плод. Ето, тако је поступио тај великодушни краљ: дивно је наградио племенитог витеза, добро удомио девојке које је волео и јуначки је савладао себе самога.

ПРИЧА СЕДМА.

Краљ Петар, који дозна да је у њега силно заљубљена болесна Лиза, дође к њој, утеши је и уда за једног младог племића, па је затим пољуби у чело и себе одреди за њеног витеза.

Пошто је Фијамета завршила своју причу, сви чланови дружине, осим једне даме која је била Гибелинка, веома похвалише мушку великодушност краља Карла, после чега краљ Пампинеји заповеди да настави, те она отпоче:

— Нема ваљда, уважене даме, човека који о добром краљу Карлу не би мислио онако како мислите и ви, па ма га из каквог му драго другог разлога не трпео; али, пошто је мени на ум пала једна ствар која није нимало мање похвална, а наиме та шта је један од његових противника учинио за једну младу девојку из Фиренце, ја ћу да вам је сада испричам:

У оно време када су Французи прогнани са Сицилије, у Палерму је живео један наш Фиорентинац, богат бакалин, неки Бернардо Пучини, и он је са својом женом имао јединицу кћер, девојку која већ беше стигла за удају. Краљ Петар, арагонски, који је тада загосподарио тим острвом, беше у Палерму са својим баронима приредио необичне свечаности. Па како је он по каталонском обичају у бојним играма учествовао и сам, њега са једног прозора угледа та Бернардова кћи, која се звала Лиза, у тренутку када је игралиштем трчао, и он се њој допаде толико да се у њега страсно заљуби.

Када су свечаности прошле те девојка остала у кући свога оца, она није мислила ни на шта друго доли на ту своју силну и узвишену љубав. Али, оно што је њу највише тиштало било је то што је знала да јој њен ниски сталеж не улева ни најмању наду на срећан завршетак. При свему томе, Лиза није одустајала од своје љубави према краљу нити се, страхујући да не доживи срамоту, усуђивала да је икоме повери. Краљ то није запажао, па, према томе, ни марио за њу, те тако је она подносила већи бол него што се може и да замисли.

Како се љубав у девојке развијала све више и више и како је њу обузимала све већа сета, њена снага клону толико да се она разболе и стаде из дана у дан чезнути као

Десети дан. *Прича седма.*

снег на сунцу. Гледајући је са тугом у срцу како вене, њени родитељи су је непрекидно тешили и притицали јој у помоћ лекарима и лековима. Али, све то било је узалудно, јер је она, очајавајући у својој љубави, била наумила да раскине са животом.

Пошто јој је отац испуњавао сваку жељу, она дође на мисао да, на какав пристојан начин, краља пре своје смрти обавести о својој љубави и намери, те га једнога дана замоли да јој доведе Минучиа д'Арецо, који је тада био чувен као изврстан певач и свирач, због чега беше веома омиљен и код краља. Како је Бернардо мислио да је Лиза рада да јој он штогод свира и пева, сместа га позва, те Минучио, који је био веома добар човек, дође одмах. Пошто ју је мало утешио љубазним речима, он јој на својој виоли отсвира две три мелодије, а потом отпева неколико песама. За девојчину љубав било је то ватра и слама, уместо да ју је утешило, што је он мислио да постигне. Затим девојка изјави да жели једино њему насамо казати неколико речи, те када су се удаљили сви други, рече му:

— Минучио, ја сам тебе изабрала за верног чувара једне своје тајне, јер сам уверена да је ти нећеш открити никоме другоме доли ономе кога ти ја назначим и да ћеш ми помоћи уколико будеш могао. Треба дакле да знаш, Минучио, да сам ја онога дана када су приређиване оне велике свечаности поводом ступања на престо нашега краља Петра њега угледала приликом бојних игара у тако пресудном часу да се у мојој души очас ужегао пламен љубави према њему и довео ме у ово стање у којем ме видиш. Знала сам да је та љубав према моме краљу нешто што мени нимало не пристоји; али, ипак је из свога срца нисам могла да одагнам или бар умањим. Па како ме она непрестано мучи, одлучила сам да изаберем оно што је лакше: да умрем, и то ћу да учиним. И одиста, ја бих са овога света отишла неутешена, ако он то не би раније дознао. А пошто тако што не бих могла да му саопштим боље ни по коме другом доли по теби, молим те да ме не одбијеш, него да ту моју жељу извршиш, како бих могла умрети мирно и ослободити се ових мука.

И пошто је то уз плач изговорила, она заћута. Дивећи се величини њенога духа и њеној смелој одлуци, он

се на њу срдачно сажали, и њему одмах у глави севну мисао како да јој помогне, те рече:

— Лизо, дајем ти своју часну реч да те нећу да обманем. Од тебе је то веома похвално што си себи поставила тако узвишену сврху као што је тај велики краљ, и ја ћу ти притећи у помоћ, којом ћу моћи, ако се будеш умирила, да ти пре него што протекну три дана донесем глас који ће ти бити веома драг; и да не бих дангубио, одмах се крећем на посао.

Лиза га још једном срдачно замоли, обећа му да ће бити мирна, па се затим са њим у божје име опрости.

Чим је од ње отишао, Минучио потражи и нађе једнога тадањег чувеног стихотворца, који се звао Мико из Сиене, и овај му на његову молбу сроči ову песму:

О, просини, љубави, дивним сјајем својим
И у души драгога хватај већма маха,
Патње моје пригај му, да пред смрћу стојим,
Бол ми душу раздире и пуна сам страха.

Склопљеним те рукама позивам и молим:
Појави се пред оним кога силно волим;
За њим само јединим жудим срцем врелим,
И реци му, љубави, само њега желим,
О његовој љубави уздишем и сневам,
Без почетка и краја страшћу сагоревам:
Патње су ми смртне, нису само реči —
Моју пропаст једини он може да спречи.
Страх ме већи узима и стид ми се буди,
Реци му да болови раздиру ми груди.

Чим наиђе, љубави, ти са првим дахом,
Не даде ми храбрости, испуни ме страхом,
Те не смедох жељама дивним маха дати,
Страх на сваком кораку упорно ме прати.
Тај страх смртни држи ме, а њему се свиђа,
Да ме тако несрећну, заплашену виђа.
Очајање све веће, оставља ме нада,
Смрт ме плаши, бојим се умрети још млада.
Немам снаге, смелости, просто да полудим
О, када би' могла рећ': кол'ко за њим жудим.

Али пошто, љубави, ти не мариш за мене,
Нећеш да ми испуниш срца жеље пламене,
Мој господар вид'о би патње срца врела,
Бол би с лица гитао и са бледа тела.

Добри боже, сети га на ме оног дана,
С витезима када га видех насмејана,
Сав у злату, с оклопом, са копљем и мачем
Од тог дана мислим на њ, уздишем и плачем,
Ни на кога не гледа моја љубав слепа,
Кад га таког угледам срце ми се цепа.

За те речи Минучио одмах удеси љупку, дирљиву мелодију, као што ју је изискивала њихова садржина. Трећега дана отиде он у двор, где краља затече на ручку. Овај му рече да му штогод отпева уз своју виолу, и он отпоче певати и свирати тако дивно да су сви што беху у дворници били усхићени, а краљ понајвише, и ћутећи песму и свирку слушали. А када је Минучио завршио, краљ га упита, откуда му та песма, коју он, како му се чини, није чуо никада.

— Милостиви господару, — одговори Минучио, — нема још ни два дана откако су она и мелодија за њу састављене.

Када га потом краљ упита за кога, он му одговори:

— То не смем казати никоме другоме доли вама.

Желећи да то чује, краљ га по ручку позва у своју собу, где му Минучио редом исприча све што је чуо. Краља то силно обрадова, он девојку веома похвали, рече да према тако изврсној девојци човек мора имати самилости, а затим њему нареди да к њој отиде, утеши је и каже јој да ће је походити још тога дана предвече.

Сав срећан и задовољан што ће девојци однети тако повољан глас, Минучио сместа са својом виолом отиде к њој и исприча јој шта је било, а затим јој уз пратњу виоле отпева ону песму. Девојка се томе обрадова толико да се на њој појавише јасни знаци опорављања. И докле у кући нико није знао ни наслућивао шта се збило, она је са силном чежњом очекивала час када ће угледати свога господара.

Краљ, племенит и добродушан човек, коме беше позната та девојка и њена лепота, осећао је према њој утолико већу самилост уколико је више премишљао о ономе што му је испричао Минучио. Предвече појаха он коња, па, тобож као да иде у шетњу, дође пред бакалинову кућу. Ту затражи да му се отвори његов дивни врт, уђе у њега и, пошто је сјахао, упита Бернарда шта је са његовом кћери и да ли ју је већ удао. Бернардо му одговори:

— Милостиви господару, још се није удала; али, била је а још и сада је болесна. Него, од три часа по подне стање њеног здравља се као за чудо знатно побољшало.

Краљ одмах схвати због чега је настушило то побољшање, те рече:

— Вере ми, велика би то штета била да са света оде онако дивно створење. Ми бисмо желели да се са њом видимо.

И одмах потом са своја два пратиоца и са Бернардом уђе у њену собу, приђе постељи у којој га је девојка, малко уздигнута, са чежњом чекала, узе је за руку и рече јој:

— Мадона, шта то значи? Млади сте, те би требало да тешите друге, а ви сте се подали болести. Ми вас молимо да се за нашу љубав од ње отмете и што пре оздравите.

Када је девојка осетила на себи руку онога кога је волела више него ишта на свету, њу обузе, премда је помало беше стид, права рајска милина, и она му одговори:

— Господару, тиме што сам хтела да на своја слабачка плећа натоварим претешко бреме навукла сам на себе болест, које ћу се, захваљујући вама, ослободити ускоро.

Једини краљ разумеде те загонетне девојчине речи, и он поче да је стога поштује још већма и да у себи проклиње судбину што ју је учинила кћерју човека из ниског сталежа. Пошто се код ње задржао још неколико тренутака, опрости се са њом и отиде.

Та краљева милост хваљена је веома много, а бакалин и његова кћи беху у очима света доживели голему почаст. Девојка је била сва срећна и задовољна, срећнија и задовољнија него што је због свога драгана икада било које женско створење. Ободрена надом, она за неколико дана оздрави и постаде лепшом него што је била раније.

Када је оздравила, краљ једнога дана, пошто се са краљицом договорио о томе какву награду заслужује њена љубав, са многим својим баронима одјезди бакалиновој кући, уђе у врт и позва бакалина и његову кћер. За то време стигоше краљица и многе даме и са највећом љубазношћу девојку примише у своју средину. Након кратког времена краљ и краљица дозваше њу преда се, и краљ јој рече:

— Честита девојко, силном љубави што сте је гајили према нама заслужили сте нашу велику награду, и ми смо

ради да вас она учини задовољном. Та награда је у овоме: пошто сте стигли за удају, наша је жеља да се удате за онога човека кога вам ми дамо, а уз то имамо намеру да стално будемо ваш витез и да од вас за толику вашу љубав не изискујемо ништа друго доли један једини пољубац.

Девојка, чије цело лице беше поруменело од стида, усвоји краљеву жељу и тихим гласом одговори:

— Господару мој, ја сам тврдо уверена да би мене, када би се знало да сам се заљубила у вас, цео свет сматрао за луду и можда мислио да сам заборавила ко сам и да се нисам осврtала на свој и ваш положај; али, господ, који једини види шта се збива у срцима смртних људи, зна да сам ја онда када сте ми се свидели била свесна да сте ви краљ и да сам ја кћи бакалина Бернарда и да мени никако не доликује да жар свога срца приносим тако високом месту. Међутим, као што је вама познато боље него мени, нико се никада не заљубљује према неком потребном избору него према својој склоности и жељи. Томе закону се често опирала моја слабачка снага; али, пошто је то било узалудно, ја сам вас заволела, волим вас и волећу вас увек. И откако ме је обузела та љубав према вама, одлучила сам да ваша воља буде моја воља. Према томе, не само што ћу од свег срца поћи за човека кога ми ви изволите дати, него ћу, ако ми рекнете да скочим у ватру, са највећим задовољством то учинити, само да бих вама угодила. Пошто и сами знате колико то мени мало приличи да мој витез будете ви, краљ, о томе нећу ни да говорим. А онај пољубац, који изискујете од моје љубави, не можете добити без допуштења мадам краљице. Међутим, на тој милости што сте ми је указали ви и мадам краљица нека вас уместо мене награди господ бог, јер ја то нисам у стању да учиним.

И пошто је то изговорила, ућута. Краљици се веома допаде тај њен одговор, и њој се учини да је то одиста паметна девојка, као што јој је краљ рекао.

Онда краљ дозва девојчине родитеље, па када од њих чу да су задовољни оним што жели да учини, он зовну једног младића, Пердикона по имену, који је био племић, али пуки сиромашак, даде му два прстена и уз његов пристанак вери га са Лизом. Затим краљ њима двома, поред многих драгоцености, којима их беху обдарили он и кра-

лица, даде још Чефалин и Калатабелоту, два дивна и плодна имања, и Пердикону рече:

— То ти поклањамо као женин мираз; а шта ћемо још за тебе да учинимо, видећеш касније.

Потом се обрати Лизи и рече:

— А сада ћемо да узаберемо плод што га треба да добијемо од ваше љубави.

И он обема рукама обухвати њену главу и пољуби је у чело.

Пердиконе, Лизини родитељи и Лиза, који беху срећни и пресрећни, приредише велику свечаност и дивну свадбу. И краљ одржа, као што тврде многи, обећање што га је дао младој жени: целога свога века називао је себе њеним витезом и на све витешке игре ишао је опасан појасом који му је послала она.

Радећи тако, владалац задобија срца својих поданика, покреће друге да чине добра дела и стиче вечиту славу. Али, за тако што мало ко или готово нико не затеже лук свога ума, и владаоци су махом постали сурови тирани.

ПРИЧА ОСМА.

Софронија, која мисли да је Гизипова жена, жена је Тита Квинција Фулва, те са њим оде у Рим. Тамо дође и Гизип као пуки сиромашак, па мислећи да га Тит презире, изјави, надајући се да ће бити погубљен, да је убио неког човека. Тит га позна и спасе тиме што за себе призна да је убица. Када то види прави кривац, ода се сам. Стога Октавијан сву тројицу њих пусти на слободу, а Тит даде Гизипу за жену своју сестру и са њиме подели своју имовину.

Пошто је Памшинеја завршила причање и пошто су сви, а највећма Гибелинка, похвалили краља Петра, по краљевој заповести отпоче Филомена:

— Има ли кога, племените даме, коме није познато да краљеви могу, када хоће, да учине свако добро дело, те да се према томе од њих очекује да буду великодушни? Ко дакле чини, као човек који може много, оно што му спада у дужност, чини добро; али, због тога ми не треба да се њему дивимо нити да га обасипамо похвалама онако како би то заслуживао онај ко учини оно што се, зато што је мање моћан, не може изискивати од њега. Према томе, по-

што ви дела краљева толико узносите и сматрате их лепима, ја нимало не сумњам да би се вама кудикамо више допадала и већу похвалу од вас добила она што их изврши когод између нас, па ма била равна краљевским или и већа; стога сам ја наумила да вам испричам какву су дивну и величанствену племенитост показали један према другом два пријатеља из грађанског сталежа.

Дакле, у оно време када ћесар Октавијан још не беше назван Аугустом, него је римском царевином управљао преко владе која се звала триумвират, у Риму је живео један племић којему је било име Публије Квинцио Фулво. Он је имао јединца сина, који се звао Тито Квинцио Фулво. Па како је то био бистар, оштроуман младић, отац га пошаље у Атину да учи филозофију и препоручи га што је боље могао једном племићу, који се звао Кремет и који је био његов давнашњи пријатељ. Овај га прими у своју кућу, у друштво свога сина Гизипа, и обојици им за учитеља узе једног филозофа, по имену Аристипа.

Пошто су се стално дружили, између та два младића развио се пријатељство, које је трајало до краја њиховог живота. Спокојнима и задовољнима осећали су се они само онда када су један уз другога. Науке беху отпочели заједно, па како су обојица били обдарени најлепшим умним способностима, подједнаким кораком су се пели пут славног врхунца филозофије. Таквим животом живели су они три године дана на највећу радост старога Кремета, који их је обојицу сматрао за своје синове.

Када се навршила трећа година, оца Кремета, који је већ био стар човек, снађе оно што мора да снађе свакога: он се с овога света пресели на други. Младиће због тога обузе толика жалост да Кремetови рођаци и пријатељи нису знали кога би од њих двојице требало тешити више у тој њиховој несрећи.

Након неколико месеци дођоше ка Гизипу његови рођаци и пријатељи и заједно са Титом навалише на њега да се ожени; и они потражише и нађоше му дивну младу девојку племићког порекла, која је била атинска грађанка и којој беше око петнаест година.

И докле се приближио дан свадбе, Гизип једнога дана замоли Тита да са њим пође да је види, јер је он још не

беше видео. Када су дошли к њој и када је она села између њих двојице, Тито је стаде пажљиво посматрати; па како му се све на њој силно допадало, у његовом срцу разбукта се такав љубавни плам какав се никада ни код једног заљубљеног човека није разбуктао према женском створењу. Они код ње остадоше неко кратко време, а затим се са њом опростише и вратише кући.

Тамо се Тит затвори сам у своју собу и стаде мислити на милу му девојку, и што год је више мислио, разбуктавао се све већма. Запажајући то, сам је за себе уз уздахе говорио: »Ах, бедан ли је твој живот, Тите! Камо си и ка коме посегао са својим срцем и са својом надом? Зар ти не помишљаш на то да ти ту девојку мораш, како због доброте што су ти је указали Кремет и цела његова родбина, тако и због срдачног пријатељства између тебе и Гизипа, чија је она вереница, сматрати као своју рођену сестру? Зашто дакле да њу волиш? Камо те то води варљива љубав? Камо ласкава нада? Отвори своје духовне очи и познај себе самога, јадниче! Дај маха своме разуму, обуздај своју жудњу, ублажи своју болесну чежњу и своје мисли упути другим правцем. Угуши своју страст упочетку и савладај себе самога докле је још време! Оно што си наумио не сме да буде и није поштено. И када би био уверен да ћеш своју намеру да постигнеш, ти треба да се таког чега клониш из обзира према правом пријатељству. Шта дакле да радиш, Тите? Ако си рад да останеш поштен човек, ти ћеш се оканути те неумесне љубави.«

Али, када се потом и опет сети Софроније, он одбаци све што је дотле мислио и говорио, па затим стаде мудровати овако: »Закони љубави су моћнији од свију других: они кидају не само пријатељство него и божанске везе. Колико је већ пута бивало да отац обљуби своју кћер? брат сестру? маћеха пасторка? А тако што је кудикамо гнусније него када који човек заведе жену свога пријатеља, што се дешавало хиљадама пута. Осим тога, ја сам млад, а младост подлежи законима љубави. Дакле, оно што се свиђа Амору мора се свиђати и мени. Часност је врлина зрелијих људи; ја морам чинити само оно што Амор жели да чини. Лепота те девојке заслужује да је свако воли. Па ако је волим ја који сам млад човек, ко ми може са правом замерити на томе? Не волим ја њу због тога што је она Ги-

зишова; не, него волим је као што бих је волео па ма чија да је. Кривица је ту до судбине, која ју је дала моме пријатељу Гизипу уместо коме другом. Па пошто она већ мора бити вољена (а мора стога што то заслужује својом лепотом), Гизип би морао, када то дозна, бити задовољан што је волим ја а не когод други.«

И са тога размишљања пређе он, као да тера шегу са самим собом, на противно, с овога на друго, а са другог на треће, и у тој душевној борби проведе не само тај дан и ту ноћ, него још много дана и ноћи, тако да га најзад његова слабост, пошто више није могао јести ни спавати, обори у постељу. Гизип, који га је више дана гледао удубљена у мисли а сада га видео болесна, веома се растужи због тога. Не одмичући се никуда од њега, он настаде из све снаге и свима средствима да га утеши и дигне. Често га је молио да му каже узрок своје сете и болести, и Тит му је свакада одговарао околишећи; али, када је најзад видео да му мора казати истину, он му рече уз плач и уздахе:

— Гизипе, да се боговима свидело, ја бих био кудикамо радије умро неголи и даље живео са мишљу да је судбина мене ставила на ватру да би огледала моју часност, а да ја, на своју срамоту, тај оглед нисам издржао. Стога сада чекам заслужену награду, то јест смрт, која ће ми бити милија него живот са сећањем на моје неваљалство што ћу да ти га откријем, пошто од тебе нећу и не смем ништа да затајим.

И почев испочетка, откри му узрок својих мисли, њихову борбу и која је од њих најзад победила, а затим рече да умире од љубави према Софронији, те да је, знајући колико је то непоштено од њега, за своју казну изабрао смрт, са којом ће се све убрзо завршити.

Када је Гизип то чуо и видео његове сузе, он неколико тренутака поћута не знајући шта да му рекне, пошто је и сам био, мада умереније, освојен девојчиним дражима; али, након неколико тренутака дође на мисао да му пријатељев живот мора бити пречи од Софроније, те тако, његовим сузама покренут на сузе, плачући одговори:

— Тите, да теби није потребна утеха, ја бих ти се потужио да си наше пријатељство укаљао тиме што си од мене

толико дуго крио ту своју силну страст; и премда си ти њу сматрао као нешто што је непоштено, ипак се од пријатеља не смеју тајити непоштене као ни поштене ствари; јер као год што пријатељ са пријатељем ужива у ономе што је поштено, исто тако он се труди да из пријатељева срца ишчупа све што је непоштено. Али, да сада оставим то, па да пређем на оно што је за тебе по моме мишљењу потребније. Томе што толико силно волиш Софронију не чудим се ја нимало, него чудио бих се када не би било тако: та позната је мени њена лепота и племенитост твоје душе, која је утолико више приступна страсти уколико је савршеније оно што се њој допада. И ма колико да си у праву да волиш Софронију, ти немаш право да се, премда то не кажеш, тужиш на судбину што ју је дала мени, мислећи да би твоја љубав била поштенија када би се та девојка удавала за кога другог човека, а не за мене. Али, ако си паметан, као што си био увек, реци ми коме ју је другом судбина могла дати па да јој будеш захвалнији него да ју је дала мени. А да ју је добио ко му драго други, он би њу задржао за себе а не за тебе, докле се код мене не мораш бојати тога, ако сматраш да сам ти онакав пријатељ какав сам ти уистини. Та ја се не сећам да сам икада, откако смо пријатељи, имао ишта што није исто онолико било твоје колико и моје. Када би било толико касно да се ствар не може изменити више, ја бих се и тада придржавао тога свог начела. Али, пошто то није још свршено и пошто могу учинити да Софронија буде само твоја, ја ћу то и да учиним, јер не знам какво би то било моје пријатељство према теби када у једној ствари која се на частан начин може да сврши не бих твоју вољу прихватио као своју. Оно, истина је да је Софронија моја вереница, да сам ја њу срдачно волео и наше венчање са највећом радошћу очекивао; али, пошто ти за њом чезнеш са већим жаром, буди уверен да она у моју собу неће ући као моја него као твоја жена. Према томе, окани се туговања, поврати своје изгубљено здравље, мир и веселост своје душе, па од овога часа радосно чекај награду за своју много достојнију љубав него што је моја.

Када је Тит чуо те Гизипове речи, он поред задовољства, којим га је испуњавала дивна нада, осети силан стид, пошто је видео да је од његове стране било недостојно да

се користи Гизиповом великодушношћу. Стога он, непрестано плачући, са муком одговори:

— Гизипе, твоје великодушно, искрено пријатељство јасно ме упућује шта да учиним. Не дао ми господ да ја ону коју је он теби подарио примим као своју. Да је он видео да је она за мене, немој мислити да би је дао теби. Према томе, уживај у своме избору и у божјем дару, а мене остави сузама на које ме је бог осудио као човека који није достојан таквог блага; или ћу ја те сузе савладати, или ће оне да савладају мене, те ћу тако бити ослобођен ових мука.

Гизип му на то рече:

— Тите, ако мени наше пријатељство може дати право да те нагнам да се покориш мојој вољи, и ако ја тебе могу нагнати да јој се покориш, ја ћу то своје право у овој прилици да применим; па ако се ти мојој молби не одазовеш драговољно, ја ћу те на то нагнати силом, коју човек може да употреби ради добра и среће свог пријатеља, те ћу тако постићи да Софронија буде твоја. Ја знам шта је све кадра учинити моћ љубави, а знам и то да је она заљубљена створења не једном него много пута доводила до бедне смрти. И ја видим да си се ти њој приближио толико да се више не би могао вратити нити савладати сузе, него би корачајући својом стазом савладан подлегао, те бих свакако и сам ја ускоро пошао за тобом. Када те дакле не бих волео ни због чега другог, твој живот био би ми мио и драг због мога живота. Софронија ће дакле бити твоја, јер ти не би лако нашао другу, која би ти се свидела као она. Међутим, ја ћу своју љубав лако пренети на другу коју, те ћу задовољити и тебе и себе. Можда ја у томе не бих био тако дарежљив када би жене биле исто онако ретке и исто се онако тешко налазиле као и пријатељи. Па пошто могу веома лако наћи жену, али не и пријатеља, ја више волим да њу (нећу да кажем изгубим, пошто је не бих изгубио кад је дадем теби) заменим којом другом него да изгубим тебе. Према томе, ако могу штогод на тебе утицати моје молбе, молим те да се отргнеш од те сете и да тако утешиш и себе и мене, па да се затим спремиш да узмеш девојку за којом толико чезнеш у својој жаркој љубави.

Мада је Тита било стид да пристане да Софронија буде његова жена, те се томе још непрестано противио, он се

најзад, пошто га је са једне стране вукла љубав а са друге потстрекивао Гизип, мало охрабри и рече:

— Видиш, Гизипе, ја не знам да ли бих могао рећи да ћу испунити своју или твоју вољу, када бих учинио то за што ме молиш и што ми приказујеш као своју жељу. Како је твоја великодушност толика да надмаша мој стид, ја ћу да ти се покорим. Али, буди уверен да то чиним као човек који је свестан да од тебе прима не само милу му жену него уз њу и свој живот. Молим богове да ми даду прилике да ти ради твога добра могнем показати колико сам срећан због тога што си ми учинио, имајући према мени више самилости него што сам је сам имао наспрам себе.

Гизип му на то рече:

— Тите, да бисмо у тој ствари могли постићи успех, требало би да ударимо овим путем: Као што ти је познато, Софронија је након дугих преговарања између моје и њене родбине постала моја вереница. И када бих сада ја отишао и рекао да је нећу да узмем за жену, то би изазвало велику саблазан и узбунило и моју и њену родбину. На све то не бих се ја ни осврнуо, када бих видео да ће она после тога бити твоја; али, бојим се да би је њезини, када бих је на тај начин оставио, сместа дали другоме, који свакако не би био ти, те би ти тако изгубио оно што ја нисам добио. Због тога мислим да би најбоље било да ја наставим оно што сам започео, те да њу доведем својој кући и са њоме се венчам, па да ти онда са њом, као што бисмо то већ умели удесити, увече легнеш у кревет као са својом женом. Касније бисмо ми ту ствар у погодном часу и повољној прилици изнели на јавност, па ако би њој и њенима било право, добро, а ако не би, морали би се помирити са судбином, пошто се тако што не може више да измени.

Тит прихвати тај предлог. И када је он дошао к себи и потпуно оздравио, Гизип доведе Софронију као своју жену у свој дом. По завршеној свечаности, жене младицу оставише у постељи њеног мужа и отидоше. Титова соба сучељавала се са Гизиповом и из једне могло се улазити у другу. Пошто је угасио светлост у својој соби, Гизип тихим кораком дође ка Титу и рече му да отиде да спава са милом му женом. Када Тит то виде, застиде се и покаја, те не хтеде да пође. Али, Гизип, који је свим срцем а не само речима био приправан да угове своме пријатељу, после ње-

говог подужег опирања нагна га да отиде у њену собу. И чим је пришао постељи, Тит девојку узе у загрљај и тихим гласом упита је, као у шали, да ли хоће да му буде жена. Мислећи да је то Гизип, она му одговори да хоће. Онда јој он на прст натаче скупоцен прстен и рече:

— И ја хоћу да будем твој муж.

Затим он изврши брачну дужност; и дуго времена њих двоје уживали су у љубавним сластима, тако да ни они нити ко други не запазише да са њом лежи неко други а не Гизип.

И докле је тако текао брачни живот између Софроније и Тита, његов отац пресели се са овог света на други. Поводом тога доби Тит од својих писмо у којему му је поручивано да се врати у Рим да посвршава своје послове, те он одлучи да тамо отиде заједно са Софронијом. Међутим, то се није могло учинити докле се њој не каже како стоји ствар. Онда је њих двојица једнога дана дозову у собу и потанко јој испричају шта је све било, и Тит јој то доказа наводећи многе појединости из брачних им односа. Пошто је и једнога и другога прекорно погледала, млада жена стаде горко плакати и јадиковати што ју је Гизип преварио. И пре него што је у Гизиповом дому о томе проговорила и једну једину реч, отиде очевој кући и ту њему и матери исприча какву јој је подвалу учинио Гизип и рече им да је она Титова а не, као што су они мислили, Гизипова жена.

За Софронијиног оца био је то веома тежак удар. Он се поводом тога много јадао заједно са својом и Гизиповом родбином, те тако је долазило до жестоких препирака и велике свађе. Гизипа беху презрели и његови и Софронијини укућани, и сви они говорили су да заслужује не само укор него и оштру казну; али, он је тврдио да је учинио поштену ствар и да би требало да му Софронијини родитељи буду захвални што ју је удао за човека бољег од себе.

Тит је све то дознао и сносио са великим јадом. Знајући да Грци имају обичај да много вичу и прете догод се не намере на човека који им подвикне, тако да одмах постану скромни и веома понизни, он науми да њихова трабуњања више не слуша него да им жестоко одговори. Пошто је имао римско срце а атинску памет, вешто подеси да се у једном храму састане Гизипова и Софронијина род-

бина, тамо дође и сам заједно са Гизипом, па затим стаде да томе скупу говори:

— Многи који се баве филозофијом мисле да се све оно што раде смртни људи збива по одредбама и одлукама бесмртних богова, и понеки из тога изводе да се по нужности догађа оно што се чини или шта ће се чинити, други пак ту нужност ограничавају само на оно што је већ учињено. Ако то схватање размотримо мало боље, јасно ћемо видети да кудити нешто што се не може преиначити значи једино хтети се показати мудријим од богова, за које ипак морамо да верујемо да вечитим разумом и не грешећи располажу и управљају нама и нашим стварима. Према томе, веома лако можете видети колико је то глупа обест замерати њиховим делима и какву казну заслужују они који себи допуштају да их заведе таква дрскост. По моме мишљењу, такви сте ви сви изреда, ако је истина да сте, као што чујем, приговорили и још приговарате што је Софронија постала моја жена, иако сте је дали Гизипу: не помишљате на то да је ab aeterno одлучено да она не буде Гизипова него моја, као што се то сада види по последицама. Међутим, како је расправљање о промислу и намерама богова многима тешко разумљиво, ја ћу се, претпостављајући да се они не мешају у наше послове, ограничити на одлуке смртних људи. Говорећи о њима, мораћу учинити две ствари, које су у противности са мојом природом: једна је да сам себе мало похвалим, а друга да друге малко покудим и унизим. То ћу пак учинити стога што то изискује сам предмет, али се ни у једној ни у другој нећу удаљити од истине. Ваше оптужбе, изазване више гневом неголи разлозима, наперене су заједно са непрекидним роптањем или, боље рећи, сталном виком противу мога пријатеља Гизипа, кога ви корите, осуђујете и клеветате стога што је својом одлуком мени за жену дао ону коју сте ви својом дали њему, а ја напротив држим да он тиме заслужује највећу похвалу, и то из ових разлога: прво што је учинио оно што је требало да као пријатељ учини, и друго што је урадио паметније него што сте урадили ви. Немам намере да вам сада објашњавам шта све свети закон пријатељства изискује да пријатељ учини пријатељу, него само хоћу да вас потсетим на то да везе пријатељства кудикамо људе јаче везују него везе крвне или сродничке: та пријатељи су

нам они које изаберемо, а рођаци они што нам их даде судбина. Према томе, нико не треба да се чуди што је Гизип као мој пријатељ више волео мој живот него вашу благонаклоност. Него, прећи ћемо на други разлог, којим ћу вам доказати да је он био паметнији од вас, пошто ви, како ми се чини, немате ни појма о промислу богова нити знате шта све може да учини пријатељство. Ваша одлука дала је Софронију Гизипу, младићу и филозофу, његова пак одлука дала је њу такође младићу и филозофу; ваша одлука дала ју је Атињанину, а Гизипова Римљанину; ваша племенитом, а Гизипова још племенитијем младићу; ваша богатом, а Гизипова једном од најбогатијих младића; ваша младићу који не само што њу није волео, него ју је једва познавао, а Гизипова младићу који је воли више него своју срећу и свој живот. А да је то што наведох истинито и да је боље него оно што сте ви учинили, размотрићемо у појединостима. Да сам ја млад и филозоф као и Гизип, то може без многог разлагања да докаже моје лице и моје учење. Једних смо година и једнаким кораком смо напредовали у наукама. Додуше, он је Атињанин, а ја сам Римљанин. Али, ако хоћемо да говоримо о слави тих градова, рећи ћу вам да сам ја из слободног града, а он из града који плаћа данак; да сам ја из града који господари целим светом, а он из града који је потчињен моме граду; да сам ја из града који је на врхунцу своје моћи, власти и науке, а он из града који може да се поноси једино својим наукама. Осим тога, иако ви мене овде видите као скромног ученика, знајте да ја своје порекло не водим из најнижег слоја римске светине: моје куће и јавна места града Рима пуни су старих слика мојих предака, а римски анали забележили су многе триумфе што су их Квинцији донели на римски Капитол. Слава нашега имена није увела због старости, него још и данданас цвета дивније него што је цветала икада. О своме богатству стид ме је и да вам говорим, јер имам на уму да је часно сиромаштво старо и опште наслеђе римских грађана. Иако прост народ сиромаштво одбацује а благо прихвата, могу вам рећи да ја за њим не жудим попут тврдице, али да га као љубимац среће имам у изобиљу. И ја добро знам да је ваша жеља била и морала бити да се сродите са Гизипом, пошто је он ваш сугрђанин; али, не могу да видим због чега вам не

бих и ја био исто тако драг у Риму, када знате да бисте тамо у мени имали одличног пријатеља, ревносног и моћног заступника у својим јавним и приватним пословима. Ко би дакле, расуђујући паметно и непристрасно, пре одобрио вашу него Гизипову одлуку? Нико живи. Према томе, добро је што се Софронија удала за Тита Квинција Фулва, племића, старог и богатог римског грађанина и Гизиповог пријатеља: ко се дакле на то жали или тужи, не чини оно што је потребно нити пак зна шта чини. Биће их можда који ће рећи да не жале што је Софронија постала Титова жена, него да им је криво што се за њега удала тајанствено, кришом, тако да за то нису знали ни њени пријатељи ни њена родбина. Међутим, то није никакво чудо, нити што-год ново. Да не говоримо о онима које су се удале противу воље својих родитеља, о онима које су побегле са својим љубавницима те дакле биле милоснице пре него што су постале венчане жене, нити о онима за чију се удају дознало по њиховој трудноћи или по њиховом порођају, због чега је из невоље морало доћи до брака. Ништа од свега тога није било код Софроније, него Гизип је њу у потпуном реду и са највећом часношћу дао Титу. Други ће опет рећи да ју је удао онај чија дужност није била да је удаје. То су само глупа торокања беспослених и неразборитих жена. Та познато је да се судбина служи разним путевима и средствима, да би ствари довела до одређене им сврхе. Шта бих ја могао имати противу тога што би какав мој посао свршио обућар а не филозоф, ако би само крај био добар? Једино бих, када обућар не би био довољно разборит човек, морао пазити да он то више не чини, а да му захвалим на ономе што је већ учињено. Пошто је Гизип Софронију удао добро, излишно је и глупо жалити се на њега и на начин на који је то извршио. Ако немате поуздања у његову памет, не дајте му могућности да уда још коју другу, а за ову удају захвалите му. Осим тога знајте да нисам намерно и са лукавством ишао за тим да узимајући Софронију нанесем лагу вашој части и чистоти ваше крви. Додуше, за своју жену узео сам је кришом, али не зато да бих је попут разбојника лишио њеног девиштва, нити пак зато да је, као ваш непријатељ који није рад да се са вама сроди, добијем на нечастан начин, него она је мене разбуктала својим дражима и врлинама. Знао

сам да ми је ви, да сам је потражио на начин какав бисте желели, не бисте дали, јер бисте се из превелике љубави према њој бојали да ћу је одвести у Рим. Дакле, послужио сам се лукавством, које сада вама може бити познато, и покренуо Гизипа да у моје име пристане на оно на што није био вољан пристати. И онда у њен загрљај нисам пошао као љубавник, него као муж; јер, као што и сама она може потврдити, ја сам јој се приближио тек пошто сам се са њоме венчао уобичајеним речима и прстеном и пошто сам је упитао да ли хоће да буде моја жена, на што ми је она одговорила да хоће. Ако мисли да је преварена, крива је сама, јер ме није питала ко сам. Дакле, тај велики злочин, тај велики преступ, тај велики грех што смо га учинили нас двојица, Гизип као мој пријатељ и ја као заљубљен човек, састоји се у томе што је Софронија кришом постала жена Тита Квинција, и због тога ви Гизипа ружите, гоните и претите му. А шта ли бисте ви чинили да ју је он, нешто, дао каквом простаку, робу или ниткову? Каквим бисте се оковима, каквом тамницом, каквом казном могли да задовољите? Али, оставимо сада то настрану, пошто је наступило оно што још нисам очекивао, то јест умро ми је отац, те морам да се вратим у Рим. Ето, због тога сам вам, зато што хоћу тамо да отидем заједно са Софронијом, открио оно што бих можда још од вас тајио. Ако сте паметни, ви ћете то прихватити радосно, јер да сам хтео да вас преварим или нанесем вам срамоту, могао сам да је оставим обешчашћену. Али, не дао бог да се такво неваљалство икада зачне у срцу једног Римљанина. Дакле она, Софронија, моја је на основи воље богова, снаге људских закона, разборитости мога Гизипа и жара моје силне љубави. А ви осуђујући то, стога што мислите да сте паметнији од богова и од других људи, глупо мени наносите највећи јад на два начина. Први је тај што хоћете да задржите Софронију, на коју немате никаквих других права доли оних која се мени свиђају, а други тај што се као према непријатељу понашате према Гизипу, коме уствари дугујете захвалност. Нећу сада да вам доказујем колико је глупо то што чините, него ћу вас пријатељски посаветовати да се оканете свога презрења и гнева и да ми вратите Софронију, како бих као ваш пријатељ и рођак могао отићи од вас и остати ваш; јер било вам право или не, мо-

жете бити уверени да ћу ја, ако то не учините, повести собом Гизипа и, када будем био у Риму, њу добити и противу ваше воље, а после тога даћу вам прилике да на себи искусите шта може да учини гнев римскога срца.

Када је то изговорио, Тит устаде гневна лица, узе Гизипа за руку и из храма изиђе пркосна и препуна претње држања, којим је показивао колико мало мари за оне што беху тамо.

Ти што су остали у храму сложно дођоше до закључка, једним делом задобивени Титовим разлозима о сродству и пријатељству, а другим делом заплашени његовим последњим речима, да је боље имати за зета Тита, када то већ није хтео да буде Гизип, него Гизипа изгубити као рођака и Тита стећи за непријатеља. Стога они одмах Тита зовнуше натраг и рекоше му да би им било драго да буде Софронија његова жена, он њихов мили зет, а Гизип њихов добар пријатељ. Пошто су се потом са њим као рођаци и пријатељи опростили, Софронијини родитељи вратише му његову Софронију, а она, мудра као што је била, претвори невољу у врлину те љубав, коју је гајила према Гизипу, одмах пренесе на Тита и са њиме отпутова у Рим, где би дочекана са великим почастима.

Гизип беше остао у Атини, где га нико није нимало вермао. Након кратког времена, њега са свима његовим укућанима због неких грађанских размирица протераше отуда и осудише на доживотно прогонство. Дошав у туђини до просјачког штапа, он у највећој невољи допутова у Рим, да огледа да ли ће га се Тит сећати. Када је тамо дознао да је Тит жив и да ужива велики углед код свих Римљана, распита се и нађе његову кућу, посади се пред њу и стаде чекати да Тит наиђе. Па како је био веома бедно обучен, не усуђиваше се да га ослови, него се беше наместио тако да га он могне спазити, познати и зовнути. Међутим, пошто Тит мимо њега прође, Гизипу се учини да га је видео, али да га презире, те онда он, сећајући се шта је некада за њега учинио, отиде даље препун јада и очајања.

Како је већ била ноћ и он био без новаца, а уз то није знао куда ће, најзад дође, жудећи за смрћу више него и за чим другим, у један пуст, напуштен крај града, ту спази некакву велику пећину, уђе у њу, да ту преноћи, у својим прњама леже на голу земљу и заспа изнурен дугим плачем.

Предзору дођоше у ту пећину два човека, који су те ноћи заједно ишли у крађу, да ту поделе оно што су украли. Њих двојица се споречкаше, и онај што је био јачи уби свога друга и побеже. Када је Гизип то видео и чуо, њему се учини да је нашао начин на који ће моћи да дође до жељене смрти, а да се не морадне убијати. Стога не хтеде да одатле отиде, него ту остаде догод судски пандури, који беху дознали за тај злочин, не дођоше и не одвукоше га. На саслушању Гизип призна да је он тога човека убио, али да по извршеном убиству није могао побећи из пећине. Онда претор, који се звао Марко Варо, изрече пресуду да се он, по тадањем обичају, распне на крст.

У том тренутку беше случајно у преторију дошао Тит. Када је овај, пошто је саслушао пресуду, сиромаха грешника погледао у лице, он сместа у њему позна Гизипа и веома се зачуди његовом бедном стању и случају који га је тамо довео. Видећи да га може спасти једино тако ако оптужи себе, он скочи, у жарком жељи да му помогне, и узвикну:

— Марко Варо, пусти на слободу тога сиромашка што си га осудио, јер је он невин. Ја сам већ богове довољно увредио тиме што сам убио онога човека што су га јутрос твоји пандури нашли мртва у пећини, те нећу да их још једном вређам смрћу другог невиног човека.

Варо се томе зачуди, и њему би криво што је то чула цела преторија; али, пошто је морао да учини што закон прописује, он нареди да се Гизип врати, те му пред Титом рече:

— Како си био толико луд да без мучења признаш оно што ниси учинио, кад си знао да ће ти то донети главе? Изјавио си да си ноћас убио онога човека, а овај овде дође и рече да га је убио он а не ти.

Гизип погледа и виде да је то Тит, те одмах схвати да је он то учинио из самилости због некада указане му услуге, како би њему спасао живот. Стога рече, плачући од ганутости:

— Варо, ја сам онога човека одиста убио, а Титова самилост према моме животу дошла је исувише касно.

Тито пак рече:

— Преторе, као што видиш, он је туђин и покрај убијенога затечен је без оружја, те по томе можеш ви-

дети да га његова невоља гони да раскине са својим животом; стога пусти њега на слободу, а казни мене који сам кривац.

Чудећи се њиховом упорству, Варо је већ био дошао на мисао да ни један од та два човека није убица и премишљао је како да их обојицу ослободи, када у судску дворницу уђе један младић, Публије Амбустус по имену, окорели зликовац и целоме Риму добро познати лопов, који беше убио онога свога друга. Пошто је знао да су та два човека невина, његово срце испуни се сажаљењем, и он ступи пред Вара и рече:

— Преторе, мене је моја судбина довела овамо да решим тешко питање између ова два човека, и ја не знам који ме од богова потстиче и гони да ти признам свој злочин. Знај дакле да ни један од њих двојице није учинио оно за што сами себе оптужују. Ја сам тај који сам јутрос узору убио онога човека, а тога јадника ту видео сам где спава када сам покрађу делио са другом кога сам убио. Тита не морам да браним: та његов добар глас довољно казује да он није могао учинити тако штогод.

За то време за тај случај беше дознао и Октавијан. Према томе, он нареди да се пред њега доведу сва та три човека, како би из њихових уста чуо шта је свакога од њих покретало да настане да буде осуђен; и они му то казаше. Онда Октавијан на слободу пусти оба невина човека, а за њихову љубав и самога убицу.

Потом Тит, сав срећан и задовољан, свога Гизипа загрли и, пошто га је најпре прекорео због његове малодушности и сумње, одведе својој кући, где га Софронија сузних очију прими као свога брата. И пошто се он ту Титовим настојавањем опоравио и снабдео одећом, те добио изглед који је био у складу са његовим сталежом и његовим врлинама, Тит са њим подели све своје благо и сву своју имовину, а затим му за жену даде своју младу сестру, па онда му рече:

— Гизипе, сада ти је од воље да останеш овде или да се са свим оним што ти дадох вратиш у Атину.

Гизип, кога са једне стране намораваше прогонство из отаџбине а са друге љубав и захвалност према Титовом пријатељству, одлучи да буде римски грађанин. И отада су њих двојица, Гизип са својом Фулвијом а Тит са својом Со-

фронијом, весело и радосно живели у Риму у једној кући, и њихово пријатељство је из дана у дан постајало све срдачније, то јест ако је оно уопште могло да срдачније буде.

Света је дакле ствар пријатељска љубав, и она заслужује не само особито поштовање, него и вечиту похвалу, пошто је, као мати великодушности и поштења, као сестра захвалности и самилости, и као непријатељица мржње и тврдичења, свакада, не чекајући на молбе, приправна другоме учинити оно што би желела да други учини њој. Али, што се њена света дејства ретко када могу запазити код двеју особа, томе је крива срамна људска саможивост, која је, имајући на уму само своју корист, ту љубав отпремила у вечито изгнанство преко крајњих земљиних граница. Каква ли би љубав, какво богатство, какво сродство били могли покренути Гизипа да у своме срцу Титов жар, његове сузе и уздахе осети толико силно да му уступи лепу, племениту и милу вереницу, ако не би пријатељство? Какви ли би закони, какве претње, какав страх били могли Гизипа спречити да у својој соби, у својој постељи не загрли младу лепотицу, која га је можда и сама позивала да то учини, ако не би пријатељство? Какве ли би почасти, какве награде, какви изгледи били могли Гизипа учинити равнодушним према губитку својих и Софронијиних сродника, према одвратном гунђању светине, према подругивањима и исмевањима, ако не би пријатељство? И онда, шта ли би било Титу у душу улило ону готовост да Гизипа, када се лако могао направити да га не види, спасе од погубљавања које је тражио за самога себе, ако не би пријатељство? Шта ли би било Тита потстрекло на толику дарежљивост да сместа своје велико наслеђе подели са Гизипом, кога судбина беше лишила његове имовине, ако не би пријатељство? Шта ли би било Тита загрејало да без дугог премишљања своју сестру уда за Гизипа, чије је сиромаштво и беду видео, ако не би пријатељство?

Људи дакле желе да имају повише жена, много браће и читаве поворке деце и да својим новцем увећавају број својих слугу, а ни на ум им не пада да нико од свију њих ни при најмањој опасности не би хтео ни прстом мрднути да у помоћ притекне оцу, брату или господару, докле би пријатељ то учинио.

ПРИЧА ДЕВЕТА.

Саладина, који је прерушен у трговца, угости и почасти месер Торело. Полазећи у крсташку војну, месер Торело даде својој жени рок за преудају. Њега у току војне заробе, и он као добар вежбаг соколова дође на султанов двор, где га султан позна, открије му се и ода му необичну почаст. Месер Торело оболи те га мађионичар својом вештином једне ноћи отпреми у Павију. Тамо он дође на свадбу своје жене, која се преудавала; она га ту позна и са њиме се врати својој кући.

Пошто је Филомена завршила своју причу и пошто су сви изреда похвалили дивну Титову захвалност, отпоче краљ:

— Несумњиво је, дражесне даме, да Филомена у ономе што каже о пријатељству говори само истину, и она се са правом својим последњим речима жали што смртни за њега данас слабо маре. И да смо се ми, нешто, овде састали зато да људске мане исправљамо или их осуђујемо, ја бих, угледавши се на њу, одржао опширан говор; али, пошто ми пред собом имамо другу сврху, ја сам наумио да вам у једној можда подужој, али веома љупкој причи изнесем једно племенито Саладиново дело, како бисмо помоћу њене садржине, када већ због својих мана не можемо стећи пријатељства, бар налазили уживања у томе да служимо другима, испуњени надом да ћемо кад-тад доћи до награде.

У време цара Фридриха другог беху, као што неки тврде, хришћански народи предузели крсташку војну, да би опет освојили свету земљу. Када је за то дознао Саладин, храбар владалац и вавилонски султан, он одлучи да својим очима види припреме хришћанских владалаца, како би се и сам могао припремити за одбрану. И пошто је у Мисиру у ред довео своје послове, крену се прерушен у трговца на пут, као да иде на поклоништво, са своја два најотменија и најмудрија човека и само са тројицом слугу. Када су превалили многе хришћанске земље те јездили кроз Ломбардију, да би потом прешли планине, он се на путу што из Милана води у Павију намери на једног пависког племића, који се звао месер Торело д'Истриа и који је са својим слугом, псима и соколима ишао на своје пољско добро што га је имао на Тесину. Чим је месер Торело њих

угледао, одмах помисли да то морају бити какви страни племићи, те зажеле да им укаже почаст. Стога он, када је Саладин једнога од његових слугу упитао колико је још удаљена Павија и да ли ће стићи навреме, да би могао ући у њу, уместо слуге сам одговори:

— Господо, ви нећете да у Павију стигнете навреме, да бисте могли да у њу уђете.

— Онда будите тако добри, — рече Саладин, — да нам, пошто смо странци, кажете где бисмо могли да најбоље преноћимо.

Месер Торело рече:

— То ћу вам радо да учиним. Баш сад сам хтео да једнога од својих слугу пошаљем по нешто у Павију. Послаћу га дакле са вама, те ће вас он одвести на једно место где ћете моћи да пристојно преноћите.

Онда приђе једном од најплеменитијих у својој пратњи, каза му шта све има да учини, па га посла са њима; затим похита што је могао брже на своје пољско добро, нареди да се спреми изврсна вечера и да се столови поставе у врту, а потом ступи на врата да сачека госте.

Разговарајући са путницима о разним стварима, слуга их обилазним путем доведе, а да то они и не запазише, на добро свога господара. Када их месер Торело угледа, пође им у сусрет и смешећи се рече:

— Добро ми дошли, господо!

Саладин, који је био оштроуман човек, виде да се витез побојао да он не би био, да их је приликом сусрета позвао, њихов позив прихватио, те да их је стога лукавством довео у своју кућу, како би они, не могући се противити, то вече провели са њим; и пошто је одговорио на његов поздрав, рече:

— Месере, када би човек могао да се потужи на пажљиве људе, ми бисмо имали права да се потужимо на вас, јер сте нас, да и не говоримо о томе што сте нам мало продужили пут, нагнали да прихватимо тако велику почаст као што је та коју нам указујете, мада је ми нисмо заслужили ничим другим доли својим поздравом.

Витез, мудар и речит човек, рече:

— Господо, почаст што вам је указујемо ништавна је у поређењу са почасти која би, као што видим по вашој спољашности, могла доликовати вама; али, одиста, осим у

Павија не бисте ви нигде нашли добро преноћиште. Према томе, не жалите што морадосте, да бисте имали мање неугодности, да мало свернете са пута.

Докле је он тако говорио, дођоше његове слуге те путницима, пошто су сјахали, прихватише коње, а месер Торело сва три отмена господина одведе у собе, које беху припремљене за њих, слугама нареди да им скину обућу и послуже их расхлађеним вином, а затим се са њима у пријатном разговору задржа до вечере. Пошто су Саладин, његови пратиоци и његове слуге знали латински, они су њега разумевали добро, а и он је разумевао њих, и њима се чинило да је тај витез најљубазнији, најдружевнији и најречитији човек на свету. Месер-Торелу пак чинило се да су то одлични људи из кудикамо вишег сталежа него што је он упочетку мислио, те му је било жао што те вечери није могао да у њихову част позове повише гостију и да приреди свечанију гозбу; стога науми да то сутрашњег дана надокнади, те једнога од слугу обавести о својој намери и посла ка својој жени, веома паметној и великодушној дами, у оближњу Павију, чије градске капије нису затворене. Пошто је затим отмене путнике одвео у врт, учтиво их упита ко су они, а Саладин му одговори:

— Ми смо кипарски трговци, дошли смо са Кипра и по својим пословима путујемо у Париз.

Онда рече месер Торело:

— Дај, боже, да наша земља рађа такве племиће какве, као што видим, Кипар рађа трговце!

Докле су водили тај и друге разговоре, дође време вечери. Онда их месер Торело позва да изволе поседати за сто, и они то учинише. Мада је све било справљено на брзу руку, гости беху угошћени лепо и изврсно. Када је сто распремљен, они поседеше још неко кратко време, после чега месер Торело запази да су уморни те их одведе у дивне кревете да отпочину, па ускоро затим и сам леже да спава.

Слуга који је послат у Павију донесе жени господареву поруку, и она са краљевском а не женском мудрошћу око себе окупи велики број Торелових пријатеља и слугу, припреми све што је потребно за велику гозбу, уза светлост буктиња позва на њу мноштво угледних грађана, набави тканина, сагова и крзана и све уреди и удеси онако како јој муж беше поручио.

Сутрадан изјутра отмени путници устадоше, а месер Торело узе своје соколове, са путницима заједно појаха коње, одведе их до једне оближње речице и показа им како лете његови соколови. Када га Саладин замоли да им даде кога човека који би их отпратио до Павије и довео у најбољу гостионицу, месер Торело му рече:

— То ћу да учиним сам ја, пошто тамо имам неког посла.

Они то поверују и са њиме се задовољни крену на пут. Већ је било девет часова пре подне када су стигли у град и, држећи да иду пут најбоље гостионице, дошли пред месер-Торелову кућу, где се беше скупило око педесет најугледнијих грађана, да их дочекају и придрже им коње. Чим су их видели Саладин и његови другови, њима би јасно шта је посреди, те рекоше:

— Месер Торело, нисмо ми вас молили за ово. Ви сте нама доста велику услугу указали ноћас, много већу него што смо заслужили; стога је требало да нас пустите да наставимо свој пут.

Месер Торело им одговори:

— Господо, за оно што је било синоћ имам да више захвалим судбини неголи вама, пошто вас је она у овај крај довела онда када вас је невоља нагнала да навратите у мој скромни дом; међутим, за ово јутрошње бићу вам захвалан и ја и сви ови племићи што их видите овде око себе. Ако пак мислите да учтивост изискује да нашу жељу одбијете и са нама не ручате, учините како је вама драго.

Не могући одолети тим речима, Саладин и његови пратиоци сјахаше са коња, те се племићи радосно са њима поздравише и потом их одведоше у прекрасно намештене собе. Пошто су се пресвукли и мало одморили, они заједно са племићима уђоше у дворницу где је све било дивно припремљено. Слуге им донесоше воде за прање руку, а затим их посадише за столове и сјајно услужише многим јелима, тако да већа почаст није могла бити одата ни самом цару, да је нешто тамо дошао. Премда су Саладин и његови пратиоци били велика господа и премда они беху навикнути гледати величанствене ствари, ипак су се чудили ономе што су ту видели, и све то било је за њих особито сјајно с обзиром на сталеж тога витеза, за кога су знали да је само грађанин а не владалац.

По завршеном ручку, гости се још неко време задржаше у разговору о овоме и ономе, а затим пависки племићи отидоше, по Торелијевој жељи, да се мало одморе, пошто је била велика врућина, а он остаде са тројицом отмених странаца, са њима отиде у једну собу и, да би им показао што му је најмилије, тамо дозва своју ваљану домаћицу.

Млада жена, лепо и стасито створење, дође у дивној, богато украшеној хаљини водећи своја два синчића, који су личили на два анђелка, и путнике љубазно поздрави. Чим су је угледали, они устадоше, уступише јој место да седне између њих и помиловаше њене лепе синове. Пошто се са њима упустила у срдачан разговор, она их, када је месер Торело за часак био изишао из собе, упита одакле су и куда путују, а отмени странци одговорише јој оно исто што су одговорили Торелу. Жена им на то весела лица рече:

— Видим да моја женска намера може бити корисна, те стога вас молим да ми учините ту милост да малени поклон што ћу да вам га дадем не одбијете и не потцените, него да га примите, имајући на уму да жене, у којих је мало срце, поклањају и мале ствари, и гледајући више на добру вољу оне која поклон даје неголи на вредност поклона.

И пошто су слуге по њеној наредби за сваког од њих донеле по два одела, једно постављено свилом а друго крзном, али не онакво какво носе обични грађани и трговци, и уз њих ланено рубље, она им рече:

— Узмите то. Истим таквим оделом снабдела сам мужа, а што се тиче других ствари, оне вам могу, иако су од мале вредности, послужити веома добро, када се узме у обзир да сте превалили и да морате превалити још доста дуг пут, као и то да сте далеко од својих кућа и да су трговци људи који воле пристојну одећу и чистоту.

Отмени путници веома се зачудише када су видели да им месер Торело указује пажњу на све могуће начине. Стога се они, гледајући пред собом одела која нимало не приличе трговцима, побојаше да их је он познао. Ипак један од њих домаћици одговори:

— То су, мадона, веома скупоцене ствари, и ми њих не бисмо тако лако примили да нас на то не нагоне ваше молбе, које не можемо да одбијемо.

Чим се вратио месер Торело, млада жена се са њима опрости и отиде те и њихове слуге снабде одећом која је одговарала њиховом положају.

Месер Торело их многим молбама једва покрену да цео тај дан остану код њега. Стога они, пошто су се мало одморили, обукоше своја нова одела и са месер-Торелом мало пројахаше кроз град, па затим, када је дошло време вечери, код њега у угледном друштву вечераше и мало касније легоше да спавају. Када су изјутра устали, они тамо где су им била уморена кљусад затекоше три велика, снажна коња, а исте такве добре коње добише и њихове слуге. Видевши то, Саладин се окрену својим пратиоцима и рече:

— Богом бих се заклео да никада нигде није било савршенијег, учтивијег ни пажљивијег човека од овога; и ако би хришћански краљеви били овакви какав је овај витез, вавилонски султан не би могао одолети ни једноме једином од њих, а камоли многима што се спремају да на њега нападну.

Пошто су знали да би било неумесно да тај поклон одбију, они му учтиво захвалише и потом коње појахаше.

Месер Торело их са многим својим друговима испрати доста подалеко од града; и мада је Саладину било тешко одвојити се од месер-Торела, кога беше силно заволео, он га, пошто је желео искористити своје путовање, замоли да се врати својој кући. Ма колико да је тај растанак болно дирао и Торела, овај рече:

— Господо, вратићу се, када ви то желите; али, рећи ћу вам ово: ја не знам ко сте ни шта сте ви, нити тражим да ми то кажете. Међутим, ко били да били, ви ме нисте могли утврдити у уверењу да сте трговци. А сада: нека вам је бог у помоћи!

А Саладин му, пошто се опростио са свима његовим друговима, на то одговори:

— Месере, ми бисмо још могли да вам покажемо нешто од своје робе, чиме бисте појачали ваше уверење. Због!

Потом Саладин настави пут са чврстом одлуком да месер-Торела, ако остане жив и ако га очекивани рат не упропасти, угости и почасти боље него што је Торело угостио и почастио њега. И он је у путу са својим пратиоцима много разговарао о њему и његовој жени, веома похвално се

изражавајући о његовом држању и његовим поступцима. Када је са великим трудом обишао цео запад, он се отисну на море, са својим пратиоцима стиже у Александрију, те, потпуно обавештен о свему, стаде се спремати за одбрану. Месер Торело пак, који се вратио у Павију, дуго времена премишљао је о томе ко су били она три човека, али то никако није могао да докучи. Када је дошло време да се поведе свети рат, за који су се свуда чиниле припреме, месер Торело одлучи, не осврћући се на молбе и плач своје супруге, да и сам пође на бојиште; и пошто се спремио и хтео да узјаше коња, он рече својој жени, коју је срдачно волео:

— Жено, као што видиш, ја одлазим у овај рат ради земаљске части и ради спаса своје душе. Према томе, препоручујем ти да чуваш нашу имовину и нашу част. Па како сам уверен да ћу отићи, али не и да ћу се вратити, молим те да ми учиниш ову љубав: ако не би добила поуздан извештај да сам погинуо или да ме је нестало, немој да се удајеш докле не протекне година и месец дана од дана мога одласка.

Млада жена, која је горко плакала, одговори:

— Месер Торело, ја не знам како ћу моћи да поднесем бол што ми га наносите својим одласком; али, ако мој живот буде одолео томе болу и ако се вама деси штогод, ви можете живети и умрети уверени да ћу ја да живим и умрем као супруга месер-Торела и његове успомене.

Месер Торело јој на то рече:

— Жено, потпуно сам уверен да ће, уколико то буде зависило од тебе, бити тако како ми обећаваш; али, ти си млада, лепа жена и имаш многобројну родбину, а уз то твоје врлине су познате свуда, те се бојим да ће многи племићи, када дознаду да је са мном свршено, тебе од твојих запросити и да ћеш ти, не могући одолети, пристати да пођеш за кога од њих; стога те молим да ме чекаш толико а не дуже.

Жена рече:

— Учинићу колико год будем могла од онога што сам вам рекла; а ако бих ипак морала да учиним што друго, послушаћу вас у ономе што ми препоручујете. Међутим, молим бога да ни мене ни вас за то време не доведе у такав положај.

После тих речи она плачући загрли месер-Торела и са свог прста скиде један прстен, даде га њему и рече:

— Ако би се десило да умрем пре него што се ви вратите кући, сећајте ме се кад год га погледате.

Он прстен узе и узјаха коња, свима рече збогом и крену се на пут. Када је са својом пратњом стигао у Ђенову, укрца се у галију, отисну на пучину и за кратко време дође у Аку, где се придружи хришћанској војсци.

Након кратког времена, у тој војсци појави се некаква зараза и настаде умирање, те тако Саладину пође за руком да нешто срећом а нешто ратничком вештином и без борбе зароби све хришћане које беше поштедела зараза, и он њих потрпа у тамнице разних градова. Међу тим заробљеницима налазио се и месер Торело, који је био спроведен у александриску тамницу.

Како ту не беше познат и како није смео да се ода, он се у својој невољи стаде занимати вежбањем соколова, те тако за њега дознаде Саладин и стога га извади из тамнице и узе за свога соколара. Месер Торело, кога је Саладин називао именом »хришћанин« и кога он не беше познао као год ни Торело њега, мислио је само на Павију и више пута покушавао је да побегне, али му то никако није полазило за руком. Када су потом хтели да се у свој завичај врате неколицина ђеновљанских изасланика, који ка Саладину беху дошли да откупе неколико својих сугрђана, месер Торело одлучи да својој жени писмом јави да је жив и да ће се к њој вратити што пре могне и да га она чека. То и учини, и једнога од тих изасланика, са којим се познавао, срдачно замоли да то писмо преда игуману манастира Сан Пиетро у Чел д'ору, који је његов стриц.

Докле је месер Торело тако живео, једнога дана деси се да се он, разговарајући са Саладином о соколовима, благо насмеши и да му око уста искрсне једна црта, коју Саладин беше запазио када је био у његовој кући. Поводом тога Саладин се сети месер-Торела, те га стаде пажљиво посматрати, и њему се учини да је то одиста он. Стога прекиде започети разговор и рече:

— Реци ми, хришћанине, из којега си ти краја запада?

— Господару, — одговори месер Торело, — ја сам Ломбарђанин из града Павије, сиромах човек из ниског сталежа.

Када је Саладин то чуо, он радосно за себе рече, готово уверен у оно у што малопре беше посумњао: »Бог ми је сада дао прилику да му покажем колико ми је драго било његово гостољубље.« И не обратив се њему више ни једном речи, нареди слугама да у једној соби разастру све његове хаљине, одведе га тамо и рече:

— Погледај, хришћанине, да ли међу овим оделима није које што си га кадгод видео.

Месер Торело стаде да разгледа и спази одела која Саладину беше поклонила његова жена; али, не поверова да су то била баш она. Ипак рече:

— Господару, не познајем ниједно. Али, ова два слична су оделима што смо их носили ја и тројица трговаца који су били у мојој кући.

Онда Саладин, не могући се уздржати више, њега срдачно загрли и рече:

— Ви сте месер Торело д'Истриа, а ја сам један од оне тројице трговаца којима је ваша жена поклонила та одела; и сада је дошао час да вас уверим каквом ја робом тргујем, као што сам вам, полазећи на даљи пут, обећао да ћу, ако ми се укаже прилика, то да учиним.

Када је месер Торело чуо те речи, њега обузе и радост и стид: радост што је имао таквог госта, а стид што му се чинило да га је дочекао сиромашки. Саладин му рече:

— Месер Торело, пошто вас је господ послао овамо к мени, сматрајте да сте овде господар ви а не ја.

И пошто су њих двојица дали одушке својој радости, Саладин нареди те слуге месер-Торела обукоше у царско одело, а затим га он изведе пред своје високе вазале, описа им његове дивне врлине и заповеди да свако коме је драга султанова милост Торелу одаје почасти као и самоме султану. И то су отада чинили сви изреда, а понајвише она двојица трговаца који су као Саладинови пратиоци били у Тореловој кући.

Величина неочекиване славе у којој се одједном обрео месер Торело била је потиснула његове мисли на Ломбардију, утолико већма што се он поуздано надао да је његов стриц добио његово писмо. Међутим, онога дана када је Торело пао у Саладиново ропство, у хришћанској војсци беше умро и сахрањен један нижи провансалски витез, који се звао Торел или Торело де Диньо. Пошто је пак месер

Торело д'Истриа због свога племства био познат у целој војсци, свако ко је чуо где се говори »Умро је Торело«, помислио је на Торела д'Истриа, а не на Торела де Дињa, а његово заробљавање, до којега је дошло управо тада, онемогућило је да се погрешка расветли, те су се тако многи Италијани кућама вратили са том вешћу, а понеки од њих су шта више били толико дрски да су причали како су га видели мртвога и били на његовом погребу. Када је то дознала његова жена и родбина, силна и неописива туга обузела је не само њих него и свакога ко је њега познавао. Исувише би дугачко било причати о болу, тузи и плачу његове жене, која је месецима беспрестанка јадиковала; али, пошто је затим њен бол мало попустио, многи отмени Ломбарђани почеше да је просе, те је њена браћа и рођаци стадоше наговарати да се уда по други пут. Пошто их је више пут уз горки плач одбијала, она најзад пристаде да испуни њихову жељу, али под том погодбом да у кућу свога другог мужа уђе тек пошто протече време на које се обвезала да чека месер-Торела.

Докле се то тако са њом збивало у Павији и докле је још неких осам дана било до дана када је требало да се преуда, деси се то да месер Торело у Александрији угледа једног човека кога је видео где се с оним ђеновљанским изасланицима укрцао у ону галију што је отпловила пут Ђенове; стога га он призва и упита како су путовали и када су стигли у Ђенову. Тај човек му одговори:

— Господине, галија је на своме путу прошла несрећно, као што сам то дознао на Криту, на који сам се искрцао. Када је била у близини Сицилије, подигао се страховит северац и бацио је на берберискe гребене, тако да нико са ње није остао у животу; том приликом погинула су и моја два брата.

Месер Торело поверова његовим речима, које су биле потпуно истините. Па пошто се затим сетио да за који дан истиче рок што га је оставио својој жени и помислио да се о њему у Павији не може знати ништа, он дође до закључка да ће се његова жена преудати, те стога га обузе толика туга да престаде јести, леже у постељу и одлучи да умре.

Када је за то чуо Саладин, који га је силно волео, он одмах отиде к њему. И пошто је после дужег и упорног

наваљивања од њега дознао шта је узрок његовој тузи и болести, озбиљно га прекоре што му то није саопштио, а затим га замоли да се утеши, обећавши му да ће, ако га послуша, настати да у одређеном року буде у Павији, и у исти мах каза му како.

Месер Торело поверова у то што му је рекао Саладин и стаде се тешити, јер је слушао да је тако што не само могућно, него и да је више пута чињено, па стога Саладина поче потстрекавати да са тиме похита. Онда овај нареди једном свом мађионичару, чија му је вештина већ била позната, да нађе начин на који би се месер Торело могао на кревету за једну ноћ пренети у Павију. Мађионичар му одговори да ће то да учини, али да је потребно да га ради његовог добра успава. Када је то урадио, Саладин се врати ка месер-Торелу и затече га приправна да у одређено време, ако је могућно, буде у Павији, а ако није могућно, онда да умре; и он му рече:

— Месер Торело, на вашој нежној љубави према вашој супрузи и на вашој бојазни да је не преотме ко други, ја вам, бог ми је сведок, не могу да замерим, јер између свих жена што сам их досада видео она је једина која својом нарави, држањем и владањем, а да и не говоримо о лепоти, томе трошном цвету, заслужује највећу похвалу и силно поштовање. Мени би милије било да нас двојица, пошто вас је ваша судбина довела овамо, можемо ово време што га још имамо да проживимо провести заједно на управи моје царевине; али, када ми бог није уделио ту срећу, пошто сте ви одлучили да или умрете или се вратите у Павију, ја бих, да сам то знао, био жарко волео да вас вашој кући могнем отпремити с онаквим почастима, у онаквој пратњи и с онаквим сјајем какве заслужују ваше врлине. Ну, како то није могућно, стога што ви желите да у Павији будете што пре, ја ћу вас тамо послати на начин који сам вам изнео.

Месер Торело му рече:

— Господару, и без тих ваших речи, ви сте мене довољно уверили о својој благонаклоности, коју ја никако не заслужујем у толико великој мери, а у то што сте навели ја бих, и да ми нисте казали, био уверен као у истинито све до своје смрти. Ну, пошто сам тако одлучио, мо-

лим вас да што пре учините оно што сте ми обећали, јер сутра је последњи дан када ће ме још чекати.

Саладин рече да се о свему томе већ постарао. И одиста, сутрадан изјутра, он нареди, желећи да га наредне ноћи отпреми у Павију, да се у једној великој дворници намести лепа и богата постеља од душека израђених, по тамошњем обичају, од кадиве и златне тканине, па да се преко ње пребаци разноликим везовима и драгоценим камењем украшен покривач, који је затим у нашој земљи био цењен као неизмерно благо, и на узглавље метну два јастука који су у складу са таквом постељом. Па када је то учињено, он слугама заповеди да месер-Торела, који већ беше оздравио, обуку у његову најскупоценију и најлепшу сараценску одећу и да му око главе увију једну од његових најдужих чалми. Како је већ било неко доба ноћи, Саладин са неколико својих вазала уђе у собу у којој је био месер Торело, седе до њега и готово плачући стаде да говори:

— Месер Торело, приближио се час који ће ме раставити од вас; па како не могу да вас испратим нити да наредим да вас испрате други, пошто то не допушта начин на који ћете да путујете, ја морам да се са вама опростим овде у овој соби, у коју сам због тога дошао. Према томе, пре него што бих вам рекао збогом, преклињем вас нашом љубави и нашим пријатељством да ме се сећате и да ме, када то буде било могућно и када у ред доведете своје послове у Ломбардији, бар једном посетите за нашега живота, како бих тада, испуњен радошћу што сам вас наново видео, накнадио оно што сада не могох учинити због ваше журбе; а докле не буде било то, не пожалите труда да ме походите својим писмима и да од мене затражите што год бисте зажелели, јер сам ја готов да за вас све и сва учиним радије него и за кога другог на свету.

Месер Торело није могао да задржава сузе, те стога, спречаван њима, у неколико речи одговори да никада неће моћи заборавити његово доброчинство и његову племенитост и да ће, ако буде био жив, зацело учинити све то што му је он наредио. Онда Саладин њега нежно загрли и пољуби и гушећи се у сузама рече му »збогом«, па изиђе из собе. После њега, и сви дворани опростише се са њим и

са Саладином отидоше у дворницу у којој је по његовој наредби била намештена она постеља.

Пошто је већ било доста касно и пошто је мађионичар чекао и непрестано навaљивао да се што пре пређе на посао, дође лекар са справљеном течношћу и даде је месер-Торелу да је попије као средство које ће га тобож поткрепити, а од којега овај убрзо потом заспа дубоким сном. И докле је спавао, слуге га по Саладиновој заповести однесоше и положише у ону лепу постељу, на коју Саладин метну једну велику, дивну и драгоцену круну и обележи је тако да се касније могне знати да ју је он послао месер-Тореловој жени. Затим Саладин месер-Торелу на прст натаче прстен са дијамантом који се блистао као ужежена буктиња. Онда му о бедру припаса мач са накитом чију вредност не би било лако проценити, а осим тога му спреда приши копчу са бисером, какав није виђан никада, и са много драгог камења; најзад намести, са једне и друге његове стране, две златне зделице напуњене дублонима и око њега поређа многобројне ниске бисерових зрна, разно прстење и појасе и много других ствари, које је све немогућно побројати. Након свега тога, он још једном пољуби месер-Торела и мађионичару заповеди да врши своје. И одмах потом испред Саладинових очију ишчезе постеља заједно са месер-Торелом и свим другим, а Саладин остаде са својим вазалима разговарајући о њему.

Месер Торело већ се налазио у Павији, у храму Светог Петра у Чел д'ору и још је спавао, када у цркву, пошто је звонило на јутрење, уђе црквењак с ужеженом свећом у руци. Угледавши случајно раскошну постељу, он не само што се запрепасти, него и у највећој страви побеже натраг. Када га игуман и калуђери видеше где бежи, зачуђено га упиташе због чега то чини. Црквењак им рече шта је посреди.

— Ах, — рече игуман, — та ти ниси дете, нити први пут улазиш у цркву, па да се уплашиш. Хајде да видимо од чега си се то уплашио.

Пошто су ужегли више свећа, игуман и калуђери уђоше у цркву, ту угледаше онај чудни раскошни кревет и у њему витеза који је спавао; и докле су они бојажљиво посматрали скупоцену опрему, наједном се месер Торело, пошто течност беше изгубила своју моћ, из сна пробуди и дубоко

уздахну. Када то видеше калуђери и њихов игуман, нагоше бежати вичући: »Господе, помози нам!«

Месер Торело отвори очи, погледа око себе и јасно виде да је онде где је од Саладина тражио да буде, те се због тога веома обрадова. Када је потом у својој постељи сео и разгледао све око себе, дође до закључка да је Саладинова племенитост, коју је познавао, још већа, и он је познаде још боље. Видећи где калуђери беже, он се досети због чега то чине те стаде, и не мичући се са свога места, дозивати по имену игумана и молити га да се не боји, пошто је он, рече му, његов синовац. Игуман се тада уплаши још већма, стога што га је од неколико месеци наовамо сматрао мртвим. Али, када се мало умирио и кад га је Торело и опет зовнуо, он се прекрсти и приђе к њему. Месер Торело му рече:

— Оче мој, чега се бојиш? Ја сам, богу хвала, жив и вратио сам се кући из прекоморских земаља.

Премда је месер Торело носио велику браду и био у арабљанској ношњи, игуман га после кратког времена познаде, па затим, потпуно умирен, узе његову руку и рече му:

— Добро дошао, сине мој! — Потом настави: — Немој да се чудиш што смо се уплашили, јер у целом граду нема живе душе која не би била чврсто уверена да си ти мртав, а у потврду тога могу ти рећи да је мадона Адалиета, твоја супруга, нагнана молбама и претњама своје родбине, одлучила да се уда; и она ће још данас отићи ка своме новом мужу, а припреме за свадбу и остало већ су учињене.

Месер Торело сиђе са своје богате постеље и, пошто се радосно поздрави с игуманом и свима калуђерима, замоли их да никоме ништа не говоре о његовом повратку докле он не сврши неки свој посао. Пошто је затим своје драгоцености склонио на безбедно место, он игуману редом исприча све шта се са њим збивало од почетка до тога часа. Радујући се његовој срећи, игуман захвали богу, а то учини и он. Затим месер Торело игумана упита ко је нови муж његове жене. Игуман му то каза. Онда месер Торело рече:

— Био бих рад да, пре него што се дозна за мој повратак, видим како ће се приликом свадбе држати и понашати моја жена; стога вас молим да ви, иако није уобичајено да на гозбе и весеља иду калуђери, мени за љубав пристанете да нас двојица заједно отидемо на ту свадбу.

Игуман одговори да ће то учинити од свег срца; и када се расвануло, он будућем новом мужу поручи да ће са једним својим пратиоцем доћи на његову свадбу, а тај човек му одговори да ће му то бити веома драго.

Када је дошло време ручку, месер Торело отиде, у одећи у којој је био, заједно с игуманом кући новога мужа. Свако ко га је тамо видео, гледао га је са чуђењем, али нико није могао да га позна. Игуман је пак свима говорио да је то један Сарацен, који као султанов изасланик иде ка француском краљу. Месер Торело био је за сто посађен према својој жени, и он је њу посматрао са највећим ужи-ванъем, јер му се чинило да се она нимало не радује тој свадби. И жена је неколико пута упирала поглед у њега, али не стога што га је познала, пошто је то било искључено због његове велике браде, његове чудне ношње и њенога чврстог уверења да је Торело умро. И када се месер-Торелу учинило да је дошао погодан тренутак да огледа да ли га се она још сећа, он узе онај прстен што му га је дала када су се растајали, дозва дечака који ју је послуживао и рече му:

— Реци вереници у моје име да је у мојој земљи обичај да вереница, као што је она, када се на свадбеном ручку затекне странац, као што сам ја, њему пошаље, у знак да јој је драго што је дошао на тај ручак, своју чашу пуну вина, из које он нека попије онолико колико хоће, а затим је покривену врати њој, да она попије онај остатак.

Дечак однесе жени ту поруку, и она, као пажљива и паметна дама, одмах заповеди, како би странцу, у коме је гледала високу личност, показала колико јој је драго његово присуство, да се чаша што је стојала пред њом опере, напуни вином и однесе томе угледном човеку. Тако је и учињено. Месер Торело, који њен прстен беше метнуо у уста, испусти га приликом пијења у чашу тако вешто и прикривено да то нико не запази, покри чашу, у којој беше оставио мало вина, и онда је посла младој жени. Да би се одазвала његовом обичају, она њу прими, откри је, принесе устима, угледа прстен и неколико тренутака осмотри га не рекав ништа; па када виде да је то прстен што га је месер-Торелу дала приликом растанка са њим, узе га у руку и поглед упре у човека за кога је мислила да је странац,

познаде га и, као да се избезумила, испред себе претури сто и узвикну:

— Ово је мој господар! Одиста, ово је месер Торело!

И она притрча другом столу, за којим је он седео, па, немајући обзира према својој хаљини нити и према чему што је на њему стојало, пресомити се преко тога стола што је више могла, те свога Торела загрли и у загрљају га задржа догод јој он не рече да се умири, пошто ће отада имати довољно времена за грљење. Онда се она усправи, па како свадба након прве узрујаности беше постала мало веселија због повратка кући таквог витеза, на месер-Торелову молбу сви сватови се умирише, те им он исприча шта је све проживео од дана свога одласка до тога часа, а затим човека који је, држећи да је он умро, хтео да узме његову жену, срдачно замоли да му не замери што њу, пошто је жив, враћа к себи. Младожења му, премда беше немило тaкнут, великодушно и као пријатељ одговори да му је слободно са својом имовином чинити што год хоће.

Жена ту остави прстење и круну што их беше добила од свог новог вереника, а узе прстен и круну које јој је послао султан. Потом сви сватови изиђоше из куће у којој су били и отидоше у месер-Торелов дом, где дугом, веселом свечаношћу утешише његове ојађене пријатеље, рођаке и суграђане, који су у њега гледали као у какво чудо.

Месер Торело даде ономе човеку што је поднео трошкове око свадбе један део својих драгоцености, други пак игуману и другима, а Саладину преко више гласника јави да се срећно вратио кући и да себе сматра његовим пријатељем и слугом. Потом је он још много година живео са својом ваљаном женом и био још уљуднији него пре.

Такав је дакле био крај јада месер-Торела и миле му супруге и тако је била награђена њихова љубазна и свакада приправна уљудност.

ПРИЧА ДЕСЕТА.

Маркиз од Салуца, потстицан молбама својих људи да се ожени, узме по својој вољи за жену кћер једног сељака, са њоме добије два детета и тобож их оба убије. Правећи се да му је она постала досадна и да је рад узети другу, доведе у двор своју рођену кћер, да тобож узме њу. Када је видео да његова супруга, премда ју је у кошуљи отерао њеној кући, све мирне душе сноси, он је и опет силно заволи, врати је у своју кућу, покаже јој своју и њену одраслу децу, ода јој почаст као маркизи и нареди да је и сви други као маркизу поштују.

Када је завршена краљева прича, која се, како је изгледало, беше свима веома допала, Дионео смешећи се рече:

— Онај добри човек што је имао намеру да наредне ноћи авети мало обори усправљени реп не би био дао ни две паре за свеколику ту похвалу којом сте ви обасули месер-Торела.

А затим, пошто је знао да још једино њему остаје да прича, отпоче:

— Као што се мени чини, љубазне моје даме, данашњи дан посвећен је краљевима и султанима и њима сличним људима; па да се не бих исувише удаљио од вас, ја ћу да вам нешто испричам о једном маркизу, али не о каквом његовом великодушном поступку, него о једној глупој свирепости, премда се она на крају добро завршила по њега. Међутим, никоме не бих саветовао да се у томе на њега угледа, пошто је велика штета што је он том приликом прошао добро.

Давно је било то када је старешина дома маркиза од Салуца био један млад човек, Гвалтиери по имену, који је, пошто немађаше жене ни деце, своје време проводио само у лову. Да узме жену и да дође до деце, не беше му ни на крај памети, што је одиста било доста мудро од њега. Међутим, то се никако није свиђало његовим људима, те су га они чешће молили да се ожени, како он не би остао без наследника а они без господара; шта више, нудили су му се да му нађу такву девојку и од таквих родитеља да ће се уз њу моћи надати само добру и бити потпуно задовољан човек. Гвалтиери им одговори:

— Драги моји пријатељи, ви ме нагоните на нешто што ја немам намере да учиним никада, пошто знам колико је

тешко наћи ону са којом би човек могао да се потпуно сложи, и колико су чести противни случајеви, и колико је мучан живот онога јадника који се намери на жену која није за њега. А што кажете и држите да се по родитељима може видети какве су кћери те из тога изводите да бисте тако могли за ме наћи ону која би се мени свидела, то је права лудост: јер мени не иде у главу како бисте ви могли да упознате оцеве и тајне матера. Па и када бисте их и упознали, многе кћери се сасвим разликују од својих родитеља. Али, када већ хоћете да ме спутате тим оковом, ја пристајем на то; а да се касније, ако би ствар испала по мене лоше, не бих могао потужити ни на кога другога доли на самог себе, ја хоћу да себи жену нађем сам; али, кажем вам ово: ако ону што је ја узмем не будете поштовали као господарицу, ви ћете на своју највећу штету увидети колико је мени тешко што сам се на ваше молбе оженио противу своје воље.

Добри људи одговорише му да су задовољни и да је њихова жеља да се он само ожени.

Одавно већ беше се Гвалтиеру свидело понашање једне младе сиромашне девојке из оближњег села, па како му се учинило да је она и веома лепа, мислио је да ће са њом моћи да проводи потпуно срећан живот, па стога одлучи да се ожени њоме. Он дакле дозва к себи њенога оца, који је био пуки сиромашак, и са њиме се договори да њу узме за жену. Потом скупи све пријатеље из свога краја и рече им:

— Драги моји пријатељи, ви сте желели и желите да се оженим, и ја сам одлучио да то учиним више вама за љубав него зато што ми је стало до женидбе. Ви знате шта сте ми обећали: наиме то, да ћете бити задовољни оном коју узмем и да ћете је поштовати као господарицу. Сада је дошло време када хоћу да испуним своје обећање, те желим да и ви испуните своје. Ја сам овде близу нашао девојку по своме срцу, коју мислим да узмем за жену и да је за који дан доведем у своју кућу. Према томе, настаните да свадба буде дивна и да невесту дочекате са свима почастима, како бих био задовољан вашим обећањем исто онако као што сте ви задовољни мојим.

Добри људи радосно одговорише да им је то драго и да ће њу, па ма која она била, дочекати и у свему је по-

штовати као господарицу. Потом сви они прегоше на посао око припремања што сјајније свечаности, у чему им се придружи и Гвалтиери. Он настаде да се приреди велика и дивна свадба и да се на њу позову многи пријатељи, родбина и отмени људи из целе околине. Осим тога нареди да се скроји и сашије неколико лепих и богатих хаљина према стасу и узрасту једне девојке која му је изгледала слична оној што ју је узимао. Уз то набави неколико појаса, више прстенова и диван, скупоцен венац, једном речи све што је за млâду потребно. И када је дошао дан свадбе, Гвалтиери рано изјутра узјаха на коња, а то учинише и све његове званице; па пошто је издао сва потребна наређења, он рече:

— Господо, време је да идемо по невесту.

И пошто су се кренули на пут, након кратког времена стигоше у мало село. Када су били пред кућом девојчиног оца, спазише њу где се са водом журно враћа са студенца, како би потом са другом женском чељади изишла на пут, да види Гвалтиерову младу када буде пролазила. Чим ју је угледао, Гвалтиери је зовну по њеном имену Гризелда и упита је где је отац. Она му стидљиво одговори:

— У кући је, господару.

Онда Гвалтиери скочи са коња, заповеди свима да га причекају, па затим сам уђе у бедну кућицу. Тамо затече њеног оца, коме је име било Ђануколо, и рече му:

— Дошао сам да од тебе запросим Гризелду; али, пре тога рад сам да од ње нешто чујем пред тобом.

Потом њу упита да ли ће се, ако је узме за жену, трудити да му свакада све чини по вољи, да се никада на њега не наљути, па ма шта он говорио или чинио, да га у свему и свачему слуша и покорава му се, и она на све то одговори да хоће. Онда је Гвалтиери узе за руку и изведе напоље, где она, по његовој жељи, пред целом његовом пратњом и окупљеним светом свуче своје и обуче друге хаљине што јој их он беше донео. Потом Гвалтиери на њене разбарушене власи метну венац и, на највеће чуђење присутних, рече:

— Ово је, господо, та што ће да буде моја жена, ако она хоће мене за свога мужа.

Онда се обрати девојци, која је стидљиво ћутала, и упита је:

— Гризелда, хоћеш ли ме за свога мужа?

А она му одговори:

— Хоћу, господару.

Онда ће он:

— И ја тебе хоћу за своју жену.

И тако се он пред свима присутнима вери са њом. Затим је посади на коња и у отменој пратњи одведе је својој кући. Тамо је одржана дивна свадба и приређене су свечаности, које су биле тако сјајне као да је узео кћер француског краља.

Невеста је изгледала као да је заједно са хаљинама изменила и своју душу и своје држање. Била је, као што рекосмо, веома лепа, и онако лепа, као што је била, беше сада постала толико љупка, толико умиљата и толико умешна у понашању да је изгледало да је кћи каквог великог племића, а не сиромашка Ђанукола и његове жене овчарице, тако да су јој се дивили сви који је познаваху. Осим тога, своме мужу била је толико предана и послушна да је он себе сматрао за најсрећнијег и најзадовољнијег човека на свету; па и према његовим поданицима била је тако љубазна и пажљива да ју је сваки од њих волео више него себе сама и од свег срца је поштовао: сви они молили су се богу за њено добро и њену срећу, и докле су раније имали обичај да говоре како је Гвалтиери учинио лудост што је њу узео, сада су говорили да је најпаметнији и најоштроумнији човек на свету, пошто је једино он могао да под оном бедном сељачком ношњом открије њене велике врлине. Једном речи, она је својим држањем и понашањем за кратко време постигла да се свуда у целом маркиштву прича о њеној узоритости и честитости.

Након мало подужег бављења у Гвалтиеровој кући, Гризелда затрудне и, када је дошло време, роди кћер, и то Гвалтиера испуни највећом срећом. Али, ускоро потом њему на ум дође та необична мисао да се дугим и мучним огледима увери о њеном стрпљењу и њеној оданости. И он је отпоче вређати речима, говорећи јој, тобож испуњен гневом, да његови људи нису њоме задовољни због њеног ниског порекла, а нарочито откако су видели да му рађа децу, и да због тога што је родила женско само јетко гунђају. Када је то чула, млада жена нимало се не измени у лицу, нити дође на какву ружну мисао, него рече:

— Драги мој господару, чини са мном оно што мислиш да ти налаже твоја част и твој мир; ја ћу бити задовољна свиме, пошто знам да сам нижа од свију других и да нисам заслужила положај на који си ме својом милошћу уздигао.

Тај одговор веома обрадова Гвалтиера, јер он по њему виде да се она не беше нимало понела због почасти које су јој одавали он и његови поданици.

После кратког времена, он јој, пошто јој општим речима беше саопштио да његови људи не могу трпети девојчицу што ју је она родила, упути једнога свога слугу, и овај јој по његовом налогу рече:

— Мадона, ја морам, да не бих изгубио главу, да извршим оно што ми је заповедио мој господар. Он је мени заповедио да узмем вашу кћерчицу и да је... — и не рече ништа више.

Када је чула те слугине речи, видела његово лице и сетила се онога што јој је рекао њен муж, млада жена схвати да је томе слузи заповеђено да дете убије. И она девојчицу извади из колевке, пољуби је, благослови и, не изменивши се у лицу, иако ју је обузимао силан бол, метну је у његово наручје и рече му:

— Ево, узми је и тачно изврши оно што ти је заповедио твој и мој господар; али, немој је оставити да је пождеру звери или птице грабљивице, осим ако ти је то наредио он.

Слуга узе дете и Гвалтиеру јави шта је рекла његова жена. Дивећи се њеној постојаности, Гвалтиери њега са девојчицом посла к некој својој рођаци у Болоњу и поручи јој да је брижљиво чува и васпита, али да никоме не казује чија је кћи.

После неког времена, Гризелда затрудне и опет, те након девет месеци роди мушкарчића, што Гвалтиера веома обрадова. Ну, како њему не беше довољно оно што је учинио, он своју жену стаде вређати још већма, и једнога дана рече јој узбуђена лица:

— Жено, откако си родила тога синчића, ја са својим људима никако не могу да изиђем на крај: они се горко вајкају што ће после мене њихов господар да буде унук једнога Ђанукола. Стога се ја бојим да мени, ако нисам рад да будем прогнат из земље, неће остати ништа друго доли да

учиним оно што сам учинио раније, па да затим тебе оставим и узмем другу жену.

Она га мирне душе саслуша и одговори му само ово:

— Мили мој господару, настани да дођеш до свога мира и испуни своју жељу; за ме се не брини нимало, јер за мене је највећа светиња оно што ти желиш и хоћеш.

После неколико дана посла Гвалтиери исто онако по сина као што беше послао по кћер, те и њега, правећи се да га је убио, као и њу упути на негу у Болоњу. Ни у тој прилици млада жена се не измени у лицу, нити рече и једне речи, као год ни онда када јој је одузета девојчица. Гвалтиери се томе веома чудио и био је уверен да је тако што могла поднети једино Гризелда и никоја друга жена; и да није видео колико је волела своју децу, био би мислио да је једва чекала да их се ослободи. Његови поданици, који су држали да је он њих одиста поубијао, страховито су га осуђивали и сматрали за нечовека, а према њој су осећали највећу самилост. Међутим, она је женама, које су јој изјављивале саучешће због тако изгубљене дечице, говорила да је задовољна свим оним што жели онај чија су она исто онако као и њена.

Пошто је већ био протекао читав низ година од рођења женског детета, Гвалтиеру се учини да је време да последњи пут подвргне искушењу стрпљење своје супруге, и он у разговору са многим својим људима изјави да никако више не може подносити да Гризелда и даље буде његова жена и да тек сада види какву је младалачку лудост учинио што је њу узео, те да ће стога код папе настати да му допусти да узме другу жену, а њу да остави. Многи честити људи су га због тога корели, али он им је само одговарао да тако мора да буде.

Када је Гризелда то дознала, она виде да ће морати да се врати у очеву кућу, како би можда чувала овце као и раније и у загрљају човека кога је волела више него ишта на свету гледала другу жену, те због тога њу обузе силан бол и неисказана туга. Али, као год што беше поднела друге неправде судбине, она одлучи да мирне душе и ведра чела поднесе и ту.

Након неколико дана подеси Гвалтиери да му из Рима дође лажно писмо, које он показа својим људима и рече им да му папа у њему допушта да узме другу жену, а Гри-

зелду да остави. Потом он њу дозва к себи и пред великим скупом света рече јој:

— Жено, према допуштењу што ми га је дао папа, ја могу да узмем другу жену и да тебе оставим; па пошто су сви моји преци били велики племићи и господари ове земље, ја желим да ти више не будеш моја супруга, него да се вратиш у Ђануколову кућу с оним миразом што си ми га донела, а ја ћу у свој дом довести другу жену, која ће, као што сам се уверио, да буде моја прилика.

Када је чула те речи, Гризелда се, противно женском обичају, са великим напором уздржа од плача и одговори му:

— Господару мој, ја сам стално била свесна тога да се мој ниски сталеж нимало не слаже са вашим племством; а у томе што сам била са вама гледала сам вашу и божју вољу, и то нисам сматрала као заслужени дар, него као нешто што ми је позајмљено. Сада ви тражите да вам то вратим, и ја вам га од свег срца враћам. Ево вам вашега прстена, са којим сте се са мном венчали; узмите га. Заповедате ми да понесем свој мираз што сам вам га донела; али, за тако што неће требати ни вама рачуновођ ни мени кеса или мазга, пошто нисам заборавила да сте ме узели голу. А ако мислите да би било пристојно да ово тело, у којему сам носила вашу децу, гледа окупљени свет, ја ћу да од вас одем потпуно нага; али, само вас молим да ми, као награду за девиштво које сам вам донела а које не односим, допустите да могу преко свога мираза понети бар једну једину кошуљу.

Гвалтиери, коме је долазило да бризне у плач, намрштри лице и рече:

— Па, добро! Понеси једну кошуљу.

Цео скупљени свет молио га је да јој даде једну хаљину, да не би морао гледати како жена која је тринаест и више година била његова супруга из његове куће одлази онако бедно и срамно у кошуљи; али, све молбе су биле узалудне: у кошуљи, боса и гологлава, пошто се са свима опростила, врати се Гризелда кући свога оца уз плач и јадиковање свију који су је гледали.

Ђануколо, који никако није могао веровати да ће Гвалтиери његову кћер уистини задржати као своју жену и који је из дана у дан очекивао такав завршетак, беше са-

чувао хаљине што их је она свукла онога јутра када ју је Гвалтиери узео. Он јој њих донесе, и она их обуче, па затим се, као што је већ била навикнута, лати сиђушних послова у очинекој кући, јуначки подносећи страховити удар немилосрдне судбине.

Чим је Гризелду отпремио из своје куће, Гвалтиери својим људима саопшти да је испросио кћер грофа од Панага; и докле је чинио велике припреме за свадбу, он позва к себи Гризелду. Она дође, и он јој рече:

— Доводим у свој дом жену коју сам испросио, те сам рад да јој приликом њеног доласка укажем потребне почасти. Ти знаш да ја немам женског чељадета које би умело да у ред доведе собе и припреми што таква свечаност изискује. Па како је теби у мојој кући све познато боље него икоме другом, постарај се о свему, позови даме које мислиш да је потребно позвати и прими их као да си ти овде домаћица, па онда по завршеној свадби можеш да се и опет вратиш своме оцу.

Премда су те речи попут ножева пробадале срце јадне Гризелде, која се није могла онако хладно одрећи своје љубави према њему као што се беше одрекла своје среће, она му одговори:

— Господару мој, приправна сам да испуним вашу жељу.

И она у својим простим, сељачким хаљинама уђе у кућу, из које недавно беше отишла у кошуљи, те узе да собе чисти и у ред доводи, да у дворницама по зидовима веша сагове и по поду разастире застираче, да успрема кујну и врши све послове као обична служавка. И не хтеде застати ни одморити се догод није све уредила и дотерала онако како је било потребно да се учини. Затим у Гвалтиерово име позва све даме из околине и стаде чекати свечаност. И када је дошао дан свадбе, она их у својим бедним хаљинама дочека са пристојношћу отмене домаћице и весела лица.

Гвалтиерова деца беху по његовој жељи брижљиво однегована и васпитана код једне његове рођаке, удате у кућу грофова од Панага; девојчица, веома дивно створење, имала је дванаест, а њен брат шест година. Гвалтиери беше своме рођаку у Болоњи поручио да изволи к њему доћи у Салуцо се његовом кћерчицом и његовим синчићем, заједно са ле-

пом и отменом пратњом, али да никоме не казује да ту девојчицу доводи њему за жену и не открива чија је она.

Рођак племић учини онако како га је маркиз замолио: крену се на пут и после неколико дана стиже са девојчицом, њеним братом и отменом пратњом управо о ручку у Салуцо, где затече окупљене све мештане и многобројан свет из оближњих места, који су чекали нову Гвалтиерову невесту. Када она, пошто се поздравила са дамама, ступи у дворницу, у сусрет јој дође Гризелда, у хаљини у којој је била, и рече:

— Добро дошла, господарице моја!

Даме, које су неколико пута, али узалудно, Гвалтиера молиле да Гризелду склони у неку од својих соба или да јој позајми коју од њених ранијих хаљина, како не би онако бедно одевена излазила пред његове госте, поседаше за столове, и њих слуге стадоше послуживати јелима. За то време младу девојку пажљиво су посматрали сви изреда и говорили да је Гвалтиери извршио добру замену. Али, између свију њих највише ју је хвалила Гризелда, њу и њеног малог брата.

Гвалтиери пак, уверен да је довољно огледао стрпљење своје супруге, пошто је видео да та жена, и покрај свега онога што је он чинио, стално остаје једна и иста и да она то не чини из слабоумности, јер ју је он познавао као разборито створење, помисли да је дошло време да је ослободи горчине коју је, као што је знао, прикривала под својим ведрим лицем. Стога је позва преда се и смешећи се рече јој пред свима гостима:

— Шта ти се чини за нашу невесту?

— Господару мој, — одговори Гризелда, — чини ми се веома добро; и ако је она онако паметна као што је лепа, уверена сам да ћете са њом живети као најсрећнији човек на свету. Само бих вас молила ово: да јој не наносите онакве болове какве сте наносили оној која је пре ње била ваша, јер ја не верујем да би их она могла да подноси, стога што је млађа, а и стога што је одгајена у нежности, докле је она прва од свога детињства живела у беди и невољи.

Када је Гвалтиери видео да је тврдо уверена да та девојка треба да буде његова жена и да ипак о њој само добро говори, он Гризелду посади крај себе и рече јој:

— Гризелда, сада је дошло време да уживаш у плоду свога дугог стрпљења и да они који су мене сматрали за бездушна, неправична и глупа човека виде да је све оно што сам ја чинио водило мудро предвиђеној сврси: ја сам био рад да тебе научим каква треба да буде жена, другима да покажем како да се жене и како жену да држе, а себи да створим мир у којему бих са тобом живео до краја нашега живота. У недоумици да ли ће ми то поћи за руком, ја сам, када сам приступио женидби, живео у великом страху, те сам стога тебе, вршећи над тобом огледе, силно вређао и мучио. Па пошто нисам никада запазио да си иједном било речима било делом отступила од мојих жеља и пошто видим да ћу у теби моћи да нађем срећу за којом сам жудео, ја ћу да ти одједном дадем све оно чега сам те у више махова лишио и да ти са највећом нежношћу извидам ране које сам ти задао. Према томе, радосна срца прими као своју и моју децу ову девојку коју сматраш за моју вереницу и њенога малог брата; они су ти за које си заједно са другима мислила да сам их немилосрдно побијао, а ја сам твој муж, који те воли више него ишта или икога на свету и који држи да се може похвалити да нема човека који би могао као он бити задовољан својом женом.

И пошто је то рекао, Гвалтиери њу, докле је од радости плакала, загрли и пољуби, а затим он и она устадоше и приђоше својој кћери, која је седела чудећи се томе што је чула, па нежно загрлише и пољубише и њу и њенога брата, и тако њих и све који су се ту затекли ослободише њихове заблуде.

Даме устадоше срећне и пресрећне са стола, отидоше са Гризелдом у једну од соба, свукоше са ње њену сељачку ношњу, обукоше јој једну од њених хаљина, па је као госпођарицу, што је она и у дроњцима изгледала, вратише у дворницу. Ту настаде миловање и љубљење са децом, чему су се радовали сви изреда. Свечаност се очас увећа и настави још неколико дана. О Гвалтиеру су се сви гости изражавали као о веома мудром човеку, мада су му у исти мах замерали што је онако немилосрдно доводио у искушење своју жену. Опште је пак мишљење било да се Гризелда показала као необично паметна жена.

Гроф од Панага врати се након неколико дана својој кући. Гвалтиери одвоји Ђанукола од његовог мучног рада и постави га као свога таста на положај на којему је мирно и часно живео до краја свога живота. Па пошто је одлично удао своју кћер, Гвалтиери је са својом Гризелдом, коју је силно поштовао и волео, још много година живео у највећој срећи.

Дионеова прича била се завршила, те су даме о њој много разговарале, једне понешто у њој хвалећи, друге пак осуђујући, када краљ, који беше погледао у небо и видео да се сунце дубоко спустило, са свога седишта отпоче овако:

— Дражесне моје даме, ви знате, као што мислим, да се мудрост смртних не састоји у томе да се на уму задржи оно што је било или дозна оно што бива, него да велики људи за највећу мудрост сматрају могућност да се из једнога и другога предвиди оно што ће да буде. Сутра ће се, као што вам је познато, навршити четрнаест дана откако смо напустили Фиренцу, да бисмо се ради одржања свога здравља и живота мало разведрили и побегли од јада, болова и патњи које смо од почетка опаке куге у своме граду непрестано имали пред очима; то смо ми, по моме мишљењу, извршили потпуно исправно: јер ма колико да смо веселих и можда заводљивих прича испричали и мада смо стално добро јели и пили, играли и певали, а то су ствари које слабе духове могу навести на нечасност, ја нисам, уколико сам то умео да пажљиво посматрам, ни код вас ни код нас запазио штогод што би било за осуду, ни у делу ни у речима, него држим да је све оно што видех и чух било прожето сталном часношћу, сталном слогом и сталним сестринским и братским општењем. Тако што, искрено да вам кажем, мене веома радује, јер служи на част и понос и мени и вама. А да не би на завршетку наступило штогод што би могло због поверљивог дружења имати непријатних последица и да наше дуго бављење овде не би дало повода каквим замеркама, ја држим да је време, пошто је свако од нас уделовао у достојанству што га ја још имам, да се ми, ако бисте изволели пристати на то, вратимо онамо одакле смо дошли овамо. Уз то би се, као што можете да замислите, могло десити да се увећа наша дружина, за коју су већ дознале друге дружине у околини, те да нас тако што

лиши наше удобности и нашега уживања. Према томе, ако одобравате мој предлог, ја ћу поверену ми круну задржати до нашег поласка, који замишљам за сутрашњи дан. Међутим, ако бисте одлучили другаче, ја већ имам на уму особу коју бих био рад да за наредни дан крунишем.

Поводом тога између дама и између младих људи разви се препирка: једни су били за једно а други за друго. Али, најзад сви они прихватише краљев предлог као добар и умесан и одлучише да учине оно што је он желео да се учини. Стога он дозва к себи управника двора и са њим се договори о свему што је потребно припремити за наредно јутро, па затим дружину распусти до вечере и са свога места удаљи се и сам. Када је вечери било време, сви чланови дружине весело се скупише на њу и отпочеше да једу и играју; и докле је Лаурета водила коло, краљ Фијамети заповеди да отпева коју песму, и она отпоче овако:

Кад би љубав права без ревности била,
Не, ни једна жена на овоме свету
Не би своју срећу к'о ја осетила.

Када би се младост пуна ведрих шала
Са лепотом драгог задовољит' дала
И када би храброст била само споља,
На цртама лица ведрина и воља,
Честитост и разум, што човека диче,
У отменој реči разговорне прiче,
К'о и савршенство, ја би' прва била
И љубављу срце своје испунила;
Јер то преимућство спаса ће да даде —
За таквим богатством тежну моје наде.

Али, пошто видим доста жена разни',
Паметних и умних, дрхтим од бојазни
Од преваре подле. Јер и друге жене
Испољују тежњу, што је и код мене;
И кроз моју душу сумња се провлачи,
А за жену сваку она нешто значи.
Стог' и моја мис'о о највећој срећи,
У бол се претвара, у страх све то већи;
Уздишем дубоко и огајно стојим,
Пред променом страшном са животом својим.

Поверења кад би' имала у себи,
У сопствену храброст, љубомора не би
Нашла себи места за драганом лепим,
За кога се бринем, уздишем и стрепим.

На коју ми страну око поглед баци,
Чине ми се свуда само ружни знаци.
То жалости душу, занос срца врела,
О, ал' би' се радо одморити хтела!
Страхујем од сваке случајности пуке —
Да ће ми га туђе дограбити руке!

И за божје име молим на све стране:
Да се свака жена мог драгана мане
И да свака буде на правој висини,
Да не покушава да неправду чини,
Погледом и речју да се не усуди
Да у моме срцу нови страх пробуди,
И драгану моме неприлику створе,
Сазнала би' за све — и било би горе;
Не б' имала мира, ни над собом власти
Докле не угасе сузе пожар страсти.

Пошто је Фијамета завршила своју песму, Дионео, који је стојао крај ње, смешећи се рече јој:

— Мадона, пошто бисте могли да се наљутите због тога, веома добро бисте учинили када бисте његово име казали свима дамама, да вам га која од њих не би преотела, не знајући да је он ваш.

После те песме отпевано је још неколико других; па како је већ било превалило половину ноћи, по краљевој жељи сви отидоше да се одмарају.

Чим је пак освануо нови дан, они устадоше, па се, пошто управник већ беше отпремио њихове ствари, под предвођењем трудољубивог краља вратише у Фиренцу. Она три млада човека опростише се са седам дама у цркви Санта Марија Новела, из које се са њима беху кренули у поље, а даме похиташе својим кућама.

ПИШЧЕВ ПОГОВОР.

Племените моје даме, ви ради чијег се увесељавањ подвргавах овако дугом труду, ја држим да сам тачно и верно испунио оно што сам у почетку овога дела обећао д извршим уз божју милост, до које сам, као што мислим дошао само помоћу ваших болећивих молитава а не по моћу својих заслуга. Према томе, захваљујући најпре бог па онда вама, сада могу да перу и замореној руци дадем одмора. Али, пре него што бих то урадио, рад сам да н неколико ситница, што би их могла навести нека од вас, ор говорим као на пређутно постављена питања.

Можда ће међу вама бити појединих које ће рећи д сам се у писању ових прича послужио исувише велико слободом, јер сам у неколико махова дамама причао и го ворио ствари које није нимало пристојно причати и го ворити поштеном женскињу. Одбијам то од себе, пошт нема ничега толико непоштена да би могло бити непри стојно и према коме, када се искаже поштеним речима, шт сам ја, држим, угинио са највећом пристојношћу.

Али, узмимо да сте ви у праву (не мислим да се са вам упуштам у препирање, пошто бисте ме победиле), рећ ћу вам да ја, да бих вам могао одговорити зашто сам так гинио, на расположењу имам много разлога. Пре свега, ак се у понекој од њих и налази помало гега таквог, тако шт изискивала је врста прича, и паметне особе, које на њи гледају разборито, јасно ће видети да оне нису могле, ак нисам био рад да их сасвим преиначим, бити написане др гаче. А ако су ипак понека места слободнија него што с то свиђа привидним светитељкама, које се више осврћу н речи неголи на дела и више настојавају да добро изгледа него да добре буду, ја велим: да од мене не може бити н пристојније што сам их написао него што је од људи

жена непристојно то што из дана у дан изговарају реči рупа и клин, аван и тучак, кобасица и кобасичетина, и шта још не све друго. Осим тога, не би требало моме перу повлачити уже границе него кичици понеког сликара, који без икаквога или бар оправданог разлога (да оставимо настрану то што он светог Михаила или светог Ђорђа приказује како змију или аждају ударају мачем или копљем онде где је њему драго) израђују у свему Христа као човека и Еву као жену и шта више њему, који је нас ради драговољно умро на крсту, ноге за њега прикивају понекада једним, понекада пак двама клинцима.

И онда, веома лако се може видети да ово није прилажење у цркви, о којој треба говорити поштене душе и поштеним речима (мада се у њеној историји налазе сасвим другаче ствари него што су ове што сам их ја написао), нити у филозофским школама, где се поштење изискује исто онако као и на другим местима, а ни између свештеника и филозофа, — него у вртовима и ради разоноде, међу особама које су додуше још младе, али ипак довољно зреле да их приче не могу завести, и у времену када ни најпоштенији људи не би сматрали за непристојно да ходају са чакширама пребаченим преко главе, ако би само тиме могли да се спасу. Ма какве биле ове ствари, оне могу, као и све друге, бити корисне или штетне, како за кога од слушалаца и слушатељки. Ко још не зна да је вино, према тврђењу Чинчиљона, Сколаја и многих других, добро за здраве особе, а шкодљиво за оне који имају грозницу? Али, ко ће, стога што оно болеснику шкоди, за вино рећи да је рђаво? Ко још не зна да је ватра човеку веома корисна, управо неопходна? Па да ли ћемо ми, зато што она сагорева села и градове, рећи да је зла? То исто важи и за оружје, које спасава оне који су ради да живе у миру, али исто тако много пута убија људе, не стога што је опако, него зато што су опаки они који га на зло употребљавају. Ниједна покварена душа није никада ниједну реч схватила у њеном правом смислу: и као год што поштене речи нису ни од какве користи за покварене душе, исто тако непоштене речи не могу чистим душама шкодити више него што би могло блато да нашкоди сунчаним зрацима или земаљска прљавштина лепоти небеског свода. Које су књиге,

које реченице, које речи светије, узвишеније, поштовањ
достојније од оних што сагињавају Свето писмо? И пр
свему томе, било је много оних који су наопаким схват
њем њих у пропаст увукли и себе и друге.

Свака ствар је сама по себи за понешто добра; ал
она може, када се лоше примени, бити веома штетна. Т
ја кажем и за моје приче. Ономе ко би желео да из њи
узме оно што је рђаво, оне му то неће спречити, ако га
себи имају и ако се тога ради сажимају и исцеђују; а оном
ко би био рад да из њих извуче корист и плод, оне му и
неће ускратити и биће сматране као корисне и поштен
ако буду читане у времену и од стране читалаца за које с
испричане. Ако која хоће да чита оченаше и за свога исп
ведника справља кобасице или колаче, нека је, нека ч
гини. Приче неће за њом јурити нити јој се наметати
њих чита. Уосталом, треба знати да и богомољке понека
говоре и чине такве ствари.

Затим, међу вама ће бити дама које ће рећи да б
боље било да сам понеке приче изоставио. Добро! Али,
сам могао и смео да напишем само оне које су испричан
а даме које су их испричале требало је да испричају леп
те бих тако и ја лепе написао. Међутим, ако би се хте
претпоставити и то да сам их не само написао него и и
мислио, што уствари није тачно, ја се, кажем вам, не би
стидео што нису све лепе, зато што, изузев бога, нема м
стора који би сваку ствар могао израдити савршено. Кар
Велики, који је први установио паладине, није их мог
накупити толико да од самих њих образује војску. У мн
штву ствари морају се налазити различите врсте ствар
Ниједно поље није обрађено тако добро да се у њему
би могло наћи коприва, чкаља или помало трња. Ос
тога, причајући вама, младим створењима, била би глупо
са великим трудом изналазити одабране ствари и вели
пажњу скретати на то да језик буде одмерен. Уосталом, о
од вас која узме читати ове приче, нека пређе преко он
које су јој одвратне, па нека чита оне што јој се свиђа
на свакој од њих је, да се когод не би преварио, у заглав
означено све што се скрива у њој. И онда држим да
многа од вас рећи да су понеке исувише дуге. Њима ћу
да одговорим да би она особа која има какав други пос
угинила глупост да их чита и када би биле краће. И м

је од часа, када сам их почео писати па досада, када дођох до краја свога труда, протекло много времена, ипак ја нисам сметнуо с ума да сам овај свој рад наменио само беспосленим дамама; а за ону од њих која гита ради забављања не може бити исувише дуго ништа, ако она тиме постиже оно што јој је потребно. Кратке ствари су кудикамо погодније за младе људе од науке, који своје часове не проводе у забављању, него за вас даме, којима на расположењу остаје цело време што га не утрошите на љубавно уживање. Осим тога, човек мора вама, које не одлазите на велике школе у Атину, Болоњу или Париз, говорити обимније него људима, који су своје умове изоштрили науком.

Исто тако нимало не сумњам да ће међу вама бити понека која ће рећи да су испричане приче препуне лакрдија и ветрогоњастих ствари, и да тежем, одмереном човеку нимало не приличи што је написао тако штогод. Њима ја морам да захвалим и захваљујем им, пошто су оне у својој превеликој ревности водиле рачуна о моме добром гласу. Али, на њихов приговор одговорићу им ово: Признајем да сам одмерен и у својим данима био често одмераван; и према томе уверавам те даме, које ме нису мериле, да нисам тежак, него напротив толико лак да пловим на води. И с обзиром на то што су проповеди, које калуђери држе да би грешнике покренули на грижу савести, пуне и препуне лакрдија и ветрогоњастих ствари, ја сам дошао на мисао да не би било лоше да тако што уђе и у моје приче, које написах да од дама одагнам сету и досаду. Ако би се оне ипак због тога исувише смејале, онда ни Јеремијин плач, ни спаситељеве муке, ни покајање свете Магдалене не би могли да њих лако излече.

И онда, да ли се не би требало побојати да ће се међу вама дамама наћи неколико таквих које ће, стога што сам на неколико места о калуђерима написао истину, казати да ја имам опак и отрован језик? Онима које би тако што рекле мора човек да опрости, пошто њих на то покреће само један оправдан разлог, а наиме тај да су калуђери добри људи, да се бога ради клоне беде и невоље и да мељу на уставу; и када они не би помало заударали на прљевину, права би дивота била проводити се са њима заједно.

При свему томе признајем да земаљске ствари немају никакве постојаности, него да се непрестано мењају, те

тако што могло би да буде и са мојим језиком. Додуше, је се не ослањам на свој суд, којега се у својим стварима кло ним што више могу; али, пре кратког времена, једна моја сусетка рекла ми је да ја имам најбољи и најслађи језик на свету; и одиста, када је она то казала, било ми је остало да од предњих прича напишем још само неколико. Па по што свака од њих расуђује према својој слабости, рад сам да им ово буде довољан одговор.

И остављајући свакој од њих да говори и мисли како јој је драго, време је да завршим и да смерно захвалим ономе који ме је, након мога дугог труда, својом помоћи довео до жељене сврхе. А ви, дражесне даме, остајте у миру са његовом милошћу и сећајте се мене, ако вам је о користи било то што сте прочитале ову књигу.

ЗАВРШАВА СЕ ДЕСЕТИ ИЛИ ПОСЛЕДЊИ ДАН КЊИГЕ ЗВАН
ДЕКАМЕРОН ИЛИ *КНЕЗ ГАЛЕОТО.*

МИХАИЛО ДОБРИЋ
преводилац свих приповедака.

МИЛОРАД ПАВЛОВИЋ
преводилац свих песама.

воли, те она ту види исти тај призор. Бојећи се да и сама не прође тако, уда се за Настађа 369

ПРИЧА ДЕВЕТА: Федериго дељи Албериги воли једну жену, а она се на њега и не осврће. Он се ода племићком раскошу и утроши сву своју имовину, тако да му остане само један соко, којега, немајући шта друго, даде за јело својој дами, када је дошла к њему. Дознавши то, дама измени своје држање, те се за њега уда и учини га господарем свога богатства 374

ПРИЧА ДЕСЕТА: Пиетро ди Винчоло отиде на вечеру к своме пријатељу Ерколану, а његова жена доведе у кућу једног момка. Пиетро се изненада врати, те она свог љубавника сакрије под кош за живину. Пиетро јој исприча, како је у Ерколановој кући нађен један младић, кога је у њу довела његова жена, због чега Пиетрова жена њу изгрди. На несрећу, магарац копитом стане на прсте младићеве руке, и он јаукне. Пиетро притрчи и увери се да га жена вара, али кукавички и даље остане са њом у слози 379

ШЕСТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА:

када се, под Елизином владавином, говори о онима који су духовитим одговором или брзом одлуком били у стању да избегну какав губитак, какву опасност или какву срамоту . 391

ПРИЧА ПРВА: Један витез рекне мадони Орети да ће јој пут причањем скраћивати тако да ће јој се чинити да јаше коња; али, пошто јој он прича лоше, она га замоли да јој помогне да сјаше 395

ПРИЧА ДРУГА: Пекар Чисти вешто смишљеним одговором упозори месер-Ђериа Спину колико је он, Ђери, био нескроман у своме захтеву 396

ПРИЧА ТРЕЋА: Мона Нона де Пулчи даде фирентинском епископу на његову неслану шалу такав одговор да он заћута као да је занемео 400

ПРИЧА ЧЕТВРТА: Кикибо, кувар Курада Ђанфиљаџиа, духовитим одговором преобрати Курадов гнев у смех те се спасе казне којом му је он запретио 401

ПРИЧА ПЕТА: Враћајући се из Муђела, месер Форезе да Рабата и маестро Ђото, сликар, исмејавају један другога због ружне спољашности 402

ПРИЧА ШЕСТА: Микеле Скалца докаже неколицини младих људи да су Баропчи највећи племићи на свету, те тако добије вечеру 403

ПРИЧА СЕДМА: Мадона Филипа, која је дошла под суд што ју је муж затекао са њеним љубавником, духовитим одговором ослободи се и постигне да се измени закон 405

ПРИЧА ОСМА: Фреско посаветује своју синовицу да се не гледа у огледалу, ако јој је непријатно, као што је говорила, гледати одвратне личности 408

ПРИЧА ДЕВЕТА: Гвидо Кавалканти једном духовитом досетком доскочи неколицини фирентинских племића, који су хтели да га насамаре 409

ПРИЧА ДЕСЕТА: Калуђер Чипола обећа черталдским сељацима да ће им показати перо анђела Гаврила; али када уместо пера у својој кутији нађе угљевље, рекне им да је на том угљевљу испечен свети Лаврентије 411

СЕДМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА:

када се, под владавином Дионеа, прича како су поједине жене, из љубави или из невоље, варале и срамотиле своје мужеве, било да су они то запажали, или не 425

ПРИЧА ПРВА: Ђани Лотеринги чује ноћу куцање на вратима своје куће; он пробуди своју жену, и она га стане уверавати да је то авет. Они јој изговоре једну изреку, те куцање престане 428

ПРИЧА ДРУГА: Пошто се Перонели кући врати муж, она свога љубавника метне у једно буре. Муж јој каже да је за то буре довео купца, а она му одговори да га је продала једном човеку, који је у њега ушао да види да ли је читаво. Тај човек из бурета изиђе и мужа покрене да то буре очисти и однесе његовој кући 434

ПРИЧА ТРЕЋА: Брат Риналдо спава са својом кумом. Када га њен муж затече у њеној соби, њих двоје увере га да је Риналдо детету бајањем убијао црве 436

ПРИЧА ЧЕТВРТА: Тофано се једне ноћи затвори у кућу и своју жену остави напољу. Када је на њене молбе не пусти да уђе, она у бунар баци камен, као да је тобож скочила сама. Тофано истрча из куће да је спасе, а жена штукне у њу и закључа се, те њега остави пред вратима и жестоко га изгрди и осрамоти 441

ПРИЧА ПЕТА: Љубоморни муж, прерушен у попа, исповеда своју жену. Она га слаже да воли неког свештеника и да он к њој долази сваке ноћи. Муж стражари на вратима, а љубавник к жени дође преко крова и са њом се проводи . 445

ПРИЧА ШЕСТА: Мадону Изабету, докле је код ње био Леонето, походи месер Ламбертучно, који је воли. У том тренутку врати се њен муж, те Ламбертучно, по њеном упутству, истрчи напоље са мачем у руци, после чега муж Леонета испрати до његове куће 452

ПРИЧА СЕДМА: Лодовико открије мадони Беатричи да је воли; она свога мужа Егана пошаље у својим хаљинама у врт те полежи са Лодовиком. Овај потом устане, оде у врт и тамо излема Егана 456

ПРИЧА ОСМА: Жена једног љубоморног човека веже себи канап за прст од ноге и тако осети долазак свога љубавника. Муж то опази, и докле љубавника гони, она у кревет метне другу жену, те он ову измлати и отсече јој косу. Затим доведе браћу своје жене, која, уверивши се да он лаже, њега жестоко изгрде 461

ПРИЧА ДЕВЕТА: Лидија, Никостратова жена, воли Пира, и он од ње, да би јој могао веровати, затражи да испуни три услова; она их испуни и уз то се са њиме проведе пред очима свога Никострата, кога увери да није истина оно што је видео 468

ПРИЧА ДЕСЕТА: Два Сиењанца воле једну жену, која је кума једнога од њих. Кум умре и дође, према обећању, к своме другу и исприча му како је на другом свету 479

ОСМИ ДАН ДЕКАМЕРОНА:

када се прича како је која жена насамарила мушкарца или мушкарац жену, или како је који мушкарац подвалио другом мушкарцу 487

ПРИЧА ПРВА: Гулфардо позајми од Гваспарола новац, пошто његовој жени беше обећао да ће јој тај новац дати, да би могао спавати са њом. Он јој га даде, а она потом пред Гваспаролом призна да јој га је дао 489

ПРИЧА ДРУГА: Парох из Варлунга спава са Белколором, те јој у залогу остави своју мантију, а затим од ње позајми аван. Враћајући јој га, затражи заложену мантију. Жена му је врати уз задиркивање 492

ПРИЧА ТРЕЋА: Каландрино, Бруно и Буфалмако траже дуж обала Муњона хелиотроп. Мислећи да га је нашао, Каландрино се врати кући натоварен камењем. Жена га прекори, а он је, пошто се наљути, жестоко излема, а затим својим друговима исприча оно што је њима било познато боље него њему 497

ПРИЧА ЧЕТВРТА: Фиезолски прота воли једну удовицу, али она не воли њега. Мислећи да лежи са њоме, лежи са њеном служавком, а удовичина браћа доведу епископа, који га са служавком затече у постељи 505

ПРИЧА ПЕТА: Три млада човека у Фиренци свуку чакшире једном марканском судији докле он суди 509

ПРИЧА ШЕСТА: Бруно и Буфалмако украду Каландрину свињу, па га наговоре да је покуша пронаћи помоћу ђумбирових пилула и слатког вина; али, они њему даду, једну за другом, две псеће пилуле помешане с алојом, те тако испадне да је своју свињу украо сам. Затим он морадне њих двојицу подмитити, да га не би издали његовој жени . . 5

ПРИЧА СЕДМА: Један ђак воли неку удовицу, а она њега, пошто је заљубљена у другог човека, остави да целу зимску ноћ престоји на снегу. Он пак касније подеси да она у јулу цео дан проведе на некој кули, изложена мувама, обадима и припеци . . . . . .

ПРИЧА ОСМА: Спинелочио лежи са женом свога друга Цепе. Овај то запази те своју жену нагна да га затвори у ковчег, на који он потом легне са његовом женом . . . . .

ПРИЧА ДЕВЕТА: Лекара Симона, који је рад да постане чланом неке гусарске дружине, пошаљу Бруно и Буфалмако на једно место, где га Буфалмако баци у јаму пуну нечисти . . . . . .

ПРИЧА ДЕСЕТА: Једна Сицилијанка својим лукавством измами од једног трговца све што беше донео у Палермо. Трговац у то место дође наново тобож са више робе, од ње позајми новаца и као залогу остави јој воду и кучине . . . .

ДЕВЕТИ ДАН ДЕКАМЕРОНА:

када свако, под владавином Емилије, прича о ономе што му је драго и што му се највише свиђа . . . . . .

ПРИЧА ПРВА: Ринучио и Алесандро воле мадону Франческу; али она не воли њих, и да би их се ослободила, једнога пошаље да легне у гробницу, а другоме нареди да га отуда изнесе као мртваца. Пошто они ту њену жељу не изврше како треба, она их се на лак начин ослободи . . . .

ПРИЧА ДРУГА: Игуманија једног манастира устане ноћу да једну оптужену јој калуђерицу ухвати у кревету са љубавником, па у брзини уместо калуђеричке повезаче на главу метне гаће свештеника са којим је спавала. Када је то оптужена калуђерица запазила и игуманији казала, она је ослободи кривице и допусти јој да и даље задржи свог љубавника . . . . . .

ПРИЧА ТРЕЋА: По Бруновом, Буфалмаковом и Неловом наговору, доктор Симоне увери Каландрина да је затруднео. Да би га излечили, Каландрино им даде новаца и копуна, те оздрави без порођаја . . . . . .

ПРИЧА ЧЕТВРТА: Чеко Фортариго прокоцка све што је имао и уз то новац Чека Анђулиерна. Када је потом за њим јурио вичући да га је покрао, сељаци Анђулиерна ухвате, а Фортариго обуче његово одело и њега остави у кошуљи .

ПРИЧА ПЕТА: Каландрино се заљуби у једну девојку. Бруно му да некакав запис, којим се он ње дотакне, те она са њиме отиде у појату. Тамо га на делу ухвати његова жена и жестоко изгрди 589

ПРИЧА ШЕСТА: Два младића преноће код једнога човека. Један од њих легне са његовом кћери, а уз другога омашком легне његова жена. Затим онај први легне крај домаћина и каже му шта је учинио, мислећи да то прича своме другу. Докле се њих двојица препиру, домаћица легне у кревет своје кћери и са неколико речи их умири 597

ПРИЧА СЕДМА: Талано ди Молезе сања да је вук његовој жени искидао врат и лице, те је посаветује да се попричува. Пошто га она не послуша, његов се сан обистини . 601

ПРИЧА ОСМА: Биондело насамари Чакоа једним ручком, а овај му се због тога освети тиме што подеси да он извуче жестоких батина 603

ПРИЧА ДЕВЕТА: Два млада човека обрате се Соломону за савет: један га упита шта да чини па да буде вољен, а други како да припитоми своју непокорну жену. Соломун одговори првоме да би требало да и сам воли, другоме пак да отиде на Гушчји мост 606

ПРИЧА ДЕСЕТА: Дон Ђани по молби кума Пиетра врши бајање, да би његову жену претворио у кобилу. Када је хтео да јој усади реп, кум Пиетро рекне да неће репа, те тако поквари цело бајање 611

ДЕСЕТИ И ПОСЛЕДЊИ ДАН ДЕКАМЕРОНА:
када се прича о људима који су се у љубавним и другим стварима показали душевнима и племенитима 617

ПРИЧА ПРВА: Један витез, који је служио шпанскога краља, сматра да је слабо награђен. Стога га краљ очевидним доказом увери да томе није крив он, него његова зла судбина 619

ПРИЧА ДРУГА: Гино ди Тако зароби клињиског игумана, излечи га од његове желудачне болести, а затим пусти у слободу. Када се овај вратио у Рим, он Гина измири са папом Бонифицијем и учини га витезом хоспиталског реда . . . 622

ПРИЧА ТРЕЋА: Митриданес позавиди Натану на његовој великој дарежљивости. Он дође к њему да га убије, и Натан, кога он дотле није познавао, научи га како да то учини. Када га Митриданес, према његовом упутству, нађе у шумици, позна га, застиди се и постане његов пријатељ . . 626

ПРИЧА ЧЕТВРТА: Месер Ђентиле де Каризенди, који је дошао из Модене, извади из гроба једну жену коју је волео и која је била сахрањена као мртва. Пошто се вратила у живот она роди синчића, те месер Ђентиле и њу и дете врати њеноме мужу Николучу Качанимику 632

ПРИЧА ПЕТА: Мадона Дианора тражи од месер-Анзалда у јануару врт који би био леп као у мају. Месер Анзалдо јој га даде помоћу једног мађионичара. Њен муж допусти јој да испуни жељу месер-Анзалда. Али, када је овај видео ту његову великодушност, он жену разреши од њеног обећања, а мађионичар не хтедне да прими никакву награду 638

ПРИЧА ШЕСТА: Победоносни краљ Карло Старији, који се заљуби у једно младо девојче, постиди се своје глупе намере те часно уда њу и њену сестру 642

ПРИЧА СЕДМА: Краљ Петар, који дозна да је у њега силно заљубљена болесна Лиза, дође к њој, утеши је и уда за једног младог племића, па је затим пољуби у чело и себе одреди за њеног витеза 648

ПРИЧА ОСМА: Софронија, која мисли да је Гизипова жена, жена је Тита Квинција Фулва, те са њим оде у Рим. Тамо дође и Гизип као пуки сиромашак, па мислећи да га Тит презире изјави, надајући се да ће бити погубљен, да је убио неког човека. Тит га позна и спасе тиме што за себе призна да је убица. Када то види прави кривац, оде се сам. Стога Октавијан сву тројицу њих пусти на слободу, а Тит даде Гизипу за жену своју сестру и са њиме подели своју имовину 654

ПРИЧА ДЕВЕТА: Саладина, који је прерушен у трговца, угости и почасти месер Торело. Полазећи у крсташку војну, месер Торело даде својој жени рок за преудају. Њега у току војне заробе, и он као добар вежбач соколова дође на султанов двор, где га султан позна, открије му се и ода необичну почаст. Месер Торело оболи те га мађионичар својом вештином једне ноћи отпреми у Павију. Тамо он дође на свадбу своје жене, која се преудавала; она га ту позна и са њиме се врати својој кући 670

ПРИЧА ДЕСЕТА: Маркиз од Салуца, потстицан молбама својих људи да се ожени, узме по својој вољи за жену кћер једног сељака, са њоме добије два детета и тобож их оба убије. Правећи се да му је она постала досадна и да је рад узети другу, доведе у двор своју рођену кћер, да тобож узме њу. Када је видео да његова супруга, премда ју је у кошуљи отерао њеној кући, све мирне душе сноси, он је и опет силно заволи, врати је у своју кућу, покаже јој своју и њену одраслу децу, ода јој почаст као маркизи и нареди да је и сви други као маркизу поштују 686

ПИШЧЕВ ПОГОВОР 699